

המשכונאות ואיסור ריבית באשכנז בימי הביניים

לקט מקורות וחומר עזר

לספרו של חיים סולוביצ'יק, הלכה, כלכלה ודימוי עצמי ולמאמרו

'Pawnbroking: A Study in *Ribbit* and of the Halakhah in Exile'

מהדורא תניינא

תשע"ב

תוכן עניינים

משנה, תוספתא וירושלמי

1	1. בבא מציעא ס"ט ע"ב
2	2. בבא מציעא ע"א ע"ב
4-3	3. דקדוקי סופרים ס"ט ע"ב
5	4. דקדוקי סופרים ע"א ע"ב
7-6	5. תוספתא (צוקרמנדל) פ"ה, הל' טז-כ
9-8	6. תוספתא (ליברמן) פ"ה, הל' טז-כ
10	7. ירושלמי (דפוס ונציה) פ"ה, הל' ז

גמרא

11	8. פסחים ל"א, ע"ב
13-12	9. כתובות פ"ה ע"ב--פ"ו ע"א
14	10. גיטין י"ד ע"א
15	11. גיטין ל"ז ע"א
16	12. קידושין ז' ע"א
18-17	13. קידושין ח' ע"א--ע"ב
19	14. קידושין כ"ה ע"ב
20	15. בבא קמא מ"ט ע"ב
21	16. בבא קמא ק"ב ע"ב
22	17. בבא מציעא ח' ע"ב
23	18. בבא מציעא ס"א ע"א
24	19. בבא מציעא ס"א ע"ב
28-25	20. בבא בתרא ע"ה ע"ב--ע"ז ע"א
29	21. בבא בתרא קמד ע"א
30	22. בבא בתרא קמח ע"א
31	23. בבא בתרא קע"ה ע"ב

אשכנז הקדומה ורש"י

32	24. תשובות גאונים קדמונים, סי' קמ"א
33	25. גנזי שכטר, עמ' 209
35-34	26. תשובות רבינו גרשם (אידלברג), סי' כ"ה
36	27. תשובת רבינו גרשם, סיכום סי' תשצד (פראג-בודפשט), כ"י קמברידז', 1,6.70.00
	סיכום תשובת ר"י אופ[נ]הי[נ]ים, כ"י קמברידז', 1,6.70.00
38-37	28. תשובות בעלי התוספות (איגוס), סי' ה-ז (ר' יעקב בר' יצחק הלוי)
43-39	29. תשובות חכמי צרפת ולותיר, סי' מ"ח, נ"ו (ר' שלמה בר' שמשון)

55-44	30. תשובות רש"י (אלפנביון), סי' מ"ט, פ"א, קע"ה, קע"ז, קע"ח, רכ"ט, רמ"א (עמ' 276)
59-56	31. איסור והיתר לרש"י
61-60	32. ספר האורה, חלק שני
62	33. מהדורא קמא של רש"י או פירוש ריב"ן, כתובות פ"ה ע"ב

בעלי התוספות -- צרפת

63	34. ספר הישר לרבינו תם—תשובות, סי' עוז
64	35. תשובות ר' יעקב מרמרוג (קאפח), קובץ על יד, סי' טז
66-65	36. <i>Davis, Hebrew Deeds of English Jews</i>
67	37. ספר יראים (דפוס ראשון)
70-68	38. ספר יראים השלם
71	39. תשובות ופסקים לר"י הזקן (מהד' בלאו), סי' קל"ב
74-72	40. סמ"ג, ל"ת קצ"ג
75	41. ספר מצוות לר' אברהם בר' אפרים (מהד' הורוביץ)
76	42. סמ"ק, סי' רנ"ט (ר"ס)
78-77	43. פסקי ר"י מקורביל (מתוך נר לשמעיה)
79	44. סמ"ק צוריק, כ"י פרמא 583
81-80	45. סמ"ק צוריק
82	46. תשובות מהרי"ח, כ"י קמברידז', 1, 6.70.00
83	47. פירוש ופסקים לרבינו אביגדור, כ"י המוזיום הבריטי 243
85-84	48. פירוש ופסקים לרבינו אביגדור
87-86	49. פסקי רבינו שלמה מכרך לנדון
89-88	50. תוספות רשב"א על פסחים
90	51. תוספות רשב"א על כתובות
91	52. תוספות רשב"א על בבא מציעא (מתוך שיטה מקובצת)
92	53. תוספות רבינו פרץ על בבא קמא
94-93	54. תוספות תלמיד ר"ת ורבינו אליעזר על בבא קמא
98-95	55. תוספות רבינו פרץ על בבא מציעא
99	56. תוספות הרא"ש על גיטין
103-100	57. תוספות הרא"ש על בבא מציעא
105-104	58. פסקי הראש, בבא מציעא סי' נ"ד-נ"ו
107-106	59. אוצר השטרות—גולאק

בעלי התוספות –אשכנז

110-108	60. ספר ראב"ן, תשובות, סי' ק"ג, קי"א, קי"ב
115-111	61. ספר ראב"ן, חידושים
116	62. אור זרוע, בבא קמא, סי' תי"ג
120-117	63. אור זרוע, בבא מציעא, סי' ר"ב, ר"ט-רט"ז
121	64. אור זרוע, בבא מציעא, סי' רע"ו
122	65. שו"ת מהר"ם, קרימונה, סי' ע"ח

151-123	66. שו"ת מהר"ם, פראג-בודפשט, סי' צ"א, ר"ט, רפ"ה, רפ"ח, שנ"ד, ש"ס, ת"ח, ת"ט, ת"ש, תשכ"ח, תשל"ז, תשמ"ח, תשע"ד, תשע"ה, תשצ"ד, תשצ"ה, תשצ"ו, תשצ"ז, תשצ"ח, תשצ"ט, תתי"ז, תתע"ה, תת"פ, תתצ"ג, תתקמ"א, תתקס"ג, תתקפ"ט
156-152	67. שו"ת מהר"ם, לבוב, סי' פו, קע"ז, ת"ד, תמד-תמ"ח
158-157	68. שו"ת מהר"ם, ברלין, סי' נ"ו
163-159	69. תשובות ופסקים למהר"ם, כהנא, ח"ב, תשובות סי' ע"ה-פ"א
166-164	פסקים, קמ"א-קמ"ה
169-167	70. שו"ת אור זרוע ומהר"ם, כהנא, סי' תע"ז-תפ"א
171-170	71. תשובת ר' אלחנן, כ"י פרמא 86
173-172	72. תשובת ר' אלחנן, תשובות מהר"ם וחביריו, עמנואל, סי' ר"ה
178-174	73. תשובת ר' אלחנן, תשובות מהר"ם וחביריו, עמנואל, סי' שפ"ב, ת"ג (תשובת ר"י אופנהיים)
179	74. כ"י המבורג 45
180	75. תשובות מהר"ם וחביריו, עמנואל, סי' תי"א
183-181	76. מרדכי, בבא מציעא, סי' של"ח
185-184	77. הגהות מרדכי, בבא מציעא, סי' תל"ט, תנ"ה
187-186	78. מרדכי. בבא בתרא, סי' תקנ"ד, סי' תרי"ד
188	79. מרדכי. סנהדרין, סי' תרפ"א
189	80. מרדכי, שבועות, תשנ"ח
190	81. תשב"ץ, סי' שצ"ח
192-191	82. תשב"ץ, סי' תפ"ד-תפ"ח
194-193	83. תשב"ץ (מהד' שניאורסון), ק"ב, תק"ט
200-195	84. תשובת מהר"ח אור זרוע, סי' קס"ח, ר"ב, ר"ג
202-201	85. תשובות חכמי צרפת וגרמניה, סי' קכ"ד
213-203	86. תשוות הרא"ש, כלל ל"ה, סי' ב (תשובת ר' אביגדור); כלל ק"ח, סי' א, ב, ג, ד, ה, ו, י"א, י"ח, כ"ג, כ"ד, כ"ה, כ"ו, כ"ז, כ"ח, כ"ט, ל, ל"א, ל"ב
214	87. תרומת הדשן, סי' ר"י

רמב"ם

215	88. פ"ו מהל' מכירה הלי"ב והשגת הראב"ד
217-216	89. פ"ה מהל' מלוה זולה הל' ד'ה' -- הגהות מיימוניות, אות ו
218	90. תשובות מיימוניות, משפטים, מלוה זולה סי' ב

פרובאנס

223-219	91. תשובות ר' אברהם אב"ד נרבונה (ספרן של ראשונים), סי' א, ל"ג
226-224	92. תמים דעים (דפוס ראשון) סי' מ"ו-מז, סי' קנו—קנז,
228-227	סי' קנ"ח (קונטרס הריב"א)
231-229	93. תמים דעים (דפוס וורשה), סי' קנ"ח (קונטרס הריב"א)
232	94. ספר העיטור (מהד' ר' מאיר יונה)
234-233	95. אורחות חיים, חלק שני, עמ' 463-464

235
237-236

תיקונים והוספות, עמ' 631

96. כל בו, סי' פ"ד

ספר

239-238
243-240
244
245
247-246
249-248

97. חידושי הרמב"ן, קידושין ח ע"ב
98. ספר התרומות (דפוס ירושלים)
99. התרומות (דפוס ראשון)
100. חידושי הרשב"א, קידושין ח ע"ב
101. חידושי הריטב"א, בבא מציעא ס"א ע"א
102. חידושי הריטב"א, בבא מציעא (דפוס ראשון) קונטרס ריב"א

איטליה

251-250
257-252

103. שבלי הלקט (מהד' מ"ז חסידה)
104. שבלי הלקט (מהד' ש' חסידה)

שולחן ערוך

259-258

105. חושן משפט סי' ס"ו, סעיף ח

צח

נוסח סכ"י

פרק חמישי

נוסח סדוס

ק"ט. מפני ששיניה דקות : (ג) [תנא] מפני כו' :
נטל מחצה (שלו), שקל מחצה (ג) [בשלו] :
(שלו) :

מאי נפקא מיניה : (ד) מאי נפקא [לך] מיניה :
(קם) אידך פליג (ימליה) בלא : [אול] אידך פלג בלא :

דבחר דידי קא אתי מר : (ה) אבחראי דידי דקאולי מר :
ז' : וזי מי (שקיל) טבי ושביק חסירי (ו) וזי מי [איכא טבי ואיכא חסירי
א"ל (לא) א"ל חמרא : [דשקל] טבי ושביק חסירי וא"ל [אל']
חמרא :

בעינא (ידיע פחתיה) וזי לא הדרי (ו) בעיני וזי לא הדרי בעיני [ואם חמצי
בעיניהו (ולא) ידיע פחתיה :
לומר הדרי בעיניהו מרא ידיע פחתיה
וזי לא] ידיע פחתי :

אמר (רבא שרי ליה כו' הבא (ח) ליתא :
מלוה למלוה ואמר) רבא :

ה ג ה ח

וצרי"ף כ"י [י"ד] חדש : (ג) וכ"ה בכל סכ"י וצרי"ף וצרי"ף : (אצל מאי קאמר) צכ"י ר'
ז' [מאי אצל דקאמר] וצכ"י ה' ופ' [מאי אצל סכי קאמר] לפי כו' : צכ"י ר' ח' [סומכוס
אומר] דקס ל' יוס : [מאי טיפולה מרובה] ליתא צכ"י ה' : (ג) וצכ"י ר' ח' וצ' [של] חצירו
צטני הפעמים וכ"ה צרי"ף : רצ [מנשיא] צכ"י ה' רצ [מנשה] וכ"ה צרי"ף : [שקל] מחלס
צכ"י ר' ז' [שקל] והוגה [שקל] ואיזן מן הלורך ועי' רש"י קידושין פ"א ז' ד"ה שקל : צרי"ף
[לחלוק הולדות חולקין] ליתא צדפוס קושט' : (ד) וכ"ה צכ"י ר' ח' וצ'. וצכ"י ה' ופ' ליתא
(מאי נפ"מ : פלוג [זוזי] ליתא צכ"י ה' ופ' ור' ז' : [אחו] לקמיה בכל סכ"י [אחא] צטני
הפעמים : (ה) דקאולי, ז"ל דקאולי, וצכ"י ה' דכל אצחראי דידי קא אחית מר וכ"ה צכ"י ר'
ז' ושם אחי וצכ"י ר' ח' דכל שעתא צחריי דידי כו' וצכ"י פ' אצחראי דידי קא [דואי] מר
והוגה כמו צכ"י ר' ז', ודואי פי' מסתכל כמו צצנת ל"ד ח' : (ו) וא"ל אל', נר' שז"ל ח"ל
לא חמרא וכ"ה צכ"י ר' ז' ושם [מ"ט] זוזי מי [הו] טצי [והו חסירי דשקיל טצי ושקיל (ז"ל
ושציק) חסירי] ח"ל לא חמרא וכ"ה הו טצי והו חסירי צרי"ף וצרי"ף, וצכ"י ר' ח' מי [הו]
טצי [והו חקולי חמרא וכ"ה צכ"י ה' ושם [ח"ל] זוזי מי הו טצי [וחקולי] ח"ל לא ח"ל חמרא,
וצכ"י פ' מי [איכא] טצי [ואיכא חסכי חלא] חמרא והוא מלשון חוסכא דנחשא לקמן צע"א ועי'
ערוך ערך חסך : כי (האי גונא) ודאי צכ"י ר' ח' וצ' כי [הא] ודאי וצכ"י ה' כגון הא ודאי
וכ"ה צרי"ף כ"י : צרי"ף (ח"ל לא ח"ל) חמרא צכ"י [חלא] חמרא : דאיכא (דבסיס) צכ"י
פ' ור' ז' [בסיס] : (ז) וכ"ה צכ"י ר' ז' וצרי"ף ושם וכן צכ"י ה' פחתייהו. וצכ"י פ' ליתא
(ידיע פחתי, ולא ידיע פחתי) ועי' חוס' וראשונים : מוגר (זוזי) בכל הדפוסים צגמ' רש"י
וחוס' [זוזא] וכן צרי"ף אני משכיר לך [זוז] וצד' ווארשא ווילנא הדפוסו כלפנינו והנוסח היסן
עיקר כמ"ס צהנהות מהרש"ם. וצכ"י ה' זוזי כו' כלו זוזיה דר"ח איהו סבר [כי מרה] כו'.
צכ"י ר' ז' הוגה מ"ש [ממר] : זוזי לא הדרי צענייהו צכ"י פ' זוזא לא הדרי צענייהו : צרי"ף
הדרא צעניא (ידיע פחתי) צדפוס קושט' ליתא וצחתי שצגוש הוא : (ח) אמר (רבא) צכ"י
ה' [רצ חשי] אצל צסמוך גס שם ואמר רצא : למימר (ליה) ליתא צכ"י ר' ח' וצ' צטני

הומן חבירו מעכב על ידו אבל אינה דומה טיפולה של שנה ראשונה לטיפולה של שנה שנייה: ⁹ השם בהמה מתבירו אין מיטפל בה פחות משנים עשר חודש עשה בה כל ימות החמה ומבקש למוכרה בימות הגשמים יכול לעכב על ידו עד שיעשה בה כל ימות הגשמים: ¹⁰ השם בהמה מתבירו מחה בכוסיא משלם כולה שלא בבוסיא משלם פלגה שכך הוא כותב לו אם תמות בבוסיא אשלם 5 כולה שלא בבוסיא אשלם פלגא: ¹¹ שמה במנה והשביחה והרי היא יפה מאתים וזו מחה בבוסיא משלם שלשה של זהב שלא בבוסיא משלם חמשים וזו: ¹² שמה במנה והכחישה והרי היא יפה חמשים וזו מחה בבוסיא משלם שלשה של זהב שלא בבוסיא משלם חמשים וזו: ¹³ רבן שמעון בן גמליאל אומ' ספרין על שדוה כיצד קיבל הימנו שדה בעשרה כורין חיטין ואמר לו תן לי מאתים דינר 10 ואיפרנסה ואני נותן לך שנים עשר כור בשנה מותר אבל אין ספרין לא על ספינתו ולא על חנותו ולא על דבר שאינו עושה ואוכל: ¹⁴ מקבל אדם צאן ברזל מאשתו והוולדות והגיוין שלו ואם סתו חייב באחריותן ואיזהו צאן ברזל היו לפניו מאה צאן ואמ' לו הרי הן עשויות עליך במאה של זהב הוולדות והגיוין שלך ואתה העלה עלי סלע מכל אחד ואחד באחרונה אסור מקבלין צאן ברזל מן הגוים ושדה 15 צאן ברזל אפילו מישראל: ¹⁵ לווה אדם מאשתו ומכניו בריבית אלא שמחנכין בריבית אין ישראל רשאי ללוות שקל ולהלוות בסלע אבל גוי רשאי ללוות בשקל ולהלוות בסלע: ¹⁶ ישראל שלוה מעות מן הגוי ומבקש להחזירם לו מצאו חבירו ואמר לו חנם לי ואני נותנם לך כדרך שאתה נותנם לו אסור ואם העמיד אצל הגוי מותר: ¹⁷ וגוי שלוה מעות מישר' ומבקש להחזירם לו מצאו ישר' אחר 20 ואמר לו חנם לי כדרך שאתה נותנם לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור: ¹⁸ ישר' שאמר לגוי הילך שכרך וצא והלוה מעותי בריבית אסור וגוי שאמר לו לישראל הילך שכרך וצא והלוה מעותי בריבית מותר אבל אסור מפני מראית עין: ¹⁹ מעותיו של ישר' מופקדות אצל הגוי מותר להלוותן בריבית ושל גוי מופקדות אצל ישראל אסור להלוותן בריבית זה הכלל כל שבאחריות ישראל אסור וכל שבאחריות גוי מותר: ²⁰ ישראל שנעשה לגוי אפיטרופוס או סנטר מותר להלוות הימנו בריבית וגוי שנעשה לישראל אפיטרופוס או סנטר אסור ללוות הימנו בריבית ישראל לווה

4 י' טז | 9 י' טז; ג ס"ז: | 12 ט' ט"ז; ג פ'; | 16 ג פ"ח; | 18 ג פ"ח; | 24 י' טז | 26 טז

1 לטיפולה] טיפולה ב | 2 מיטפל בה > ב ד ג | 3 ועשה ג (הו' אחר על נכתב למעלה) בימות כל ימות ג (ובא' היה כתוב כל ימות ונקר קליו והקן בימות) | 3 על ידו ב ד ג | 4 שיעשה בה] שיאבילנה ב ד | 4 הגשמים] החמה ג < האכילה כל ימות הגשמים ומבקש למכור בימות החמה [הגשמים ב] יכול לעכב על ידו עד שיעשה בה כל ימות החמה ב ד | 4 בבוסיא | 5 בבוסיא | 5 חציה ב | 6 בבוסיא | 6/7 שמה . . . חמשים זוז > ב | 6 היא > ב ד ג | 7 בבוסיא | 7 שלשה] שמה א | 9 ספרין ג (נראה שכתוב ן ומחק קצת לוי) | 10 כאיה צד ב | 10 בעשרה ב ג | 11 קטר < חודש שנים קטר ב | 11 לא . . . לא > ד (ובג' נבירה קצרה מן העלה עד שקל שורה 16 אבל נראה עוד בסוף השורה, לא עלי) | 12 כל דבר ב ד | 12 אדון ב | 14 עליך < למחצה לבלית ולרביע | 14 שלו ב ד < ואם סתו אתה חייב באחריותן ב ד | 15 מקלה לסלע | 15 באחרונה אסור] מותר ב ד (בא' נשמע מן ואתה שורה 13 עד אסור 14 ולקחה מן ג לקצן שורה 25, ואין ספק ששייך למקומו: כאן | 16 שמה:נוכח ד | 19 הגם לי < שאתה נותן לו | 19 ואני נותן ב ד ג [א' = א] | 19 לך] לו ד (ובג' היה כתוב לך ומחק ן ונכתב למעלה ו') | 19 שאתה נותנם [נותן] ב > ד (ונכתב ספורס) | 19/21 ואם הקמיד . . . מותר > ב | 22 היה לך | 22 לו > ב ד ג | 23 וצא > ב ד | 23 הקין ב ד ג | 25 בריבית < ואתה העלה עלי סלע מכל אחד ואחד באחרונה אסור מקבלין צאן ברזל מן הגוים ג | 25 כל ב ד ג | 26 ללוות ב ד | 27 וגוי . . . בריבית > ג | 27 לו ישראל ב אפיטרופוס לישראל ד | 27 שלוה ב הלוח ד |

1 מן הגוי וגוי לזה מישראל ישראל נעשה לו ערב ואינו חושש: 21 ישראל שלוה מעות מן הגוי וגוי שלוה מעות מישראל ונתגייר בין שוקפן עליו במלוה עד שלא נתגייר ובין שוקפן עליו במלוה משנתגייר גובה את הקרן ואינו גובה את הריבית דברי ר' מאיר ר' יוסי אומ' ישראל שלוה מעות מן הגוי ונתגייר בין שוקפן עליו במלוה ובין שלא וקפן עליו במלוה עד שלא נתגייר גובה את הקרן וגובה את הריבית משנתגייר גובה את הקרן ואינו גובה את הריבית: 22 המלוה את חברו בריבית ובא לפני בית דין קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית דברי ר' מאיר שהיה ר' מאיר אומ' שטר שיש בו ריבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית: 23 המוצא שטר שיש בו ריבית יקרענו בא לבית דין יקרעוהו 10 רבן שמעון בן גמל' אומר הכל כמנהג המדינה: 24 המלוה את חברו בריבית והלך המלוה וירש עליו שטרי ריבית וא' לו צא שלי בשלך מותר אם בא לבית החשבון אסור: 25 המלוה את חברו בריבית ועשה תשובה חייב להחזיר טת והניח לפני בניו לא יחזירו בניו ועל זה נאמר יכין רשע וצדיק ילבש וכסף נקי יחלוק: 26 אבל אם היניח להם את אביהם פרה ושדה וטלית וכל דבר שיש בו אחריות 15 חייבין הם להחזיר מפני כבוד אביהם:

ו ר' 1 אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער אפילו ישנות הולכות מארבע אין פוסקין על החדשות מארבע עד שיצא השער לחדש ולישן יצא שער לאחרים אף על פי שאין לו מותר לקוץ היטנו במה דברים אמורים בוסן שמוצא ליקח באותו השער אבל אם היו לקוטות והולכות מארבע והוא אינו מוצא ליקח אלא משלוש 20 הרי זה אינו פוסק עד שיצא השער ללוקח ולמוכר: 2 ופוסק עמו על הנדיש של תבואה ועל העביט של ענבים ועל המעוטן של ויתים אף על פי שלא יצא השער אבל אחרים לא יקוצו על גביו: 3 ופוסק עמו על הובל באישפות כל ימות השנה שאף על פי שאין לזה יש לזה אין פוסקין על הביצין של יוצר אלא עד שיעשו אמ' ר' יוסי במה דברים אמורים באילו העושין בעפר לבן אבל באילו העושין 25 בעפר שחור כגון כפר חנניה וחברותיה בפר שיחין וחברותיה מותר לקוץ שאף על פי שאין לזה יש לזה: 4 אין פוסקין על החלב ועל הגיון אלא עד שיעשו החחיל לחלוב מותר לקוץ החחיל לגו מותר לקוץ: 5 אין פוסקין לא על האפרוחים ולא על הפרגיות ולא על הדגים שבטבריא ולא על חבילי קש אבל פוסקין על הביצים ועל הציפרים ועל הדגים שבשאר כל מקומות ועל חבילי עצים זה הכלל כל שיש 30 לו גורן קוצץ עמו כשער הגורן וכל שאין לו גורן קוצץ עמו כל ומן שירצה: 6 היו לפניו מאה צאן ואמ' לו הרי גזייהן של אילו עשויות עליך במאה של זהב מותר

1 י ס; ג ע"כ | 6 ס | 10 ס | 11 ע | לעיל 27_א | 12 פי לעיל 73_א; י נ"ק סי כ (וי א'); ג נ"ר: | 16 י ג (ה' ד); ג ע"כ: | 20 ס | 22 י ס (ה' ו), מ"ק פי ב (ה' ב'); ג ע"ד | 26 ג ס"ר: | 29 י י ג (ה' ו); | 30 ג ע"כ: |

1 שלוח ב' הלה ד | 1 אחר > ב ד | 2 במלוה > ב ד ג | 3 במלוה > ב ד ג | 4 אומר > ג [סתי ד] שלוה מעות מישראל ונתגייר בין שוקפן עליו במלוה עד שלא נתגייר ובין שוקפן עליו במלוה משנתגייר גובה את הקרן ואינו גובה את הריבית ב ד | 4 ישראל ב ד | 4 הלה ב ד | 4 בין שוקפן חקפן ב ד (ובן כתב הסופר בין שוקפן עליו, ונמחק ברו ונכתב למעלה אם) | 4 במלוה > ג | 5 ובין שלא . . . במלוה > ב ד ג (ובן החחיל הסופר לכתוב, ובי אחר עד שלא נתגייר, ונקד עליו | 5 וגובה את) ואת ג | 6 מי שנתגייר ג | 7 דברי . . . ולא את הריבית > ג (ונכתב בצרו) | וחכמים אומרים גובה את הקרן ואין גובה את הריבית ב ד ג | 9 לפני בית דין ג | 11 באו ב ד ג | 13 לא יחזירו בניו > ג | 13 רשע > ב ד פ (ובן נכתב למעלה) | 13 וכסף יחלוק > ב ד | 14 להם > א | 15 הב > ב ד ג | 15 מפני כבוד אביהם > ב ד ג (ובאן מכיים העלה בן (חבל דאברין)) | 20 עמון אבו | 21 המקטין ב ד | 23 אף ב ד | 23 בצים | 23 שיעשו ד | 25 חנניא | 26 שיעשו ב | 28 בשבריה | 28 על >

ואמ' לו תן לי מאתים דינר ואפרנסה, ואני נותן לך שנים עשר כור בשנה, מותר, אבל אין מפרין לא על ספינתו, ולא על חנותו, ולא על כל דבר שאינו עושה ואוכל. 14. מקבל אדן צאן ברזל מאשתו, והולדות והגזיזין שלו, ואם מתו חייב באחריותו. אי זהו צאן ברזל, היו לפניו מאה צאן, ואמ' לו הרי הן עשויות עליך למחצה, לשליש, ולרביע, במאה של זהב, הולדות והגזיזין שלך, ואם מתו אתה חייב באחריותן, ואתה מעלה לי סלע מכל אחת ואחת, מותר. מקבלין צאן ברזל מן הגוים, ושדי צאן ברזל אפי' מישראל. 15. לזה אדם מאשתו, ומבניו, ברבית, אלא שמחנכן ברבית. אין ישראל רשוי ללוות שקל ולהלוות בסלע, אבל גוי רשוי ללוות בשקל ולהלוות בסלע. 16. ישראל שלוה מעות מן הגוי ומבקש להחזירן לו, מצאו חבירו ואמ' לו תנם לי ואני נותן לך כדרך שאתה נותנן לו, אסור. ואם העמידו אצל גוי, מותר. 17. גוי שלוה מעות מישראל ומבקש להחזירם לו, מצאו ישראל אחר אמ' לו תנם לי ואני נותנם לך כדרך שאתה נותנם לו, מותר.

33 אין מפרין וכו'. צבלי ס"ט צ'. ועיין ירוש' כ"ל. 35 מאכס לאן וכו'. ירוש' פ"ה ר"י, י' ע"ג.
 38 כגויס וכו'. משני פ"ה מ"ו. מאשטו וכו', ירוש' פ"ה כ"ז, י' ע"ג. ועיין צבלי ע"ה א'.
 39 אין ישראל וכו'. ירוש' כ"ל. 40 ישראל שלוה וכו'. ירוש' פ"ה כ"ז, י' ע"ג, צבלי ע"ה צ'.

32 ואמ' | ד ואמר. ואפרנסה | א ש ואפרנסה. שנים עשר | ב [שנים עשר חדש] שנים עשר ד שני עשר.
 33 לא | ד ח'. ולא על (ב"פ) | ד ועל. כל | א ח'. ואוכל | ד ואכל. 34 אדן | א ד אדם והולדות |
 א ד והולדות. והגזיזין | ד והגזיזין. באחריותו | א ד באחריותו. 35 אי זהו | א ואיזהו ד אינה הוא.
 הרי הן | א [הרינין] נקוד על ה"א ועל יו"ד, למחיקה קרי הן. 35-36 למחצה לשליש ולרביע | א ח'.
 36 הולדות | א הולדות ד והולדות. והגזיזין | ד והגזיזין. 37 לי סלע | ד לסלע. מכל אחת ואחת | א
 מכל אחד ואחד [באחרונה] ד מכל אחד ואחד. 38 הגוים | ד הגוי. ושדי | א ד ושדה. אפי' | א אפילו.
 מישראל | ד מישרי. לזה | א לזה. ומבניו | ד ובניו. ברבית | א ברבית. 39 שמחנכן | כ"ה א.
 ב ד שמחנכו. ברבית | א ברבית. רשוי (ב"פ) | א ד רשאי. ללוות | ד ללוות. ולהלוות | א ולהלוות
 [שקל] [ונקוד למחוק]. רשוי | ש ח'. 40 ללוות | ד ללוות. ישראל | ש ישרי. להחזירן | א להחזירם.
 41 חבירו | ד חבירו. ואמ' | ש וא' ד ואמר. ואני — לו | ד שאתה נותן לו ואני נותן לך כדרך. נותן |
 א ש נותנם. לך | ש לך [הכ"ף נמחקה ונכתבה מעליה וי"ו]. נותנן | א ש נותנם. 42 גוי | א ש ד
 הגוי. שלוה | ד שלוה. מישראל | א ש מישי. להחזירם | ש ד להחזירן. 43 ישראל | א ישרי ש
 יש. אמ' | ש וא' ד ואמר. ואני נותנם לך | א ש ח' [בש נוסף בין השיטין: ואני נותן לו].

32. מאתים דינר וכו'. כלומר, בהלוואה, וכפירש"י. 33. עושה ואוכל. צ"ל עושה בגופו,
 כמו שמעתיק בס' הגר, וכ"ה בירושלמי. 34. חייב באחריותו. והוא הדין אם פיתחו (עיין
 בבה"א). ואעפ"י שיש כאן כעין הלוואה, ואשתו נפטרת ממנה מלאכות שהיא חייבת בהן אין כאן אבק
 ריבית, עיין בבה"א. 37. ואתה מעלה לי סלע מכל אחת ואחת, מותר. הגירסא
 "מותר" הוא שיבוש ברור, ובראשונים וכן בירושלמי הגירסא היא: אסור. ולפנינו ערבוב נוסחאות,
 ובכמה מן הראשונים חסר כאן "ואתה מעלה לי סלע מכל אחת ואחת", ולגירסא שלפנינו הרי יש כאן
 ריבית קצוצה. ועיין בבה"א. 38. אפי' מישראל. כלומר, שמקבל עליו אחריות הפירות, אפילו
 אם לא יהיו שם פירות כלל, דינו כחוכר סתם, שאין שדה מתה, ואף אונסים אחרים אינם שכיחים בשדה.
 ועיין בבה"א. 39. ללוות שקל ולהלוות בסלע וכו'. כלומר, אין ישראל רשוי ללוות
 מישראל אחר שקל על מנת להלוות לגוי בסלע, והם חולקים את הריבית, משום שהישראל הראשון מקבל
 ריבית מישראל השני. עיין בבה"א. 39-40. אבל גוי רשוי וכו'. משום שהגוי הוא שמקבל
 את הריבית, ואין לישראל שום עסק עם ישראל השני.

ואם העמידו אצל ישראל אסור. 18. ישראל שאמ' לגוי הילך שכרך וצא והלוה
 מעותי בריבית, אסור, וגוי שאמ' לישראל הילך שכרך והלוה מעותי בריבית, 45
 מותר, אבל אסור מפני מראית העין. 19. מעותיו של ישראל מופקדות אצל
 הגוי, מותר להלוותן בריבית, ושל גוי המופקדות אצל ישראל, אסור להלוותן
 בריבית. זה הכלל, כל שבאחריות ישראל, אסור, וכל שבאחריות גוי, מותר.
 20. ישראל שנעשה לו גוי אפטרופוס, או סנטר, מותר ללוות הימנו בריבית,
 וגוי שנעשה לו ישראל אפטרופוס, או סנטר, אסור ללוות הימנו בריבית. ישראל 50
 הלוה מן הגוי, וגוי הלוה מישראל, אחר נעשה לו ערב, ואינו חושש. 21. ישראל
 שלוה מעות מן הגוי, וגוי שלוה מעות מישראל, ונתגייר, בין שזקפן עליו עד
 שלא נתגייר ובין שזקפן עליו משנתגייר, גובה את הקרן ואינו גובה את הריבית
 דברי ר' מאיר. ר' יוסי או' גוי שלוה מעות מישראל ונתגייר, בין שזקפן עליו
 במלוה עד שלא נתגייר ובין שזקפן עליו במלוה משנתגייר, גובה את הקרן, ואינו 55
 גובה את הריבית, וישראל שלוה מעות מן הגוי ונתגייר, וזקפן עליו במלוה עד
 שלא נתגייר, גובה את הקרן וגובה את הריבית, משנתגייר, גובה את הקרן ואין

46 מופקדות וכו'. ירוש' פ"ה סה"ז, י' ע"ג. 49 ישראל שנעשה וכו'. ירוש' סה"ל. 51 ערב
 וכו'. ירוש' סה"ל. ועיין תו"כ דבר ריש פרש' כ', ק"ט ע"ג, וצבלי ע"ח צ'. 51-52 ישראל שלוה
 וכו'. ירוש' פ"ה ס"ז, י' ע"ג, צבלי ע"ב א'.

44 ישראל | א ישר' ש ישר'. ישראל | א ש ד ישר'. שאמ' | ש שא'. הילך | א הילך ד יהי לך.
 והלוה | ד והלוה. 45 מעותי בריבית | א ש מעותי בריבית ד מעותו בריבית. אסור | ד אסור. שאמ'
 לישראל | א שאמ' [לן] לישר' ש שא' ליש'. הילך | ד הילך. והלוה | א ש [וצא] והלוה. מעותי בריבית | א
 ש מעותי בריבית. 46 העין | ד העיין. מעותיו | ד מעות. ישראל | א ישר' ש ישר'. 47 להלוותן בריבית |
 ד להלוותן בריבית. המופקדות | א ש מופקדות. ישראל | א ד ישר' ש ישר'. להלוותן | ד להלוותן.
 48 בריבית | ש בריבית [ואתה העלה עלי סלע מכל אחד ואחד באחרונה אסור מקבלין צאן ברזל מן הגוי] ד בריבית.
 ישראל | ש ישר' ד ישר'. וכל | ש ד כל. 49 ישראל | א ישראל ש ישר'. לו גוי | א ש לגוי ד לו לגוי.
 אפטרופוס | א ש אפטרופוס. סנטר | א סנטר. ללוות | א ש להלוות. בריבית | ד בריבית.
 50 וגוי — בריבית | ש ח'. שנעשה לו ישראל אפטרופוס | א שנעשה לישר' אפטרופוס ד שנעשה אפטרופוס
 לישראל. אסור | ב מותר (ובגליון: אסור). ללוות | א ד ללוות. הימנו בריבית | ד הימנו בריבית.
 ישראל | ש ישר'. 51 הלוה | א לוחה ש לוחה (ובין השיטין נוספה וי"ו) ד הלוחה. הלוה מישראל | א לוחה
 מישר' ש לוחה מישר' ד הלוחה מישראל. אחר | א ישר' ש ישר' ד [ישראל] אחר. ישראל | א ישראל ש
 ישר'. 52 שלוה | א ד שלוחה. מישראל | א מישר' ש מישר'. שזקפן עליו | א שזקפן עליו
 [במלנה ובין (ונוקד על "ובין", למחוק)]. 53 עליו | א עליו (במלנה). גובה | ד גוב'. הריבית |
 ד הרבי'. 54 דברי | ש דב', או' | א ד אומ'. 54-56 גוי — הריבית | א ש ח'. 54 שלוה | ד
 שלוחה. 56 הריבית | ד הרבית. וישראל | א ישראל ש ישר'. שלוחה | ש שלוחה ד הלוחה. מן
 הגוי | ד מגוי. וזקפן עליו במלוה | א [בין] שזקפן עליו במלנה [ובין שלא זקפן עליו במלנה] ש [בין
 (ובין השיטין: אמ)] שזקפן עליו ("במלוה" ח'). ד וזקפו עליו במלוה. 57 נתגייר | ש נתגייר [וב
 (ונוקד
 למעלה וגם הועבר קו למחיקה)]. וגובה את | ש ואת. הריבית | ד הרבית. משנתגייר | ש מי
 שנתגייר (ובין השיטין לפני השי"ן: מ = משנתגייר). ואין | א ש ואינו.

49. שנעשה לו גוי אפטרופוס וכו'. הנכון הוא בד: שנעשה לו [ל]גוי אפטרופוס וכו'. עיין
 בבה"א. 50. שנעשה לו ישראל וכו'. אף כאן הנכון בד: שנעשה לו [ל]ישראל וכו'.

כ"ס ככ"פ ענין עונות אף בלאו ש"י של רכ"ח: פ"ל. נלוה...
נשך ככ"פ. אם אינו ענין לגופו נחיינו על לאו של נשך שהרי כבר...
נאמר בראש המקרא לא משך וכסופו נאמר כל דבר אשר ישך...
תהו ענין לרכ"ח ככ"פ והשאלה דשמעתי מלא משך בין ככ"פ ובין...
אזכור ליימרו מרזיחו נשך ככ"פ ונשך...
אזכור נחיינו את הלוה על לאו של...
רכ"ח על שמינון: פ"ן וי. עונות...
על ש"י לאחין בין ככ"פ ובין ככ"פ...
אלה ליה: רכ"ח אפר לא נשך...
כאזכור ולא רכ"ח ככ"פ נכ"ח קרא...
למנאמר נמלוה מן הלוה דנגופו כמידי...
למנאמר ואל: דקאמרי. נשך...
קמי חסוף ומרכ"ח לאזכור: וסא...
ע"א נאמר נאמר קאמר. ומגורה...
זוה נקפח ליה היכי ט"ג אמורא...
אחלה ואמר דמגופיה יליף: כמי קאמר...
ע"א אזכור לא נאמר קרא. נדך...
הנשמע נמלוה אפי"ן ק היימי לומדו...
נגורה זוהי והשאלה נגורה זוהי לא...
נרן להכי: לפ"י לאו ככ"פ לאו...
בגול פו. ילמדו זה מזה שזכונן...
מפרין ממנון שממך את חברי: וגור...
דאפילו בלוה אפר רהפנא. וגור...
עליו שלא ימנו ואיכא למימר חידוש...
הוא שחידשה מורה נהו ולא שאמר...
למסר את חברי נדך אחרת דהא...
אזכרת ליה לאו משום דממסר הוא:...
סא לפיך דלא מדפטיס אונאה לא...
ידעי כיה גול על כרטיה שקל: פאמר...
רכ"ח מדפטיס. נתון לו: שכן פ"ן...
דך סקא ופאמר. תאמר בלוגאנה...
שהיא דך מקח וממכר ויש בני אדם...
שזריכין למסך וקוין כיומר משווי:...
לא לכפונ בגול ופסי פסקי. דמי...
פרכת מה לרכ"ח שכן חידוש תאמר...
בגול אונאה מוסת מה לאונאה שכן...
לא ידע דמחיל תאמר בגול ידע...
ואיכא למימר דמחיל ומחיל רכ"ח...
מוסיח ומור הדיו הלך השוה שנהן...
שממסרו ממון אף אזי איכא גול:...
לכופש שר שכי. דלא מטא ליהדי...
ולא מחסר ליה:

גהרות הב"ח

ה"ב ופ"ל ופ"ל לא תחן...
במרכ"ח דקאמרי:

גליון הש"ס

ה"ב דה נחיה וכו'...
וה"ב קרא למ"י. בין...
מח"ס ד"ר נרן ד"ר...
למור מר וי"ג מ"ב...
פ"ד נח"ל מ"ה ו"ה...
ד"ה נח"ל מ"ב:

גהרות הר"א

ה"ב ד"ר ד"ר...
למ"ס ד"ר ר"ג ופ"ד...
מלך:

איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא

סא

עין משפט גר מצוה

ד א מ"י פ"ד מהלכות...
מ"ה הכ"ח פ"ד...
ה ב מ"י פ"ח מהלכות...
פ"ד פ"ח מהלכות...
למ"ן קמ"א מהלכות...
פ"ד פ"ח מהלכות...
פ"ד פ"ח מהלכות...

תורה אור השלם

1 לא תשך לאוהך נשך...
ככ"פ נשך אבל נשך כל...
דבר אשר ישך...
2 לא תשקע שכ"י צ"י...
ואינן טאמרי או טמרי...
אפי"ן כש"ר בשכ"ר...
דמיס כ"ד

אם אינו ענין לנשך ככ"פ שהרי כבר נאמר...
ילא תשך לאחך תהו ענין לרכ"ח ככ"פ...
איין לי אלא בלוה במלוה מנן נאמר נשך...
בלוה ונאמר נשך במלוה מה נשך האמור...
בלוה לא חלקת בין כ"ח בככ"פ בין באזכור...
בין בנשך בין ברבית אף נשך האמור...
במלוה לא תחלוך בין בן בככ"פ בין באזכור...
בין בנשך בין ברבית ענין לרבות כל דבר...
ת"ל ונשך כל דבר אשר ישך רבינא אמר...
לא נשך באזכור ולא רבית בככ"פ צריכי קרא...
דאי כתיב את ככ"פ לא תתן לו בנשך...
ואכלך ב) במרבית דקאמרת השתא רכתיב...
את ככ"פ לא תתן לו בנשך ובמרבית לא...
תתן אכלך קרי ביה הכי את ככ"פ לא תתן...
לו בנשך ובמרבית ובנשך ובמרבית לא תתן...
אכלך ויהא תנא נאמר נאמר קאמר הכי...
קאמר אילו לא נאמר קרא היימי אומר נגורה...
שוה ע"כשיו שזאמר קרא ג"ש לא צריך...
אלא נגורה שוה למה לי לנשך כל דבר אשר...
ישך ולא כתב במלוה אמר רבא למה לי...
דכתב רחמנא לאו ברבית לאו בגול לאו...
באונאה צריכי ראי כתב רחמנא לאו ברבית...
משום רחידוש הוא ראפילו בלוה אסרה...
רחמנא ואי כתב רחמנא לאו בגול משום...
דבעל כרחיה אבל אונאה אימא לא ואי...
כתב רחמנא לאו באונאה משום דלא ידע...
דמחיל דאמרא לא אחיא תיתי הדא...
מתרתי הי תיתי לא לכתוב רחמנא לאו...
ברבית ותיתי מהנך מה להנך שכן שלא...
מדעת תאמר ברבית דמדעתיה לא לכתוב...
רחמנא לאו באונאה ותיתי מהנך מה להנך...
שכן אין רך מקח וממכר בכך אלא לא...
לכתוב רחמנא לאו בגול ותיתי מהנך...
דמאי פרכת מה לרכ"ח שכן חידוש אונאה...
דא ידע ומחיל רבית תוכיה וחור הרין לא ראי...
זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הגד השוה שבהן שכן גזלו אף אני...
אביא גול אמר הכי נמי אלא לאו בגול למה לי לכווש שבר שכ"ד כבוש...
שבר שכ"ד בהריא כתיב ביה ילא תעשוק שכ"ד עני ואביון ילעבור עליו בשני...
לאוין ולוקמה ברבית ואונאה ולעבור עליו בשני לאוין דבר הלמד מעניינו...
ובעניינא

קרי כ"ח ככ"פ לא תתן בנשך...
ובמרבית וי"ג ככ"פ דע"י...
דף ג. וסא ד"ה אחר ופסק כל שעה...
(פסחים דף כז: וסא ד"ה אחר) ופסק...
כל הכשר (מילין דף קד: וסא ד"ה או)...
מכור לנכרי דריש לגר תתנה וממכר...
תתנה וממכר לנכרי ואפילו מאן...
לפניו היינו משום דכתיב או חלק...
וא"ת ככ"פ דקדושין (דף ג: וסא)...
לא נעו רבנן למדש כ"י יוס' הגלילי...
ממני שיבה תקום והדרת תקום...
והדרת פני וכן וי"ל משום דלון ממני...
מיושב אוהדרת ולא תקום אפי"ן וכן...
והא דאמר התם ורבנן אי כתיב...
ממני שיבה תקום והדרת תקום...
והדרת פני וכן דקאמרת היינו משום

דלא על כרחן אמרת הכי וסא דאמר נפקח הוצילו לו וימא דף ג. וסא ד"ה אחר...
משוקדים וסא ולא אמר דקאי אלעיל ולרע היינו משום דהא כיון דקאי על כרחן נשך אכספך אמרת ה"ה ארצות וכוין דקאי רבית...
לאזכור כמו כן נשך קאי לאזכור וכן תמננה כן אזכור ה"ה ארצות וכוין דקאי רבית...
דף ג. ולקח הנהן מן הדס נאזכור ונתן קבל או זרק בשמאל פסול ור"ש סבר קבל בשמאל כשר ואמר אבי טעם דר"ש דסבר...
דקרא דאזכור דמשמע יימן לא קאי אלא אונתן דלאמרו ולא אולקח דלפניו ולתנא קמא קאי אמרייהו והשתא מאי שנא דר"ש ד' דלון...
לכם הכרע וי"ל דהתם פסטיה דקרא משמע דקאי אולקח מ"מ סבר תנא קמא דקאי נמי אונתן דכתיב קרא אמרייהו ולקח מדס...
הסר ונתן על קרית המזבח נאזכור דהתם קאי אונתן אמרייהו וילמד סתום מן המפורש והיינו נמי טעמא דר"ש:
נגידה שוה דא צריך. ו"ה"ת קרא למה לי וי"ל דלון אפי"ן שום אפי"ן לטון כפסוק אלא שמתן נשך ומרבית זה ליה: אמר רבי נמי...
וא"ת והא לון משהיין מן הרין וי"ל דגול לאו כתיבתה הוה דאמריין פרק שילוח הקן (מילין קמ"א) ומטעם דלון משהיין...
מן הרין הוה מני למימר לעיל דלא ילפי מהדי אלא דעדיפא קאמר דאפילו מדינה לא אחי: אמר רבא ד"ה ר"ג לכווש שבר...
שכ"ד. וא"ת ולוקמיה בגול גופיה ובגול עגדים דלא אחי מרבית ואונאה דלון אונאה לעגדים דקאמרי לעיל (דף ט: ו) דהא קרקע אינה...
נגולת אינו מן המקרא אלא משום דאי אפשר לוחה ממקומה אצל עבד דנידי אפי"ן דהוקשו לקרקעות יעבור בלא מגולא:
לעבור עליו בשני דאפי"ן וא"ת ולוקמיה בגול גופיה ולעבור עליו בשני לאחין וי"ל משום דלא לוקי אלואו דגול משום דמיתא לעשה...
אזכור כי מוקמין אכוש שכ"ד שבר כ"ח אינו ענין לנשך אלא משום דלוקי נשך אפי"ן וא"ת מוקמין דגול הכנעני מותר...
דריש רען ולא נעמי ורבי דאי כתב גול דלא טרם סירוש דשאל נפלו בירושא או מילא או מתנה אצל שכ"ד דטרם כנעני נמי...
אסור והשתא ה"ה מוקמין ה"ה ה"ה לא מעשוק את רען ולא מגול כולה קרא בעשוק שכ"ד שבר וי"ל דריש מדמין רען ללא...
מגול ואפקה בלשון גיולה למימר דגול הכנעני שרי וא"ת היכי מ"ד למימר דגול הכנעני אסור דאיתרין קרא למעוטי ה"ה בישאל...
גופיה לא ידענא גול אלא מרבית ואונאה ורבי שרי כנעני דכתיב לנכרי משך ואונאה נמי דכתיב עמיתך ודרשין לעיל (דף...
ט.) עס שאלך כטורה [ונמננות] וי"ל דהוה אפרין גול הכנעני מואכלת את כל העמים דרשינן מהתם נהגול נחלא (נ"ה דף...
פ"ג): שגול הכנעני אסור דדוקא בומן שהם מפורסין בידך שרי קרא:

שולח

שְׁתוּלָה מעותיו בגביר. וא"ת והלא אפילו יהא אמת שהם של נכרי אקוד כיון שהן ללוה עם הנכרי כלום ומיהו לפי מה שצריך להיה לקנות ישראל שיש כדו מעות נכרי והם כחצרות הנכרי מותר להלוותם בדברים ירל דלידו כגון שלמה ליה חבירו הלוי מעות מן הנכרי ואומר לו שיסמוך עליו או כגון שתן לו משכנתו ליתום נכרי והוא הלוי לו מעל עמנו ואומר שפשה כדכריו:

שְׁתוּלָה קרא אילן בבגרו ואופרי תבלת הוא. ואפ"ג דעבור על מלת זיתא מ"מ אילנך קרא לעבור עליו משעת מליה: **יבין** רשע וילבש צדיק. אפי' למ"ד רשע וילבש לאו כרשות לוקח וליבש שני רשות ואפי' הניח קרקעו ומלוה על סה גובה מן היורשין אפי' ילבש נדק כדאמר רבא ברש הנהול כפלה (ביק ד' ק"ג) וחי לחיך (לדידי) אוהב רחמנא דנהדר לגביה לא אוהב רחמנא:

רבא אמר שנופה הקרא. אפי'ג דרבא משני רש הגהל כמלא (שם) אפילו תימא רשות יורש לאו כרשות לוקח ואפ"מ הנהל דכתיב וחי לחיך עמך לאו משום דק"ל כר אלעור דהא הכא דרש כרני יוחק אלל לא כל אלל לישנא הכרימא דהסא למ"ד לאו כרשות לוקח ולכן נסמוך דקאמר רב נמון מייט דר"א לא קבט הנמלה כמו כן בשם רבא: **פורת** יוסף רפיו בו היה חוקשו מלוי כריתא דשופכי דמים. ותימא ה"כ משמע דמיו טו עבירה דשפיכת דמים הלא כחזי ידעווי וזמא עבירותא דלא שייכי לשפיכת דמים כתיב דמייס כן וירל דמיתורא דמיו טו דרש דלי לאו הכי למלי כתיבי דלי נתגמר סקילה כריתא מונח ידעווי מדא דכרי מורה מדברי קבלה לא ילפינן ומו לא מילי מתימא גבי ממון וכנסק קמא דתמורה (ד' ו') יש נספרים וכתב כתיבי והוליד כן פרין שותן דס למי וז' אמי שפיר דהוקשו כדיליט:

ובעניינא דשבדי כתיבי ילא תגובו רחב רחמנא למה לי לכרתינא? ילא ויא תגוב יעל מנח למיקב לא ויא תגוב יעל מנח לשלם תשלומי כפל א"ל רב יימר לרב אשי לאו רחב רחמנא במשקלות למה לי א"ל למומן משקלותיו במלה היינו גול מעליא הוא לעבור עליו משעת עשייה ית"ד ילא תעשו עול במשפטא במרה במשקל ובמשורה במרה זו מרידת קרקע ישלא ימדוד לאחד בימות הרמה ולאחד בימות הגשמים במשקל ישלא יסמין משקלותיו במלה ובמשורה ישלא ירחיח הלא דברים ק"ו ומה משורה שהיא אחר משלשים (ישלשה) בלוג הקפדין עליו תורה ק"ו להין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולו וחצי לוג ורביעית הלוג אמר רבא למה לי רחב רחמנא יציאת מצרים כרית יציאת מצרים גבי יציאת מצרים במשקלות אמר רבא יציאת מצרים הוא שרובחתי במצרים בין טפה של כבוד לטפה שאינה של כבוד אני הוא ישעיהו לפרע ממי שתולה מעותיו בכברי ומלית אותם לישראל כרית וממי שמומן משקלותיו במלה וממי שתולה קלא אילן בבגרו ואומר תבלת וממי רבינא אקלע לטורא דפרת א"ל רב חנינא מסורא דפרת רבינא יציאת מצרים רחב רחמנא הוא שהבחתי בין טפה של כבוד לטפה שאינה של כבוד אני עתיד לפרע ממי שמערב קרבי דנים ממאין בקרבי דנים מהורין ומוכח לישראל אמר ליה אנא המעלה קא קשיא לי מאי שנא הכא המעלה דרבא רחמנא א"ל לכרתינא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל אמר הקב"ה אילמלא יו"ל (לא) העליתי את ישראל במצרים אלא בשביל דבר זה שאין ממאין כשרצים דיי א"ל ומי נפיש אנרייהו שפי מרכיב ומציעית וממשקלות א"ל אע"ג דלא נפיש אנרייהו שפי מאיסי למבליהו: ואיזהו תריתא המרבה בפירות ביצר לקח היינו רמים בדברי דב' וכו': אמו כל הני דאמרין עד השתא לאו רכית הוא א"ר אבהו עד כאן של תורה מבאן ואילך של דבריהם וכן אמר רבא עד כאן של תורה מבאן ואילך של דבריהם ע"כ יבין ירשע וילבש צדיק עד כאן ותו לא אלא יאפי' ע"כ יבין רשע וילבש צדיק יע"כ רכית קצוצה מבאן ואילך אבק רבית יא"ר אלעור רכית קצוצה יוצאה בדיינין יא"ב רכית אינה יוצאה בדיינין רבי יוחנן אמר אפילו רכית קצוצה נמי אינה יוצאה בדיינין יא"ר יצחק מ"מ דרבי יוחנן דאמר קרא יבנשך נתן ותרכית לקח וחי לא יחיה את כל התועבות האלה עשה למיתה ניתן ולא להשבון רב אדא בר אבהו אמר אמר קרא יאל תקח מאתו נשך ותרכית ויראת מאלהך למורא ניתן ולא להשבון רבא אמר מגופיה דקרא שמיע ליה ימות יומת דמיו בו היה הוקשו מלוי רכית לשופכי דמים מה שופכי רמים לא ניתנו להשבון אף מלוי רכית לא ניתנו להשבון אר"ג בר יצחק מ"מ דר"א דאמר קרא וחי

לא דגול לא תעשוק ולא תגזולו וכל עשק נשטא פשוטי כשל. שרונה להשתמו יודע בו שלא יקבל: לאו דמשקלות לא תעשו עול וגו' ויקרא (ט): **למומן משקלותיו**. המנה או הפרס טומן תמלה להכבדו וכשהוא לוקח במשקל לוקח כאלו: **שפספס פשייה**. משעת הטמנה ואפי' לא שקל כהן: לא ימדוד לאחד כפופם התפס כו'. אפ"ן הנהין לתוקן אם הגדה לא ימדוד המדוד לאחד בימות המנה ולאחד בימות הגשמים כדאמרי האמל ומתפשט כל לרבו וכמות המנה מתוך יבשוה הוא עמד ויבין: **פפורי**. מדמ הלא היא: ידעיה. אשקומ"א גלע"י שמללא את המדה כשמואל"ס את הין ולאחר זמן נמלאת חסרה: **ישלש מצרים בני דבית**. כפרסת כהן כרית: **גבי משקלות**. נקדוקים טהורים: **שפספסו בפלגים**. הרי שכלו עשרה רווקים על מלרס אחת ומתעברה מהן כעשר עיבורין עשר כבורות שכן כבורות של אביהן כולן ממו: **פולג פפופיו כנברי**. מלה מעותיו לישראל כרית ואומר של נכרי סם: **קלא אילן**. נגע הדומה למכלת ורממנא אמר (במדבר טו) פמיל תכלת ומכלת דמיו יקירס שצנעו כדס הלון שחיט עולה מן הים אלל אחת לשנעים שנה: **סורא דפרס**. סורא היושבת על נהר פרס ויין ו סורא פסס: **גבי שרצים**. גביה ציוס השמימי כי אלי ה' המעלה אחסס מחין מלרס: **אלל בשביל דבר זה**. כדמפרש לקמיה שכן מעוליה ונחיס וליען נחמסין נשקפים הללו. ה"א אללס: **פד פספס**. המלה פלג כממסה דיני: של מורס. דרך הולאה: **פד כלן יבין רשע** וילגש דייק. שסס מת והיה לנחור מעות של רכית לין חייבין להמחיר ועל זה נאמר יבין רשע וילגש דייק והכי תימא לה כדמפרש: **פ"כ וכו'** לא. כממיה. כ"ס דרכים דרבען לין הן חייב להמחיר: **אפילו פ"כ**. דרכים דלורייתא הוא: יבין. הלכ שהוא רשע וימות ולא יהיה והכן שהוא דייק אינו חייב להמחיר: **פ"כ רכית** קטלג. וכוסין לחמו כ"ד להמחיר אם מונעו בחייו: וחי לא יחיס. פסיס דקרא מות יומת דמיו בו יהיה: **פפופיס דקרא**. דכנשך נתן דחוקאל נפקא ליה כהדיא מדכתיב דמיו בו יהיה הוקשו לשותן דס כלומר דמיס ששקן שסעני את מצוה ומת כרענ עליו שיוני:

תורה אור השלם
1 לא תגבול ולא תכרעש ואלא תקשרש איש
2 לא תרחיק לא תחנף לא תגבול לא תחשע
3 לא תעשור על עמך
4 לא תעשור על עמך
5 לא תעשור על עמך
6 אל תקח מאתו נשך ותרכית ויראת מאלהך
והי אידך עקב: וקרא בו לו

הגהות הג"א
[א] ב' ג' מנחה יל' מנחה:
לעני רש"י
שפיס"ס א"א יא"א יא"א יא"א

מסורת הש"ס
[א] ב' ג' מנחה יל' מנחה:
לעני רש"י
שפיס"ס א"א יא"א יא"א יא"א

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

פנד (ב) כן פיקא. וזכיז ליה שנה נכסיס ממחמ נכסיס הוילי וזין לרן טורה כן אלל לקטת ולמכור: לא שפיק גירסיס ופרח לפאריני. וכמי שאלמר ראו מה שהיח לנו אלל דמי, ושמעי מהכא דכל היכא דמחן דהוא כמו רב ספרא אפי' דלא אמר לעלמי עליו עושה מחן דלאמר דמי והסריה לעלמי אפי' פנידפס. או תמול כמחנה ומלן לה או תמול קמי ימי ומיהי חזונה ומעשה דיהי שלן וזין לה להשכר נממון יהויסיס: כנשא יורש. כגון שנשא לחונן נח שמעון וס ומתו ורשו בני לחונן ונח שמעון אח נכסי יעקב אחי לחניה או כגון נח בן נחנות או נח בן נח הניס דיהי מין החמין או שאלמר נעלה תמול אשמי כאלד מן הכניס אלל השכיחה את הנכסיס פירסה לעלמה לא פירסה הנכסי לאלמנא. ואלמנה שאלמרה כניד ראו מה שהיח לי נעלי הימי עושה ואוכלת השפיחה לעלמה והוא דלא שקלא מווי דלי שקלא מווי הא חקני' אלל חלמה נחונה מנכסי יומתין ומעשה דיהי שלן הלך אשה שמת נעלה ויהי נכסיס מועטין שזין כן כח כמחנה אלל חלמה ראו מה שהיח לי נעלי ומעלני כ"ד או יורשין להנשיעה אלל כמחנה לפעלו השפיחה חלק כח השפיחה לעלמה אלל אלל השפיחה הנכסיס פסס מקרופ כמחנה והמתר לירשין ואפי' שלל נחונה מנעלה אפילו רביע כמחנה: אמולי אלמנא. וזמרה נה מהה שאלמרה תמלה קמי עושה ואוכלת חק משמע לן: קיאו הכן לאולת הכי. מתקת חכמיס היא והלמחן ללא עטמח כגולמן ונכס' יניטין [א] מחוקתין להס כן גלנזי לאחי גדול כו'. דכח היא גוונא חביד ליה עפי וגמר ומקי ליה: ייחד לו גיס ועליה. כלומר ייחד לו ייחד לננו מת שיש עליה על גבי: אכסדרס. לפי הכיח ופומחין לו חלוטת דחק אכסדרה נכסיס כניח: שני כפיס כו'. אלל ממלל לומר בית ואכסדרה קמי היינו משוס דאכסדרה משעביד ליה אלל שמי נמיס וזל לפניס מזה מה: אולרו כסונו. הלך בית לא קנה דכין דמשמח האל כניח לא הולאו מחוקמו ולא מקי ליה לננו: עלינא דרפסנא. כלי מלל דגיס כמגונסיס כשמן: אפי' שפסח. כוס מלל שמן: שווינפו רבנן. הו מקת אלל הדכניס כף. על פי אשיו דין תורה כי (ג) מזה ומזה הו: דאף סף. המשאל אשה לננו ומקנת חכמיס היא לכנח החמן שגנאי הדכר לשאלת אשה ואין מקוס לדור נו: אפוסרופא. דאין סקדי דלא עקר נחלה הכניס ולא נתכין חלק שיכנדה הכניס מתוך שאלכין על דיה: כפספד שלשטן. נאק ומפקד ומקבל מתנה: קנה. כן מקת חכמיס לפי שהדכר מדיר הוא בין הכרומי ולא חוקקין חכמיס להקנות כניין ועידיס: ממני

מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

קמור.

עין מצוה

דלי הו אמרי גדולים ראו מה שהיח לנו אפי' הו אהיח הקטנים או קרוביהם משמירי להס פועליס משל איהיהם כשניסל ומלל דהיעויהו אמולי אמילו נבניהו ועבדול דמיר כר חקק (ב) דף ע"ג: דל"ל אחיהו לפגול לו נמי ממדריסי ונוקמתי דשאל וזמר ליה נמי חסדא שפיר קאמר לן דמן היח גדולים וקטנים כי השנה אלמנא לא שאלס נעלמו אלל השכיר פועליס ממעוט הידושה ואותו האלל נמי היה מולא קרוביס דהי שחלי לן וכן אמר דבר ספרא היו מולאין ששמכרו נמעמתיקן דאין עורה למכור ולקטת לו לאו דהי כאלמנא לן ראו ופירן מאלודייני דמחמת נעלמו הוא שלל היו מולאין שיעשה להס אותה שמירה לפי דקטניו לעמד שזמן מרובי ומשני דקטניו גופיהו מנערי ולסו היו מודיעין להס היו עושין ועוד יש פירוש רבינו מס ופירוש ריב"ס ולל ימי עניי ר"י: אודייני. מי קנוטרס בור וסקיו ואין נחלה לרבינו מס אלל מפרש שהוא כלי נכנס ששמירי עליו שומרי שדות וכמיהו לראת מעלי למרסוק וגם הוא רחמי לן כן עניו דמלמתיקן כפרק נחלה דמועד קטן (דף ק"ג) י"ג על גבי מטה או על גבי פספל או על גבי דחרימי וס פסריס שמוכר כן אודייני כמו דוד הלכל והלכל (תמיד דף ס' ו) ובשנ"ה: באמשה יורשת. פירש קנוטרס כגון רחוק שנשא נח שמעון אחיו ומי יעקב וזמר כן נח רחוקן ושמעון שאל יורשין נמי רחוקן ונח שמעון מחליפין וקנה קשה לישאל דלרו מה שהיח לי נעלי דמשמע דירשה מנעלה ולל מיעקב ופירש ריב"ס אשה יורשת שנשא רחוקן נח שמעון אחיו ומי וחי לו נח רחוקן אחיס קטנים או נמי אחיס קטנים דהו ימי וזמר היא יורשת אלל נעלה עס הקטנים שאלו נתקוס אביה ומיהו קשה (ו) דקאמרי' כשמן דערחא קמי ימי דמשמע נמי נעלה על כן נחלה לרי' פירוש קנוטרס דכין שבעל אולל פירוש ידושה כל ימי חייו כדן שייך שפיר ראו מה שהיח לי נעלי כי נמי כלאון אחר שפירש קנוטרס שאלמר כעל תמול האשה כאלד מן הנניס:

אודייני השכר לאמצע והא אודייני דמחמת עצמו [הוא] שאני יאודייני דלנמירותא הוא דעבידא ואפילו קמניס נמי מצו מנערי לה: אמרו ראו מה שהיח אבא הרי אנו עושין ואוכלין השבירו לעצמן: רב ספרא שבך אברה וזו שקליטרו עבד בהו עיקסא אתו אברה ובעורה כרינא קרינא דרנא אמר לה ירב ספרא נברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרה לאחריני: האשה שהשביחה את הנכסיס השביחה לאמצע: אשה בכסי יחמי מאי עבידתה אמר רבי ירמיה יבאשה יורשת פשימא מהו דתימא כיון דלאו דרבה למטרה אף על גב דלא פריש כמו דפריש דמי קמשמע לן: ואם אמרה ראו מה שהיח לי בעלי ריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: פשימא מהו דתימא כיון דשביחה לה מילתא דאמרי קא טרחה קמי יחמי אחולי אחלה קא משמע לן יאמר רבי חנינא יהושעא אשה לבנו גדול בבית קנאו ידוקא גדול דוקא כהנולה דוקא אשתו יאשונה דוקא יאשוניא ורשון פשימא ייחד לו אביו בית ועליה בית קנה עליה לא קנה בית ואכסדרה מהו ישני בתים זה לפניס מזה מהו תיקו מיתיה ייחד לו אביו בית וכלי בית יכלי בית קנה בית לא קנה אמר רבי ירמיה כגון שהיה אפילו שובבא דוינו רב יהודה רב פפי אמרי אפילו יעקבא דהרובא רב זוטרא אנסביה לבריה וחלא ליה סנדלא רב אשי נסביה לבריה וחלא ליה אשישא דמשחא יאמר מר זוטרא הני תמלא מילי שייגורו רבנן כדלכתא בלא טעמא חדא היא אדך יאדמרי רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוסרופא אדך יאדמרי רב פמה לי כדך תגרו לפלוני במעמד שלשטן קנה: מתני

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

הגהות הר"ם

(א) ב"ב"ס ד"ה ר"ב ע"ב דבר פסקה ור' ח"ל סודת ר"ב ב"ב"ר ד"ס ד"ס ג"ר מנחם דלס נחמה ח"ל מנחם ח"ל ימר ח"ל ח"ל מנחם דיהי ונחמח נכסיס ק"ל: (ב) ג"ר ח"ל מנחם דיהי שאלחן נחמח נכסיס ח"ל ומת עיקר אביהם וזמרי מור ואובין ושעמון ורשו מן חוקתין ונחמח נכסיס ח"ל ואלמנה שאלמרה כ"ד כולמר ירשתי דתי אלל חלמה ראו מה שהיח לי נעלי הימי עושה ואוכלת השפיחה לעלמה והוא דלא שקלא מווי דלי שקלא מווי הא חקני' אלל חלמה נחונה מנכסי יומתין ומעשה דיהי שלן הלך אשה שמת נעלה ויהי נכסיס מועטין שזין כן כח כמחנה אלל חלמה ראו מה שהיח לי נעלי ומעלני כ"ד או יורשין להנשיעה אלל כמחנה לפעלו השפיחה חלק כח השפיחה לעלמה אלל אלל השפיחה הנכסיס פסס מקרופ כמחנה והמתר לירשין ואפי' שלל נחונה מנעלה אפילו רביע כמחנה: אמולי אלמנא. וזמרה נה מהה שאלמרה תמלה קמי עושה ואוכלת חק משמע לן: קיאו הכן לאולת הכי. מתקת חכמיס היא והלמחן ללא עטמח כגולמן ונכס' יניטין [א] מחוקתין להס כן גלנזי לאחי גדול כו'. דכח היא גוונא חביד ליה עפי וגמר ומקי ליה: ייחד לו גיס ועליה. כלומר ייחד לו ייחד לננו מת שיש עליה על גבי: אכסדרס. לפי הכיח ופומחין לו חלוטת דחק אכסדרה נכסיס כניח: שני כפיס כו'. אלל ממלל לומר בית ואכסדרה קמי היינו משוס דאכסדרה משעביד ליה אלל שמי נמיס וזל לפניס מזה מה: אולרו כסונו. הלך בית לא קנה דכין דמשמח האל כניח לא הולאו מחוקמו ולא מקי ליה לננו: עלינא דרפסנא. כלי מלל דגיס כמגונסיס כשמן: אפי' שפסח. כוס מלל שמן: שווינפו רבנן. הו מקת אלל הדכניס כף. על פי אשיו דין תורה כי (ג) מזה ומזה הו: דאף סף. המשאל אשה לננו ומקנת חכמיס היא לכנח החמן שגנאי הדכר לשאלת אשה ואין מקוס לדור נו: אפוסרופא. דאין סקדי דלא עקר נחלה הכניס ולא נתכין חלק שיכנדה הכניס מתוך שאלכין על דיה: כפספד שלשטן. נאק ומפקד ומקבל מתנה: קנה. כן מקת חכמיס לפי שהדכר מדיר הוא בין הכרומי ולא חוקקין חכמיס להקנות כניין ועידיס: ממני

אודייני השכר לאמצע והא אודייני דמחמת עצמו [הוא] שאני יאודייני דלנמירותא הוא דעבידא ואפילו קמניס נמי מצו מנערי לה: אמרו ראו מה שהיח אבא הרי אנו עושין ואוכלין השבירו לעצמן: רב ספרא שבך אברה וזו שקליטרו עבד בהו עיקסא אתו אברה ובעורה כרינא קרינא דרנא אמר לה ירב ספרא נברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרה לאחריני: האשה שהשביחה את הנכסיס השביחה לאמצע: אשה בכסי יחמי מאי עבידתה אמר רבי ירמיה יבאשה יורשת פשימא מהו דתימא כיון דלאו דרבה למטרה אף על גב דלא פריש כמו דפריש דמי קמשמע לן: ואם אמרה ראו מה שהיח לי בעלי ריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: פשימא מהו דתימא כיון דשביחה לה מילתא דאמרי קא טרחה קמי יחמי אחולי אחלה קא משמע לן יאמר רבי חנינא יהושעא אשה לבנו גדול בבית קנאו ידוקא גדול דוקא כהנולה דוקא אשתו יאשונה דוקא יאשוניא ורשון פשימא ייחד לו אביו בית ועליה בית קנה עליה לא קנה בית ואכסדרה מהו ישני בתים זה לפניס מזה מהו תיקו מיתיה ייחד לו אביו בית וכלי בית יכלי בית קנה בית לא קנה אמר רבי ירמיה כגון שהיה אפילו שובבא דוינו רב יהודה רב פפי אמרי אפילו יעקבא דהרובא רב זוטרא אנסביה לבריה וחלא ליה סנדלא רב אשי נסביה לבריה וחלא ליה אשישא דמשחא יאמר מר זוטרא הני תמלא מילי שייגורו רבנן כדלכתא בלא טעמא חדא היא אדך יאדמרי רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוסרופא אדך יאדמרי רב פמה לי כדך תגרו לפלוני במעמד שלשטן קנה: מתני

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

הגהות הר"ם

[א] ר"ב"ס ד"ה ר"ב ע"ב דבר פסקה ור' ח"ל סודת ר"ב ב"ב"ר ד"ס ד"ס ג"ר מנחם דלס נחמה ח"ל מנחם ח"ל ימר ח"ל ח"ל מנחם דיהי ונחמח נכסיס ק"ל: (ב) ג"ר ח"ל מנחם דיהי שאלחן נחמח נכסיס ח"ל ומת עיקר אביהם וזמרי מור ואובין ושעמון ורשו מן חוקתין ונחמח נכסיס ח"ל ואלמנה שאלמרה כ"ד כולמר ירשתי דתי אלל חלמה ראו מה שהיח לי נעלי הימי עושה ואוכלת השפיחה לעלמה והוא דלא שקלא מווי דלי שקלא מווי הא חקני' אלל חלמה נחונה מנכסי יומתין ומעשה דיהי שלן הלך אשה שמת נעלה ויהי נכסיס מועטין שזין כן כח כמחנה אלל חלמה ראו מה שהיח לי נעלי ומעלני כ"ד או יורשין להנשיעה אלל כמחנה לפעלו השפיחה חלק כח השפיחה לעלמה אלל אלל השפיחה הנכסיס פסס מקרופ כמחנה והמתר לירשין ואפי' שלל נחונה מנעלה אפילו רביע כמחנה: אמולי אלמנא. וזמרה נה מהה שאלמרה תמלה קמי עושה ואוכלת חק משמע לן: קיאו הכן לאולת הכי. מתקת חכמיס היא והלמחן ללא עטמח כגולמן ונכס' יניטין [א] מחוקתין להס כן גלנזי לאחי גדול כו'. דכח היא גוונא חביד ליה עפי וגמר ומקי ליה: ייחד לו גיס ועליה. כלומר ייחד לו ייחד לננו מת שיש עליה על גבי: אכסדרס. לפי הכיח ופומחין לו חלוטת דחק אכסדרה נכסיס כניח: שני כפיס כו'. אלל ממלל לומר בית ואכסדרה קמי היינו משוס דאכסדרה משעביד ליה אלל שמי נמיס וזל לפניס מזה מה: אולרו כסונו. הלך בית לא קנה דכין דמשמח האל כניח לא הולאו מחוקמו ולא מקי ליה לננו: עלינא דרפסנא. כלי מלל דגיס כמגונסיס כשמן: אפי' שפסח. כוס מלל שמן: שווינפו רבנן. הו מקת אלל הדכניס כף. על פי אשיו דין תורה כי (ג) מזה ומזה הו: דאף סף. המשאל אשה לננו ומקנת חכמיס היא לכנח החמן שגנאי הדכר לשאלת אשה ואין מקוס לדור נו: אפוסרופא. דאין סקדי דלא עקר נחלה הכניס ולא נתכין חלק שיכנדה הכניס מתוך שאלכין על דיה: כפספד שלשטן. נאק ומפקד ומקבל מתנה: קנה. כן מקת חכמיס לפי שהדכר מדיר הוא בין הכרומי ולא חוקקין חכמיס להקנות כניין ועידיס: ממני

אודייני השכר לאמצע והא אודייני דמחמת עצמו [הוא] שאני יאודייני דלנמירותא הוא דעבידא ואפילו קמניס נמי מצו מנערי לה: אמרו ראו מה שהיח אבא הרי אנו עושין ואוכלין השבירו לעצמן: רב ספרא שבך אברה וזו שקליטרו עבד בהו עיקסא אתו אברה ובעורה כרינא קרינא דרנא אמר לה ירב ספרא נברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרה לאחריני: האשה שהשביחה את הנכסיס השביחה לאמצע: אשה בכסי יחמי מאי עבידתה אמר רבי ירמיה יבאשה יורשת פשימא מהו דתימא כיון דלאו דרבה למטרה אף על גב דלא פריש כמו דפריש דמי קמשמע לן: ואם אמרה ראו מה שהיח לי בעלי ריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: פשימא מהו דתימא כיון דשביחה לה מילתא דאמרי קא טרחה קמי יחמי אחולי אחלה קא משמע לן יאמר רבי חנינא יהושעא אשה לבנו גדול בבית קנאו ידוקא גדול דוקא כהנולה דוקא אשתו יאשונה דוקא יאשוניא ורשון פשימא ייחד לו אביו בית ועליה בית קנה עליה לא קנה בית ואכסדרה מהו ישני בתים זה לפניס מזה מהו תיקו מיתיה ייחד לו אביו בית וכלי בית יכלי בית קנה בית לא קנה אמר רבי ירמיה כגון שהיה אפילו שובבא דוינו רב יהודה רב פפי אמרי אפילו יעקבא דהרובא רב זוטרא אנסביה לבריה וחלא ליה סנדלא רב אשי נסביה לבריה וחלא ליה אשישא דמשחא יאמר מר זוטרא הני תמלא מילי שייגורו רבנן כדלכתא בלא טעמא חדא היא אדך יאדמרי רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוסרופא אדך יאדמרי רב פמה לי כדך תגרו לפלוני במעמד שלשטן קנה: מתני

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

מוסף רש"י

המשאל אשה לבנו גדול כו'. דכח היא גוונא חביד ליה עפי וגמר ומקי ליה: ייחד לו גיס ועליה. כלומר ייחד לו ייחד לננו מת שיש עליה על גבי: אכסדרס. לפי הכיח ופומחין לו חלוטת דחק אכסדרה נכסיס כניח: שני כפיס כו'. אלל ממלל לומר בית ואכסדרה קמי היינו משוס דאכסדרה משעביד ליה אלל שמי נמיס וזל לפניס מזה מה: אולרו כסונו. הלך בית לא קנה דכין דמשמח האל כניח לא הולאו מחוקמו ולא מקי ליה לננו: עלינא דרפסנא. כלי מלל דגיס כמגונסיס כשמן: אפי' שפסח. כוס מלל שמן: שווינפו רבנן. הו מקת אלל הדכניס כף. על פי אשיו דין תורה כי (ג) מזה ומזה הו: דאף סף. המשאל אשה לננו ומקנת חכמיס היא לכנח החמן שגנאי הדכר לשאלת אשה ואין מקוס לדור נו: אפוסרופא. דאין סקדי דלא עקר נחלה הכניס ולא נתכין חלק שיכנדה הכניס מתוך שאלכין על דיה: כפספד שלשטן. נאק ומפקד ומקבל מתנה: קנה. כן מקת חכמיס לפי שהדכר מדיר הוא בין הכרומי ולא חוקקין חכמיס להקנות כניין ועידיס: ממני

אודייני השכר לאמצע והא אודייני דמחמת עצמו [הוא] שאני יאודייני דלנמירותא הוא דעבידא ואפילו קמניס נמי מצו מנערי לה: אמרו ראו מה שהיח אבא הרי אנו עושין ואוכלין השבירו לעצמן: רב ספרא שבך אברה וזו שקליטרו עבד בהו עיקסא אתו אברה ובעורה כרינא קרינא דרנא אמר לה ירב ספרא נברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרה לאחריני: האשה שהשביחה את הנכסיס השביחה לאמצע: אשה בכסי יחמי מאי עבידתה אמר רבי ירמיה יבאשה יורשת פשימא מהו דתימא כיון דלאו דרבה למטרה אף על גב דלא פריש כמו דפריש דמי קמשמע לן: ואם אמרה ראו מה שהיח לי בעלי ריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: פשימא מהו דתימא כיון דשביחה לה מילתא דאמרי קא טרחה קמי יחמי אחולי אחלה קא משמע לן יאמר רבי חנינא יהושעא אשה לבנו גדול בבית קנאו ידוקא גדול דוקא כהנולה דוקא אשתו יאשונה דוקא יאשוניא ורשון פשימא ייחד לו אביו בית ועליה בית קנה עליה לא קנה בית ואכסדרה מהו ישני בתים זה לפניס מזה מהו תיקו מיתיה ייחד לו אביו בית וכלי בית יכלי בית קנה בית לא קנה אמר רבי ירמיה כגון שהיה אפילו שובבא דוינו רב יהודה רב פפי אמרי אפילו יעקבא דהרובא רב זוטרא אנסביה לבריה וחלא ליה סנדלא רב אשי נסביה לבריה וחלא ליה אשישא דמשחא יאמר מר זוטרא הני תמלא מילי שייגורו רבנן כדלכתא בלא טעמא חדא היא אדך יאדמרי רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוסרופא אדך יאדמרי רב פמה לי כדך תגרו לפלוני במעמד שלשטן קנה: מתני

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

הגהות הר"ם

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

אודייני. בור וסקיו ועורין אמו להסקות שדות ממימי: פספס עליו פוא. שמשמרין אמו הגדולים ורצין למדח על גניו סן יהיה הפקר לבל שזכי מיס: דלנפירוסא פנידא. אינ נרצין להזיח משלן כלום עליו אלל לשמרו וגם הקטנים יטולן נשמרו:

6) למי קדח... 7) למי קדח... 8) למי קדח... 9) למי קדח... 10) למי קדח...

גליון הש"ס

חשב רח שבכ כפי... 1) למי קדח... 2) למי קדח... 3) למי קדח... 4) למי קדח...

הגרות הב"ח

1) נהי' על מתי' למח... 2) נהי' על מתי' למח... 3) נהי' על מתי' למח... 4) נהי' על מתי' למח...

מקום שירוש' יר... 1) נהי' על מתי' למח... 2) נהי' על מתי' למח... 3) נהי' על מתי' למח... 4) נהי' על מתי' למח...

מוסף ש"ח

במספר שישלח... 1) נהי' על מתי' למח... 2) נהי' על מתי' למח... 3) נהי' על מתי' למח... 4) נהי' על מתי' למח...

מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

הנאספי לפלוני... 1) נהי' על מתי' למח... 2) נהי' על מתי' למח... 3) נהי' על מתי' למח... 4) נהי' על מתי' למח...

שכיב מרע שאמר

הואוהו פלוני... 1) נהי' על מתי' למח... 2) נהי' על מתי' למח... 3) נהי' על מתי' למח... 4) נהי' על מתי' למח...

אביעאי

נעו למימר מטעם... 1) נהי' על מתי' למח... 2) נהי' על מתי' למח... 3) נהי' על מתי' למח... 4) נהי' על מתי' למח...

קמח

שכיב מרע שאמר... 1) נהי' על מתי' למח... 2) נהי' על מתי' למח... 3) נהי' על מתי' למח... 4) נהי' על מתי' למח...

רבינו גרשום

שכיב מרע שאמר... 1) נהי' על מתי' למח... 2) נהי' על מתי' למח... 3) נהי' על מתי' למח... 4) נהי' על מתי' למח...

עין משפט

ע"א מ"י מ"י... 1) נהי' על מתי' למח... 2) נהי' על מתי' למח... 3) נהי' על מתי' למח... 4) נהי' על מתי' למח...

רבינו גרשום

שכיב מרע שאמר... 1) נהי' על מתי' למח... 2) נהי' על מתי' למח... 3) נהי' על מתי' למח... 4) נהי' על מתי' למח...

לח

ת' אילו שאין שם אחריות שום דבר יכול להשכינו אבל אם נחן מסמונו כסתירה הצליח תעשה שבר או אם סבר כספו וזהו נחן הרני' ביד שהוף להשחבר בו למחצה שבר כיון שאחריות המסון מוטל עליו לברו שאם היה ההנחן מכשק מסונו מחאום מכל מקום על שמעון להחליף ולמכור הפצו ולהפסיד שם עד שיעמיד המסון שנטר כמקסו אם טוען שמעון טענה זו טענתו טענה שאין לכן ראובן בח להיות קרוב לשבר ורחוק להפסד אבל לעניין היתום אם' חכמ' (ח) מותר להלווה כעוהו קרוב לשבר ורחוק להפסד וזכה היתום בכל מה שמשחבר שמעון בעסקים אילו ומסוח אבי רא' ואיך יכול בן רא' להשכינו אח שמע' אבל מורה שמשחלק מסנו אביו בחיוו אינו יכול להשבע ומורה המלה של הנס' כיון שעל ידי מורה מרובה בא לו השבר לשמעון אין לו לראובן ליטול חלק בו :

קמא ראובן שחבע אח שמעון וא' הוצרכתי למעות ואמרחו לשמע' זה יש בידו משכנן שהלויחי לגוי בריכות ס' דינ' הילוני כ' דינ' ואשיבנו ויעלה לך כדרך שמעלה לי ושמתיו לו ומבקש עוד ריכות עליהן ענהו שמעון לא כי אלא ביד גוי שהיה בביחן נחמים והמשכנן לא ה' מצאוי או בדרך ואמרה לי הן לי כיסך ונחננו לך חמורה המכונן וכן עשיתי לאחר זמן נחח לי המשכנן וכי' אם בן ה' אין איסור בדבר לפי שהמשכנן של גוי הורה ביד ראובן וקיבל כ' דינ' משמע' ומכר לו שליש המשכנן כשיבוא הגוי לקבל המשכנן יוליכנו ראוי אצל שמע' וקבל שמע' מיד הגוי הריכות לפי שיניע לחלקו סמאח' היום ואם ששחק המשכנן ואין הגוי פודהו יטול ראוי' לפי חלקו ושמע' לפי חלקו.

קמב פירס העיר תר אחר שמעירין בדבר השלטון יש להן קרבות מנשותיהן אם הן נשואין שתי אחיות והן ניסין זה לזה וראי אינם יכולים להעיד ואם נשואין

בנות ארון או בנות אחיות כשרין להעיר זה בזה .
קמג וקטנה שהיא בח י"א שנה שחלצה ליכס ונחארתה ראוי לו ליכס שחלוק לו כשתגדיל כשהיא יושבת חתם בעלה אבל היכס כיון שחלק לה אף על

פי שהייתה קטנה נאסרה עליו ואין לו ליכס אותה אלא יעשה טוב ורחלוק ליו כשתגדיל .

קמד שלשה שהן בית דין שנים אומ' כך ואחר אומ' כך אם שוין כחכמה מניהין דברי היחיד ועושין כדברי השנים ואם האחד עדיף מהשנים הולכין אחר

מי שנותן טעם לדברי' .
קמה לכבדווי סלי' ג' לגפר את דיבליים כנפריה וללכסם .

קמו ראובן שכחב חביעותיו כדי שיהו מדורג כפיו ואו' בית דין לחכירו החור לזו חשוכה ואו' לא אחזור עד שתחננו לי כתב חביעותיו של ראובן ואחשוב

עליהן יום או יומים ואביא לפניכם חשוכותי כחוכות יעשה כן ומרה בכך שכל זמן שראיה חביעותיו של ראובן מחבונן ומחשב כלבו ומעלה על דעתו סבל רחבעה ותביעה שהיא חובעו וזכר הדברים בעניינם תסק חביעותם ויפא הדין לאכיתו ואין לחוש לרמאות כדבר זה .

קמו ראו ושמע' שכאו לב'ד והסמיכו ראייתיהם בעדים והעיד הער על פי הנוי שלא בפני ראוי כיון ששמע' לראי' עקק וא' לא העירו העדות כשהיה אלא

יבואו ויעירו בפניו ובאו והעירו בפניו בעניין אחר כיון שא' חכמ' ג' אין מקבלין דאת העדים אלא בפני בעל דין נעשה כמי שלא העירו כלל לפיכך עוררה האחרתה חחשב והראשונה בטלה .

קמו ראו שרבע אחר שמע' וא' לו יש לי בידך שבר סוכרווי וכופר לזו שמע' יחרים כספר חורי על כל מי שיש בידו כתב סוכרוו ואינה מורה בין איש

ובין אשה .

(ה) חלצה פי ב' . (ז) נכס כז' ג' . (ז) קמא ק"ב ב' .

VII 26 [מועד אופה בחולו ש"מ] ראו' שתבע שמע' וא' הוצרכתי למעות
 שהלוייתי לגוי ס' דינר' ברבית הלויני כ' דינ'
 מתיו לך ומבקש עוד רבית עליהם
 בביתך נתתם ומשכון לא היה מצוי אז
 לך תמורה וכן עשיתי לאחר זמן נתתה לי המש'
 80 לפי שהמשכ' של גוי ביד ראו' וקיבל כ' דינר'
 הגוי לקבל המשכ' יוליכנו ראו' אצל
 היה מניעו מאותו יום ואילך ואין לנו
 שמניעו מאותו היום ואם משתק'
 VIII לפי חלקו] וראו' שמש.
 הלך שמע' לבית עולמו ור.

ב' א'

. מיד יורשי שמע' וטוענין א. . . בכל זאת אמא.
 בירינו אם כ'ה' כ'ני' אינו יכול להוציאו ראינו הוא דאפסיד
 א[נפשיה]
 דלא חציף איניש למנזר דקלא דלא ריליה ועוד דלא עביד איניש
 [דנחתי אדיסין]

25. ראו' [תשובה זו לפנינו בניק, קמ"א וכך לשונה שם. ראובן שתבע את שמעון וא' הוצרכתי למעות ואסרתי לשמעון' זה יש בידי משכון שהלוייתי לגוי ברבית ס' דינ' הלויני כ' דינ' ואשימנו ויעלה לך כדרך שמעלה לי ושמתיו לו ומבקש עוד רבית עליהן. ענהו שמעון לא כי אלא ביד גוי שהיה בביתך נתתם והמשכון לא היה מצאוי אז בידך ואמרת לי חן לי כיסך ויחנני לך המורה המשכון וכן עשיתי לאחר זמן נתתי לי המשכון וכו'. אם כן ה' אין איסור בדבר לפי שהמשכון של גוי היה ביד ראובן וקיבל כ' דינ' משמע' ומכר לו שלישי המשכון כשיבוא הגוי לקבל המשכון יוליכנו ראו' אצל שמע' ויקבל שמע' מיד הגוי הריבית לפי שמוע-בנדפס שניע אבל בכ"י שמניע, עין עפשטיין בספרו על ג'ק עמוד פ"ג-חלקו מאות' היום ואם משתקע המשכון ואין הגוי פודהו יטול ראו' לפי חלקו ושם' לפי חלקו. 34. וראו' [נראה שכך צריך להשלים. ודאי' שמשוכנושלו ביד שמעון והוא משתמש בו כל הימים עד שזהלך שמעון לבית עולמו וראובן טוען שהספר שלו ורוצה להוציאו מיד יורשי שמעון וטוענין אלו שבכל זה הומן השתמש בו אבא ולא צוה בירינו.

2. כ'ה' כ'ני'.] כן הוא כאשר נכתב.

8. חציף. בבא בתרא ל"ג. ב'. דלא. שם מ"ו. ב'.

שליח הוא, עושה שליחותו ויוצא, ואם רוצה בעל המשכון לפדות משכונו יפדה, ואם רוצה להניח יניח, שבעל חוב כבר נפרע חובו המחויב לו¹).

תחצו"ל סימן צח.

סימן כה

רבינו גרשון פסק עובד כוכבים שאמר לישראל צא ולוה לי מעות מישראל חבירך, מותר, דהוי שלוחו של ישראל המלוה, ואין כאן רבית, כדתניא בתוספתא², ישראל שאמר לעו"כ הילך שכרך וצא והלוה מעותי ברבית לישראל חבירך מותר, אבל אסור מפני מראית העין. ומ"מ נהגו העם היתר בדבר, ולפי המנהג, אם ישראל לוה מישראל חבירו לצורך העובד כוכבים, וקצב עם העובד כוכבים על הרבית ביוקר, ועם ישראל המלוה קצב פחות, ולאחר זמן פדה העובד כוכבים משכונו, כמו שקצב ביוקר מישראל המלוה, נראה שמותר לישראל הלוה ויש לו למלוה להחזיר העירבון כמו שקצב עמו. אבל אם קצב עם ישראל המלוה ביוקר והעובד כוכבים אלם ואינו פורע, נראה שלא יפרע ישראל הלוה למלוה כלום שהרי על דעת עובד כוכבים הלוהו, ואם חשדו שקבל יותר מן העובד כוכבים ישבע שבועת היסט ויפטר. ואם ישראל היה חייב לעובד כוכבים מעות ודוחקו לפרוע לו, ונתן לו ישראל משכונו וא"ל צא ולוה על משכוני ממי שתרצה, והלך העובד כוכבים ולוה מישראל אחר, ולאחר זמן א"ל צא ופדה ערבונך מישראל חבירך, אסור לו למלוה לקבל הרבית מישראל חבירו, שהרי לצורך ישראל הלוהו, שעל כרחו היה לו לפרוע לעו"כ, דמי לשולח עובד כוכבים ללוות מעות מחברו, דאמרינן³ לעיל דאסור⁴.

אבל אם השאיל ישראל ערבונו לעובד כוכבים והלך העובד כוכבים ולוה עליו ברבית מישראל, ולאחר זמן לא פדאו העובד כוכבים לפי שהוא אנס, והלך ישראל עצמו ופדאו, מותר לקבל הימנו רבית דהוי כמוכרו

(19) ע' הערת ר' י. מילר בתחצו"ל ע' נו.

(1) תוספתא ב"מ פרק ה'.

(2) שם.

(3) לא ברור אם זכרי הרגמ"ה נגמרים כאן או נמשכים עד הסוף בכל אופן

הרגמ"ה פסק כך.

תשובות רבנו גרשם מאור הגולה

לו, דהכא לא לצורך ישראל הלוהו אלא לצורך העובד כוכבים. ואם העובד כוכבים אינו רוצה לפדותו לפי שהוא אנס אין ישראל המלוה יכול לומר לא אחזירנו אלא לעובד כוכבים, דהוי כגזלן שנטל מזה ונתן לזה, דכל זמן שלא נתייאש והוא בעין, מחזיר לו בעל כרחו, ה"נ לא שנא וכן פסק ר"ג א'.

שבלי הלקט, חלק ב, ע' עט"פ, במרדכי בבא מציעא פרק ה' דמז שלח, ובמרדכי (ד' ריווא) ח"ב בבא מציעא פרק ה' סימ' תמחיתנא. הגהות אשרי ב"מ פרק ה' דף קלו ע"ב.

4) פסקו של הרגמ"ה שלפנינו מובא גם בקיצור באו"ז: פסקי ב"מ פרק ה' סימן ריג.

וכן בחידושי הרמב"ן למס' ב"מ פרק ה' דף קמד ע"ב כתוב: ומצאתי בתשובה לרבינו גרשום ז"ל הצרפתי — גוי שאמר לישראל לזה לי מעות מישראל חברך ברבית מותר, שאעפ"י שאין שליחות לגוי מ"מ ישראל המלוה עושהו שליח, שילוח מעותיו לגוי ונעשה כישראל שאמר לישראל הלוה לי מעותי שמותר, שיש שליחות לישראל ע"כ, והוא כתב, והוא שלא יתחייב ישראל באחריותו של קרן והרבית כלומר שיעמידנו אצל הגוי או שיאמר לו כמה שתקח מן הגוי תן לי, ואם אינו מאמינו נשבע לו שלא נתן לו הגוי יותר ויפטר ע"כ. דברים אלה של הרמב"ן בשם הרגמ"ה מובאים גם בספר התרומות מר' שמואל בן ר' יצחק הסרדי (דפ' פראג) שער מו, דף סה ע"ב. וכן מובא בספר תמים דעים (מהראב"ד בעל השגות) סימן קנת, (הוצ' ויניציה) בשם ר' יצחק בר' אשר בעל התוספות. בספר הזה נפלה טעות; כתוב שם: מה שפסק רבינו גרשום ז"ל שאם אמר ישראל לע"א צא והלוה לי מעות מישראל חברי שמותר לעשות כן וכו'. זה בדיוק להיפך ממה שכתוב בשאר המקורות ובאמת תוקנה השגיאה בהוצאת ורשה (תרנ"ז). שם בהערה ב' לסימן קנת כתוב צ"ל "שאם אמר נכרי לישראל צא ולוה לי מעות מישראל חבריך וכו'". וכך נמצא בר"ן ב"מ פ' ה' לא ע"ב: "כותי שאמר לישראל לזה לי מעות מישראל חברא בר בית ר"ג התיר דה"ל כישראל שאמר לישראל הלוה מעותי לכותי ויש שליחות לישראל" ובנימוקי יוסף ב"מ פ' ה' מב ע"א (דפוס ראם וילנא).

גם הרא"ש בשו"ת כלל קח סימן ה', מביא דברי הרגמ"ה והוא מביא גם דעת הראב"ן והראב"יה שפסקו כהרגמ"ה. וע' הראב"ן סימן קג, אבל אין הראב"ן מזכיר שמו של הרגמ"ה.

הפסק הנזכר נמצא גם במהר"ם (ד' לבוב) סימן תמה, בשם הראב"יה.

פרק ה'

תשרי ר' יעקב ב"ר יצחק הלוי

שלש תשובות אלו הן של ר' יעקב הלוי בנו של ר' יצחק הלוי, רבו של רש"י; כי בספר האורה (חיב סי' קכ"ז) מביא את התשובה הראשונה (עם עוד דין אחד), ומוסיף: "ושניהם היה ידע ומונע רבי דהרות מסני לעגי שפה..."; גם הכ"י שלנו, דף 280, מביא היסוסי רש"י; ולכן ידע רש"י תשובה זו, ור' יעקב הלוי הוא בנו של רבו של רש"י. והשווה ס' ראב"ן סי' ק"י. על ר' יעקב הלוי עי' אפסוביצר במבואו עמ' 354 והלאה; באבער, מבוא לט' האורה עמ' 99 והלאה; אור החיים למיכל סי' 1062.

*ה

וששאלת על הגוי שלוח מנה מראוכן בריבית על משכון לאחר ימים נצרך ראוכן לאותו מנה שלוח מסני הגוי, והלך אל שמעון וא"ל תן לי מנה שלוח מסני גוי על משכון זה, ופול הריבית כחזים, ואני אמול מה שעלה כבר.
חזרתי על כל צידי ריבית ואין איסור כיון דמשך שמעון המשכון, ודלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלוח למלוח.

י' מה"ג דף 280 ב'.
(1) השוה מרחבי ב"מ סי' של"ה, שר"ת מכר משכון של גוי שהיה בידו. והוכחה גם בשבלי הלקט חיב, כ"י, סי' מ"ה, ומביא שם דין זה, והינו מזכיר שם אחר; והא לקוח מסי האורה חיב סי' קכ"ג; אולם אין זו תשובת רש"י, ולא דקוק בה ה"ר אלפנדין כראוי (עמ' 42 בהערה), כי הרי כתוב בסי האורה, שם, שרש"י גמנע מלהורות להיתר עד שמצא סייג לדבריו מרבי דוד הלוי, וכן כתוב בכ"י מרחבי הכול שלנו דף 280. אולם לשון תשובה זו אינה מראה שום פקפוק.
(2) ב"מ סי' צ"ב.

ן

וראובן שאמר לשמעון הלויני כור חיטין או זקוק כסף עד זמן, והוקרו החיטין או הכסף. דעתי נוטה, לא מבעיא הכסף דיכול לשלם ואין בו משום רבית לפי שאין הכסף מתזלזל ומתייקר, אלא מעות הן מתזלזלין ומתייקרין, והכסף במקומו עומד. דאל"כ לא תמצא הלואה מותרת בישראל, וכתיב¹) אם כסף תלוה את עמי, את העני עמך, לא תהיה לו כנושה. הא כסף יכול לקבל ולא חשה תורה אם יתייקר. אלא אפילו כור חיטין יכול לקבל בשעת היוקר. והא דתנ'²) לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חיטין ואתן לך מן הגורן. וכן הלל אומ', לא תלוה אשה כבר לחבירתה עד שתעשנה דמים, שמא יוקירו ונמצאות באות לידי ריבית, הא אמרינן בגמרא³) אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בית הלל, אבל חכמים אומרים ליום סתם ופורעים סתם. ויחיד ורבים הלכה כרבים, והילכתא כשמואל בדינים⁴).

ן

וראובן שלוה משמעון על משכון גוי וכשבא מעות לידו נתן לו קרן וריבית ופדה את המשכון בשם גוי. ודאי אמור לעשות כן וראובן עובר בלאו, שנתן הריבית. כדתנ'¹) אילו עוברים בלא תעשה הלואה והמלוה כו'. ושמעון שלא וודע, פסור²). ולכשיוודע לו חייב להתחזיר עד שיתנגנו גוי... מצאתי משם רבי יעקב בן רבי יצחק הלוי. ע"כ

* מה"ג שם.

- (1) שמות כ"ב כ"ד.
- (2) במשנה ב"מ פ"ה מ"ט.
- (3) ב"מ פ"ה ע"א; וכן פוסק הרמב"ם פ"י מהלכ' מלוה ולוה, ה"ב.
- (4) בכורות מ"ט ע"ב.

י מה"ג שם.

- (1) במשנה ב"מ פ"ה מ"א.
- (2) השוה הרמב"ם פ"ד מהלכ' מלוה ולוה, ה"ב.

כתובות נ"ג: בקיצור וכך הוא בשלימות: לרב אע"ז דבגר ולוי אע"ז דאינסב
אלא בגר ולא אינסב אינסב ולא בגר כ"ע לא פליגו כי פליגו בארסא ולא
בגר.]

סי' מח ועוד" שאל מן מוריני רבינו הגאון ר' שלמה בר שמשון
על מנהג העולם להכריע אחר סידור התלמוד רבין דקיימי' לן אן ארס מקנה
דבר שלא בא לעולם כיצד בא ארס אצל חברו ומתנה עמו שאם ישתכר
על ידו שום דיוח או בהלואה או על ידי מערופיא שתן לו כך וכך והלא
אן ארס מקנה רבשיל ודכא דאיכ' נתני' ביניהן לא קא מיבעי' ליה רבהדיא
הנאה דקא מהימן ליה ודאי קני אלא כי קא מיבעי' ליה היכא דליכא נתני'
מעות ביניהו דהיכי קני ואי אמרת אית' לרי דאמר' כל שבירו לעשות
לאו כמחוסר מעשה רמי משום הכי קתני' דהשתא נמי היי בידו לעשות
ואם תמצא לומר אית' לדרי' יותנן השתא נמי קא מיבעי' אי מדמינן לה כל
דדמי ליה ומאי מדמינן ליה. ותו מיבעי' ליה אי הוויא דילכתא רכולהו תנאי
בעלמא נסרינן מבני גר ומבני ראובן כראמר' בכלא תלמודא ונפקא מינ'
משום הא דאיירתי' בכתובות' בהמדיד את אשתו תנאה איפשר לקיומי עיי
שליח כי התם הוי תנאה תנאה ודלא אפשר לקיומי עיי שליח לא הווי תנאי
תנאה. ותו מיבעי' ליה האומר לחבירו הלויני מנה ואמר לו הן ובלבד שתתן
לי קבלן ואמר לו תן לי המעות בידי ובא עמי אצל ראובן שותפי ואתננו
לך קבלן ונתן המעות ביד הלוי והלכו שניהם אצל ראובן ואמר' הלוחו
לראובן שותפי מאותן מעות שיש לנו במקום פלתי תן ליה ואמר לו כן במעמד
שלשתן כהו מי אמרינן כיון דקבלן לא מחייב עד שישא ויתן ביד הכא נמי
לא משתעבר או דלמ' לא מדמינן' לה לקבלן אלא להאי דאמר מנה לי בידך
תניהו לפלוני במעמד שלשתן קנה והכי נמי קנה ומשעבר ליה. ותו קא
מיבעי' ליה המלוה את חבירו כלי כסף או כלי זהב על יד קבלן ולאחר זמן
בא המלוה אצל הלוי ואמר לו פרע לי את שלי ואמר לו מנה הלויית לך
על אותו משכן שהלויית לי פרע לי ואשלכנו לך וכששמע המלוה כך בא
לו אצל הקבלן ואמר לו תן לי את כלי שהלויית לפלוני על ידך והלכו
שניהם אצל הלוי ואמר להם אינני מעכב אלא פרע לי המנה שהלויית ממני
עליו כיצד עסק הדין ביניהם מי אמרינן כיון דלא הוסינן' אלא עיי קבלן
מחייב זה למלוה לשלם לו את כליו שהשאל לזה על ידו לאחר כך אם
תובע השאל כלים' מן המשאל יבואו בין שניהם לדין או דילמ' כיון דלא
אמר לו בשעת שאלה עיי עדים פרע לי מנו דא בעי שאל אמר החזרתיו
כדקיימי' לן המלוה" את חבירו בעדים כו' ובבית המפקד אצל חברו בעדי'
אן צריך לחזירה בעדי' ומהצני' ליה כי אמר נמי לויתי לך עליו במשכן
כרי שיהא אצלי עד שתפרע לי הימנה מהימן ולא כל כמיניה דמשאל
לאישתעי' דינא בהדי שואל ותו אם תמצא לומר דלישתעי' דינ' משאל בהדי
שואל מי נשבע ישבע שואל שבך וכך הלוי לו על המשכן רמנו דמצי אמר
החזרתיו לך כי אמר כך וכך יש לי עליו מהימן בשבועה אי דילמ' משאל
נשבע שלא לחה הימנו כלום עליו. ותו דיניה דערב קא מיבעי' לי כיצד
ערב

ערב משתעבד ושילחו בבית מהיכי דאמי' ופליגי' רבב נחמן דאמרי' ערב רבשעת מתן מעות לא בעי קנן ושמעני' ליה מיניה דמר דהלכת' היא דכולהו בעי קנן לבר מערב דבית דין קשיא לי' הלכתא אהלכת' דהא לעיל אמרינ' דהלכת' בכולהו וערב משתעבד בין אית ליה ללהה בין לית ליה ללהה ואילו הבא אמרינ' הלכת' דלא משתעבד אלא בקנן ותו אמרינ' עלה דהא דהא מעשים בכל יום דאסמכת' לא קניא וערב משתעבד ואמרינ' בדהיא הנאה מרקא מהימן ליה נמר ומשעבד נפשיה ואי לא דשמיע לי מיניה דמר דכולהו בעו קנן לבר מערב דאשה' רבית דין הוה אמני' רבשעת מתן מעות לא בעיא דבהיא הנאה רקא מהימן ליה נמר ומשעבד נפשיה. ותו קא מבעי לי על שאלתן דערב אם אית' דערב"י משתעבד אלא קבלן מאי קמיל רבה בר בר חנה דאין הלכה סרבי' שמעון בן גמליאל בהא והא כתנ' קמי' לית הלכתא. ותו קמבעי לי על דהיא דאמרינ' במס' גיטין דרש"י' מר זוטרא בריה דר' נחמן משמיה דר' נחמן שטר חוב היוצא על היתומים וכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן היבורת כו' ופליגי' עליה רבא ולא ידענ' הלכת' כמאן. ותו קשיא לי בפרקי' דאילו הן נשבעי רתניא"י' ד' אומר פורח שבועה זו לכה משום וכו' משום דאית ליה כבן ננס דאמר כיצד באין אילו ואילו לשבועת שוא רבאי קשי' ליה מי לא תיקון רבנן שבועת היסת בכי האי גוונא דאתי לידי שבועה כדאמר ר' נחמן אמר לשנים בואו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחי הן הן עריו וכן אתה אומ' בגרושן ובריתי מפורנת ומתביני' עליה עד דאמרינ' והשת' דתיקון רבנן שבועת היסת ומשתבעי הני עדים דיהבינ' למלוה ומשתבע מלוה דלא שקיל ליה ופרע ליה ליה למלוה ושימ' מיהא דלא משגחינ' לשבועת שוא והשת' נמי קא מבעי לי אי חישינן להא או לא. וכן השיב רבינו נאמן יעקב ר' שלמה ביד שמשון זצ"ל. מה רב חביבות יקירי כי נפלאת עלי אהבתו מאהבת יחדי' ורבים ארדיים כל יוכלו לכבותה כי חושקני בו וחשקתיו מאו דהברתיו זה דודי ונעימי קרובי וחביבי שמו כשם אביו יהי רצון שמים להאריך ימים בטוב ולמלאות מקום אבותיו הטובים ידע כי הגיעו לידי שאלותיו וכמד שמחתי בהן כי הבנתי כי איננו צריך כי אם להבריע מנהג ההלכה וזה שאמרו חכמים אין לך מקצוע גדול בתורה יותר מדיני ממונות מפני שהן כמעט הגובע ואכן יקירי הפך בה והפוך בה ותהיה בחוזה ותקבע מקום דהם סוד צור ליראיו וגולות עליות ותחתיות יהי מסורין ביך ועל דברי כתבך נתתי את לבי והגני משיבך במה שדעתי נוטה דהכי הלכת' שאין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם ואעפ"כ מי שמתנה עם חברו שאם ישתבר על ידו שום ריח או בהלואה או על ידי מעדופא שתן לו השליש או הרביע דתנאי מקוים וחייב ליתן לו דהא אמרי' שבר אמירה מחייב אינש לשלם ומטנא הוא כדאמר רי"י' את מקודשת על כנת שאדבר עליך לשלמן כקודשת ואמרי' ריש לקיש דאמי' בעינ' שתן לה שזה פרופה משום דקסבר ישנה לשבירות מרחילה ועד סוף מי' קסבר דשבירות מעלי' היא ועוד אמרינ' לנבי אבא מר בריה דר' פפא דאמרי' ליה לר' פפא"י' בריה מר קאכיל

קאביל רבית' כו' עד שכר אמר' קא שקיל וכיש זה שפורח בגופו ועי' משתכר רוורא חייב ואין כאן משום רבר שלא בא לעולם. ובל"ז תנאי שבעולם נכדי' מתנאי בני גר ובני ראובן בין בתנאי קודם למעשה בין להן קודם ללאו בין בתנאי כפול. ועל ששאלת האומר לחבירו הלוני מנה ואמר לו ובלבר שתתן לי קבלן ואמר לו תן לי המעות בידי ובא עמי אצל ראובן שותפי ואתננו לך בקבלן ונתן המעות ביד הלוה כו' איכ הוא כמו שכתוב בשאלה אין כאן תורת ערבות וקבלנות הואיל ולא היה ראובן בשעת נתנה ולא על אמונתו הלווה ראמי" ר' הונא הלווה ואני ערב הלווה ואני פורע הלווה ואני חייב כולן לשון ערבות תן לי ואני פורע תן לי ואני נותן לשון קבלנות אבל אי אכא חיובא גבי ראובן להכי איכ חיובא דאמר לי במעמד שלשתן ולהכי אם אותן מעות ביד ראובן או ברשותו הן עומדין ואמר תן לו מאותן מעות שיש לנו בשותפות ברשותו חייב ליתן לו ואין כאן חזרת רברים דאמר רב הוני' אמר רב מנה לי בידך תהו לפלוני במעמד שלשתן קנה לא שניא פקדון דהוי בעיא" לא שניא מלוה דלהתצאה נתנה ואם לא היו עומדין ברשותו לא נתחייב ראובן כלל דהא הלכת' שזויה רבני' טהלכתא בלא מעמי' ואין לשנות כלל ברבר ואין סאן לא תורת מעמד שלשתן ולא תורת קבלנות וערבות. ודיניה דערב וראי פסיק' הלכת' דערב בשעת מתן מעות לא בעי קנן ומשתעבד ומסתבר מעמי' דודאי משתעבד בלא קנן ורובן של חכמים סביר' להו הכי אלא כך מקובלני ממו' הזקן" דכיון רכת' בסוף הכסכת' הנך כולוהו בעי קנן לא סבירא לן דך הלכת' דלעיל משום רמספק' לן דך מיכדי' דלעיל ועוד כתוב בהדי' בהלכות גדולות והלכת' בכולוהו בעו קנן ומכני' ארא רר' נחמן דאמר דערב רבית דין בלבר לא בעי קנן אבל ערב דעלמי' בעי קנן ואפי' למאן דאמר משתעבד אם יש נכסים ללוה לא יתבע מן הערב תחילה כלומר לא יפרע כלל אלא מן הלוה שכל זמן שיש נכסים ללוה לא יפרע מן הקבלן" דהדי' מוקמינן לה למתני' דחסודי' מחסרא דהכי קתני המלוה את חברו כו' וקבלן אעיפ' שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן והלכה כרברי' חכמים ואין הלכה כרשב"ג אי דאמר" יש נכסים ללוה אפי' קבלן לא יפרע מן הקבלן ודיינו דאמר אין הלכה כרשב"ג בערב ואם דעתך נוטה לומר דערב בשעת מתן מעות לא בעי קנן הך אהו כה שעניך דואת ואין תופסין אותו בכך אבל כך הלכה שצריך קנן ואין לזוז כי יתר היא שלא תמוט. וששאלתם המשאל את חברו כלי כסף וכלי זהב כו' אם אותו הקבלן קבלן מידו מיד המשאל נתנו לשואל אין למשאל על השואל כלום ואין יכול השואל למעון עליהם ואין ידו על העליונה ולא בעל רברים דיריה הוא ודיי' הוא כאיש נכדי' דאמר ליה מר בר אממר לר' אשי הכי קאמר אבא תן לו ואני נותן אין למלוה על הלוה כלום ולא הוה"י מיפטר ליה מיניה המלוה עד שישא ויתן ביד אבל אם נעשה לו קבלן כשאר קבלנים שאמר לו תן לו ואני נותן או אפי' קבלן הקבלן בירו והתנה על מעת שאפרע ממי שארצה נמצא השואל בעל דינו ואם לאור מיכן ליה על הכלים מן השואל דדי' הן כאילו"י החזיק לו ויכול למעון עליהן וידו על העליונה ליטבע

תשובות חכמי צרפת ולותיר סי' נג נד נה נו

זה הלשון כמש נמצא בסי' האודה הובא בפרדס סי' הנ"ב ונראה דעת הרב דעירווי' אנו השיב הגעלה לכלים שנשתמשו הדיר בבלי ראשון זה ברבר ודשבי"ם הלא כרית בענק זה עייק בת"י וברא"ש שבת ס"ב. "אכן הביא גם המרדכי בסי' כל שעה בשם רש"י הביא הראיה כדאי דחולק כזה: "לפנינו: אין דתני' ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקי וכו'. "אולי צ"ל: סתם כלי תשמיש הוויק כגלי עצים וע"י פסחים ל'. "גם במרדכי פ' כל שעה הביא דכלים שתשמישן היה בחמין אסור לאכול בהם צונן שלא יבא לחלל ברבר הרב לפנינו. "אחרי קצת ואולי צ"ל: איסור אן הוא לגזור ולא להתיר בפני העם דלמ' אתי וכו'.

סי' נד ועל הנפולה ששאל מפורש בתלמוד בדיא דקתני והלמתי היכ' הנפלה מן הגג דלא דעא ועמדה אינה צריכה מעת לעת אבל בריקה בע"י הלכה אפי' בריקה לא בע"י ודאי כל זמן שאינ' מהלכת צריכה בריקה מן הדין למי שיודע לברוק אבל אנו אין אנו בקיאן ועוד שאמרת שכן כתוב בהלכות גדולות ויכולן לסמוך עליהן והואיל וכך בק נפלה בן דחוסה אם שודת' י"ב הדש מותרת כדאמ' והלכת' בוטר כל י"ב חדש בנקבה כל שאינה יולדת.

[**א**]אולי גם התשו' בימי שכתב התשו' הקודמת ופסק הרב כשיטת הבה"ג שאן אנו בקיאן לברוק ולא כרש"י חולק נ"ב. שפלפל נגרו ואמר שאן לו לדין אלא מה שענינו רואות ועייק בטור יו"ד סי' נ"ו שהביא דברי הבה"ג וגם דאי דמכשירק אם שדחה הבהמה י"ב הדש ומקור הרק בתולק נח].

סי' נה ועל ששאל על ראובן שבירו הביטבון וטוען חמש סלעים הלוייתך והלא אומר לא כי הלוייתני אלא שלש הרשות ביד ראובן ליטבע או להפך השבועה על שכנדרו כי אין שינוי בין משכבן לשאר תביעות כי המציא מהכרו עליו הראיה ומתוך שיכול לפעון עד כדי דמיו הוץ מהלך מילי שק עשוין להשאל ולהשכיר ושאן להם הזקה.

[**ג**]גם הגאונים פסקו דהמלוה נשבע עייק תשו' שיץ דף ל"ז סי' ס' לר' צמח גאון, וכס' י"א שם כתוב ג"כ הרק ובכ"י שלפנינו כתובה אותה דתשו' ג"כ בן תשו' נאוני ככל אולם על שם ר' יוסף טאן ויסוד הרק בב"מ דף ק"ו. כדאי נברא דהב"י וכו' וע"י בר"ם פ"ג מה' בלוה ובטור סי' ע"ב וע' לעיל סי' כה].

סי' נו וששאלה על הביטבון של גוי שהלך ישראל ולזה עליו מישראל אחר בריבות על שם הגוי כך נראה בעיני שיש בו איסור דקיים לן שאין שלחות לגוי לא שגא אינרו לדיק לא שגא אינרו לרידה ואן בו היתר אלא לענן זה שאמר לו ישראל המלוה לישראל חברו קבל אתה אל הפשישים ותהיה אתה שלוחי להלוותם לאותו גוי כדי שדא אותו ישראל הבקבל שלוחו של ישראל זה ושלוחו של אדם כמותו ואעפ"כ נהנו רבים כך במקומות הללו לקבל סתם ולהלוות סתם ואן דוח חכמים נוחה מהם אבל אן כדי להפקיע הרבית הואיל ולא אכרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה וגוי אינו סומך על ישראל מה שיתן לו הגוי כדבית יקבל הימנו ומסתמי' אכדינן

בין

תשובות חכמי צרפת ולותיר סי' נו נו נח לו

כיון רשניהם יורעי' רלצורך גוי הוא מותר לקבל הרבית² אבל אתה נעשה ערב ערב לכאן איליכא כו' והתם ריניה הגוי בתר ערבא אויל אבל הכא שווייה דך גוי שליח להאי ישראל למיזף מישראל חבריה ולהכי שרי למישקל רבית מגוי אבל שורת הדין לעשות³ . . . לחיים ולשלום בקרב ישראל אמן. סליקו להו תשובות שהושיבו לר' יצחק ב"ר יצחק.

[*]התשו' היא מן הרב שכתב התשו' הקורמת וגם היא שלוחה לר' בר יצחק בכתוב בסוף התשו'. והנה בענין הרבית התיר ר' גרשום וכן הובא משמו במדרכי פ' איזה נשך שהתיר בסתם מפני שנעשה שליח לישראל חברו ועיין סי' צ"ח והנה הרב בתשו' שלפנינו החמיר ואמר שצריך לפרש שיהיה שלוחו ממש של ישראל להלוות לגוי וכעין זה כתב הרא"ש בתשו' כלל ק"ח סי' ה' ואמר רצריך המשלח לקבל עליו אחריות המשכון והמעות בעורו ביר השליח. ²אולי צ"ל: ואינו ענין למה שאמרו אבל אתה נעשה ערב והוא בב"מ ע"א: ופסק הרב שאף בסתם אם כבר לקח הרבית שאין להפקיעם ועיין בטור וב"י ביו"ד סי' קס"ט. ³החסר כאן ואולי צ"ל: לעשות את הישראל שליח בהריא וכן יעשה לחיים וכו'.

סי' נז נמצא⁴ כתוב מה שכותבין בשטרות ונתתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי ומי שאין לו קרקע האך יכתוב בן כמאן ראה ליה קרקע רמי שאין לו כל אחד ואחר מישראל שאין לו קרקע בארץ ישראל שהרי הגוים שהחזיקו בה ולכרוה אין להם חוקה קרקע אינה נגזלת לעולם וארץ ישראל בחזקתנו עומדת לעולם אע"פ שאין אנו שולטין בה. והאומר משום ארבע אמות של קברו לא מילתא היא ושבוש לומר דמצינו בריית' בכתובות רהמוכר קברו ומעמרו אינו מכור.

[*]כותב התשו' כבר ראה תשו' זו בשם גרול ואספה אל ביתו, והנה התשו' נמצאת בסוף הפרדס בתוך התשו' ואמר שם שנמצא כן בתשו' לגאון, והובאה גם בכלבו, ועיין בתו' כתובות ריש פרק אע"פ שיטה ר"ת שכותבין והקניתי לו קרקע ד' אמות אע"פ שאין לו כיון שמורה ובתו' ב"ב מ"ד: דיה רלא סתרו רברי האומרים רלכך כותב מפני שיש לו קרקע בא"י וקרקע בקבר ועיין ברא"ש פ' הזהב, והרב סתר רק השיטה רלכך כותבין מפני שיש לו ד' אמות בקבר ודאיך יקנה לו הני ד' אמות הלא אמרינן בכתובות פ"ד. והמוכר קברו וכו' באן בני משפחתו וקוברין אותו בע"כ נמצא שמכירתו ונתנתו אינה מועלת. והנה תשובות בענין זה עוד נמצאות לר"ש בן מפני ולהר"ף הובאו בס' כפתור ופרח פ"ד].

סי' נח הא"י⁵ ראמרינן בסנהדרין אין אדם עולה לגרולה אלא אי"כ מוחלק לו עונותיו מצא ר' במדרש שקורין עת לעשות לה' תניא שלשה מכפרין חכם ונשיא וחתן חכם דכתיב וכי יגור אתך גר וסמך ליה מפני שיבה הקום דהיינו סבר באוריתא תלמיד נסמך וכשום הכי סמיכי אהדרי מה גר מוחלק לו כל עונותיו אף חכם כיון שנסמך. רכתיב ²בן שנה שאול במלכו וכי בן שנה היה אלא כיון שמלך נעשה כבן שנה חתן דכתיב ויקח

את

(האורה כ"ג)

סי' מ"ט

וכשישראל נותן לחבירו משכון שיש לו סגוי, ואמר לו הלווה לי מה שיש לי על המשכון זה ואקבל הרבית (4) שעלתה עד היום עליו, מכאן ואילך העלה לך הרבית, מותר לישראל זה לקבל הרבית מיד הגוי וליטלו לחבירו. שלא אסרה תורה אלא הרבית הבאה ממלוה ללווה ושניהם (5) היה יורע:

ומנע רבי (6) להורות מפני לעני שפה (7) עד שמצא סייג לרבירו מרבי רור הלוי (8) שהורה לו הלכה למעשה:

(הנהגות מרדכי כ"י סמ: ב"מ 280) ורבר זה שאל ר' את ר' רור הלוי: והתיר לו אפילו לא העמידו אצל הגוי. ולא אמר טעם, אלא משום דלא אסרה תורה אלא ריבית הבא מיד לווה למלוה. ור' נהג בו היתר, ולבו מנמנם ונוקף (9):

ועוד מצאתי: כשישראל נותן לחברו

משכון שיש לו סגוי. ואמר לו

ללוה (1), מה שיש שלי על זה לקבל

מרבית מן הגוי על זה המשכון עד היום

הזה, אקבל ממנו. ומכאן ואילך תעלה לך

הרבית. אם מותר לישראל זה לקבל

הרבית מיד הגוי וליתנו לחבירו. ואמר

ר' (2) מותר, שלא אסרה תורה אלא רבית

הבאה מלוה (3) למלוה:

מ"ט: קלור שנה"ל (כ"י סוניה) א"ל 33 [=שנה"ל ה"ז סי' מ"ה] נ"ס ר' סתם; האורה ה"ז סי' קכ"ג 18-217 [=לו"ה סי' קי"ט]; א"ח סי' ז' [=כל נו סי' פ"ד] נ"ס: הר"ש ז"ל; הנהגות מרדכי (כ"י סני): נ"מ סי' תקס"ה 280 נ"ס: שאל ר' את ר' רור הלוי; ונוסיים נסופו: הועתק מתשנה אחת מרש"י.

מ"ט: (1) כ"י סמ: הני' שם היא מנומנמת; וצריך לתקן שם עפ"י כ"י א"ק: לווה מה שיש לי על זה לקבל הרבית מן המשכון ואקבל הרבית שעלתה עליו עד היום הזה ומכאן ואילך תעלה לך הרבית. (2) הסגלה ע' 81 בטעות: וא"ר [קרי: וא"ר]. (3) כ"י א"ק: מיד לווה למלוה; האורה וכל בו: ממלוה ללווה. (4) כל בו: ואקבל הרבית ואתנהו לך, אם מותר לישראל לקבל הרבית מיד הגוי וליתנו לחבירו. ואמר רבי מותר. (5) או"ה: ושניהם היה יורע ר'; כל בו: ושניהם ישראל, אבל ממשכון גוי מותר. (6) מכאן ועד סופו לא מצאתי בשני כתה"י רשבה"ל. (7) אורות התנודותם של הראשונים ללוקחי רבית מן הגויים, השווה המזכיר כ"א ע"ת, והרביר ח"ב צד 218 אות 2. (8) השווה מכואי, ותשו' מהר"ם ב"ב ר"ף ס"י תמ"ד; כל בו: ורבי רור הלוי הורה לו הלכה למעשה עכ"ל הר"ש ז"ל. (9) [=ראין שליחות לגוי]; ובסוף הכ"י שם תמצא הוספה זו: הועתק מתשובה אחת מרש"י. והשווה מרדכי דרינוס (כ"י סמ:) ב"מ 42 כשם: עוד מצאתי בתשובות רש"י.

הוכר הגנב אמר אביו אם שומר חנם הוא רצה" (נשבע ועושה עמו דין כלומר ישלם"י). ואם שומר שכר הוא" (עושה עמו דין ואינו נשבע. ורבא אמר אחד זה ואחד זה" (עושה עמו דין ואינו" נשבע. ובכל מקום שנחלקו אביו ורבא הלכה כרבא חוץ מהלכות" יע"ל קג"ם, ואף אביו מודה בשומר שכר" (זה שומר שכר הוא" (ועוד עצמו הפקידן"י), כל שכן שעליו"י) להוציאם מיד דובים ואריות"י) ואין לו עוד ליטול שכר עליהם. אלא אם כן הוא" (מנהג-העיר שהמלוה מעות על-יד חבירו יותר"י) לסרסור שלישי או רביע או חומש ועל"י) שמעון לחלק הרבית"י) כפי מנהג העיר. אבל שאר דברים שנשתכרו שניהם אין לזה על זה כלום מיום שאמר לוי אי-אפשי"י) עוד בשותפות. וכל מה שהוציא שמעון מצרכי-ציאתו"י) משל לוי חייב להחזיר לו"י). ואם"י) יתן לבו לסמוך על ממון חבירו ויברור"י) לו שערים ממקום אחר:

פי' פ"א

חנני צעיר שעל החתום"י נידון ביסורי חולי מופל על ערם דווי [עת] היא לי עתה לבא בקצרה אשר לא כדת, כי

(תמים דעים קל"ח)
תשובת הרב רבינו שלמה אל הרב רבי אברהם בר מאיר הכהן ז"ל:
על בשר בחלב. מי ששנג ובשל בשר בקדרה שבישל בה חלבו בכף

פ"א: תשובת רש"י זו לר' אברהם בר מאיר הכהן שנשלחה ע"י ר' יוסף הקלין כתחברה לעת זקנתו [ומרוז חולשת גופו לא היתה רוחו נכונה, למשך נעט סופר"י], והוצאה צמעה"ג סי' י"ח 11; פרדס סי' רמ"ג [ד"ק ל"ג ע"ד] [פע: דף קס"ט]; ונתמים דעים להראש"ד סי' קל"ח נהרצה שינויים. והשווה קונץ אוכספורד צמונט

93) ובנמרא שם: רצה עושה עמו דין, רצה (נשבע. 94) ועי' פרש"י שם ד"ה: עושה עמו דין. 95) ליתא בכ"י וינא. 96) ליתא שם. 97) שם: ואינו עושה עמו. 98) שם: חוץ מע"פ קנ"ם. 99) בכ"י מ: שומר חנם. 100) בכ"י וינא: היה. 101) שם: והוא בעצמו הפקדון; ובכ"י מ: הפקידן. 102) בכ"י מ: עליו. 103) ובתשובת רש"י להלן [ראה האורה ח"ב סי' ק"מ] קורא להם רבינו: נרודי חיות ולסטים. ובנוגע לענין נבית-חוב של שותפים מן הנזים השווה שו"ת מהר"ם ב"ב ד"פ סי' תתקי"ו, ב"י חו"מ סי' קע"ו ס"ק כ"ו, פר: אות כ"ג. 104) ליתא בכ"י וינא. וראה מבואי ערך "מנהגים". 105) ליתא שם. 106) בכ"י מ: ושל שמעון. 107) שם: מחלק הרבה. 108) שם: אי-אפשר. 109) שם: שהוציא כי טרמי יציאתו (ובכ"י יש נסוד סימון מחיקה על המליון, כי טרמי"י). 110) ליתא בכ"י וינא. 111) צ"פ: =ואל יתן לבו (פר: אות כ"ד). 112) בכ"י וינא: יברור לו. והשווה מבואי בנוגע לבטויים כאלה.

פ"א: 1) ובפע: שעל החתום.

תש כחי') ואזלת ידי מלמשוך בעמ סופר ולכן ביתי') קראתי מפי') שורות הללו, והוא כותבן אל אדוני ומורי אב תפארת הכהונה הרב ר' אברהם בר'') מאיר הכהן. אני צעיר גידולי') משרת בית אביו משיב שלום כתלמיד לרב ויראתי לעבור על פיו בראותי את הקצין הזה ר'') יוסף עובר') אצלם, הנני משיב דבר') לאדוני כאשר ציוני :

כתוב בשאילה: [קפילא ששנג]')
ובישל בשר') בקדירה שבישל בה חלב ובכף אשר הערה בה הקדירה הגנים קדירה אחרת עם בשר') ואין בנותן מעם מפני קטנה'). והעידו ששמעו') רביו שהיה בו איסור ממעם זה דקאמ' דתא דתנן') בשחיטת חולין מיפת כו' חני מילי קודם שנעשה בשר בחלב, אבל לאחר שנעשה בשר בחלב אוסר אפי'

אשר הערה הקדירה הנים בה קדירה של חלב ואין בכף בנותן מעם מפני קטנותה. והעירו מפי נכרא רבא שהיה נוהג בו איסור ממעם זה, רחא דתנו בשחיטת חולין במשנה כל הכשר טפת חלב שנמלה וכו' הי"ם קודם שנעשה בשר בחלב אבל לאחר שנעשה אוסר אמילו במשחו. והביא ראייה מהא דתנו במסכת ע"א אלו אסורין ואסורין במשחו וקחשיב בשר בחלב. וקשי' ליה למר מהא דקא קשיא ליה דהיא דע"א ליבא לאוקוסה אלא כתיבת של בשר בחלב שנתערבה בחתיכת של חתר ואינה נכרת רחא תלי מעמא שטוס רבר שבמנין שפיר קא קשיא ליה למר. ודברים נכונים למבין.

ועל ידי חיה מעשה בשחייתי אצל רבי' רבי יצחק בר לוי בשחיטת חולין. ובכל מקום ששנינו בשר בחלב בנותן מעם היה מלמדני שלא אלמר הלכה מכאן שהרי שנינו במס' ע"א בשר בחלב במשחו. ובעוד הייתי לפניו לא נתתי לבי לחבין ברבר ונסמכתי על רבדו. וכשבאתי לעירי התכוננתי במס' ע"א וקשי' לי מאי דקא קשיא ליה למר עתה שאי אפשר להעמידה אלא כשנתערבה עם חתיכות אחרות ואינה נכרת. שמת' חרבר בלבי עד שחזרתי לנרטייש' ורנתי למניו: לפרתני רבי' בשר בחלב

שריפט 1872 ע' 181, ושם 287; ומנול להאורה ע' 4, 99, ושם 160. ורמ"י עהרנרייך (פע: שם אות נ"ה) העיר שלא נלדק: מונל נתשונת חל"ו סי' כ"ו והתיקונים עפ"י"ש. אמנס ליכל רמיזל נתחל"ו מתשונה זו לר"ל הכהן:

2) שם: נשכחתי. והובא בסננון אחר בתחצ"ו סוף ע' א: 9; כחי תש ומי נאלם מלספר תלאות... ע"ב רפח ידי מלכתוב. 3) לרעתי אולי הוא ר' יום טוב בן ריב"דחתנו של רש"י או רבינו שפעיה בן ביתו [ולא בתו] של רש"י. אמנס לרעת ר"א ברלינר (במ"ע החדשי חכ"א ע' 288) כוונתו לרשב"ם בן בתו של רש"י. ובפרדס בסעות: ולכן [=ולבן] בתי קראתי. 4) שם: מפני שורות. 5) שם: רבינו אברהם הכהן. וחשווה מכואי. 6) סיגדולי (פע:). 7) ב"ה בשבחה"ל ח"ב (כ"י אק:) סי' כ"ז. וכוונתו שהוא עבר מסקום מנורת רש"י למגנצא ועל ירו שלח רש"י תשובתו לר"א הכהן. והשווה מכוא למעה"נ צד י"ז, ומבוא להאורה 90. 8) שם: השלות. 9) שם: משיב לאדוני דבר. 10) מעה"נ: קפול ששנו. ובתפ"ר: מי ששנג. 11) ובמע: ובישל בקדירה שבישל חלב. 12) תפ"ר: של חלב. 13) שם: מפני קטנותה. ובמע"נ: מפני קטטה. 14) פע: והעירו בני אדם ששמעו מפי נכרא רבא שהיה אוסר ממעם זה. ובתפ"ר: והעירו מפי נכרא רבא שהיה נוהג בו איסור. 15) חולין ק"ח ע"א.

במשהו והכאת לנו ראייה סמס' ע"א
והתבוננתי בה ואין לי ראייה ללמוד
עור משם. והביא הספר ונתישב ברבר
וחזר בו וכזו אני מעיר עלי שמים
וארץ.

והחכם הנדול הזה שכתב ארוני
שהעירו מפיו לומר שכל מקום ששנינו
בשר בחלב קורם שנעשה בשר בחלב
אבל לאחר שנעשה בשר בחלב אסור
ואפי' במשהו. תמיה אני אם ראוהו
רואה ברבר זה לאיסור כמו שאמרו.
ואומר אני כי התלמידים טעו ברבר
ששמעו מפיו כשהיה רגיל לשנות
לתלמידיו בשר בחלב בני"ט היה אומר
להם: והא רתנו בע"א בשר בחלב
במשהו ה"ם לאחר שנעשה בשר בחלב
כי היכי דלא תקשי מתניתין אמתני'.
וכסבורים הם דהוא כל שהוא
בנתינת טעם קאמר ולא התבונן ברבר.
והרב לא הוצרך לפרש להם ואם בפיו
הורה להם איסור ברבר שמא בכף
שנאסרה משום בשר בחלב ואח"כ
נתנה בחלב רותח אסר להם. ויפה
כיון שכיון שנאסרה נעשית נבילה,
וכל הנפלט ממנה בין טעם בשר בין
טעם חלב הבשר נבלה והחלב חלב
נבלה. וכשנפלט ממנה חלב נבלה
לתוך חלב התר הוה מין במינו ומין
במינו במשהו. אבל חגים בה קדרה
של בשר אם יש בה מים כרי לבטל
את הכף בתכשיל מותר. ע"כ:

משהו. והביא ראייה ממתניתין דע"ז¹⁶
אילו אסורין ואסורין בכל שהו וקא חשיב
בשר בחלב וקשיא ליה למורי¹⁷ עלה מאי
דקשיא ליה, התוא דע"ז ליכא לאוקמיה
אלא כחתיכה של בשר בחלב שנתערבה
בחתיכות של היתר ואיגו מכירה¹⁸ דהא
תלי טעמא משום דבר שבמנין שפיר קא
קשיא למור, ודבריו מוכיחין למבין¹⁹:

ועל ידי היה מעשה כשהייתי למד
תורה²⁰ אצל רבינו ר' יצחק הלוי
בשחיטת חולין²¹ ובכל מקום ששנוי שם
בשר בחלב בנותן טעם, היה מלמדני
שלא אלמוד הלכה מכאן²², שהרי
במסכ' ע"ז שנינו בשר בחלב במשהו,
ובעוד הייתי לפניו לא נתתי לב להבין
בדבר וגממכתי²³ על דבריו. וכשבאתי
לעירי²⁴ והתבוננתי במס' ע"ז והוקשה
לי בכל הדברים אשר הוקשה לאדוני

עתה שאי אפשר להעמידה²⁵ אלא כחתיכה שנתערבה²⁶ עם חתיכות
ואינה ניכרת, שמרתי²⁷ הדבר בלבי עד שחזרתי לוורמוי שא ודגתי
לפניו²⁸: למדתנו רבינו בשר בחלב במשהו והכאת לנו ראייה ממסכ'
ע"ז והתבוננתי בה ואין אנו [יכולין] ללמוד זאת משם. והביא הספר
וגתיישב בדבר בפני²⁹ וחזר בו. וכזו אני מעיד עלי שמים וארץ, והאדם
הגדול³⁰ הזה, וזה שכתב אדוני שהעידו אילו מפיו לומר שכל מקום
ששנינו בשר בחלב בנותן טעם, הגי מילי קודם שנעשה בשר בחלב

(16) ע"ז: ע"ד ע"א. (17) פע: למר. והשווה מעה"ג שם אות ע"ג. (18) תמ"ד: ואינה נכרת.
(19) פע: נכונים למבין. (20) שם: כשהייתי לומר אצל. ובתמ"ד: כשהייתי אצל רבי'
(21) חולין צ"ז ע"א. ועי' מעה"ג שם אות ע"ד. (22) פע: הלכה למעשה. (23) שם: וסמכתי.
(24) שם: לעיר והתבוננתי ב"ע. (25) להעמידה היא רע"ז (שם). (26) שם: כחתיכה שנאסרה
מן החלב ונתערבה עם חתיכות אחרות. (27) שם: שאמרתי הרבר בליבי. (28) שם: לומר
לימרתנו. (29) שם: הדבר לפניו. (30) שם: האדם הנדול הזה שכתב.

לא יהא²²) ממונו חמור מגופו דתניא²⁴) המינין והמסורין²⁵) מורידין²⁶) ולא מעלין, אלמא²⁷) דגופו הפקר²⁸) להורידו לבור וכ"ש ממונו²⁹). וחד אמר אסור לאבד³⁰) ממונו, דילמא נפיק מיניה ברא מעליא [דכתיב]³¹) יכין רשע וצדיק ילבש. ומשומד³²) לע"ז מין הוא, וגופו³³) [=וממונו] הפקר, וכל טעמי מסור יש בו בין לאיסור בין להיתר. וכיון דלא³⁴) איפסיק הילכתא לא כמר ולא כמר, הרי זה זכה מן ההפקר בחיי המשומד ואין לנו כח להוציא³⁵), ואם לא שלח בו יד בחייו³⁶) אין כאן זכייה. ואם אמר³⁷) הנפקד שיש בנים למשומד בגיותו, ודוחה הקרובים לומר לאו³⁸) בעלי דברים דידי אתם, אין בדבריו כלום, דישראל הבא על הנכרית והוליד ממנו בן³⁹) אינו בנו. דתנן⁴⁰) מי שיש לו בן מ"מ⁴¹) פוטר⁴²) אשת אביו מן החליצה ומן הייבום וחיוב על הכאתו ועל קללתו חוץ ממי שיש לו⁴³) בן מן הנכרית. וצורינו⁴⁴) יאיר עינינו בתורתו :
ושלום שלמה בר' יצחק⁴⁵) :

פי' קע"ח

הורה רש"י¹) : שאסור ליקח רבית
מישראל משומד²), דאחיך³) קרינן
(ס' התרומות נ"ט)
וכן השיב רש"י ז"ל וזה טופס
תשובתו :

28 מהר"ם: רלאו ממונו חמור מגופו. 24 ע"ז כ"ו ע"ב. 25 ר' אמ': רתניא [=המינין] והמסורות. 26 ר' ריווא: מורידין אותו לבור אבל לא מעליו. 27 שם: למרנו שגופו הפקר וכ"ש ממונו; מהר"ם: ובטין כ"ע מורו דגופו הפקר וכ"ש ממונו. 28 ליתא שם. 29 מהר"ם: ליתא שם. 30 ר' ריווא: אסור לאבדו. 31 תיקנתי זה עפ"י הני' בר' ריווא. 32 כ"י טור חו"מ סי' רפ"ג: והא ראיא במרכי מתשובת רש"י רמוטר לישמעאלים מין הוא וגופו וממונו מופקר. 33 שם. 34 שם: רלא פסק הלכתא. 35 שם: להוציא. 36 מהר"ם: בחיי המשומד. 37 שם: ואם יאמר ראובן. 38 שם: לאמור לאו בעל דברים ירדי את. 39 קרי: [=ממנה בן]; מהר"ם: הולד ממנה אינו בן. 40 קדושין ס"ח ע"ב; ונעלמה תשו' רש"י שלפנינו מעיני ר"ח משרנוביץ במאמרו האנגלי על ירושת בנים מסודים" הרפסה מיוחדת ע' 8, ושם ע' 8 אות 12. 41 =מכל מקום. 42 ר' ריווא: פוטר את אביו. 43 שם: ממי שיש לו מן הנכרית; מהר"ם: ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית. 44 וזה ליתא לא במהר"ם ולא בר' ריווא. 45 כ"ה ג"כ במהר"ם: ר' ריווא: שלמה ברבי יצחק נ"ע.

קע"ח : 1) ונעלמה תשובה זו מעיני רש"ב במבוא להאורה 168, וגם מעיני ר"ח משרנוביץ בסה"ז לר"י אברהם ע' 418; ולכל המסורות שציון ר"א אפסוביץ [בס' ראביה ח"א 168 אות 25] צריך להוסיף: האורה, או"ה, תשו' הרמב"ן, וקצור שבה"ל. 2) מרכי: ראסור להלוות לכופר כותי בריבית; ואינו מחלץ רבינו בין מומר אוכל לתיאבון ובין מומר לע"ז [ראה מרכי ע"ז סי' תתי"ד, אגורה ע"ז סי' ל"ו, 'וס' יראים השלם סי' קנ"ו]. 8) האורה: רלא נפיק מכלל ולאחיר לא תשיך [רברים כ"ג: כ'].

נראה בעיני שאסור דלא נפיק מכיל
אחיד, שאעפ"י שחמא, ישראל הוא.
ואם לוח מעות מיר ישראל ע"י
ארמאי, אפילו ישראל נמור, מותר
ליקח רבית מן הגוי מתוך שאין
שליחות לגוי. ואם ישראל עצמו או
המשומר יבא לפרות משכונן, אל
יזכור לו שום רבית, אלא יאמר קחהו
מידי בכר וכר ע"כ:

בית, ואינו נקרא י) כי אם ישראל משומד
וחומא. דכתב פ) חמא ישראל, אע"פ
שחמא, ישראל פ) הוא. ולגמ ולחליצה פ)
דינו כישאל גמור: ואם בא במראה פ)
[=במרמה] ולוה מישראל פ) ע"י שליח
[=ארמאי] 20), ובשעת 21) הפדיון בא

ואמר שלי הוא המשכון, מותר 22) לישראל ליקח ממנו כל הריבית. דמצי
א"ל 23) לא הוה ידענא דלצורך הית, וכשהלויתים לא הלויתים אלא
לארמאי שמסר בידי המשכון. וכתיב 24) מה אתם בני ברית אף
[=שלוחכם] 25) בני ברית. ונעשה כאומר לו 26) קני משכונך בדמים ממני
ולא חזכיר שום 27) רבית: זה הדין נוהג אפילו בישראל 28), ובלבד 29)
שלא יאמר לו לשם רבית. ומיהו נכון לומר [=לו] 30) קניהו בדמים 31):

קע"ה: תשו' מהר"ם ז"ל ד"פ סי' תשנ"ט [ושם סי' קס"ד, וגם ד"ז סי' קנ"ט]
נשם: הורה רש"י; ס' התרומות ריש שער מ"ו כ"ט ע"ז [גידולי תרומה שם
ח"א סק"ה] נשם: וכן השיג רש"י ז"ל וזה טופס תשונתו; ונשינויים רבים נהאורה
ח"ז סי' קט"ז 216; ח"א כ"י סמ: 90 [כ"י מ: סי' ז"ט = פר: ע' 45];
והונא נקיבור נמרץ נמרדכי ד' חמ' ז"מ פ"ה סי' של"ה [וליתא לא נמרדכי דריוס
(כ"י סמ:)] ולא נהגה"מ (כ"י גולדשמיט) [נשם: פרש"י בתשונה; כל"צו סי'
פ"ד נשם: עוד מלאתי כתוב נשמו [=נשם הר"ש ז"ל] [=קנור שנה"ל כ"י סמ:
סי' כ"ו ח"א 35]; חידושי הרמנ"ן ז"מ ע"א ח' [=תשו' הרמנ"ן סי' ז' נספרן של
רשונים לר"ש חספ ע' 58 חות 5-4; ונריך להגיה שם: סי' תשנ"ט].

4) וזה ליתא במס"א. 5) מדרכי: וראיתו מפ' נגמר הדיו [=סנהדרין מ"ד ע"א] ראמ'
אע"פ שחמא ישראל הוא. 6) האורה: ישראל קרי ליה. 7) שם: וכו' נגט וכו' לחליצה
ולקידושין ישראל נמור הוא; וראה הלשון של יצחק ספיבק בס' "ר"ש יצחקי" צד 86.
8) דבר הנראה לעינים [וגם זה ליתא במס"א]; ולרעתי צריך להגיה שם: [=במרמה].
9) האורה במעות: ואם לוח ישראל [=קרי: מישראל; וכ"ה באו"ה בשני כתה"י] מעות לרבית;
כל בו: ואם לוח מישראל מעות ע"י גוי. 10) מהר"ם: ארמאי [=קרי: ארמאי]; האורה:
על ירי ארמאי. 11) האורה: ואם ישראל עצמו... בא לפרות משכונן. 12) האורה: אפילו
ישראל מותר לגבות הרבית מן הגוי; כל בו: או אפילו ישראל שלוח מעות מישראל חברו
ע"י גוי מותר ליקח רבית מן הגוי. 13) וגם זה ליתא במס"א. 14) וצריך להגיה כאו
[ואין שליחות לגוי], וכתוב [קדושין מ"א ע"ב]: האורה: מתוך שאין שליחות לגוי,
רמח אתם בנ"ב, אף שליחכם בנ"ב; כל בו: שאין שליחות לגוי וכו'. 15) מהר"ם: שולחכם
[=שלוחכם]; ותיקנתי זה עפ"י או"ה. 16) וזה חסר שם. 17) אולי צ"ל: שם רבית
[בצירי תחת המלה "שם"] וכ"ה באו"ה. 18) האורה: ואם ישראל עצמו או המשומר בא לפרות
משכונן. 19) שם: אל יזכור לו שום רבית. 20) כצ"ל; ובהאורה במעות: ולא [=קרי: אלא]
יאמר לו קנהו ברמים מידי כר [=קרי בכר] וכר אם תרצה. 21) [=מידי בכר וכר אם
תרצה]; וחוספתי זה עפ"י האורה שם.

פי' קע"ו

לחלוות¹) לעבריון ברבית במזיד²): שמעתי מרבתי שאסור³) אם אינו משומד⁴), דשביק התירא⁵) ואכיל איסורא דאז הוא מותר. אבל במשומד לתיאבון⁶) רבית שלו אסור: ע"כ⁷) מצאתי בשם הר"ש ז"ל:

פי' קע"ז

ועוד מצאתי¹) בתשובת רש"י: דשרי ישראל למימר לחכריה ישראל²) לך ולזה לי מעות מפלוני ישראל ברבית וגם³) תביא לו הרבית. דלא אסרה תורה אלא רבית⁴) הבאה מיד הלזה ליד המלוה: וגם⁵)

קע"ז: ארחות חיים ח"ג כ"י סמינר ריש דף 337 [וליתא נדפס הול' מק"נ] דינים מספר התשנ"ז סי' קל"ה שם [=וליתא לא נד"ק וגם לא נתשנ"ז כ"י סמ: משנת 1386]; ונשינויים „נשללות ותשונות להרשנ"ל ז"ל וזולתו מן הרזנים ומן הגלונים ז"ל" [ד' קושטנדינה רע"ז] סי' י"ד ד' ע"ג [=תשו' רשנ"ל חלק ז' ווארשא תרכ"ח] סי' תל"ד].

קע"ז: מרדכי דרינוס (כ"י סמ:): נ"מ פ"ה 42 [=ד' ריוול סי' תנ"ז = ד' אמ' סי' של"ח] נשם: מלאתי נתשונת רש"י, ומקיים נסופו: מלאתי פסקי רבי נשם ריב"ל הלוי. והשווה הגהות מרדכי (כ"י גולדשמיט) נ"מ סי' תקס"ה 280, ומדושי אנשי שם שם סי' שכ"ה אות ז', ומה שהעירותי ע"ז נספרי חלק ג' תשונות מיוחסות לרש"י.

קע"ז: 1) רשב"א: לעובריון במזיד; והשווה תשובת רבינו שלמה בתשו' מהר"ם ב"ב ד"פ סי' תשצ"ט, ושם סי' תנ"ו, וגם ר"ב סי' ק"ל, ובמרדכי ב"ב ד' אמשטרם סי' של"ה; ולכל המקורות שציון ד"א אפטוביצר [בס' הראב"ה ח"א ע' 158 אות 25] צדיק להוסיף תשו' הרשב"א [סי' י"ד וגם סי' תל"ד], וס' התשב"ץ הקטן. 2) לעבריון במזיד ברבית. 3) וכ"ה בנ' מקורות שלפנינו; ולדעתו אולי צ"ל: [=שמותד]; ותיקנתי זה עפ"י הסברא. [ואולי למד רבינו זה מירושלמי ע"ז פ"ה: סה"ד]. 4) צ"ל [=לתיאבון]. 5) רשב"א: התיר. 6) ובנוגע לענין חילוק זה בין מומד לע"ז ובין מומד אוכל נבילות לתיאבון דאה תשוה"נ ד' מנטובה סי' דפ"ה, ס' ידאים השלם סי' קנ"ו, ס' הראב"ה ח"א סס"י קנ"א אות 18, מרדכי ע"ז סי' תתי"ד, וס' אנורה ע"ז סי' ל"ו; והשווה תשו' רב נט"ג [=בנה"ה ה"ב צד 15 =ובשינויי הלשון בננו"ק ספר ד' סי' ט"ז: צד 42]; וה' דאו סוף ע' 49. 7) =ער כאן; רשב"א: ער כאן לשון רש"י ז"ל [=וליתא בפירש"י ע"ז כ"ו ע"ב, וגם לא בכ"י סמינר שם].

קע"ז: 1) וכוונתו לטובי"ה בד' אליהו; והשווה תשו' מהר"ם ב"ב ד"פ סי' תשצ"ו, תמים דעים סי' מ"ו, וכל בו סי' פ"ד (דף ס' ע"ד), ומבוא להאודה 185. 2) כ"ו סמ: ליתא שם. 3) שם: תחזיר לו. 4) שם: רבית התנה מיד לזה למלוה; אמנם בכל בו סי' מ"ד מביא בשם רש"י: שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה ממלוה ללוה ושניהם ישראל, אבל ממשכון נוי מותר. 5) שם: ישראל השליח.

השליח לא עשה שום⁶ איסור, דהאי⁷ ריבית לאו דידיה הוא. ואי⁸ משום שלוחו של אדם כמותו⁹, הא קיימא לן דאין שליח לדבר עבירה להתחייב שלוחו¹⁰). ואין לפרסם הדבר¹¹ :

סי' קע"ח

נשאלה לפני ר' י' : עסק ראובן שמשכן משכן אחד אצל גויה בעלת הבית. הניחו בידה ימים רבים עד כי עלה רבית יותר מכדי דמיו. בא שמעון וקנאו מן הגויה, וחוזר ראובן על שמעון לתבוע המשכון מידו : השיב ר' : אין לראובן על שמעון לא דין ולא דברים. מאחר שעלה הרבית כדי דמיו הרי הוא כמכר גמור. כי לא נאמר חגוי¹² להלווח לישראל ברבית, והרי הוא מוחלט¹³ ביד שמעון שקנאו :

סי' קע"ט

תשובת רש"י : וששאלתם על מלבושי גויים¹⁴ שאין ידוע אם תפורין בפשתן או בקנבוס¹⁵ מהו : כך ראינו שרא הספיק מדרכנא¹⁶. ובדין הוא דנעבוד לקולא¹⁷. כדאמ' בפ' האשה שעושה¹⁸ צרכיה, האי

קע"ח : תהלו סי' י"ח 10.

קע"ט : פסקים מסדר זרעים לר' אליהו מלונדריש (כ"י לונדון) 33 [=הול' י. ל. זקש עמ' 7 = ורפל נספר רש"י 77 תקכ"ג אות 12] נסס : תשובת רש"י.

6 שם: שום [על הגליון: איסור]. 7 שם: דהא ריביתא. 8 שם: ואיו. 9 שם: ראם עבר המשלח איסור, הא קיימא לו. 10 שם: שולחו. 11 שם: מצאתי פסקי רבי' [ר' ריווא: פסקי רבית] בשם ריב"א הלוי.

קע"ח : 1 (ותשובה זו היא לרש"י; אמנם ר"י מילר [שם אות א', ומבואו רף כ"ה] העיר שלא כנכו: שהרבר מוטל בספק). וזכרח ברמז ע"י ר"א עפשטיין במחברתו "שמעיה" צד 3 אות 3. 2 והשווה קצור שבה"ל (כ"י הסמינר) ל"ג ע"א. 3 כעין פסק זה הובא בב"י טחו"מ סי' ע"ב בשם: מצאתי בתשו' הר"מ: אבל אם הוחלט המשכון לגוי, שעלה הקרו וחריבית יותר משוויו, זכה בו הגוי וזכה בו שמעון מן הגוי וכו'.

קע"ט : 1 כך היה דרכם להתנכר בשעת הסכנה, כדי שלא יבינו שהם יהודים. וראה להלן אות 2, גירעמאן ערציהוננסוועזען ח"א 160, צימלס בייטרענע צד 73 והלאה, אסף בסה"ז לשמחוני שם. 2 ורווקא שתפור בקנבוס שלא יהא שעטנו [אנורה שבת קכ"א ע"ג, וס' חסירים הוצ' מק"ג ע' 75 סי' ר"ה]. 3 אולי צ"ל: =שרא [ליה] ספיקא מדרבננו. 4 והשווה האורה ח"א ע' 20. 5 שהיא עושה; נדה פרק ט' ס"א ע"ב בכמה שינויים.

סי' רכ"ט

ואם ישראל נותן משכון לגוי בעל חובו) למשכנו לישראל אחר תחת יד גוי, אם מותר אותו ישראל לגבות הרבית מן הגוי, ואף על פי^ו שיוצא מכיסו של ישראל אסור, ואם לאו מותר. והמונע עצמו הרי זה חסיד שוטה, ובלכד שלא יתכוון מתחילה לכך. אבל אם הכיר^ז במשכנו של ישראל בתחילה קנסינן ליה :

(קצור שבה"ל כ"י סמ: א8א)
ומצאתי 1) בשם רש"י ז"ל :
אם ישראל נותן משכנו לגוי 2),
או לבעל חובו למשכנו לישראל לגבות
הרבית מן הגוי, אעפ"י שיוצא מכיסו
של ישראל, אמר ר' 3) מותר. והמונע
מזה 4) הרי זה חסיד שוטה, ובלכד
שלא יתכוון מתחלה לכך :

סי' ר"ל

מעשה באשה אחת שהפקידה מבעת לכתו של רבינו הקטנה ונאבד ממנה.

(צירה לררר (כ"י שוח"ה) א34)
מעשה באשה אחת 14) שהפקידה
מבעת לכתו 15) של ר' הקטנה ונאבדה

רכ"ט : קצור שבה"ל (כ"י סמ:) א33 נזס : רש"י ז"ל [=שנה"ל ח"צ כ"י חק:]
סי' מ"ה =הסגלה שנה ז' חונרת כ"ז ע' 81 נזס : מלאתי לרצונו שלמה ז"ל];
האורה ח"צ סי' קכ"ג; לו"ה כ"י מ: סי' קי"ט [=כ"י סמ: 903 =פר: ע' 52];
ח"מ ה' רנית סי' ז' [=כל צו סי' פ"ד]: ונזס הר"ש ז"ל מלאתי כתוב; ס' התרומות
שער מ"ו ס"ה ע"א [=גדולי תרומה ח"ד לוח י'] נזס : תשובה זה שאלת. ונזכרה
נרמז [נזס: כתב רש"י נחשונה] נמרדכי דרינוס (כ"י סמ:) ז"מ פ"ה א24
[=הגהות מרדכי (כ"י סמ:) סי' תקס"ה 2803 =ד' ריוול סי' תנ"ז =ד' חמ' סי'
של"ח], ונחזשי חנשי שס סי' שכ"ה לוח ז'.

ר"ל : ח"מ ח"צ [כ"י סמינר] דף 336 [וליתא שס הול' מק"כ] דיניס מתשנ"ץ
סי' קכ"א [וליתא לפנינו לא נד"ק וגס לא נכ"י סמ: משנת 1386]; לידה לדרך

רכ"ט : 1) והשווה הרא"ש פסחים סי' י"א, תמים רעים סי' מ"ד, תשו' מהר"ם ב"ב
ר"ל סי' תמ"ד, וטיו"ר סי' קס"ח [=כ"י סי' קס"ט] בשם ר"ת. 2) והשווה תשובה שלוחה
לר"י היתום בתחצו סי' נ"ו, ותשו' מהר"ם ב"ב ר"פ סי' תשצ"ט. 3) הסגלה: א"ד שמותר
[צ"ל: =א' ר' שמותר]. 4) כל בו: והאי המונע ירו; או"ה: והמונע עצמו; מרדכי (כ"י
סמ:): על זה כתב רש"י בתשובה הנמנע ליקח רבית מישראל בזה העניין [=ע"י גוי] הרי
זה חסיד שוטה; ר' ריווא: אבל אם לא ירעו מתחלה [=שבא אחריו החוב על הישראל]
כתב רש"י בתשובה: הנמנע ליקח רבית בעניין זה הרי זה חסיד ושוטה. 5) כ"ה בס'
התרומות; כל בו: נותן משכון לגוי למשכנו; או"ה: ליתא שם. 6) ט"ס הוא, והתיסא על
רש"ב שלא הרגיש כלל בזה; וס' התרומות גורם לנכון: אם מותר לאותו ישראל אחר לגבות
הרבית מן הגוי כיון שיוצא מכיסו של ישראל או לא. תשובה זו ששאלת, הוי יורע שמותר.
7) כל בו: אבל אם היה יורע במשכנו של גוי וישראל; וליכא רמיזא מזו בשבה"ל [לא
כ"י אק: ולא כ"י סמ:].

הראשונים, לפדותו שלא ברשות שכבר חקר³⁴) זכותו, וגזרו³⁵) על היודע שנתנו לו קהל רשות שיבא ויעיד, ולא הועד. והעדים מעידים שהיה שלוחו של ראובן מחזר להוציא חכל מידו במ' דינרים פסולים. ואפי' נתרשל השליח חדש, או חדשיים ויותר, כדברי שמעון ולא ראה איש מחזר אחריו, אין כאן יאוש בעלים. שהרי ראובן לא היה בעיר וסומך היה על שלוחו ועל גזירת הקהל שלא ימצא הגוי קונה לספרו, ומשכנו של ישראל אינו קנוי לגוי, ושם בעליו עליו. ועוד שהיו ביד הגוי הזח שאר כלים כנגד חובו ושלא כדין מכרו, ונמצא שמעון לוקח מגולן לפני ייאוש ולא קנאו ומחזיר בלא דמים. שכל מקום שהגזילה שם, ברשות בעלים עומדת ואין כח ללוקח לעכבה על מעותיו. דאיתמר³⁶) המוכר שדה לחברו ונמצאת שאינה שלו, אמר רב יש לו מעות ויש לו שבח, ושמואל אמר מעות יש לו, שבח אין לו, [=בין למר]³⁷). בין למר מגולן דגבי לוקח ונגזל שקיל בלא דמי, ואע"ג דלא הכיר בה שתיא גזולה, דהא נמצאת קתני. ועוד שנינו³⁸) חגוזל שדה ומכרה לאחר והרי יוצאת מתחת ידו כו'. למדנו שמחזירה, וחוזר על הגולן לגבות מעותיו. ואם תאמר אין דין זה נוהג במטלטלין, הרי שנינו³⁹) אמר לו מכור לי בני מעיה של פרה זו והיו בהן מתנות, כגון לחיים וקיבה, נותנם לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים. למדנו שאינו יכול לעכבו על דמיו. ועוד שנינו⁴⁰) המכיר כליו או ספריו ביד אחר, אם יצא לו שם גנבה בעיר, ישבע לוקח כמה תוציא⁴¹) ויטול. בלוקח מגנב, ולא הכיר בהם שחם גנובים, עשו לו חכמים תקנת⁴²) השוק. שכל הקונה דבר בשוק וימצא גנוב, יקח דמיו ויחזירו לו, ולא מן הדין אלא מפני תיקון העולם, שאם אתה אומר ישלם בחנם מה שקנה בחזקת היתר, אין לך אדם לוקח מחברו כלום. אבל לוקח מגולן לא עשו לו תקנה. ותדע דלוקח מגנב, מחמת תקנה הוא מחזיר לו דמים, ולא מן הדין מדאמר⁴³) רבא. ואם גנב מפורסם הוא, לא עשו בו תקנת השוק ומחזיר בחנם, אלמא חפציו לא קניא ליה.

34) והשווה ניצברג אונבעקאנטע אירישע סעקטע 171, פינקלשטיין בס' הנ"ל 130 אות ב' לבסוף. 35) ב"מ יר: 36) כצ"ל עפ"י פרש"י בב"מ י"ד ע"ב. 37) חולין קל"א ע"א. 38) חולין קל"ב ע"א; ועי' פירש"י שם קל"א ע"א, שם אות ז'. 39) ב"ק קי"ד: 40) שם: ישבע לו לוקח, כמה נתן ויטול. 41) ובנוגע לתקנות השוק, השווה שו"ת הרא"ש ב"ב י"ג; חשו' אלש"ר סי' י"ט; ותה"ד סי' ש"ט. 42) ב"ב קט"ו.

פי' שפ"ב

חלב') יודע טרד המצוי באגור') ביקבים, על כן לצדק יכריעני אדוני
 ר' עזרא') את קוצר מילי. וראשון דברים אני הנשאל שואל לו
 לשלום, ועל התוכחות') חכתובות לא כדי אני להוכיח. אמנם אין
 מסרבין') לגדולים וחנני משיב להם לפי עמי')

מעדיני') עלי שמים וארץ שקבלתי מרבינו יצחק הלוי בשחיפת חולין').
 בכל מקום ששנינו בה איסור בשר בחלב בנותן טעם, היה רגיל
 לומר לי לא גמרינן מהא מסכתא') ולא עבדינן כוותיה. דהא סתמא
 מתניתין היא בע"ז') דבשר בחלב במשהו, דתנן אילו אסורין ואוסרין
 בכל שהוא כו'. ומתורה הורה לי בשר בחלב במשהו. ואני לא נתתי
 לבי אז לחקור בדברים, והלא רבינו לא היה שונה') מסכת ע"ז.
 וכשבתאי לכאן') ועסקתי במסכת ע"ז והכנתי מתוכה, שאי אפשר
 לחזרות ממנה בכ"ח במשהו מפני כמה טעמים. חדא, דלישנא דמתניתין
 לא דייקא הכי, דקתני ואילו אסורין ואוסרין בכל שהוא. אלמא באיסורין
 עסקינן חבאין לחזור ולאסור את אחרים, כגון חתיכת בכ"ח שנתערבה
 בחתיכות כשרות לאחר שנתבשל בחלב ונאסרה, דומיא דחנהו דקתני
 בחדה פטר חמור ועגלה ערופה שהן אסורין ואוסרין ואין שם היתר.
 ועוד מדתרצינן בגמרא') תרתי אית ליה, דבר שבמנין ואיסורי הנאה.
 ושמעינן מינה דבר שבמנין סבירא ליה דכפיל. ומדלא תנא חתיכות
 נבלה, שמעינן מינה עד דאיכא תרתי דבר שבמנין ואיסורי הנאה. ואי

שפ"ב: תחלו' סי' פ"ד 46 נלי נוסח השלילה: ורלה פרדס סי' רמ"ג, ושם
 סי' רמ"ז: פירש"י לחולין ק"ט ע"ל ד"ה: ותו לא; מעה"ג 11; תמיס דעים
 קל"ח; ולעיל סי' פ"א 109:

שפ"ב: 1) והפסק, הנמצא שם ריש סי' פ"ד עד, בפרק כל הבשר" [=פירש"י חולין ק"ט.
 ד"ח: ותו לא], כבר הוכחתי בפסק"א, שאין כאן מקומו. ואולי שייך לכסוף סי' ש"פ (ראה
 שכ אות 18). 2) דברים כ"ח: ל"ט. וצדיר להוסיף זה למש"כ בסבואי פרק א'. 8) וחוא
 וראובן שלחו את השאלה, החסירה בסו' שלפנינו. נראה סבואי. 4) ותוכחות, הכתובות
 בניסח השאלה, נאכרו מאתנו. 5) פסחים פ"ו ע"ב. 6) וזה הוא יוצא מן הכלל, למש"כ
 באריכות בסבואי פרק א'. 7) לעיל 100: וכוו אני מעיר עלי שמים וארץ. 8) ק"ח ע"א,
 צ"ו ע"א. 9) לעיל 100 במננון אחר: שלא אלמור הלכה [למעשה] מכאן. 10) ע"ד, א'.
 11) וזה ליתא לעיל 100. וסוה נוכל להוכיח, שבישיבות וורמיווא לא היו שונין לתלמידים
 מכ' ע"ו בזמנו של רש"י. 12) שם: לעירי = סרווי"ש. 18) ע"ז ע"ד, א.

בטיפה שנפלה על החתיכה, אמאי לא תבטיל האי טיפה. מי הויא דבר שדרכו לימנות. ע"כ לא מפרש אלא בחתיכה כחתיכות:
 וכשחזרתי לגרמיוזא" (דנתי לפני רבינו בכך ונומתי") ... דקדק אדוני בדברי ראובן אמתיים הם, ולא מעה אלא בדבר אחד שהראה")...
 הפרק, והן המשניות עצמן דקדקו בלשונם שאינן סותרין זו את זו")...
 מהפך הדבר לומר בחלב שנאמר כבר ונתערב בחלב היתר. ובחלב לא משמע")... האיך יכול לימנות חלב, ולא משכחת לה אלא בחתיכה כחתיכות: ומה שאדוני מקשה האיך סוף איסור חמור מתחילתו, יבין לאשורו ואין לו תימה. קודם שיתן מעם זה עם זה אין כאן איסור, דדרך בישול אסרה תורה")... ואסור אפילו יש בו אלף אם יש בו חשיבות, כגון דרכו למנות ואיסורי-הנאה, שאילו שני מעמים אין מניחין אותן ליבטל: ומה שאמר אחי") עורות לבובין ויין נסך ושאר הנמנין שם תחילת איסורן במשהו. לא נתן לבו לדברים, כולן קודם תערובתן אסורין הן, ובתערובתן הן אסורין את שנתערבו בהן. אף בב"ח נמי, כנאסר קודם תערובתו כאילו עסקינן, ובתערובתן חוזר ואסורן לחתיכות שנתערב בהן:

וראובן הכותב מכתב השאילה, ידעתי מי הוא והכרתי כתב-ידו. וירא לחזכיר שמו, כי חושדני לאויב") לו. ואני לא כן אנכי עמדי. וגם ברכתו לא תעוכב אצלי חנם, ברכת טוב") תבואתו. ואני ראיתי בכתב-שאילתו, ואילו אסורין ואיסורן בכל שהוא. לא כך הוא שנויה, אלא אילו אסורין ואוסרין בכל שהוא. ואין אדם יכול לומר, דאיסורן בכל שהן גרסינן, ואתערובת קאי, והכי קאמר שנאסרו מחמת איסור משהו. לא זו הדרך, דתערובת מי מיקרו פטר חמור, מי מיקרו יין נסך ושיער נזיר. הלא אינו אלא היתר מחמת ספק נאסרים, והאיך אתה קורא אותן פטר חמור ושיער נזיר. ומקובל אני, ואוסרין בכל שהן:

(14) לעיל 108. 16) = [15, כל הדברים ש] דקדק אדוני (שם אות ר'). 16) אולי צ"ל: [המשניות דטיפת חלב ודע"ז בהשוכר בסוף] הפרק (שם אות ה'). 17) אולי צ"ל: [ומכוננת יפה, אלא הוא] סהמך הדבר (שם אות ו'). 18) = [דמירי, כי] האיר יכול (שם אות ו'). 19) אולי צ"ל דעתו של סילר (הערה ח'): [אלא אם כבר נאסרה החתיכה ונתערבה, עוסד באיסורן] ואסור אפי' יש בו אף. 20) = ריעי וחביבי (ראת מבואי מדק ה'). 21) וסבת השנאה מצד ר' ראובן לרש"י נעלמה ממני. 22) משלי כ"ד: כ"ח.

לפסוק בכל מקום שירצה בין סוף פסוק בין כאמצע פסוק וכן מנהג כשחי ישיבות.

ק"ו. ותשעה באב שחל להיות לאחר השבת במוצאי שבת אינו יכול לברך להכדיל אבל כשרואה את האור מברך עליו ובמוצאי תשעה באב היה מבדיל.

ק"ח. אשה שמת בעלה. אשה שמת בעלה והניחה מעוברת אם יצא הילד ובוכה ושהה שעה אחת אינה צריכה חליצה ואם יצא מת או חולצת או מתיבמת ואם ילדה בנים בחיי הבעל ואחר כך מת הוא יש עליה מצות יבום ואם תבקש לחלוץ הרשות בידה ותטול כתובתה ואם היה לו בן או בת מאשה אחרת בשעת מיתתו פטורה זו בלא כלום (כ"ז א') וכן אין לו כתיב והרי יש לו.

ק"ט. דין משכון. ואם ישראל נותן משכנו למשכנו לישראל אחר תחת יד גוי אם מותר אותו ישראל אחר לגבות הריבית מן הגוי אף על פי שיוצא מכיסו של ישראל אסור ואם לאו מותר והמונע עצמו הרי זה חסיד שוטה ובלבד שלא יתכוון מתחילה על כך אבל הכיר במשכנו של ישראל בתחילה קנסינו ליה וכשישראל נותן משכון שיש לו מגוי ואמר לו הלוא מה שיש על המשכון זה ואקבל הריבית אם מותר לישראל לקבל הריבית מיד הגוי וליתנו

רע"א) אמנם בהלכות פסוקות מן הגאונים סי' קפ"ו חובא בשם רב נטרונאי וכ"ה בטור אור"ח ס"ס תר"צ, ובשה"ל ס"ס קצ"ח חובא בשם מה"ר צמח גאון ונמצא בסתם בפרדס סי' ר"ד ע' 74 רע"ד ובמח"ס סי' רמ"ז ע' 213 וסדור רש"י סי' שליג ועי' לקמן סי' קצ"ד וכו'.

שורה א': וכורך כספר תורה ורשאי לפסוק. כ"ז ליתא בכ"ו.

סי' ק"ו. מח"ז ע' 228 סי' רס"ז, פרדס סי' קנ"ה וקס"ב, לקוטי פרדס דף י"ח ע"ג, סדור רש"י סי' ת"ד, מעשה הגאונים ע' 84 סי' מ"ט, רוקח סי' שי"א, שה"ל סי' רס"ח.

סי' ק"ח. האורה ח"ב סי' קכ"ב ומקור הדברים בהלכות קצובות דרב יהודאי גאון שהעתיק רח"ם הורוויץ בתורתן של ראשונים ח"א ע' 27 ושם בח"ב סוף ע' 5 הלשון מגומגם.

שורה ב': ובוכה. ליתא בכ"ו.

ג': ואם ילדה בנים. וכולם מתו בחיי הבעל, כצ"ל כדאיתא בהאורה שם.

ה': ובן אין לו כתיב. ובהאורה שם הוסיף: ולא כתיב ובן אין לה.

שם: והרי יש לו. ליתא בהאורה שם ובכ"ו חסרים ז' תיבות האחרונות.

סי' ק"ט. האורה שם סי' קכ"ג והובא בס' התרומות שער מ"ו (דפוס פראג שס"ה דף ס"ה ע"א וע"ש בגדולי תרומה חלק ד' אות י') ובארחות חיים ח"ב ה' רבי"ט סי' ב' ובכלבו סי' פ"ד ובמרדכי ב"מ סי' של"ח ובכ"ו יו"ד סי' קס"ט וע"ש בד"מ סק"ה.

שורה א': ואם ישראל נותן משכנו. לגוי בעל חובו, כצ"ל כדאיתא בהאורה, בס' התרומות ובכלבו שם.

ג': ואם לאו מותר. וכ"ה בהאורה שם. ובכ"ו: ואם לאו ודאי מותר. והלשון מגומגם וצ"ל

כמו שכתב בס' התרומות: אם מותר לאותו ישראל אחר לגבות הריבית מן הגוי כיון

שיוצא מכיסו של ישראל או לא, תשובה זה ששאלת הוי יודע שמותר.

שם: והמונע עצמו. בכ"ו: ידו.

שורה ה': ואמר לו הלוא. לי מה שיש לי על משכון זה, כ"ה בכ"ו ובהאורה וכו'.

ו': ואקבל הריבית. ואתננו לך. כ"ה בא"ח ובכלבו.

לחבירו ואמרינן מותר, לא אסרה תורה אלא רבית הבאה ממלות ללוה ושניהם היה יודע ר' ומונע ר' להורות מפני לעני שפה עד שמצא סיג לרבירו ר' רוד הלוי שהורה לו הלכה למעשה.

ק"כ. דין גטי בכך וכך בשבת בכך וכך ימים לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו רגילין למנות כאן בכרך פלוני או במדינת פלונית היושב על נהר פלוני אנא פלוני רבמקום פלוני היושב על נהר פלוני והנני היום בכרך פלוני או במדינת פלונית וכל שום וחניכה דאית ליה ולאבהתי ולאחראי ולאחר אבהתי צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטריית ותריכית יתיכי ליכי אנא פלונית בת פלונית דמן מקום פלוני וכל שום וחניכה דאית ליכי ולאבהתייכי ולאחרייכי ולאחר אבהתייכי כי דהות ארוסתי או אנתתי מן קרמת דנא וכרו פטריית ושבקית ותריכית יתיכי ליכי דתהוין רשאה ושלטאה בנפשייכי למהך להתנסבא לכל גבר דתצביין ואינש לא ימחה בירייתך מן שמי מן יומא דנן ולעלם ודין דיהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין כדת משה וישראל. הנני יוסף בר יצחק לא לחלוק על (כ"ז ב') דבריהם באתי כי אם להוסיף, גט צריך שרטוט וצריכה כל אות שתהא מוקפת גויל מארבע רוחותיה וצריך שישוה כל השיטין כדי שלא תצא שיטה חוץ לחברתה

שורה ז': ואמרינן מותר. בכ"ו: ואמר ר' מותר.

שם: ממלוה ללוה. בס' התרומות איתא מלוה למלוה וכלשון הגמ' ב"מ ס"ט ע"ב. ובכלבו

הוסיף עוד: ושניהם ישראל אבל ממשכון גוי מותר.

שורה ט': שהורה לו הלכה למעשה. עי' רמב"ב דפוס לבוב ס"ט תמ"ד.

סי' ק"כ. האורה שם סי' קכ"ד. וכ"ה נוסח הבה"ג סוף ה' גיטין וברמב"ם פ"ד מה' גירושין ה"ב ובסוף קצור פסקי הרא"ש למס' גיטין ובמנהגי מהרי"ל סוף ה' גיטין וזהו כמנהג הספרדים ועי' במח"ו ע' 788 סי' תקמ"ב וזהו טופס חגט שבסמ"ג עשין ג' ובס' התרומה ובהגמ"מ שם אות ז'.

שורה א': בכך וכך ימים. ליתא בכ"ו.

ג': היושב. בכ"ו: היושבת.

שם: אנא פלוני. בכ"ו: בר פלוני דמן מקום פלוני.

ד': וכל שום וחניכה דאית ליה. וצ"ל לי. ובכ"ו: דאית ליכי לי.

ה': בדלא אניסנא ושבקית. ובכ"ו: בדלא אניס שבקית.

ו': אנא. בכ"ו: לנכון: אנת.

שם: בת פלונית. צ"ל פלוני.

ז': כי. ליתא בכ"ו.

ח': וכדו. בכ"ו וכדין.

ט': מן שמי. וכ"ה ג"כ בה' ראו ע' 102 וברמב"ם פ"ד מה' גירושין ה"ב ונסגר שם בחצאי עגולה ובס' ראו נוסף עוד מן שם אינתי. ועי' באה"ע סי' קכ"ו ע"ג מ' ובשדי תמד מערכת גט סי' י"ז אות כ"ט.

י': מן יומא דנן ולעלם. והרי את מותרת לכל אדם ליתא וחסר ג"כ בפסקי דגיטא שבבה"ג מהדורת אספמא (תוצאת מק"ב) ע' 889 ובמגיד משנה שם הביא: ויש במקצת נוסחי הגאון שאין כתוב בהם והרי את מותרת לכל אדם.

י"ב: כל אות. ואות, כ"ה בכ"ו ובהאורה שם.

י"ג: כדי שלא תצא. בכ"ו ובהאורה ליתא תיבת כדי. ושם בהאורה איתא: שלא תהא.

מנרה בו לאחרים ואף אחי אם בא לפרוש ולהזהר בעצמו על בכה אל יחוש להורות לאחרים כי לפי ענין האיסור שפרץ רואה אני שלא יזהרו והנח להם שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין.

צ"ו. כלים לזפות. וששאל מהו לאגור ולזפות חביות בחולו של מועד לכתחלה נמי (נהוג) נוהגין במקומינו לפי שיסמכו על דבר האבור ומוחר ובלבד שלא יכוזן מלאכתו במועד.

צ"ו. דם דגים. שאל בחור אחר לרבנו על דם דגים והשיב לו שאין בו איסור מן התורה אבל חכמים עשו חזק וסייג לאסור דם דגים שכנסו במסכת בכורות ולא אסרו אלא מוכנס גזירה שמא יאמר הרואה פלוני אוכל דם בהמחו אבל מי שיש לו דג שופע דם ואם רעהו יפה אפילו הרחה אינו צריך.

צ"ח. כבד ובשר. ועל הכבד והבשר מהו לצלותם יחד בשפור אחר נשאל לרבינו ואמר בין כבד למטה בין כבד למעלה ואף על גב דאמרינן בשחיטת חולין רכבד למטה שפיר דמי החם משום שכל צליהם היה בחנור והיו חולין השפור בחנור ררך פיו של מעלה (כ"ר ב') אבל תשמיש הירן על הכירה שמגביה ונב השפור מראשו והואיל וכן מה לי כבד למטה ומה לי כבד למעלה הילכך בין כך ובין כך אסור.

צ"ט. רבית על ידי גוי אסור ליקח רבית מישראל משומר דלא נפיק

סי' צ"ו שורה כ"ד: מנדה ב'. בכ"ו: מודה בין לאחרים.

כ"ו: שיהיו שוגגין. בכ"ו: שמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

סי' צ"ו. בהוראה שם סי' ק"ט ובסודור רש"י סי' תרכ"ה הובא בסתם כמו שהוא לפנינו, אבל במעשה הגאונים ע' 33 כתוב בראשה: אילו שאילות ותשובות של רבינו ר' יצחק בר' יהודה כדאמרינן לקמן ששאלוהו וכו', וכ"ה בפרדס סי' קנ"ב ולקוטי פרדס דף כ"א ע"ג וכצ"ל ג"כ במח"ו ע' 289 סי' פ"ג — והסיום שבסוף סי' פ"ב שם שייך לריש סי' פ"ג דאותה התשובה שכסי' פ"ב השיב רבינו נתן לרבינו מנחם אחיו כמו שהוא מפורש יוצא מפי מעשה הגאונים ע' 32 ריש סי' מ"ח ופרדס סי' ק"נ ולקוטי פרדס דף כ"א ע"א ורוקח סי' ש"ד. ועי' הערת רש"ב בהאורה ח"ב ע' 198 ס"ס נ"ג — וכן הובא בשבלי הלקט סי' רכ"א דף ק"ד ע"א.

שורה ב': לכתחילה נמי נוהגין. בכ"ו: כמו כן נהגו במקומינו לפי שסמכו.

סי' צ"ז. האורה שם סי' ק"א בשינוי לשון.

שורה א': בחור אחד. בכ"ו: שאל אחד מן התלמידים לרבינו.

ג': במסכת בכורות. דף כ"א ע"ב. ועי' ברמכ"ם פ"ו מה' מאכלות אסורות ה"א וביו"ד ס"ס ס"ו.

סי' צ"ח. האורה שם סי' ק"ב ועי' לעיל סי' ע"א ותצ"ו סי' ע"ח.

שורה א': ועל הכבד. בכ"ו: וששאל על הכבד והבשר לצלותם יחד בשפור אחד אמר רבינו אסור וכו'.

ג': בשחיטת חולין. דף קי"א סוף ע"א ועיי"ש ברש"י ד"ה הלכתא.

סי' צ"ט. האורה שם סי' קט"ז והובא בס' התרומות שער מ"ו דפוס פראג שס"ה דף נ"ט סע"ב ובגידולי תרומה שם ח"א סק"ה: וכן השיב רש"י ד"ל וזה טופס תשובתו, וכן במרדכי ב"מ סי' של"ה הביא פירש"י בתשובה בקיצור, ועי' ביו"ד סי' קנ"ט וסי' קס"ח וקס"ט ולקמן סי' קי"ט.

מכלל לא תשיך שנאמר חטא ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא דקרי ליה וכן לגט ולחליצה וקרושין ישראל גמור הוא ואם לזה מישראל מעות לרבית על ידי ארמאי אפילו ישראל מותר לגבות הרבית מן הגוי דמתוך שאין שליחות לגוי מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ואם ישראל עצמו או המשומר בא לפרות משכוננו אל יזכור לו שם רבית אלא יאמר לו קנהו ברמים מידי כך וכך אם תרצה.

ק'. **ציצית**. סרין של פשתן וציציו של פשתן כשר. ציצית הכנף הציצית בכנף משמע ממין כנף יהא ויש חולקין בדבר ואין ממש בדבריהם בשאינו מינו גזרו משום כסות לילה ואפילו גבי תכלת ואמר לי ר' בסרין של פשתן עושה ציצית של פשתן וחשוב ציצית הוא ועל ציצית הכנף משמע הציצית בכנף מה הוא פשתן אף ציציותיו פשתן וכן מצא רבי בתשובת הגאונים ואני שאלתי לו אם יש משום כלאים בציצית של פשתן לכנף של צמר ושל צמר בכנף של פשתן ואמר לי הן רגזרו חכמים משום כסות לילה.

סי' צ"ט שורה ב': לא תשיך. דברים כ"ג, כ"ו.

שם: שנאמר. יהושע ז', י"א.

שם: הוא דקרי ליה. ובכ"ו כמו בהאורה: ישראל קרי ליה.

שורה ג': ואם לזה מישראל. וכ"ה בכ"ו אבל בהאורה איתא: ואם לזה ישראל.

ד': דמתוך. בהאורה לנכון: מתוך.

ו': ברמים. בכ"ו קנהו מידי.

סי' ק'. האורה שם סי' ק"ז.

שורה א': ציצית הכנף. במדבר ט"ו, ל"ח.

ב': הציצית בכנף. בכ"ו: בכנף הציצית.

שם: ממין כנף יהא. מנחות ל"ט ע"ב ועיי"ש בתוס' סד"ה ורב נחמן ושם דף מ' רע"א ד"ה

סדין שכן פירש"י בתשובה וכן כתב רבינו יצחק ברבי יהודה ועי' בשיטה מקובצת שם.

שם: ויש חולקין בדבר. תחצ"ו סוף סי' מ"ד ומ"ח, חמדה גנוזה סי' א' וסי' צ', הלכות

פסוקות מן הגאונים סי' ע' וסי' ע"ד, תמים דעים סי' רכ"ד.

שורה ג': בשאינו מינו גזרו. מכאן ועד וכן מצא רבי ליתא בהאורה.

ה': וכן מצא רבי בתשובת הגאונים. הלכות פסוקות סי' ע"א ועי' ברא"ש הלכות ציצית

סי' י"ז והרי"ף שהביא שם נדפס בגליון הרי"ף (דפוס ווילנא) פ"ב בשבת (לדף כ"ה

ע"ב) כך חי' מנהגו של ר' יהודה בר' אילעאי וכו' ויושב בסדינין המצויצין ועיי"ש

במלחמות ה' ובשו"ת הרא"ש כלל ב' סי' ח' ובב"י לאור"ח סי' ט"ו. ובכ"ו: וכן מצא

רבינו בתשובת הגאונים ז"ל ואני שאלתי ר'.

ז': משום כסות לילה. ובהאורה סיים: אפילו בזמן שהן תכלת בציצית סדין בציצית

הכי נמי האידנא גזרינן משום כסות לילה. ובכ"ו הובאה הוספה: גם מנהג כל ישראל

שלא יצא אדם בשבת בלא מנעלים ובלא טלית ובלא סרבל ובלא גלימא, ומשמע כדי

לזכור השבת נהגו כן שלא ישכח יום שבת ויוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ועל זה

חטא מקושש שלא נהגו) כמנהג הזה ויצא בלא טלית ולא היה עליו אות ועל כן נסמכה

פרשת מקושש לפרשת ציצית דכ' למען תזכרו וגו'. ויש בכל כנף ח' חוטיין כנגד

ח' איברים שבהם חוטא תמיד, אלו הן עינין ואוזנין וא"ף ופ"ה וי"ד ורג"ל לב וגו"ה.

דבר המקושש הובא ג"כ במח"ו סוף סי' תק"י (סוף ע' 637) ומקורו בסדר אליהו רבא

פרק כ"ו (ובתוצאה חדשה לר"מ איש שלום פכ"ד ע' 182 ד"ה לא תשא) והובא בילקוט

פ' שלח רמו תש"נ.

משום כסות לילה ג) אסילו בזמן שהן תכלת בציצית סדין בציצית הכי נמי האידינא נזרינן משום כסות לילה.

[קיה] דין יולדות.

ח) היולדות זכר צריכה לישב שבעה נקיים בלא דם קודם שתטבול מבילה ראשונה וכו' כך סירשו מסי רבי הלכה למעשה. היולדת זכר או נקיבה מותרת לביתה ואוכלת בתרומה אחר שבעה לזכר, ואחר ארבעה עשר לנקבה ובתשמיש המטה לבעלה, ובלבד שתטבול, אבל אם ראתה דם תשב עליו שבעת ימי נקיים.

[קיט] דין זימון.

ח) הורה רבי מותר לאדם להזמין לסעודה איש שמת לו מת ואינו יודע, ואף על פי שהזמין יודע לפי שאבילות מן התורה אינו חל עליו אלא עד שעת אנונות הלב, ותדע לך שהרי שבעה נקיים אינו מתחיל אלא משעת שמועה:

[קכ] דין לחוף.

ח) מותר לחוף ולסרוק את ראשו בחולו של מועד ואין לאסור משום תלישות שער השתא נלוח שרי לבוא מבית חשבייה, ועל כל אדם לא נאסר אלא שלא יכנסו לרנל כשהן מגולין לחוף ולסרוק מיבעיא:

[קכא] דין גף.

ח) ופרק גף העוף שנשבר, אם סמוך לנוף דינו כשאר אברים אם יצא לחוץ ועוד ובשר חוסין את רובו גם אותו האבר מותר, ואם אין עור ובשר חוסין את רובו אותו אבר אסור, והעוף מותר, אבל אם נשמש גף העוף מהצלעות יש לחוש שמא ניקבה הריאה, ועוף אם נשמש סרק שני של אנפים ססולה, ואם נשתברו אנפיו או רגליו אסילו מן הארכובה ולמעלה או שנמרטו, כנפיו ולא נשתייר בו אלא כנף אחד בשר, בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה ססולה ולמטה כשירה:

[קכב] דין אשה שמת בעלה.

ח) ואשה שמת בעלה והגיחה מעוברת, אם יצא הולד ובכה ושהה שעה אחת אינה צריכה חליצה, ואם יצא מת, או חולצת, או מתיבמת, ואם ילדה בנים וכולם מתו בחיי הבעל, ואחר כך מת הוא, יש עליה מצות ייבום, ואם תבקש לחלוץ הרשות בידה, ותסול כתובתה, ואם היה לו בן או בת מאשה אחרת בשעת מיתה, סמורה זו בלא כלום, ובן אין לו כתיב ולא כתיב ובן אין לה:

[קכג] דין משכון.

ח) ואם ישראל נותן משכון לנוי בעל חובו למשכנו לישראל אחר תחת יד נוי אם מותר אותו ישראל לנכות הרבית מן הגווי, ואף על פי שיוצא מכיסו של ישראל

ה ע ר ו ת

ציצותיו פשתן אחר זה הובא וכן מצא רבי בחשוכת הגאונים, ג) אסילו בזמן שהן תכלת כו' עד סופו, ליתא באיסור והיתר.

[קיה] ח) היולדות זכר צריכה לישב בוי, זה ליתא באיסור והיתר מיי קייג, ומתחיל שם סן הסאמר שלאחריו היולדת זכר או נקיבה.

[קיט] ח) הורה רבי, הובא באיסור והיתר מיי קייד, והובא בכיי יויד מסיי תיב בשם הגה"מ בשם רש"י ויש בכאן שבוס וצ"ל אלא משעת אנונות הלב ותדע לך שהרי שבעה ימי אבילות אינו וכו'.

[קכ] ח) מותר לחוף, הובא באיסור והיתר מיי קפיו.

[קכא] ח) ופרק גף העוף, לא נמצא באיסור והיתר.

[קכב] ח) אשה שמת בעלה, הובא באיסור והיתר מיי קייה.

אסור, ואם לאו מותר, והמונע עצמו דרי זה חסיד שומה, ובלבד שלא יתכוון מתחילה לכך, אבל אם הכיר במשכנו של ישראל, בתחילה, קנסינן ליה, וכשישראל נותן לחבירו משכון שיש לו מני ואמר לו הלזה לי מה שיש לי על המשכון זה, ואקבל הרבית שעלתה עד היום עליו, מבאן ואילך העלה לך הרבית, מותר לישראל זה לקבל הרבית מיד הגוי, וליטלו לחבירו, שלא אסרה תורה אלא הרבית הבאה ממלוה ללוה, ושניהם היה יודע ומונע רבי להורות מפני לעני שפה. (ז) עד שמצא סיני לדבריו מרבי דוד הלוי שהורה לו הלכה למעשה:

[קנה] דין גמ.

(ח) בכך ובכך בשבת, בכך וכך לירח סלוני, שנת כך וכך לבריאת עולם, למנין שאנו רגילין למנות ביין בכרך סלוני, או במדינה סלונית. (ז) [היושב על נהר סלוני] אנה סלוני דבמקום סלוני היושב על נהר סלוני והגני היום בכרך סלוני או במדינה סלונית וכל שום וחניכא דאית לי ולאבהתי ולאית אבהתי צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבת ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת סלונית בת סלוני דמן מקום סלוני וכל שום והגניכא דאית ליכי ולאבהתייכי ולאיתייכו ולאית אבהתייכו דהות אריסתי או אנתתי מן קדמת דנא וכרו פטרית ושבתית ותרוכית יתיכי ליכי דתהויין רשאה ושלסאה בנפשייכו למתך להתנסבא לכל גבר דתצבייין ואינש לא ימחה בידיכי מן שמי מן זמא דנן ולעלם ודן דיהוי ליכי מנאי ספ- תרוכין ואנת שבוקין וגם פשוין כדת משה וישראל:

(ט) הגני יוסף בר יצחק לא [לחלוק] על דבריהם באתי, כי אם להוסיף, גם צריך שירשיע וצריכה כל אות ואת שתהא מוקפת גייל מארבע רוחותיה, וצריך שישוה כל השיטין שלא תהא שיטה הויץ להברתה, וצריך המגרש שיפול הקולמוס ויתנם לסופה, ויאמר לו הא לך קולמוס זה וכתוב גמ בשמי, לסלונית בת סלוני אריסתי או אנתתי שתהא מותרת לכל אדם, וכן צריך שיאמר לכל העדים, ואם הסופר אהר מן העדים, צריך שיחתום הסופר, ויזהרו שלא יעשו שום מחק בגמ שיכתבו, והמגרש צריך שיקנה דיו וקולמוס וקלף וילך אל הסופר לכתבו לשמו, גם לברר העדים, ובביטול כל מודעי והעדים ישבו עם הסופר, שיכלו להעיד בשנינו נכתב ונחתם לשמו, ובאותו יום שיכתבו יחתמהו. (ג) וצריך שנים עשר שוטין כחשבון ג'ט, ובשיטה אחרונה יכתוב כדת משה וישראל, והמדרקק יוח חכמים נוחה הימנו:

[קנה] זה משפט הגמ לפי אמירת בית דין.

(ח) מאן דבעי למיכתב גיטא ופסיק ליה מנילחא שיעורא דגמ וכתב ואיפסוק מנלחא בתר דכתיב ליה מיפסל, דכתיב וכתב ונתן [דברים כ"ד א'] מי שאינו מחוסר

ה ע ר ו ת

[קנה] (ח) אם ישראל נותן משכון לגוי, הובא באיסור והיתר מ"י ק"פ. (ז) עד שמצא סיני לדבריו מרבי דוד הלוי כ"י, עיין אודותיו בהיא מ"י ק"יג בהערה ל"ב.

[קנה] (א) בכך וכך בשבת, הובא באיסור והיתר מ"י ק"ד, וכן במחזור וויסרי מ"י תקמ"ב (צד 783).

(ז) היושב על נהר סלוני כ"י, הוספתי כמו שהוא באיסור והיתר שם, ובמחזור וויסרי שם.

(ג) הגני יוסף בר יצחק לא לחלוק על דבריהם באתי כי אם להוסיף, וכן הובא כן באיסור והיתר שם, הוא חיה תלמוד רבינו תם, ודברתי אודותיו במבוא. (ז) וצריך שנים עשר שיטין כחשבון ג'ט, הפלות כחשבון גמ' ליתא באיסור והיתר, ובתוס' גיטין כ"י ע"א ד"ה המביא הביאי וז"ל ומה שנוהגים לכתוב י"ב שורות בגמ אומר רבינו תם בשם דגם גימטריא י"ב.

[קנה] (א) מאן דבעי למיכתב, הובא באיסור והיתר שם, והלשון בבאן משובש והוא מרברי הלכות נרולות בהלכות גיטין ויש לחקן כדאיתא בבהני שם וז"ל ומאן דבעי למכתב גיטא שיפסוק

דקאמ' טוביה משום דגיס ביה אמ'. שני טובים¹ רחוקים. חד שכן וחד תלמי'
 [8^a] תלמיד חכמי' קו<דס דסתמא דאיניש>² בשעת פטירתו עביד מצוה וצדקה >יתירה
 והמהנה תלמיד חכמ' מנכסיו אין לך מצוה וצדקה<³ גדולה מ<זו>⁴ כדאמרי'
 בעלמ'⁵ כל הנחמות שנתנבאו הנביאים לא נתנבאו אלא למהנה תל' חכמ' מנכסיו אבל
 תלמ' חכמ' <עצמו>⁶ אין כל בריה יכולה לספר בטוב גדולתו⁷. הילכך לתל' חכמי'
 אמ' קרוב <ותל' חכמ'> ואפי' <ראוי> ליורש <ו דכיון>⁸ דלא פירש לטוביה קרובי
 ודאי מצוה בעי למיעבד כ"ש. מאח רחוק. כמשמעו. <כלומר>⁹ שנתרחק ממנו ולא ההנהו
 מימיו (או) דכיון דלא פריש ודאי לשכיננו הרג<י> <ל אצלו>¹⁰ והנהו בחייו אמ'. שודא דדיני
 אחר דעת בית דין <גריר>¹¹ לאותו שראוהו בית דין רגיל אצלו ואוהבו יותר נותנין בר
 אריא¹² בן <אדם גדול ואית ספרים דגרסי בה בר אוריין בן>¹³ תורה. כלומ' מורה
 הוראות <ל"ש(ש)>¹⁴ דהוה אמ' אבוך והכי הנה אמ' <הא>¹⁵ דאמ' שמואל וכו' וחזר
 מלוה ומחלו ללוה מחול דמצי¹⁶ טעין ליה לווה ללוקח מהיכא¹⁷ אתית לי בכוח¹⁸ פלוני
 מלוה (אתית לי בכח פלוני מלוה) דהא לאו בעל דברים דידי את ואיהו אחולי אחיל
 לגבאי ואפי' יורש של מלוה שבא לידו החוב בירושה יכול למחול אבל מודה שמואל
 במכנסת שטר חוב לבעלה בנכסי מלוג דאמרן בפ' דלעיל נפלו לה נכסים ילקח בהן
 קרקע והוא אוכל פירות מפני שידו מוחזקת בההוא שטרא כידה. והיינו מילת' מעלייתא
 דאמ' (ליך) אבוך בטובת הנאה. בדבר מועט שאם נתאלמנה או נתגרשה תהא מכורה.
 ואם מתה ירשנה בעלה ואמכירת ספק כי הך לא בעי איניש למיקני אלא בטובת הנאה
 בדבר מועט. איגרשה ולא הספיקו הלקוחות שלקחו כתובתה לגבותה מבעל עד שמתה
 והוה ל(יה) לההיא איתתא חדא (ב)ברת מההוא בעל אתו לקוחות וקא תבעי לה לכתובה
 מבעל ואמ' להו בעל לאו בעלי דברים דידי אתון. <דברתאי> דאית לי¹⁹ מינה
 ד(ה)היא²⁰ יורשת שלה קא תבעא לה מינאי ואהדרו לקוחות עלה דברת. אמ' רב נחמן
 כו' שיסיאו עצה לזו כדי להפסידה מן הלקוחות. כשמואל דאמ' אפי' יורש מוחל.
 מיניה דאבוה.

{ חזור בראש הקונטרס } ואי פיקח 21

פ"ו א' [1^a] גופה²² אמ' שמואל המוכר שטר לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל. אמד רב הונא

1) גם בכ"י רומי: שני טוביים, וכן בר' יהו'.
 2-4) מהדו"ק ור' יהו'. 5) ברכות ל"ד ב'. 6) מהדו"ק ור' יהו'.
 7) מהדו"ק: ברוב; בכ"י: גדולתן. 8) מהדו"ק ור' יהו'.
 9) מהדו"ק ושם: ולא היה נותן לו... שהנהנו. 10) בכ"י: אצלנו; במהדו"ק: היושב אצלו.
 11) מהדו"ק, וליתא בר' יהו'. 12) אריא, גם בשמ"ק דסו"י וגם בכ"י ר'; אוריין, בתוס' ר"ד, רי"ף ועוד.
 13) בשמ"ק ס"ט, ולקוח בוודאי ממהדו"ק; במקום "ואית ספרים דגרסי בה" רגיל במהדו"ק: דכתיב בהו (ע' תרביץ ש"ד עמ' 33 [23]), ואית דגרסי (שם 32 [22]). בכ"י ר' יהו': בר איריא. בן אדם (גדול) בתורה. ואית דגרסי בר אוריין. רש"י גטין ס"ב א' ומנחות נ"ג א': בר אוריין בן תורה, ועי' ערוך השלם ע' אוריין.
 14) בשמ"ק בטעות: אורייתן. 15) בשמ"ק: לשם שמים = לש"ש, שהוא בוודאי ט"ס מן: ל"ש = לא שמעת. 16) ר' יהו'. 17) מהדו"ק; בכ"י: דמכי. 18) מהדו"ק; בכ"י: בהיכא. 19) מהדו"ק: מכח.
 20) מהדו"ק ור' יהו'; בכ"י: דאתי לה. 21) מהדו"ק: והיא.
 22) רומז לראש הקונטרס והקטע, עי' לעיל עמ' 76 הערה I.
 23) כל זה הוספת המעתיק בראש הקונטרס (עי' לעיל בסמוך, דף ס"ה סע"ב), וליתא במהדו"ק ובר' יהו'.

ג 33
ג 32

ג 60

שיצא ידי חובתו. ולפי שאילתך דומה אתה שצירוף סל בלא נגיעה לא פסור אם מוקף דאורייתא, חה אינו יכול להיות, שהרי מצינו מוקף אינו מעכב בדיעבדו).

ו. (בענין יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם).

ומה ששאלת יתומים שנבו קרקע בחובת אביהם). הא מטללי דיתמי ניהו כדאמרינן (במשכנתא באתרא דמסלקי דאין ביח נובה לה דהוה מטללי דיתמי. אין הנידון דומה לראיה דכי נבו קרקע בחוב אביהם אנלאי מלתא למסרע דהאי קרקע דאבוהון הוא, אבל משכנתא כי סורע מעות וסילקו אנלאי מילחא דלאו קרקע דאבוהון הוא. ועל אתרא דלא מסלקי אנו בושין הואיל וסופן להסתלק אלא שאתה מנלנל עלינו היכא דמסלקי . . .

ז. (בענין שליחות לנכרי).

ודאי אין שליחות לנכרי בין לקולא בין לחומרא). ותולה מעותיו בנוי (ה"ס כגון דאמר לישראל חברו לך והכא לי מעות מן הגוי על משכונתו ותהיה שלוחי להביא ובחזרתו אמר לו לך והחזיר קרן ורבית, אם ישראל עשה שליחותו והביא מן הגוי מותר דשלוחו של ישראל הוא ואין אחריות המשכון על השליח ושלוחו של אדם כמותו. אבל אם הביא לו ממעות עצמו ואמר לו של גוים הם, וודאי אסור וע"ז נאמר ויראת מאלהיך דאין ידוע אלא לזה. כן תמצא מפורש משמי.

ח. (בענין ריחא מילתא).

על בשר בתנור עם הסת ססקתי דאסור). דהא ריחא מילתא היא. ודווקא בתנור שלהם (כעין חבית שלנו שהיו מדבקין סת ברופני התנור, אבל התנור שלנו מיקרי סורני. ותחת המחבת כתנור שלהם דמי.

ט. (בענין חלב קיבה).

כתבת אמרתי נבינה). פירשא בעלמא הוא, לא היו דברים מעולם. על חלב קיבה פירשתי כן והעמדת מהלכתא דשילחי כל הבשר (שרבינו שלמה מחקו. וניל דהא דאמרינן קיבה שבשלה בחלבה אסורה) היינו היכא דלא שהה במעי בהמה כדי קרישה והעמדה. והא דאמרינן כע"ז) דפירשא הוא, היינו היכא דשהה במעיה כדי קרישה שאם ינקה מן המרסה ושהה במעיה כדי העמדה דהיינו כדי קרישה ובישלה בההיא חלב מותרת, אבל אם לא שהה כדי קרישה ובישלה בההיא

ס. (ה) מנכנס תיקון לאזים צמקוס ו"מ צדפוס וגם צכ"י. (ו) וכן דעת סמנצ"ס הלכות סכונות פ"ג הי"ז. ועיין צכס"ק מנכנס סס, אצל אין כן דעת סמנצ"ס צכס קמ"א דף קט"ו ע"ב ד"ס ס"י. ועל דבר דינא דאין חורמין סלל מן סמוקף אי סוי דאורייתא או דלכנן עיין צמנכס למלך סס:

ו. (א) כתובות דף ל"ב ע"א. (ב) צ"מ דף ס"א ע"ב ועי"ם צמנצ"ס ד"ס ס"א מנכנסתא:

ז. (א) צ"מ דף ע"א ע"ב ועי"ם צמנצ"ס ד"ס כגון. (ב) צ"מ דף ס"א ע"ב ועי"ם צמנצ"ס ד"ס סחולס:

ח. (א) עיין צמנצ"ס דף ע"ו ע"ב ד"ס סמנצ"ס סס סמנצ"ס ס"ס סמנצ"ס ככז נגד ס"י. (ב) כ"ל צמקוס סכידל צכ"י ודפוס עיין צמנצ"ס דף ס"ו ע"ב ד"ס ככז סמנצ"ס:

ט. (א) כן הוא צכ"י ודפוס, אצל ל"ל קיבה צמקוס גנינה. (ב) חולין דף קט"ז ע"ב וסלכתא וכו' וצקנת כסרה סינקה מן המרסה וכ"ס צקנת טרפס סינקה מן הכסרה. ועי"ם צכס"י על מנכנסתא וצמנצ"ס ד"ס סכ"י גרסינן. (ג) סס דף קט"ז ע"ב. (ד) ע"ז דף כ"ט ע"ב.

ומה שפ"י רש"י דבבית אסור אפי" בנכיתא אינו, דבין בית ובין כרם שוין היכא דהלוהו תחלה עליהן, ורש"י טעה 4 במתניתין, דמתני' בלא הלוהו על החצר ומשום הכי לא ישכור ממנו בפחות כדפרישית.

טז

ועוד לו ז"ל 1 מי שתולה מעותיו בגוי ומלוה אותן 2. הכי צרי' לפירש, כגון דאמי לו לישראל חברו לך והבא לי מעות מאת הגוי מערופיא 3 שלך ותהיה שליחי להבאה, וגם בחזרתו אמי לו לך והחזירם לו קרן ורבית, אם ישראל זה עושה שליחותו והביא מעות של גוי מותר שהוא שליח שלו ושלוחו של אדם כמותו 4. אבל אם הוא רשע והביא לו מעות שלו ואמי לו משל גוי הם ודאי אסור, אבל אין אדם יודע בדבר (ו) על זה נאמי ויראת מאלהיך 5 דבר המסור ללב נאמי בו ויראת מאלהיך 6. כך ראית מפורש מפי הרב ר' יצחק 7, ועקר. אבל אם הוא אמי שליח של גוי אפי' הוא אומי אמת אסור, דלית להו שליחותא לא שנא אנן לדידהו ולא שנא אינהו לדידן 8 כדאמרי' לקמן.

יז

ועוד לו ז"ל 1 אין ישראל חייב למנוע מן הגוי אם הוא רוצה להביא לבהמתו עשב, דבהמתו אינה מצווה מלאכול איסור, אלא שהוא מצווה מליהנות מדבר איסור שנעשה בשבילו דומיא דנר 2, וכן מאכיל אחריו הוא עצמו או בצוויו, אבל אם הגוי עושה מותר דגוי אדעתיה דנפשיה הוא עביד, כדאמי גבי דליקה 3, ואיתו מצווה על שלא יהא המשאוי עליה כי למען ינח אמי רחמנא 4, וסוגיא דשמעתא

4 גדמה שמעטים הם המקומות שרבינו מתבטא בחריפות כנו כלפי סבו. (ור' בעלי התוס' שות עמ' 68).

טז

- 1 ענין זה הובא בספר הישר, חלק התשובות, הוצ' מק"נ סי' עו ז בשגוים רבים ובחסרונות. כן הובא בתמים דעים סי' קנו בשגוים נוספים ובקצור.
- 2 בבא מציעא סא א. וראה תוס' שם ד"ה שתולה.
- 3 מכיר ומדע שלך.
- 4 ברכות לד ב.
- 5 ויקרא יט יד.
- 6 קדושין לב ב. בבא מציעאה נח ב.
- 7 בספר הישר "כן תמצא מפורש בשמ"י" ונראה שטעות הוא.
- 8 בבא מציעאה עא ב. וראה תוס' שם ד"ה כגון, בשם רבינו.

יז

- 1 קטע קטן מענין זה הובא בספר הישר, סי' ל, ב. שם.
- 2 שבת קכב ב. וראה תוס' שם בשם רבינו ד"ה משקה.
- 3 שם קכא א.
- 4 הלשון כאן מקוצר והענין הוא שהשואל חשב שאסור לישראל להניח בהמתו לתלוש עשבים משום למען ינח, והשיבו רבינו שאין זה נוח אלא צער, והביא לשון המכילתא, הובאו דבריו בספר הישר שם, ובתוס' קכב א ד"ה מעמיד.

הדפסה ברוסצ'ית מסך - להדפסה איכותית הודפס ישירות מן החכמה
תשובות רבינו יעקב מרומרוג יעקב בן מאיר רבנו תם עמוד מס': 19 הודפס ע"י אוצר החכמה

יעקב האמור על מכירה זו או שעתיד למסור הנל
בטל בפנינו ר' יעקב האמור כחרס הנשבר שאין
לו תקנה ואחריות מכירה זו קיבל עליו ר' יעקב
האמור ועל יורשיו אחריו באחריות כל נכסיו
האמורים וקנינא מן ר' יעקב ב'ר' אליאב האמור
לאחיו ר' יהודה האמור בקנין גמור מעכשו ככל
מה דכתיב ומפרש לעיל במנא דכשר למיקניא ביה
הנל שריר וקים

חיים ב'הר' עבדיה נ"ע
שמואל בן הק' ר' משה נ"ע

30. Declaration of Samuel ben Joseph that he is indebted to his sister's husband, Samuel ben Abraham, in a debt of ten shillings, coin of the realm, payable during Hanucah, 5014.

The remaining portion of the Deed is in its provisions similar in character to the Shtar which succeeds this, in so far as the retention of the loan is concerned.

NORWICH, 1254.

Westminster.

בפנינו חתומי מטה הודה שמואל ב'ר' יוסף הודאה
גמורה שהוא חייב לר' שמואל ב'ר' אברהם איש
אחותו עשרה די" ממטבע אשטרלינש לפרוע אותם
לו בתוך חנוכה שנת ארבע עשרה לפרט על כל

נכסיו ראית להון אחריות ודלית להון אחריות
 דקנה ודעתיד למקני ואם יעבר שמואל האמור
 את זמן האמור מבלתי פרוע לר' שמואל האמור
 את חוב האמור הרשהו שמואל האמור לר' שמואל
 איש אחותו האמור ללוות העשרה די' עליו על יד
 גוי בפ"ל כל זמן שיעכבם ברצונו וכל נכסיו אחראין
 וערבאין לקרן ושבח שיעלה עליו ונשבע שמואל
 האמור בפנינו שלא יבקש עילה ותאנה לרחות ר'
 שמואל האמור מחוב האמור מקרן ומשבח לא
 בדיני ישראל ולא בדיני אומות העולם וכל מה
 שיוציא ר' שמואל האמור בגלל הוצאת חוב
 האמור משמואל האמור ישלם לו שמואל על
 כל נכסיו האמורי' ובגלל כן לא יפטר מחוב
 האמור לא מקרן ולא משבח וקנינא משמואל
 האמור לר' שמואל איש אחותו האמור ככל מה
 דכתיב ומפרש לעיל במנא דבשר למקניא ביה

יעקב בר' אליאב

שמואל בר' יוסף

חיים ב'הר' עבדיה נ"ע

ספר יראים

בשכיל מעותיו נותן לו אבל מתנה מרובה דמפרסמא מילתא דבשביל מעותיו נותן
לו אמר סתמא אסור (עשיע) שליחות לגוי לחוסרא כדתניא בתוספתא יש
שאמר לגוי חילך שכרך וצא הלזה לו מעותי ברבית מותר אבל אסור לעשות כן
מפני הערמת רבית (עוס לעדכו מיס עלימות לגוי לסודלס ונס רב יסודס נסין ונל
פירשס כן כסלכוס רביס) והיכא דבעי יש מיף מן חבריה ואמ' לגוי שקול תלינן
בגוף ואחמינן ברבית הקבה מיפרע מיניח דאמר רבא יציאת מצרים דכתיב גבי
רבית אמר הקבה אני הוא שהבחנתי במצרים בין שימה של בכור לשימה שאינה
של בכור אני עתיד ליפרע ממי שתולח מעותיו לגוי ומלוה אותן ברבית לישראל אלמא
יש שליחות לגוי ואענ' דאמר גבי שליחות אתם גם אתם לרבות שלוחכם ודרשין
מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית הני מילי דאורייתא אבל רבנן אית ליה
שליחות לגוי לחוסרא (וכנסין ו'ל פירשו לי דסין פליסות לגוי כין לקולס כין לסוע'
ולי שיפיר לומר כן כען מסימסי) ורבותי רובן שוין כדבר לאיסור וישראל שליח מן
תגוי ברבית אסור לישראל לתתערב נגד הגוי כדאמ' באי וזו נשך ערב לסאן אילים
ערב לגוי כיון דדיעיה דגוי בתר ערבא אויל הוא נינהו דישראל דשקיל ריביתא
מיניה ומזה הטעם עצמו אסור ישראל לומר לחבירו לך בטליחותי ולוה לי מעורת
מן הגוי באמנה דדיניה דגוי בתר ישראל שליח אויל אבל אם אמר לו שלוח ישראל
על לא תאמן לי ולא תסמוך עלי מותר ואם אמר לו יש לחבירו הלויני משכח ולווח
מן חגוי על המשכון מותר דגוי לאו מיניח סמך אלא אמשכון סמך וערכות מן
התורה אסור (עשיע) דתגן אין מקבלין צאן כחל מישראל פי' האחריות על
המקבל ומטעם זה אסור להשכיר כל דבר שאינו פוחת בשיכושו כדאמ' בפרק אי
זהו נשך זהו דודא דהוה בי מר עוקבה דהוה בי מר שמואל תקיל יהיבתקיל ושקיל
ואקשינן אי אנרא לא פחתא ואי פחתא לאו אנרא ומשינן דאיכ' חוסכא דנחשא
דכבוה דמיקלי נחשא בצרי דמית פי' הנחשת נשורף באש ופוחת דאי לאו מטעם
דאיכא חוסכא אסור למדגו שאסור ליש' להשכיר כלי כסף וחב' להשתמש בהן
מפני שכוננין אין פוחתין כלום דתניא המוצא כלי כסף משתמש בהן כצונין אבל
לא בחמין מפני שמשחירין והא דתניא מותר שולחני להשכיר מעות להתראורת
להן התם נמי המעות המטולטלות נשחתות ואיכא חוסרא וסילותא ומעשה דרב
חכה נמי ראייה למבין (עשיע כסיס) דתני רבי חייא יש דברים המותרין ואסורין ו
מפני הערמת רבית כיצד אמר לו הלויני מנה אמר לו מנה אין לי חטין במנה יש לי
שאני נותן לך נתן חייטים במנה וחזר ולקחן מסנו בכד סלע מותר ואסור לעשות כן
מפני הערכת רבית (עשיע עסיס) טרשא במידי דידיעא תגן מכר לו שדהו ואם לו
אם כעכשיו אתה נותן לי הרי היא לך באלף וזו ואם לגורן ב'ב מנה אסור וכי הכי
דאסרי בקץ לה אסרי נמי במידי דידיעי דמיהו כגון ככר לו סרבל ודמיו ידועי שאינו
שוה כי אם ה' דינ' והוא מוכר לו בד' עד שנה או שנתיים אף על פי שאם לו בפי'
אם מעכשיו נתן לי הרי הוא לך באלף כה' דינ' ואם לשנתיים בי' כיון דידעינן דמיה
כגון סרבל שוה ה' לכל אדם בו עד שנה מאחר שפעמים שנמכר לאדם ד' דינ' למי
שיצריך לו אע"פ שכרור הדבר שאם נותן לו עכשיו מעות היה נותן בה' מותר מאחר
שלא

אבל הצר דהנאה דידה ודאי איתא שהרי בכל יום הוא נהנה אסירא נבייתא דידה ולהכי נתן ולא ישכור
הדימינו בפחות ונראין דברי רבנן (ב) להתיר נבייתא בחצר הממושכנת ביד המלוה ולאסור נבייתא בשדה
וכרם שאינם ממושכנים ביד המלוה :

המישית דתנן [פ"א ח'] אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן סעות ליקח מהן פירות אלא א"כ נתן לו
שכרו כפועל ואין מושיבין תרנגולין למחצה ואין שמין עגלים וסויהים למחצה אלא א"כ נתן
לו שכר משלו (כא) ממנו . ושכרו כפועל לאו דוקא אלא אפי' דבר מועט דין (כב) שלשם שכרו אם יתן
לו מותר . דתניא [פ"א ח'] כמה הוא שכרו בין מרובה בין מועט דברי ר' מאיר ר' יהודא אומר אפי' לא
מביל עמו אלא בציד ולא אבל עמו אלא נרונרת זהו שכרו בין לר' מאיר לר' יהודא אין ביניהם אלא לשם
שכר , ר' מאיר בעי לשם שכר ור' יהודא לא בעי לשם שכר . ר' שמעון בן יוחאי אומר נתן לו שכרו
משלם , וכיון דקיימי ר' מאיר ור' יהודא בחדא שיטתא שלא להצריך שכר שלם הוה ליה ר' שמעון
בן יוחאי יחדי במקום רבים ולית הלכתא כוותיה .

ששית דתנן לא יאמר אדם לחברו הלוי כור השים ואני נתן לך לגורן אבל אומר הלויני עד שיבא בני
או עד שאמצא מפתח [פ"א ח'] וכבר אמרנו למעלה שלוין על שער שבשוק וכשם שאסרו הכמים
ללות סאה בסאה כך אסור ללות כסף בכסף וזהב בזהב וכל דבר שאין תורת מטבע עליו דכיון דפירא הוי
הוה ליה סאה בסאה . כדאמרין בתחלת הוזהב [פ"א ח'] ואף ר' יהודא סבר דהכא טבעא הוי דרב אויף
דינרא מברתיה דר"ח לסקף אייקור דינרא אתא לקביה דר' חייא א"ל זיל הב לה דינרין [טבין] ותקילין . אי
אמרת בשלמא טבעא הוי שפיר אלא אי אמרת פירא הוי ליה סאה בסאה ואסיר .

הלכך יזהר אדם שלא ילוה חבירו כסף בכסף ולא זהב בזהב שמה ויקירו וזבאים ילדי ריבית . וכל
מטבע (כד) כסף וזהב אם אינה ניתנת בצורתו בהוצאה אין צורתו כלום ופירא הוי , והוזהב קונה
את הכסף והכסף אינה קונה את הזהב בכסף וזהב טבועים שצורתם וטבעם נורמים להם להנאתן
(כה) בהוצאה קאמר ומטבע כסף שבמקום הלוואתם אין טבען מועיל לו כלל אע"פ שבמקום אחר מועיל לו
טבעו אחר מקום הלוואה אוליגן והוה ליה פירא .

שביעית תנן [פ"א ח'] לא יאמר אדם לחבירו נכש עמי ואעודר עמך עדור עמי ואנכש עמך כל ימי
גריד (כו) כל ימי רביעה ולא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואחרוש עמך ברכיעה .

שמונית דתנן [פ"א ח'] רבן גמליאל אומר יש ריבית מוקדמת ויש ריבית מאוחרת , כיצד נתן ענינו ללות
[הלמנן] היה משלח לו (כז) ואמר בשביל שליוני (כח) זו היא ריבית מוקדמת , לזה הימנו
[החזיר] לו מעותיו והלוה משלח לו זאת בשביל מעותיו שהיו במלות אצלו זו היא ריבית מאוחרת , ולא
מיתרס ריבית מוקדמת ומאוחרת אלא כשאומר כפירוש בשביל מעותיו אבל כסתמא מותר ודוקא מתנה
מועטת דלא מיפרסמא מילתא שבשביל מעותיו נתן אבל סתנה מרובה דמפרסמא מילתא שבשביל
מעותיו נתן לו אפי' כסתמא אסור .

תשיעית שליחות לגוי לחומרא , כדתניא בתוספתא ישראל שאמר לגוי הא לך שכר צא הלוי מעותי
בריבית אסור (כט) וגוי שאומר לישראל הא לך שכרך והלוה מעותי בריבית סותר אבל אסור
לעשות בן מפני מראית העין , כך מצאתי ברייתא כתובה בתוספתא שלנו .

תועפות ראם

כו' ויש לתת טעם אחר לדבריו כו' וכ"כ הרמב"ם שם מקודם דברי רבינו יעקב . (ב) רבינו כ"ל . (בא) עמלו ומזוט כ"ל . (כב) רק
כ"ל ונראה דרבינו מפרש דמתני' אהיא כר"מ כמ"כ התוס' ס"ח א' ד"ה ונתן . (בג) רבינו אילן לשיטתו לפמ"ש להלן סי' ר"מ דקיי"ל
כר"ם לגבי ר' יהודה מש"ה ל"ל דר"ם יחיד הוא וזי העמודים . וש"ן ג"מ ס"ס א' תר"ה א"ל . (כד) וכל מטבע כסף וזהב אם אינה כו'
מש"כ כאלן וזהב ל"ע דהא רבינו כ' בסמוך וזהב קונה את הכסף והכסף אינה קונה את הזהב בכסף וזהב טבועים כו' הכי שזכר א"ג
שהוא מטבע כמו דינרי זהב מ"מ פירא הוי והוי ליה סאה בסאה ויאסור וכמ"כ מקודם לזה מעובדא דרב וכ"כ הסמ"ג לאוין ק"א ונס
דינרי זהב דינרי זהב אומר שם שאסור ללות דחשיב פירא וכ"כ הסמ"ג סי' קס"ב שאסור ללות דינר זהב דינרי זהב כו' אצל מותר ללות
דינר כסף דינרי כסף וכן כל שאר מטבעות כסף כגון סלע ומעה ופונדיון עיי"ש ואכשר דדעו כמ"כ הרמ"א בה"ט ריש סי' קס"ב
דבזה"ל מטבע של זהב ליתו כסף ולוין זהב בזהב וכן מוהגין להקל עיי"ש . (כה) להנתן כ"ל ונגדפס חסר מן וכל מטבע כו' עד שביעית .
(כו) גריד אחר כ"ל רביעה אחת ולא כו' כ"ל . (כז) נגדפס זורזות נס ג' . הגדפס רש"י . (כח) שלוני כו' כנירסת רבינו כאלן כ"ה
בספרי דברים פ' רס"ג ונ"י זו הארך רבינו לפרש ולא מיתרס ריבית מוקדמת או מוחרת אלא כשאומר כפירוש בשביל מעותיו אבל כסתמא
מותר אבל לפמ"ש לפרש במשנה הירסא בשביל שחלויי כו' בשביל מעותין שביה בשילות אל"י נוטרס במשנה להדיא שהלוה אומר בן
למלוה והסמ"ג כ' כלשון היראים , ודעת הרמב"ם כפ"ה מה' מלוה ולוה ה"א איתו כן אלא אפי' כסתמא אסור ועיי"ש בלחמ' ומל"מ
זב"ד סי' ק"ם טע"ו ונאחרונים שם . (כט) אסור כו' . נגדפס הוא בקיור מובלג והסמ"ג לאוין ק"א הביא ד' היראים ככחובים כאן
ובבבב

ספר עמוד ד' אסורי מנזן יראים מה

וקשיא לי הא קי"ל דאין שליחות לגוי והיכי שרי בגוי שאמר הלוה מעוהי. ונראה, שהסופר שיבש, וה"ג ישראל שאמר לגוי הילך שכרך וצא הלוה מעוהי לריבית (ל) מותר אבל אסור לעשות כן מפני מראית העין וגוי שאמר לישראל הלוה מעוהי אסור. למדנו שליחות לגוי לחומרא דקתני אסור מפני מראית העין וגם רי"ג פירש בהלכות ריבית שלו, וז"ל היבא דבעי ישראל למיוקף לחבריה ואמר (לא) שקול תליגון בגוף ואופניהו כריבית סיפרע קוב"ה מיניה, דאמר רבא [ס"א ז'] יציאת מצרים דכתיב נבי ריבית למה, אסור הקב"ה אני הוא שהבחנו במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור ואני הוא שעתידי ליפרע ממי שתולה מעותיו בגוי וסלוח אותם כריבית א"כא יש שליחות לגוי. ראייה זאת מדרב יהודאי גאון מצאתי כתובה ואינו נראה לי ללמוד מדבריו דיש שליחות לגוי דהא רבא [ד] דריש יציאת מצרים כריבית בעינא לאוקימי באיסור תורה דהא קרא קרא דריש ושליחות לגוי מדרבנן הלכך צריכין אנו לפרש דרי"ג בישראל שיש לו מעות ואמר לגוי תליגון בגוף מאח' (לב) שאני הולך אליך ולוה אתם מסך וכשישראל (לג) אומר לך בהילך משכן זה ולך בשליחות לגוי ולוה לי מעות הולך ולוקחם טביתו ואומר שכן הגוי לוקחם זה אסור מדאורייתא.

ופי' ד"ח שיש שליחות לגוי לחומרא אע"ג דכתיב נבי שליחות אחם גם אתם לרבות שלוחכם (לד) ומשלוחכם בני כרית ה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן יש שליחות לגוי. ורבינו יעקב ז"ל פי' לי שאין שליחות לגוי בין לקולא בין לחומרא. ופי' באיזהו נשך [ס"א ז'] דרב פפא דמוקי מתניתין כגון שגשג ונתן ביד ארישא ואסיפא קאי ואמר כלה מתניתין כגון שגשג ונתן ביד והאי דקני גוי שגשג (לה) בישראל ובקש להחיותם לו ומצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני מעלה לו (לו) בדרך שאתה מעלה לו והעמידו אצל ישראל אסור כגשג ונתן ביד אבל אי עביד גוי בשליחות ישראל שרי דאין שליחות לגוי. ואפשי (לו) לומר כן כאשר פירשתי מן התוספתא ורוב רבותי שוין ברבר שיש שליחות לגוי לחומרא.

תניא בתוספתא (לח) מעותיו של ישראל סופקדים ביד גוי מותר ללווהם כריבית ושל גוי סופקדות ביד

תועפות ראם

ובנאות מרדכי שנות פ"ה דנ"ט כ' ר"ת הים מחיר להלות כריבית ע"י גוי דאין שליחות לגוי לא לקולא ולא לחומרא ור"א ז"ל ה"ד מתוספתא דתיא נכרי שאמר לישראל לא והלוה מעוהי לישראל כריבית עתה אלמא יש שליחות לגוי לקולא עכ"ל והוא פלא איך אפשר לומר דהרא"ם יספור דים שליחות לגוי לקולא שהוא נגד הנמרא דאין שליחות לנכרי ונלמא הרא"ם כאן דקאש על הנביחא כתובה בתוספתא שלנו פ"ה דנ"ט וגי שאומר לישראל הא לך שכר והלוה מעוהי כריבית מופר. הא קי"ל דאין שליחות לגוי והיכי שרי ב' וגראש דגברי המרדכי משבטים וכו"ל ו"א ז"ל ה"ד מתוספתא דתיא ישראל שאמר לגוי. לא כו' מותר אבל אסור לעשות כן מפני מראית העין אלמא יש שליחות לגוי לחומרא ע"כ והיינו ממש כדברי הרא"ם כאן וכמ"כ הסמ"ג על סס הרא"ם או ז"ל במרדכי: "ה"ר מתוספתא דתיא ישראל שאמר לנכרי לא כו' כריבית אסור אלמא יש שליחות לגוי לחומרא ע"כ והיינו כפי התוספתא הכוזבה בשבט הרא"ם מריש דברי התוספתא ומה שסיים בהנהגת מרדכי סס אמנם ר"ה פי' דים שליחות לגוי מהרבנן להחמיר ולא להקל עכ"ל אין זה דעת שליחות אלף הוא כדברי הרא"ם שה"ר מתוספתא כזכר"ח, והסמ"ג סס כ' עמ"כ הרא"ם שהסופר שיבש התוספתא וז"ל ונ"ל כי נירסא ראשונה עיקר ומה שמתר וכו' כשהדבר ידוע שהמעות בחזרות הגוי ורליה עוד מדתיא בירושלמי ובתוספתא משת ישראל המופקדות כו' ישראל שמעב אסופוסא לגוי כו' ונוי שגשג אפיפוסא כו' אסור לנות ממנו כריבית הרי משמע כג' ראשונה שנתוספתא של מעלה עכ"ל וכיצד סס מהרש"ל בניאריו דלמס"כ הסמ"ג אין ראיה גם מרישא שיש שליחות לגוי לחומרא דאירי שחזרות ישראל על המעות. ובה"ט שילוחא מ"ג אות ה' כ' ע"ד הסמ"ג ועדיין לא יישב הסמ"ג דברי כה"ג כו' עיי"ש שהאר"ן ונלמא דברי כה"ג מיושבין כמס"כ הרא"ם כאן לדעת המשמעות מדברי כה"ג ופי' דברי כה"ג כמס"ג סס כגון סמ"ל ראובן לשמעון קח משכונני ולוה לי מעות מנכרי פי' הרניל אלך והלך שגשג וקטעו משלו ומשעב את ראובן לומר מן הגוי לקחתים והם סס דברי היראים כאן שז' הלך ליראים אלו לפרש דרי"ג כו', ומה שהסמ"ג ה"ר מדתיא בירושלמי ובתוספתא כו' הרי משמע כג' הראשונה שנתוספתא של מעלה לפי הגרסה כאן כדברי היראים אין סוס ראיה שהרי גם הרא"ם הביא כאן בירושלמי והתוספתא וה"ס אח"י למדנו מנביחא זאת ישראל שהלוה מעות מן הגוי והם בחזרות הגוי והגוי מקבל כריבית עתה אבל ישראל מקבל הריבית אסור וז"ל רבינו לסיסחו מקשה שפיר על הג' ראשונה שנתוספתא של מעלה הא קי"ל דאין שליחות לגוי והיכי שרי בגוי שאומר הלוה מעוהי ואין לומר דמירי כשהגוי מקבל הריבית דל"כ אין כאן מראית העין אע"כ מיירי דישלח מקבל הריבית דים כאן מראית העין וע"י מקשה רבינו דמדינא אסור מאחר דאין שליחות לגוי ורליהו להגוף ריה"ה בהנהגותיו נ"מ ע"א ב' שהביא סס מס' מחנה אפרים ה' שליחות פי' י"ד דהקשה לר"ת דאך לחומרא אין שליחות לגוי איך יפרנס גמרא דע"ז ע"א א' אל יאמר אדם לנכרי עול תחזי לעזר עיי"ש שהאר"ן והרי"ב ז"ל נחי' ע"ש סס כו' וז"ל וקשה לי כי א"ל עול תחזי מאי הוי דהא אין שליחות לנכרי כדלמדין כפי' א"ל וכל שאין כאן שליחות נגרמ' הוא דעביד וי"ל כיון דסוף סוף חיוב הוא לפרוע לנכרי דמי היין שנתן על פיו ובשליחותו ה"כ כסורע חובו כ"ל עכ"ל ועיין בשו"ת ח"ים תאו"ח סי' פ"ד. (ל) בריבית כ"ל (לא) לגוי שקול בוי כ"ל (לב) מאחרים לומר שאני כו' כ"ל. (לג) פי' מאירו נכתב נגד בגלין. יא"ס. (לד) ומה אחס כ"כ אף שליחכ כ"ל ועי' ב"מ ע"א ב' תוד"ס כגון. (לה) שניה כ"ל. (לו) לך כ"ל. (לז) ואי אשני כ"ל ונגדסם ואי אשני. (לח) תניא בתוספתא כגדסם יתא

ישראל אסור להלותם בריבית זה הכלל כל שבאחריות גוי מותר כל שבאחריות ישראל אסור. ישראל שנעשה אפיטרופוס לגוי או (לט) סופר מותר ללוות ממנו בריבית וגוי שנעשה משרת או סופר מותר (ט) ללוות ממנו בריבית. למדנו מכרייתא זאת ישראל שהלווה מעות מן הגוי והם באחריות הגוי והגוי מקבל הריבית מותר אבל ישראל מקבל הריבית אסור אפי' הלווה בשליחות הגוי מאחר דאין שליחות לגוי אסור, וישראל שהלווה מן הגוי בריבית אסור לישראל להתערב גנרו, כדאמרינן באיזהו נשך [ע"ל ג'] ערב למאן איליבא ערב דישראל (מא) כיון דדיניה דגוי בתר ערבא אויל הוא ניהו דשקל מיניה רביתיה. וסוה השמעם אסור לומר לחברו [ישראל] לך בשליחותי ולוה מעות מן הגוי באמנה דידיה (מב) דגוי בתר ישראל השליח אויל אבל אם אסר לו אני שליח של פלוני ולא תאמין לי ולא עלי תסבך מותר. ואם אמר ישראל להכרו השג' לי בשכונ ולוה לי מן הגוי בריבית מותר דגוי לאו אישראל סבך אלא אמשבון סבך. והעברות מן התורה אף כי כתבתיו בתולדה.

עשירית (מג) אין מקבלין צאן ברזל מישראל, פי' שכל אחריות על המקבל. ובטעם זה, אסור להשכיר כל דבר שאין פחות (מד) בשימושיו כדאמרינן באיזהו נשך [ע' א'] ההוא דידא דבני רב עוקבא

התענות ראם

יחא עד לגוי אסור. (לט) או סגור. כ"ה בתוספתא וירושלמי והובא בתוס' ב"מ ע"א ב' ד"ה גנון (ם) מותר. ז"ל לישראל אסור. (מא) דגוי כ"ל. (מב) דדיניה כ"ל וכו' נהגים. (מג) עשירית דתמן [כ"מ ע' ב'] אין ט' כ"ל. (מד) פחה בשימושיו כ"ל נראה דס"ל לגוי דאפי' כשהשכר מקבל עליו אחריות נגיבה ואינה ולא אחריות אונסין כשאר שוכר דעלמא שטינו חייב באונסין ג"כ אסור דהא בתוספתא ש"ד דג"מ נדון משכיר אדם משתוו לשולמי להחלמך בהן כ' משום נגנו או שאכדו חייב באחריותן משל מלפניו באונס ה"ו כגושא סכר וא"כ השולמי השוכר אינו מקבל עליו אחריות אונסין ואפי"ה היה אסור להר"ה אם לא מטעם ש' מעות המטלטלות נשחקות ואיכא חשקא וקולותא, ואף ס' רבינו ק' דינא אמהותין לאין מקבלין ז"כ כ' וע"י כ' ומטעם זה אסור להשכיר כ"ד שאין פחה בשמחו ע. מתניתין טולא מירי שכל האחריות על המקבל מדקרי ליה ז"ב כמ"ס בגמרא שם מ"מ י"ל דמה שאוכר כר"ס להשכיר כ"ד שאינו פחה בשמחו הוא אפי' באחריות נגיבה למוד וזה התולדה דאילו דינא דמתי' כ' החוס' שם ע"ג ר"ת שהא' ריבית דאורייתא ולטל בש"ח חולדה ט' כ' רבינו והעברות מן התורה אף כי כתיבין בתולדה ש"מ שב"מ שרבינו סתב חולדה סתמא היא מדרבנן וממ"כ יעני ס' מ' בניאורי שם אות ב' ונב"א א"פ א"ה דב"מ סי' מ"ע ב' אגל כל כסף שאינו פוחח כשמותין זו אסור להשכיר אף השוכר מקבל עליו אחריות עכ"ל ופי' הכ"י ביו"ד סי' קע"ו דהיינו אחריות אונסין וה"ל בשוכר מעות כדי להחלמך בהם אף קיבל עליו כל האחריות אסור כמ"ס הכ"י ע"ג שם ספ"ק א' והג"ר ואינו כשיפת רבינו היראים, והא"י ח"ג ב"ה דב"מ סי' ר"א כ' שבנדבא דרב חמא כני' רש"י ואז"ל הדרי בעיניו מרא ידוע פחתא וזו לא ידוע פחתיהו ועל"ז הביא שם ה' נרייתא כדכוספתא משכיר אדם משתוו לשולמי להחלמך בהם ט' ומפרש הא"י דמ"ס בגמרא ואת"ל הדרי בעיניו ע' היעו סיפא דהוספתא דמשכיר אדם משתוו לשולמי שאלמי שחם עליהם אסור משום ריבית ופי' הא"י שם וז"ל נשחרם בהם שהא"י והרווח בהם אפי"ה שנסבף ב"ו לידו אותם משום עולם והחזיר לו אותם משום עולם אסור משום ריבית והוא"ל ונשחרם בהם שהרווח בהם ודרב חמא גמי הכי הוה שהא"י האסור ונשחרם בהם הלכך אפי"ה שארם מעות עולם לנסבף ב"ו ליד השוכר ואחר עולם עולם החזיר לרב חמא אפי"ה הא"י שדנוח בהם השוכר משום ריבית עכ"ל וכ"כ בהג"ה מרדכי פ"ה דב"מ והוא מלבן הא"י אגל להחלמך בהם ולהתנאות בהם ולהתעשר בהם שרי שאינו מו"אין ואינו עשה בהם שום שחורה ואינו מרויח בהם והיינו רישא דתוספתא ולדעת הא"י נראה דמותר לישראל להשכיר כל כסף וכלי זהב להשתמש בהם בזמן דליכא פחתא דומיא דמשכיר אדם משתוו לשולמי להחלמך בהם דרישא דתוספתא דהיא היא וריביתו הרא"ס הוא שחילק ואמר דמעות המתלטלות נשחקות ואיכא חשקא אגל הא"י לא זכר מה, ומה הר"ה שמש"כ הכ"י שם לגי' הרי"ף שגורם ואת"ל הדרי בעיניו מרא ידוע פחתא וזו לא ידוע פחתיהו וכן פרש"י וז"ל הכ"י ולפי"ו אסור להשכיר משתוו אפי' להחלמך או ליראות והיא תוספתא דפ"ד דב"מ לא דסוכא היא כיון דתלמודא פליג עליה עכ"ל לא ראה דברי היראים ש' לתרץ התוספתא וכן הא"י כ' לתרץ התוספתא ואף כי היה לפני הכ"י דברי הגה"ה מרדכי שהביאם שם א"כ לא היה לו לכתוב מקודם לדבר פסוק שגני' הרי"ף ופרש"י ההיא תוספתא לזו דשמכא כו', וראיתי בתשו' מהר"ה ז"ל סי' רי"א ש' ע"ד אביו הא"י ה"ל וז"ל ונ"ל ידעתי ליישב זו הברייתא כפי חירצן שני דכל היכא דלא ידוע פחתיהו הוי ריבית יסמא לשולמי ידוע פחתיהו כיון שהכל רואים אותם קלי לכו פשוט עינא בישא כהה"ל דב"מ ג' א' כו' או לפני השולמי יד הכל משמח בהם ומתחמ כן נפחחים ומחיישים כישר אנו רואים צענינו כל יום אגל דרב חמא [לפנינו רב חמא] השוכר היה מולך אגלו נכיס וכשהיו בני אדם רואים אגלו כים מלא מעות מחייקים אותו עשיר ומקפידים לו עכ"ל והנה דברי מהר"ה א"י מחייבין שפיר בשיפת רבינו הרא"ס נס' ויראים אגל מה שכ"כ בדעת אביו הא"י ללאורה תמוכ"ס דהרי הא"י כ' ודרב חמא גמי הכי הוה כו' כ"ל והעיקר נס בנו מהר"ה שם ומה זה ש' מהר"ה ולא ידעתי ליישב זו הברייתא כפי חירצן שני כו' ונראה דלמח"ה היה קשה מ"ס דנשחרם עליהם אסור משום ריבית מ"ס מרישא שאינו מו"אין ואינו עושה בהם שום שחורה ואינו מרויח בהם אלא להחלמך כו' דשרי, ונראה ליה דנשחרם עליהם ה"ל מלוה חייב אף באונסין מש"ה אסור משום ריבית משתוו לשולמי דתוספתא שפסוק מן האדם שרי וכ"כ הג"ה בניאורי ליו"ד ריש סי' קע"ו ג' יבנה שבתוספתא שחלשו עליהם אסור משום ריבית דר"ל שחלשו שמתחילה כשהולגם בידו הושגם שיהא חייב אף באונסין עיי"ש וה"ל להא"י ש' נשחרם עליהם ופי' שהא"י והרווח בהם דהיינו גמי מה"ס אסור משום ריבית משום דנשחרם עליהם הולאחו להחייב עליהם צלונסין וכתשו' מהר"ה ז"ל שם כ' מקודם בזווי דרב חמא גשמע אפי' אם אחריות על הנותן אסור דקאמר חלמודא התם הוא סכר כו' משמע אפי"ה שאין אחריות על המקבל כמו מרא כיון דלא הדרי

סימן קל

דין שהשחיטה כשירה בנשים. כדמשמע בזבחים⁹⁵ שהשחיטה כשירה בזר ובנשים אפילו לכתחילה כדמשמע התם. ומה שמביאין ראייה מהלכות ארץ ישראל אינה ראייה⁹⁶. וכמה גמגומים יש, ושמחים ללא דבר ועלו בתוהו. ר"ת⁹⁷.

סימן קלא

דין שבועה של גוי, עכשיו שאינו נשבע אלא בעצמות קדישים. ולא בע"ז עצמה. ואין זה רק מלא תרווד רקב. אך עמא דבר להחמיר. וכן נכון: פעם אחת נתחייב גויה שבועה לרבי הווליכה עד פתח של ע"ז כאילו רצה להשביעה, אבל לא היה בלבו [להשביעה], לפי שאמרו חכמים⁹⁸ אסור לו לאדם לעשות שותף עם גוי שמא יתחייב לו שבועה ועובר על לא ישמע על פיך. אלא מראה היה [כאילו רוצה להשביעו] עד שיודה. והביא רקב של עצמות של קדישים והניח עליו הגוי פיו לקלן ע"ז. ונמנע רבי ונתן לו זמן להשבע. ומאותו זמן קבל עליו שלא ליתן לשום גוי באמונה דבר שגדול בעיניו שהוא יכפור בו ויבוא לידי שבועה בשביל מעות שהניח למרקוליס ונמצא ע"ז נהנה על ידו. ועוד שמראה כאילו מביא ע"ז לישבע בה⁹⁹.

סימן קלב

דין שהיה מתיר ר"ת להלוות ישראל על משכונו של גוי ופורע לו אף הריבית, מפני שהוא כמוכר לו את המשכון. ואם יבוא הגוי אין לו על המלוה כלום.

השיב רבי על הלוואת מעות מישראל לישראל על ידי משכונו של גוי. בדידי הוה עובדא פעם אחת היה לר"ת משכון מגוי, והוצרך למעות ונתן המשכון בדי ללוות ממני מעות עליו ויהיה החוב שלי. ואמרת לי לפניו „היאך אהיה מותר בזה [ה]ריבית, הגוי לזה ממך וחייב לך הריבית, ואתה תלווה ממני על משכונו“. וענה לי רבי „אני מוכר לך כל המשכון ולא תענה לי עוד ממני לא אחייב לך המעות. ואתה תתחייב לי המשכון“. כעין זה עשה לי רבי¹. יצחק ב"ר שמואל מ"ב:

תיקן עולם אות כו. 95 זבחים לא: 96 עי' תוס' חולין ב. ד"ה הכל. 97 הועתק בשו"ת מהר"ם ד"פ סי' קצג והוא חסלום חשבתו של ר"ח שם סי' קצב. 98 בכורות ב: ועיי"ש בתד"ה שמא. 99 החשונה הובאה בחשו' רש"י סי' קפ.

1 תשובה זו הובאה בחמים דעים סי' קנו בשו"ת מהר"ם ד"פ סי' שס. בשבלי הלקט ח"ב סי' מה עמ' קצג ובחשו' מיימוניות לס' משפטים סי' ל עיי"ש. דברים אלו של ר"י הזקן הוא מתוך

ל"ת קצנ

הלכות רבית

ס"ג

קצא

[ד"ו סב ע"ג-ע"ד]

ביאור מהרא"ש
 או בכך שאמר לו דע
 אם בא איש פלוני
 ממקום פלוני לשון
 המימתי פ"ח הלכות
 מלוה ולוה המלוה
 אם תכיר לו לא יאמר
 לו דע אם נא איש
 פלוני ממקום פלוני
 שחכמה וסליחה
 ומשקיהו כדאי וכן
 כל כוונתו מה שמע
 שדעת הרמב"ם על
 יאמר המלוה ללוה
 שכתב לו לא נשכר
 וקראו אותו רבית
 דברים שחל ואין
 כוונתו רק מדבר עמו
 לעשות והנשוא כד
 הלכה אם יראה ומי
 אסור כי הלכה ירא
 להשיב ויקט ואלו
 שמתמי שגורמים דע
 שכל איש פלוני ממקום
 פלוני ול"ג אם וכן
 הפסוק אם נא איש לעיר
 שהוא אוהב למלוה לא
 ילך אליו הלכה ויבשר
 שכל אלהים לפי זה
 הלשון רבית דברים
 מיושג שפיר טעם שני
 לישותו יש בו מי
 כהא דלמר מפני
 מלך לגרם רבית.
 לא סגי דלאו הכי
 בו' פס"ז וכו' נא
 הכוונת ללוה עליו ליתן
 רבית לגרם כי שאין
 הלכה בו' מאיר
 בקנסותיו לומר
 אע"ג דאמרין בממלא
 דטוב פרק ח"ג על
 פי דהלכה כר מאיר
 נגזרותיו הינו דוקא
 כגזרותיו ולא נקנסותיו
 כן מפרשי התוספות
 נפרק איהו נשך
 ונלשירי פ"ק המית.

קצג

על להשיב יד בין /לוה למלוה/ [מלוה ללוה] נתיים לא
 להיות לא ערב ולא [לחיות] עד ולא לכמוג שטר מיניהם
 שנאמר (שמות כג כד) לא תשימון עליו נשך. במלות שלו
 נאמרנו דימי /ה/ רבית:

קצא-קצג. רמב"ם ל"ת רלה"ו, סמ"ק רס, יראים קיה
 (ערב). חנוך סח, שמג, חקעב.

בענין הרבית יש שלשה לאוין האחד שלא
 להלות ברבית לישראל שנא' את כספך לא
 תתן לו בנשך השני שלא ללות מישראל ברבית
 שנא' לא תשיך לאחיך אזהרה ללוה שלא ינשך
 למלוה השלישי שלא להשיב יד בין מלוה ללוה
 ברבית לא להיות ערב ולא עד ולא לכתוב
 ביניהם שטר שנאמר לא תשימון עליו נשך שנינו
 בפרק איזהו נשך (כ"מ ע"ג) מקבלין צאן כוזל מן
 הגוים ולוין מהם ומלוין אותן ברבית וכן בגר
 תושב שאף על פי שכתוב כי ימוך אחיך ומטה
 ידו עמך גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך
 ותרבית אין גר תושב בכלל הלאו כדמפרש רב
 נחמן בר יצחק (ס"ג ע"ב) דלא כתיב מאתם אלא
 מאתו משמע מישראל לכדו:

שני לשונות יש הראשון (ש"ג ע"ג) אוסר רב הונא
 מדבריהם רבית הגוי אלא בכדי חייו ובשני
 מתירו (ש"ג ע"ב) ופוסק רבינו תם (ש"ג ע"ג) נ מדיה
 משך) כלשון שני שמקיל בשל סופרים, ואמר רבא
 (ש"ג ע"ג) אי אתה מוצא נשך בלא תרבית ותרבית
 בלא נשך ולמה חלקו הכתוב לעבור עליו בשני
 לאוין ואע"ג דכסף ואוכל כתובים במקרא לאו
 דווקא היא דהוא הדין לכל דבר דתניא (ש"ג ע"ב)
 מנין לרבית כל דבר ת"ל נשך כל דבר אשר ישך
 ואפילו נשך דבור אסור כגון (ש"ג ע"ג) הקדמת
 שלום למי שאינו רגיל או כגון שאמר לו דע כי
 בא איש פלוני ממקום פלוני:

כשתדקדק בדברים תמצא שהמלוה ברבית
 עובר בששה לאוין לא תהיה לו
 כנושה את כספך לא תתן לו בנשך בנשך
 ובמרבית לא תתן אכלך אל תקח מאתו נשך
 ותרבית לא תשימון עליו נשך ולפני עור לא תתן
 מכשול והלוה עובר בשלשה לאוין ועשה אחד
 והם לא תשיך לאחיך ולאחיך לא תשיך ולפני
 עור לא תתן מכשול ועשה דלנכרי תשיך הא
 לאחיך לא תשיך ולא הבא מכלל עשה עשה
 ובספרי (פ"ג פ"קא ג) דורש לנכרי תשיך זו מצות
 עשה אבל בתלמוד שלנו סותר דבר זה בפרק
 איזהו נשך (ע"ג) ואומר לא סגי דלאו הכי ומפרש
 שלא בא אלא לומר הא לאחיך לא תשיך כאשר בארנו
 והערב והערים עוברין משום לא תשימון עליו
 נשך ומשום לפני עור לא תתן מכשול (פ"ג י"אט

ק"ס (פרק) מ"ט): ק

אף על פי שהלוה והמלוה עוברין על כל אלו
 הלאוין אין לוקין מפני שניתן להשכון שכל
 המלוה ברבית אם היתה רבית קצוצה שהיא
 אסורה מן התורה הרי זו יוצאה בדיינין כרבי
 אלעזר (פ"ג ע"ג) שפוסק שם (פ"ג ע"ג) הלכה כמותו
 ומוציאין אותה מן המלוה ומחזירין ללוה ואם
 מת המלוה אין מוציאין מיד הבנים שנאמר אל
 תקח מאתו נשך ותרבית לאב דווקא הזהיר ולא
 לבנים אמנם על לא תשימון פירוש ר"י (פ"ג ע"ג) ה
 מ"ה (ב) שלוקה כשגובה שהרי נגמרה השימה וכן
 מוכיח שם (פ"ג ע"ג) הניח להם אביהם פרה או
 טלית של רבית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר
 מפני כבוד אביהם ומקשה שם (פ"ג ע"ג) והני מי
 מחייב בכבוד אביהם קרי כאן (שמות כג ט) וגשיא
 בעמך לא תאר בעושה מעשה עמך ומתוך
 שעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת:

כבר בארנו בספר מצות עשה (ז"ג) מה ששנינו
 בפרק הגזול קמא (כ"ג ז"ג) הגוזלין ומלוה
 ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן וחולק רבינו
 יעקב (ש"ג מ"ה ע"ג) על זה:

שטר שכתוב בו דיבית בין קצוצה בין של
 דבריהם גובה את הקרן ולא את הרבית
 כרבנן דרבי מאיר (כ"מ ע"ג) שאין הלכה כרבי
 מאיר בקנסותיו כמו שפסקו הגאונים (מ"ה קמ"ג)
 ופ"ג ד"ו ה"ל רבית נה ע"ג) קידם וגבה הכל מוציאין
 ממנו הרבית קצוצה אבל אבק רבית שהוא
 מדבריהם אינו גובה מן הלוה למלוה ואין
 מחזירין אותו מן המלוה ללוה:

כל הכותב שטר רבית ככותב ומעיד עליו עדים
 שכפר בא-להי ישראל וכן הלוה והמלוה
 ברבית כינם ובין עצמן הרי הם ככופרים
 בא-להי ישראל וכופרים ביציאת מצרים שנאמר את
 כספך לא תתן לו בנשך וגומ' אני ה' א-להיכם
 אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, אסור לאדם
 להלוות בניו ובני ביתו ברבית אע"פ שאינו
 מקפיד ומתנה הוא שנותן להם הרי הוא אסור
 שמא ירגילם בדבר זה, אבל תלמידי חכמים
 שהלוו זה לזה ונותנים לו יתר על מה שהלוה
 ממנו הרי זה מותר שהדבר ידוע שלא נתן לו
 אלא מתנה בלב שלם שהרי הם יודעים חומר
 איסור הרבית וחרדין יותר מכל אדם ואף על פי
 כן אינו הגון לתלמידי חכמים להיות רגילין בדבר
 זה שלא ירגילו המון העם בזה ואף לתלמידי
 חכמים אמר רבינו יעקב (כ"מ ע"ג) ה מ"ה ממנה)
 שאינו מחיר אלא בדבר מועט שידוע שבלא זה

הליכות עולם
 ק ע"י מלוה ולוה
 פ"ד ה"ל א, ב, ופ"ה
 ה"ל א, ב, י"ג, י"ד
 והנמי א"ת ב, ג,
 ויר"ד קנט ע"י א,
 קס ע"י י"ג, י"ד
 ר ע"י מלוה ולוה
 פ"ד ה"ל ד, ויר"ד
 קס"א ע"י ו,
 ש ע"י מלוה ולוה
 פ"ד ה"ל ד, ויר"ד
 קס"א ע"י ו, ופ"ה
 ש"ס ע"י א,
 ת ע"י מלוה ולוה
 פ"ד ה"ל ו, ויר"ד
 קס"א ע"י א.

קצב

ס מ ג

הלכות רבית

ל"ת קצנ

[ד"ר סב ע"ד-סג ע"א]

- ה'הלכות עולם
- א ע"י יו"ד קס סעי' ב, מ, י והג"ה.
- ב ע"י ה'ל' מכירה סכ"ז ה' ה, וזו"מ לנג סעי' ג.
- ג ע"י יו"ד קס סעי' א.
- ד ע"י חו"מ עד סעי' א, שסג סעי' א.
- ה ע"י יו"ד קס סעי' ה', ה'מ"ח ה'ג"ה א"ח א.
- ו ע"י נטות פ"א ה'ל' א, יו"ד קס סעי' יח, וזו"מ ל"ל סעי' ט.
- ז ע"י יו"ד קס סעי' א.

היה נותן לו אבל לא בדבר מרובה (רמב"ם פ"ד ה' א, מ, ט והגה"מ א"ח א)

אמר רב נחמן (ב"מ סג, ג) המלוה את חבירו ומצא הלוה יתור או שהחזיר לו חובו ומצא יתור אם בכדי שהרעת טועה חייב להחזיר ואם לאו מתנה הוא שנתן לו או גזילה היתה לו והבליע לו כחשבון בכמה הרעת טועה באחר ובשתיים או בחמש או בעשר לאותן (ב"מ סד, א מ"ה גע'טוריימא) שדרכן למנות בחמישיות או בעשירות (ע"פ מנכ"ס

בפרק הגזול קמא (ב"ק לו, ג) המלוה את חבירו על המטבע פירש רבינו שלמה בסוף ימיו בתשובה אחת (משו"ט רש"י סימן רכנ והוג"א נהגמ"י א"ח ב) כגון שהלווהו מעות על מנת שישלם לו מעות ולא שאר סחורה והוא הדין למוכר לחבירו לזמן על המטבע על מנת שישלם לו מטבע וכן הכותב לאשתו בכתובתה מטבע ידוע ופירש משקלו והוסיפו על משקלו אם הוזלו הפירות מחמת התוספת מנכה לו שיעור התוספת מפני איסור ריבית אפילו הוסיפו עליו כל שהו ואם לא הוזלו מחמת התוספת אין כאן רבית ואינו מנכה לו אלא נותן לו ממטבע היוצא כאותו שעה כמה דברים אמורים כשהוסיפו עליהן עד חמישיתו כגון שהיה משקלו ארבע ועשאוהו ה' שעד השיעור הזה אין קפידא ודעת הלוה לכך אם ישתנה המטבע אבל אם הוסיפו לו עליו יתור על חמישיתו מנכה לו כל התוספת אף על פי שלא הוזלו הפירות והוא הדין למלוה על המטבע ופיחתו ממנו (ע"פ מנכ"ס מלוה ולוה פ"ד ה' יא גע'יני) וכן פ"י ר"ח (ב"ק נט, א מ"ה ע"ד) ורב אלפס (ש"ס טווי"א):

אמר שמואל (ש"ס לו, ג) המלוה את חבירו על המטבע ונפסל אם יכול להוציא במדינה אחרת ויש לו ררך לאותה מדינה נותן לו ממטבע שהלוהו ואומר לו לך והוציא במקום פלוני וכל שכן אם סותרו אותה מדינה מצויין לכאן שדי במטבע שהלוהו ואם אין לו דרך לשם הוא נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה וכן בכתובה (ע"פ רמב"ם מלוה ולוה פ"ד ה' יב והגמ"י א"ח ב) אף על פי (מ"ה המלוה) ששנינו שם במשנה (ט, ג) גזל מטבע ונפסל אומר לו הרי שלך לפניך ואינו משלם לו מטבע חדש זהו מפני שבתורת גזלנות היה אצלו וכיון שמחזיר אותו מטבע עצמו שגזל פטור אבל מלוה להוצאה ניתנה ומחזיר לו מעות אחרים הילכך אפילו מחזיר לו אותן מעות עצמן אין זה פרועון ער שישלם ממטבע חדש ובלבד שלא יהא שם צד רבית כאותו עניין שביארנו למעלה כך

פירש רבינו שלמה בתשובה אחת (משו"ט רש"י סימן (רכז):

הורה רבינו משה (מלוה ולוה פ"ד ה' יג) שהלוה שמחל למלוה הריבית שלקח ממנו או שעתידי לקחת ממנו וקנו מידו שמחל שהמחילה מועלת כדאמר (ב"ק נד, ד) הגזלנים ומלוי בריבית שהחזירו אין מקבלין מהן ואין נראה לי זאת הראיה שלשם הפקיעו ב"ד ממון הלוה מפני תקנת השבים וגם הוא כתב שהגאונים חולקין עליו בזה:

אמר רב ששת (ב"מ ט, א) נכסי יתומים מותר להלוותם לאדם נאמן שיש לו נכסים טובים קרוב לשכר ורחוק להפסד כיצד אומר לו תהיה נושא ונותן בהן ואם יהיה שם ריוח תן להם מן הריוח חלק ואם יש שם הפסד אתה תפסיד לבדך שזה כאבק ריבית וכל אבק ריבית אינה אסורה אלא מדבריהם ובנכסי יתומין לא גזרו רמב"ם מלוה ולוה פ"ד ה' יד):

שנינו שם (ב"מ טא, ג) ישראל שלוה מעות מן הגוי בריבית ובקש להחזירם לו ומצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני מעלה לך כדרך שאתה מעלה לגוי הרי זה רבית קצוצה ואם העמידו אצל הגוי מותר מפרש לה רב פפא (ש"ס) בנושא ונותן ביד שנטל הגוי מעותיו וחזר ונתנם לישראל אחר מותר אף על פי שנראה קצת שלדעת ישראל עושה כן (ע"פ רמב"ם מלוה ולוה פ"ה ה' ט):

וגוי שלוה מעות מישראל בריבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני מעלה לך כדרך שאתה מעלה לישראל הרי זה מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור פירוש רבינו שלמה ור"ח (מ"ה נטו) וגאוני המערב שאף על פי שנתן הגוי המעות בידו הואיל ומדעת הישראל נתן הרי זו ריבית קצוצה ומכאן פסק ר"ח שיש שליחות לגוי מדבריהם לענין חומרא אבל רבינו יעקב פסק שאין שליחות לגוי אף לחומרא ורב פפא שהעמידה בנושא ונותן ביד עונה גם על הסיפא שאינו אסור אלא בנושא הישראל ונתן ביד הישראל אחר אמנם הרב ר' אליעזר ממין (ירמיה ק"ח ע"ב) מן פ"ג הביא ראייה מן התוספתא (ב"מ פ"ה ה"ט) שיש שליחות לגוי לחומרא דתניא ישראל שאמר לגוי הא לך שכרך וצא הלוה מעותי בריבית אסור וגוי שאמר לישראל הא לך שכרך והלוה מעותי בריבית מותר אבל אסור לעשות כן מפני מראית העין אבל נראה בעיניו שהיא כתובה בשיבוש שהיאך

ביאור מהרא"ש
לאותן שדרכן למנות בחמישיות או בעשירות לטון הגמול נפיק לחיוב נשך היכי דמי נכדי שהרעת טועה אמר רב אסא גריה דרב יוסף נפשוירמא ונפשוירמא וזה לשון רש"י עשוירמא ונפשוירמא א"ל י"ל לחלקם למעות הערפות להוילוף עשר עשר או ה' ואלו ה' או כ' ערפות שאין נאות לכלל ה' י"ל לומר שפעה נחשבו וכו' עד לכלל א"ל ערפות על ממשיות א' או כ' או ג' ה' שאינם מניעות לה' לא טעה כלום וכולם מתנה עד כאן לשון רש"י חוה לשון התוספות נפשוירמא ונפשוירמא הם היו רבלין נה' דרך שאנו מונין א' א' ולדין היו ככל עין נכדי שהרעת טועה עד כאן לשון המוס' ולפי זה נר"ד לומר מה שכתב המחבר בלמד ושמיס ר"ה לומר במקום שמונין א' א' הכל נכדי שהרעת טועה ואין הפירוש דלמד ושמיס וכו' וי' דהמס כשהמומר אינו נמנה כ"י או נה' או כ"י אז המומר הכל על תקבל המעות אצל כשמונין א' א' הכל נכדי שהרעת טועה ואין לתקבל כלום אמר שמואל המלוה את חבירו כו' נפיק הגזל קמא מפרשים התוספות אליבא דר' שמואל לזקא נשקל עמו נשפח הלוואה שייך לו מעות כי מטבע שנפסלה לא שמה מטבע אצל הלווה נשקט עתה לו מה שהלוהו ואף אם נפסל.

ל"ת קצג

הלכות רבית

[ד"ו סג ע"א-ע"ב]

ס"ג

קצג

ביאור מהרא"ש
 פסקינן שם פיה
 חלפיל קאי שהיה
 המנהג דלון מושיבין
 חנוני למסליה שר
 כלומי פסקין שם
 בגמרא ג' כ' שם
 סקן לחזקו נשן סמון
 לאוסה משנה ופיל
 מיניה גרסינן אמר רבא
 לית הלכתא בשטר
 ממחנאי זקופי ליה
 לדוסה חקרתא רחמו
 ליה בשטרך מי ימכ
 דהוה רוחא עד מאן
 לשון הגמרא והיינו הן
 שהיה המחנאי כאלן.
 שלא אסרה תורה
 אלא רבית הבא
 מלחה למלוה והיא
 מלי שלח מנה לו הלוה
 אצל מנהג לו הלוה
 יהיה נראה שגלוהו
 ואסור מרדכי ופוסקות
 מאלסם סקן לחזקו
 נשן.

יהא מותר בסיפא גוי שאמר לישראל וכו' אם כן
 מצינו שליחות לגוי לקולא וכן ראוי להיות שם
 ישראל שאומר לגוי הא לך שכרך וצא הלוח
 מעותי בריבית מותר אבל אסור לעשות כן מפני
 מראית העין וגוי שאמר לישראל הלוח מעותי
 אסור מכל מקום למדנו שיש שליחות לגוי
 לחומרא וכן משמע גם מתוך דברי רב יהודאי
 גאון בהלכות גדולות (ד"ו הל' רפ"ג ע"ג) ונראה לי
 כי גירסא ראשונה עיקר ומה שמותר זהו
 כשהדבר ידוע שהמעות באחריות הגוי וראיה
 עוד מדתניא בירושלמי (כ"ג פ"ה ה"ו) ובתוספתא
 (כ"ג פ"ה ה"ט) מעות ישראל המופקדות ביד גוי
 מותר להלוותן בריבית כו' זה הכלל כל
 שבאחריות ישראל אסור באחריות גוי מותר
 ישראל שנעשה אפוטרופא לגוי או סנטירו מותר
 ללוות ממנו בריבית וגוי שנעשה אפוטרופא
 לישראל או סנטירו אסור ללוות ממנו בריבית הרי
 משמע כגירסא ראשונה שבתוספתא של מעלה: ה

אמר רבא (כ"ג פ"ה ט) 'ציאת מצרים דכתיב גבי
 ריבית למה אמר הקדוש ברוך הוא אני הוא
 שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לשאינה
 של בכור אני הוא שעתידי ליפרע ממי שתולה
 מעותיו בגוי ומלוה אותם לישראל בריבית פירוש
 (מד"ה שמונה) כגון שאומר לו ראובן לשמעון קח
 משכוני ולוה לי מעות מגוי פלוני הרגיל אצלך
 והלך שמעון ולקחם משלו ומטעה את ראובן
 לומר מן הגוי לקחתי, יש פירושים אחרים וזה
 עיקר: ט

מסקינן שם (כ"ג פ"ה ט) כי גוי שהלוה לישראל
 בריבית אסור לישראל אחר להיות לו
 ערב שכיון שבדיניהם שתובע את הערב תחילה
 נמצא הערב תובע את הישראל בריבית שישראל
 ערב חייב בה לגוי לפיכך אם קבל עליו הגוי
 שלא יתבע הערב תחלה הרי זה מותר: י

אם כסף תלוה את עמי וגוי עמי קודם
 שמצוה להקדים הלואה ישראל בחנם
 מהלואה הגוי בריבית (פ"ט רמ"ב מלוה ולוה פ"ה הל' ה,
 ז):

שנינו שם (כ"ג פ"ה ט) אין מושיבין חנוני למחצית
 שכר ולא יתן לו מעות ליקח בהן פירות
 למחצית שכר אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל
 בטל וכל ריני העסק כארנו בספר מצות עשה (פ"ג)
 במצות וכי תמכרו ממכר לעמיתך:

בדיני השותפות פסקינן שם (כ"ג פ"ה ט) שהמשתתף
 עם חבירו במעות או בקרקע או הנותן לו
 עסק לא יצורף השכר עם הקרן שמא לא יהיה שם

שכר ונמצאו באין לידי ריבית (פ"ט רמ"ב מלוה ולוה
 פ"ה הל' י):

שנינו שם (כ"ג פ"ה ט) ר"ג אומר יש ריבית
 מוקדמת ויש ריבית מאוחרת כיצד נתן
 עיניו ללוה והיה משלח לו דורון בשביל שילונו
 הרי זה ריבית מוקדמת ליה ממנו והחזיר לו
 מעותיו ואחר כך שלח לו דורון מפני מעותיו
 שהיו בטילות אצלו הרי זה ריבית מאוחרת ואין
 ריבית מוקדמת ומאוחרת אסורה אלא במפרש
 מפני ההלואה אבל כסתם מותר ודווקא מתנה
 מועטת שאין כאן פירוסם שמפני ההלואה נותן
 לו אבל מתנה מרובה אפילו כסתמא אסור: ט

יש דברים שהן כמו ריבית ומותרין כיצד לוקח
 אדם שטרותיו של חבירו ומלוותו בפחות
 ואינו חושש משום ריבית כדאיתא בירושלמי (כ"ג
 פ"ה ה"ה) ובתוספתא (כ"ג פ"ה ה"ג) ובתלמודינו
 בפרק איזהו נשך (כ"ג פ"ה ט) אומר שמותר לתת
 לחבירו דינר כרי שילוה לפלוני מאה דינרין שלא
 אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה וכן
 אומר אדם לחבירו הילך דינר זה ואומר לפלוני
 שילויני שלא נתן לו אלא שכר אמירה: י

תני רבי חייא אומר (כ"ג פ"ה ט) יש דברים שהן
 מותרין ואסור לעשותן מפני הערמת ריבית
 כיצד אמר לו הלויני מנה אמר לו מנה אין לי
 חטין במנה יש לי ונתן לו חטין במנה וחזר ולקח
 ממנו בתשעים הרי זה מותר אבל אסורוהו מפני
 הערמת ריבית שהרי נתן לו תשעים ולקח ממנו
 מנה ואם עבר ועשה כן הרי זה מוציא ממנו מנה
 ברין שאפילו אבק ריבית אין כאן (פ"ט רמ"ב מלוה
 ולוה פ"ה הל' י, טו), רב חמא (כ"ג פ"ה ט) היה רגיל
 להשכיר מעותיו פירוש רבינו יצחק (מד"ה טו"ג)
 שהיה מקבל עליו אחריות אונסין ולכך היה עולה
 על רעתו שיהיה מותר וכלו מעותיו למדנו
 שאסור להשכיר הדינרין שאין זה דומה למשכיר
 הכלי שהכלי חוזר בעצמו וזה מוציא דינרין אלו
 ומביא דינרין אחרים נמצא זה אבק ריבית (פ"ט
 רמ"ב שם הל' טו) והא דתניא (מד"ה מ"ה) בתוספתא
 (כ"ג פ"ה ה"ה) מותר אדם להשכיר מעותיו לשלחני
 להתנאות בהן לשם המעות חוזרין בעצמן ולכך
 מותר ועוד מפרש שם טעם אחר כלי ניכר פחת
 שלו והשכר נראה מפני שמקבל עליו הפחת
 הילכך אפילו היה נותן לו המרא לכלותה
 במלאכתו ולשלם אחרת מותר אבל מעות אינו
 ניכר פחת שלהן משבאו לידו ואין נראה השכר
 שלהן אלא שכר מלוה:

הליכות עולם
 ח פ"י י"ד קסח
 פ"י, י, כד.
 ט פ"י י"ד קס ט"ז
 י פ"י י"ד קס ט"ז
 ב פ"י פ"ט טו ספ"ז
 ב פ"י פ"ט טו ספ"ז
 ל פ"י י"ד קס ט"ז
 כ פ"י פ"ט טו ספ"ז
 ג פ"י מלוה ולוה
 פ"ה הל' י, ו י"ד
 קס ט"ז ו ה"ה.
 ג פ"י מלוה ולוה
 פ"ה הל' י, ו י"ד
 קס ט"ז.

אלא הבא מלוה למלוה. ולפי המ[ס]קאנא משי⁶⁰ אסור כשיודע שאחריות החוב הוא על ישראל [אבל כשבא המשכון על יד גוי ולא ידע מתחילה שאחריות החוב יבא על ישראל]⁶¹ יכול ליקח הרבית. השיב רש"י ז"ל בתשובה אחת⁶² כי הנמנע ליקח הרבית מישראל בזה הענין הרי זה חסיד [שוטה].⁶³ אמרי' פ' הגוזל קמא (בבא קמא צז ע"א) המלוה את חברו על המטבע שנפסל אם הוסיפו על המשקל עד חומש יתן מטבע החדש ואין כאן רבית, וכן פי' רש"י בתשובה.⁶⁴ וכן שמעתי ממורי ה"ר טוביא וזה לשונו, על [130א] המטבע שנפסל הפורע לאלתר יפיל הרביע והפורע אחרי השנה יפיל הכל ודינא דמלכותא דינא. מעות של יתומים מותר להלותם ברבית קרוב לשכר ורחוק להפסד. ישראל שלוה מעות מן הגוי ברבית ובקש להחזירם לו, מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אפרע הרבית לגוי, צריך שיעמידנו ויפרע המעות ביד הגוי ויחזור הגוי ויתנם ביד ישראל. וגוי שלוה מעות מישראל, מצאו ישראל אחר ואמ' לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו, מותר ובלבד שלא יעמידנו בפני ישראל. פוסקין⁶⁵ אם קבל הרבית מיד הגוי אם הישראל במעמד ולקח הרבית לדעתו כיון שבאחריות ישראל אסור. שנינו בירושלמי (בבא מציעא פ"ה ה"ב, י סע"א) מניח אדם הלואתו⁶⁶ [135ב] בפחות משויו ואינו חושש משום רבית. מניח אדם משכונו שיש לו מן הגוי ונותנו לישראל חברו. מותר להשכיר מעותיו לשולחני כדי להתנאות בהן ודוקא שהמעות חוזרין בעין. המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם. מותר ליטול בשדה משכ[נ]תא בנכיתא פי' המנכה לו מעה כסף בכל שנה. אבל בית וחצר אסור לדור בו אפי' בנכיתה לדברי רש"י.⁶⁷ והקאמ' בירושלמי (בבא מציעא פ"ד ה"ב, ט ע"ד) מה בין בית לשדה בית אין מצוי ליפול שדה מצוי לישדף, ועוד אמרי' (ערכין לא ע"א) גבי בית חומה רבית גמורה היא והתורה התירתו. ויש אוסרין להלוות מעות על ספר אחד וללמוד בו. [136א] משכנתא דסורא מותרת אפי' בבית ואפי' לצורבא מרבנן דכתבי במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף. סתם משכנתא י"ב חדש. אמרי' התם (בבא מציעא סג ע"ב) כל אגר נטר לי אסור. טרשא דרב חמא מותרת, שהיה מוכר במקום הזול כשער במקום היוקר והיה מקבל עליו אחריות הדרך והיו הלוקחין משתכרין בפרקמטיא שלוקחין שם במעותיו. נמצא שלא לוו ממנו אלא מעות בלבד שקיבלו מן הפרקמטיא. טרשא דרב נחמן שרי, כגון למכור בהמתנה יותר מכדי דמיה. ובלבד שלא אמ' לו אם מעכשיו הרי הוא בפחות אלא

60 ראה ח' סולוביצ'יק, הלכה כלכלה ודימוי עצמי: המשכונאות בימי הביניים, ירושלים תשמ"ה, עמ' 90, הערה 33.

61 כך בכ"י ה. בכ"י א נשמט מחמת הדומות.

62 תשובות רש"י, סימן רכט.

63 כך בכ"י ה. בכ"י א נשמט.

64 תשובות רש"י, סימן רכג.

65 רמב"ם, הלכות מלוה ולוה ה, ד.

66 כאן נכנס הקטע מדיני איסור והיתר (לעיל, לאוין, פא).

67 רש"י, בבא מציעא סד ע"ב, ד"ה קא משמע לן.

באחריות גוי מותר. ולפי זה ישראל הצריך ללוות מעות מישראל חבירו על ידי גוי לא ילוה אלא אם כן יקנה המשכון לגוי בפירושו^א, והמלוה יש לו לסבור שהלווה עושה מעשיו בהיתר, ואם הלוה יאמר אחרי כן לא עשיתי כדת אין להאמינו, אך ירא שמים יש לו להתרחק מן הדבר עד שידע שהלווה עושה כדת. אבל כשפקיד או שוטר או מושל לקח משכון מישראל אז ודאי אינו מקנהו לו, ואסור ליקח ממנו רבית. וכשאדם הולך לגור חוץ לעירו ואומר לישראל חברו לפדות משכונותיו, אסור לתת לו יותר על הקרן אם לא יאמר בפירושו בכך וכך אני קונה המשכונות ממך, (שו"ע י"ג ע"ג ויש אומרים דאפילו ממשכנו אלו סממא שרי דהאי מכין להמירא ומתאן דלאמר ליה דמי), ואם נותן לו הקרן לבד אסור למלוה ליקח הרבית מכאן ולהבא אם לא בתורת מקח כאשר אמרנו. וחובות של אשראי, צריך שיאמר לחברו אתה תפטור הגוי בכך [וכן] מכל וכל, ואני קונה ממך בכך וכך כל מה שאוכל להוציא מהגוי. ומותר (שם דף ע"ב) לישראל ליתן משכונות לחבירו לישראל ללוות לו מן הגוי, אבל אינו נעשה לו ערב ללוות מן הגוי אלא אם כן קבל עליו הגוי שלא יתבע מן הערב תחלה. ומותר לישראל ליקח משכונות של גוי ולומר לחבירו הלוה מעות על משכונות אלו שהם של גוי, ואם אמר אחרי כן של ישראל הם אינו נאמן ומותר (שם ס"ט טור י"ד ק"ס) לישראל לומר לחבירו טול דינר ואמור לפלוני שילוה לי מעות, וכן מותר לומר (שם) לחברו טול דינר והלוה

תתן מכשול, ועשה דלנכרי תשיך. והערב והעדים עוברים [על] לפני עור לא תתן מכשול. אעפ"י שהמלוה והלווה עוברים על כל אלו, אין לוקין עליהם, לפי שניתן להשבון והוי לאו הניתק לעשה דוחי אחיך עמך אהדר ליה כי היכי דליחי בהדך, שכל המלוה ברבית אם רבית קצוצה היא שאסורה מן התורה (שם דף ס"ב טור י"ד ק"ב) יוצאה בדיינים, כרבי אליעזר שפסק שם הלכה כמותו, ומוציאין אותו מן המלוה ומחזירין ללוה. ואם מת המלוה (שם ס"ג) אין מוציאין מן היורשים, שנאמר אל תקח מאתו נשך ותרבית וחי אחיך עמך, לדידיה אזהר רחמנא לבריה לא אזהר רחמנא. הניח (שם) להם אביהם פרה או טלית וכל דבר המסויים שלקח ברבית, חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם אם עשה תשובה ולא הספיק לחזור [להחזיר] עד שמת. אסור לאדם (שם דף ע"ג טור י"ד סימן ק"ט) להלוות לבניו ולבני ביתו ברבית, אעפ"י שאינו מקפיד ומתנה הוא דיהיב להו, הרי זה אסור, שמא ירגילו בדבר זה. אבל תלמיד חכם שהלוה זה לזה ונתן זה לזה יותר על מה שלוה ממנו מותר, (שו"ע ומ"ט לא ירגילו פ"ט ב"ק שלא ילמדו מהם), ואומר ר"י (שם ב"מ) שאינו מותר אלא בדבר מועט, שידוע שבלא זה היה נותן לו, אבל לא בדבר מרובה. תניא בתוספתא (דנ"מ דף ק"ג פ"ה וירושלמי דף י"ב ר"מ שם פ"ה טור י"ד סימן קס"ט כל הסוגיא), [מעות של ישראל המופקדות ביד גוי, מותר להלוותן ברבית, מעות של גוי המופקדות ביד ישראל אסור^א], זה הכלל כל שהוא באחריות ישראל אסור,

רנט (רס) א) [ובתוספתא יש] ישראל שמינהו גוי אפטרופוס או סנטר על מעותיו מותר להלוותן ברבית, (שו"ע אבל אסור מפני מראית עין מיהו אם הדבר מפורסם לרבים מותר), אבל גוי שמינהו ישראל סנטר על מעותיו אסור, זה הכלל כל שהוא ברשות ישראל אסור ברשות הגוי מותר, פירוש באחריות, ובפנים גבי מופקדות פירש איפכא, ויש לישב שניהם דההיא דמופקדות רוצה לומר דהאחריות על הנפקד כי ההיא דפסחים גבי חמץ לא יקבל פקדונות מן הגוים ומוקי לה דקבל אחריות עליו הכא נמי מיירי שקבל עליו הנפקד [ה]אחריות, וההיא דסנטר מיירי שהאחריות על המפקיד לכך אזלינן בתר המפקיד. ע"כ מה"דמנע. ב) ויש מפרשים אפילו בסתם [ד]דעתו לכך, וכן נהגו היתר אפילו בסתם.

טז עוד משמו שהתיר לכתוב בלוחות של שעה בחול המועד
 [כדרכו] ומכתיבת דיו צריך [מצריך] שנוי בכל אות ואות.²¹
 יז עוד משמו, שהיה מצוה לשכיב מרע שנתן גט לאשתו [על ידי
 תנאי] לומר כך: הרי זה גטך²² אם מתי מחלי זה,²³ ואם לא מתי
 מחלי זה לא יהא גט, ואם יהיה גט הרי את מגורשת ממני והרי
 את²⁴ מותרת לכל אדם.²⁵
 יח עוד משמו, שהמלוה [את חבירו (ק)] על ידי גוי,²⁶ שצריך
 להקנות הלוה בשעת ההלוואה במתנה גמורה וכן המעות בשעת
 הפרעון, ובשעת הפרעון אין צריך להקנותם כי אם בלבו אע"פ
 שלא ישמע הגוי ולא ידע. ואם ימות הגוי קודם שיפדנו יכול
 המלוה לעכב המשכון ולא יחזירנו ללוה ישראל. ואם²⁷ יאמר
 הלוה בשעת הפרעון שלא הקנה לגוי לא יאמין לו²⁸ אבל עבד
 הפקיד שתקף משכון מישראל אסור למלוה ליקח הרבית ואפילו
 לא ידע בתחילה שהיה של ישראל כי ודאי לא הקנה לו הלוה
 בתחילה. ואם לזה ממנו ישראל ואמ' לו שהוא עבור גוי אחד
 ואחרי כן בשעת פרעון אמר שהיה בעבורו שרי²⁹ למלוה ליקח
 ריביתו מאחר שלא הבין מתחלת³⁰ ההלוואה והלוה חטאו ישא.

- 21 כל=טז; פ=נג י=יט, ר=יב, המוסגר נוסף בכ' ב=לה בנדפס חסר צריך, ק=לד. דין לוחות
 שעה הובא בארחות חיים ה' חולו של מועד ומשם ברמ"א תקמה, ז. וכן הובא בא"ח
 דין שנוי בכל אות ואות. ועי' משנ"ב ס"ק מג, וס"ק לה.
 22 בי': אם לא מתי מחלי זה לא יהא גט ואם מתי מחלי זה יהא גט וכו'. בל' כנ"ל.
 והסופר מוחק ואם לא שבסוף, ובר' כנ"ל י' ונוסף ואם יהא גט הרי את מגורשת כו'. ב:
 כנ"ל עד "גט" וממשיך מיד הרי את וכו'. בכ' הנוסח: הרי זה גיטך אם לא מתי מחלי
 זה לא יהיה גט ואם מתי מחלי זה יהיה גט ואם לא מתי וכו' כבפנים.
 23 בפ' ק' נוסף: יהיה גט.
 24 והרי את חסר בפ'.
 25 לכ=יז, פ=נה, ק=נט, י=כ, ב=סא, ר=יג עי' אבע"ז סי' קמה ולכאורה הנוסח שבפנים
 אינו מדויק כיון שלא נכתב בו מהיום או מעכשיו, וכן אין להקדים פורענות לעצמו עי'
 שו"ע קמה ב, הוב"ש ס"ק ח.
 26 לכאורה שלא כשו"ע יו"ד קסח-קסט ה שאסור להלוות בריבית ע"י גוי ואף רמ"א
 שהקל שם כבר כתב ש"ך שאם נעשה בכוונה להערמה בכל ענין אסור. וצ"ב אם שונה
 הדין בגלל שמקנה [בהערמה] לגוי.
 27 בכ' ואפי'.
 28 ב"ר" נוסף כאן: והכלל של ריבית כשהמשכון באחריותו של גוי אז שרי ללוה ליתן
 הריבית ואפי' יהיה הכל ע"י ישראל כן נר' לומר מפי התלמיד, אבל הפקיד וכו'.
 29 בפ' שאין
 30 ק=בשעת, ר=מאחר שמעיקרא לא היה יודע בתחילת

וכן אירע לו באורלינש וכן הורה ה"ר דוד רבו.³¹ וישראל שרוצה להקנות משכנו לישראל אחר ורוצה לקבל ממנו הקרן והריבית שהרויח עד עתה או' [רבינו הק']³² הר"ר יצחק [מגב"ע דנר']³³ שאין לו תקנה עד שיזקוף הכל ביחד והקרן והריבית שעל המשכון³⁴ ויאמר לו קנה המשכון זה בדמים הללו ובקשתיך לכשיבוא הגוי שתתנהו לו באותן הדמים ובמה שירוויח מכאן ולהבא אם תרצה ואם לא תרצה אל תתנהו לו ויאמין מזה המקנה לקונה אם ירצה וכן מחובות על חותמות צריך שיאמר לו יש לי כך וכך מעות ואני פוטר הגוי ממה שחייב לי ואתה תקח כל אשר תוכל ממנו מחותמות הללו.³⁵

ט עוד משמו כשחל ערב פסח להיות בשבת שאין לבכורות להתענות [כל עיקר בערב שבת אם ירצו, וטוב להם להתענות] בחמישי.³⁶

כ עוד משמו שאסר לאכול ענבי ספרד בפסח.³⁷
כא עוד משמו שהתיר לשים סלת במים רותחין בפסח לצנועין, אבל לא להורות לרבים פן ישגו להשים במים שאין רותחין.³⁸
כב עוד משמו, גבנים מלוחין כשרים שנפלו בציר גבינים מלוחים -

31 וכן הורה רבינו, לישראל
 32 נוסף בכ', ובפ' ר' בלא שם: אומד הרב.
 33 נוסף בכ'.
 34 בפ' נוסף: והשבח שעל המשכון. וע' שו"ע קסח ב-ג המצריך החזרת חוב ורק אחרי זה יכול ליתן לישראל אחר.
 35 פ=נו י=כא כל=יח ב=סה ק=סג ר=יד. ועי' יו"ד קסט סעיף ו ואילך.
 36 פ=יג י=טז, ר=טו כ'ל=יט המוסגר נוסף בכ"ר. ב=כח ק=כז עי' שו"ע תע שהביא מחלוקת בדבר.
 37 פ=יד, י=יז ושם חסר בפסח. ר=טז, ל=כ כ=כד ק=חסר! לא ידעתי מהם ענבי ספרד ולמה נאסרו. ואולי היו מערבים בהם קמח בשעה שמתקנים אותם וכפי שכתב בהגהת סמ"ק רכב לגבי תאנים.
 38 ל=כ, כ=א, ב=כה, פ=נז, ק=כד, חסר: להורות י=יח ר=מד.
 רבינו נראה יחיד בדבר, עי' אוצה"ג פסחים לט ב תשובות קה קז שהגאונים אסרו ושם צוין לראשונים שהביאו דין זה וכן רי"ף שם. מ"מ חומ"צ פ"ה ה"ג בשם, וכן פסק הרמב"ם שם ה"יז ריא"ז פסחים פ"ב ה"ד, כלבו סי' מח עמ' ט, ג טו ש"ע או"ח תנד ג ועוד שהאיסור פשט בכל ישראל, אמנם בסמ"ק סוף סי' רכב: נהגו העולם שלא לחלוט. אמנם בה"ג שהובא במעשה רוקח סי' פד ותניא רבתי מה ושכלי הלקט רטו בשם רש"י התירו לחלוט לתרגולים ושלא למסור הדין לעם הארץ וכ"נ מעיטור ח"ג עמ' קפט ב (הוצ' ר"מ יונה) ובמנהיג הלכות פסח סי' לא התיר לתינוקות, אבל רבינו כתב דין זה בסתם.

יום ששי ס"מ"ק מצוה רנה רא

כשהלוה מתחסר ואין המלוה מתרבה וכשהמלוה מתרבה ואין הלוה מתחסר אכל אם הלוה מתחסר והמלוה מתרבה אפילו על ידי דבר אחר אסור (קמז) כדמוכח בתוספות פרק קמא דקידושין (דף ו' ד"ה דארוח) גבי דארוח ליה זמניה (קיו). אין מושיבין חנוני למחצית שכר (קיה) אלא אם כן נותן לו

הסמ"ק מצורף

(קטז) פי' כגון אם ראובן אמר לשמעון שקול ד' זוזי ותימר ללוי (ראובן) [דיוזופן] זוזי והלך שמעון ואמר ללוי אתן לך ד' זוזי ותזיף לראובן דכמו מלוה למלוה הוא שמלוה יצאו אף כי לא נתנם למלוה אלא לשמעון נתנם משלו כמו תן מנה לפלוני ואקדשת אני לך, עכ"ל בתר' בפרק איזהו נשך (דף ע"א ד"ה מצאו).

(קיו) ישראל שלוח מן הגוי בריבית ובקש להחזיר לו מצאו ישראל אחר (475) ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור ואם העמידו אצל גוי מותר וגוי שלוח מעות מישראל בריבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור ומוקי לה רב פפא (שם) כשנטל ונתן ביד אבל אם הישראל נשא ונתן ביד שלקח המעות מן הגוי ונתנן לישראל זה אחר אסור ואם הגוי נתנן מידו לישראל האחר אפילו לפני ישראל זה המלוה מותר לפי רבינו תם (שם) דפירש אין שליחות לגוי אפילו לחומרא ורב פפא דמוקי לה כשנשא ונתן ביד קאי אף לסיפא, ולרש"י ולר"ח וגאוני מערב שפסקו שיש שליחות לגוי מדבריהם לחומרא ואם נתן הגוי מידו המעות לישראל האחר לפני ישראל זה המלוה הואיל ומדעת הישראל נתן הרי זה ריבית קצוצה ומפרש רש"י ואם העמידו אצל ישראל אסור דסיפא אפילו לא נשא ונתן ביד ישראל, וגם ה"ר אליעזר ממיץ מביא ראיה שיש שליחות לגוי מתוספתא אחת (ב"מ פ"ה ה"ח) שנראה בעיניו שהיא כתובה בטעות ומגיה אותה כך ישראל שאמר לגוי הא לך שכרך וצא הלוה מעותי בריבית מותר אבל אסור לעשות כן מפני מראית העין וגוי שאמר לישראל הא לך שכרך וצא הלוה מעותי בריבית אסור ויראה לי כי גירסא ראשונה עיקר דתניא (שם) ישראל שאמר לגוי הא לך שכרך והלוה מעותי בריבית מותר ומה שמותר זה שהדבר ידוע שהמעות באחריות הגוי, עכ"ל ס"ג (לאוין סי' קצ"ג).

ופסק ריב"ן והשתא אסקינן מילתא [דאין] שליחות לגוי לא אנן לדידהו ולא אינהו לדידן ולית גמי זכייה הלכך אסור לישראל לקבל מעות מן הגוי ולתנם לחבירו

ליקוטים

475 מי שהיה חייב לגוי מעות בריבית הגוי אין כאן ריבית, תשובת אשירי (שם וקבלם ישראל אחר מידו. בריבית ההוא סי' י"ג).
 וכתב לגוי שטר בשמו ונתן ליד החייב קהל שנתחייבו שכר לגוי ומשכן ראובן למוכרו ונתן לו ריבית כמה שנים לתת לשמעון באיתו שכר נותנין לשמעון השכר לגוי הוי ריבית קצוצה וחייב להחזיר ואם והריבית ואין בו משום ריבית, תשובת אשירי (כלל ק"ח סי' י"ד). על ואחריותם. לידו. ואחריותם. על

שכרו שום דבר של קציצה (קיט), ומעות של יתומים (476) מותר להלוותן

הסמ"ק מצורף

בריבית אפילו העמיד את חבריו אצל הגוי דהא לית ליה זכייה לגוי ודבר זה שאל ר' את ר' דוד הלוי והתיר לו אפילו לא העמיד חבריו אצל הגוי ולא אמר טעם אלא משום דלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מיד לזה למלוה ור"י נוהג בו היתר על פיו ולבי מגמגם ונוקף, עכ"ל תוס' איזהו נשך.

אמר רבה (שם ס"א) יציאת מצרים דכתיב גבי ריבית למה אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לשאינה של בכור אני הוא שעתידי לפרע במי שתולה מעותיו בגוי ומלוה אותן בריבית לישראל, פי' כגון שאמר ליה ראובן לשמעון קח משכוני זה ולוה לי מעות מגוי פלוני הרגיל אצלך והלך שמעון ולקחם משלו ומטעה ראובן לומר מגוי ולקחתים. אם כסף תלוה את עמי וגוי עמי קודם שמצוה להקדים הלואה ישראל בחינם להלוות גוי בריבית, עכ"ל ס"ג (שם). עני ועשיר עני קודם עניך פי' קרוביך ועניי עירך ענייך קודמים, עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמים, פרק איזהו נשך (ב"מ ע"א).

(קיח) ולא יתן לו מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר, לשון ס"ג (שם), פי' לא יתן לחנוני פירות ויאמר פירות הללו נמכרים בשווה סלע ובחנות בסלע וחצי שב ומכור אותה בחנות ונחלק ביני וביניך ודבר זה אסור שיחלוק עמו בריוח אפילו התנה עמו לחלוק בהפסד אונסא חולא דפלגא דהנהו פירות הוו הלאה גבי חנוני שקבל אחריות לפלגא ואידך פלגא הוי פקדון גביה דהא בעל הפירות קביל עליה פלגא אחריות ומחזי דחנוני קטרח בפלגא דהוי פקדון גביה למתב ליה לבעל הפירות חצי ריוח משום שכר אידך פלגא דהוי הלוואה גביה והוי כריבית וכן לא יתן לו מעות כו' כדפי' לרבי"ן, עכ"ל בפ' איזהו נשך (דף ס"ח).

(קיט) פי' בין מרובה בין מועט כר' מאיר (שם) דהשתא משום אגריה קטרח באידך פלגא דפקדון איכא דמתנן הכי אי פלגא באגר תלתא בהפסד ואי פלגא בהפסד תילתי באגר, פי' אם יש למקבל חצי הריוח לא יקבל עליו אלא שליש ההפסד מן הקרן ואם מקבל עליו חצי ההפסד יקח שני שלישי מן הריוח דהשקיל מקבל ברוחא טפי פורתא ואין צריך לומר דאם מקבל הנותן כל ההפסד מן הקרן עליו דמותר

ליקוטים

476 אפילו אפוטרופוא שמלוה מעות של יתומים בריבית קצוצה פסול לעדות ולשבועה עד שיחזור דאפילו לגוי לא מוויף ואם אין עדים אלא שהודה מעצמו כשר [דאדם קרוב אצל עצמו], ע"כ מרדכי (ב"מ סי' ר"ל).
 [אין הקדש בזמן הזה שמותר להלות בריבית קצוצה אבל בריבית דרבנן שרי, תשובת אשירי (כלל י"ג סי' י"ז)].
 אסור להלות לחבירו ק' על מנת שיתן ב' להקדש ויחזיר לו הק', מ"ג (ב"מ סי' שכ"ח).
 מי שיש לו מעות של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד ואומר שהפסיד עליו להביא ראייה, ויש אומרים שאם אין שם עדים ישבע ויפטר במגו, מרדכי (שם סי' של"ב).

(243)

על שבוטע או על (און באהנד וואן לוק סטאל להעיר
 לואו אמיר הוא וכן פסק און בע ארס טעין
 ין האי או סוס אול על האי בעלמא הידוע
 או שאותן הספר כן על ישרע שבו על לא תזוול
 כסן און שלא (עשרת ילום עשר דמאמט
 לעך באור שהוא כל זמן כמות על עין אם
 לוקח חמת ין האי יראע אהפסד רמת זה
 כן על ישרע וכן פסק דעשר של חיס אומר
 להוות לחמת ישרע וכמו השמע
 כמן עין אחיות הי על האלה והא דמניח
 להם ישרע של הי (כמת ישרע הנני ילי -
 כשהעצמן אעל הי וכן תשא בעלמא כפך אהין
 נשפ ישרע ישרע ישרע ין האי יומר להוות
 ישרע ולב שיעצין אהין וכן הי שמה ישרע
 ישרע יומר ובלב שלא שיעין אהין אר פסק
 אם העצין אהין או שהי ישרעט של ישרע
 אחר אסור להוות כיון אהפסד הוא על השפט
 של ישרע וכן יומר האע שיי פסק הלכה לוא -
 קרין יד הי באהיל היכ עהי יוסר
 ישרעט של ישרע ישרע ואסור להוות עלן
 שהי לא קה העשן כחיסיה דאסן אמרוין
 עלן ומהיך נשעין כסס על הי פסק יומר
 להוות כמת ישרע ישרע ואע"ד מהיך אר
 על פי שרעט ישרע הוא על היקום (א ענין הי

קצה

ויקרא כה בהר

לקה נח) פסול להעיד נז), דלאו אחיך הוא נז).

פסק רלט - רמא

לז) [את כספך לא תתן לו כנשך]. וכן פסק אותן בני אדם שגובין מן הגוי (ר) בית או סוס או כל [דבר] על (הגוי ב) הלואה הידועה לו שאותו הפסד בא על ישראל עובר על לא תגזול, וכופין אותו שלא לעשות משום עשה דואהבת לרעך כמוך שהוא כלל גדול בתורה נח), כל שכן אם לוקח ריבית מן הגוי ויודע שהפסד ריבית זה בא על ישראל. וכן פסק דמעות של גוים מותר להלותן לריבית לישראל נט). ובגמרא ס) משמע סא) כגון שאין אחריות הגוי על המלוה סב). והא דתני מותר להלות מעות של גוי לריבית לישראל, הני מילי כשהעמידו אצל הגוי. וכן תניא בהדיא בפרק איזהו נשך סג) ישראל שלוח מעות מן הגוי מותר להלותו לישראל ובלבד שיעמידו אצלו. וכן גוי שלוח מעות מישראל מותר ובלבד שלא יעמידו אצלו. אך פסק אם העמידו אצלו או שהגוי מסר משכונו של ישראל לישראל אחר אסור להלוותו כיון שההפסד הוא על משכונו של ישראל. וכן מורה ראש עמי פסק הלכה סד) דלא קרינן יד הגוי באמצע היכא שהגוי מוסר משכונו של ישראל

נה) הא אם לקה חוזר לכשרותו כ"כ הסמ"ג ל"ת ריד בסופו ורמב"ם ה' עדות פי"ב ה"ג ועיי"ש בכ"מ, וכדאמרינן בסנהדרין כו: ארבעין בכתפיה וכשר בתמיה, משמע דלאחר שלקה בכתפיו כשר. נז) וכדאמרינן בסנהדרין כו: ארבעין בכתפיה וכשר בתמיה, וכ"כ הרמב"ם ה' עדות פי"ב ה"ב כל מי שעבר עבירה שחייבין עליה מלקות זהו רשע ופסול וכתב שם הרדב"ז מקורו מגמרא הנ"ל והכ"מ לא כתב המקור. נז) לשון אחיך גבי עדות מצינו גבי עדים זוממין בפ' שופטים שקר ענה באחיו ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו. ובסנהדרין כו. איתא אוכל נבילות להכעיס אביי אמר פסול דהוה ליה רשע ורחמנא אמר אל תשת רשע עד. ואפשר דכוונת רבינו דלאו אחיך הוא משום דהוי רשע ורשע פסול לעדות הא לאחר שלקה נקרא אחיך דכיון שנלקה הרי הוא כאחיך. נח) כ"כ בתו"כ קדושים פרשתא ב אות יב, ומפרש רבינו דלכך הוא כלל גדול בתורה משום דעשה דואהבת כולל כל דבר שהוא בין אדם לחבירו, וכל מילתא דעלך סני לחברך לא תעביד כדאיתא בשבת לא. ואפי' אם גורם הפסד לישראל עובר על העשה ואהבת לרעך כמוך לכך הוא כלל גדול בתורה. וכ"כ הרמ"ה בב"ב כו. סי' קז בגמרא דנזיקין, דאסור למיגרם מידי דאתי מיניה היזקא לאינשי אי משום לפני עור לא תתן מכשול ואי משום ואהבת לרעך כמוך. ואע"ג דרש"י כתב בתשובותיו סי' רכה דאין לדונו משום שבועה לבטל המצות דלא תקום ולא תטור, דתנן בנדרים סה: פותחין מן הכתוב בתורה אומר לו אלו הייתי יודע שאתה עובר על לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך וכו' אלו היית נודר, ומדקתני פותחין לו מכלל דלאו ביטול מצוה הוי דאי ביטול מצוה הוא למה ליה למיפתח בחרטה והתנן אין נשבעין לעבור על המצות דלא חיילא שבועה כלל אלא ודאי אין בכך ביטול מצוה אלא כגון שנשבע שלא לעשות סוכה וכו' עכ"ל. מ"מ במקום דגורם הפסד לחבירו הוי ביטול מצוה ממש ובי"ד כופין אותו. נט) בתו"כ פרשתא ה אות ג, כספך ולא כסף אחרים, ופי' הר"ש משאנן ולא כסף נכרי. ס) בירושלמי ב"מ פ"ה ה"ה מעות גוי שהיו מופקדין אצל ישראל וכו' זה הכלל כל שהוא באחריות ישראל אסור באחריות גוי מותר. סא) בכי"ה: ובגמרא מפרש. סב) פי' שהישראל שהלוה לישראל אחר המעות של הגוי לא קיבל עליו אחריות והוי מעותיו של נכרי ולכך מותר ועי' טור יו"ד סי' קסח (יד): ובב"י שם. סג) ב"מ עא:.. סד) בכי"ה: וכן פסק הלכה. ובמושב זקנים: וכן פסק מורי הלכה.

לישראל ואסור להלוות עליו, שהגוי לא קנה המשכון במסירה דאם כן אחריותו עליו (סח). ומההיא דשרינן כספו של גוי, וכן פסק דמותר להלוות בריבית לישראל משומד, ואף על גב דאמרינן אף על פי שחטא ישראל הוא מ"מ [אחיך לא מיקריסו]. ואע"פ שהחכמים גזרו מ"מ [לא עדיף מגר תושב דאמרינן סו] גבי גר תושב לוי ומלוין מהן [בריבית] כדי חייו. ובזמן הזה פסק רבינו תם (סח) הכל כדי חייו (סז) כי מי יודע אם רוח המושל יעלה עליו ויצטרך לבריות.

פסק רמב

(לט) לא תעבוד בו עבודת עבד. שלא תנהוג בו מנהג בזיון שלא יטייל אחריך ולא יוליך כליך למרחץ (ע). עבודת עבד אי אתה נוהג בו, אבל אתה נוהג עבודת עבד בכך חורין (עא). ולא עבודת בזיון (עב). ותניא במכילתא ואם היה רגילותו בכך מותר. ולכך פסק דשרי לקבל מן השמשין יהודים מלאכת בזיון (עג) כיון שרגילין בכך. ובגמרא (עד) מפרש כל

(סח) וכ"פ העיטור הלכות ביעור חמץ (קכו). אבל הרא"ש פסחים פ"ב ס"ס י כתב להתיר, ועי' טור יו"ד ס"י קסח (יג:) ובב"י ובשו"ע שם סעי' כ. ועי' תשו' רש"י ס"י שסז ובשבלי לקט ח"ב דיני רבית עמוד פא ותשו' מהר"ם ח"ב ס"י עה ושם בפסקים ס"י קמד תשו' הראב"ד ס"י לא שו"ת הריטב"א ס"י ל. (סז) כ"כ ביראים השלם ס"ס קנו עיי"ש, וכ"כ בשמו בסמ"ג מ"ע קסב. אבל בשו"ת רש"י ס"י קעח כתב שאסור ליקח רבית מישראל משומד דאחיך קרינא ביה, וכ"כ הסמ"ג מ"ע קסב בשם רבינו שמואל ב"ר שלמה (רבו של רבינו) שאוסר להלות למשומד ברבית משום לפני עור לא תתן מכשול, ועי' שבלי הלקט ח"ב ס"י מזו וטור וב"י יו"ד ס"י קנט. (סז) ב"מ ע:.. (סח) עי' ספר הישר לר"ת ס"י תרח. (סט) וכ"כ בתוס' ב"מ ע: ד"ה תשיך עיי"ש. (ע) כן הגירסא בילקוט רמו שלא יטייל אחריך בגלטקא ולא יוליך אחריך כלים לבית המרחץ. ובתו"כ פרק ז אות ב שלא יטול אחריך בלנטיא (ופי' הר"ש משאנץ אלונטית להסתפג בה) ולא יטול לפניך כלים למרחץ. (עא) תו"כ פרק ז אות ב. (עב) פי' דאסור לעבוד עם עבד עברי עבודת בזיון כדאיחא במכילתא משפטים מסכתא דניזקין פרשה א בפסוק שש שנים יעבוד דדרש שם שני דרשות, שש שנים יעבוד שומע אני כל עבודה ת"ל לא תעבוד בו עבודת עבד מכאן אמרו לא ירחוץ לו רגליו ולא ינעול לו מנעליו ולא יטול לו כלים לבית המרחץ וכו' ולא יטלנו לא בפוריון ולא בכסא ולא בלקטקא כדרך שעבדים עושין. ואח"כ דרש, שש שנים יעבוד שומע אני בין עבודה שיש בה בזיון בין עבודה שאין בה בזיון ת"ל כשכיר כתושב מה שכיר אי אתה רשאי לשנותו מאומנתו אף עבד עברי אי אתה רשאי לשנותו מאומנתו, מכאן אמרו לא יושיבנו רבו באומנות שהיא משמשת לרבים כגון בלן ספר וכו'. רבי יוסי אומר אם היתה מלאכתו מיוחדת לכך יעשה, פי' שהיו מקודם גם כן אומנות שמשמשת לרבים מותר לרבו שיושיבנו באומנות שהיא משמשת לרבים וכדאיחא בתו"כ כאן פרק ז אות ג עיי"ש. א"כ יש ב' דברים שאסור לעבוד עם עבד עברי עבודת עבד כנעני שהוא מנהג בזיון. ועבודת בזיון והיא עבודה שמשמש אחרים כמו בלן וספר וכמ"ש במכילתא. ורבינו יוסף בכור שור פי' עבודה בזויה כגון לנקות הרפת. (עג) פי' דלענין עבודת עבד מנהג בזיון מיעט רחמנא בו למעט דאתה נוהג עבודת עבד מנהג בזיון בבן חורין, ועבדים ושמשים יהודים שהם שכירים אצלו ג"כ כבן חורין דמו לענין זה, וכמ"ש בר"ש משאנץ בתו"כ פרשתא ו אות ו רודה אתה בבן חורין בפרך, אם הוא שכירו ונשתכר לעבודה קשה, וכ"כ המג"א או"ח ס"י קסא סק"א עיי"ש ובמחצית השקל. אבל הבכור שור בפסוק לט כתב הא דאמרי

פסקי דין שלמה אפרק אלון

הרב מרדכי יהודה ליב זקיש : פסקי הר"ש מלנון רלג

תן לי בנך ואלמדוהו או אניקתו. וגם [נ"ט ע"א] ממטר אומ' השיר מכיל דאם התחילו פועלים במלאכ' ביום' דמיטרא בפלגא יומא לא יסידו הפועלים⁹⁴. וגם ראיא דבחר הכי אמ' הסטר⁹⁵ האי מאן דאגר אנירא לעבידתא ושלם עבידת' בפלגא דיום' אי אית ליה עבידת' דכות' יהיב ליה דקשיא מיניה לא יהיב ליה ויהיב ליה כפועל בטל. כמו כן נמי הכא גבי מלמד ומניקת יהיב ליה כפועל בטל וגם מלמד יהיב ליה שכירותו משום דמלמד הוי כמו אכלושי דמחזא דאי לא עבדי חלשי⁹⁶.

כה. בשולי גוים אין דבר נאסר בו אאיכ שאין בו השני דברים. שאינו נאכל כמי שהוא חי, ושאינו עולה על שולחן מלכים ללפת בו הפת. אבל אם אין בו רק דבר אחד אין בו איסור וכן נהג⁹⁷. ישראל שעומד על גבי עבדו⁹⁸ וטובל כליו אומ' שעלתה הטבילה וראיה מגל שנחלש וישב ומצפה מתי יחלש הגל⁹⁹.

כו. המשכיר בחור אחד להרויח עבדו בבית אחד וקוצב ומוסק עמו שיתן בידו שלשי' ליטר' להרויח בהם למחצית שכר וגם יתן לו סך אחד לשנה וכל שאר המעות שילוח השכיר בבית יהיה משל בעל הבית, וכשיגיע שנה או שנתים אומ' בעל הבית לשכיר איני חפץ יותר לשכור שכיר תניח לי משכונותי וכל תובתי שהלוייתה משלי אומ' השכיר כרצונך אך באותן הל' ליטרי' רוצה אני לחלוק בשבח. וחשיב בעל הבית עד היום הזה יהיה לך חצי השבח ומהיום ואילך יהיה הכל שלי, וחשיב השכיר שמא יש באות' משכונות שישארו שבת. ומאותו שבת כל החצי שלי פסק מו' השיר מכיל, דאי מישראל¹⁰⁰ קונה משכון בשעת הלואתו¹⁰¹ מן הגוי¹⁰² הדין עם השכיר ליטול חצי השבח מכל המשכונות

משלם אלא כפועל בטל ואם אינו רגיל במחלה ולא ידע המשכיר להתנות אינו משלם להם כלום עיין על כל זה בחרי"מ סי' של"ד.

94 גראה דמיירי כגון דאתא מיטרא בליליא ולא סירו פועלים בארעיה דעל כעיה היה להתנות ולפיכך לא יסידו פועלים אבל משיכ' התחילו— כמלאכה צ"ע דגם אם הלכו לעבוד ולא מצאו באשמת כעיה משלם להם כפועל בטל, ב"מ ע"ו ב', וכמ"כ לשון רבנו מגומגם, ואולי צריך לתקן: "ביום' דמיטרא [ושלים עבידתא] בפלגא יומא".

95 ב"מ ע"ז א'.

96 כ"ה בתשובת ר"ש משנץ לחשי' מיימוני לסטר קנין סי' ל'. וכ"ה בטור חרי"מ סי' של"ד.

97 כ"ה בתוס' ע"ז ל"ח א' ד"ה דגים דהלכתא כחרי לישנא ולהקל.

98 אינו רוצה לומר עבד כנעני והא מחויב הוא בכל המצות כאשר ואיב בודאי מכיון בטבילת כלים לשם מצוה.

99 דעת רבינו כהמוסקים דססקו כר' יוחנן חולין ל"ב א' דגם לחולין בעי כהנה ע"י ב"י יו"ד סט"ו קצ"ח. והבא אע"ג דהגוי לא כיון לטבילה וגם בישראל פומד על גביו אמרינן דגוי אדעתא דנפשיה קעביד (גיטין כ"ג א'). אס"ה כאן לא גרע מיושב וטצפה מתי יתלוש הגל דמהני (חולין שם) והתם גבי גט בעינן שיכתוב לשמה אבל בטבילה לא בעינן שיטביל לשמה דאף אם נטבל מאליו כל שכיון לטבילה הוי טבילה מעלייתא וה"נ כשטבל הנוי מהני כהנה דירשאל.

100 אולי צ"ל ישראל.

101 כ"כ הר"ן בסוף ס' שבועת הדיינין בשם הרמב"ן דגם בשעת הלואה קונה משכון

ע"י"ש.

הנשואים מאות' לי ליטרי'. אדם שנותן מעות לחבירו לעשות סחורה להרויח ולא הרויח מהם [או] 103 לא קנה או 104 הרויח מהן או קנה מהם אכן אומ' לעצמי עשיתי מה שעשיתי דין זה פסוק מיה' דתניא בתוס' 105 הנותן מעות ליקח מחם מירות ובאחרונה אמ' לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת ואם יש עדים שקנה מוציאין ממנו בעל כרחו. גם בירושלמי 106 המותר 107 כסו 108 של חבירו אין לו עליו אלא תרעומת. ואם ידוע שקנה מוציאין ממנו בעל כרחו. וזה נמצא בספ' 109 אכן אני מסופק אם יכולין להשי' ביעו אם הרויח מהם דאפי' היה מודה שהרויח ולא הרויח נמ' 110 שגרי' לבעל המעות בעל המעות יכול להשביעו מירי דהוה אאפוסדופוס 111 כ"ש כשאמ' שלא הרויח מהן.

כז. לישא סכינא בי"ט אינו אוסר משו' דאין זה הוצאה שלא לצורך דזימנין כשילך לבית חבירו יחתוך שם מאכל ואו הוי שפיר צורך אוכל נפש. מומנין עפר לכוליה פיתקא 112 מכאן אומ' שאין צריך ליתן עפר כשאדם שוחט ובלבד שיתכרין שהעפר מוזמנת לכך 113.

כח. יש להוכיח מכאן 114 כשאדם עושה [ני"ט ע"ב] שומר וחבריו נהנים ממנו שהם חייבים לפרוע חלקם דאמי 115 אי לא דנינ' לך. כר' יוסף ואלבי' דרב הונא דאמי' הכל לפי מה שגור 116, אך אם זה נהנה וזה אינו חסר פטורי. מכאן יש ראייה דשאני הכא דאי' למימר דאת גרמ' לי הקיפ' יחירי 117 אך אם צריך לתתו עבור חבירו 118 צריך שיפרעום חלקם.

כט. אותן בני אדם שאומרי' כשיש בבית הכנסת שני חתני' ובהן ולוי שיעמדו לקרות בתורה הב' חתני' וכהן ולוי אפי' בשני והמישי שאין קורי' בתורה רק ג' 119 אומ' השיר שזקן הרגל טעות הוא ולא מצינו ארבעה אלא היכא דאיכ' קרבן מוסף 120. ובי"ט דאיכ' איסור מלאכה דאוריית' קורי'. ה' 121 חתן אין בו קרבן מוסף ואין לומ' כמו שקרבן מוסף אחד כמו כן גבי חתן דלנפשי' 122 יוסיפו לך אחד על השלשה. זה טעות שהרי גבי חתן לא מצינו בו איסור מלאכה ואינו אסור במלאכה טפי מחול המועד 123. ואיסור מלאכה דחול המועד אינו מועיל להוסיף

- 102 זה חימא דבהא טליגי ר"מ ורבנן בפסחים ל"א ב' רבנן סברי דישאל מני לא קנה משכוו.
- 103 תיבת "אוי" הוגהה בכתב חדש על השורה. 104 צ"ל ולא.
- 105 תוספתא ב"מ פ"ד (צוקי"מ 381,4) ועיי' תוספתא ראשונים שם.
- 106 ב"מ פ"ה ה"ג. 107 לפנינו: המכסל. 108 כיסו.
- 109 = בספריים? 110 כסו. 111 שבועות מיה א'. 112 חולין ל"א א'.
- 113 ברש"י שם: שהיה עפר תיחוח ומומנו בטה לכך. ולדעת רבינו מומינו בלבו ורין. ועיי' בתוס' שם פ"ג ב' ר"ה צריך.
- 114 האי "מכאן" אין לו מקום. ואולי זהו העתק ממקום אחר.
- 115 ב"ב ה' א'. 116 שם ר' ב': שגור. 117 ב"ק כ' ב'.
- 118 ר"ף דלולא חבירו לא היה צריך לשומר דהו"ל זה נהנה וזה חסר.
- 119 במדרכי מגילה פרק הקורא עומד הביא בשם ר"י ב"ד אברהם בגי' חתנים וא' מהם כהן ופסק שיקרא כהן עצמים ואח"כ יקראו הב' חתנים ולדידהו הוה כמועד ודאיה מהא דכתובות ד' א' לו ולביתו עיי"ש ובי"ב בהגמ"י פ"ב מה"ל תפלה ה"טז א"ר"ק ג'.
- 120 מגילה ב"א א'. 121 הלשון מגומגם. והכוונה היא שלנבי נשפיה הוה כמועד.
- 122 עיי' רמב"ן לכתובות ה' א' שכתב דאסור במלאכה ובמ"מ וכ"כ הרמב"ם פ"י

קתני ישראל שחלזה את הנכרי כר ומיירי על כרחין שלא בשעת הלואה ופר"ת דשעת הלואתו (דנכרי דשלא ר) בשעת הלואתו דישאל וקשיא לר' דהא נכרי ילפי בק"ו דישאל ח"ו להבא מן הדין להיות כגדון ועוד הקשה ר' אהתיא דגיטין דמשמע דשלא בשעת הלואה מיירי מדמייתי (על ה"ר) [עלה תא דר'] יצחק ובשבועות בסוף שבועת הדיינים [דף מ"ג:] [דמשמע ש] דמלוה על המשכון אפילו בשעת הלואתו אינו משמט אלמא דהמלוה דגיטין בשעת הלואתו הוא דאמר התם המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה השמיטה אע"פ שאינו (אלא שוה) [שוה אל] פלג אינו משמט דברי רשב"ג ר' יהודה הנשיא אומר כר' וקבעי למימר התם דבדשמואל קמפלגי דאמר (אדכתא) [אבוד קתא] דמגלא אבוד אלפא זוזי ומילתא דשמואל פשיטא דהוא בשעת הלואה דאלו שלא בשעת הלואה לא היה אמר שמואל אבוד אלפא זוזי שאינו אלא כמו פורע מקצת חובו שהנת) כל אדם פורע מעט מעט ועוד קאמר התם למאי תפוס ל' לזכרון דברים בעלמא חזרון דברים לא שייך אלא בשעת הלואה הלכך נראה דדאי על המשכון לא משמע אלא בשעת הלואה כדמוכח בשבועות וההיא דגיטין בשעת הלואה היא והכי מייתי מדר' יצחק כיון דבעל חוב קונה משכון שלא בשעת הלואה שיכול לקדש בו את האשה בשעת הלואה נמי חשיב משכון וקרינא ב"י על א) אחיך בידך ותניא בספרי אשר יהי לך את אחיך תשמט ידך ולא של אחיך בידך מכאן אמרו המלוה את חבירו על המשכון כר' וכן נמי יש לפרש הך דשמעתא ב) דמיירי בשעת הלואה כדקתני הלווה והא דקאמר בדר' יצחק קמפלגי ה"פ דכיון שלא בשעת הלואה קונה לגמרי כדר' יצחק א"כ לענין חמץ יש לנו לחושבו כאלו הוא ברשותו לעבור בלא ימצא אף בשעת הלואה דחשבי ל' מצוי. (מנין לבעל חוב שקונה משכון. פרש"י קונה משכון לענין להתחייב באונסין. ואומר ר')

עובר (א"כ) [כיון] למפרע כ) הוא גובה אמאי אינו עובר, ומפרש ריב"א והשתא כשמעמיד ותלמוד פלוגתייהו כדר' ל) יצחק מיירי כגון שלא באר"ס דישאל לידי גבי לבסוף שפדאו לבסוף הנכרי דלא שייך חשתא פלוגתא דאביי ורבא כלל אלא בהא פליגי מאן דאמר עובר סבירא ל' דקני ישראל מעכ"מ והרי הוה ל' ברשות דישאל ומאן דאמר אינו עובר סבר דלא קני ל' והרי שלא ה' ברשותו ובסיפא דברי הכל עובר דלא קני ל' הנכרי מיני' לכולי עלמא והרי שה' ברשותו ומ"מ מה שהעמדנו המשנה לרבא כשהרהינו אצלו לאו משום דבההיא סגי אלא כדמוקמא לה במסקנא דא"ל מעכשיו וכגון שלא פדאו הישראל לבסוף דאי פדאו מאי מהני מעכשיו מר.

בדר' יצחק (קאמר מפלגי) (קמפלגי). בפרק השוכר את האומנין [דף פ"א:] תנן מלווהו ג) על המשכון (עובר) ס) [שומר שכר] ואמר' בגמ' מתני' דלא כי האי תנא המלוה את חבירו על המשכון [כו'. כאן] שלא בשעת הלוואתו ופריך והא אידי ואידי הלוואתו ע) על המשכון קתני ופרש"י דעל המשכון משמע בשעת הלואה וקשה לפיר' מהא דאמר בפ' השולח בגיטין [דף ל"ו.] המלוה את חברו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין ומסיק טעמא דהמלוה על המשכון אין משמט משום דר' פ) דאמר בעל חוב קונה משכון אלמא על המשכון משמע שלא בשעת הלואה דבהכי מיירי ההיא דרבי יצחק כדקאמר בפ' האומנין [שם] אימר דאמר ר' יצחק משכנו [שלא] בשעת הלואה כר'. ופר"ת דדאי המלוה משמע בין בשעת הלואה [בין שלא בשעת הלואה] מיהו הלווהו (משמע אינו) [אינו משמע] אלא בשעת הלואה וה"פ והא אידי ואידי הלווהו על המשכון כלומר ברייתא מוקמת מדחוק מחמת הקושיא בשעת הלואה וא"כ אידי ואידי בשעת הלואה דבמתניתין קתני הלואה ז) דמשמע בשעת הלואה ק) ומההיא דשמעתין קשיא דהא

זהב

נהי דבשניהם על המשכון קאמר אבל ברייתא דקתני המלוה שפיר י"ל דמיירי בשעת הלואה דל' המלוה כולל שניהם אבל במתני' דקתני הלווה מ' רק בשעת הלואה. ר) כשלא. ש) משמע. ת) שכן כל כו'. א) של אחיך. ב) דשמעתין.

כ) דלמפרע. ל) בדר'. מ) בא ישראל לידי כו'. נ) הלווה על כו'. ס) ט"ס. ע) הלוח. פ) דר"י. צ) הלוח. ק) הלשון מטמגמג מאד והכונה דלפי פ"י זה צ"ל דהקושיא מל' הלווה שבמתני' ולא מל' על המשכון כמו לפרש"י וא"כ מאי אידי ואידי דקאמר ולכן צריך לדחוק דה"ק

דלא משמע כן בס' השוכר את האומנין [דף פ"א:] דקתני הלוהו על המשכון שומר שוכר ובעי למימר בגמרא דסבר, לה כדד' יצחק אלמא דשומר שוכר הוה ותו לא ומהא דאמר בס"ק דקידושין [דף ח:] דקדשה במשכון מקודשת מדד' יצחק אין שום (חובה) [ראיה] דאפי' לרש"י אינו שלו לגמרי וכולה הך שמעתא דשרי חמצו של עכרים המשכון ג) ביד ישראל בשלא קיבל עליו הישראל אחריות דאי קבל עליו אחריות הרי הוא כמו שלו ועובר עליו כדמוכח לעיל בס"ק [דף ה:].

נכרי שהרהין פת פורני אצל ישראל כו'. אביי לא מוקי לה במעכשיו אלא ה"פ אינו עובר אם פדאו הנכרי, ואם אמר לו הגעתין כלומר לא פדאה אינו עובר. חמץ שנמצא שם אחר הפסח אסור בהנאה. בשלא בטלו צריך לפרש.

דף לב ע"א. דתנו כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה. מכאן [ק'] לפי המתרצים אהא דקשיא לן בריש מרובה [דף ס"ה.] דאמר רב קרן כעין שגנב דאמר קמ"ל מתני' היא דקתני כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה ומפרש' דמתני' לא שמעי' אלא שמינה והכחישה וקמ"ל רב דאפי' לענין יוקרא חולא והכא לא משמע הכי אלא משמע מתניתין נמי לענין יוקרא חולא קתני ושם הארכת.

אכל גרוגרת משלט' ד תמרים. ומשמע דתמרים עדיפי ובפ' האשה שנפלו בכתובות [דף פ'.] משמע דגריעי גבי מוציא הוצאות על נכסי אשתו דאמר אפילו לא אכל אלא גרוגרת אחת והדר קאמר אפילו שגרא דתמרי ושמא שגרא גריעה.

סבר לה כו' נחוניא. וא"ת לאביי דמפרש בפרק אלו נערות [דף ל:] טעמא דר' נחוניא משום דדריש אסון [אסון] למה לי למנקט תרומת חמץ בפסח. בתרומה לחוד הוי מצי לאשמועינן בשוגג משלם קרן וחומש במזיד

פסור וי"ל דנקט חמץ לאשמעי' בשוגג נמי כו' יוסי הגלילי וברישא משלם קרן וחומש אפי' הויד בחמץ כיון דשגג בתרומה ולא אמרי' קם לי' בדרכה מיני' לפסור מקרן וחומש דתרומה שהיא כפרה כדפרי' לעיל [דף כט.] גבי האוכל חמץ של הקדש במועד ובחנם דחק בקונטרס לפרש רישא בשוגג בשניהם.

דבר הראוי להיות קודש פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח. פי' הפסוק משמע שיתן לו דבר הראוי להיות קודש כמו שאכל [דבר] ראוי להיות קודש וא"ת היכי ממעט לי' מהאי קרא הא הכא בתרומה אפילו ה"י לה שעת הכושר מיירי ולא מצינו שנתמעטה מקדושת תרומה אלא שלא ה"י לה שעת הכושר מתתן לו ולא לאורו, ונראה לר' דלר' אליעזר בן יעקב הואיל וסבירא לי' חמץ בפסח אסור בהנאה (מה ראוי) [מהראוי] להיות קודש ממעט אפילו היתה לה שעת הכושר והואיל ואסורה בהנאה לא הויא ראוי להיות קודש משמע ה) מידי דשרי בהנאה, והלכך בתרומה טמאה לא ממעטי' שהיא מותרת בהנאה והיינו דקאמר אמר לו ר' אליעזר בן יעקב מה הנאה יש לו בה כלומר הואיל ואין בה שום הנאה אית לן למיעוטי' מקרא כדפרי' ו) אי נמי לדבריו קאמר לי' (כדפרי') [כדפרש"י].

דף לב ע"ב. ואין נתינה בפחות משהו פרוטה. וא"ת הא קיימ"ל [בשבת דף יז:] דחטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דנתינה כתיבא בה דכתב תתן לו ואפי' רבנן נמי הוה מדרו הכא אי לא משום דכתב כי יאכל וי"ל דלאו דוקא דשה פרוטה לכל הפחות בעינן ז) ועוד קשה מהא דאמר' בדיש הזהב [דף מ"ז:] קונין בכלי ואע"פ שאין בה שוה פרוטה ואמאי והא כתיבה נתינה ושלף איש נעלו ונתן לרעהו וכן גבי גט דאמר בגיטין [דף ל.] כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דכתב ונתן בידה, ותירץ ה' כדאמר בגיטין משום דנתינת גט אמר רחמנא ולא נתינת ממון וכן נמי גבי קניין נתינת מנעל אמר רחמנא

ז ה ב ש ב א

דאך בע"ז ע"ג, ב' אמר דטבל בכ"ש כהתירו כ"א, וצ"ל לדעת רבינו דל"א שם כ"ש רק לענין כוית אבל ש"ס מיהו בעינן, וע"ל ע"ד תורי"ד קידושין ג"ה ב' וא"כ להתיר הטבל וצ"ל בכ"ש והכא לנתינת קאמר ואיש חך דירר' ריש סאת שהביאו התוס' שם רע"י מהר"ם הל"א.

ג) הממושכן. ד) ושילם תמרים משמע כו' כצ"ל. ח) דמשמע. ו) ל"ג למעלה וע"ל ל"ג, א', ר"ה תתן. ז) חידוש גדול השמענו רבינו דנתינת תרומה שריס עכ"ס בעי, וסייעתא למשיכ' בעניות בודת ס' שלח דבר חדש בזה, ואולם תוסי' מנחת ס', א', מיאנו בזה וכי דא"ל שודא ל"ד

ששת לקמיה דרב נחמן כו' א"ל מאי טעמ' עבד מר הכי שודא דדייני אנא נמי שודא דדייני, א"ל חדא דאנא דיינא ומר לאו דיינא, ואי כפירוש הקונ' מאי קאמ' אנא נמי שודא דדייני הואיל ואין תלוי אלא באומד דעתו של נותן, ועוד אטו משום דלאו דיינא הוא אינו יכול לומר דעתו, אבל אם תלוי ברצון הדיינין אתי שפיר דאותו שהוא דין מומחה כגון רב נחמן יש לו כח לתתן למי שירצה¹⁶⁶, ולא תימ' א"כ יתן למי שיתן לו שכר, דכל דיינא דמקבל אגרא דיניה לאו דינא, וכן בירושלמי¹⁶⁷ שודא דדייני אי זה מהם שירצה ב"ד להחליט מחליטי.

המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול. הרבה היה תמי' ר' היאך יכול למוכר את החוב דבשלמ' כשיש לו קרקעות ללוה מוכר ללוה¹⁶⁸ שיעבוד של אותם קרקעות, אבל כשאין לו כלום מה מוכר לו, ואם המכר קיים מדאוריית' חזר ומחלו אמאי מחול, והיה רגיל ר"ת¹⁶⁹ לומר שאין המכר קיים אלא מדרבנן, והיה מביא ראיה מהא דאמ' בפרק מי שמת¹⁷⁰ אמ' רבא אמ' רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמ' הוא ופריך והאמ' רב נחמן אע"ג דאמ' שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מהול, ואפילו יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול וקאמ' אי אמ' בשלמ' דאוריית' היינו דאינו יכול למחול, אלא אי אמ' דרבנן אמאי אינו יכול למחול, אלמא מכירת שטר חוב דרבנן, דאי אמרת דאוריית' היאך יכול למחול, ובסוף חזר בו שהקשה לו ה"ר אליעזר ממיץ¹⁷¹ מהא דמעטינן שטרות בפרק הזהב¹⁷² מאונאה, ואמאי צריך למעוטינהו הא אינו בני נתינה ומכירה דבר תורה, ותירץ לו ר"ת דלעולם המכר קיים דבר תורה, וה"פ¹⁷³ אי אמ' בשלמא דאוריית' משום הכי אינו יכול למחול היורש לפי שהוא אינו יורש, אבל המקבל מתנה הוא יורש דאם היא דאורייתא א"כ נפק' לן מוהיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב (לאב) להנחיל לכל מי שירצה, אלא אי אמרת דרבנן אמאי אינו יכול למחול, והלא במוכר שטר חוב שהוא מן התורה יכול למחול כל שכן בשכיב מרע שהוא דרבנן, ומיהו מהני טעמי דפריך לעיל נרא' לר' שאין המכר קיים מדאוריית' וכדמשמ' לכאורה הלכה פשוטה במי שמת, ומאי דאיצטריך באונאה למעוטי שטרות לאו משום שתהא המלוה מכורה כשמוכר לו את השטר, דלעולם אין המלוה מכורה, אבל מ"מ איגרת השטר מכורה לו מן התורה ושייך בה אונאה שהוא שוה הרבה לקונה אותו שימכרנו בדמים יקרים ללוה, אי נמי כגון שהוא חייב לו מלוה על פה ומעלה לו דמים עד שיכתוב לו שטר¹⁷⁴, וכמה עיניינים אדם יכול למצוא.

שאינו מחול¹⁷⁵ מפני שידו כידה, תי' לר'¹⁷⁶ הא דתניא בשילהי שנים אוהזין¹⁷⁷ מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל ופריך וליחוש דילמ' כתב' ליתן בניסן ולא נתב' עד תשרי ואזלה ובינתיה לכתובתה בטובת הנאה ומפקא לשובר דכתיב בניסן ואתו למיטרף לקוחות שלא כדין, ומשני ש"מ אית' דשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו כו', והשת' אכתי ניחוש דילמא כתב' ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי דאזלה והכניסותה לכתוב' לבעלה, דהא אמרינן הכא דהתם מודה שמואל דאינה יכולה למחול מפני שידו כידה, וצריך לפרש דמיירי התם דידענ' דלית בה בעל¹⁷⁷.*

[פו, א] תיזל ותיחלה לכתובתה דאימא לגבי אבוה, תימ' ומה היא תרויח הא אמרי' בסמוך מאן דדיין דינ' דגרמי מגבי ביה דמי שטר' מעליא, ורב נחמן דין בהדי' בהגזול

166 עי' קידושין שם תוד"ה שודא, ובתו' הרא"ש כאן. 167 ירוש' כתובות פ"י ה"ד. 168 ג' דצ"ל: לו. 169 בתוד"ה המוכר, ובתו' הרא"ש. 170 ב"ב קמז, ב. 171 מובא בתוס' הרא"ש. 172 ב"מ נו, ב. 173 ההיא דפ' מי שמת לעיל. 174 ראה בתוס' הג"ל ובתו' הרא"ש, ובב"מ שם תוד"ה יצאו. 175 ג' דצ"ל: מחול. 176 בתוד"ה מפני. 177 ב"מ יט, ב. *177 עי' שטמ"ק שמביא כה"ד

טעמי אלא טעמא דרש"י ז"ל, ולבתר דאמרינן מחזורתא מתניתין דלא כרבי אליעזר, אתינן למידק אי פליגי במידי אחרינא ובטעמא אחרינא. ומיהו קושיא קמייתא קשיא. וטעמא דרבי אליעזר, היינו משום דסבירא ליה, דלא תפיס ליה מלוה אלא לכופ לבו לפרעו, ולעולם סמך שלו על נכסי הלוה הוא, ואינו נעשה עליו שומר שכר. אי נמי, סבירא ליה, דאף על גב דלגוביינא תפיס ליה, אינו נעשה עליו שומר שכר, כיון שאין לו הנאה אחרת בגופו של משכון ולא בהלואה זו, ואינו דומה לאומן דנהנה בכלי זה להרויח בו שכר מלאכתו, ורבי עקיבא סבר, דכיון דלגוביינא תפיס ליה, נעשה עליו שומר שכר, ומיהו מודה רבי עקיבא דבאונסים פסוד, ואם טוען שנאנס ישבע ויטול מעותיו, דנאנס לרבי עקיבא דומיא דאבד לרבי אליעזר, וכן הלכתא, וכן כתב הרמב"ם. עד כאן.

דברי הכל אבד המשכון אבדו מעותיו. וטעמא משום דבעל חוב קונה משכון. ומכל מקום אם נאנסו, אינו יכול לומר אבד המשכון אבדו מעותיו, דלא קני בעל חוב למשכון כולי האי דשיהא חייב באונסיה, מפי רבי. תוספות שאנץ.

אפילו תימא רבי אליעזר, ולא קשיא כאן שבשעת הלואתו משכנו, וכאן שמשכנו שלא בשעת הלואתו. פירוש, דמתניתין, כשמשכנו שלא בשעת הלואתו, ולפיכך נעשה עליו שומר שכר. יש שפירש, דטעמא, משום דרבי יצחק דאמר בעל חוב קונה משכון, ודוקא בשמשכנו שלא בשעת הלואתו, כדאמרינן לקמן. ולא נראה, מדלא אדכרו בהדיא כדלקמן. והנכות, כדפירש רש"י, דמתניתין שמשכנו שלא בשעת הלואתו, וסבירא לן דהשתא לגוביינא תפיס ליה, ועליה בלבד הוא סומך, כיון שלא פרעו הלוה בזמנו והוצרך למשכנו, ונעשה עליו שומר שכר, וברייתא, במשכנו בשעת הלואתו.

ואם תאמר, אדקתני סיפא דמודה רבי אליעזר בשהלוהו בשטר, לפלוג וליתני בדידה, דמודה בשמשכנו שלא בשעת הלואתו. ויש לומר, דהא עדיפא ליה לאשמועינן, דאפילו הלוהו על המשכון, כיון דאיכא שטרא, כמשכנו שלא בשעת הלואתו חשיב. הריטב"א ז"ל.

דטעמא דלגוביינא לא הוי לענין דחשבינן ליה שומר שכר משום האי טעמא. לכך נראה, דרבי אליעזר נמי סבר דלגוביינא נקיס ליה, ומשום הכי אינו משמט, ומכל מקום משום הכי לא הוי שומר שכר, ומשום הכי קאמר רבי אליעזר דהוי שומר חנם. ורבי עקיבא דאמר שומר שכר הוא לאו היינו משום דלגוביינא נקיס ליה, אלא היינו טעמא, משום דמפרש לקמן או משום דשמאל או משום דרבי יצחק. אבל הלוהו אף זה בשטר וכו', כפירוש התוספות. תלמיד הר"ם.

הריטב"א כתב, וזה לשונו: לימא מתניתין דלא כרבי אליעזר, דתניא המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון, ישבע הלה שאבד ויטול מעותיו, דברי רבי אליעזר. פירש רש"י, ישבע שלא פשע, דשומר חנם עליו, דקסבר רבי אליעזר דלאו לגוביינא תפיס ליה אלא לזכרון דברים בעלמא, ורבי עקיבא סבר דהוי שומר שכר, דלגוביינא תפיס ליה. אבל הלוהו אף זה בשטר והניח לו משכון עליהם, דברי הכל אבדו מעותיו, ואפילו רבי אליעזר מודה דשומר שכר הוא, דליכא למימר דלזכרון דברים תפיס ליה, כיון דבלאו הכי איכא שטרא. עד כאן.

הקשו בתוספות, דאם איתא דרבי אליעזר סבר דלזכרון דברים, הוה ליה למימר שהוא משמט בשביעית, כדמוכח בפרק הזהב, ואלו אנן קיימא לן דמלוה על המשכון אינו משמט, ולא אשכתן לרבי אליעזר דפליגי בהא. ועוד, דמשום דתפיס ליה לגוביינא אמאי לימא רבי עקיבא דהוי עליה שומר שכר, שהרי תחת המשכון שהוא תופס נתן הוא מעותיו. ועוד, דהא לקמן בסוגיין פירשו טעמא דרבי עקיבא, משום דשמאל או דרבי יצחק או דרב יוסף, ולא אדכרו האי טעמא דמין. ואין שתי תשובות אלו האחרונות עולות כל כך, דלעולם אימא לך דטעמא דרבי עקיבא משום דלגוביינא תפיס ליה, ולא דמי לאומן שאמר גמרתיו, דהתם גלי אדעתיה דלא תפיס ליה אזוזי, אבל הכא שלא רצה להלוות לו אלא על המשכון, גלי אדעתיה דתפיס ליה אזוזי, וכאלו אינו סומך אלא על המשכון הזה, ונעשה עליו שומר שכר, והא דאדכרו לקמן בדרבי עקיבא טעמי אחריני ולא אדכרו האי טעמא, אדרבה, זו ראייה לרש"י, דהשתא בסוגיין לית לן חד מהנהו

דהכי משמע ממלתיה דרבא, מדקאמר ובא אחר והחזיק בה, אלמא לא היתה משתמרת מדבא אחר והחזיק בה.

החופר בור ברה"ה ופתחו לרה"י ש. דהשתא הוי בור ברשותו, והכי הוי כללא דמילתא בכללה שמעתין בור בתר פתחו אזיל, ונחשב הוא כאלו הוא במקום הפתח, ופתחו לרה"י אחר, דאע"ג דאין כאן צד ר"ה חייב, ובלבד שיפקיר רשותו אותו שפי הבור לתוכה, [*דאל"כ לימא ליה שורך ברשותי מאי בעי] כן פירש הקונטרס. משמע מתוך פירושו שהכל ברשות עצמו, שאותם ב' דה"י של איש אחד הם, וליכא למימר שהקונטרס ר"ל שפתחו לרה"י של איש אחר ואותו איש אחד הפקיר רשותו, דא"כ לא הי"ל לקונטרס לומר שפי הבור לתוכה לשון נקבה, אלא הי"ל שפי הבור לתוך רשותו, אלא ש"מ ששניהם של איש אחד כדפירש הקונטרס. (וכו') והשתא קשה דאמאי איצטריך למתני כלל ופתחו לרה"י אחר, הכי הוי"ל למתני החופר בור ברה"י ותו לא, מיהו איכא למימר דאגב אחריני נקטיה, אך אכתי קשה דמדתני לרה"י אחר, משמע שהוא של איש אחר, כדמשמע (כ') ההיא דלעיל (דף לב:): המבקע ברה"י והזיק ברה"י, דהתם של אחר קאמר דמחייב. לכנ"ל דפתחו לרה"י של איש אחר קאמר, שחפר בור ברשות עצמו ופתחו לרשות חבירו, ומחייב אנוקי חבירו ואע"ג דאין פתח הבור ברשותו, מידי דהוה אפתחו לרה"ר, ואצטריך לאשמעינן דלא תימא דוקא כשפתחו לרה"ה דמתוקי, אבל פתחו לרה"י לרשות חבירו, דליכא למיחש אלא להיזקא דיחיד אימא פטור, קמ"ל, וכה"ג תנן בההיא דהמבקע לעיל בהמניח.

[*ואם תאמר לפר"י למה חייב החופר

נמי דשנית הא רשב"ג הא רבנן הא נמי ליתא, דמדרשב"ג נשמע לרבנן, וע"כ לא פליגי רבנן עליה דרשב"ג אלא מחיים, אבל בזכיה ולאחר מיתה לא פליגי, [*וא"כ לרבנן בין בשבח ולדות בין בדמי ולדות סבירא להו וכו' ולרשב"ג וכו', אלא ודאי ס"ל לרב חסדא תנאי היא].

משכנו של ישראל (מיד גוי אין) [ביד גר וכו'] מוציאין אותו מידו. ואפילו משכנו שלא בשעת הלואתו, דאע"ג דאיכא למ"ד ב"ח קונה משכון במשכנו שלא בשעת הלואתו (ב"מ פב.) מ"מ ע"כ אין לו עליו אלא שעבודו כדקאמר תלמודא, כיון שהיה יכול לגבותו, ולסלקו בדמים.

והלכתא דליתיה בחצר. פ"ה אמשכון קאי דאי איתיה למשכון [בחצר] קנה, אע"ג דליתיה שם לבעל החצר בחצר, דלא בעינן עומד בצד שדהו, ולפ"ז צ"ל דאיירי בחצר המשתמרת דאי בחצר שאינה משתמרת לא קנה אא"כ היה עומד בצד שדהו כדאיתא פ"ק דמציעא (יא.), ולמאי דס"ד מעיקרא הכא דמיירי שהמשכון בחצר אך בעל החצר אינו שם ולהכי לא קנה, זה אינו כפי המסקנא דמציעא, דכיון דאמרינן הכא דאיירי בחצר המשתמרת [קנה] אפילו אינו עומד בצד שדהו כדמוכח במסקנא דהתם, ודוחק. לכנ"ל דמיירי בחצר שאינה משתמרת, ולהכי אמר דלא קנה כי ליתיה לבעל החצר בחצר, משום דבעינן עומד בצד שדהו בחצר שאינה משתמרת כדאמר במציעא, והא דמסיק והלכתא דליתיה בחצר, לא קאי אמשכון אלא קאי אבעל החצר, דכי ליתיה בחצר לא קני כדקאמר מעיקרא, כלומר שינוי דשניין שינוי היא. וא"ת מנ"ל דאיירי בחצר שאינה משתמרת, י"ל

עד. ע"י מחנה אפרים ה' זכיה מהפקר סי' ט. עה. לפרדותו. עו. ע"י מהר"ם שיף, רש"ש ודרכי דוד. עו. ע"י מהרש"א ומהדו"ב, והגירסא בתוס' שלפנינו היא עפ"י הגהת מהרש"ל. עה. [דשכיחי רביים].

משום דאין לו יורשין, אבל ישראל דאית ליה יורשין מודה רב חסדא דאפילו ליתיה לבעל דמשלם ליורשין. ואם חבל בה אפילו לאחר מות הבעלים משלם ליורשין. לפי שהיורשין עומדין תחת אביהן לכל דבר, וכל זכות שהיה לאביהן הם יורשין תחתיו, ואינן דומין לאשת הגר [שאינה] (ש)יכולה לזכות בהן בתורת צרדי כדפרישית. ואע"ג דלענין קנס הבת ומעשה ידיה אין היורשין עומדין תחת אביהן לזכות בהן, היינו משום גזירת הכתוב, דילפינן במסכת כתובות⁹) מנין שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם ואתם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם. אבל בכאן אין לומר ולא ולדותיכם לבניכם. דבכאן אינו מוריש זכות ולדות לעצמן. שהרי הוולדות הן מתין כשיחבול בהן. ואינן יורשין מאביהן אלא חבלה בעלמא שהתורה זיכתה לה¹⁰). תוספות:

מי אלימא ממתניתין וכו'. קשיא לרבי אמאי לא פריך הכא כדקא פריך לעיל¹¹) גבי מילתיה דרב, דקאמר לא שנו אלא שהוחלקה בהן וכו'. ומה שתירץ בתוספות משום דכברייטא קתני היתה שפחה ונשתחררה גבי אין הבעל נותן ליורשיו משמע דבחבל בה לאחר מיתת בעל מיירי, לא נהירא דבמתניתין נמי קתני הכי אין הבעל נותן ליורשיו היתה שפחה ונשתחררה וכו'. גימגום:

[דף מ"ט ע"ב] **המחזיק בשטרותיו של גר מהו.** הכא מיירי בשטרי מקח שלקח גר קרקע וכתבו לו שטר עליו¹²). כדקא מסיק ואזיל מאן דמחזיק בשטרותיו אדעתא וכו'. והכי נמי הוה מצי למינקט דמחזיק בשטרי הלוואה שלו מהו, מאן דמחזיק בשטרא אדעתא דמלוה הוא מחזיק ובמלוה הא לא אחזיק, וכיון דבמלוה לא אחזיק שטרא לא קני, דלאו אדעתא דשטרא וכו'. אלא חדא מתרתי נקט: **כיון דארעא לא אחזיק שטרא נמי לא קני.** משמע אי אחזיק בארעא פשיטא דשטרא נמי קני, דהכי הוה דעתיה לאחזוקי שטרא אדעתא דארעא כי היכי דליהוי ליה לראייה: **דלאו דעתיה אשטרא.** כלומר למיקנייה בלא ארעא. ואע"ג דאילו הוה תפיס מממוניה כלום מחייו ומת, והוא לא ידע שמת, ובין כך ובין כך בא אחר והחזיק בההוא ממונא היה זה המוציא מחבירו עליו הראייה, משום דקניא ליה רשותיה שלא מדעת. מיהו הא קא מיבעיא ליה מי חשיב כאילו פירש בהדיא איני מחזיק בשטרא אלא אדעתא דארעא¹³), כיון דמוכחא מילתא דסתם מחזיק בשטרא אדעתא דארעא הוא דאחזיק:

משכוננו של ישראל ביד הגר [ומת הגר] ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין וכו'. נראה דהא מילתא אפילו למאן דאמר בעל חוב קונה משכון, כגון שמשכנו שלא בשעת הלואתו, קאתי, דלא אמרינן אליביה האי גר קונה זה המשכון מישראל בעל חובו והרי הוא שלו לגמרי, ואין מוציאין אותו מיד זה

ד"ה לא. (9) כתובות מג: (10) וכ"כ בתורה אטו, והרא"ש סימן ה, והרא"ה שט"מ ד"ה ליתיה. (11) לעיל מז: (12) וכ"כ בפסקי הרי"ד עמוד סה, וכ"כ בשט"מ ד"ה בשטרותיו בשם ר"א מגרמיזא. (13) בתוספות ב"ב נד. ד"ה אדעתא כחוב דהא דחצרו קונה לו שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחצירו ואם היה יודע היה רוצה לקנות, אבל אם יודע ואינו מתכוין לקנות לא קני עכ"ל.

ישראל אחר שבא להחזיקו. משום דכיון שהיה [יכול] לפדותו אינו של גר לגמרי, ומשעת מיתת הגר לאלתר פקע ליה מההוא משכון, דזכה הלה שהלוהו, אע"פ שלא ידע שמת ונמחל לו שיעבודו¹⁴):

זה קנה כנגד מעותיו. אפילו למאן דאמר בעל חוב אינו קונה משכון, קנה כנגד מעותיו דשורת הדין היא שלזה יש לו קודם להחזיק בנכסיו כנגד חובו, ואם קדמו אחר והחזיק מוציא מידו דנשתעבדו לו נכסיו להחזיק כנגד חובו. ונראה לרבי דאפילו לא היה משכוננו של ישראל בידו אלא מלוה בלא משכון היתה לו עליו ובא ישראל אחר והחזיק בנכסיו, שזה מוציא ממנו כנגד מעותיו, דשורת הדין הוא זה שלזה יש להקדים בנכסיו כנגד מעותיו, שזה מוציא מידו. ואמר לי רבי הטעם, שכך הוא ודאי שאפילו יש לו מלוה בלא משכון ובלא שטר על הגר, ומת הגר והניח נכסים אפילו מטלטלין, ובא אחר והחזיק בהן שמוציא זה כנגד מעותיו. דלא יפה כוח הדיוט מכוח הקדש¹⁵). שהרי אפילו הקדישו בחייו הרי זה [מוציא] מידו כדאמרי' במסכת ערכין¹⁶) דקתני הרי שהיתה עליו כתובת אשה וחוב והקדיש את נכסיו מוסיף עליהם דינר ופודה, ובדין הוא שהיו מוציאין בלא פדייה לגמרי אפילו בלא אותו דינר, אלא משום גזירה דרבי אבהו, וכל שכן זה ההדיוט שבא להחזיק בנכסיו לאחר מותו שמוציא זה ממנו כדי חובו. ואין לדמותו למכרו ונתנו לאחר שאנו אומרים¹⁷) עשה שורדו אפותיקי ומכרו אין בעל חוב גובה הימנו. דהתם משום פסידא דלקוחות תקון, ומתנה נמי אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה והרי הן כלקוחות, אבל זה שמחזיק בחובו לאחר מיתה ודאי אמרינן לא יפה כח הדיוט מכח הקדש. והא דנקט משכוננו של גר בידו לאו דווקא, אלא אידי דברישא הוה ליה למינקט משכון נקט נמי בסיפא הכי. תוספות:

והילכתא דליתיה בחצר. פירוש דליתיה למשכון בחצירו¹⁸). אבל אם היה בחצירו היה קונה לו, ואע"ג דאינו עומד בצד חצירו כיון דחצר המשתמרת היא. מיהו רבי תמה דלא מפליג בין חצר המשתמרת בין שאינה משתמרת. ועוד תימה דמעיקרא אסיק תלמודא, הכא במאי עסקינן דליתיה, משמע דפשיטא ליה לתלמודא דלא קני אם אינו עומד בצד חצירו אפילו בחצר המשתמרת. מיהו הכי מוכח בכבא מציעא בפ"ק¹⁹) גבי מציאה דבחצר המשתמרת לא בעינן עומד בצד שדהו, אבל בחצר שאינה משתמרת בעינן עומד בצד שדהו²⁰). מפי רבי:

[דף נ' ע"ב] **היו פחותים מעשרה טפחים ונפל לתוכו [וכו'] פטור.** ואפילו ידעינן בברור דמיניה דידיה מת, גזירת הכתוב היא דפטור דאינו חייב אלא

ועיין מחנה אפרים ה' קניין משיכה סימן ד'. (14) וכ"כ בתוד"ה משכוננו, וכ"כ ר"פ ר"ה משכוננו, וכ"כ הרשב"א ר"ה כיון, וכ"כ הרא"ה (שט"מ ד"ה והרא"ה). (15) וכ"כ הרשב"א ד"ה משכוננו. (ויש שם ט"ס שכתוב שם „אפילו אין לו מטלטלין“ וצ"ל „אפילו אין לו אלא מטלטלין“.) (16) ערכין כג: (17) לעיל יא: (18) וכ"פ רש"י ד"ה בדליתיה. (19) ב"מ יא. (20) וכ"כ בתוד"ה והילכתא, וכ"כ ר"פ ד"ה והילכתא, וכ"כ המאירי עמוד קנב, וכ"כ פסקי הרי"ד עמוד סה,

דע כי אמרתי לגוי שההלואה זאת עליך היא, ולכן אמר דאם היה אומר אמת שכך אמר לגוי שרי, דאין הגוי סומך על הראשון כלל אלא על השני, ועו' יש למצא היתר בדבר, כגון שהישראל נוטל משכון של ישראל ולזה עליו מן הגוי בשביל חבירו, וכל סמך של גוי על המשכון הוא²², עי"ל, דהא דמשמע הכא דאם היה אומר אמת דשל גוי הוא היה יכול להלוותן לישראל, היינו דוקא היכא שהם פקדון בידו מן הגוי, ואין לו רשות להוציאם אלא להלוואה בשביל גוי ברבית, והימנייה הגוי לישראל, וכל האחריות על הגוי, ואין הגוי חושש להכיר הלזה שסומך שיאמר לו הישראל, ובכי האי גוונא מותר, והכי אמרי' בירושלמי²³ דקאמר ישראל שמינהו גוי סנטר או אפוטרופוס מותר ללוות ממנו ברבית, גוי שמינהו ישראל סנטר או אפוטרופוס אסור להלוות ממנו ברבית, זה הכלל כל שהוא ברשות ישראל אסור, ברשות גוי מותר²⁴.

רבא אמר מגופיה דקרא נפקא, וא"ת, הכא משמע דרבא אית ליה דר' יוחנן דאמר רבית קצוצה אינה יוצאה בדינין, וקשה דהא אמרינן פרק הגזל בתרא²⁵ דרש רבא וחי אחיך עמך אהדר ליה דניחי בהודך כדדריש ליה רב נחמן בר יצחק אליב' דר' אלעזר, ושמא י"ל, דהכא אליבא דר' יוחנן קאמר אבל איהו ס"ל כר' אלעזר²⁶.

מגופיה דקרא נפקא, דרשא דר' יצחק מדיוקיה דלמיתה ניתן ולא להישבון, לא חשיב מגופיה דקרא, דלא להישבון לא כתיב בקרא,

ז"ל דהא במוכר איירי דומיא דמשורה שלא ירתיה, לכ"ג לר"ת¹⁴ ז"ל שלא יטמין משקלותיו במלח להקל המשקל, ואיירי במוכר, כדאיתא בירושלמי¹⁵ שהמלח שואב המשקל.

ובמשורה שלא ירתיה, וא"ת, ואי דליכא שוה פרוטה מאי איסורא איכא¹⁶, ואי דאיכא שוה פרוטה פשיטא דהיינו גזל גמור, ותיפוק ליה מלא תגזול, ועוד מאי קו' מה לי מדה גדולה מה לי קסנה כיון דאית ביה שוה פרוטה, וי"ל, דלעולם מיירי בדאיכא שוה פרוטה, וקרא אתי לחייב משעת הרתיחה, [שאע"פ] שעדיין לא נתן¹⁷, כדמשמע לעיל לטומן משקלותיו במלח לעבור עליו משעת עשייה.

לא תגנבו ע"מ למיקט וכו', ופר"ת¹⁸ דמיירי דלעולם הוא רוצה לעכבו בידו, אלא שעל מנת למיקט הוא עושה, דאם נהיה בדעתו להחזירו לאחר שעה, א"כ לא היה עובר בלא תגנוב, דאם ת"ל דאפי' היה בדעתו להחזירה היה עובר, א"כ לא מצינו ידינו ורגלינו¹⁹.

תולה מעותיו בגוי, פי' הקונט' הוא מלה מעותיו לישראל ואומר של גוי הם, משמע הא אם היה אומר אמת דשל גוי הן, מותר להלוות לישראל אחר, וקשה דאמרינן לקמן²⁰ ישראל שלוח מן הגוי אסור להלוותן לישראל אחר, וי"ל, דשאני הכא, דהישראל ראשון אינו מסולק מן המעות ביד הגוי, שהגוי אינו יודע כלום, אלא מן הישראל שלוח הימנו²¹, וקשה, דהכא משמע שאם היה אומר אמת שהן דגוי יהיה מותר להלוותן לישראל, וי"ל, דהכא מיירי כגון שאמר ישראל ראשון לישראל שני

אבל בקצוה"ח שם סק"א הביא לשון הרמב"ם מסהמ"צ אזהרה בניין ת"ל לא תגנובו ע"מ למיקט פי' לצער הבעלים ולהדאיבן ואח"כ ישיבהו לו, ומבואר שכן מפרש דינא דע"מ למיקט, מיהו ברמב"ם כתב הטעם שלא יתרגל בגולה, ועי' קצוה"ח שנסתפק אם בגונב למיקט מתחייב באונסין, 20 עה, ב, 21 לכאורה יש כאן כפילות, ואינו מובן, 22 עי' תוס' ותוס' הרא"ש, 23 בפרקין ה"ז והראשונים הביאוהו בשם התוספתא, 24 ועי' תוס' הרא"ש ובפסקיו כאן וסי' נו, ועי' תוס', 25 ב"ק קיב, א, 26 בתוס' כתבו דהתם רצה לישב כר"א, אבל באמת ס"ל כר' יוחנן, ורבנו לא רצה בזה משום דהרא"ש הכריח מלקמן סה, א

לטומן, 14 כ"ה בתוס' ב"ב פט, ב ד"ה שלא והר"ם פ"ח מהל' גנבה, וברשב"א ותוס' הרא"ש, 15 כ"כ התוס' שם בשם הירושלמי, ועי' רש"ש שם בתוס' שם ה"ג, 16 כלומר דבפחות משי"ש ל"ש למימד דאיכא לאו מה"ת, ועיין בחינוך מצוה רנח רנט שכתב באמת שיש מה"ת קפידא במשקלות אפילו בכל שהוא ושאני מגזילה, ועי' מג"ח שם, והסברא שהעבירה אינה מצד הממונות אלא מצד המרמה ולכן אפילו בכל שהו, 17 וכ"כ בתוס' ב"ב שם ד"ה ובמשורה, תוס' הרא"ש ופסקי הרא"ש סי' ד, 18 וכ"ה ברשב"א ורישב"א, 19 אבל הרמב"ם הביא דין זה וכתב ואפילו ע"מ להחזיר, מיהו בבאור הגר"א כתב שהמקור מבי"ט, ב,

בתוספ' 177 משכיר אדם מעותיו לשולחני להתלמד בהם להתעשר בהם, ואם עשה (מן ההקדש) [כן בהקדש] מעל, ול"נ, דא"כ משמע לפי' זה דדבר דלא ידיע פיחתיה כגון כוס קטלא וטבעת (כדמות) [כדתנן] פר' הנהנה במס' מעילה¹⁷⁸, ואע"ג דלא הדרא בעינא הוי רבית¹⁷⁹, וקשה הרי מעשים בכל יום שאדם משכיר כוס של זהב וחפצים של זהב וכסף לחבירו¹⁸⁰, וע"ק דאמרי' בירושלמי¹⁸¹ מותר להשכיר דינר לשולחני להתנאות בהם. לכ"נ לריב"ז ז"ל¹⁸² דלא גרסינן ידיע פיחתיה, מיהו יש לישבו וה"פ, זווי לא הדרו בעיניהו ולא ידיע פיחתיה שרי, וגם אם ידיע פיחתיה אע"ג דלא הדרא בעיניה, כגון שנתן לו רשות להוציאם או איפכא שרי. דבעינן¹⁸³ שיהא הלואה אצלו, ושיהיה השכר בשביל המלוה דהו ליהו תרתי לריעותא, אבל בחדא לא מתסר.

לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה. ודוקא בכי האי גוונא שהלוה חסר והמלוה אינו מתרבה, וכשהמלוה מתרבה הלוה אינו חסר, אבל אם אמר אדם לחבירו הילך ד' זווי שאני נתן לך ותתנם לפלוני אותן שילוה וירויח אסור, כיון דהשתא הלוה חסר והמלוה מתרבה. ומתוך שאין רבית אלא הבא מלוה למלוה נהגו להלות ברבית לישראל ע"י גוי. ולפי המסקנה משמע דאסור, כשיודע האחריות יבא על הישראל, אבל כששקיל המשכון ע"י גוי, ולא ידע מתחילה שהאחריות הוה על הישראל, יכול ליקח הרבית והמחמיר תבא עליו ברכה¹⁸⁴. משום¹⁸⁵ דמתני' איפכא תני'¹⁸⁶, פי' דלעיל גבי פרה התיר אע"ג דמשלם בשעת משיכה

דפקדון. וי"ל, דלא דמי להיכא שהם שותפים. שאין מוטל עליו לטרוח בבהמה של שותפות, אלא כל א' וא' ביומו, לא שייך למימר גביל לתורא¹⁷¹.

[סט, ע"ב] כי האי גונא צריך לאודועי. משום חשד הדיינין, וצריך לאודועי משום והייתם נקיים מן ה' ומן ישראל¹⁷², אבל בעלמא דליכא חשד לא [צריך] לאודועי. וקשה דהא בסנהדרין¹⁷³ אמרי' מאיזה טעם דנתוני כותבין ונתונין. ואע"ג דליכא התם חשד. וי"ל, דשאני התם שנתעצמו לדין וב"ד כפו אותם, אבל היכא שהלכו מדעתם לדין אז ודאי לא צריך לאודועי, אלא היכא דאיכא חשד לדיינים כמו הכא¹⁷⁴. ועוד י"מ דהא דקאמר רב פפא צריך לאודועי, לא קאי להודעה מאי זה טעם חייבו', אלא כי האי גוונא היה לך להודיע ולא היה לך לחלוק שלא מדעתו¹⁷⁵.

מוגר זווי בפשיטי. ואיהו סבר מ"ש ממרה. וא"ת ולפי סברתו, רבית דאסר רחמנא היכי משכחת לה. וי"ל, דרבי אחא היה מקבל עליו אחריות נכסי הלוה, דאם אבדו אותן נכסים פוטר אותו מן החוב, ולכך ס"ד דשרי¹⁷⁶.

מרה הדרה בעיניה וידיע פחתיה. פ"ה אותו כלי עצמו חוזר בעין, ואינו הלואה כדמים, ואין אחריותו עליו אם נשבר מחמת מלאכה, הילכך אין שכרו רבית. ועוד ידיע פחתיה, כלומר שניכר פגמו שנפגם ומתקלקל מחמת מלאכה, וא"כ השכר שנותן לו אינו בחנם אלא בשביל הפחת. זווי לא הדרא בעיני', שהרי הוא מוציאן והוי הלואה אצלו, ומהאי טעמא מחזי כרבית. א"נ הדר ליה בעיניה מ"מ לא ידיע פחתיה, א"כ הוי שכר בחנם והוי רבית. וקשה, לפי' דתניא

171 וכן בתוס'. 172 במדבר לב, כב. 173 לא, ב. 174 דלתי זה הפי' כה"ג ודאי צריך לאודועיה היינו הטעם למה בדין הקודם אמר דשפיר חלק לעצמו ואמאי הכא לא שפיר עבד. ולשון הגמ' משמע כפי' זה מדקאמר זווי מי שקיל, דלפי' ה' דקאמר ליה שכנון זה היה צריך להודיעו שרוצה לחלוק לא היה צריך להזכיר כלל זווי. 175 ועי' הגי' הגר"א שכת' זה פסק בשו"ע קצו סעיף כג. ועי' רא"ש ותוס' הרא"ש. 176 כ"כ התוס', ועי' הגר"א דלתוס' משמע דאפילו קיבל עליו כל האחריות ע"ש, וברש"י משמע משום דאמר

בלשון שכירות משמע ליה דמותר, ועי' לקמן, ועי' נימוקי' וחז"ד קצו סק"ב. 177 במכילתין פ"ד היא. 178 יח, א. 179 כלומר לרש"י דמשמע דתרוייהו בעינן. 180 עי' ריטב"א מהתוספות. 181 כ"ה בתוס' שם, ועי' הגי' הגר"א ברא"ש. 182 כ"ה בתוס' ותוס' הרא"ש בשמו. 183 כלומר דכרי שיהא אסור בעי תרתי לריעותא, ועי' תוס' וריטב"א. 184 עי' ריטב"א, ועי' תוס' ורבנו לקמן עא, ב. 185 קטע זה נמצא בשולי הגליון של הכ"י. 186 זו גי' הספרים הובא ברשב"א וריטב"א שגורסין: משום דמתניתיה איפכא

[כ"ה]

עברי לרבות (הגוי) [הגר], אלמא דנקנה הוא בעבד עברי. ותירץ דהתם מיירי דאמו מישראל, אבל הכא מיירי דאינן כלל מישראל, משום הכי אינו נקנה בעבד עברי²¹⁶.

לא תרבי כלבא משוט לזות שפתיס, לפי שהולך אחריה, דהא לא נחשדו לא על הזכור ולא על הבהמה²¹⁷.

[עא, ע"ב] מצאו ישראל אחר ואמר לו תנס לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור. והא דנקט ואני אעלה לך, לאו דוקא אם אמר ואני אעלה לך דאסור, דה"ה אם אמר אני אעלה לו אסור, דכיון שמלוה לחבירו מעותיו כדי שיפרע רבית לגוי בשבילו, פשיטא דהיינו רבית. ואפי' לא היה חייב המלוה לגוי את הרבית אסור²¹⁸, דכיון שבשכר ההלוואה הוא נותן לגוי הרבית על פי המלוה, הרי הוא כנותן [ל]מלוה עצמו כדין ערב, כדאמרין בקדושין²¹⁹ תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת, וכן בסיפא לאו דוקא נקט לה, אלא נקט לה משום העמידו אצל גוי מותר ואפילו מקבל ישראל הריבית, כיון שמקבלם בשביל הגוי ומקבלם בשביל החוב שחייב לגוי. וכן בסיפא כשהעמידו אצל ישראל אסור, אפי' (ה)מקבל גוי הרבית, כיון דמקבל בשביל ישראל²²⁰.

דאמר ליה הניחם על גבי קרקע והפטר. דהשתא איסתלק ליה ראשון מהכא. וא"ת, למה לי לאוקמא באומר הניחם על גבי קרקע, לוקמא דאמר ליה תנם לי והפטר, דהשתא איסתלק ליה ישראל הראשון מיד שנתנה לישראל שני, א"כ פרעון דרבית אינו בשביל ישראל ראשון. וי"ל, דמ"מ כיון דלא אסתלק ליה עד שיבואו ליד ישראל שני, א"כ הוא עובר משום לאו דשימה, ושימה דרבית הויא משום מסירה, ובהיא שעתא אכתי היה ברשות ישראל הראשון, א"כ שומת הרבית שהיתה בשעת

דקאמר היינו משום שפסק לתת לו בכל חדש וחדש, ולפ"ה ר"ל חצי הריות. ועוד אומר הה"ר שמואל מאיורה²⁰⁹ דלא קשה מידי, דרגילות הוא שהנותן אומר למקבל או תן לי מעותי או תן לי בהמותי, והיינו הא דקאמר וקא תפיס לה לבהמה.

ואפי' רבית דגוי, פי', אסור מדרבנן²¹⁰ כדבעינן למימר קמן, אבל אינו ר"ל דאורייתא דמנא לן איסורא דאורייתא, הא קרא לא אסור. מאי לאו תישוך. וא"ת מאי פריך אין ה"נ דמדאורייתא שרי, ומ"מ אסור מדרבנן. וי"ל, דהכי פריך מאי לאו תישוך הואיל והתירו הכתוב בפ"י אין לחכמים לאוסרו, ומשני לא תשוך²¹¹.

[עא, ע"א] איכא דמתני לה אהא וכו'. ומה שאנו נוהגי' עתה התר בדבר להלוותה ברבית אומר ר"ת ז"ל²¹² משום דבשל סופרי' הלך אחר המקל, וקי"ל כאידך לישנא דמתני' הא דרב הונא [אהא] דתני רב יוסף, אבל ודאי לא אסרו רבית דגוי. ואפי' ללישנא קמא יש התר משום כדי חייו, לפי שיש לנו משא המלך. ועוד טעמא מאי אסרו משום שמא ילמד ממעשיו, ודוקא להם שהיו רוב ישראל שרויין על אדמתן, ואפשר להם להשתכר במשא ומתן אחר, אבל עתה שאין ישראל שרויין על אדמתן ואי אפשר לנו להשתכר בשום משא ומתן אם לא נשא ונתן עמהם, א"כ אין לנו לאסור רבית דגוי משום שמא ילמד יותר משאר משא ומתן²¹³.

והא קא חזינא דלא עבדי הכי וכו'. וא"ת מאי פריך דילמא היינו מכמה עבירות הכתובות באותו פסוק, ושוחד לא תקח²¹⁴. וי"ל דאפי' צדיקים גמורים מתמוטטין.

אין הגר נקנה בעבד עברי. והקשה רבינו יאודה ז"ל דבמכילתא²¹⁵ איתא כי תקנה עבד

דבגר תושב לא אסרו חכמים דליכא טעמא שמא ילמוד ועי' מהר"ם שיף. 214 תהלים טו, ה. 215 משפטים פ"א. 216 כל הדיבור בתיסופית חיצונית וריטב"א. 217 קדושין פב, א. 218 עי' במהרש"א. 219 ז, א. 220 דכיון דפרע של ישראל הוי כאילו נתן לו, ועי' תוס'

ברזל כל היכא דאיתנהו בעין הדרי למרייהו. 209 כ"ה בתוס' שם ובריטב"א בשם התוס'. 210 עי' רמב"ם פ"ה מהל' מלוה ולוה דאבק ריבית מותר בעכו"ם, ועי' בהגר"א יו"ד קנט. 211 עי' תוס'. 212 בתוס' ד"ה תשיך. 213 עי' תוס' ובמרדכי, ובמשל"מ שם כתב

איכא העמדה של זה אצל זה. ולפי ר"ת ז"ל שרי אפי' בהעמדה זה אצל זה.²²⁴

[עב, ע"א] ורבנן סברי לא קנסינן. ופ"ה²²⁵ דהלכה כרבנן, דאע"ג דקי"ל²²⁶ דהלכה כר"מ, היינו דוקא בגזרותיו ולא בקנסותיו.

אמר אב"י לאו היינו דר' אסי דאמר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. וא"ת מה ענין זה לזה. וי"ל, דמעיקרא הוה ידע שפיר דמיירי בהלואה לענין שיכול לומר פרעתי משום טעמא דלא ניתן ליכתב, אבל מבעיית ליה אי הוי כמלוה על פה לענין משעבדי או לא, והכי בעי, אי אמרי' כיון שהיה יכול לומר פרעתי ליכא תועלת בשטר אלא על פי הודאתו, וא"כ לא גבי ממשעבדי, או דלמא, כיון דהשתא מיהא מודה בשטר זה גובה מנכסים משועבדים, והכי מייתי²²⁷, אלמא דמהנייא הודאתו לענין שיהא המלוה גובה מנכסים משועבדים, אעפ"י שאין תועלת בהאי שטר אלא ע"פ הודאתו, דאם היה טוען מזוייף הוא יהא נאמן, אלמא דכיון דהשתא מיהא לא טעין, אלא מודה, דגובה מנכסים משועבדים, ה"נ בהאי שטרא דפרעא אעפ"י שאין בו תועלת אלא ע"פ הודאתו, דאם היה ר"ל חזרתי ופרעתי היה נאמן, אע"פ שהשטר בידו כיון דלא ניתן ליכתב, מ"מ השתא מיהא מודה שלא פרע [גובה] מנכסים משועבדים²²⁸, ומשני מי דמי התם ניתן ליכתב, פי', הוא מודה דמתחלה ניתן ליכתב, דודאי מודה הכא שלא פרע, אבל מ"מ מותר נותן הדין²²⁹.

[עב, ע"ב] דאי לית ליה (אזיל) [יזיף] וכו'. ואי לא האי טעמא לא היה מותר, דאין זה שער חשוב לפסוק עליו²³¹.

מסירה היה כדי לפטור ישראל דאשון, ונמצא שהוא משים עליו רבית²²¹.

שנתן ונטל ביד, ופר"ת ז"ל²²² השתא דאתינן להכי דרישא מיירי כשנטל ונתן, א"כ סיפא נמי לא תקשי, דטעמא לאו משום חומרא אלא מיירי כשנטל ונתן ביד, שקבל ישראל מעות מיד הגוי ונתנם לחבירו. כתוב בירושלמי²²³ ישראל שמינוהו אפוטרופוס או סנטר מותר ללוות ממנו ברבית, והגוי שמינוהו ישראל אפוטרופוס או סנטר אסור ללוות הימנו ברבית, מעותיו של ישראל שמופקדים ביד גוי מותר ללוות ממנו ברבית, זה הכלל כל שהוא באחריות הישראל אסור ובאחריות הגוי מותר. ור"ח ורש"י ז"ל²²⁴ פי' דלעולם סיפא מיירי משום חומרא, ובלא נטל ונתן ביד, ותדע, דהא ע"כ צ"ל כן, שהרי חדוש דרישא הוה משום דס"ד דאסור משום דגוי אדעתא דישאל גמר ויהיב, ואי איתא דסיפא מיירי בדנטל ונתן, הא לאו הכי מותר משום שאין שליחות לגוי, א"כ היכי ס"ד ברישא לומר אסור משום דגוי אדעתא דישאל גמר ויהיב, והוי שליח לחומרא, השתא בסיפא דהמעות היו של ישראל אפי' הכי אמ' בשלא נטל ונתן ביד מותר, דאין שליחות לגוי ומותר, מאי למימרא, אלא ש"מ דסיפא לא מיירי בשנטל ונתן, וא"ה אסור משום חומרא דהחמירו לומר שיהא כמו רבית, שליחות לגוי להחמיר, וא"כ לפי זה אסור להלות לישראל אחר ע"י גוי כשהישראל הוי באותו מעמד, אבל ישראל השולח משכוננו ביד גוי ללוות מישראל, אפי' היה יודע הישראל המלוה שלצורך ישראל חבירו הוא ליה, אפ"ה מותר, אפי' לרש"י ז"ל ור"ח, דאינו אסור א"כ

נחן ביד, ועי' רמב"ם פ"ה מהל' מלוה ה"ד שפסק דאפילו בלא נשא ונתן הוי ריבית קצוצה, ועי' בחי' הגר"ח. 223 בפרקין ה"ה. 224 ד"ה אדעתא. *224 מיהו אסור לומר לו שנתן בשביל הישראל דבזה משמע בתוס' ובתו' הרא"ש דאפילו לר"ת אסור ע"ש, ועיין ברבנו לעיל, ועיין שו"ע יו"ד קסח. 225 עי' תוס'. 226 כתובות ס, ב ועי' תוס'. 227 אפשר שצ"ל: ולהכי מייתי דרב אסי. 229 עי' תוס'. 230 כאן כנראה משובש ול"י לישבו. 231 עי' תוס' ד"ה יזיף.

ורא"ש. 221 בתוס' כתבו דאסור משום מראית עין, אבל ברמב"ן כ' כעין דברי רבנו דכיון דלא פטרו אלא לאחר שיתנם לישראל שני ובתורת הלואה ונמצאת הלואה קודמת לפיטור ולכן אסור. ועי' רשב"א שהקשה דאי משו"ה היה צריך שיהא מותר שהרי פיטורו והלואתו באים כאחד, ובלשון רבנו קצת נתישב קושית הרשב"א, מיהו עיקר קושיתו דאם בסוף לא יהא בזה איסור ריבית ל"ש לומר בזה איסור שימה. 222 בתוד"ה כגון ובראשונים, ורש"י ור"ח פי' גם בסיפא משום לחומרא, וכמש"כ רבנו בסמוך, ולר"ת יהי' מותר כשלא

ע"ג

בפרק איזהו נשך¹⁹⁵ דאמרינן האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטתה ולא קרינן ביה של אחיך בידך¹⁹⁶.

שאני משכון דקני ליה כדר' יצחק. וא"ת הא דר' יצחק שלא בשעת הלואתו הוא כדאיתא בפרק השוכר את האומנים¹⁹⁷, והכא המלוה על המשכון קתני ומשמע בשעת הלואתו כדמוכ' התם דדייק והא אידי ואידי הלוהו על המשכון קתני, ואומר ר"ת דה"מ היכא דקתני הלוהו אבל המלוה משמע הכי ומשמע הכי. וקשה דבפרק הזהב¹⁹⁸ ובפרק שבועת הדיינים¹⁹⁹ משמע דאפי' בשעת הלואתו אינו משמט, דקאמר התם כשאין המשכון כנגד חובו משמט אפי' כנגד המשכון משום דלא תפיס ליה אלא לזכרון דברים בעלמא, והיינו ע"כ במשכנו בשעת הלואתו דשלא בשעת הלואתו שהוא ע"י שליח ב"ד כל מאי דמשכח לפרעון קא שקיל ואפי' הכי אם משכנו כנגד הלואתו אינו משמט, ונראה לפרש דאע"ג דר' יצחק איירי שלא בשעת הלואתו מסתבר ליה לתלמודא דמאחר דקני ליה שלא בשעת הלואתו אלים שעבודה נמי בשעת הלואתו ולא משמט, דקרינא ביה ולא של אחיך בידך²⁰⁰ דממעטינן מיניה בספרי²⁰¹ מלוה על המשכון, אבל קרקע לא קרינא ביה של אחיך בידך דלא שייכא השבת העבוט אלא במטלטלין.

אם אינו קונה משכון²⁰² צדקה מניין. ואין לומר מה שמחזיר לו בבקר ובערב היינו צדקה, משום דטורח שהוא טורח בשל אחרים היינו גמילות חסדים, וצדקה משמע מה שהוא עושה בממונו ואם אינו קנוי לו לא מיקרי צדקה²⁰³.

[לז, ב] ואם אמר לו אעפ"כ יקבל הימנו שנא' וזה דבר השמטה. פירש"י ז"ל צריך שיאמר לו דבור של שמטה. ולישנא לא משמע הכי דמשמע דאיקבל הימנו קאי, ועוד, קרא לאיסורא לא איצטריך דממילא שמעינן דאסור לקבל הימנו דהא כתי' שמוט כל בעל משה ירו. הילכך נראה לפרש דאיקבל הימנו קאי, וה"פ אין צריך שיאמר לו וישנה משמט אני פעם שנייה אלא בפעם ראשונה סגי²⁰⁴, וכי האי גוונא תנן כסיפא דהך מתני' בסוף מסכת שביעית²⁰⁵ כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו צריך שיאמר להם רוצח אני ואם אמרו לו אעפ"כ יקבל מהם שנא' וזה דבר הרוצח. ומפרש לה בתוספתא דמכות²⁰⁶ רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו ואמר להם רוצח אני לא יאמר דבר זה וישנה שנא' וזה דבר הרוצח אין לך אלא דבור ראשון²⁰⁷.

ותלי ליה עד דאמר הכי. פירש"י ז"ל יתלהו על העץ אם גברה ידו עד שיאמר אעפ"י כן,

א"נ דסבירא ליה דכל משכנתא חשובה נמי כאפותיקי, [וכריטב"א (מא, א ד"ה תהרגם) כתב דהסכימו רבוותא דמשכנתא דינה כאפותיקי סתם]. והרשב"א כתב רמירי שירד בה מועתה ואוכל פירווחיה ועשאה לו אפותיקי שאם לא פרעו לזמן פלוני שיתן לו פרעון ממנה, ומה"ט עדיף ממשכנתא, ומשמע דלא סגי באפותיקי לחור, וכרשב"א שם הביא שיטת הרמב"ן דגם אפותיקי מפורש משמט [וכ"כ הריטב"א והר"ן]. ובכס"מ הביא דברי בעל התרומות (שער מה סעיף י) דבסיים לו שדה מיירי באתרא דלא מסלקי. וע"ע במאירי בסוגיין. 195 ב"מ סו, ב. 196 בחוס' ב"מ סו, ב ד"ה ושביעית כתבו דווקא במטלטלין דתפיס להו וקנה להו שלא בשעת הלואה הלכך גם בשעת הלואה חשוב של אחיך בידך, אבל קרקע לא. [עי' בקצוה"ח סי' סו ס"ק לו ובדבר אברהם ח"ב סי' יז אות ה בהגהה *]. 197 ב"מ פב, א. 198 שם מת, ב. 199 שבועות מר, ב. 200 ע"י מש"כ בביאור הסבדא בפנ"י בסוגיין, ובדבר אברהם ח"ב

סי' יז אות ה. וע"ע בדברי רבינו בחוס' לב"מ פא, ב ד"ה והא, ובקידושין ח, ב ד"ה התם, ובחוס' בפסחים לז, א ד"ה שאני, [ומשמעות הדברים דאף דאינו קנוי מ"מ לענין שביעית חשוב של אחיך בידך, ומשמע כפי' הרב אברהם]. ובגידולי תרומה נקט דגם בתפיסה שלא בתורת משכון אינו משמט, ובחומים השיג עליו, ועי' מש"כ בזה בקצוה"ח סי' סז סק"ה. ובדבר אברהם בהגהה שם הוכיח מדברי החוס' [ורבינו] כמש"כ התומים. וע"ע בס' ח"י ר' נחום אות קי. 201 פט"ו קלא. 202 כ"ה בכתי"ק. ובכתי"פ ובכ"ח ליתא "משכון", וכן ליתא לפנינו כאן, אך בב"מ פה, א שבועות מר, א ופסחים לא, ב איכא. 203 עי' בדברי החוס' ורבינו והריטב"א שבועות מר, א ובקידושין ח, ב. 204 וכ"כ הר"ש והרא"ש בפ"י המשנה שם, והר"ן בסוגיין. 205 פ"י מ"ח. 206 פ"ב ה"ב. 207 בב"ח (סי' סז אות לה) פירש [גבי שמיטה] דלשון 'וזה' לא משמע אלא דיבור זה, כלומר דיבור אחר.

שדנתו מתחלה ע"י כפייה, אבל אם מעצמו דן מתחלה אין כותבין לו. ויש מפרשים ריב) דהא דקאמר רב פפא כה"ג צריך לאודועיה לא להודיעו טעם הדין קאמר, אלא ה"ק כי ה"ג היה לך להודיעו כשחלקת תחלה, ויש לפרש דה"ק כי ה"ג צריך לאודועיה אפילו לא ישאל לכתוב מאי זה טעם דנתוני כי הכא שלא היה שואל שיודיעתו, אלא קאמר הא הזיגא דאבתרא ידי קא אזיל מר, אבל בעלמא אם שאל כותבין לו.

מוגר זוזי בפשיטי, אחריות אונסין על רב חמא כדין משכיר ריג), להכי ס"ד דשרי. מרה הדרא בעיגא וידיע פחתה, פרש"י אותו כלי חוזר בעצמו בעין ואינו הלואה אצלו ברמים, ואין אחריותו עליו אם נאנס או נשבר מחמת מלאכה, הלכך אין שכרן רבית, וידיע פחתיה, ועוד שניכר פגמו שהוא נפגם ומתקלקל מחמת מלאכה, זוזי לא הדרי בעיניהו שהרי מוציאן ואחריותו עליו ושכרו רבית אע"פ שאמר בלשון שכירות, ועוד אי נמי אהדר ליה בעיניה, לא ידע פחתיה, ומשמע דתרוייהו בעיגן, וקשה לפירושו: מהא דתניא בתוספתא רי"ד) משכיר אדם מעותיו לשלחני להתנאות רטו) בהם ולהתלמד בהם להתעשר רטו) בהם ואם עשה כן בהקדש מעל,

ריב) וכ"ה בפסקים, הגר"א שם ציין שזהו מקורו דהסור ושריע בסי' קעז סעיף כ"ג וז"ל: ואם בא לחלוק צריך וכו', ריג) מרבינו משמע דעל גניבה ואבידה חייב המקבל כדין שוכר וכ"כ התרומת הדשן סי' ש"ב לשיטת התורה אגרי, וכ"ה בר"ן, ומרבינו כאן משמע כהתורה"ד דאם מקבל הנותן עליו כל האחריות שרי, וכן דעת הש"ך בסי' קע"ז סק"כ החור"ד שם סק"ט [וע"ש סק"ב וט' דהביא דאע"פ דמהריב"ש ומהנמוקי משמע דסגי אם קבל הנותן אחריות רק עד שעת ההוצאה ושרי משום שעל אותו זמן הוא נוטל שכר, אבל מתרומה"ד מוכח דחולק ע"ז וס"ל דבעיגן קבלת אחריות דנותן כל זמן משך ההלואה דאל"כ הוה ר"ק.] אבל הגר"א בהגהות אות ב' וביר"ד סי' קעז סק"ב כתב דלשיטת התוס' אפי' מקבל הנותן כל האחריות ג"כ אסור דהעיקר תלוי לשיטת התוס' אם יכול להוציאן או אם צריך להתחזק בעין, אבל בנכסי צאן בדול ע"ב כו"ע מודו אם כל האחריות על הנותן אף דולא על המקבל מותר, והטעם משום דכ"ז שאינו נותן מעות צריך להתחזק בעין כ"כ החור"ד סי' קעז סק"א. וג' שיטות בזה, דעת

אלמא כיון דהדר בעיגיה אפילו לא ידע פחתיה שרי ריז), וגם לפירוש הקונדרס יהיה אסור לאדם להשכיר לחברו קטלא וכוס של זהב וטבעת דלא ידיע פחתיהו, כדתנן במעילה בפרק הנהנה רי"ח) ושאיין בו פגם כיון שנהנה מעל, כיצד נתנה קטלא בצוארה טבעת בידה שתת בכוס של זהב כיון שנהנה מעל, והריב"ן לא גריס ידיע פחתיה, ונראה דגרסינן ליה, הכי פירושו מרא אינה מלוה, כי לא להוציאנה ניתנה ולהחזיר אחרת אלא צריך להחזירה בעיגיה, ואי נמי היה נותן לו המרא להוציאנה ולעשות ממנה כל הפצו וישלם אחרת, אע"פ כן היה מותר ליטול שכר, מכל מקום אין ללמוד ממנה היתר לזוזי, כי השכר אינו מחמת הלואה המרא שנתן לו רשות להוציאנה ולשלם אחרת, אלא מחמת שמקבל עליו המשכיר הפחת שתפחת אם יחזירנה השוכר בעיגיה, מה שאין כן בזוזי רי"ט).

שרי ליה לאיניש למיתב ארבע זוזי להבריה ולמימר ליה זיל אוזפינהו לפלניא זוזי, ונ"ל דוקא שמעצמו אמר כן שלא בדעת הלואה ר"ס), והוא שלא יחזור ויקחם מן הלואה רכ"א), וגם שלא ידבר הלואה למלה אני לא אתן לך אבל פלוני יתן לך לאהבתי רכ"ב), באיזה צד מאלה הדרכים נראה כשלוחו ואסור.

הרמ"א ביר"ד סי' קעז סעיף ו' דקבלת כל האחריות דנותן מהני רק ברבית דרבנן אבל בהלואה גמורה היכא דהוה ר"ק לא מהני, [ועי' בחרע"א שם בסי' קעז וח"ד סק"ט.] ודעת הש"ך שם סק"כ דגם בר"ק מהני, ודעת הגר"א הנ"ל דגם ברבית דרבנן לא מהני קבלת כל אחריות לשטת התוס', רי"ד) פ"ד הלכה א. רטו) בפסקים סי' מו כתוב להתראות, והגר"א שם מגיה להתנאות, רטז) וכ"ה בפסקים שם והגר"א מגיה להתעטר, וכ"ה לפנינו בתוספתא, רי"ז) עיין בהגר"א קעז סק"ב שכתב דלפרש"י התוספתא מירי המשכיר קבל כל האחריות ולכן שרי, רי"ח) יח, א. רי"ט) וכ"ה בפסקים שם ובתורה"ה מרא, רכ) כ"ה דעת הראב"ד בש"מ, אבל הרמב"ן שם פליג ומתיר, ועיין בחור"ד סי' קס סק"ו, רכ"א) הגר"א בסי' קס סק"ד ציין לתוס' קידושין ו' ב' ד"ה דארוה, כתב המשנה למלך פ"ה מה' מלוה ד"ה כתב דבזה גם הרמב"ן מודה דאסור כיון שהלואה חוזר ופורע להנותן, ועי' בחר"ד הנ"ל, רכ"ב) עיין במל"מ שם דמסיק דהרמב"ן מתיר בזה ג"כ, אבל מלשון הש"ע בסעיף יג משמע דבזה גם הרמב"ן אסור מדלא הזכיר הי"א

בשלמא סיפא לחומרא. ותימא. וכי אין זה רבית גמור כשהעמידו אצל ישראל שהרי ישראל שני נעשה שלוחו של ראשון לקבל חובו מיד הגוי ונפטר הגוי ונעשה הראשון בעל חובו של שני. ויש לומר משום הכי לא הוי רבית גמור. שלא נפטר (מן) הגוי מן הישראל הראשון בקבלת השני וגם לא נתחייב השני לראשון כלום, ואע"פ שכיון לזכות בו בקבלתו לעכבם בהלוואה אצלו אין בכך כלום, ואפילו אם יוכל לזכות לחברו במציאה. ואם היה הגוי מפקירן כשנתנן בידו היה יכול לזכות בהן לחברו כמו במציאה (רע"א). השתא מיהא שלא הפקירן אלא נתנם לו שיזכה בהם למלוא ויפטר הוא ממנו ורוצה הגוי שיהא הוא שלוחו לזכות במעותיו לישראל חברו כדי שיפטר הוא בקבלתו ואין ישראל נעשה שלוחו של גוי (רע"ב). הילכך הגוי חייב עדין לישראל הראשון והשני לגוי הלכך מדאורייתא שרי אלא מדרבנן החמירו (רע"ג).

הניחם על גבי קרקע והפטר (רע"ד). והלוה השני יטלם במצותו להתחייב בנטילתו קרן ורבית. ונמצא שמה שפרע הלוה השני לגוי אינו לפטור את הישראל הראשון כי כבר נפטר כשהניחם על גבי קרקע ואין כאן רבית אפילו

(רע"א) עיין בנתיבות המשפט סימן קה ס"ק ב'. (רע"ב) ובנתיבות שם ובקצוה"ח ס"י קפב סק"ב מפרשי דהטעם הוא משום דבעינן שלוחו של בעל הממון וכדאיתא בר"ן לעיל י"א ב דגבי חצר מהני מטעם יד ולא מדין שליחות דליכא בעל הממון והאחרונים כתבו דהוא ע"פ הירושלמי גיטין פ"ו ה"א וז"ל: ר' זעירא בעי קומי וכו' א"ל תמן התורה זיכה אותה בניטה וכו' אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו ע"ש. והבית מאיר בש"ע יו"ד קסח קסט ס"ז בד"ה איתא הקשה על התוס' דבפרעון חוב דקיי"ל תופס לבע"ח קנה במקום שאינו חב לאחרים א"כ אמאי בעינן לשליחות דבעל הממון ע"ש, ועיין במ"א ה' שלוחין ס"י כג ובקצוה"ח קס"ג. (רע"ג) עיין בטור שם דאף לר"ת דס"ל אין שליחות לעכור"ם לחומרא מ"מ אם ישראל השני אומר שבשליחות הראשון מקבלם מהעכור"ם אסור דשליח של ישראל הוא וכאילו מקבלם מידו דמי ע"כ, ועיין בב"י דהוא ע"פ מה שכתבו תלמידי הרשב"א דבכה"ג אסור מדינא ולא משום חומרא, והבית מאיר הנ"ל מבאר דכ"ה נמי שיטת הרי"ב"א בא"ז ע"ש, ומוכח מזה דתה"ר והרי"ב"א פליגי אחוס' ד"ה בשלמא ורבינו כאן בפירושו, וכ"כ

לא הפקיר הישראל המעות כשנתנם ע"ג קרקע והיו עדיין שלו כשנטלם הלוה השני (רע"ה). אבל אם היה אומר תנם ביד הלוה השני והפטר ואני אתנה עמו שישלם לי קרן ורבית כה"ג אסור, אע"פ שלא יפרע עכשיו הלוה השני את הרבית כדי לפטור ללוה הראשון שקבל מידו שהרי כבר פטרו הגוי, אעפ"כ אסור, כיון שקבל המעות מיד הישראל שנתנן לו כדי לפטור בכך מן הגוי נראה כנותן לגוי רבית בשבילו (רע"ו) אע"פ שלא התנה עמו אלא הגוי (רע"ז).

כגון שנטל ונתן ביד. אומר רבנו תם דתו לא אמרינן סיפא לחומרא כדהוה אמרינן מעיקרא, אלא מיירי נמי כגון שנטל ונתן ביד כגון שקבל הישראל המעות מיד הגוי ונתנן לחברו וקמ"ל דלא אמרינן אדעתא דגוי קא גמד ומקני לה ולא שיפטור ישראל הראשון את הגוי ויתחייב לו ישראל השני, והביא ראיה מיבמות מסוף ד' אחין (רע"ח) שיש שם כמו הך בשלמא שאינן מתקיים לבסוף, דקאמר התם בשלמא כולהו משכחה להו דשוו שליח וכו', ומתוך פרש"י (רע"ט) ור"ח משמע דלעולם סיפא לחומרא.

וישראל שאמר לגוי לזה לי מעות מישראל

התיר"ד שם בסק"ח ומסיק דלא קיי"ל כהת"ר מדלא הביא המחבר בשו"ע ועיין במח"א הנ"ל. (רע"ד) הטור ושו"ע שם סעיף ג', לא הזכירו דא"ל והפטר, הבי"ה הב"ח ס"ל דלא בעינן דלימא ל' והפטר, ובט"ז סק"ד ובש"ך סק"ז ובהגר"א סק"ו השיגו ע"ז מגמ', ועיין בחו"ד סק"ג. (רע"ה) עיין בפנ"י על תורה בשלמא דמבאר כל דברי התוס' ורבינו. (רע"ו) עיין בח' הר"ן דמבאר הא דאסור הוא דוקא משום דלא אפסקי למילתא, אבל אם א"ל תנם לו בתורת פקדון והפטר ואח"כ יהיו הלוואה אצלו מותר, וכן הוא להלכה בשו"ע שם סעיף ג' בהגה. (רע"ז) במהר"ם שיף כתב דבסיפא אשמעינן דיש שליחות לעכור"ם לחומרא ואיירי בדלא א"ל והפטר, אבל עיין ברשב"א בש"מ דכתב דלהאי אוקימתא אע"ג דא"ל והפטר ואפ"ה אינו אסור רק משום חומרא. (רע"ח) לד א. (רע"ט) רש"י ד"ה אדעתא וכו' כדמחמרינן בסיפא ע"כ, דרש"י ור"ח מפרשי סיפא בלא נשא ונתן ביד ומשו"ה אינו אסור רק משום חומרא, אבל הרמב"ם בפ"ה מלוה ה"ד פסק דהוי רבית קצוצה אע"פ דלא נשא ונתן ביד, והראשונים הקשו ע"ז דהוא נגד סוגיית הגמ', ועיין בלח"מ שם ובחידושי רבינו חיים

לגבי לוח ולא לגבי מלוה דפג), וגם כתב בתשובה
אי יהיב ליה ישראל לגוי משכון ללוות עליו
מעות מישראל ברבית מותר, משום דאקנויי מקנה
ליה לישראל משכנו לגוי ללוות בו ברבית,
ואע"פ שהולך רפג) לו הגוי, ופרע ישראל זה
קרן ורבית לישראל, משום דלא שביק היתירא
ועביד איסורא ומסתמא אקנייה ישראל לגוי
במשיכה ומשיכה בגוי קונה. דפד), ויראה לי מה
שהשיב ר"י בתשובה מירי שידע המלוה שהמשכון
היה של ישראל והגוי לוח לצורך ישראל רפה)
ואפילו הכי שרי משום דאקנויי מקני ליה לגוי,
כי היכי שילוח לגוי ויחזור הוא וילוח ממנו,
דאם לא ידע הא כבר כתב בתשובה ישראל שאמר
לגוי לוח לי מעות בשמך דשרי ליה ומה לי על
משכון ומה לי בלא משכון דמה שהמשכון של
ישראל אינו גורם שום איסור דפג), ומשכון של

ואסור למשקל רבית מינייהו ע"כ, ואפשר לומר
דאף דהר"ן הקשה ע"ז משום דס"ל דהלוה משתעבד
למי שהכסף שלו, אבל בדינא דהמרדכי דהלוה עשאו
שליח ללוות המלוה אינו מכיר רק לשליח כיון
דאשד"ע גם הר"ן מודה דמותר כנ"ל, וכן הובא לפסק
הלכה ברמ"א בס"י קס סט"ז, וע"ש מה שהביא בשם
מהר"ק, ובט"ז, ובש"ך שם, ובח"ד סק"ד וב"מ שם.
רפב) הטור בס"י קסח סעי' ז כתבו דלשיטת רש"י
איכא איסור לגבי לוח אף דלא ידע המלוה, ובחי'
דע"א שם כתב דכ"כ רבינו בתשובותיו כלל קח סי'
יא, אבל בתשובה שם בס"י יח כתב כדכתב הכא דגם
לגבי לוח ליכא איסור, אלא דהק' שם דיחא איסור
ללוה מטעם אמירה לעכ"ם שבות לקמן צ"א וזה
יקשה אף לר"ת דס"ל אין שליחות לעכ"ם לחומרא,
ע"ש, ובבית מאיר שם תירץ וז"ל: ואולי אפשר דלא
שייך שבות להכא אם אין שליחות דהא הדבר שאמר
לו לעשות דהיינו לוח לי בשליחותי זה א"א אם אין
שליחות, משא"כ בכל השבותים הדבר נעשה כמו
שצוה ע"כ. רפג) עיין בדרישה שם בסוף סק"ד
ובפרישה סק"ב דמשכון מותר ליקח הרבית גם בע"כ
דישראל ולא דמי לעיל בהלואה בלא משכון אסור
לכפות לישראל הלוח ליתן לו הרבית אלא אם הישראל
רוצה מעצמו ליתן או שהמלוה כופה לעכ"ם אע"פ
שאח"כ יכפה העכ"ם לישראל. רפד) בכורות יג ב.
רפה) הטור קסח ובשו"ע סעיף ט' כתבו דמשכון נמי
בעינן שלא ידע המלוה בשעת הלואה והטעם כתב
שם בש"ך סקכ"א דחיישינן שמא לא הקנה לו,
ובפרישה כתב דדין זה הוא מרבינו בתשובותיו כלל
קח סימן יח, ועיין בבאיור הגר"א סק"ז.

בשמך דעט/א) ומאי דיהבת בהו קרנא ורוחא עלי
והמלוה אינו יודע שבשביל ישראל הוא לוח אותם
ולבסוף ידע המלוה שהרבית מוטל על הישראל
ליתן דעט/ב), לפר"ת דאמר דאין שליחות לגוי
אפילו לחומרא מותר ליטול הרבית מן הגוי רפ),
דישראל המלוה אין לו עסק עם ישראל הלוח,
ולפרש"י דיש שליחות לגוי (אפילו) לחומרא נראה
דאסור רפא), ור"י הוקן השיב בתשובה להיתרא,
דאף אם ת"ל דאסור היכא דשווייה שליח, הכא
לא מחזקינן אינשי ברשיעי דנימא שליח שווייה,
אלא דעתו היה שילוח הגוי מישראל ויחזור
וילום לו, ואפילו פירש בפירוש בפני עדים שיהא
שלוחו לא מחמרי' כולי האי, ולא דמי לחומרא
דקתני סיפא דברייתא דהתם שניהם יודעים
בדבר ומתכוין ישראל ליטול רבית הכא מכיסו
של ישראל, אבל הכא לא, וליכא איסורא לא

הלוי. רעט/א) מה שהזכיר רבינו לוח לי מעות
בשמך הוא למעוטי בשמי, דאז אפי' לר"ת אסור
משום דהגוי מעשה קוף בעלמא הוא דעביד דהלוה
הוא רק הישראל, וכעין זה כתב רבינו לעיל בפירושו
סא ב' בדיה חולה כוה"ל: ישראל שאמר לחבירו
לך ולוח לי מעות מן הגוי משמי ע"כ, והתם הוא
דמהני מה דאמר משמי דהישראל ראשון הוא הלוח
מהגוי ומותר אע"ג דאין שליחות לגוי וכן הובא
ברבינו בפסקים כאן בס"י נו, וכ"ש דנימא כן לחומרא
דאם אמר בשם המשלח דנחשב המשלח להלוה מן
הישראל ואסור. רעט/ב) מה דכתב המלוה אינו
יודע הוא לרבותא דשיטת רש"י דאף בלא ידע אסור
כמ"ש הב"י, אבל לר"ת גם בידע המלוה מותר דאין
שליחות לעכ"ם אפי' לחומרא. רפ) בפסקים סי'
נה איתא דאפי' ליטול רבית מן הישראל מותר ולפי"ן
לכאורה הי' צריך להגיה כאן כמו שכתב בפסקים,
ואולי לרבותא נקט הכי דלפרש"י אפי' מן הגוי אסור
ליטול דחזור ויתבע מישראל. רפא) וזה דוקא
בשליח עכ"ם דכיון דבי' אמרי' ישלד"ע כדאיתא
בר"מ קסח קסט ביר"ר שם סק"ג אבל בישראל ששלח
לישראל ללוות מחבירו ישראל כתב המרדכי כאן בשם
תשובת רש"י דמותר, הובא בב"י סי' קס ביר"ר, עיין
בד"מ שם סק"ז ודרישה שם ומ"א סי' במל"מ פ"ה
ממלוה הי"ד דהטעם דהמלוה הוא הלוח לשליח משום
דאשד"ע, והרבית שנותן הלוח הוא למי שהלוה
לשליח ולא הוי רבית הבאה מלוה למלוה ע"ש, ויותר
מזה מצינו ברש"י ד"ה אדעתא דאם הלוח ישראל
לישראל ע"י מי שאינו בר שליחות מותר, ועיין
בחידושי הר"ן דהקשה על פרש"י וז"ל: אי אדעתא
דישראל קא גמיר יהיב הני זוני' דישראל יניחו

שגם שם פירש רש"י פסולין לגבות ממשעבדי, לישנא דפסולין לא משמע הכי, והא דפריך נהי דלא גבי מזמן ראשון לגבי מזמן שני, ולא פריך (לגבי מבני חרי). נהי דלא גבי (מזמן ראשון) ממשעבדי ליגבי מבני חרי, רבותא פריך דאפילו ממשעבדי ליגבי מזמן שני ובסמוך [ד]פריך מעובדא דפרדסא אלא הא דא"ר יוחנן גזרה שמא יגבה מזמן ראשון נימא לא ניתן ליכתב, ולא משני דמשום טעמא דלא ניתן ליכתב לא פסלינן ליה לגמרי מהאי טעמא, (והאי) [דהא] לא מספקא לן בשטר זביני דפרדסא דלא ניתן ליכתב אלא אי גבי ממשעבדי או מבני חרי, אבל מבני חרי מיהא גבי אע"ג דלא ניתן ליכתב, התם לא מכח השטר גבי, אלא משום דהוה מודה ליה המוכר ללוקח שלא פרע לו המעות, ומכח השטר לא היה מתחייב אם היה אומר פרעתי, ועוד נראה דאפילו אם יש עדים אחרים או חייב מודה אפילו הכי קניס ר' מאיר כדמשמע קרן דומיא דרבית, ואפילו במלוה על פה משמע בתוספתא רצא) דקניס דקתני המלוה לחברו ברבית ובא לפני ב"ד קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית שהיה ר' מאיר אומר שטר שיש בו רבית

גוי ביד ישראל והלך ישראל ולוה מישראל חברו ברבית אומר רבנו תם שמותר, ובלבד שיאמר לו ישראל הריני מוכר לך כל כח זכות ושעבוד שיש לי על משכון זה ואין לי עסק עמך עליו ולא לך עלי, דכגון זה לא הוי הלואה אלא מוכר הוא זכות שיש לו בו, ואם לאחר זמן רצה שני זה לחזור וליטול מן הראשון קרן ורבית ולהחזיר לו משכונו מותר, מפני שהוא כחוזר ומוכרו לו רפז. ע"ב ע"א שטר שיש בו רבית קונסין אותו. פירש הריב"ם דקונסין אותו אשטר קאי דאין לו דין שטר לגבות ממשעבדי אבל מבני חרי גבי על פי אותו השטר, והעדים אינם פסולים דאינם עדי חמס רפז), וקשה לפירושו מהא דתניא בתוספתא דמכלתין רפט) המוצא שטר שיש בו רבית יקרעוהו בא לב"ד יקרעוהו, ואמאי יקרעוהו אפילו לר' מאיר דקניס יניחוהו עד שיבא בעל השטר ויחזיר לו בבית דין שיגבו לו קרן תחלה על ידי השטר, ויש לומר כיון שבעל השטר חייב לקרעו ועובר בקיומו רצ), גם המוצא יקרענו דאסור להשהותו, ומיהו נראה דר' מאיר לגמרי קניס דלא גבי כלל כמו שטרי חוב המוקדמים פסולין דיש לו תורת שטר פסול, אע"פ

דכתב דשיטת הריב"ם כפסק הרמב"ם פ"י מה' עדות ה"ב וכטור ח"מ סי' לד דאין פסול לעדות אלא א"כ עבר עכירה שיש בה מלקות, וסי' ג"כ דעדים אע"ג שעוברין בלאו דלא תשימון מ"מ אין לוקין כמ"ש הרמב"ם פ"ד מה' מלוה ה"ג [עיי"ש בלח"מ ובסוגין דלעיל סב א ובפנ"י שם על הגמ' שמיישב דעת הרמב"ם מה שקשה עליו מגמ' הנ"ל]. וכיון דעדים אין לוקין אין נפסלין ואף מדרבנן אינם נפסלין אלא במידי דחמס דוקא, ולשיטתו מה דחשיב מלוה ברבית במתני' דפסולי עדות בסנהדרין כד ב היינו דוקא מלוה ולוה דפסוליהו משום עדי חמס, וכ"כ הרמב"ם בהדיא בה' עדות פ"י ה"ה, ועיין בפסקים בב"ק פרק ג' סי' ח דהביא בשם הגאונים שמנו כל פסולי עדות ומנו שם מלוה ולוה ברבית ואילו עדים וערב לא הוכירו ורבינו נתן טעם ע"ז ע"ש והיינו דלשיטתו איזיל דפליג אריב"ם ואפשר דס"ל דעדים לוקין ומשריה בהתרו בהם נפסלין, אבל להריב"ם א"ש בלא"ה ע"י בקצוה"ח סי' לח ונב. רפט) פ"ה ה"ח. רצ) וכ"ה בתורה שטר, ובהג"א בב"ק פ"ג סי' ח. רצא) שם.

רפו) הא דכ' דמשכון אינו גורם איסור, הרמב"ן חולק ע"ז וס"ל דבמשכון אסור דלא אמרי' אקנויי אקני לעכו"ם, אבל בהלואה בלא משכון משמע שם דהרמב"ן מתיר, וכ"כ המהר"ם שיף בסוגין, הטעם כתב הגרע"א בחי' על יו"ד קסח סעיף ט' דאפי' לר"ת דס"ל אין שליחות לעכו"ם לחומרא, מכל מקום במשכון אסור משום דנתרבה רבית על משכונו דישאל, וכע"ז כתב החו"ד שם בסק"ב, וכל ההיתר במשכון הוא רק משום דהישאל מקנה לעכו"ם המשכון, ולכאורה לדברי רבינו דכתב דבלא ידע המלוה הי' מותר במשכון אפי' בלא אקנויי מקני לעכו"ם, קשה הלא רבינו לעיל סא ב בפירושו ובפסקיו כאן סי' נו כתב בדין ישראל שנתן משכון לחבירו ללות עליו מן הגוי ברבית מותר משום שאין הגוי סומך אלא על המשכון, והלוה הוא בעל המשכון מן הגוי, ולפי"ז כאן בנידון דישאל שלח לעכו"ם ללות מן הישראל במשכון ולטעמא הנ"ל דאין המלוה סומך אלא על המשכון הי' צריך להיות אסור דנמצא דהישאל בעל המשכון לוח מן הישראל העכו"ם הוא רק עושה מעשה קוף בעלמא, וצ"ע בזה. רפו) כ"ה בפסקים סי' נה. רפח) עיין בפנ"י כאן

ועלך למסרע יתיה כוליה חוב דנן, או מאי [דסתבעת] ליה מניה במיטר פומיה, בלא שבועה ובלא נדרתא ולא [שמחא], לא סחם ולא פירוש, ולא הנעלת כל בית רין בין בדיני ישראל בין [בדיני אום]ות העולם. וקביל על נמשיה סלני דנן כולהון אילין עניאני דמיסרשין לעילא לרצונן בתאוותו בלא אונס, ובסיל כל מודעי ותנאי דנפיקין ליה על שצרא דנן כתיקון חכמים. וקנינא סן [סל'] דנן במנא דכשר למקניא ביה בכל מאי דכתיב וצמרש לעילא. וסחרותא דא כתבנא ותמנא ויחיבנא לסלני דנן דליהוי בידיה לזכו ולראיה.

רד. שפר חוב.

ספר השפרות לרי אלכרצלוני. שפר ליד. 1

יודעים אנו עדים תתומי ממה עדות ברורה שאמר לנו פלוני בן פלוני, הוּו עלי עדים וקנו ממני וכתבו וחמטו עלי בכל לשון של זכות וחנו לו לפלוני בן פלוני. מחמת שרציתי ברצון נמשי בלא שום זכר אונס כלל, ונמלתי וקבלתי ממנו כך וכך וחיים שקולים ומוטבעים ממטבע פלוני, והם עלי בהלואה וברשו² בחוב נטור. וקבלתי עלי לפורעם לו כל זמן שירצה, או לזמן כך וכך, אם לזמן ידוע. ואיני פושעו ואיני משרפו³ ואיני שואל ממנו זמן אחר עליהם, אלא לאלתר אני פורע לו ממנו (לזמן זה). ומעכשו נתתי לו ארבע אמות קרקע בחצר שלי כמתנה נטורה, מתנה בריא ולא כמתנת שכיב מרע דסחרא, ואנב ארבע אמות קרקע שלי אלו שנתתי לו השלסתיו על כל מקרקעי וממלמלי ועל כל מקדונות ותובות שיש לי ביד כל אדם, עד שיגבה ממון זה עד נמרא, ממני ומכל מה שימצא לי בין בפני בין שלא בפני, בין ממה שקניתי בין ממה שאני עתיד לקנות.

ואחרית וחומר שפר קיום זה קבלתי עלי ועל יורשי אחרי לאיתפרעא מכל⁴ שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחת כל שמיא, שקניתי ושעתיד אני לקנות, דאית להון אחריות ודלית להון אחריות, כולהון יהון אחראין וערבאין לסריעת ממון זה, עד שאסרענו לו, אני והבאים סכחי לו ולבאין סכחי, בחיים ובמות, ויהא רשאי לנכות ממני ממון זה ואסילו מנלימא דאכתסאין.

והתרינו בו בפלוני זה ואמרנו לו: ראה כשאתה פורע לפלוני וחיים אלו, בפני עדים פרע לו ופול שפר זה מתחת ידו וקרעתו או כתוב על גבו שתוא פרוע, שכל זמן ששפר זה יוצא מתחת ידי פלוני או מתחת ידי יורשיו אחריו בדלא קרוע או ברלא כתוב על גבו שתוא פרוע או שאין לך עדים, נאמן יהא עליך על זה כשני עדים כשרים, ואתה פורע לו וחיים בלא חרם ובלא שבועה ובלא שום מענה בעולם. ויש שכותבין בשפרי תובות חכי⁶:

1) שפר זה נקרא שם שפר יזפאתא או קיום. 2) חוב. 3) הנוסחא הרגילה בשפרי חוב היא: משרפו. 4) כקנין אנב קרקע מעמידים שעבוד ממלמלין אנב קרקעות. 5) סכל המעולה והיקר שבנכסין. 6) נוסחא אחרת להתנאה על גאמנות המלוה.

וקנינו ממנו אנו עדים מסלוני זה הלוח בפירוש, שהאמינו למלה וליוורשיו, שיחיו נאמנין שינבו ממנו ומיוורשיו בלא חרם ובלא שבועה בעולם ואפילו הדרח הראש².
 וכך אמר לנו פלוני בר פלוני: אחריות וחומר שמר קיום זה קבלתי עלי ועל יורשי אחרי כאחריות וחומר כל שפרי קיומין והודאות והלוחאות דנהינין בישראל, סיוסא דגן ולעלם, דלא כאסמכתא ודלא כמפסטי דשפרי. וקנינא מן פלוני בר פלוני לפלוני בר פלוני בכל מאי דכתיב ומפורש לעילא במנא דכשר למקניא ביה. ומה שהיה בפנינו אנו עדים ביום פלוני בידה פלוני בשנת פלונית למנין שאנו מונין כאן במתא פלונית, כתבנו וחתמנו ונתנו ביד פלוני זה לחיות בידו ובד הבא מכחו לראיה ולזכות. והכל שריר וקיים.

רסו. שטר חוב.

מחזור ויפרי. סי' תקס"ז.

וכדון עדות כר. מתחת שרציתי ברצון נפשי בלא אונס אלא בלב שלם ובנפש חסדה, מתחת שיש לו עלי כך וכך והובים טובים ושקולים ממטבע פלונית, והם עלי בהלואה וברשו, וקיבלתי עלי למורעם לו, ואיני פושעו ואיני משרפו¹ ואיני שואל ממנו זמן אחר. ומעכשיו נתתי לו ארבע אמות בחצירי במתנה, מתנה בריא ולא כמתנת שכיב מרע, ואנכם הרשיחיו והשלפתי ומיניחתי אסופרומא על כל בעלי חובות שלי² ועל כל נכסי דאית לי תחת כל שמיא, דקנאי ודעתיד אנא לטיקני, נכסין דאית להון אחריות, כולחון יהון אחראין וערבאין לחוששם לנבות מהן שטר זה עד נמירא, בחיי ובמותא, ואפילו מגלימא דעל כחפאי.
 ואם אסרב מלפרוע לו חוב זה בומנו לאלתה, יהא רשאי לכופני ולגונשי בכל ביד שירצה, בין בדיני ישר בין בדיני האומות, ולחשימני בערכאות של גוים, ולהתרימני בשמי בין בפני בין שלא בפני בלא רשות ביד וארם בעולם, וכל מה שישים³ על סרבנותי הכל ינכה ממני. וכל זמן ששטר חוב זה יוצא מתחת ידו או מתחת ידי הבא מכחו בדלא קרוע או דלא כתוב על נבו שפרוע הוא או שאין לי עדים נאמנים, יהא נאמן עלי פלני זה ועל יורשי אחרי, הוא וכל הבא מכחו, כשני עדים ברורים, בין בכלו בין במקצתו, בלא דיך ובלא שבועה, ואני פורע חוב זה עד נמירא בלא שום פענה בעולם. ואחריות וחומר שטר חוב זה, קיבלתי עלי ועל יורשי כתומר כל שפרי הודאה והלואה העשוין כתיקון חכמים, מן יוסא דגן ולעלם, דלא כאסמכתא ודלא כמפסטי דשפרי. וקנינא כר.

2) נדר בחיי הראש.

1) עיין לעיל שטר רייד הערה 3. 2) החייבים שלי. 3) שיוציא.

להבי לא טענינן להו ליחמי. ודווקא שהספר לפנינו ומכירין בו עדים שהוא של ראובן שאין שמעון יכול לכפור בו, אבל אם אינו בפנינו ואין עדים שהוא של ראובן מתוך שיכול שמעון לומר להר"ם שיש לך בירי ספר כי אמר לקוח או ממושבנ נמי גאמן, שכל אותן שאמרו חכמים בחזקת הבתים^(א) שאין יכול לשמעון חזקה סוקמין להיה^(ב) והוא דראה.

קנ. גוי שהביא משכון לראובן ללות עליו ליטרא ולא היה לו לראובן, וקבל המשכון מיד הגוי ואמר לו שב והסתן לי ודליך ראובן המשכון אצל שמעון ולזה היטנו בשם גוי בריבית, ולסוף כמה שבועות כשבאו לראובן פשיטים פראו משמעון ונתן לו הקרן והריבית שקצץ עמו משמו של גוי ואמר הגוי נתן לי ומערים שהוא נתן לו הפשיטים קודם [שפראן] הגוי לפי שסובר (בו) [כי] טובב שאריות אני ולא שמעון חבירו ולא [יהו] פשיטים שלי בטילים. כה"ג מאי מותר או לא.

גראשה בעיני דאין בו איסור ריבית דאע"ג דאמר^(א) אין שליחות לגוי, נהו דלגוי אין שליחות לישראל מיהת יש שליחות וראובן נעשה שלוחו של שמעון והלזה מעותיו לגוי על משכנו וקנאו לצורך שמעון ושמעון קנה המשכון ולא ראובן וראובן אינו לא לזה ולא מלוה אלא שליח בעלמא, ולא אמרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה^(ב) כמו שאמרת, וראובן שפורה המשכון של גוי מיד שמעון [ה]מלוה ממעות שלו אינו אלא כקונה משכון זה מיד שמעון שהרי קניי היה לו לשמעון כמו שאמרנו. והוא הדין נמי בישראל הלזה מעות מגוי לצורך ישראל חבירו שפורה לאורו ישראל שהוא שליח ביניהם לקבל הריבית מיד ישראל חבירו וליתגו לנו משום האי מעמא נמי, דנהו דלגוי אין שליחות לישראל מיהת יש שליחות ואותו ישראל שקיבל מעות מן הגוי לצורך חבירו אינו לא לזה ולא מלוה אלא נעשה שלוחו של ישראל וכה בהם מיד הגוי לצורך חבירו, וישראל המשלח הוא הלזה ולא השליח. והיכא אמרי^(א) אין שליחות לגוי כי ההיא דאיהו נשד^(ב) דקתני ישראל מלוה מעות מן הגוי בריבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל חבירו ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור, דהתם בשוכה ישראל הראשון במעות תחילה מיד הגוי לצורך עצמו וכה בהן והרי הן שלו, ועכשיו הוא מלוה לישראל מעות ש... ומקבל ממנו ריבית, ואפי' מקבלו לצורך הגוי והגוי אמר לו קבל לי ריבית זה מיד ישראל אסור, כדקתני סיפא ואם העמידו אצל גוי מותר ופריך עלה כיון דאין שליחות לגוי הא הוא גיהו דשקיל מיניה ריביתא שאין לומר בכאן שלוחו של ישראל הנותן ריבית, שהרי זכיהו זו לצורך הגוי וכיון דאין לו שליחות אין לו זכיהו, כמו דמוכח בספא דשמעון וכיון שאין הגוי זוכה בזכיותו של ישראל שאין ישראל נעשה שלוחו של גוי לזכות לו נמצא שישראל זה המקבל הריבית הוא עצמו זוכה בו, והוא היה המלוה כמו שאמרנו, ונמצא שהריבית באה מן הלזה למלוה לפיכך אינו מותר אלא אם כן נטל הגוי המעות מיד ישראל הראשון ונתנו לישראל השני כדמוקים לה רב פפא. אבל ודאי מנהג רמאות הוא שנהג בו ראובן בשמעון ולא עשה כהוגן שהוציא המשכון מידו ברמייה שסתחילה על דעת כן הלילה על ידו שיהא המשכון בידו עד שיפדנו הגוי ויקח כל הריבית.

קד. ראובן שהביא מערופיא^(א) שלו לשמעון ואמר לו ראובן לשמעון הלזה מנה למערופיא שלי בכך וכך ריבית

לשבוע באמנה, וכל מה שיבא לך הפסד דברך זה אני מקבל עלי לשלם לך ההפסד, ובתנאי הוה הלזה שמעון המנה למערופיא של ראובן, לסוף ימים פרע הגוי המנה לשמעון וכבר עלה [הרבי] לרביע כסף והריבית לא פרע לו, אם אותה קבלה שקיבל עליו ראובן לשלם וההפסד אי הוי קבלה או לא, כיון דלא הקנה ראובן לשמעון בקניין נסור לשלם אם יארע לו שום הפסד, ואח"ל דהוי קבלת אחריות לשלם לו ההפסד ה"ם אם לא הגוי פורע הקרן דחייב ראובן לשלם לשמעון, אבל הריבית אסור לראובן ליתנו ולשמעון לקבלו, או דילמא כיון דראובן לא לזה משמעון כלום כי אם הגוי לזה וראובן קיבל אחריות ההפסד אין כזה ריבית של ישראל, דלא אמרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה דאמר רבא^(ב) שרי לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבעה זוני ואותופיה לפלגיא לא אמרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה הכא נמי ל"ש. גראשה בעיני שאותה קבלה שקיבל עליו ראובן לשלם ההפסד קבלה גמורה היא בלא קניין סתין ערב שהרי על [א]מנתו הלווה ונעשה ערב בשעת מתן מעות, וקפטיק הילכתא בשילחי נם פשיט^(א) ערב בשעת ס"ם לא בעי קניין, וה"ם בקרן שנתחייב ראובן לשמעון לשלם אם לא פרעו הגוי אבל הריבית אינו חייב לשלם לו, ולא מפני שהוא אסור דלא אמרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה כמו שאמרת, אלא שלא נתחייב ראובן באחריותו שהרי לא הלזה הלזה^(א) מן הריבית על [א]מנתו ולא מצינו ערב משתעבר דברך שלא הלזה על ידו, ולא עוד אלא אפילו אם קיבל ראובן בידו מעות של שמעון להלוותם לגוי בריבית ופשע ולא הלזה אותם אלא הניחם בקופסא ולאחר זמן החזירם לו בעינו אינו חייב לשלם לו הריבית שהיה יכול להרויח במעותיו ואין יכול לומר לו אילו לא היו מעותי במילין אצלך הייתי מלוה אותם בריבית ועכשיו הפסדת לי כל הריבית שהייתי יכול ליקח אילו הייתי אותם אני או אתה כדאמרין באיהו נשד^(א) אמר רב חמא האי מאן דיהיב זוני לחבריה למיזבן חסרא ופשע ולא זבן ליה משלם כדקאוויל אפרותא דבי לשפט אמר איסור אמרייתא לשמעון קמיה דרב זבד מנהרדעי [אמר כי קאמר רב חמא] הני מילי ביין סתם אבל ביין זה מאן יימר דמוכני ליה ניהליה רב אשי אמר אפילו ביין סתם נמי לא מאי מעמא אסכתהו היא ואסכתהו לא קניא, ולרב אשי מאי שנא מיהא רתנן אם אוכיר ולא אעביד אשלם במיטבא ההם בידו הבא לא בידו. וה"ג לאו בידו שפא לא היה מורסן לו למי להלוותם בריבית.

קד. וישאלת אותה ששנינו^(א) כל זמן שמביא דאייה סותר את הדין אותו זמן אם זמן ב"ד הוא ואם לעולם הוא. וכי במקום אחד דברו חכמים בלשון זה והלא הרבה הן בתלמוד כל זמן שהיא בבית אביה נוכח כתובתה לעולם^(ב), שאנחנו כל זמן שארצה דפרחבול^(ג), הפסד כווננו והחפצת בכל זמן^(ד), ואם תחפש תמצא הרבה. וכל שכן בבאן שיש להבין מנופה של משנה מדקתני סיפא אמרו לו כל ראיות שיש לך הביא סיבן ועד ל' יום דהיינו זמן בית דין מכלל דר שא לאו בזמן ב"ד מיירי, וה"ק כל זמן שמביא ראיה סותר את הדין לעולם אם לא קבעו לו זמן, אבל קבעו לו זמן ל' יום הביא בתוך הזמן סותר לאחר זמן אינו סותר, דמדלא הביא בתוך הזמן גראה שהוא יזיף ולא עלה בידו לזיף עד לאחר זמן שאם היה בה ממש היה מביאה מיד^(ה).

אבני שהם

(ה) ט"ס מז. (ה) ט"ס מה: קנ. מוכח בחשו' מהר"ם ד"פ סי' ט"ז, וכן שגלו רבינו בקלרה לקמן נמקומו במס' ב"מ פ"ה (סי') יעו"ט, ובשו"ט מהר"ם (ד' כג'לון) החדשות מכ"י פארמה סי' לו בשם ס' אביאסף להראב"ה, שהביא פסקו של רבינו וכן בד"פ סי' טל"ב ובמרדכי ב"מ רמז ט"ז ע"ט. (א) קדושין מא. (ב) ב"מ סט: (ג) ט"ס ע"א: קד. מוכח בקלור בחשו' מהר"ם ד"פ סי' ט"ז ושל"ד, וכן הוכח הפסק של רבינו בס' אביאסף להראב"ה בפ' איהו נשך המוטחק בחשו' מהר"ם (ד' כג'לון) החדשות מכ"י פארמה סי' נ"ה ובמרדכי ב"מ רמז ט"ז. (ד) ע"ל לעיל סי' ק"ח הערה ו'. (ה) ב"מ סט: (ז) ב"מ קעו: (ז) ג"ל, שהרי לא הלזה לו את הריבית וכו'. (ה) ב"מ ע"ג: קד. (א) מנסדרין לא. (ב) משנה בכבודות קד. (ג) שביעית פ"י מ"ד ומייתי לה בניטין לו. (ד) משנה ריש זבחים ג. (ה) דברי רבינו בזה הם רק לפרש לשון המשנה אבל להלכה קי"ל כרשב"ג הפסד בנמחל וכ"פ כל הפוסקים ונחמ"ם סי' כ'.

אמ"כ יעמיד עדים שקנאו ואם לאו יביא ראיה על בעליו שבועה שלא סברו, ומדפסק הגאון אם הדבר ידוע שבעליו העמידו [מוכח] דמסתמא לא אמרינן עומד להשאל ולהשכיר הוא, וגם רבינו שלמה^(י) ספי הרב ר' יצחק הלוי אדרבא דאפיק סיפרא דאגדתא דסתם ספרים אין עשוין להשאל ולהשכיר דהבי פסק הווקא סיפרא דאגדתא שאין אדם עשוי לסמך בו תדיר אבל שאר ספרים שאין [עשוין] להשאל ולהשכיר לפי שסתקלקלין כרתגנ^(י) המוצא ספרים לא ילמד בהן לכתחילה ולא יקרא אחר עמו, יכול לומר לקוחין הן בידי ואין צריך לכתוב עליהן שמר מכירה אלא לרווחא דמילתא שלא יצטרך לישבע וגם ר' יעקב הלוי בנו חזרה כן, ואני מוסיף על דבריהם [דהא] דאמר אינו נאמן לומר לקוחין בדבר העשוין להשאל ולהשכיר ה"מ באדם דאמיד שאינו עשוי לסמך את כליו, אבל עשוי לסמך את כליו נאמן שכנגדו לומר לקוחין ובשבעה דחננ^(י) המכיר את כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם נגיבה בעיד ישבע כמה הוציא ויטול ומקשינן ובי יצא לו שם נגיבה מאי הוי ליהוש דילמא זבוגי זבוגינהו והוא ניהו דאפיק שמא וסתרצינן כגון שלנו בתוך ביתו ועמד והפנין בלילה ונס היה מחתרת חתורה בתוך ביהו ואותם שלנו יצאו דרך של ואנבוקראות של כלים על כתיפם והבל אומרים נגנו כלים של פלוני והללו ספריו הא לאו הכי אמרינן זבוגי זבוגינהו, ואמר רב אשי^(י) ל"ש אלא בבעל הבית העשוי למכור את כליו אבל אין עשוי למכור לא צריך להרווי עליה כולי האי, ומקשינן דילמא איצטרך ליה זוגי זבוגי, אמר רב אשי שהרי יצא לו שם נגיבה בעיר, אלמא לא אמיר אע"ג דיצא לו שם נגיבה בעיר או אמיר ולא יצא לו שם נגיבה בעיר אמרינן זבוגי זבוגי דחרתי בעינן אמיר ויצא שם נגיבה, אבל ליכא תרתי אמרינן זבוגי זבוגי, וה"ג לענין שאילה אמיר ומוחוק להשאל אותו חפץ דכיון דאמיד ויצא לו קול שאלה לא אמרינן זבוגי זבוגי נאמן שכנגדו לומר לקוח הוא דמה לי יצא לו קול נגיבה ומה לי יצא לו קול שאילה, דבי היכי דתיבא דטעין כליו וספריו נגנו מסני ובאו לירך דצריך לברר בעדים [הכי נמי היכא]^(י) שררכו להשאלין או מוחוק להשאלין ולא אמיר אמרינן איצטרך ליה זוגי זבוגי ומצי טעין שכנגדו לקוחין הן בידי ונשבע, ותו מדרב יהודה דאמר^(י) ראוהו שהמטין כליו החת כנפיו ויצא ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן ולא אמרן אלא בעל הבית שאינו עשוי למכור את כליו אבל עשוי למכור נאמן, ושאינו עשוי למכור נמי לא אמרינן אלא דברים שאין דרכן להמטין אכל דרכן להמטין נאמן, ושאין דרכן להמטין נמי לא אמרן אלא איניש דלא צניע אבל צניע היינו אורחיה ולא [אמרן וכו'] ולא אמרינן דאינו נאמן, אלא בדברים העשוין להשאל ולהשכיר דלא מצי טעין לקוחין אם בעל הכלים אינו עשוי למכור כליו ודברים שאין דרכן להמטין ואיניש דלא צניע הוא המטטין אבל דברים שאין עשוין להשאל ולהשכיר אפילו בעל הבית שאין עשוי למכור ואפילו דברים שאין דרכן להמטין ואפי' איניש דלא צניע נאמן לומר לקוחין ובשבעה, אלמא תרתי בעינן אין עשוי למכור ודברים העשוין להשאל ולהשכיר, והא דרבא דספרא דאגדתא אפיק בבעל הבית שאין עשוי למכור הוה וגם היה ררכו להשאלין וזה היה ידוע כעדים, והא דהוא גברא^(י) דחבל סכינא דאשכבתא מחכירה וכו' במשכנו (שלא) בשעת הלואה לאו חבילה איקרי דהא הוא יתיב חילופיה ליה דמיס וה"א בהמקבל^(י), ובגון שהיה חייב לו דינר וכפר בו ומשכנו מלוה ללוה באותו סכין עד שיתן לו הדינר ותבעו לפני אביו לדין וטענו מישכנני בסכיני איני יודע למה וזה השיבו דינר חייב לי עליו ומשכנתו

וזה כופר בדינר, א"ל אביו כיון דקא מודית דחבלתו זיל אהדריה דכי נפש הוא חובל קא עכרת והדינר שאתה תובעו תא קום עליה בית דינא או הבא עדים וישלם לך או ישבע לך שבעת היסת אם אין לך עדים שאפי' לא היית חייב להחזיר משום אוכל נפש לא מצית טעין עד כדי דמיו דדבר העשוי להשאל ולהשכיר הוא הא סכין וכגון דאיכא עדים שהיה משאלו עסיקין דליכא למיטר מינו דאי בעי אמר לקוח ונאמן כי טעין נמי עד כדי דמיו נאמן דהא אין נאמן לומר לקוח הוא בידי דבר העשוי להשאל ולהשכיר הוא כדמסיק ליה לקמן, ורבא אמר לא צריך וכו' כלומר אי לאו דמשום אוכל נפש חייב לאהדורי משום דבר העשוי להשאל ולהשכיר לא מחייב לאהדורי והאי מצי לטעון עד כדי דמיו דהא סכין לאו עשוי להשאל ולהשכיר הוא אע"ג דידיע שהשאלו לאחרים פעמים רבות דכיון דמיפנמא וכו' וכיון דאינו עשוי להשאל ולהשכיר והוא משכנו בו ואין עדים שמישכנו מינו דמצי טעין לקוח כי טעין נמי עד כדי דמיו נאמן לישבע וליטול ולא היה צריך למיסק עליה כדינא ולאחויי סהדי, והכי פירושא דהא מילתא, דאי לא יכתיב וכו' רכא לית כי נפש הוא חובל, ומקשי ואפי' לית ליה האי סברא דקס"ד דמקשה דמקמא דאביו לאו משום דבר העשוי וכו' אלא דקסבר אביו דבשום משכנו אין יכול לטעון עד כדי דמיו, ומשני מעמא דאביו משום דהא סכין עשוי להשאל דאיכא עדים דהעמידו לכך הילכך אפילו אי הוה משום אוכל נפש לא היה יכול לטעון עד כדי דמיו דהא ליכא מינו דלא מצי אמר לקוח, ורבא לית ליה האי סברא כלומר כיון דאיכא סהדי שהשאלו לאחרים היכי מצי טעין לא עד כדי דמיו ולא לקוחות והא רכא אפיק וכו', ומשני שאנו סכינא דאשכבתא כיון דכי פנמא [ומפרא] קפדי איניש ולא מושלי, הכי איתא בהלכות נדילות^(י) והכי פירושא, לעולם קסבר דבר העשוי להשאל ולהשכיר לא מצי טעין לא לקוח ולא משכנו כדי דמיו ושאינו סכינא דאשכבתא אף על גב דאיכא סהדי שהשאל לאחרים לא הוי דבר העשוי להשאל דכיון דאי פנים ושחים בו יפסיד בהמה שהיא מריפה ירא ואינו משאלו, והאי דאמרי עדים שהשאל אקראי בעלמא הוא ולא מחוקינן ליה במשאלו, אבל זוגא דסרבלא וסיפרא דאגדתא ודכוותיהו אם יש עדים שהשאלו הבעלים מחוקינן להי כהכי לעולם ראף על גב דאינהו נופייהו מיפנמי כיון דלא מספדי ליה דדבר אחר לא קפיר על פנינת עצמן, והא דאמרן דאינו נאמן לומר לקוח הוא בידי כגון שהחפץ לפנינו^(י) או יש עדים שהוא אצלו, אבל אם טוענו חפץ פלוני השאלתי לך ואין לך עדים שישנו בידי, וזה משיב ודאי הוא אבל לקחתו ממך, אע"ג דעשוי להשאל מינו דאי בעי טעין להר"ם מצי נמי טעין לקוח הוא בידי כדתנן^(י) ראה עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס א"ל מה טיבו אצלך אמר אתה מכרתו לי אתה נתתו לי לא אמר כלום, ודווקא ראה אבל לא ראה מינו דאי בעי אמר להר"ם מצי אמר נמי אתה מכרתו לי והיכא דאיכא עדים הוי כי ראה.

ק"א. ראובן טענו לשמעון פרע לי כנה שהלוהיך, ושמעון משיבו לא הלויהני כלום אלא על המשכון הפוס משכון עד שאפרנו. דעתו נוסה שחייב שמעון לפורעו אם יש לו יום שהלוהו דתניא^(י) המלוה את חבירו סתם אינו רשאי להובעו קודם לו יום הא לאחר לו יום הבע, ומסקנא אחר מלוה בשטר ואחד מלוה ע"פ והוא הדין למלוה על המשכון^(י) דמאי שנא, ותו דמלוה על המשכון במקום שטר קיימא כדתניא^(י) המלוה את חבירו על המשכון ואבדו ישבע שאבדו ויטול מעותיו

אבני שהם

ושכמות מו: י"ט ד"ט מיתמי. ט"ז כ"מ כט: ט"ז ב"ק קיד: י"א לפינוי רבא" אכל כני רבינו הוא ככ"י כמ"ט דק"ס טס. י"ח כניל להגיה. י"ט שכמות מו: ט"ז כ"מ כט: ד"ה בקונטרס. כ"א כ"מ קטו. כ"ב כ"ס קיד: כ"ג כלומר דלי לא תימא הכי. כ"ד שלהי מ"ס כ"מ ט"י מ"ה דף ל"ט ע"א. כ"ה זכ"כ הר"ה ט"ס ט"י מ"ט יעו"ט. כ"ו ז"ל כדתניא והיא כרייהא כב"ב מה: ק"א. מועתק בקלור דברים נחשו מהר"ם כ"ב ד"פ כ"י ח"ת. א"מכות ג: ז"כ"פ הרמב"ם כס"ג מה' מלוה ולוה ה"ה והטור חו"מ ט"י ט"ז וע' במרדכי כ"מ רמז ק"ב. ג' שכמות מנ:

דקסבר ר' אליעזר משבון לזכרון דברים בעלמא הוא ולא חילופי והוי עליה שומר חנם דבמלוה צריך למשבון מוקמינן לה ולא מצוה קעביד, ור' עקיבא אומר יכול הוא שיאמר כלום הילוחתי וכו' כלומר ודאי זכרון דברים בעלמא הוא המשבון ולא חילופי וזוי אבל מ"מ שומר שכר מצוה הוי וחייב באבירה וחייב לשלם לו דמי משכנו והם יהיו חלופי זזוי חובו, הילכך אבד המשבון אבדו מעותיו, ובדשוי שיעור חובו מוקמינן לה, אבל כל זמן שהמשבון קיים לא הוי המשבון אלא לזכרון דברים בעלמא כמו שטר שאם יכפור לו בחובו שישבע ויבטל עד כדי דמיו של משבון כדקתני סיפא, אבל המלוה זזוי בשטר והניח משבון עליהם דברי הכל אבד המשבון אבדו מעותיו, כיון דאיכא שטר לזכרון דברים ודאי המשבון חלופי זזוי ניהו אבל ליכא שטר הוי משבון זכרון דברים אלמא משבון במקום שטר הוי, וכי היכי דמלוה בשטר מצי תבע אחר ל' ה"נ מלוה על המשבון ובמסקנא דשמעתין⁽¹⁾ נמי אמרינן משבון לזכרון דברים בעלמא הוא, וכן פסק רב צמח גאון⁽²⁾ משבון ביד מלוה שוה כ' דינרין מלוה אומר כ' דינרין הילוחתי ולוה אומר לא הילוחתי אלא ו' מלוה נשבע ונוטל כ' דינרים דהויא ליה כמלוה בשטר דהוי ליה משבון בשטר. ואם לחשך אדם לומר⁽³⁾ מהא דתנן⁽⁴⁾ המלוה את חבירו על המשבון והמוסר שטרותיו לבית דין אין משמיטין ואמרינן⁽⁵⁾ מלוה על המשבון מעמיא כאי משום דהפיס ליה, אלמא כיון דחפיס משבון אין יכול לנגושו ושביעית בניגוש תליא רחמנא כדכתב⁽⁶⁾ לא יגש וכיון דלא נגושו לא משמיט ה"נ לא מצי ראובן לאנגישו לשמעון דהא הפיס משבון. לאו מילתא היא רהא פרבינן התם אלא מעתה הלותר ודר בתצירו ה"נ דלא משמיט [והא] הפיס ומשני [שאני משבון] משום דקני משבון וכדרי' יצחק, והשחא אוקמה במשכנו שלא בשעת הלואה⁽⁷⁾ דהתם ודאי קני משבון כדרבי יצחק אבל בשעת הלואה אע"ג דהפיס דלא קני משבון שביעית משמטת רהא מצי לנגושו אלמא היכא דחפיס משבון מצי לנגושו ולחבוע הלואתו.

דעבר, ואפילו אם תימצו לומר דכיון דנתן משבון ביד הנזק הפקירו אתה למד מכאן שלא הפקירו אלא אדעתיה דנזק אבל אדעתיה דישאל לא הפקירו הילכך לא זכה בו שמעון. וא"ת כיון שנפל ליד נזק לישראל דכתב⁽⁸⁾ וכמשק נבים שוקק בו מה נבים הללו⁽⁹⁾ מעלין את האדם ממימא למהרה אף ממונו של ישראל כיון שנפל ליד נזק מהור. ה"מ לאחר ייאוש רהא בכיות סנחריב מישתעי קרא דכתב ואוסף שללכם של החסיל אמר להם נביא לישראל מה חסיל זה כל אחד לעצמו אוסף אף שללכם כ"א לעצמו אמרו לו והלא ממון עשרת השבטים טעירב בו אטר להם כמשק נבים וכו' דהתם ודאי אייאוש דכיון דחזו דקא גזלי מינייהו מסונייהו אייאוש כדתנן⁽¹⁰⁾ נגב ונולן וירדן שנפל מזה ונתן לזה מה שנתן נתן וזה שנפל נפל ואמרינן בשלמא גזלן וירדן דקא חזו להו ומייאשו אלא נגב וכו' ועוד דהוה ליה ממון שאין לו תובעין דכתב⁽¹¹⁾ ויתשם וישליכם דנקמינן⁽¹²⁾ דגלו מעבר לנהר סבבסין, אלא חכא דליכא ייאוש דהא מדעתו הניחה אצל הנזק ובהנחה מדעת אמרינן לא מייאש כדתנן⁽¹³⁾ מצא אחר הגפה וכו' הרי זה לא ינע בהן ומעמא משום איניש אצניניהו, ועוד דממון שיש לו תובעין הוא ואמרינן מה⁽¹⁴⁾ שמה מיוחדת ממון שיש לו סימנין ויש לו תובעין וחייב להכריז אף כל וכו'. ועוד שהרי ראובן היה רודף תדיר אחר משכנו ומצינו דאפי' אבדה שהתירה תורה מסהמא כגון שטפה נתר⁽¹⁵⁾ דהיכא שהבעלים מרדפים דחייב להחזיר ומוקמינן לה⁽¹⁶⁾ אע"פ שאין יכולין להציל אלא ע"י הרחק. וה"מ שלא זכה שמעון באותו משבון כשהיה המשבון שוה יותר מחובו שלא הוחלט המשבון לגוי אבל הוחלט המשבון לגוי שעלה הקרן והריבית ליותר משווי וזה כ'ו הנזק וזכה בו שמעון מן הנזק כיון דדיניה [רגזו] בתר ערבא אוילסין⁽¹⁷⁾ וניכסוהי דאיניש ערבא ביה⁽¹⁸⁾ וכ"ש המשכון שכירו כיון שעלה הקרן והריבית ליותר משווי וזה בו הנזק וקנאו מדין ערב הילכך זכה בו שמעון מן הנזק.

קינ. ראובן הכעו לירחע⁽¹⁹⁾ המשוחרר שפחתי היתה חרופה לך בעודך עבר ומתה והייתי או חולה ומוטל כמימה ונבנסת לביתי בלא ידעתי ולקחת בתי נפש של כסף ועגילים ומכנות ומלבושין של שפחתי ופשימים עד שעלה סך הכל קל"ב חצאן חצוי. וירחע השיב חס ושלום לא לקחתי מכל אשר לשפחתי כלום כי הכל נשאר בבידתך. והביא ראובן עדים והעידו סרסורין אנו ובא גוי אחד והביא כ' בתי נפש של כסף משקלם ג' רבעים והביאנהו לבית ראובן זה וקנאתם שפחתו בטי' אוק', וזה היה קודם שנתחרפה לירחע זה, ואותם בתי נפש ראינו לה עד יום מותה ולאחר מותה בא גוי והבע בה נפש לקנות והיינו שואלים למי יש בת נפש למכור עד שבאנו אצל אדונו של ירחע ואמר לנו ירחע יש לי, והוציאנו בפנינו והכרנוה שהיתה של חרופתו, והקרא אותה לגוי כ' דינרים ולא קנאה, וגם יודעין אנו שהיא הסותבעת. ועוד הביא ער אחד שהעיד על העגילין כמו כן, ושאלנו לו לירחע מה אתה אומר על העדים שראוה בידך ואמר לה"ם, דעתי נוסה שחייב ירחע לשלם אותה בת נפש שהעידו עדים, אע"פ שאם היה ירחע אומר אותה בת נפש קניתי לאחר מיתת חרופתי היה נשבע ופסור, אנן לא מענינן ליה לפוטרו דאין מוענין אלא ליורש וללוקח שאין יודעין היאך בא לידו או לידו מי שמכרה לו, אבל ירחע שידוע היאך באת לידו אם קנאה אם לאו ולא מען אנן לא מענינן ליה דתנן⁽²⁰⁾ כל חוקה שאין עמה מענה אינה חוקה ואמר בנמרא מהו דתימא

אכני שהם

⁽¹⁾ ע"ס מד: "והובא נס כס' העיסור אוח ח' חוב מלוה בשטר יע"ש" (ע' לט"ל ס' ל"ט הערה י'). (2) שביעית פ"י מ"ב. (3) גיטין ל'. (4) דברים ט"ו. (5) דהא ר' יצחק לא איירי אלא במשכון בשעת הלואה כמבואר בשבועות מד. קיב. מועתק נקלזר נחשו' מהר"ס כ"ב ד"פ ס' ח"ט וכדפוס קרימונא ס' ע"ה. וע' ברא"ש ב"ק פ"ה ס' ו' ובמרדכי ב"ב רמז תקנ"ד ובהגהות מיימוני פ"ב מה' זכיה אוח י'. (6) פסחים לא: (7) ב"ב כ"ג. (8) ז"ל כדתניא והוא ברייתא בשבועות מג: (9) ז"ל כ"ג. (10) ע"ס קינ: (11) ע"ס קטו. (12) ע"ס פ"ג ד'. (13) סנהדרין ל': (14) ז"ל כדתניא והוא ברייתא בב"מ כ"א: (15) דברים כ"ט כ"ו. (16) ירושלמי סנהדרין ס"פ בראשית ד"ב פרט"ג ע"ג ס' ו' במדבר רבה פט"ז ס' כ"ה איכה רבה פ"ב פסוק ט', וע' סנהדרין ל'. ובתנ"ך דברים ל"ב כ"ו. (17) ב"ב כ"ה: (18) ע"ס כז: (19) ע"ס כ"ב. (20) ב"ב קטו: (21) ב"ב קטו: (22) ע"ס שם. ובכורות מה. קינ. (23) הוא ע"ס עבד ידוע במקרא דכתיב' ב' ל"ד ל"ה. (24) ב"ב מ"א. ע"ס

איהו צאן ברזל אל הרי הן עשויות עליך להוציא ולשליש ולרביע במנה של זהב אמרו ואם הנותן מקבל עליו אע"פ שלא קיבל עליו אבידה או מיתה שרי כדאמר (אמר) אב"י (מיד) שרי ליה לאינש למימר לחבריה היך ארבעין זוזא אחביתא דחמרא אי תקפה ברשותך אי יקרא או זילא ברשותי ומסקנא כין דמביל עליה זילא קרוב לזה ולה הוא.

לא נצרכה אפי' ריבית דגוי (ע"ז) ומתיבנן עליה לון מהן ומלוין אותן בריבית ומתרין לא נצרכה אלא בכדי חייו מהבא שמעינן דבזמן הזה שאין לישראל שדות ופרסים להיות מהן מה שמלוין לגוים כדי חיהם הוא ומורר אפי' לרב הונא.

ומקבלין רבית מנר תושב כדתנא מלוין אורתן בריבית וכן נר תושב אבל נר צדק לא אודהו

ישראל נמור וכן מישראל משומד אמור דכתיב (והשעו ז) חמא ישראל אע"פ שחמא ישראל הוא (ש) וכן אמור למכור לו מריפה משום לפני עור לית מכשול ואמור לישראל להתערב לנו בשביל חבירו על דריבית כדאמר (ע"א) כין דדיניה דגוי בתר ערבא אזיל הוא ניהו הערב (ה"ל) (הלוח) מן הגוי (למלוה) (והלוח) לישראל חבירו ואפי' יהיב הלוח לנו את הריבית דהי כאלו פורע חובו של ישראל אבל אם קבל עליו הגוי הוא קא שקיל רביר מחבריה אבל אם קבל עליו הגוי הוא יתבע הערב תחילה שרי דהא הישראל הלוח מן הגוי והערב אינו לא לזה ולזה הלכך אם ישראל זלזה לא יתן הריבית לנו וישראל הערב פרוע לנו שרי ליה לישראל הערב למישקל מישראל הלוח את הריבית שפרע בשבילו וכן אם ישראל נתערב לישראל אחר בשביל גוי מעורפו על הריבית ואפי' הגוי בשעת הלוחה דהינו מקבל לדון בדעי ישראל שהתבע מכני חובך תחילה הוי הגוי לזה וישראל המלוה והערב קרב ואם לא יתן דגוי רבית מותר לישראל המלוה ליקח הריבית מן ישראל הערב דהא לאו ליה הוא ולא אמרה תורה אלא רבית הבאה מיד לזה למלוה ואם לא קיבל דגוי לדון בדעי ישראל להיות דגוי עם המלוה אלא עם הערב הוי כאלו הערב לזה מישראל חבירו (ש) ומלוה לנו ואם לא יתן הגוי דריבית אמור לקבל מן ישראל הערב ואפי' נאמר שישראל הערב שליחו של ישראל המלוה הוא להלות לו מעותיו לוי דלא הוי לזה לנו אין לו לישראל המלוה על ישראל הערב כלום אם לא יתן הגוי דהא שליחותיה דאשראל חבירה עבר ואם שגג ישראל הערב ונתערב (לישרי) ולגוי בשביל ישראל חבירו בלא קבצת דגוי לדון בדעי ישראל מותר לישראל הלוח ליתן לנו הריבית ולא אמרי' כין דהערב חייב ליתנו כי יהיב ליה לנו דעי כאלו יהיב לישראל הערב.

וראובן שלוח מעות מן הגוי בריבית וביקש להחזירם לו ואיל שמעון תנם לי ואני אתן דגוי הריבית שהיית אתה נותן אמור אא"כ נמל דגוי מעותיו מראובן ונתנן לשמעון אבל אם אמר דגוי לראובן רין לשמעון אמור ליתן לו דאין ישראל נעשה שליח לנו והוי כאלו ראובן מלוה לו לשמעון וכן גוי שלוח מעות מישראל וביקש להחזירם לישראל ואמר לו ישראל אחר תנם לי ואני מעדה לך רבית שאתה נתת לישראל מותר אם לא העמידו אצל ישראל ואם העמידו אמר ואע"פ שלא נמל ישראל בעל המעות מעותו מן דגוי ונתנן לישראל כין שהעמידו אצלי חיל דהיני נתנן מעותך לישראל זה אע"פ שאין נ"י נעשה שליח לישראל דבא משום תומרא דריבית (ש) הוי שליח דהי פלוג ישראל עצמו מלוה לישראל חבירה כי שלוחו של

דשביל ומרי בה אע"פ דלא שכול שכר מירחו מסרי עיסקא שרי דאנב המרה כדרידה (מרה כדמרי) ורביית איסורא הוא וקימיל כרב באיסורי מיכאן למקבלי כסף (באלוסמורה או ליתן בריבית דליצ למישקל שכר מורחן דמתוך שמוח בשלו או מלוה בשלו מרה נמי בהאי ומרי אלעור נמי שמעינן דהיבא המורה בשלו ליצ למיתן שכר מירחו דמכי נשתתף אריסיה בהדיה ומרה בשלו לא יהיב ליה ר"א שכר מירחו (ש) לא אמרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה כדכתב לא תשיך לאחדך לאתחזר ממנוך לתת ריבית לאחדך הילכך כל היכי שבאין מעות מלוה למלוה בין שדוהו נתנו לו מידו לידו בין הוא עצמו בין ע"י שליח אבל אם ליה נותן מעות לאוהבו של מלוה כדי שיפייסנו שילוח לו שרי דשכר אמרה הוא ואם אחר נמי שאינו מלוה נותן למלוה ממעותיו כדי שילוח דזה שרי שהרי אילו מעות לא באו מלוה למלוה דלאו דרידה אינון.

ראובן טענו לשמעון הישכרתי לך סוס כווא משימים לשבוע ואם יאית אצרך לתת לי זקוק ועשית בו מלאכה וי שבועות ומת ועתה תן לי זקוק דין זה * פסוק מיהא דתניא (שם) השם סרה לחכירו וצל הרי פדתך עשויה עלי בלי דינרים ואני מעלד לך סלע בחדש מותר לפי שלא עשאה דמים אלא (למאחר) מיתה כלומר אין אבידה נגמרת אלא לאחר שהמורת וכל זמן שהוא בחיים חוזרת לבעליה הילכך אין הרמים עליו הלוואה ושכר נכוד הוא ולא ריבית הילכך שמעון חייב ליתן לראובן גם שכר גם קרן. ובמעות של יתומים קיבל רב אשי דהוא בתרא ודבינן ליהו לכולהו לנכרא דמשפונכסיה ומהימן וצית לדינא ולא קביל עליה שמתא דרבנן כדמרי דלא חור בו במשאוי ובמתנו במעית לקבל מי שפרע ולא סריב על מצות ביד ושמתא דהינו שמתא דרבנן אבל נחריב שקועה בכדי נשבע לא אמור רבנן שלא יתנו לו אלא ודאי נותנין ואע"פ שאמר הלוח מעות יתומים בריבית מותר ליתנן קרוב לשכר שיחלוק השכר בין המקבל והיתומים והחוק להפסד ליתומים שכל ההפסד על המקבל והבי איתה בשקלים דירושלמי (פיר הל"ד) כד אדא איתפקד נכיה מודא דיתמי ועבד בו אנרא כיניה ובין יתמי והפסידה עליה לחודיה (ע) ונ"ל כין דדינא הכי מקבל מעות דיהמי שמוען קבלתי למחצית שכר ולמחצית הפסד אין בדבריו כלום אלא בראיה (ש).

ראובן שמעו לשמעון שלחתי זקוק על ירך לקלוניא לקנות לי עורות כבשים וקנית בכסמי ולקחת הריח לעצמך ושמעון משיבו ודאי קניתי בכסף ולא לך קניתי כי אם לעצמי וכסף אשלם לך או מוען לא קניתי בכסף כלום והעדים מעידים שמהנה דין זה פסוק כתוספתא (סוף פ"ד) הנותן מעות לחבירו ליקח בהן סירות ובאחרונה אמר לא קניתי אין לו עלי' אלא תערומתו ואם יש עדים שקנה מוציאין ממנו בע"כ (ש) ובירושלמי (ש) המבטל כיסו של חבירו אין לו עליו אלא תערומתו ואם ידוע שקנה נותן לו בע"כ המבטל שדה של חבירו חייב לשפות לו. המבטל ספינת חבירו עלה-בתיקו ותיקו דמסוגא קירל דלקלא וחולקין ויא פטור. **ראובן** שהיה לו סחורה ושמה לשמעון ביד וזקיקם לשנה לתת לו וכל הריח שעלה באותה סחורה וברמים שיחלקו בשהו ואם יחיל או יאבד יתן לו שמעון ר זקוקים דבר זה אמור מטתני דתנן (ע"ז) אין מקבלין (ניכס) צאן ברזל מישראל מפני שהא ריבית ומהו צאן ברזל שיקבל כי צאן בני דינרים עד שנתים ושש וכל החולדה והצמר והחלב ידו חולקין ואם ימתו דתנן על המקבל ארבעה דהיינו תניא בתוספתא (פ"ד)

אדם כמותו וכי ידבק ליה רבית הוי רבית הבא מיד ליה למלוה ואסור. וכיון דאמר ליה לומר דני נעשה שליח ליה ישראל. ישראל שנתן משכונו לגוי ללות לו עליו בריבית והלך וזהו מישראל אסור ליתן לו הרבית אפי' עי' דני דהא כמותו הוי והוי כאלו ליה מישראל. אבל ישראל שלוח מני ברבית או שהיה חייב לגוי ונתן לו משכונו בשביל חובו ועמד הגוי והשכין אצל ישראל ברבית ואח"כ הראה את בעל המשכון (על המלוה) [למלוה] מותר המלוה ליקח מישראל הרבית שקצץ עמו הגוי דהא הגוי לא היה משולה אלא מעצמו לזה הגוי ואין כאן משום רבית הבאה למלוה מלוה דזהו ישראל לא לזה. אבל אם איל ישראל בעיה צא והלוה חובק על (משכונו) [משכונו] הוי שלוחו ואסור וכן אם הלוה משכונו ישראל לגוי ללות עליו ברבית לצורך הגוי עצמו ולא פדאו הגוי וכא ישראל בעל המשכון לפדות משכונו שהלוה לגוי מותר המלוה לקבל הריבית דהא הוא לא ליה ואין כאן ריבית הבאה מלוה למלוה. ואם ישראל בא במשכונו אצל חבירו ואיל של גוי הוא תלוה לו עליו ברבית וכשבא לפדותו אומר שלי הוא ולעצמי ליתי לאו כל כמיניה להחזיק את עצמו כרשע שלוח בריבית ומותר למלוה ליקח הריבית ואם יש עדים שהמשכון שלו אעפ"כיל שהלוה משכונו לגוי ולוה עליו ולצורך הגוי אלא ישבע שלא הלוהו לגוי ולא ליה לצורך הגוי אלא לעצמו ליהויקבל משכונו בלא רבית ומיהו חייב מלקות הוא שדרי נשבע שלוח ברבית ואם יאמר אני מוזמן ליתן ולא לישבע אך תמצאו לי היתר מלמדין אותו שיתן לו חפץ או כלי במתנה כדאמר (ע"ה) ת"ח מותרין להלות ואי ברבית וטעמא משום דלשם מתנה יהי ולא לשם רבית או יבקש מאוהבו א ליתן בשבילו דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ואין בו משום הערמת ריבית דהיך הערמת רבית כדתניא (ס"ב) יש דברים שאינן רבית ואסורין כפני הערמת רבית כיצד ישראל שאומר לחבירו הלוה לי מנה ואיל מנה אין לי חיטין במנה יש לי וחזר ולקחן ממנו בכ"ד (דינרין) [סלע]. ואם בא ישראל במשכון של גוי אצל ישראל חבירו ולוה לצורך הגוי ברבית מותר למלוה לקבל הרבית הימנו דהוי דשליחו של גוי אינו דאין שליחות לגוי מיהו שליח של ישראל המלוה [הוא] להלות מעותיו לגוי ולקבל הרבית מן הגוי ולהביאו לו. וכיון דשליחו של מלוה הוא אם הגוי אנס הוא דהא ירוב רבית אין ישראל השליח חייב ליתן למלוה כלום דהא שלוחו הוא. וכי אמרי דהוי שלוחו של ישראל המלוה היינו כשמולוה לגוי באותו קוצץ שקוצץ עמו ישראל המלוה אבל קצץ עם המלוה הליטרא כ"י פשיטין והלוה הוא לגוי בדי' הוי כאלו השליח מלוה מישראל ולוה לגוי אסור דהכי תניא בתוספתא (ס"ד) אין ישראל רשאי ללות בשקל ולהלות כסלע ופי' ללות בשקל מישראל חבירו ולהלות לגוי כסלע דהוי כאלו הוא ליה וליה שליח ואפי' יתן הגוי הרבית לישראל השליח אסור השליח ליתנו למלוה ומאי רבנן רבנן יעמוד דני אצל המלוה ויכבל המלוה מן הגוי את כל הרבית דחזיר (ולביא) (ט) סה שקיבל יותר ואין אסור בדבר דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה. ואעפ"י דני נעשה שליח לישראל לחומר אם לזה דני בשקל מישראל הלוה לישראל אחר כסלע מותר דכיון דלא מלוה ליה הגוי לישראל כמו שלוח מישראל לזה שלוחיה דישאל הוא אפי' לחומר (ואבל) ראובן שאמר לשמעון הלוה לי מעות מני פלוני הלך שמעון ולוה מן הגוי לצורך ראובן מותר שמעון

ליקח הרבית מן ראובן וליתן לגוי לפי ששמעון שליח של ראובן הוא וכי שקל הלוואה בשליחות ראובן שקל וכי יהיב רבית בשליחות ראובן יהיב וישראל הוי שליח לישראל חבירה ושליח הוא שמעון ולא ליה ומלוה ואף לא ערב וראובן המשלח הוא הלוה. וכן גוי שאמר לראובן הלוה לי מעות על משכוני והלך ראובן אצל שמעון ולוה ממנו מעות לצורך דניו על משכונו של גוי מותר שמעון ליקח הרבית מראובן שהוא מרסור ביניהם דגוי דאין ראובן שליחו של גוי שלוחו של שמעון מידא הוי להלות מעותיו של שמעון לגוי ואינו לא ליה ולא מלוה אלא שליח של שמעון הוא לקבל הרבית מן הגוי ולתת לו. ואפי' אם פדאו ראובן לאותו משכון מיד שמעון במעות עצמו ונתן לו רבית אין אסור רבית בדבר שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ושמעון לאו ליה דהא אלא שליח ושמעון קנה המשכון של גוי במעות שהלוה עליו והוי כאילו מוכרו עתה לראובן בדמים שהוא נתן לו. אבל שלא כהתן ומנהג רמאות (כ) עשה ראובן שפדה המשכון מיד שמעון במעותיו שמתחילה ע"ס כן הלוה שמעון שיהא בידו המשכון עד שיפדנו הגוי.

גוי שמשכן משכון (לשמעון) [לראובן] בריבית והיה מכרו הגוי לשמעון ולאחר זמן בא שמעון לפדות משכונו מיד ראובן מותר ראובן ליקח הרבית מיד שמעון לאחר שקנאו שמעון שהרי שמעון לא ליה מראובן כלום ולא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה כדאמר (ע"ה) מרי בר רחל מישכן ליה הוהא ביתא הדר זבניה לבבא וכו' עד איל אי הוה דרענא דהנה ממשוכן למר ליה זביננא ליה. השהא כדנייהם עבידנא לך דכמה דלא מלקי בווי לא שקלי אגר ביהא אגא נמי לא שקלי מיך אגר ביתא עד דאסלק לך בזוי שאפרע לך מעותיך וליה כהלוהו ודר בחצירו משום דלא הלווהו כלל היכך שרי. ראובן שמעון לשמעון סכרת לי סחורה פלוני ונתת לי דמפתח שהסחורה מונחת בו וספרתי החדר במפתח כדי לקנות הסחורה כמשפט המיחרים שקונים במגרת הסחורה ושמעון משיבו במה קנית סחורתי לא במעות ולא במשיכה ואני רוצה לחזור בה דין וזכנסוק מיהא דאמר רב פפא (א) משמיה רבא (ע"ה) הוי סמוטתא קניא ומסקנא ובאתרא דנהיגי דקנו מסש קני ה"ג כיון דרגילו המחרים בכך למנות בהסגר המפתח קנה ראובן (א) ותו דאם החדר של שמעון המוכר הוא דהי במסירת המפתח כאילו הקנה לו את החדר לקנות בו את הסחורה שהרי בית נקנה במסירת מפתח דאמר ריב"ל (ב"ק נ"א) המוכר בית לחבירו כיון שסמר לו ספתח קנה (א) וכדון דהר"בן נמי אם הסגירה בתוך תיבה. ראובן ששכר סופר או מלמד לשנה אם עד שלא התחילו במלאכה יכולין לחזור זה בזה ואם סוחרתחילו במלאכה אם בעה"ב אין לו קלפיים או ששולח בנו למקום אחר לחופה או לסחורה ושהה שם חודש או חדשים אין מנכה לו משכרו אבל אם חלה הסופר או המלמד פסידא דידיה הוא ומנכה ליה וכן אם חלה התלמיד חולי דלא שכיח ביה פסידא המלמד ומנכה לו דמזלו גרם ואם חולי שרגל לחלות בו פסידא דבעה"ב דמי לפסק נהרא בפלגיה דחומא וע"ה. דאי לא רגיל פסידא דפועל הוא ואי רגיל פסידא דבעיה הוא. ואם המלמד מכני העיר ומכיר בחלי של תלמיד שרגל בכך פסידא דמלמד ומנכה ליה. ואם חזר הסופר או המלמד ומורד בבעה"ב ואינו רוצה לממור שנתו ידו על התחזונה ואם יכול בעה"ב לממור סופר

ע"כ או מלמד אחר במקומו כזה השכירות שהיה לו ליתן לאותו שמרד בו דרי טוב (ואם לאו) אם שברו עדין בידו הוא ישכיר עליו ויתן כל שברו לאחר שישלם מלאכתו ואם לאו יוסף ויגמור מלאכתו ואם יבא משל המלמד או הסופר בידו יתפוס נמה שנתן. וישראל שהיה חייב לחבירו ונתן לו משכון וא"ל אם לא אפרע לך עד יום פלוני תקח בריבית על משכונני וכשהגיע הזמן לזה עליו בריבית דינא עבד ושליחותיה עבד וילך ויפדה משכוננו מן דמי ואין יכול לומר אם סמכתא היה שאמרתי אלא שליחותיה עבד. האי מאן דזבין מידו לחבריה בין מקרקעי בין ממלמלי והמוכר צריך למעות ומוכר מפני היתבו ונתן לו הלוקח מקצת הדמים בתורה פירעון אם נפיק ועייל המוכר לבית הלוקח אחר הדמים והחזיק בלך ושוב. אע"פ שהחזיק הלוקח במקרקע או משך המטלטלין לא קנה ויכול המוכר לחזור בו אם רוצה ואפי' פרע לו הכל עד זוז אחד ועייל ונפיק אחריו לא פנה כלום וחזר. אבל אם נתן הלוקח למוכר מקצת הדמים בתורת עירבון שא"ל יהא משכון בידך שלא אחרור בו ועייל ונפיק אזוי קנה המשכון כנגדו ואם חזר בו המוכר נתן ללוקח קרקע כנגד מעות משכוננו מן העדית שבקרקע (ע"ז): ואם ירצה הלוקח יתן מעות משכוננו ואם הלוקח חזר יתן לו המוכר כשיעור מעות משכוננו שבקרקע או יחזיר לו משכוננו דיד החזר על התחנותה. ואם אין המוכר דחוק למעות ולא עייל ונפיק אזוי בין נתן המעות בתורת משכון בין נתן בתורת פירעון קנה הכל ואין אחד מהן יכול לחזור. ומוכר שדהו מפני רעתה אפי' עייל ונפיק אזוי קנה. והמוכר שדהו ואמר ללוקח בפני העדים מה שאני מוכר שדי מפני שאני רוצה לקנות הפני שלי או שדה פלוני יחזרו בהם מלמכור או שדה או מכר לאחר המכח במל ויחזיר הלוקח את מעותיו כדאמר רבא. (ט) ובתובת צ"ג. זבין ולא איצטריכו ליה זוזי זביני לאי זביני.

הדרן עלך איזהו נשך.

ראובן שמעון לשמעון השכרתך לכתובה ונתתי לך ספר להעתיק בו החזירנו לי ושמעון משיבו כנגב ממני (ט) דין זה פסוק מידא מכתני כל האומנין (פ) שומר שכר חייבים כנגיבה ואבידה ואם חתרו הענבים כבירו פטור שדרי שומר (כנגד) [כדרין] השומרים ואנוס הוא. ואם א"ל שמעון לראובן מול כסף והביא שכרו או שהקדים לו ראובן שכרו ל"ה שמעון שיש אלא שיה כדתנן וכולן שאמרו מול את שלך והביא מעות שיה ונשבע שמעון שלא פשע ופטור. **ראובן** קיבל סחורה משמעון להדליכה לקולניא ע"פ שאם לא יסברנה שיהזרנה לילא מכרה ובחזירתו שללוה למסין או שטבעה הספינה הנה שמעון תובעו הדמים דין זה פסוק מההוא גברא [פ"א]. חבין ליה חמרא לחבריה א"ל קא ממטינא ליה כדוכתא עין אי סתבנא כומב אי לא מהדרנא ליה נהלך אזל ולא איזדבן בהרי דקא הדר ואתי איתנים וחייביה ר"נ לשלומי ואיתביה רבא כו' ומסקנא הוירדה דהאי הליכה דא מ"ט סברא הוא בחזירה אלו אישכח לזבני מי לא מזבין הילכך לעולם חייב עד שיהזרנה לו וכדין זה דמי של מלוה מעות לחבירו וא"ל הלזה הילך מעותך איני הפך בהן וחר צרודין ומונחין הן ולא רצה מלוה לשלם ונגנבו או אבדו חייב הלזה עד שיקבלם המלוה הסברא היא דאילו מיתרמי ליה ללוה עיסקא לזבני בהו לרווח מי לא זבין בהו הילכך הוי עליה שיש אבל פקדין מכו אמר מול את שלך אינו שומר כל שמתתו.

ראובן שאמר (ח) לשמעון תן לי מעיל שלך בזמק כי אני רוצה אותו למערופא שלי ואשגרונו לו אם ישר בעיניו ויקבלו אתן לך דמיו ואם לאו תקבל המעיל שלך ולא קיבלו השר ובחזירת השליה קפצו עליו ליסמין ולקחו המעיל ושמעון תובע דמיו דין זה פסוק מדהניא הלוקח בלים מבית האומן לשגרון לבית חמיו א"ל אם מקבלך אותן אני אתן לך דמיהן כו' עד נאנסו בהליכה חייב ובחזירה פטור מפני שהוא בנושא שכר ושיש פטור מאונסין. **ראובן** מען לשמעון נתאכסנתו בביתך אני ואשתי והיו נישואין בעיר והיה לך בת בתולה (ט) ופיסת מן אשתי להשאל לבתך ענילים של זהב להתקשט לנישואין והיו שוים ג' זקוקים ועשתה כן והלכה בהן לנישואין ובחזירתה השכיבת עצמה בבית החורף וישנה והשפחה גויה נגבה הענילים מאותיה והלכה לה ואני תובע דמיהן ממך ושמעון משיב ח"אי כן הוא עשתה לי טובה ולקחה היא ענילים של בתי חילוק ענילים שלה ועדין הם בידה ומה שיהיבני בית דין אעשה וראובן השיב והלא אין הענילים שלך שוים כי אם חצי זקוק דין זה פסוק מידא דהנהו בי תרי דהוו מסגו באורחא חדא אריכא וחד נוצא אריכא הוה רכיב חמרא ומכמי (חמרא) [סדינא] נוצא מיכמי סרבלא ומסני בכרעיה כי מסו נהרא למיעבר אותביה למרבלא על חמרא שקליה לסדינא ואיכמי שמפיה מ"א לסדיניה אתא לקמיה דרבא חייביה א"ל רבנן לרבא שאלה בבעלים הוא ופטור איכסיף כו' ותנן נמי השואל את הפרה ושאל בעליה עמה פטור שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם הילכך (כאומר) [שמעון] פטור שדרי שאלה בבעלי' היא שהחליפו עניליה ואע"פ שפשעה שלא הניחם בחדר במקום שמירה פטורה בפשיעה בבעלים. ובפ' השואל (צ"ה). פליגי בה רב אחא ורבינא ורב אחא פוטר והלכתא בנותיה דהכי פסקינן בכל התורה כולה (ז) רב אחא לקולא ורבינא לחומרא והילכתא כרב אחא לקולא וכיון שפטור (ראובן) [שמעון] מלשלם אותן ענילים חייב (שמעון) [ראובן] להחזיר לו אותם ענילים שלו. **ראובן** שהיה עומד ברה"ז (א) וא"ל שמעון שמור לי הפך זה או בהמה זו וא"ל ראובן הנה לפני ונגנב הוי שומר הנם וחייב בפשיעה ואם לא פשע נשבע ופטור ואם אמר הנה לפניך אפי' פשע בה לא מחייב והיה אם אמר הנה סתם דתנן שמור לי וא"ל הנה לפני דמי שומר הנם וא"ל הונא [פ"א]: הנה לפניך אינו לא שיה ולא שיש ואיכעיא להו סתמא שאמר הנה מאי ולא מיפשטא וכל כהוג לקולא עבדין ופטור.

הילוחו על המשכון שומר שכר ומוניא דשמעתא (פ"ב). בין משכונן בשעת הלואה בין שליב הלואה כיון שחבל והוי שומר שכר וחייב אם נגנב או אבד לשלם מה שהמשכון שיה יותר על ההלואה ואם מודה הלוח שליח שזה כשיעור הלואה ישלם למלוה עד כדי הלואה ואם הלוקח בשויו של משכון מי שעליו לשלם הוא נשבע ואם השבועה על המלוה נשבע שאינה ברשותו וכמה שוויה ואם השבועה על הלוח ישבע המלוה תהילה שאינה ברשותו וישבע הלוח על שוויה ומשכונן שליב הלואה ע"י ביד קונה משכון (גמרי' צ) ומלוה על המשכון ואע"פ שהיא צריך למשכון להיות מהלואותו על תשמישו כו' הרי נמי שומר שכר (ז) מעות של ישראל שהן אצל גוי באחריות הגוי מותר ישראל אחר ללות מהן בריבית דהרי הן של גוי ומעות של גוי שהן באחריות של ישראל הרי הן כשל ישראל ואסור להלותן לישראל

דמצי להרץ אנא דאמרי כר' ישמעאל דאמר דהצר צורית קובעת דכיון דדר בה השומר הרי הוא כבית וקובעת אבל הצר דר' עקיבא ושאר תנאי פליגי התם לא קביעי ור' יוחנן סבר דאפי' הצר דר' אהר פותח ונועל והצר דרבנן (נחמן) (נהמה) דאין אדם בוש לאכול בתוכה והצר דר' יוסי דאמר כל שנכנסין ליה ואומרים לו מה אתה מבקש והצר דר' יהודה דאמר בהצרות זו לפניו מזה הפנימית חייבת כולן קובע ואשמעינן (דר' יוחנן) דהלכה כדברי כולן להחמיר דכל הצר שיש בה אחת מכל אילו קובעת והיינו דקאמר ר' יוחנן אף הצר קובעת והי' אמרי' הרבם בשילדי יוצא דופן (ומביא) (רבין) אמר הלכה כדברי כולן להחמיר.

הא דר' יוסי בר' הנינא דאמר (צ"ו:) באושא התקינו האשה שמכרה בניכפי מלוג ומתה הבעל מוציא מיד הלוקחות פריה בלא דמים ומסתבר מעמא מדאמר בסוף יש נוחלין (ביב קל"ט:) א"ר אשי בעל שווייה רבנן בירוש ושווייה כלוקח הכא טבא ליה עבדו ליה והכא טבא ליה עבדו ליה ובמסקנא מקשי והא נבי דרזי בר הנינא דאיכא פסידא ללקוחות ושווייה רבנן כלוקח ומשני התם אינהו אפסידו אנפשיהו דלא בעי להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי בעלה ומדק(אמר) אפסידו אנפשיהו ש"מ דלא שקלי דמים דאי שקלי מאי פסדיהו וי"א דבעל מוציא מיד הלוקחות בדמים ומיתו ראיה מהיכר בה שאינו שלו דאמר רב (צ"ו:) מעות יש לו והבל הוא דהתם נמי לא שקלי מן המורף כלום אלא מאותו שמכרה לו דאמר פיקדון הוו מעות גביה אבל הכא ממאן שקיל האשה שמכרה אינה בעולם ובכל ניכסיהם יהי בעל לוקח ראשון ועוד דדיניה דבעל בכל לוקח שבעולם שהלוקח ראשון זוכה ומוציא מן השני בלא דמים הי' ליש.

ראובן מענו לשמעון השאלתי לך כלי שלי למכאכת פלוני ושניתו למלאכה אחרת ושיברתו ושמעון משיב לא שיניתו כי אם באותה מלאכה נשבר דין זה פסוק מהדאי נברא שאיל נרנא להביריה ואיתבר אתא לקמיה דרב א"ל דל שלים ליה נרנא מעליא א"ל רב כהנא והב אמי לרב דינא הכי והילכתא כרב כהנא ור"א דמהדר ליה תבריה וממלי ליה דמי מאניה ודי' כי ליכא מהדי וגם אינו רוצה לישבע אבל אם רוצה לישבע נשבע שלא שינה ומחמת מלאכה נשבר ופסור כדון כל הנשבעין שנשבעים ולא משלמין וכן פריה. ראובן השכיר סוסו צ"ל לשמעון לרכוב עליו ואחו ראובן בכלי דרין שקורין שמגריף בלשון אישכנו עד שעלה שמעון על הסוס או שהעכור לו הסוס למשאו ופייעו ראובן בהגבהת המשאו על הסוס ופשע שמעון בסוס ומת או נגנב או נאבד הסוס דין זה פסוק מיהא (צ"ז.) דמר בר חנינא אומר כודניתה לבי חוזאי נפק לדלוני מעיגה בהריירו ופשעו ביה ומית אתו לקמיה דרבא חייבינהו א"ל רבנן לרבא פשיעה בבעלים הוא איכסיף לסוף אינלאי מילתא דלמיסר מעיגה הוא דנפק כלומר לראות שלא ירבו במשאו להמעיגה יותר מדאי והגביה המשאו להבחין שלא יהא כבד ביותר הילכך חייב ולא לסייעו בהגבהה אבל אי לסייעו בהגבהה נפק דאי פסור זה היה עמי במלאכתו בשעת התחלת השבירות ותנן (צ"ח:) היה עמו בשעת שאלה איצ להיות עמו בשעת שבורה ומתה הי' פסור שמון. ש"חזה השואל ביד עבדו של משאיל ומתה חייב השואל ומקשי (צ"ט.) ואמאי חייב (יד) דעבד כד רב דסיאלטא פשימא ליה לבעל (הש"ס) דר' עבד כד רבי דדינתן לר' עבד בנותן

בריבית וישראל שנעשה אפיטרופא לנוי מותר להלות מעות הגוי לישראל בריבית צד' דכיון דאין ישראל נעשה שליח לנוי הוי כאילו זה ישראל לזה מן הגוי עצמו ונוי שנעשה אפיטרופא לישראל אסור ליקח ממנו בריבית דכיון דנוי ליה שלוחיה דישאל הרי הוא כאילו לזה ישראל מישראל וישראל שהי"ב ריבית לישראל חבירה ואירע שגם חייב לו ריבית אומר לו צא שלי בשלך ואם באו להשבון שאומר לו ריבית שלי עולה יותר משלך ותן לי המותר אסור. ואדם שבאה לידו אבידת חבירו ונגנב או אבדה חייב לשלם דקיימיל כרב יוסף דאמר (ש"ס) שומר אבידה [שומר שכר] דמדייק רב יוסף תנאי הוא ש"מ.

ובמעביר חבית ונשברה קיימיל כר' מאיר דאמר בין שומר הנס בין שיש נשבע דשלא בכונה נשבר ופטורין דהא דן רבא (פ"ג.) כוותיה בההוא נברא דתבר חביתא דחמרא בריסתקא דמחוזא וא"ל רבא בריסתקא דמחוזא שכיהו אינשי אייתי ראייה ופטור ושיש היה ואי (אמ') (הוה) במקום דאין רואה הוה משתבע ופטור דהיינו כר' מאיר. וראובן שנתן לשמעון חפץ אחד ברהוב של יהודים להוליכו לו לביתו צ"ל ומוען שמעון קצצו עלי גוים ונמלוחו ממנו דין הוא שיביא שמעון עדים שנאנס ממנו כמו שהוא מוען ואם לא יביא עדים משלם שאם הוא כדבריו הרי יהודים נמצאים שם כל שעה והיו רואים כדהניא איסי בן יהודה אומר אין רואה שבעת ימי תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר ואם לא יביא חייב ומצינו שדן רבא שני דינן כוותיה דאמר] (להוה) דשיכר הבית בריסתקא דמחוזא שכיהו אינשי ואייתי ראיה והופטר דלא בפשיעה שברתו ואם לא יביא ראיה חייב ואמרי' כאיסי ומיל כוותיה הילכך כל היכא דשכיהו בהווא מקום דמצי לברר טענתיה דמעין לית תמן דין שבעה כלל אלא יביא ראיה לדבריו או ישלם אבל אם היא דבר של צינעה כגון החזרתו לך פקדון או הלוואה ברהי איצ להביא עדים אלא ישבע ופטר: הדרך עלך השוכר את האומנים. ההוא רע"א (צ"ג.) דהוי רעי חיותא אגודא דנהר פפא שריג חד מינייהו ונפל למים אתא לקמיה דרבא צ"ל ופטריה אמר האי נמר כמה דנטרי אינשי ולית הלכתא כרבא כהא דהא רב הסדא ורבה בריה לא מיל הא דרבא (שדן) ודן רב פפא כוותיהו אלמא הכי דינא כוותיהו. וכל השומרים מתנין בין להקל עליהן ובין להחמיר עליהם להקל כדתנן (צ"ד.) מתנה שיה להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם נושא שכר והשוכר להיות פטורין משבועה ומלשלם להחמיר תנא מתנה שיה להיות כשואל ואמרי' במאי בדברים אמר שמואל בשקנו מידו ור' יוחנן אמר אפי' בלא כניין בתנאי בדברים בעלמא ושמואל רזי עבדינן כר' יוחנן צ"ל.

בפרק השאהים (פ"ח.) א"ר ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנאמר ביערתי הקידש מן הבית פ"י ביערתי המעשר שהוקדש מבח הבית בכניסתו לו דרך הפתח ור' יוחנן אמר אף הצר קובעת שני ואבלו בשערך רישיה דקרא ונתתי ללוי והוא מעשר ראשון ואכלו כמו שהוקדש בשערך ותנן במשנת מעשרות ומייתי לה בגדה בפי' יוצא דופן (מ"ז.) אין הצר שחייב במעשר ר' ישמעאל אומר הצר צורית שהכלים נשמרים בתוכה כאי הצר צורית א"ר יוחנן שכן בצור מושיבין שומר על פתח ההצר ור' עקיבא אומר כל שאחד פותח ואי נועל פטורין ותימה אמאי לא אקשי מינה לר' ינאי ותו ר' יוחנן מתני אתא לאשמעינן דהצר קובעת ונל דלר' ינאי לא תיקשי

צורבא מדבני הוא זה המוציא השטר ושכנגדו מוען פרעתין (הוא) לא נזכר לדינו דלא משדי שטר פרעיה בביתו דאסור לאדם שישא שטר פריע בביתו משום אל תשבן באהלך עולה לו. המלוה את חבירו בעדים צריך לפרעו כו' (כולם) (כולו) חבריהם בתשובה שהשבת להכמי רינשבבורק והיא במימן מיג.

ההוא דאמר ליה להבירה [מיב.] הב לי סאה זווי דמסיקא בך והא שמרא אל פרעתין איל הנהו סיטראי ניגדו אמר רב נחמן איהרע שמרא רבין דמודה שקיבל הפרעון לא מצי אמר סיטראי אינון וכן הלכה והים הפרעיה באפי סהדי אבל פרעיה בלא סהדי מנו דיכול לסימר להדים וכול נמי למימר סיטראי נינהו. ההוא דאיל לחבריה מהוימנת לי כלי אימת דאגדת לא פרעתין אול פרעיה באפי סהדי אמר רב פפא נהי דהימניה מפי מדנשיה מפי נספדי לא הימניה ובין דאיכא סהדי דפרעיה לא מצי אמר לא פרעתני ואי איל מהימנת לי ככי הרי ופרעיה באפי תלתא תרי במאה ומאה בתרי וגאמן לומר לא פרעתני אבל אמר מהימנת לי ככי תלתא דלא תלא מילתא בעדות אלא בדיועות ואול ופרעיה באפי ארבעה דהוי דיועות מפי לא מצי אמר לא פרעתני אין נשבעין על טענת חשום בין בא בטענת עצמו במשא ומתן שלו ואפילו הגיע לענות פעומוס דמכחו כקח ומסכרו ממכר בין בא בטענת אביו במשא ומתן של אביו דכי יתן איש אל רעהו כתב ונערב בעל הבית אל אלקים ואיש לא קמן אבל אם מינה אביו אפטרופא או ביד נשבעין בטענת אביו שהרי הוא במקום האב אבל הבא ליפרע מנכסי קטן בחוב שהיה לו על אביו נשבע לו בדין הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה שלא גפרע מאביו. ויהומים שאמרו גדולים ואין צורך לומר קטנים והא דתנן [ב"מ י"ב.] מצאת השורק יש בהם משום גזל לאו בטוענו קמן אלא אביו מוענו שהוא שלו כדתנן [שם] מצאת בנו ובתו הקטנים הרי אלו שלו ומצא ששבועה שמוציאה מריצה אצל אביו והרי היא כאלו מצאה האב לה.

אילו דברים שאין נשבעין עליהם העבדים והשטרות וההקדשות והקרמק וכל המחובר לקרמק הרי הוא כקרמק ואין נשבעין עליהן (ה) והים בהירות הראשונים שהיו נשבעין שבועה דאורייתא בהתפסת חפץ ובשפחות ובהנחת סיטה של מרחים לפניו ובאיומין גדולים כאשר מפורש בתשובת הגאונים אבל האחרונים דאוקמוה בהשבעת שיץ להוד דרב תכנו להשביע על קרקעות ועבדים ושטרות וכל דבר המלוה את חבירו על המשכון [מ"ג.] ופירש לו איני מקבלו אלא בשווי (ה) ואבד המשכון ואמר לו המלוה ללוה סלע הלויתך עליו ושקל היה שיה והלוה אמר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היה שיה פטור בו משבועה דאורייתא דאינו מודה בכלום אבל נשבע שבועת היסח סלע הלויתני עליו ושקל היה שיה והלוה אמר סלע הלויתני עליו ג' דינרין היה שיה הייב שבועה דאורייתא שהרי מודה במקצת וסידרו המלוה נשבע תחילה שאבד המשכון ואח"כ ישבע הלוה שהיה שיה המשכון ג' דינרין שאם ישבע הלוה תחילה שמה ויציא הכל ה את המשכון ויראה לכל המשכון שישבע הלוה לשקר ויסלנו ואם טוען הלוה למלוה סלע הלויתני ושתיים היה שיה המשכון והמלוה אמר סלע הלויתך וסלע היה שיה פטור אבל אם אמר [וחששה] דינר היה שיה הייב נשבע המלוה שאבדו בלא פשיעתו ונמ שאינו שיה אלא [חמשה] דינר ויתן לו דינר שמודה ומתמא דמתניתין בדי עקיבא

דאמר כלום הלויתני אלא על המשכון אבד משכון אבדו מעותיך והוא חשוי משכון שיעור זווי אבל שיה מפי או פחות הוי כדינא דמתניתין. והא שמואל דאמר האי מאן דאזיף אלפא זווי לחבריה ומשבן ליה קתא דמנלא אבד קתא אבד אלפי זווי שהרי קבלה חלופי זווי ולא פירש בשווייה ניל דליתיה מדאמרינן לימא כתנאי ואמרינן לא דביע ליה להו דשמואל אלפא דאינו עיקר אלא המתא אינו אלא לזכרון דברים ולא למשבון ואעינן דרב נחמן ונהרדעי קיימי כשמואל ניל דלבריה דשמואל קאמרי ויהי ליה לדברך דסבירא (ליה) [לך] דמשכון הוא מה לי חדא ומה לי תרתי ואעינן דהילכתא כשמואל בדינו וזכר נחמן כותיא דמתניתין ושמעתינן לא דייקא כוותיה. הקשה לי התני ר' שמואל הבא אמרינן אימור דאי"ד יצחה במשכנו שלא בשעת הלואתו כו' וכן בשילהי פרק האומנין בבבא איתיה נמי הכי ובפסחים בפרק כ"ש [ל"א:] נבי נבדי שהלוה לישראל על הומיצו דפליגי הכמים ורימ אמרי הבא במאי עסקינן בשוהדונו אצלו ובדרי יצחק קמיפלגי מר סבר ישראל מישראל איכא צדקה קני ישראל מגוי לא קני ומר סבר קיה ישראל מישראל קני ישראל מגוי לא כיש ולא פריך. התם אימור דאי יצחק במישכנו שלא בשעת הלואתו דכני בשעת הלואתו מי אמר דקני אלפא אפילו מישכנו בשעת הלואתו קני ובשבועות ובבבא אמרינן דלא קני דרי יצחק והשבתו לו ודאי לרי יצחק לא קני במישכנו בשעת הלואתו כדמובח בתלמוד במקומות הרבה והא דפסחים הכי קאמר הבא במאי עסקינן בשוהדונו אצלו ובקרא דרי יצחק קמיפלגי דמשמע שבעל חוב קונה משכון מיהו ר' יצחק* לית ליה דקני אלא במשכעותא דקרא דכתב כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא [דברים כ"ד] דמישכנו על יד ביד (ה) ותנאי דפסחים סבירא להו דקני בין בשעת הלואה בין שלא בשעת הלואה והא דפרט קרא בשלא בשעת הלואה איצטריכא סיד (אמר) כיון דמישכנו עיי ביד הרי (הוא) כפרעון נמור ולא בעי להדורי ליה קמיל דמחזיר ער לי יום כדמפרש בבבא [מ"ג.] ולא למעוטי דבמשכנו בשעת הלואתו לא מיני אלא ודאי קני ליה וכי קני ישראל מישראל דאיכא צדקה כדכתב ולך תדריה צדקה ישראל מגוי דליכא צדקה לא קני ומר סבר מוח והיי סתברא כדפרישנא מדלא אמרינן בפסחים מר אית ליה דרי יצחק ומר לית ליה דורא תתויהו לית להו דרי יצחק ואעינן דהני תנאי לית להו דרי יצחק ניל דהלכה כרי יצחק מדאמר בפרק האומנין ובשבועות לימא דרי יצחק תנאי הוא ומפרקינן דביע אית להו דרי יצחק ומדסהדרי בתראי לאוקומה כדברי רבלי ש"מ כותיה קיימי להו.

במלוה צריך למשכון [מ"ד:] ועבד ביה מלאכה על ידי נכיתא דאי לא הוי ריבית כדאמר [ב"מ ס"ד:] המלוה את חבירו לא יחזר עמו בהצירו בהנם דמיהו כריבית. כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין ואילו נשבעין ונומלין שכיר כווננו ביומו נשבע ונופל ותקנת חכמים הוא משום דבעיב מריד בפועליו וסבור שנתן ליה ולא נתן אבל עבר זמנו אינו נשבע ונופל דחוקה אין בהיב עובר בכל תלין וכי מטי זמן חיוביה רמי אנפשיה ומדכר ליה הלכך בעל הבית נשבע (ה) ולא שכיר וכן אם שכיר אומר שתים קצעת לי ובדיבא אומר אהת נשבע בהיב דקציצה מדכר דכיר. והנגזל נשבע ונופל [מ"ו:] כגון שראו עדים שנכנס הגזול לביתו של נגזל ומישכנו ומוען הנגזל יחזר ממה שראיתם לקח תחת כנפיו כך וכך כלים נשבע

ובנתנין מן מבידיא הוו עשירין וארבעה מדוי כדון דובינתון מן ציפוריא
 לית אינן אלא עשרים מדוי את אוברת דידך ואנא לא אוברי דידי:
[סג] תיר וזהו מעות לשלוחו ליקח בהן חיסים^(א) ולקח בהן
 שעורין . שעורין ולקח בהן חישין . תני חדא אם פתחו
 פתחו לו ואם הותירו הותירו לו . והניא איךך אם פתחו פתחו לו
 ואם הותירו הותירו לאמצע :

[סס ט"ז] אמר ר' יוחנן לא קשיא הא ד"ס דאמר שינוי קונה
 'כלומר קשיא ר' סאיד . הא ר' יהודה דאמר
 שינוי לא קני . מיהו אם פתחו פתחו לו דלאו לעוהויה שדרתיה^(ב) .
 ספקיה לה ד"ס מסאי דילמא עד כאן לא קאמר ר"ס תמ^(ג) רקיעיה
 ליה לגופיה וללבושו ולהשתמש אבל לסחורה לא רבכל מירי דאיכא
 רוחא ניתא ליה וכי הותירו לאו שינויא הויא . אלא אמר ר"א הא
 הוא ר"ס ולא קשיא כאן לאכילה וכאן לסחורה . כתב רבנו יצחק
 אלפסי זצ"ל כיון דקיי"ל כר"י חוינא אם לסחורה נהנין לו בתור' שותפות
 אם פתחו פתחו לשליח מפני שהוא משנה . ואם הותירו הותירו
 לאמצע דארעא דרווחא יהביננו ניהליה דאפי' לר"ס כיון דלסחורה
 יהביננו ניהליה לא קני ליה בשינוי . ואם לא נהנין לו בתור' שותפות
 אלא לקנה בהן חישין לסחורה ולא יכול מצנה כלום . ואם פתחו
 פתחו לשליח מפני שהוא משנה ואם הותירו הותירו לבעל המעות
 וכן אם נהנין לו מעות לקנות לו חישין לאכילה וקנה לו שעורים אם
 פתחו פתחו לשליח ואם הותירו הותירו לבעל המעות . דלא אמר'
 לאמצע אלא שנתן לו מעות בתורת שותפות ליקח בהן חיסים ולקח
 בהן שעורים . שעורין ולקח בהן חישין . אבל שלא בתורת שותפות
 בין לסחורה בין לאכילה איכא דר"י ריגס שוה אם הותירו הותירו
 הכל לבעל המעות ואם פתחו פתחו לשליח עכ"ל :

(תני) וכן פ"ח זצ"ל וזה לשונו . וכיון דקיי"ל הילכא כר' יהודה
 דאמר במגני' אם השבח יתר על היציאה כו' הנותן מעות
 לשלוחו לקנות לו דבר ידוע ושינה השליח בין לאכילה בין לסחורה
 אם פתחו פתחו לשליח ואם הותירו הותירו לאמצע בעת שנתן לו
 המעות בתורת שותפות . אבל אם נהנין לו המעות בתורת שליחות
 הכל לבעל המעות . כדגסי' בפ' אלמנה ניוונית^(ד) הלכה אלמנה
 שמצריה שוה מנה במאתים אמר ר"ג אמר רבה בר אבהו כאן שנה
 דבי הכל לבעל המעות . עכ"ל :

מעשה בפדנא בראובן שנתן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה
 ידעה והלך וקנה סחורה אחרת ושווען שקנה לעצמו ולכך
 שינה . והן סודי הרב ד' יצחק בר מרדכי זצ"ל מפראנא .
 שכל הדין לשליח דער כאן . לא פליג ר' יהודה אדר"ם אלא^(ה) כל
 צבעו לו ארום וצבעו שחור דמדה הצבע שלא לצרכו שינה . אבל
 בהדיא קמן אפילו ר' יהודה מודה . ולא רמי נמי לשמעת' דבתורה
 שליחות בין לאכילה בין לסחורה הכל לבעל המעות דהויא נמי כגון
 שהשליח מדה שלא לקח לעצמו אלא למשלחו . אבל הבא שלקח
 לעצמו ושלא בהן יד ברשותיה קיימי ושקיל כל הדין . דאשכחן גוף
 ושקיל שבחא נבי הווא גברא רגול פדנא רהורי מחבריה^(ו) ראי
 לא תזלן עתיקא הוא רקסיה ר"ג והוה נקיש בשבחא מאי השבח
 בדהוה פדנא רהורי גדול . וכן התוקף ספונתו של חבריה^(ז) והבא
 דניתן לה בהודת רבנא אפי' שברה גרול מפנהה לא יחב אלא
 פתחה והשכר שקיל לנפשיה . מיהו לא דמי כולי האי דהתם פדנא
 ומטינה הררי בעיניהו אבל הבא מעוה ראובן לא הררי בעיניהו .
 ותו קשה רהכי מרומן למיטר לעצמו קניתי ושנתי את דעתך הא
 דיז גול ולא משוי אינסי נפשיה רשיעא . מיהו הא איכא למיטר
 דמדיסן ברברי רבינו אפרים בר יצחק זצ"ל שעשה בארבעה פנים
 דהא אין אדם משימ עצמו רשע היינו דוקא לענין קבלא כההיא רפ"ק
 דסנהדרין^(ח) גבי פלוני דבעו לאונסו וגבי פלוני בעל אשתו^(ט) . אי
 נמי לסמל עצמו לעדות ולשבועה . אבל למיפטר נפשיה ממון ה"נ
 דמדיסן לומר גולן הויית כההיא רפ' האיט מקרי^(י) האומר לשלוחו
 הבא לי מן החלק או מן הדלוסקב' והביא לו אע"פ שאמר לו בעל
 הבית לא היה כלבי אלא מה והביא מזה בעל הבית מעל אמאי
 הא קאמר ליה לא היה כלבי אלא מה אלא משום דאמרין דרביס
 שכלב אינסי דרביס . ודילמא שאני ההם דלמיפטר נפשיה מקרבן
 קאמי היה ליה למיטר מיד הייתי לא עבדי אינסי דמסי נפשי' רשיעא
 אלא מרשיך היה ליה למיטר מיד הייתי מסמע דאי אמר מיד
 הייתי דמדיסן . ומרטיני נמי לא עבדי אינסי נפשיה רשיעא ראי אי
 עבדי אינסי נפשיה נפשיה ואי הוה אמר הוה מדיסן למיטר רהורי
 וזה . ואמאי הא קיי"ל דאין אדם מסימ עצמו רשע . אלא ש"ס
 דלענין למיפטר נפשיה סמנא ה"נ דמדיסן . והגן בכריתות בפ' אמר

לר"י^(א) שנים אומרים אכל והוא אומר לא אכלתי ר"ס מחייב והכמים
 פוטרם . אמר ר"ס אם הביאוהו שנים ליד מיתה חסרה לא יביאו
 לירי קרבן הקל . אמרו לו מה אם ירצה לומר מיד הייתי . אלמא
 אי אמר מיד הייתי מדיסן ומיפטר דהיינו סמוך . מיהו לא מיהברד
 לי דהתם ע"כ הוא דמדיסן דהכי לייתי קרבן והוא^(ב) דמדי אכל
 והוה ליה חולין בעורה . ונראה לי דמדיסן דהכי לאו משום דנאמן
 הוא ודאי^(ג) הוא על זה שאכל במיד אלא ע"כ מדיסנין ליה שאין
 כח ביד העדים להכחישו ולומר לו שונג היית דמה הם יודעים דילמא
 קושטא קאמר וקא מיהי חולין לעורה . אבל לענין סמוך ה"נ דלא
 מדיסן לשווי נפשיה רשיעא :

אלא אומר אני יצחק בר משה זצ"ל המחבר . דלא שייך
 הבא כלל להוכיח לא משוי אינסי נפשיה רשיעא והואל ובשעה
 ששינה וקנה לעצמו היה ברעתו למצוא לו מעותיו ולפרוע וכן הוא
 אומר עתה שכך היה ברעתו אין כאן רשע כלל דלא תנול לאינסי
 על מנת שלא לפרוע משמע ליה בהדיא בפ"ק דב"מ^(ד) דאמר אלא^(ה)
 דאמר רב הונא משביעין אותו עכועה שאינה ברשותו לויא מינו
 דהכי דאסמנא חזירי אשכועתא השתא נמי מירי ואמר רמי קא
 יהבינא . א"ל רב אתא מדיפתי לרבא הא קא עבר אלאו דלא התמוד .
 א"ל לא תתמוד לאינסי בלא רמי משמע ליה . אלמא היכא דהויב
 דמי משמע ליה לאינסי ולא עברי אלא תנול ולא אלא תחמוד .
 מיהו שבועה דאי בעי רלצורך נפשיה והשתא אתי שפיר רמישבתע
 לפום דעתיה דבהיתרא עבדי . אבל אי נימא רודאי למינול נתכוון
 ובאיסורא עבד . מאי דעביד נהי נמי דמדיסן למיטר גולתי לרבי
 רבנו אפרים זצ"ל . אפי' משביעין ליה אההיא דקושטא קאמר
 דניולה^(ו) . היכן אשכחן שבועה כי האי רמישבתע דעבדי איסורא
 שבועה' סומה היא שלא ספס ולא נמשאת . שבועה' שומינן שלא
 שלח ידו בכפרין ולא עבר איסורא . אבל השתא דמבר רמאי רעבר
 בהיתרא עבדי רהוה סבר והואל ובשעת לקיחת המעות היה ברעתו
 לפרוע דשוי . השתא דאישבתע משבתע דלא נול :

מיהו אני הסחבר דמיהו אני אנופא דעוברא היכא דאמר ראובן
 לשמעון טול אלו מעות וקנה לי בהן סחורה פלוני' והלך
 שמעון וקנה סחורה אחרת ושווען לעצמו קניתי ולכך קניתי
 אע"פ שהוא נאמן לכך בשבועה כדפירש' . מ"מ במה זכה באלו
 מעות במה יצאו מרשות ראובן . וכי מפני ששמעון אומר לעצמי
 אני קונה בהן וכי בעבור זה יצאו מרשות ראובן והואל וקיי"ל כר"י
 דשינוי לא קני ואפי' לר"ם דאמר שינוי קני . פליאה היא בעיני .
 דמדיסן ליה לצבעו לו ארום וצבעו שחור דהתם שני בגוף הצמר ושני
 מרע' בעלים . אבל הכא לא שני בגוף המעות כלום . א"כ בשעה
 שקיבל המוכר מעות היה של ראובן ובמה זכה שמעון באות' סחור'
 ובשילמא אי דבגתה^(ז) ארנקי מעיקר^(ח) כדי לזכות בה לעצמו ולפרוע
 לו מעות אחריו שפיר דאיכא למימי מההיא שעתא זכה בהו וכי
 קני בווי דיריה קא קני כההיא רפ' המפקדי^(ט) אבל הכא רלא הגביה
 ארנקי תחילה כדי לזכות בה ולא זכה בה מעיקרא אישבתע כדי
 זבן בווי דראובן הוא דובין והיכי זכה באותה סחורה . מיהו יכולני
 לומר דבההיא שעתא קאמר ליה למוכר טול אילו המעות כמחורתיך
 ומיכוין למיזבן לנפשיה כההיא שעתא הוי שליחות יד . ובהיתרא
 שעתא זכה בהן . חכה נמי בסחורה ורעת המוכר נמי כך הוא שיוכה
 בה שמעון והואל ושני מרעת ראובן וכן לנפשיה . ובירוש' דפרקין
 הבי אמר' סן דמר אם פתחו פתחו לו אם הותירו הותירו לו^(י)
 ר"ד ר"ס מ"ס דר"ס שלא נתכוון המוכר לזכות אלא ללוקח דמ"ד
 אם פתחו פתחו לו אם הותירו הותירו לאמצע ד"ד יהודה . מ"ס דר"י
 שלא נתכוון המוכר לזכות אלא לבעל המעות . מעשה אפי' אם אמר
 ליקח בהן חישין ולקח בהן חישין לא נתכוון המוכר לזכות אלא לבעל
 המעות ובשעה שאמר לו ליקח בהן חישין ולקח בהן שעורין לא
 נתכוון המוכר לזכות אלא ללוקח וכן מה ביריה . א"ר נסה בשעה
 שקיים שליחותו לא נתכוון המוכר לזכות אלא לבעל המעות ובשעה
 שלקח קיים שליחותו לא נתכוון המוכר לזכות אלא ללוקח ולמה הוא
 חולק אמרו והואל ובאתה לו הנייה המוכר כהרת ידו אף הוא חולק עמי .
 הא למדת דרעת המוכר . כרעת הלוקח היכא דכני מרע' בעלים .
 מיהו מה שבכאן חולק עמי מפני שצורך הבעלים נמי קנה . אבל
 דבא רמסין שלא קנה כלל לצורך ראובן כי אם לצורך נפשיה וראי
 הכי נמי רקני וכוליה דוחא דרמסין הוא :

בפרק אלמנה ניוונית^(א) תנן אלמנה שהיתה כתובה מאתים
 ובסירה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה
 כתובתה . ואמרי' בירושלמי שוה מנה במאתים אין סופו לחזור משום

כקח
 (א) נאמנה כזי (ב) מדנה (ג) אלא כדמי דקנייה ליה לנדיה אמר לנכסו וסמל
 (ד) לנול ד"ר כ' (ה) לנול ד"ר א' (ח) ד"ר כ' (ט) ד"ר א' (י) קדושין ד"ר מ"א (יא)
 (יב) גיטות ד"ר כ' (יג) אומר (יד) ודאי (טו) ז"ל ד"ר מ' (יז) ד"ר כ' (יח) ד"ר א' (יט) ד"ר א'
 (כ) נפשיה (כ"א) מדיסן (כ"ב) ד"ר מ"ט (כ"ג) ד"ר מ"ט (כ"ד) מדיסן ד"ר א' .

ברביית ועשה שמעון כן מותר ליקח שמעון הריבית מראובן ולתת לגוי שהדי יש שליחות לישראל. ונעשה שמעון שליח של ראובן ולא של הגוי והוא אינו לא לזה ולא מלוה ולא ערב. וגוי שאמר לראובן תלוה לי מעות על המשכונות והלך ראובן ולווח משמעון לצורך גוי על המשכונות של גוי. א"ל ביקש לו תשיב משכונך בשבילי והוא אמר לשמעון והו משכונות של גוי או אמר לו אני גוהן לך ומוכה לך משכונתי תתנו גוי ותתצוה שמעון מותר שמעון לקחת הריבית מראובן והוי שלוחו רשמעון להלוות לגוי וכן כשוכה לו משכונו. ואם כופר ראובן ישבע שכדבריו ויפטר. ואפי' אם הגוי אלם ולא יפרע לראובן יסול שמעון הריבית. אבל אם הזכיר לו שם הגוי הרי ידע שאין ודכו לתת הריבית כולי האי(א) ולא יתן ראובן משלו דירע ומחיל. והכו פודה ראובן במעטת של עצמו המשכון הוי רמאות מ"ם הריבית מותר לקבל דרבי מסר לו המשכון ומוכה לו כל הריוח הראוי לו כראמ' פ' המפקיד(ב) נעשה כאומר לכשתגב ותצוה ותשלמיני הרי פרחי קנייה לך מעכשיו מוכה בכפל וכ"ש דרכא מוכה לו הריוח שעתיד לבא מהיום ואפי' מרויה כמה שעמר המשכון. כבר זכה בו וקנאו כנגרו. וגוי שמישכן משכון לראובן בריבית ואח"כ מכרו הגוי לשמעון ושהה שמעון לפדותו מותר לראובן ליקח הריבית משמעון שהרי לא לזה ישראל שכנגרו. עכ"ל:

תיב) הטיב רבי יצחק בר שמואל זצ"ל היכא ראמר ישראל לגוי לך לזה מנה ברביית ישראל וכל מה ריפוק לך מן דינא עלי. והמלוה אינו יורע שלצורך ישראל לוח. גראה לי רזה אינו רומה לשליחות כלל דאפי' היה אסור כשעושה את הגוי שלוחו אין לו לומר שהיה רשע ועשאו שלוחו אלא היה ברעתו שילוח הגוי לצורך עצמו ויחזור וילוח לו לעצמו. ואפי' פירש בהריא בפני ערים שעשאו שליח לא דמי לחומרא דסיפא כיון שס"ג שני הישראלים המלוה והלוה יורעים ברבר ומכיון המלוה ליטול ריבית הבא מכת יד ישראל תעל כן יש להחמיר. אבל הבא ליכא איסורא לא לגבי מלוה ולא לגבי לזה עכ"ל. ורבינו אבי העזרי זצ"ל תניא(ד) ישראל שאמר לגוי ואלוה מעותי בריבית אסור משמע שאסור לישראל לשלוח את הגוי שילוח לו מעות בריבית מישראל חבירו דהכל מעם אחד. אבל אם אמר ישראל(ה) צא ולוה לי מן(ו) הישראל מספקא לי אם מותר אם לאו:

ריב) ורבינו גר שום פסק שאם אמר גוי לישראל צא ולוה לי מעות מישראל חבירך שמתר לעשות כן. כרתניא בתוספתא(א) אסור לעשות כן מפני מראית העין. ומ"ם העולם נהגו היהר ברבר. ולפי מה שנהגו אמר ישראל לזה מישראל חבירו לצורך גוי. וקצב עם הגוי בריבית ביוקר. ועם ישראל המלוה קצב בפחות ולאחר זמן ופרה הגוי את הערבון ונתן לישראל הריבית שקצב ביוקר. גראה שכל אותו היותו לישראל הלוה ויש לו להחזיר הערבון בעל ברתו. אבל אם קצב עם ישראל ביוקר והגוי הוא אלם גראה שלא יהן הישראל מביסו כלום שהרי על רעת(ח) הלוהו. ואם הושרו שקיבל יותר מן הגוי(ט) בצר ישבע שבועת היסה ויפטר. עכ"ל:

ריד) הטיב רבינו יצחק בר שמואל זצ"ל היכא רנתן יערי לגוי משכונו ואמר לו לך לזה לי עליו מנה מישר' גראה לי שזה העושה כן להתר מחביון ומלוה משכונו לגוי להיות שלו למשכנו בשביל המעות והזר ולזה המעות מן הגוי ואינו יכול בעל המשכון לחובעו למלוה כלום משכונו רמסהמא כיון שעשה כן ללות עליו מישראל בריבית סברא הוא שהקנהו לגוי להיות ברשותו למשכנו ולא יוכל לחובעו למלוה כלום. אבל וראי היכא שלא עשה כן אלא הגוי מיטכנו שלא מרעה בעל המשכון הם שייכא תקנת השוק וחייב המלוה להחזיר המשכון לבעליו ואוהם(י) רמס שהלוה עליו דהואיל וכן אם היה נתן ריבית היה אסור שזו הלוואה על בעל משכון היא עכ"ל. וכן השובת רבינו שמשון זצ"ל. גוי שלוח מעות מישראל בריבית על משכונות של ישראל אע"פ שהמלוה יורע שהגוי לוחם לצורך ישראל חבירו גובה קרן וריבית. דמה אהם בני ברית אף שלוחם בני ברית. נמצא ראין לוגי(יא) עם הגוי. ואעפ"י שיש' פורע הריבית לוי ישראל חבירו לא אמרה תורה אלא דיבית הבאה מלוה למלוה והגוי הוא הלוה מישראל אתר והישראל אתר לזה מן הגוי. ושלום — שמשון ב"ד אברהם זצ"ל. הרי עשה כדבריו רבינו יצחק אבל לא פירש אם הגוי לוח מרעת בעל המשכון אם לאו. מיהו מסתמא לא פליג ארבינו יצחק רביה:

רטו) כתב רבי אבי העזרי זצ"ל אם ישראל חייב מעות לגוי ודחק אותו לפדותו ומסר לו ערבונו ללות ממי שרצוה והלך הגוי ולישראל אתר ולבסוף כשבא הישראל לפדות ערבונו

מיהו מסתמא לא פליג ארבינו יצחק רביה:
ריטו) כתב רבי אבי העזרי זצ"ל אם ישראל חייב מעות לגוי ודחק אותו לפדותו ומסר לו ערבונו ללות ממי שרצוה והלך הגוי ולישראל אתר ולבסוף כשבא הישראל לפדות ערבונו

(א) כי חז' אלם (ב) גבול לזה' א' (ג) דמס (ד) הניח בחובות' ע' (ה) גוי (ו) זצ"ל מן גוי והלך ונתן מן סוהלת' חסדא' כו' (ז) פ"ס דג"מ גוי סאמר ליהוה הניח סכד' והלה משה' כיביתו מותר לכל לבסוף המני מאלה' הנין ומ"ם כהנלס טו' (ח) כן (ט) דנה' סוהלת' ופ"ס דג"מ כו' (י) כהנלס (יא) אלם (יב) או (יג) ויהלל (יד) כהנלס דליא' כ' שיהלל

היאך יגבה אפי' קרן על פי עדים אילו ולא היא הלזה נאמן לומר פרעתי או להר"ם והלא עדים החתומים בו רשעים ופסולים שחתמו על הריבית . י"ל אע"ג רתנא במתני' שהעדים עוברים בלא תעשה רילמא לא תשימונ עליו נשך בלוה ומלוה משמע להו"ם בזה בורר נבי פסולים ודכוותה אשכתן לעיל פ"ק^(א) לא תחמור לאינשי בלא רמי משמע להו . ותניא בזה בורר נבי פסולי ערות וסלוי בריבית אחר המלוה ואחר הלזה ואילו עדים לא קתני . משמע לכאורה דערוי ריבית כשרים לערות :

[סס] **ת"ד** שמי חיב המוקרמין פסולין והמאורחין כשרין . ומוקרמין אמאי פסולין נהי רלא נבי מומן ראשון ניבי מומן שני . אמר רשב"ל במחלוקת שניה ור' מאיר היא . ור' יוחנן אמר אמילו הימא רבנן גיורא שמא יגבה מומן ראשון :

(ר"ט) **כתב** רבי יצחק אלפס וצ"ל הילכך כמלוה על פה רמי רלא נבי ממשעברי . וכן הילכתא עכ"ל . ובפ' אחר ריני ממתות בסנהדרין פירשתי :

[סס] **ההוא** גברא רמישכן ליה פריסא לחבריה אכלה תלת שנין א"ל אי מובנת לה ניהלי מוטב ואי לא כבישני' לשמרי' דמשכנתא ואמינא לקוחה היא בירי ואבר שטר המכירה ואבא מחמת חוקה של נ' שנים רכולי האי לא מצינא מורדתנא בשטרי קם בעל הכרם ואקנייה במתנה בערים לבנו קמן והדר ובניה ניהלי' ברי שלא תהא מכירתה^(א) שששוציא^(ב) והי"ג שטר מתנתו ולא הדר . וביני ורמי לא הוו זביני . וזוי שהוא טובע ממנו שמוציא עליו שטר שמכר לו כרס שאינו שלו וקיבל מעותיו וכתב לו אתריות כמלות בשטר רמי והא כתב ליה אתריות ונובה מנכסים משועברים . או רילמא כמלוה על פה רמי ואינו נובה מנכסים משועברים . אמר אביי לאו היינו רד' יוסי^(ג) דאמר מורה בשטר^(ד) אינו צריך לקיימו מאחר שהלוה מורה שהשטר חוב הוה שהוציא עליו שטר אמת הוא אין המלוה צריך לחזר אחר העדים החתומים בו להעיר על תיתמחם ולקיימו ונובה מנכסים משועברים . דבא נמי דרי מורה הוא שמכרו לו באחריות ואם השטר בטל לענין מכירה מפני שהשטר מתנה קרמו לא בטל לענין^(ה) ונובה מנכסים משועברים . א"ל רבא מי דמי החם ניתן ליכתב הכא לא ניתן^(ו) מאחר שנתנו במתנה בבר . ועל כרחו כתבו זה הילכך לא נבי זה אלא מבני תרי :

(י"ב) **והלכה** כרבא . דאביי ורבא הלכה כרבא . ומרימר דרבנא נמי רבהרמי נינהו שקלי וטרו לפיכך מילת' דרבא . וכן כתב רבינו יצחק אלפס וצ"ל ופשט רבא דכמלוה ע"פ דמי ואינו נובה מנכסים משועברים מאי טעמא משום דלא ניתן ליכתב עכ"ל . **והרב** ר' אלחנן וצ"ל כתב בשם רבינו יצחק אבינו וצ"ל אם השטר הזה לא יגבה ממשעברי כשאין העדים באים לפנינו בב"ד לפי שאין הודת שטר עליו . אבל אם יבואו עירי מכירה דמסחרו דנפק קלא על ידי המכר שנעשה בפניהם יגבה ממשעברי כאשר מוכר שרהו בערים . ומסתברא שאפי' יבואו עירי מכר לא יגבה ממשעברי רמהווא טעמא דמפרש תלמודא ראברוחי קא מברח ליה מסתברא שאין רוצה לשעבר לו נכסיו ועל כרחו לא ישחעברו אבל שאר מוכר שרהו בערים רניחא ליה לאוקמי' ביריה ניחא לי' שישחעברו נכסיו . ויקר :

[סס ע"ב] **מתני'** אין פוסקין על הפירות עד שיצא השטר יצא השטר פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה . היה הוא החילה לקצרים פוסק עמו על הנריש . פרש"י וצ"ל היה הוא תחלה לקוצרים ויש לו גריש ועריין לא יצא השטר פוסק עמו באיות שער שירצה לתת לו מאותו גריש רכין ריש לו אין כאן ריבית ומעכשיו קנוי לו אע"פ שלא משך רבי אין לו נמי אבק ריבית הוא ומרבנן וכי יש לו לא גזור עכ"ל . **אמ"ר** ר' אסי^(א) אין פוסקין על שער שבשוק . א"ל ר' יודא לר' אסי אפי' בתורמוס^(ב) היה פי' אימליו רב וגרול א"ל לא אמר ר' יוחנן אלא בשוק של עיירות דלא קביע דרעייהו . ולמאי דסליק ארעהיק מעיקרא ראי' יוחנן אפי' בתורמוס^(ג) היה הלא מתניחין דקתני יצא השטר פוסקין היכי משכחת לה א"ל משכחת לה בחיטי דאכלבי וארבי דמשיך דרעייהו מפי פרש"י וצ"ל משתחילו בעלי בתים ואוצרי פירות לפתוח אוצרותיהם וספיגו באות בגדר המכיאוח הבואה הרבה למכור דמשיך דרעייהו לוסן מרובה : (רבא) **מיהו** קיימא לן רלא אמר ר' יוחנן אלא בשוק שבעיירות הכי מוכח באלפס ובפר"ח . ת"ד אין פוסקין על הפירות עד שיצא השטר יצא השטר פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה . היו חרשות מארבע וישנות משלש אין פוסקין עד שיצא השטר לחרש ולישן פרש"י וצ"ל ה"ג בתוספתא היו החרשות מארבע וישנות מ' אין פוסקין על החרשות מארבע עד שיצא השטר לחרש ולישן רהאי דחרשות

שיחלק הישר' בפ' מן המשכון . מיהו לדברי רבינו יצחק וצ"ל עצמו יש לי ללמוד ריש' שהלוה לגוי בריבית על המשכון ולקח המשכון ואמר לישראל אחר זה המשכון עומר לי מן הגוי בריבית תלוה לי עליו כך וכך שמוטר ישראל שני ליקח ריבית מישר' ראשון דמסתמא להיתירא נתכוון ואע"פ שלא פירש כך היה ברעונו שיהא מסולק ממנו לגמרי שאם ירצה לא יחזיר לו המשכון כלא אלא שהוא סומך עליו שמעצמו יחזיר לו ויניח לו לפרותו ויקבל ממנו קרן וריבית כדפר"י לעיל נבי ישראל שנתן משכונו לגוי ואמר לו לך לזה לי עליו מנה מישר' שפי' רבי יצחק וצ"ל להיתירא נתכוון והלוה משכונו לגוי להיות שלו למשכנו בשביל המעות והודר ולזה מעות מן הגוי (א) יכול בעל המשכון לתובעו למלוה כלום ממשכונו . הכי נמי הכא יש לי לומר דלהיתירא נתכוון ואע"ג רלא פירש שהוא מסתלק מן המשכון לגמרי כאילו פירש רמי . ורבינו תם וצ"ל נמי אי לא ראל' רבינו יצחק וצ"ל היאך מותר בריבית שאז ענה לו אני מוכר לך המשכון היה מוסר לו בשתיקה . והיינו טעמא דמסתמא רעתו להיתירא ואע"ג רלא פי' שהוא מסתלק מן המשכון כמאן דפירש רמי :

(ר"ט) **הילכך** הלכה למעשה ישראל שהלוה מעות לגוי בריבית על המשכון ולקח המשכון ואמר לישראל אחר משכון זה עומר לי מן הגוי תלוה לי עליו כך וכך ומהיום והלאה הקבל כל הדיבית שיעלה עליו הרי יעאל ראשון מסולק הימנו לגמרי ואע"פ שלא אמר לו בשעת הלוואה אני מסתלק ממנו לגמרי . ואם רוצה ישר' שני אל יחזיר לישראל ראשון כלום רהוה ליה כאילו מכרו לו : (ר"י) **והלכה** אם בא ישראל ראשון לפרותו ונתרצה ישראל שני להחזיר לו הרי ישראל שני מקבל מן הראשון כל הדיבית רהוה ליה חוזר ומכרו לו . ואם בא ישראל ראשון לפרותו מן השני ואינו רוצה להחזיר לו שרוצה לעכב לעצמו ובאו לב"ד על ככה ב"ד פוסקין לזה שני חייב להחזיר לו ומעכבו לעצמו . ונס רבינו יצחק פירש מורה בזה רכי מעיינת בלשונו לא מיעט אא"כ פירש על מנת שאינו מסתלק אבל בסתם הרי זה וראי מסולק :

[דף ע"ג ע"א] **ת"ד** ישראל שלוה מעות מן הגוי בריבית וקפו עליו במלוה פירש"י וצ"ל לאחד זמן חישוב עמו על הדיבית וקפו הכל ביחד במלוה וכתב לו שטר עליו כך וכך אני חייב לפלוני ונתנייד אם עד שלא נתנייד וקפו עליו במלוה נובה את הקרן והדיבית פי' רמשתת וקיפה היו כנבוי . ואם משנתנייד וקפו עליו במלוה נובה את הקרן ואינו נובה את הדיבית . וכן גוי שלוה מעות מישר' בריבית וקפו עליו במלוה ונתנייד אם עד שלא נתנייד וקפו עליו במלוה נוב' את הקרן ונוב' את הדיבית . אם משנתנייד וקפו עליו במלוה נובה את הקרן ואינו נובה את הדיבית . ר' יוסי אומ' בין כך ובין כך נוב' את הקרן ונובה את הדיבית פרש"י איספא פליג . **אמ"ר** רבא אמר רב סחורא^(ג) א"י הונא הלכה כר' יוסי . אמר רבא מאי טעמא דר' יוסי שלא יאמרנו בשביל מעותיו נתנייד זה . ויש ספרים דגרסי בהריא ר' יוסי מרש' מעות נובה את הדיבית בין כך ובין כך נובה את הקרן ונובה את הדיבית . וה"ג באלפס ובפר"ח . ונראה בעיני דרוקא שכתב לו שטר כי זמנו של שטר מוכיח עליו שנתחייב לו קודם שנתנייד ושטר העומר לגבות קיימא לן כנבוי רמי . אבל אם חישוב עמו על הדיבית וקפו ריבית על הקרן ואמר לו מעכשיו אהא חייב לי כך וכך ולא כתב את השטר אינו נובה את הדיבית דבעל פה לא אמרי' רמשתת וקיפה היו כנבוי . ת"ד שטר שיש בו ריבית פרש"י וצ"ל שכתב בו פלוני לזה מפלוני מנה בריבית כך וכך לזמן פלוני . קונמין ואינו נובה לא את הקרן ולא את הדיבית ר"ד מאיר וחכמים אומרים נובה את הקרן ואינו נובה את הדיבית . במאי קא מיפלגי ר"ם סבר קנסין היתירא אטו איסורא ורבנן סברי לא קנס' היתירא אטו איסורא :

(ר"ח) **כתב** רבינו יצחק אלפס וצ"ל וקיימא לן כרבנן . וכן כתב רבינו יצחק בר שפסואל וצ"ל וזה לשונו : ואין הלכה כר' מאיר אלא כרבנן כמו שפסואל ה"ג . ואע"ג דקיימא לן כר' מאיר בגזירותיו דוקא בגזירותיו ולא בקנסיו . וכן מצינו בהלכות גזירות בהלכות גיטין דפסקין כרבנן רבבי מאיר^(א) דמעוברת חבירו ומינקת חבירו לא ישא ואם נשא ויציא ולכשיגיע לבנוס יכנס ולא^(ב) אמ' ולא יחזיר עולמת מרקבעיא לן בהחולק^(ג) אי מינסכא לכתן מאי ואי לר' מאיר מאי קמביעיא ליה רכיון דישאל^(ד) יכול לבנוס כשיגיע זמנו ככה^(ה) מי החמירו עליו להוציא השתא . אע"פ שאם יוציא ממנו עכשיו ויכל להחזיר לעולם כשיגיע זמנו שתהא נרושה . ואע"ג דהלכה כר' מאיר בגזירותיו כדאמרי' בכתובות בפרק אע"פ^(ה) הכא קנסא הוא . והלכה כר' מאיר בגזירותיו ולא בקנסיו עכ"ל . וא"ת

(א) נדני' ואינו יכול בו' (ב) נגמ' מסד' (ג) ניכמות דל"ו ב' (ד) ונל' כר' דלמך ונל' יחזיר בו' (ה) ניכמות דל"ו ריש ע"א (ו) נמי אינו (ז) ח"י כרבנן דניסרל כשיגיע זמנו יכנס ומינטיף להו ככה (ח) כתובות דל"ו ח' (ט) לכו דמכוסא אשכתן נו' (י) ד"ה ב' (יא) מכיסה (יב) שטר מכירתו (יג) יוציא (יד) נגמ' דכ' אפי' (טו) כנסר שמתו (טז) אחריות (יז) לכמוז (יח) נגמ' ח"י אפי' א"ל יומן (יט) נגמ' כדומס .

ושברה בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר שומר חנם ישבע שומר שכר משלם. אמר ר' אלעזר תמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע. למימרא רסבר ר' מאיר נתקל לאו פושע הוא ורמיניה נשברה כרו ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמירה ר' מאיר מחייב בהזקן והכמים אומרים פטור מריני ארם וחייב בריני שמים וקיימא לן רבננתקל פושע פליגי. אמר ר' אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו ואתא ר' יהודה למיטר שומר חנם ישבע נושא שכר משלם: האי כי ריניה והאי כי ריניה נתקל לאו פושע הוא ונושא שכר משלם ראי נמי לא פושע הוא דיניה לשלומי. ואתא ר' אלעזר למיטר אין נטרא כר' מאיר מיהו תמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע. בשלמא שומר חנם נשבע רלא פשע אלא שומר שכר היכי משתבע כי לא פשע נמי לשלומי בעי ואפי' שומר חנם תינת במקום מורדון דאיכא למיטר קרוב לאונם הוא שלא במקום מורדון מי מצו משתבע ודאי פושע הוא ואפי' במקום מורדון נמי תינת היכא דליכ' ראייה הא דאיכא ראייה ינייה ראייה וניפטר דתני איסי בה יהודה אומר אין רואה שבועת י"י תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראייה ויפטר. ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן לעולם חד תנא הוא ונתקל ודאי פושע הוא והכא היינו טעמא דנפטר בשבועה שבתעו זו תקנת חכמים היא ליפטר בה שאם אי אתה אומר כך דנפטר בשבועה משלומין כשנתקל אין לך ארם המעביר חבית במקום למקום שרואה שלא יכשל וישתבר. דקיימי משתבע פירש"י זצ"ל היכי משתבע לך? חייא בר אבא אליבא דר' מאיר ודאי פושע הוא אמ' שבועה שלא בכונה שבריתה:

(רעו) כתב רבינו יצחק אלפס זצ"ל ומסתברא לן דהא דרבא אליבא דר' מאיר דאמר נתקל פושע הוא ויכדן הוא דלישלם אלא חקינו רבנן רמישתבע דשלא בכונה ומיפטר דלא מצו לאשתבעי דלא פשע דפושע ניהו נביה אבל רבנן סברי דנתקל לאו פושע הוא הכי משבעינין ליה דשלא בפשיעה נשברה בין שומר חנם בין שומר שכר וליהא לדר' יהודה דאמר שומר שכר משלם. דקיימא לן סתם פתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם פתני' ועוד תקנת חכמי' היא שאם אי אתה אומר כן אין לך ארם שמעביר חבית במקום למקום לחבירו. ואי איכא סהרי דשלא בפשיעה נשברה פטור אפי' בשבוע' (יב) דתניא איסי בן יהודה אומר אין רואה שבועת י"י תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראייה ויפטר. עכ"ל:

[דף פ"ג ע"ה] ההוא נברא דהוה קא מעבדא חביתא דהמרא בריסתקא דסתחא חברא בזווא דסתחא אתא לקמיה דרבא א"ל ריסתקא דסתחא שכיתי בה אינשי זיל אייתי סהדי דלא פשעת בה ואיפטר. פירש"י זצ"ל ואינך נאמן אלא בערים אל' רב יוסף בריה כמאן כאיסי בן יהודה אל' אין כאיסי ומכירא לן כוותיה:

[סג] ההוא נברא ר"ל לחבריה זיל' זבין לי ארבע מאה דני דהמרא אול וזבן ארבע מאה דני המרא ותקיפו ליה אתא לקמיה דרבא א"ל ארבע מאה דני המרא דאי תקיפו קלא אית לרו אימח איתקיפו לרו זיל אייתי סהדי רכי זבנת יתהון המרא מעליא הון ואיפטר. א"ל רב יוסף בריה כמאן כאיסי אל' אין כאיסי וסבידא לן כוותיה. **אתקין** ר' חייא כמירא דרדא (רא) באגרא פי' מוט כפוף באמצעו ונתנו על כתיפו ונושא שני כרדן בשני ראשין ואיתבר משלם פלגא. פועל שקיבל עליו להוליך חביות במקום למקו' ונשאו באותו מוט ונשבר משלם פלגא מאי טעמא נפיש לחד ולא הי' לברו להפעילו וזמר לתרי וכיון דאינו ראוי לשני משאות ררך בני ארם להתחוק ולטוענו באחר הילכך רמי נמי לאונם. דרדרי ברילא פי' עץ ספוצל בראשו וקושר משא שני בני ארם ומכנים צוארו בין שני פיצולן ומוטל על שני כתיפיו וראשו של סטה ארוך וכשעומד לפוש הוהבו כקרקע משלם כולה שפשיעה הוא שרדבה במשא רשני ב"א:

[סג] הנהו שקולאי פי' נושאי משאות רהון מעילין חביתא דהמרא לרבא בר רב הונא^(יב) הכרוה פי' רבינו ש"י זצ"ל שלא במקום מורדון ובפשיעה. שקל לגלימיהו אתא לקמיה דרבא^(יג) א"ל זיל הב לרו גלימיהו אל' רינא הכי אל' אין למען הלך בדרך טובים לפנים משורת הדין אול הכי^(יד) לרו גלימיהו אמרו ליה עניי אגן וטרחינן כולי וימא אל' זיל הב לרו אנרייהו אל' רינא הכי אל' אין ואורחות צריקים השמור:

(רעה) פרייה זצ"ל יש מי שאומר רבא עצה טובה אמר להו למה לכו לאישהבועי זילו אייהו ראייה והפטרו למיטרא הא דתני איסי בהאי אי אהא סלקא. ויש מי שאומר אטו ער האירנא לא ידענין רמאן רמייהו ראייה למירחק שבועה דאיכא עליה. דינא בהריא

שאין שום אסורא חולק עליו שכן דרך התלמוד לרחות דכולי עלמא לית להו דשמואל אע"פ שהלכה כמותו. כיון שאין יכול לרחות ולומר דכולי עלמא אית להו דשמואל. אלא ודאי קיימא לן כרשמואל ועוד דבמסקנא אליבא דרבה דקיי"ל כוותיה כרפ"י באלו מצויאות^(א) ליכא למיטר דכולי עלמא לית להו דשמואל. אלא ודאי ברשמואל קמיפלי כרפ"י החם. ור' עקיבא רוקמא פתני' כוותיה אית ליה דשמואל ואי"כ בשמואל קיימא לן. ועוד בפ' הזהב^(ב) רע"פ שאינו שוה אלא פלג^(ג) לר' יוחנן דעירבון ובפ' שבועות הדיינין^(ד) מרמי ליה לרשמואל קתא רמנלא בשמ"ח^(ה) רר' יוחנן דפליג בעירבון על רב סבר לה כשמואל בקתא רמנלא וקיימא לן רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ואם נמשך משם להביא ראייה ראין הלכה כשמואל דמרמי לבריית' דאינו שוה אלא פלג מילתיהו רר' יוחנן דעירבון ודשמואל בקתא רמנלא א"כ רב דפליג אדר' יוחנן בעירבון פליג נמי אמילתא דשמואל ורב לענין איסור מי שפרע איחמר ורב ושמואל הילכתא כרב באיסורי ודשמואל בריני כרדיתא פ' יש בכור^(ו) ומ"מ^(ז) בהא הילכתא כרב. הא לא מילתא היא דהא הכי נמי קיימא לן כשמואל בריני ורשמואל קתא רמנלא לענין דינא איתמר. ועוד דרב נחמן קיימא לן כוותיה בריני לנבי כולי עלמא סובר כשמואל גם מוסף על דבריו. ועוד דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. עכ"ל:

(רעו) כתב רבינו יצחק בר שמואל זצ"ל בהשובה כמו כן לבי כאשר פירשתי הלוהו אלף זוז בשטר והגיה לו משכנו עליהם במשכנו שלא בשעת הלוואתו ולחקן הלכה ולישבה פירשתי כן מימים רבים ועיינתי בה"ג של אספמאי בהלכות שבועות פירשתי דבריהם יש להבין שכמו כן היו מפרשות כרבריי כי פירשו והאי דר' יצחק דבעל טוב קונה משכון שלא בשעת הלוואה אבל בשעת הלוואה לא קני ה"ס דכהב שטרא דלא סמך על המשכון אבל לא כתב עליה שטרא משקל^(ח) מיניה משכון. בשעת הלוואה קני והוי עליה שומר שכר וכי אמר ר' יצחק דמשכון בשעת^(ט) לא קני דככהב שטרא ולא סמך אמשכון ראולי בתר אומרנא דעהא והיכא נמי ראופיה וכתב עליה שטרא ולבהר הכי שקיל מיניה משכון הוי עליה שומר שכר והיינו רר' יצחק כל זה כתוב בה"ג. וסתור דבריהם יש ללמוד שהיו מעמירות אלף זוז בשטר והגיה לו משכון. דברייתא במשכון שלא בשעת הלוואתו בסיום דבריהם. כי לפי דבריהם אי אפשר להעמידו בע"א. מיהו בתחילת דבריהם שמירשו שבשעת הלוואה נמי קני כי ליכא שטר. אבל אי איכא הוא רלא קני. ולדבריו כל בשעת הלוואה שוה בין בשטר בין שלא בשטר עכ"ל. ונראים בעיני דבריהם דאי בשעת הלוואה לא קני כלל אפילו כי ליכא שטרא א"כ ר' יצחק דלא כר' עקיבא אלא ודאי קני. מיהו שמירשו הוה דהלוהו אלף זוז בשטר והגיה לו משכון עליהם רהיינו במשכון שלא בשעת הלוואה לא ירענא מנא להו ולדברי רש"י משמע אפי' משכנו בשעת הלוואה לפי טעמא דפריש"י לעיל. פירש"י זצ"ל בההיא דר' יצחק דאמר בע"ח קונה משכון שקונה לכל מילי. ולהתחייב באונסין. ובה"ג שכתבהי משמע שאין מציבות אותו באונסין רהא קרו ליה שומר שכר. וכן פרי"ח זצ"ל הא דאמר ר' יצחק בעל טוב קונה משכון לאו לחיוביה באונסין הוא רקאמר אל' ראי קריש ביה דהו קירושין כראמרין דהמקור במשכון מקורשת ואוקימנא במשכון דאתריס וכר' יצחק עכ"ל. וגם רב האי נאון זצ"ל בחיבור דיני השבועות עשאו כשמו שכתב ופטרו מן האונסין. וכך פי' המלוה על המשכון ואבר המשכון הדין על שני דינים. האחד אם קיבל המשכון בשעת הלוואה אנו סומכין אותו בדרך זה כגון שומר שכר שלקחו שלא יאבר מעותיו לענין דרך אפותיקי למלוה וקנאו למשכון והוא באהריותו אם נגנב או נאבר דדי חייב בגניבה ואבירה. אם קיבל המשכון בשעת הלוואה הא ודאי ליהא אלא שומר שכר הוא אפילו בשעת הלוואה כרפרישית לעיל. **מתני'** א"ל אבא שאול אומר מיהו לארם להשכיר לאדרים משכנו של עני שבירו להיות מוסק עליו שכר והולך תמיר ופוחת מן החוב מפני שהוא כמשיב אבירה לבעלים:

[דף פ"ג ע"ב] אמר רב הנן אמר שמואל הלכה כאבא שאול. ואפילו אבא שאול לא אמר אלא מר פסל וקוררו הוואיל גפיש אנרייהו וזמר פותהיהו:

[סג] מתני' המעביר חבית במקום למקום ושברה בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע שלא פשע ויפטר דבריו ר' מאיר אמר ר' אלעזר אף אני שמעתי כרבתיי כר' מאיר אבל אני תמיה אם יכולין זה וזה לישבע ויפטר. ר' יצחק המעביר חבית במקום למקום

(א) כ"מ דמ"ט ח' (ב) לפיל דמ"ח ג' (ג) אלו תבטח מדמי נפ לנדי' יוחנן כו' (ד) כמננות דמ"ד ח' (ה) תבטח (ו) גמיות דמ"ט ג' (ז) ופ"ג כה"ל נו' (ח) ובקל (ט) ה"ל (י) כמ"מ ח"ס (יא) לעיל ד"ז ע"ג (יב) המנוסה (יג) נגח' (יד) ל"כ נר כ"י מה' (יד) נגח' (טז) י"כ.

שׁוֹת מִהַלָּל מְנוּטָנוּכָה (קְרִיאוּנָה)

מִהַרְס בַּר בְּרִיךְ

בַּס
 אַחֲרַיִם הַיּוֹנוּ דּוֹקָא אִז סָלָא הֵיטָה אַשֶׁה גּוֹכָה כְּוֹרְכָא מֵהַסּ •
 אַבְל עֲבָשׁוּ פְּשִׁיט' סְהֵאֵשָׁה קוֹדֶמֶת לְכָל לְנִבְתּוֹת מִן הַפְּקָדוֹן •
 אַבְל מִן הַמְּלוּה אִיכָּה גּוֹכָה כַּדְפְּסִיק הַלְכְּתָא בִּישׁ כּוֹחֲלוֹן
 (דָּף קָכָה) אִין הַכְּבוֹר כּוֹסֵל כַּזְלוּה פִּי שְׂכִיט דִּהּוּ לִיּוֹה רֵאוּ
 וְאַשֶׁה גְרוּשָׁה מִכְּבוֹר • כִּדְאִמ' בִּישׁ כְּבוֹר (דָּף כַּב) מִקּוּלוּ
 כַּתּוּבָה שָׂנוּ כֹּאן • אַבְל אִם יֵשׁ מִשְׁכּוֹן עַל הַמְּלוּה גּוֹכָה דְכַעַל הַיּוֹ
 קוֹכָה מִשְׁכּוֹן אֲפִילוּ כַּעֲשֵׂת הַלּוּאָה לְנִבְתּוֹת מִמֶּנָּה • מִיּוֹה אִם הַלּוּה לְגַוּוֹ אַחֲרֵי רַבָּה
 מִשְׁכּוֹנוֹ סָל יִשְׂרָאֵל כִּיד גַּר וּמֵת הַגֵּר וְכֹא יִשְׂרָאֵל וְכו' • פֶּרֶת דְּמִשְׁכּוֹנוֹ כַּעֲשֵׂת הַלּוּאָה
 מִיּוֹהֵי דְלֹא קָכָה הַגֵּר מִשְׁכּוֹן • אַבְל מִשְׁכּוֹנוֹ סָלָא כַּעֲשֵׂת הַלּוּאָה דְקָכָה הַגֵּר מִשְׁכּוֹן מִדְר'
 וְנַחֲק' • אִין מוֹנִיאוֹן מוֹדוּ מוֹד יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי שֶׁהַחֲזִיק וְכֵן מִשְׁכּוֹן סָל יִשְׂרָאֵל כִּיד גּוּוֹ עֲשֵׂו
 וְאִכּוּ אִיכּוּ וּודֵעַ לְעַבְיּוֹן זֶה אִם כַּעַל חוֹב קוֹכָה מִשְׁכּוֹן • וְכֵן מִשְׁכּוֹן סָל גּוּוֹ • וְלִיתִיּה
 בַּחֲנַר • וְאֲפִילוּ לְמֵאֵן דְּאִמֵּר פֶּקֶץ דְּקִדּוּשִׁין (דָּף יו) גּוּוֹ וּורֵס אֵת אִכּוּ דְכַר תּוֹרָה
 יֵל דּוֹקָא גְבוּ קִרְקַס:

מַעֲשָׂה
 הִיָּה בְּמִשְׁכּוֹן סָל יִשְׂרָאֵל כִּיד גּוּוֹ שְׁמִנְאוּ הַיּוֹדוּ כַּכַּבֵּל לְגּוּוֹ • עֲשֵׂו וְכֹא
 לְדִין לְפָנֵי מוֹ הַרְס וְנוֹה לְהַחֲזוֹר הַמִּשְׁכּוֹן לְרֵאשׁוֹן בְּלִי מִשְׁתִּי •
 וְרֵאוּתֵי מֵהֵכָא מִשְׁכּוֹן סָל יִשְׂרָאֵל כִּיד הַגֵּר וּמֵת הַגֵּר וְכֹא יִשְׂרָאֵל וְהַחֲזִיק מוֹנִיאוֹן אִוְטוֹ
 מִיּוֹה וְכו' הֵכֵ כִּיּוֹן דְכַעַל לִיּוֹה מְנוּי פְּקָצָה לִיּוֹה שׁוֹעֲבֻדִיָּה וְקִנִּי לִיּוֹה אִזּוּ מִשְׁכּוֹן כָּל הַיּוֹכָא
 דְאִוְטִיָּה וְכוּכֵן הִיָּה מַעֲשָׂה גּוּוֹ עֲשֵׂו אַחֲד שְׁמִשְׁכּוֹן מִשְׁכּוֹנוֹ לְרֵאוּכֵן וְאִמ' רֵאוּכֵן לְגּוּוֹ תֵן לִי
 מִצִּיתֵי וְהַגּוּוֹ אַחֲרֵי אִין לִי מַעֲשֵׂת הַמִּשְׁכּוֹן לְיִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי • הַלֶּךְ רֵאוּכֵן וּמִשְׁכּוֹן לְשִׁמְשׁוֹן •
 וְשִׁמְשׁוֹן כַּתָּן לִיּוֹה מַעֲשֵׂת שֶׁהִיָּה חֲזִיק לִוּוֹכְתוֹךְ כִּךְ מֵת הַגּוּוֹ עֲשֵׂו וְהַמִּשְׁכּוֹן הִיָּה טוֹה כַּכַּלְמֵס
 מִן הַחֹב וְכֹא הַדִּין לְפָנֵי הַרְס אִלְיֵעוֹר מִמִּנְכֵּיכָא וְשִׁמְשׁוֹן טַעֲן אִכּוּ וְכִיתִי כָּל הַמִּשְׁכּוֹן כִּיּוֹן
 שְׂמֵת הַגּוּוֹ עֲשֵׂו וּפְסִק סָל הַמִּשְׁכּוֹן סָל שְׁמֵשׁוֹן וְרֵאוּיָה מֵהֵא כִּיּוֹן שֶׁהַחֲזִיק כֶּה קָכָה •

אִילוּ ג' מַעֲשִׂים לְשׁוֹן הַרְס שְׁמוּאֵל

אִרְוֵנִי
 סָלָא עַל רֵאוּכֵן סְתַכַּע אֵת שְׁמֵשׁוֹן אַחֲרֵי נּוֹתָה מִתַּחַת ע
 חִוְיָה סְתַתָּן לִיּוֹמְכָה מִנְכַּסְיָה וְכִךְ אִמֵּרָה תְּבוּ לְרֵאוּכֵן
 מְכָה מִנְכַּסְיָו לְפִי שֶׁהִיָּה מִשַׁל אִמּוֹ כִּידִי וְאִיכּוּ וּודֵעַת
 אִם כְּרַעֲתִי הַכָּל אִם לֹאִי • הַשִּׁיב שְׁמֵשׁוֹן לְהַרְסֵי • וְאֲפִילוּ אִם אִמֵּת הַזֹּאת סְנוֹתָה כִּךְ
 לֹא אֵתָן לִי כִי אִמּוֹ הִיָּיתָ חֲזִיקָה לִי וְוִתֵּרִי • וְהַיּוֹכָא רֵאוּכֵן עֲדוֹת שְׁמֵשׁוֹן כַּעֲמוֹ הַיּוֹדֵס
 לְאַחֲרֵי מִיתָה שְׂכָךְ הִיָּיתָ הַנּוֹאָה וְהַלְמִיכָה לֹא כַּשְׂכַּעַה עַל כַּתּוּבָת עֲבָלִי • לֹא יִדְעָבָא מֵאִזּוּ
 תְּכַשׁ לִי לְמַר • דֵּהֵא לֹא אִמֵּרָה אִלָּא תְּבוּ מְכָה לְפָלוּכִי מִנְכַּסְיָו וְהַיּוֹכָא מוֹחֲזִיק
 דִּיתִיּוֹ הוּוֹ • וְלֹא יוֹדֵס הוּוֹ כּוֹכָהוּ כָּל זְמַן סָלָא כַּשְׂכַּעַה עַל כַּתּוּבָתָה • וְדִילְמָא מְכָה
 קְטוֹר קִאֲמַרְס וְאִפְגֵּי דְפִסְק הַלְכְּתָא כַּעַל דְּנִיטִין (דָּף יג) דְּלִמְכָה קְטוֹר לֹא חֲזִיטִין
 ס א 8 6 ס

תשׁו' מב"ב

י

ישם ודרך אותם מבחנים שבעירכם להקפיד בכך וידוע לקהל שהם מקפידים בכך איבער לקהל לאתנווי ואי לא אתנו בהדי פסידא דידהו הוי ויהיבנא ליה כפועל בטל לפי שידעו מנהג המקום והוא לא ידע כדאמר פ' האומני' (ע"ז ע"ב) [האי] טאן דאגיד אנירא לרפקה ומלאי ארעא מיא אי סירי לארעא מאורתא פסידא דפועלים לא סירי מאורתא פסידא דבעהוב ויהיב להו כפועל בטל לפי שבעהוב יש לו לידע כשהנהר מתגבר ונכנס בהריצי שדהו שאינה צריכה להשקות והפועלים אין להם לידע אם יש חריצים ישנהר נכנס לתוכו אם לאו. ועוד ראי' לדברינו מדגמס' התם (ע"ז ע"א) האי פאן דאגר אנירא לווולא ופסק נהרא [בפלגא] דיומא אי לא הוי רגיל דפסיק פסידא דפועלים כו' דכיון דבערבית לא הוי' לו לידע יותר מפועלים פסידא דפועלים להפסיד שברו ולא מצי למימר אנא הא קאימנא להשקותו והא ליכא מיא ואעיג דלאו ששיעה היא כיון דאונס לא הוי' אלא לגנבה ואבדה דמי דזימני' דישכיח קצת הוא פסידא דפועלים הוי' להפסיד ישכרן. ושלום מאיר ברי' ברוך ולהיה.

(צא) ראיבן תבע את שמעון לדין וטען העמדתו לך משכונות ורצוני לפדותו והשיב נחלט בידי כי הלוייתך עד יום אחד לפדותו או לחלוט ובקשתני עד זמן אחד ואמרת קני מעכשיו אם לא אפרנו עד זמן הקצוב בינינו [והלה] אומר לא יצא מפי קנה מעכשיו. הורה הר"ם ז"ל אעיג דבעלמא הוי' אסמכתא ולא קניא [הכא קנה] כיון שהוא תופס משכון וגם עשה עמו טובה שהלוחו וישבע שמעון שראובן אמר קני מעכשיו והא המישכון שלו וראי' מהא דאמי' באיזהו נשך (פ"ז ע"א) גבי מתני' הלוחו על ידהו וכו' [ירב נחמן] אמר אפי' לאחר בתן מעות קנה הכל ומסיק דאמר קני מעכשיו וכך פרי' התם.

(צב) מעת גלינו מעל שלחן מהרים שוב אין לנו פה להשיב כי רבו מחלוקת בישראל הללו מטמאי' והללו נטהרי' ונעשה תורה כשתי תורות לכן נמנינו להלך אחד בד' יפה אחר מהרים לרוטנבורג להאיר עינינו. על אודות ראיבן הטוען על שמעון קבעת צינור בקרקע הפקלח בי מימי גשמים וגם שופכים של חצרך ואותו צינור של אכנים הוא וקבוע בחצרך סמוך לביתי פמש אצל כותל ביתי

שמעון דאייאש וליכא יאוש ושינוי רשות הדר ליה דשמעון ולוי במאי קנאהו ונהי דכי אית' ביד שמעון [עכדי'] תקנת הישוק וישבע כמה הוציא ויטול [הי' כשהוא בידו] ולא מסקי' מיני' כיון דאונס הוא לא מנב מסודס זבני' ולא ידע דגנוב הוא אבל השתא [ראשתכת] ביד לוי ומלוי הוא דמסקי' ולא משמעון יחזור הספר לבעליו דהיינו ראובן ולשמעון לא יהבי' מידי ושמעון יחזור על הגנב אם ימצא ואם לא ימצא הגנב הניח שמעון מעותיו על קרן הצבי וכל דיינא דלא דיין כהיג לאו דיינא הוא ולא היה פנאי להאריך ושלום מביב ולהיה.

(פט) וישאלת אם צריך לערב בהצרות היכא שנישתתפו במבוי לא צריך כדמשמע פ' הדר (ע"ב ע"א) [כ"ז] יוחנן דהלכתא כותי' לגבי דרכא דאמר נהגו העם כרימ דאמר מערב' בהצרות ומשתתפי' במבוי וכל היכא [דאמר'] נהגו אורוי' לא [מורינן] הלכך לא צריך [אלא] שיתוף לחוד והעושה שניהם מברך ברכה לבטלה ואתה תעלה מעלה מעלה כני מביב ולהיה.

(צ) וישאלת על חזן השוחט וכודק לקהל והשכירהו לכך והקצבים אינם מניחים אותו לכדוק מחמת שהוא יושה יותר מדאי בבדיקתו ודרך מבחי גוים להקפיד. נראה הלא גרע מגניבה ואבידה דגניבה אעיג דקרובה לאונס כדאי' פ' ["השואל"] (צ"ד ע"ב) אפי' חזינן פ' הזהב (ג"ח ע"א) בני העיר ישלחו שקליהם ונגנבו או אבדו כו' עד נישבעי' ליטול ישכרן ופריך הא נגנבו או שאבדו קתני ויש"ש בגניבה ואבידה חיובי מייחייב והכא נהי דשלומ' לא משלמי' אנריהו מיהו ליססוד ומשני נגנבו בלסטים מזויין אבדו [שטבעה ספינתו במים] אלמא בגנבה ואבדה יש"ש מפסידא אנרא וכן משמע בתר הכי גבי השוכר את הפועל לשמור את הפרה ואת התינוק ואת הזרעים הלכך מפסידא שברו אי לא מפיס הקצבים [ועלי' דירי'] רמיא לפייסינהו כיון דקפדי דבר שכויב מקפידים מבחי גוים אבל אם מקפידים בדבר שאין מבחי גוים מקפידים כיו"ב כלל וכלל ומעולם לא שמע אדם שיקפידו בכך דמי לאונס' כי ההוא דהוהב נגנבו בלסט' מזויין אבדו [שטבעה] ספינתו בים ולא מפסידא אנרא בכך. ואם אין דרך להקפיד שאר מבחי גוים ממקום שהבודק

(פס) כתי' תיכען סי' כ"ו ועיין הגוויי פ"א ונהי ערוזין אות טי' דונויא נסס מוהר"ם דל"ל עירוב צנוקס סיתוף חפי נסתחפו ציין ורמזים שס הייט מחלק' צין סיהוף צפת לסיחוף ציין וע"ע תוס' עירובין ע"א ע"ג ד"ה צפת ור"ס פס. ס. עיין תוס' פס ד"ה נהגו.

(צ) כתי' תיכען סי' ק"ן וצ"י חו"מ סי' של"ב נסס ונלא כתוב אשר חתום עלי' מוהר"ם. ["נדפ' כתוב צטעות צפי הסולת.

(צא) תשו' הרשב"א ספי' חלק ק"א, ד"ק סי' א' ד"ל סי' של"ג וכת"י פארמא סי' שע"א ור"ד סי' ק"ה וכ"י פראג סי' קל"ו צחתימה מאיר צ"ז זל"ל עיין ונדכי פ' איזהו נשך רמז שכ"א מציא דין זה נסס מוהר"ם שפסק כן הלכה לנועשה וכיון על תשו' זו. וע"ע תוס' צ"מ ס"ו ע"א ד"ה ומנווני ור"ס פס ופוש"ע חו"מ סי' ר"ז ס"פ.

(צב) נדכי פ' לא יחפור רמז תק"כ ור"ק סי' ד' ד"ל סי' ש"ז וכת"י פארמא של"ו ור"ד קפ"ה וכ"י פראג סי' קל"ז וקל"ח ומחלת התשו' שס היא תשו' לוירלנבורק אלה שני צני היצהר וכו' חלופי ומיודעי הר"ר ננחס והכ"ר הלל ושס יש

תשׁוׁ מביב

או לא ודוקא^(ז) [חיה] מכעיי משום דכנגדו כבהמה אינו סותם אבל עוף לא בעי דכנגדו סותם בכל מקום.

רמ דן היר חיים על אשה שלותה על בגדיה או על תכשיטיה ואחיב הלך בעלה והוסיף ולוה עליהם יותר אם מיריעתה עשה הבעל או המלוה יכול לתוספה עבור כל ההלוואה אבל אם שלא מדעתה הלוה הוא יכולה היא להוציא מן המלוה באותה מעות שלותה היא ואין כח ביד המלוה לתוספם עבור הלוואת הבעל בלא ידיעתה כי כך שנינו (ערכין כד ע"א) אין לבעל בבגדי אשתו כלום ולא בתכשיטיה ואסי"א אם לוה הבעל מתחלה עליהם והיא אומרת שעשה כלא ידיעתה הדין הוא שיחזיר לה כי אינך יכול לומר ודאי שלו הם ואינו שלה כי היאך באו בגדיה לידו שלא מדעתה זה אינו כי אדרבא יותר הן מצויין בידו מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר שאנו אומרי"א אינו יכול למעון אתה מכרת לי כי אינה שומרת בגדיה מבעלה, אך היא צריכה לשבע שבעלה לוה עליהם שלא מדעתה ויחזירו לה. תשובת מהר"ם.

רי אשר שאלת על לאה שהכניסה לראובן תכשיטין וכגדים נאים אם אין בע"ח דראובן גובה מהן יסה כתבת דאין גובין מהן דקיי"ל כרב יהודה דאמר בס' אלמנה (ס"ז ע"ב) גבי המכנסת שום לבעלה והיא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נוטן הדין עמה משום שבח בית אביה ואמרי"א התם המכנסת שום לבעלה ורצה הבעל למכור לא ימכור וכו' עד הבעל מוציא מיד הלוקחות ס"י אף הבעל שמכר מוציא וסרי"א מוציא לאלתר מן הלוקחות דלא רצו חכמי"א שיתקיים המקח אסי"א שעה לפי שלאחר מיתת הבעל או לאחר שיגרשנה נוטלתו משום שבח בית אביה ואין דרכה של^(א) [אשה] לחזור אחר בתי דיני"א כראמר ס' השולח (מ"א ע"א) להכי במל המקח לאלתר כי היכי דלא תמרח האשה כשתבא לגבותו וכיון דאסי"א מכרה בעל לאלתר במל כ"ש שלא יגבה מהן בע"ח מכורה^(ב) [כבר יוצאה אינה מכורה] דין שלא תמכור ומה שכ. המיימוני (ס"ג מערכין הי"ד) דהא דאמרי"א דאדם^(ג) [המערך] עצמו והמקדיש נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו כלום היה בע"ח אין לו בכסות אשתו ובניו [ובצבע] שצבע לשמן הי"מ בגדי חול אבל בגדי שבת ומועדי גובה מהן

(ע"ז ע"ה ע"ב) לפי שהאשכול שננע בו ועליו משקה מוסח הוי ראשון ומביבותיו שני מכאן ואילך מהור ואע"פ שהמשקה הולך קצת מדלא קא משני בשילהי ע"ז (שם) [הכא] ליכא משקה הולך^(ד) [אלמא] אע"פ דהולך קצת מהור משום דמססקי אותם אשכולות שהיו מוטלי"א ביין והיג ליש מידי אירא התם איספק אשכולות הכא לא מססקי ולא מידי שראש הברזא על דוסני החבית מעבר אל עבר וזהו כחו בכונת יין ויאסר בשתייה כאותה ששנינו (ע"ז ס' ע"ב) מדדו בקנה ימכר אלא אי איכא לדמויי להא מדמינ' להווא חביתא דסקעה לאורכה [אידירי ההוא] גוי חבקה ואמרי"א (שם) אי דסקעה לפותיא מעשה לכינה קא עביר ואסי"א בשתי"א שרי ואע"פ שא"א שלא יצא היין דרך סדקין [כיון] שאינה מוזמנת לסול חציה אילך וחציה אילך אינו אלא^(ה) [כמדבק] שתי לבינות היג כיון דהיתה הברזא תחובה כבר מעשה לכינה עשתה הגויה שהרי בלא כחה נמי אינה יוצאת מן החבית וזכר לדבר נוד מלא יין וגוי מניח ידו עליו ושוקע דלא אשכח כיה איסורא. ועוד שהעבריה היתה ידה על הברזא עם הנכריה בידוע שסייעה לפי כח וכיון [שכח] ישראל מעורב בו מותר מדאמר להו רבא להנהו שפוכאי כי שפכיתו חמרא לא לסייע גוי בהרייכא דלמא אשתליתו ושדית' עלוהו (ע"ז ע"ב ע"ב) מכלל דאי לא אשתליתו שריא וכהנה ר"ה השיב ר"ת לרשב"א. ר"ן רבי רניל לומר כל היכא דאמר אין מחזירין כגון יעלה ויבא בלילי ר"ח וענינו ועל הנסים לאו דוקא גמר תפלתו אלא אפי"א נזכר תוך תפלתו ואפי"א לא התחיל ברכה שלאחריה אלא סיים ברכה של עבודה ולא אמר יעלה ויבא אין חוזר לראש דכיון דאין מחזירי"א ליש ברכה [אחת] ליש ברכות הרבה מכיון דאין מחזירין סברא הוא שיהי"א ברכה לבטלה אם היה חוזר כלל.

ר"ז מעשה בא לפני ר' בקורבן תרנגולת שניקב ונתערבה אותה התרנגולת מריסה עם אחרות והביא הקורבן אצל התרנגולת ואידימי להרדי והכשירו על כך. **ר"ח** מעשה היה לפני הר"י יצחק שהיו ב' עורות של קורבן נקובי"א אכן היה שומן מבחוץ סותם וססקי דכשרה דקיי"ל חלב מהור סותם ליש עוף ליש בהמה^(א) [ומכעיי] באלו פרסות (מ"ש ע"ב)^(ב) [חלב] היה מאי אי סותם

ר"י עיין חו"ס' ברכות ל' ע"ג ד"ה וסקתנאל והנמי"א פ"י משפלה חות ע' ומדרכי פ' תפלת הסמך רמז ל"ח ולו"ח ס"י תכ"ג **ר"ז** הנמי"א פ"ו מה' שחיטה חות ס' וכתי' תינכען ס"י ס'.

ר"ח חו"ס' חולין מ"ט ע"ג ד"ה חלב ורל"ש שם והנמי"א פ"ו משחיטה חות ס' וכתי' תינכען ס"י ס"א. עיין ירד ס"י מ"ט ס"ג. ^(א) ננדפס ומוכה ונ"ל כמו שהנחת. ^(ב) חסר ננדפס. ^(ג) גם זה חסר שס.

ר"ט ג"י נלהע"ז ס"י ל' נשס ו"כ ועיין רמ"א נהגיה שס סייד וניש ס"ק מ"ט.

ר"י תשׁוׁ מיימוני ל"ס' נשפטים ס"י ח', ד"ק ס"י פ"ד, ד"ל ס"י סנ"ט, כתי' פארנא ס"י סנ"ח ול"ד ס"י פ"ה וכו' פ"ח ס"י ס"י ושי"ג ועיין הג"א פ' הגזל קמ"א. ^(א) ננדפס תורה. ^(ב) חסר ננדפס. ^(ג) ננדפס המעריס. ^(ד) מן חלב עד ומיהו הנהתי עפ"י ד"ק. ^(ה) כן הוא נד"ק וכן ס"ח הנהתי עד סוף הס"י הס עפ"י ד"ק.

תש"ו מב"ב

דבני יהודה ידעו הואיל ובני גליל לא ידעו יוציאו לעז וכ"ש היכא דשינה עירו דפסול כי הכא שיראו בני אלצורא את הגמ תוך י" שנים יאמרו עליו לא גירש [את] אשתו שבאותו זמן ה"י שקוע עמנו כאלצורא וזהו אדם אחר ששמו כשמו שגירש את אשתו ביואני ובניה ממזרי כדאמ' גבי גליל ויהודא ואין לומר להתיר מפני שבני אלצורא [קרובים] ומעוטי הם וידעי בבירור הדבר דלא פלוג רבנן בין קרובי לרחוקי אלף פרסאות בין מועטי לששים רבוא אלא שינה שם עירו לעולם פסול ולא יעלה על לב איש דקבעי שנים עשר [חדש] למיהוי כבני העיר דאין זה אלא ביציאת קול שידעו יושבי עירו שהי שקוע ביניהם שיכולי להעיד עליו והרי דכהכי ידעי מתוך שנותן בתמחוי [חשבי ל"י כאורח] ודקבעי י"ב חדש היינו לפסי העיר כדאי בהשותפי [ח' ע"א].

רפד וכתובה שכתב בה מאתן ליטרי סתם ולא כתב [בה] משקל הברזל הכל לפי המנהג ובוירצפורק ובכל פרוואה נוהגין מאתים זקוקים והיינו משקל ליטרי שהן שני זקוקי ובריננס יש מקומות שנוהגין ק' ליטרי הלואי"ש ואם נשאת באחת המקומות [שנוהגי] כך והיא במקום אחר שנוהגין בעיא כהא אפלינו [רשביג ורבנן] כפי בתרא דכתו [ק"י ע"ב] והלכה כרשביג [ואי הוי] באתרא דלא נהוג [נראה] דנותן מאתים ליטרי [מאותו מטבע של אותו מקום] דיד בעל השטר על התחתונה כדאמ' ס' בתרא דכתו [שם] ובס' גמ פשוט [קס"ז ע"א] גבי כתב בו כסף וכו' ודלמא פריטי הוי וכו' אלמא דסתם לישנא דמשמע הכי [ומשמע הכי] הלך אחר פחות שכלשונית כ"ש הכא [דרובא קרי לליטרא מטבע] ליטרא ואסי' מיעוטא לא קרי למשקל ליטרא סתם אלא משקל ליטרא ושלוס מאיר בר' ברוך זלחה.

רפה מעשה שכא שמעון ותבע ראובן מ"ז ליטרי שמסר להלותם על בנת שאם יתרצה בנו לישא בתו שאז יתן לבנו הקרן והרבית והנה שמעון אומר שאין בנו רוצה לקח את בת ראובן וטוען שיחזור הקרן והריוח [כתנאו ואמר שלא מסר] לו המעות אלא ע"מ שיתרצה בנו. וראובן משיב לא היה בינינו שום תנאי אלא אמרת לי בפירוש אני רוצה שישא בני את בתך והרי לך מ"ז ליטרי שתלווס כי שנים בתורת נדוניה לשניהם לריוח שלהם ולא קבלתי המעות להלוותם בעיא אלא בתורת

גבי חנן מחיגרא. ואם שם עירו לא נזכר ממה נדע אם הוחזקו אם לאו. ועוד דכהמביא אמר (י"ט ע"ב) גבי ההוא דעל לבי כנישתא דלא הוי גיטא דלא הוי כתוב שמו ושמה ושם עירו ושם עירה ומקום כתיבת הגמ צריך לכתוב שהוא מקום שהסופר כתבו שם כדאמר היה במזרח וכתוב במערב ומקמי לה ס' הורק (ע"ט ע"ב, ס' ע"א) בסופר. וזה הבחור שהי עומד באלצורה ויצא לו לחלוטין והלך לו ליואני להשתקע [בו ביום שכתב] הגמ כמדומה אני כך ה"י לכתוב אני פלוני בן פלוני שנולדתי במקום פלוני דיתבא על נהר פלוני וכאתי לדור באלצורא והנני היום ביואני דיתבא על נהר פלוני סמריה ושבקית ותרוכית וכו' ותו לא הוי ספיקא בדבר דטעמא מאי תקון ריג שלא ישנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה כדאמר בהשולח (ל"ד ע"ב) כמשנה היינו שיש לו שני שמות אחד בגליל ואחד ביהודא וכתב האחד והתקין ריג שיהא כתב את האחר שלא יאמרו בגליל לא גירש זה את אשתו כשגרשה בשמו שביהודא ובניהם ח"ו ממזרי וכשיגרש בשניהם שוב אין ספיקא השתא נמי אין ספיקא ואם כתבו בגמ [זה הבחור יואני לכד ולא אלצורא] הרוואה זמן ושם העיר [יואני] אומר שלא גירש זה את אשתו שהרי באלצורא ה"י עומד באותו זמן ואותו שביואני אחר הוי והו"ל ודאי שינה שמו דפסול ואע"ג דכונתו היתה להשתקע ביואני לא בטר [דעת] אזלי אלא בטר קלא דידעי אינשי מקום שיקועו דכי היכא דאמר דהיכא דעתו לחזור חשבי ל"י שינה שם עירו ושם עירה ה"י השתא דמה אכפת ליה לסהדי מה בדעתו לאו בתוך ליבין יתבינו וכי אתו עדי ומסהדי [דבאלצורא ה"י שוקע באותו הזמן וגם מוכיח שביואני ה"י עומד באותו זמן הנזכר בע"כ אסהדי שמעי ל"י ליטרי הו"ל שינה שם עירו ושם עירה כדאמרי' ס' האשה שלום [קס"ז ע"א] גבי חנן מחגרא אתו סהדי ואסהדו דהאי' יומא הוי גבן בנהרדעא וכו' ומוכיחי דלא הוי ההוא דכתב הגמ בסורא [אלא דרחינן התם] משום מסר מילי הרי לך כי על העדים לברר הדבר ע"י זמן הכותב בגמ להתירה [שלא] להוציא עליו לעז כמו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה. וא"ת הא אודענהו לסהדי שמשקע ביואני [אין] בכך כלום דאי הגי ידעי אחרני לא ידעי וה"י אמרי' גבי שם דיהודה ושם דגליל (גיטין ל"ד ע"ב) שבשביל שם הגליל לא די לו שם דיהוד' אע"ג

נלוותה טעה ודוק. ⁽¹⁾ תנהתי עפ"י ס' היטרי. ⁽²⁾ מסר ננדפס ומלאתי החסרון עפ"י ספר היטרי וכן סלח הנהגות נס"י זה הם עפ"י"ז כי ננדפס הרצה דנריס אינס מוננים מרוב הטעיות.

רפד מרדכי ס"פ שני דייני גזירות רמז רפ"א, תש"ו מיימוני לסי' נשים ס"י י"ג וכתתי פארסא ס"י ט"ז וא"ד ס"י ע"א ועיין ד"ק ס"י ליה ותשנין ס"י תניז. ⁽¹⁾ נכתתי ק' ליטרי ל"י הילכך חנל נמרדכי וכ"י ח"ד היא כניש כאן.

רפה מרדכי פ"י ת"י שנת רמז תרס"ז, ד"ק ס"י פ"ז וכתתי ח"ד ס"י ק"א וכ"י פרחא ס"י ט"ז. ⁽¹⁾ ננדפס נתנחו ואמר שמשק לו והוא ט"ס. ⁽²⁾ עיין כתוי שם חוס' דיה כחנ.

תשו' מב"ב

בית כור וק"ו ע"כ) [נביא] אח"י שחלקו ונא להם אח ממדה"י [דאמר] רב במלה מחלוקת וא"ל ^(א) רבא לר"ג אלא מעתה הגי תלתא דקיימי ואולי בי תרי מינייהו ופלני הגי דבמלה מחלוקת וא"ל] ר"ג [הכי] השתא התם נחיתו אדעתא דתלת מעיקרא משמע בהדי" כל ג' אחים או ג' שותפי' [דפלני תרי] מינייהו לגי חלקי' אין יכול השלישי לבטל חלוקת' אלא תעמד חלוקה וכן סריח ומיהו בביד צריך לחלוק דלא נימא מאן סלג' להו ובדבר דשייך ביה גוד או אנוד לא מסתברא שיהו רשאין לחלוק ואם חלקו יכול למחות כשיבא בגוד או איגוד אבל אם באו לחלוק באותן דברים עצמם מסתברא שאין יכול למחות. ואם יש באחין א' עני וא' עשיר אין יכול לבטל כיון דאין יכולי' לומר גוד או איגוד וכן שמעתי מפי רבי' הקדוש על זה.

רצ"א סרק ^(א) [האומנין ע"ה ע"א וע"ב] כל המעביר על דעת בעלים נקרא גולן. מכאן אדם שקבץ גדוניה לבתו וכשחזר קסצו עליו בני אדם לשלם להם מאלו המעות מה שהוא חייב להם דאינו רשאי לתת להם [דעל] דעת כן לא נתנו לו.

רצ"ב ומה שאין גדה מברכת וסופרת והלא כתי' וספרה לה ז' ימים כמו בעומר דכתי' [וספרתם לכם וכן גבי יובל כתיב וספרת לך ואביד] קא מזהר לספור ושמא ביד סופרי' ומברכי' [כמו שאנו מברכי' על ספירת העומר] דכתיב שבעה שבועות תספור לך וכתוב תספרו ג' יום הגי ב' קראי ל"ל ע"כ למימר מצוה למימני יומא ומצוה למימני שבוע דהכי דרשי' מינייהו.

רצ"ג בתשו' הגאונים הרק לפני אשת איש והורה רב מתת"י גאון אע"ג דבושת לא מגביי בבבל מיהו משמתי' להו עד דאזיל ומסיים להו לבעל ולאשה או בממון או בדברים וימחול לו. עוד ^(א) נמצא שם מה שאין המסמיר קורא בקרבן שבת כמו שקוראי' במועדים מפני שקרבנות שבת ב' ססוקים הם והקורא בתורה לא יסחות לו מג' ססוקי' וא"ת יקרא למעלה [מאלו] ב' נראה כמדלג ולא אמרו לדלג אלא במקום שקורי' ב' או ג' ועוד שבת דתדירא אין קרבן שלה צריך להזכיר אבל המועדים אינם אלא משנה לשנה.

רפ"ז שאלת בני אם נססק א' מן הציציות אם מותר להתעטף ולכרך בשבת המכרך [בן] מוציא שם שמים בשבת לבטלה כדקיי"ל סוף הקומין רבה (כ"ח ע"א) דארבע ציצית מעכבי' וא"ז שארבע מצוה אחת היא דלית הלכתא כר' ישמעאל דאמר ארבע מצות. ומיהו אם הלך אדם לכיהני ומצא מליתו שנססקו החומין ואינו מצוויצת כהלכתו ומתבייש לשנות מנהגו לישב בסני הקהל בלא מלית אפטר דמותר להתעטף בלא ברכה כדאשכחן בהקומין רבה (ל"ז ע"ב) בכרמלית דרבנן גדול כבוד הבריות. ואותן מליתות העשונין במין קפרוניש שמעתי שזו היא מליתות של חסידי אשכנז ויש לו ד' כנסים וכשפושט מעליו שומחן ומתכסה בו וי"א דלא מקרי מלית אלא כעין שלנו שעשוי להתעטף בו ולהתכנסות ברכתי' כסותך ומברכי' להתעטף ואני נזהר מללבושן לאפיקי נפשאי מססק אבל אותו קושיש שיש להן בית זרוע לא דמי כלל ואין כאן מיחוש [דכנף] דידהו לאו כנף. ^(א) ורגלי בהמה אין מליחה מועלת בהם במקום הצפורנים עד שיסירם ושלום שמשון כר' אברהם ז"ל.

רפ"ח מסדש בה"ג דהא דאמר בע"ה קונה משכון במשכנו שלא בשעת הלואה דוקא הי"ט כשיש לו שטר מן המלוה דאליה כח השטר דלא קני ליה בשעת הלואה אבל אם [אין] לו שטר מן המלוה קני ליה אף ^(א) [בשעת] הלואה דלגוביינא נקיט ל"י ולא לזכרון דברים וכן פ"י. **רפ"ט** נראה להריצב"א דאדם שהניח ספריו בעיר וברח וגשאריו ביד השר שאם קנאם אחר יחזור לו עד כדי דמיהן אם כך נתן בהם אפי' ^(א) [לפרשי' דפי' דספרים אין בהם דין משום אנפרות ודין סיקריקון דהא אמרי' אין] לוקחי' ספריו יותר מכדי דמיהן הא כדי דמיהן נותני' דלא [גיחא להו] לבזיניהו באנפי' כדאמר בהשולח (מ"ה ע"ב) ואם לא יקנם הישראל ששימא שהשר לא יחוש בהן וישליכם ^(ב) [למקומות] שאין כדי כדאמר התם (גימין שם) דשדיניהו לנהרא ולא יחזור בחנם ויש בזיון כתבי הקדש הלכך ספרי' בכדי דמיהן צריך להחזיר לו הדמים. **רצ"א** אשר שאלתם אחים שיש להם אח במדה"י אם יכולי' לחלוק ולהגיה לו חלקו במה נסתפקתם דבס' י

רפ"ז כתי' תיכענן ס"י תיז וניי אח"ה ס"י י"ג נסס תשו' אשכנזית אשר מלא. ^(א) עיין יו"ד ס"י ס"ח וס"י ס"ט ס"ח וס"י ע"א ס"ג.

רפ"ח הגי' פ' האומנין מניח דנגי נה"ג. ^(א) ננדפס שלא נשעת והוא ט"ס כמנזכר. **רפ"ט** מרדכי פ' הגזל נהרא רמז קנ"א נסס רחמייה והגמיי פ"י תגזלה ואנדה אות א'. ^(א) ננדפס הדברי' מעורבני וא"ח להולמס. ^(ב) נמרדכי וישליכס לאיגוד.

רצ"א תשו' מיימוני ל'ס' משפטים ס"י כ"ה ותוס' שמשון ז'ל' אצרהס זלזיה ועיין נכתי' ח"ד ס"י ל"ז. ^(א) חסר ננדפס. **רצ"ב** כתי' תיכענן ס"י ר"ח ועיין הגמיי פ"ג מנולה ולזה אות א'. ^(א) נד"פ כחוב נפ' המקבל וליחא סס חלל נפ' האומנין. **רצ"ג** כתי' תיכענן ס"י רס"ט ועיין תוס' כחובות ע"ב ע"א ד"ה וספרה ותוס' ונחות ס"ה ע"ב ד"ה וספרתס. **רצ"ד** עיין חו"מ ס"י ת"כ. ^(א) עיין תוס' מגילה כ"ג ע"א ד"ה כיון ורמיש סס ומרדכי פ' בני העיר רמז חל"א וח"מ ס"י רפ"ג.

משום דאי משתדפי נכסי' דלוה שיפרע מלוה מן הערב וישועה תבא ותקרב.

שנ"ד בקצרה אישיב הנראה בעיני לאהובי מיודעי אשר מעבר הלז מה שנתן האסוטרופ' חובות תמורות הערבונות לקח קרן ורבית [לא] קנו ראובן ושמעון החובות ואינם יכולי' לקח מן החובות [הרבית] העולה עליהן. דאין יכול להקנות לחבירו חובות בשום ענין דאי בקנין האמר (כי' קמ"ח ע"א) שכי' שאמר תנו הלואתי לסלוני הלואתו לסלוני משאי' בברי' ואפי' בקנין אנב קרקע ליתא בברי' מדלא משכח לה בפי' מי שמת (קמ"ח ע"א) אלא הואיל ויורש יורשה או במעמד שלשתן אבל בענין אחר לא ובמעיש נמי לא מצי' להקנות חובו לחבירו דלא שייך בגוי' כדפרי' ואי' כל הרבית העולה מן החובות כל היכא דאיתא של בעליו הוא ואסור לקח אותו אפי' יתרצה לתן להם למסרע ושלוש מאיר כי'.

שנ"ה מה אישיבכם רבותי, אין בי דעה ותבונה, ועוד הדבר לי כמו חלום ואיני יכול להבחין מתוך הכתבים תוכן הדברים מי' מה שאכין לפי דעתי אישיבכם. תחלה מה שישבו בדין הדוד עם בן אחותו זהו טעות גמור ובמל' הדין ונשתקע ולא נאמר אם לפסוק הדין נתיישבו ואם לקבל [מענות] נתיישבו או שמה יכול להיות שלא נתבטל הענין אך נראה אחרי שקבלו השלישי עמהם דעתם להיות דיינים כי אם דעתם להיות מקבלים מענות בתרי' סגי להו.

שנ"ו ועל האלמנה לפוסלה לשבועה לא יכולתי להבין במה רוצים לפוסלה אם אין להם עדות ברורה שתססה יותר מכדי כתובתה וכי מאומד [הדעת] יססלו בן ברית לשבועה חלילה ואף [אם] יצא העדות שעברה על החרם כמו שפרי' אף בשבועת שוא ואף בחרם תקנת צבור שעברה נפסלת לא ידעתי דעת' בנידון זה ודאי חכמי' תקנו בחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונטל אך לא תקנו היכא דאין שכנגדו יכול לשבע דחשוד משאילים דאית' כן לא שבקת חי לכל החשודים ולכל הגולנים דכל אדם יתבעם הון עתק ולא יוכלו לשבע

שנ"ז בירושלמי דתענית (פ"ג ה"ב) ר' מפקיד לספריא או [אתתא אתית] למשאל מנכון אמ' לה בכל מתעני' חוץ משבתות וי"ט ("ור"ח וחנוכה ופורים).

שנ"ח איש כלבני החיר שניאור בקצרה אישיבך כי רית כתב שמגילה יש לה כל דין סת' חוץ מדבר אחד שנקראת איגרת (מגילה י"ט ע"א) שאם הטיל בה ג' חומי' גידין כשרה אבל בכל שאר דברי' יש לה דין סת' למנין שיטין ("מ"ח כדא"י במס' סופרי' (פ"ב ה"ז) ודוחב העמוד כשיעור ג' למשפחותיכם וכין שיטה לשיטה כמלא שיטה וכין תיבה לתיבה כמלא אות. וכל אות ואות מוקפות גויל ושיעור [גליון] ג' אצבעות ולמטה ד' וכין כל דף ודף כמלא רחב כ' אצבעות וכל פרשיותיה סתומים ומניח בסופה כדי לגול עמוד וכראשה כדי לגול כל היקף המגילה וחמטרת חיתין כגון זה ה' לא כדברי רש"י ורית ולתלות כרעיה דהא כזה ה' ושעמנז' גיץ וזהו גוף האותיות מ' כפולה ופ' כפולה י' כפוסה כראשה מ"ם וס"מך סגורים ולמתלי' כרעיה דק' כזה ק'.

שנ"ט וששאלת למה אין משכיבין סת' בארון כמו לוחות יסה שאלת ורית כתב בתשובה שזה היה יותר טוב לעשות מטעם זה ועוד כתב אלו נזכרתי כשעשיתי ארון הרחבתיו ושלוש מאיר ברי' ברוך זלהיה. **שנ"י** בכורות ס' יש בכור (מ"ח ע"א) מי איכא מידי [דלדידיה] לא מצי' תבע כה"ג אמרי' ס' גמ' ששום [קעיד ע"א] אמלתא אחרייתא גבי' ההוא דיינא דאחתי' למלוה לנכסי' דלוה מקמי' דלתבעי' ללוה סלקי' רב חנן בריה דרב ייבא דנכסי' דאינש אינון ערכין ביה ותנן לא יסרע מן הערב תחלה אלמא דלכל מילי' יהבי' לנכסי' דין ערב. מכאן יש ללמוד דאם ראובן הלוח מעות לשמעון ונעשה לו לוי ערב ואחר זמן מען שמעון פרעתי לראובן שלא בסני לוי וראובן אומר לא פרע ולוי אינו יודע דשמעון ישבע שפרע ויספור וגם לוי הערב ספור דכי היכי דכשהלוה נשבע שוב לא יגבה מלוה מנכסיו אע"פ שיש להם [דין] ערב ה"נ כשלוה אומר שפרע נסטר הערב והאי דשקל ערב מעיקרא

שנ"י בירושלמי אי' רבי יעקב בר אבא מפקיד כו'. עיין לעיל ס"י ר"מ וכת"י פארמא כ"א ור"ד ל"ב ומינכען קכ"ז. ("בירושלמי ור"ח וחלו של מועד כו'.

שנ"יא ד"ק ס"י ס"ז וכת"י מינכען ס"י קי"ד ודברי' כ"ח מובא"י ג"כ במדכי' מגילה פ"ב רמז תשל"ח והגמ"י פ"ב ומגילה אות כ' וסור אר"ח ס"י תל"א ור"ל ס"י קפ"ג בקיבור. ("נד"ל אי' מי' שורות כמנין מסעות שאלה מסעי' ע"כ וכן סוף נמס' סופרי' גני' ס"ח. ונד"ק אי' מ"ח או ס' וכת"י פ"ב רמז תשל"ח ומג"ס נמס' סופרי'.

שנ"יב הגמ"י פ"י מה' ס"ח אות ח' וד"ק ס"י ס"ז וכת"י מינכען ס"י קמ"ז ועיין תשו' רד"ז חלק שלישי ס"י תק"ל.

שנ"יג ד"ק ס"י פ"ג וקפ"ז, ד"ל ס"י טס"א כת"י פארמא ת"ד ח"ד קס"ג ועיין מדכי' פ' גט פסוק רמז תרכ"ב והגמ"י פכ"ג ומגלה אות ח' וטו"ע חו"מ ס"י קכ"ט.

שנ"יד ד"ל ס"י ת"ד וכת"י פארמא תכ"ג.

שנ"יז כת"י מינכען ס"י קפ"ד. ("הי' לעיל נכ"י טי"ח ועיי"ט עוד ס"י טי"ט.

בגבניות יעלה על דעתך לומר שמחמת רוב המלח פלמ' הדפוס זהו תיבה לומר שהעין יסלום ע"י המליחה גם מעשים בכל זמן שהמלח מונח ^(*)[בקערה] של בשר או של חלב ומולחי' בו בין בשר בין גבינה וגם הכלי שהמלח בו אין ⁽²⁾[מוצאין בו שום] לחלוחית ⁽³⁾[ומשום לחלוחית] שמתלחלח הכלי מחמת הגבינה ⁽⁴⁾[לא] יסלום יותר ואין ידוע למה נהגו להגעיל דפוסי הגוים לשון ר"י.

שסד אמר ר' שאסור למלוח בני מעיי' כגון הדורא דכנתא ובני מעיים עם שאר בשר כיון דלא פלמי' בלעי דהוי כמו דגים שפולט' מהרה ^(*)[ומיהו י"ל] לפי פ"י דם משרק שריק ⁽²⁾[מותר] ודוקא דגים דרפו קרמיהו ⁽³⁾[אסורין] וכן לפי טעם שפ"י שפולט בשר ציר אפי' כשאין דם אבל דגים ממהרי' לסלום גם צירם מותר. **שסו** רבי אין חושש לבדוק אחר שום יהודי באיסור והיתר והוא דלא נחשד ^(*)[דישראל] קדושים הם. **שסז** ראיתי שצוה רבי להגעיל סכין של גוים בתוך הקדירה ואמר לתן בה מים רבים מכדי איסור מן הסכין כדי לבטלו בס' שלא יצטרך שוב להגעיל הקדירה דהא דאין מבטלי' איסור לכתחלה הי' לאוכלו אבל כהג' מבטלין.

שסה בית הגדלק בשבת אמר רבי דמותר להציל כל דבר כל זמן שלא ^(*)[הגיעה הדליקה] בביתו דלא אסרו אלא כשהדליקה בביתו משום דאי שרית ליה אתי' לכבויו אבל כל זמן שאין בביתו ליכא למיחש.

שסמ כך מנהג בכל הקהלות ^(*)[דין תורה] שאין אדם יכול לספור עצמו מן המס ביציאתו מן העיר אחר שנתחייב במס וגם אם אין שום מנהג נראה בעיני דין תורה כששאל המלך המס אפי' שערי דכדא משתעבדי ^(*)[למלך] ומלך אמר מאן דלא יהיב כרגא לשתעבר למאן דיהיב כרגא

שס השיב ר' על הלואת ישראל מישראל על משכון של גוי כדירי הוי עובדא שפעם אחת הי' לר"ת משכון מגוי והוצרך למעות ונתן המשכון בידי ללות ממני המעות עליו ויהא החוב שלי ואמרתי אליו היאך אני מותר ברבית הגוי אשר לזה ממך וחייב לך הרבית ואתה לזה ממני על משכוננו וענה לי אני מוכר לך כל המשכון ולא תענה לי עוד ממנו ולא אתחייב לך המעות ואתה לא תחייב לי המשכון בענין זה עשה לי רבינו.

שסא כשר"ח ב' ימים מונין לגיטין ולכתובות מיום שני וכן לשאר שטרות כדרך שמונין לענין תעניות שהשני עיקר.

שסב בשר יבש שלא נזהר במליחתו וכן גבינה מותר לאוכלם בפסח דאפי' למד ^(*)[פסחי' ל' ע"א] חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור דמשמע שאסור במשרו הי' אי איתא בעיני' דקנסי' ל' משום דעבר עליה ^(*)[בבל] יראה ובל ימצא אבל ע"ל תערוכות כי הכא שלא נעשה שימור בבשר ואיכא למיחוש שמא נמלח בדבר שיש בו חמץ אפי' אינו אסור אלא בנותן טעם.

שסג מותר לשא יין בקופה בב' גוים אפי' אין ישראל מסייע דאי שפכו מיני' אין בכך כלום שמה שנשאר סמוך לקופה מותר ואותו שנפל על הקרקע לא חיישי' בכך אלא שנוסף עליו ולא הי' חבור לאותו שבכלי והאי שנפל אינו יין נסך דאין דרך ניסוך לעז' בכך אלא בכלי אבל מה שנפל חוץ לקופה אם נפל בכלי אסור לשתותו.

שסד מהור מליח וטמא תפל מותר ^(*)[חולי' קייג ע"א] מכאן נראה שא"צ להגעיל דפוסי גבניות הגוי כשישראל רוצה למלוח בתוכו גבניות אפי' מליחה מרובה שאין נאכל מחמת מולחו ואם מסני שנותנים רוב מלח

שס מרדכי פ' איזהו נסך רמז של"ח באריכות ותשו' תיימוני לסי' ינשפטיס סי' ל'.

שסא כתי' תינכען סי' רמ"ג ועיין הגמ"י פ"ג מעדות אות ח' וד"ק סי' קס"ג דפסקו נסס ר"ח זמין דנסטרות מונין מיום ח' דאלזי' נחר לשון בני אדם ועיין אהע"ז סי' קכ"ו.

שסב כתי' תינכען סי' ת"ה ועיין לעיל סי' קס"ג.

שסג כתי' תינכען סי' טכ"ו.

שסד הגמ"י פט"ו ממ"ח אות ל' וכתי' ח"ד ח"ר סי' פ"ח ומינכען סי' רפ"ה ועיין חוסי' חולין סס ד"ה טהור ורל"ט ומרדכי סס רמז תשי"ח. ^(*)ננדפס נקרקע. ⁽²⁾ננדפס חין מוליחי' נו מוסר. ⁽³⁾חסר ננדפס. ⁽⁴⁾גם זה חסר ננדפס.

שסה כ"י ח"ד ח"ר סי' פ"ג ומינכען סי' רפ"ו ועיין חוסי' חולין קי"ג ע"א ד"ה חין ורל"ט סס ומרדכי סס רמז תשכ"ג ויר"ד סי' ע"י וע"ה. ^(*)חסר ננדפס. ⁽²⁾חסר ננדפס. ⁽³⁾גם זה חסר סס.

שסו כ"י ח"ד סי' פ"ד ומינכען סי' רפ"ה. ^(*)ננדפס לישראל.

שסז כ"י ח"ד סי' פ"ה ומינכען סי' ט"ח.

שסה מרדכי פ' כל כתני רמז של"ד באריכות, כ"י ח"ד סי' ל"ה ומינכען סי' ל"ט. ^(*)ננדפס הדליקה הניע.

שסמ מרדכי פ"ק דכ"ג רמז תע"ז ותשו' תיימוני לסי' נזקין סי' ט"י ועל פיהם הגהתי כאן כי ננדפס יש הסמטות ושנוטי'. ^(*)דין תורה ליחא במרדכי ותשו' תיימוני חבל הוא נכ"י וננדפס דאין תורה. ⁽²⁾נתשו' תיימוני החדרון במקום המלצר. ⁽³⁾במרדכי ותשו' תיימוני ח"י כי אם המלצר התנה המלך לא התנה ואפי' כו'.

אין כותבי שטר עליהן וגם אין נקני' בשטר כדתנן (קידושין כ"ז ע"א) ושאינן להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה ואפי' יש לו שטר עליו דלמא מירכס ונמצא המוכר מוציא מידו לסיכך החי יתן אל לבו.

ת"ז כי מה שאמרו חכמי דברי העשו"י להשאל ולהשכיר ואמר לקוח"י הן בידי אינו נאמן דלא אמרו אלא בדברים הידועים לבני אדם שהבעלים ה"י דרכם להשאל ולהשכיר וגם רב האי גאון ספק כך בספר חכמה שלו וגם רש"י מפי רבי' יצחק הלוי ואני מוסיף על דבריהם דהא דאמר אין נאמן לומר לקוח"י הן בידי [בדבר] העשו"י להשאל ולהשכיר הי"ם באדם דאמיד שאינו עשוי למכור את כליו אבל עשוי למכור את כליו נאמן לומר לקוח"י הן בידי אותו שכנגדו וכשנועה שלקחם אבל שאין עשו"י להשאל ולהשכיר אפי' בעה"ב [שאינו] עשוי למכור את כליו נאמן לומר לקוח"י הן בידי דבע"י תרתי אין אדם עשוי למכור ודברי' העשו"י להשאל או אינו נאמן לומר לקוח"י הן בידי אפי' בשנועה אלא צריך להביא עדים או שטר שלקחם.

ת"ח ראובן מען לשמעון פרע לי המנה שהלותיך ושמי' משיב על המשכון הלוייתי תסוס אותו עד שאסדנ דעתי נוטה שחייב שמעון לפרעו אם יש לי יום שהלוה דתנן (מכות ג' ע"ב) המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום הא לאחר לי יום תובעו ומסקנא אחד מע"ס ואחד מלוה בשטר והיה דמלוה על המשכון ואבד ישבע ויטול מעותיו וכי היכא דמלוה בשטר מצי תבע לאחר לי יום הינ מלוה על המשכון מצי תבע וכן ספק רב צמח גאון משכון ביד מלוה שוה כי דינר ומלוה אמר כי דינר הלוייתיך ולוה אמר " דינר הלוייתי מלוה נשבע ונוטל כי דינר דהויל כמלוה בשטר דמשכון כשטר.

ת"ט דין ראובן מוען לשמעון משכנתי משכון לגוי ואבדו הגוי והגיע לידך החזירנה לי ושמעון משיב אני זכיתי בו תחלה ואם לא זכיתי בכלן מי"ם זכיתי בחוב הגוי. דעתי נוטה שלא זכה שמעון באותו משכון דהא לא היה המשכון קנוי לגוי דאפי' ישראל מישראל לא קנה משכון היכא דמשכנו בשעת הלואה וכי'ש גוי ואין המשכון אצלו אלא לאחריות חובו וכי' יצא המשכון מידו שאבד סקע חובו דהא אפי' ישראל שאבד משכנו סקע הלואתו כדתניא (ב"מ פ"א ע"ב) אבד המשכון אבדו מעותיו וכיון דאבדו גוי זכה ישראל במשכנו כל היכא דאיתא והי"ם שלא זכה שמעון באותו משכון כשהיה

ת"ו דין ראובן שתבעו לשמעון ספר שהיה של [מורישי] בידך הוא ואיני יודע למה ושמעון משיב אבי מכרו לי שאמר לקחו ממורישיך והגה אבי לסניכס שאלו לו והשיב אביו יש לי שטר תנו לי זמן ג' ימים ואביאנו והביא השטר וקרובים חתומים בו וכשראה הבן שלא היתה תועלת בשטר לקח הספר ועדים ובא אצל אביו והחזיר לו הספר ובא לפני ביד ואמר לאו בעיד דידי את כי החזרתי הספר לאבני אשר מכרו לי והאב אמר לא באתי אליכם לדון אותי. דעתי נוטה שאין לביד לגמור הדין על שמעון שחזרתו חזרה גמורה דאמר אביו (כתו צ"ב ע"ב) ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עלי' עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בה משהחזיק בה אין יכול לחזור בה איכא דאמרי אפי' באחריות גמי ומעמא דאין יכול לחזור בו דאין ראובן רוצה להחזיר המעות ולקבל השדה הא רצה הו"א חזרה הלכך הוי חזרת שמעון חזרה גמורה ואין ראובן יכול לומר לשמעון למה החזרת ספר שלי שבידך מאחר שאין ראובן יכול למעון לו דאתפסתי' בידא דלא מצינא לאשתועי דינא כהרי' [דהא קאי] אביו הלכך יכול שמעון לומר לאו בעיד דידי [את] כי החזרתי הספר לאבני. ומ"ש אבי שמעון אין להם לדונני אין בדבריו כלום כיון שבא לפניהם לפצות את בנו הרי הוא במקומו דכיון שהספר בידו שהחזירו לו בנו יגמרו הדין עליו וכן הוא הדין ישבע אבי שמעון שמורישו של ראובן מבר לו הספר ויחזיק בשלו כדין כל הגשבעין שכתורה נשבעי ולא משלמי'. ואי משום שנמצא השטר סגול ואזלה לה חזקה דמכח שטר ססול קא אתי' ליכא למיחש ודאי במקרקעי דנקני' בשטר איכא למיחש אבל במטלטלי דלא בעי לא שטר ולא חזקה אלא במשיכה ומכיון שיוצא מתחת ידו הרי הוא בחזקתו ושטר דעבד אבי שמעון לא הוי אלא לרווחא דמלתא שלא יצטרך לשבע שקנאו אם יש עליו ערעור וכיון שנפסל השטר אזלה לה רווחא וצריך לשבע שכשם שאלו היה מורישו של ראובן קיים ולא היה הספר ביד אבי שמעון אלא יום א' והי' המורישי מוען מה בידך ואבי שמעון הי' מוען אתה מברת לי היה נשבע ונפטר מע"פ שאין לו לא שטר ולא חזקה כן עתה כשנפסל השטר וחזקה ישבע ויפטר. וכי'ש עתה בשמת מורישו של ראובן וראובן בא מכחו דאיכא למיטר אלו היה קיים היה מודה שמכרו לאבני שמעון ודאי נשבע אבי שמעון ונפטר ואין לדמותו לדברים העשו"י להשאל ולהשכיר שאיכ' לא [תמכור] לעולם לא ספר ולא מטלטלי' שהרי

ת"ו ראובן כי ק"י ועפ"י הגהתי.

ת"ז קאי אסלפניו וכן הוא בראש"ן ונסינוס לייני הסופרי' ס"י נפ"ע.

ת"ט ראובן ס"י ק"ג ועיין הגמ"י פ"ג מזכיה אום י' וד"ק ס"י ע"ה.

תשו' מביב

ותתבזה כר' אליעזר דאמר (גימין מיו ע"א) אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בכיד. גיל שאין בדברי שמעון ממש [ד"הא דתגן] (ב"ק ס"ז ע"א) העבד והאשה סניעתן רעה דוקא הכלה שחבלו באחרים סמורים ומעמא שמא יקניטני רבו וידליק גדישו של חבירו ונמצא מחייב לרבו מאה מנה בכל יום ואשה דאין לה מה לשלם דהכל של בעלה אבל [אם] יש לה נכסי מלוג אע"פ שמשועבדי לבעלה משלמת ומתני' דקתני סמורי' בדלית [לה] נימ והבעל אין לנו לחייב לשלם חבלת אשתו דמה לו ולצרה שהרי היא בת דינא ובת חיובא דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשי' שכתורה ותגן ס"ק דב"ק (יד ע"ב) והגשים בכלל חנוק ואינה סמורה אלא בשאין לה אבל בשיש לה דתתגרש חייבת כדתגן (ב"ק ס"ז ע"א) נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבי' לשלם.

תיב אבל המסקיד סקדון ליד איא או חלוה לא יאמר בעלה קנוי הוא לי דמה שקנתה אשה קנוי לי ויאל [וחדן] חזי [ישתקע] הדבר ולא יאמר דמי חקנה לה המסקדון והמלוגה שיקנה הבעל חלכך אם יש עדים שהמסקיד ראובן או חלוה לה לאשת שמעון או חודת בכיד חייב אבל אם היא מוענת ששעתי בו במסקדון או השלכתיו בנחר ודאי סמור שמעון דאין לך חבלה גדולה מזו מה לי חבל בממוני מה לי חבל בנוסו אבל אם מוענת אכלתי או הוצאתיו בצרכי רואה אני שהבעל משלם בשבילה שהרי כל הנשים אסמרוס' הן בנכסי בעליהן בזהו ואסמרוס' שליח הוא דהא בהרשאה כתיבנא ומינתי' אסמרוס' הזה ומסקי' (ב"ק ע' ע"א) והלכתא שליח שויה לפיכך כל משאה ומתנה שליח דידי' היא וכי אכלה וכי הוציאה הסקדון בשליחותא דבעל וחייב. ואם כסרה מקצת והודה במקצת אם הוא "בעין אותו מקצת ומקצת הוציאה תחזירנה ותשבוע על השאר שכושרת.

תיג ומה שמעון שמעון איני רוצה שתשבוע אשתי ותתבזה בכיד מאן לימא לן דהלכה כריא דלמא הלכה כריס דאמר (גימין מיו ע"א) אדם רוצה שתתבזה אשתו בכיד ואסי' אתיל דהלכה כריא מאן לימא לן דשבועה הוא ביזוי "הלכך חייבת שבועה. ועוד מדאמר בהכותב (ס"ה ע"א) היא אתתא דאיחייב' שבועה כבי דינא דרבא [וכי דינא דרב כיבי כר אביי] ואי איכא חסרש בין סנויה לאיא הויל לסלוגי הימ בסנויה אבל

המשכון שזה יותר מחובו שלא חולמ' המשכון ביד גוי אבל חולמ' המשכון לגוי שעלה חקרן והרבית יותר משווי זכה בו הגוי וזכה שמעון בו מן הגוי כיון דדיני' דגוי בתר ערבא אויל ונכסוהי דאיניש אינון ערבין ביה וכיש המשכון שבידו כיון שעלה חקרן והרבית ליותר משווי זכה בו הגוי וקנאו מדין ערב הלכך זכה בו שמעון מן הגוי. **תי** אני אליעזר בא אלי קרובי מר יהואל ובקשני לעיין בססק דין שלו שנתנו לו ביד ולא רציתי לו כי מה לי להדרש ללא שאלוני עד כי הפציר בי ועיינתי בו וראיתי כתוב בו ענוות הדיינים ואם שנינו יורנו רבותינו וענותנות' הרבני להזקק לו ולא שאני מורה ורב אלא שאני דן לסניהם כי נזרקו עלי הדין. כתבתם רבותינו שמעון מר יהואל בשעת הגזירה נהרס בית מורישי ובאתי לבנותו ובניתי אותו עם עדות הזקני' שאמרו לי שהי' למורישי אורה ונמפי על קרקע שבצדו והחוקתי באורה ובנמספי' בסני בעל הקרקע קרוב לכי שנים שלא ערערו ולא מיחו בידי והביא עדים על חזקתו ושכנגדו מען כי ערערו עליו הבעלים ולא מצא עדות שלימה וססקתם נראה בעינינו מאחר שלא יצא עדות על מורישי' ר' יהואל שדר בו אסי' יום אחד [באותן] כח של אורה ונמספי' אין לו למר יהואל כלום ורואה אני פיסוק שלכם [מההוא] דדר בקשת' בעילית' מ' שנים לסוף אתא מריה בית' אשכחי' כו' אתא לקמי' דר' חייא אל אייתי ראי' דדר ביה היהא דזבינת' מיני' אסי' יום א' ואוקי בידך (ב"ב מ"א ע"ב) אומר אני דאין הגדון דומה לראי' אמאי לא דייקיתו לשנא דקתני לסוף אתא מר ביתא אשכחיה שלא בא עד מ' שנה שהיה בשוקי בדאי אבל אם בא בתוך מ' ולא ערער אמרי' מדשתק אמת הוא שמכרה לזה ולהכי לא ערער והוי' חזקה שיש עמה מענה דהא רגלים לדבר דהא שתק היג כיון שלא ערערו היורשי' בחזקה של מר יהואל ודאי הודו לו שבדין היה לו אורה ונמספי' דשתיקה כהודאה דמי' ומיהו צריך לברר דבריו ולשבוע שע"פ העדאת הזקנים החזיק באורה ונמספי' כיון דלא מצא עדות בזה.

תיא נשאלתי ראובן תבע אשת שמעון לדין על סקדון שהסקיד בידה ונתחייבה גם סרעון גם שבועה ושמעון משיב מה שקנתה אשה [קנה] בעלה ואין לה מה לשלם כי [סניעתה] רעה וגם איני רוצה שתשבוע

תי כחנ"ן סי' קי"ד נאריכות.

תיא כחנ"ן סי' קט"ו ועיין דיל סי' ר"ח, תל"ח ותל"ט וכת"י פארכמא ר"ח, תקמ"ז, תקמ"ח. "נדרפס דמ"כ.

תיב המשך לפי' שלפני' וכן הוא נחנ"ן סס נאריכות. "גיל נלופן דליכא הילך.

תיג גם זה קאי אשלפניו כמו שהוא נחנ"ן סס ועיין לעיל סי' קפ"ד ולקונן סי' תש"ד. "כאן מקומו של מ"ש לקמן סי' תט"ו דל"כ ליל ל"א הא סתמא דמתן המושב' את אשתו מנונית הי' משניעה וכי' ונטעות סתפיו הסופרי' את הנקוס כמנואר נחנ"ן סס.

תשו' מביב

מרגלית לקלים] ובענין זה יש לדיין לידע כמה משביעו ולא נהירא דאדרכה משביעי' אותו בסתם ואין לו לחקור עליו וראי' מסיק דביב (ב' ע"א) זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ובגמרא (שם ג' ע"א ו' ע"א) מסיק שבועה זו למה שלא יהא כל א' הולך ותוקף בטליתו של הבירו ואומר שלי הוא ונימא מנו דחשיד אממונא חשיד אשבועת' ותירץ אביי חיישי' שמא מלוה ישנה יש לו עליו ולכך אינו חשיד אלמא אפי' משביעי' אותו בסתם ואין מזכירי' אותה מלוה ישנה וכן עשה ר' הלכה למעשה וגם רבי^(ב) הביא ראי' שמשביעי' אותו בסתם מקניא דרבא (שבועות ל"ט ע"ב) שלא שאלוה באיזה ענין סרע. **תשב** (ב' שם) שום היתומים (כ"ד ע"א) תנן אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו ונראה דהיה אף גבי בעיה ואעיג דאמר (ביב קנ"ז ע"א) מיני' ואפי' מגלימא דעל [כתסיה] ובכתו' פ' נערה (נ"ד ע"א) גבי סלונתא דאלמנה אם שמי' מה שעליה ואמרי' כי אקני לה אדעתא למיקם קמי' אדעת' למשקל ומיסק לא אקני [לה] ובספר הדינין ראיתי [דאין] ב"ד נמי יכול לכופ' את ראובן להקניט את אשתו למול ממנה תכשיטיה שלא מדעתה ולתת לשמעון בחובו התנן אחד המקדיש כו'.

תשג (ב' ש' מי שמת (קמ"ז ע"ב) [שכ"ט שאמר כו' עד שיאמר] תנו בית זה לפלוני דקל זה לסירות מכאן משמע דאפי' למיד אין אדם מקנה דלשלביל אם הקנה לו ע"י דבר שבא לעולם כגון סירות אנב דקל ודירה אנב בית דקנה.

תשד (ב' ס' מי שמת (קנ"ד ע"ב) [ליטרו ליה אנן] זווי יהיבנן [לנוול ולנוול] מכאן א"ר דיש לחוכיח דאדם המוען על אשת חברו דלא מצי בעלה למיטר

וסלקא בתיקו והמעיה וישבע שלא הפסיד על ידו כ"ש [הכא] שאין עדי' שהוא מסור אלא ע"א וישבע להכחיש העד ושלוס מאיר ב"ד ברוך זלחיה.

תרצט (כ) המלוה את חברו על המשכון ואכד המשכון באונס ישבע ויטול מעותיו אבל אם נאכד כנגיבה ואכידה נעשה עליו שומר שכר ויפסיד כנגד המשכון והשאר יגבה ואם המשכון כנגד החוב ואכד המשכון אכד החוב ולית הלכתא כשמואל דאמר (ב"ט ס"ב ע"א) אכד קתא דמגלא אכד אלסא זווי אלא לא יפסיד אלא כנגד המשכון והשאר יסרע לו.

תש (ב' ס' דביב (ה' ע"א) הקובע זמן לחבירו וכו'. בתשו' רבינו קלונימוס כתוב אדם שהלוה לחבירו על המשכון אם יכול לכוסו [לסדותו] לאחר זמנו אם משכנו שוה דמיו או לא וכתב שאינו יכול לכוסו ומביא ראי' מ' המקבל (ק"ג ע"א) מחזיר את הכר בלילה והמהרישה ביום ואם מת תחזיר ליורשיו רשבי' אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד ל' יום מכאן ואילך מזכרו [כב"ד] אבל חכמי' דסליגי עליה [סוברי'] שאינו יכול למוכרו לעולם ואין^(א) הלכה ברשבי' כי התם בגמרא היא [שנויה]. ואם המשכון אינו שוה מעותיו זהו דין מבואר ב' שבועות הדיינים (מ"ג ע"א) האי מאן דמסיק בחברי' אלסא זווי ויהיב ליה קתא דמגלא אכד קתא אכד אלסא זווי ויכול לדחקו לסדותו.

תשא בשם ר"ת אדם שמוען לחבירו אתה חייב לי מנה והלה אומר איני חייב לך על הדייני' לחקור היאך אינו חייב לו אם סרע לו או אם לא לזה ממנו ובאיזה ענין לפוטרו כי שמא לזה ממנו ורוצה לתפוס לו בשביל דבר אחר שהי' כבר ביניהם ולא סרע לו כרצונו כי הא דאמר בערכין (כ"ד ע"א) [שלא ישהא

תרצט ב נד"פ מלויינים ב' כ"י זל"ז נס"י הנ"ל וע"כ ליינתי הרמב"ם נס"י א' והסני נס"י ב'. והיא נכ"י פ"א: ס"י רמ"ד עיין כח"י ל"ד קס"ה.

תש (א) חפסר דלונחו להא דלמר רש"ג נ"מ ק"ג ע"ג אין מקדרי' לנע"מ ורבינו דפסק 'מקדרי' א"כ אין הלכה כרש"ג כיון דלא נסניח נמשנה בפירוש רק הגנ' מסיק סס דרש"ג סנר אין מקדרי'. ועיין חוס' ב"ס ק"ד ע"א דיה מהו ונכ"ס דר"ח פוסק כרש"ג ונכ"י פ"א: א"י חסו' זו נס"י רמ"ה וכ' סס ואין הלכה כרש"ג כי החס' נגמ' טינה הוא אה השיטה ע"כ עי"ם ו"א"ס.

תשא נד"פ כ' נסוף כ"י בלפני' ונסי' תחלי' כחז להיפך ה"ל לפרש עי"ם וקאי חסי' זה. ועיין לעיל ס"י תכ"א ודיק ס"י קס"ג והגמ"י פ"ד מחובל ומזיק אזה ג' ופ"ג ממלוה ולוה אזה מ' ופי' מועטן ונפען אזה מ' והיא כ"י פ"א: ס"י רמ"ו. (א) עי"ם פרס"י וערוך ערך קל וע"ע ערכין י"ח ע"א. (ב) נכ"י פ"א: א"י וגם ראני'ה הניא כו' וכל"ל גם כ"אן.

תשב כ"י פ"א: ס"י רמ"ה רמ"פ ועיין כח"י פ"א: ס"ה.

תשג כ"י פ"א: ס"י ר"ן.

תשד עיין לעיל ס"י קפ"ד ותי"ג. ותשו' זו היא נכ"י פ"א: ס"י רכ"ג. (א) מכלן היא נכ"י פ"א: ס"י רכ"ד. (ב) נכ"י. מסייס: ומה ברוחי' נחשו' הגלוני' ונעטרי' רכז האי ג'און אין להניא רחי' כי הרנה סועי' ומגיהיס נסס הגלוני' ואין לכמוך עליהם נדנר ידוע שאין נו ממש ילחן נר' מרדכי.

תשׁוּ מִבֵּי

לוּ [מִלְהַשְׁכִּינַן] מִשְׁכּוֹנוֹ [עַל הַסֵּדֶר שֶׁלֹּא] וְכָל מִה שִׁיעֵלָה עָלָיו נִדְרָ לֹו לְסִדּוֹת מִשְׁכּוֹנוֹ בְּלֹא הַסֵּדֶר וְלֹא סָרַע בּוֹמְנוּ וּמִרֵי דְמִשְׁכָּן מִשְׁכּוֹנוֹ בְּלִימְרֵי עַל הַמִּשְׁכָּן וְתַבַּע הַבְּחֹר וְאָמַר תִּסְרַע מִשְׁכּוֹנִי כְּאִשֶּׁר נִדְרַת לִי בְּלֹא הַסֵּדֶר וְעַמַּד עַד שִׁיעֵלָה מִן הַרְבִּית כִּנְגַד סֵי שְׁשִׁימֵי וְנָתַן הַלִּימְרֵי וְהִנִּיחַ הַמִּשְׁכָּן שֶׁם עֲבוֹר הַרְבִּית וְהִלְכָה הַגִּיּוּה שֶׁמִּשְׁכָּנָה הַמִּשְׁכָּן בְּלֹא יִדְעֵתוּ וְלוֹתָהּ סָעַם שְׁנִית לִימְרֵי עַל הַמִּשְׁכָּן וְתַבַּע הַבְּחֹר וְאָמַר תִּסְרַע מִשְׁכּוֹנִי כְּאִשֶּׁר נִדְרַת לִי בְּלֹא הַסֵּדֶר וְהַשִּׁיב כְּבֵר סְדִיתִי כְּמוֹ שֶׁנִּדְרַתִּי וְמָה אֲנִי יֹכֵל [לְעִשׂוֹת] אִם הַגִּיּוּה לוֹתָהּ עָלָיו סָעַם שְׁנִית וְסָמְרוּ מִרֵי מְכִיּוֹן שֶׁלֹא מִשְׁךְ בְּגוֹף הַמִּשְׁכָּן וְדִבְרֵי בְּעֵלְמָא שׁוֹאֵל לְמִשְׁכָּן מִשְׁכּוֹנוֹ בְּלֹא קִנְיָן לֹא קִנִּי כְּדָאמַר רַב חֲסֵדָא (כִּיִּם מִיָּח עִיָּא) שִׁיחַד לֹו כְּלֵי לְהִלּוֹאֲתוֹ וְכִיּוֹן שֶׁלֹא מִשְׁכָּן לֹא קָנָה הַמִּשְׁכָּן. **תִּשְׁכְּבוּ** מַעֲשֵׂה בְּאָדָם אַחַד שֶׁמָּתָה אִשְׁתּוֹ וּבִשְׁעַת סְמִירַתָּה צִיּוֹתָהּ לִבְעֵלָה שְׁלֹאֲחֵר מִיָּתָה [יִתֵּן] מִקְסָרוֹנָה לְבַת אַחֻתָּה [וְנִתְרַצָּה] לִתֵּן לָהּ וְלֹאֲחֵר מוֹתָה חֹזֵר בּוֹ וְלֹא רָצָה כִי אָמַר נַחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי [לְאִשְׁתִּי] וְלֹא הָיוּ כִּיָּא דִּבְרֵי בְּעֵלְמָא בְּלֹא קִנְיָן וְחִיבּוֹ מִרֵי לִתֵּן [מִמָּה] דָּאמַר כִּיִּם הִזְהִב (מִיִּם עִיָּא) הִיִּם לְעִשִׂיר אֲבָל לְעִנִּי נַעֲשֵׂה נִדְרָ וְתוֹ אִמִּירְתוֹ לְגִבּוּה סְמִירְתוֹ לְהַדְרִיּוֹס [וְנִתְחַיִּיב לִתֵּן הַסֵּדֶר]. **תִּשְׁכְּבוּ** הַלְכַתָּא הַמְּלוּה מַעוֹת לְחִבְרֵי וְאִיל הַלּוּה מוֹל מַעוֹתֶיךָ וְאָמַר אִינִי חֲסֵק בְּהֵן וְהָרִי הֵן צָרוּרִי וּמוֹנְחִי וְלֹא רָצָה הַמְּלוּה לְקַבְּלֵן וּנְגַבּוּ אוֹ אִסִּי נֶאֱמַסּוּ גִיל שְׁחִיבֵי הַלּוּה עַד שִׁיקְבֵּלֵם הַמְּלוּה וּסְבָרָא הִיא אֵלוֹ סִתְרִמִּי לְלוּה עֲסָקָא וְהָרוּיחַ בְּהֵן מִי לֹא [זִכְהָ] בְּהֵן הַלְכֵךְ חִיבֵי בְּאַתְרֵיּוֹתָן אֲבָל סְקָדוֹן מְכִיָּא אִיל מוֹל שֶׁלֵךְ אִינִי שׁוֹמְרוֹ כֻּלָּה שְׁמִירְתוֹ וְכַעֲיֵן זֶה מִצְאָתִי כִיִּם רִבִּינוּ אֲבָן כִּיִּם הָאוֹמְנִים וְאִנִּי אוֹמַר אִם הַמַּעוֹת סְקָדוֹן וּמוֹתְרִין שְׁאִינֵן צָרוּרִי בְּקִשְׁרָ מִשׁוֹנָה אֲמַאי לֹא יִתְחַיִּיב בְּאַחֲרֵיּוֹת בֵּינָן דִּיכּוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן. בְּרוּךְ.

תִּשְׁכַּח מַעֲשֵׂה בְּרָאוּבֵן שֶׁמִּשְׁכָּן מִשְׁכּוֹנוֹ לְשִׁמְעוֹן עִי גִוי וְרָצָה רָאוּבֵן לְסִדּוֹת מִשְׁכּוֹנוֹ וְאָמַר [שִׁמְעוֹן] אִינִי לִי עֲסָק עִמָּךְ כִיִּם הַגִּיּוּ מִשְׁכּוֹנוֹ לִי לְחִלּוּמִין וְסָסֵק מִרֵי

תִּשְׁכַּח מִצִּי לְמִימְרָ מִשְׁמָה אֲנִי כֵךְ [כִּיִּם] זֶה בּוֹרֵר כִּיִּם עִיָּא] וְמַהוּוֹא יִשׁ לְתַמּוּה אִם אָדָם עֲשֵׂה תִנְאִי עִם חִבְרֵי לְכַתּוּב לֹו סָפֵר בְּיוֹקֵר וּמִתְחַרֵּשׁ אַחֲרֵי וְאָמַר אֲנִי נָתַן לְךָ שְׁכִירוֹת יוֹתֵר מִדָּאִי וּמִשְׁמָה אֲנִי כֵךְ לֹא אָמַר כְּלוּם.

תִּשְׁכַּח מַעֲשֵׂה הָיָה בִּיהוּדֵי אַחַד קָנָה עוֹסֶרֶת בְּבִי שְׁשִׁימֵי מִן הַגִּיּוּ וּמְכָרוּ לְיִשְׂרָאֵל חִבְרֵי בְּדִי שְׁשִׁימֵי וְלֹאֲחֵר זִמֵּן נִמְצָא שְׁהִי כֶסֶף וְרָצָה לְחֹזֵר בּוֹ וּמוֹעֵן אוֹנָאָה וּסְסָקוֹ הָרִין הָרָאִים וְרִבִּי יוֹסֵף לְסָנִי רִית וּסְסָרוּהוּ מִזֶּה הַמַּעַם שְׁאָמְרוּ כְּמוֹ שְׁקִנִּית כֵךְ מְכָרַת וּמֵאֲחֵר דְּלֹא בְעִי לִי לְאִסְקִי אֲדַעֲתִי אִינִי כֹאֵן אוֹנָאָה.

תִּשְׁכַּח כָּל הַמִּסְקִיד עִיד אִשְׁתּוֹ וּבְנֵי הוּא מִסְקִיד (כִּיִּם מִיב עִיב) וְאִם נִגְנַב אוֹ נֶאֱבַד וְאִיל כִּיּוֹן דְּהַמִּסְקִיד וְכוּ' אִיכָּ נָתַתְּ לְאִשְׁתְּךָ לְשִׁמּוֹר גַּם הִיא תִשְׁבַּע שֶׁלֹא שִׁלַּחַת בּוֹ יָדָה לֹאֵו כָּל כְּמִינֵי לְהַשְׁבִּיעַ כָּל בְּנֵי בֵיתוֹ אִלֹא רַק הַגִּסְקֵד יִשְׁבַּע וּנְסָמְרוּ כוּלָם.

תִּשְׁכַּח בְּאִלְסָם (סִי הַמִּסְקִיד) דְּשִׁלְיַחַת יָד אִיִּצְ חֲסָרוֹן כְּרַבָּא דְּהוּא בְּתִרָאָה סְבֵר הִכִּי וְהִלְכַתָּא שׁוֹאֵל שֶׁלֹא מַדְעַת גּוֹלָן הָיָה וְכִבְרָ נַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה שְׁבַחֲרוֹ אַחַד לְקַח תְּפִילוֹת מִבְּיַהֲבֵן בְּלֹא יִדְעֵת הַבְּעֵלִים וְהַחֲזִירִים בְּלֹא יִדְעֵתָם וְנֶאֱבַדוּ וּמִרֵי חִיבּוֹ לְשִׁלְם כִּי אָמַר שׁוֹאֵל שֶׁלֹא מַדְעַת גּוֹלָן הָיָה וְקִיִּיל כְּרִיעַ (כִּיִּם מִיָּא עִיָּא) דְּבְעִי דַעַת בְּעֵלִים.

תִּשְׁכַּח אָמַר שְׁמוּאֵל כֶּסֶפִים אִינִי לְהֵם שְׁמִירָה אִלֹא בְּקִרְקַע (כִּיִּם מִיב עִיָּא) יְרוּשְׁלַמִי (סִי הַמִּסְקִיד הָיָה) נָתַנוּ בְּשִׁירָה תִיבָה וּמְגִדּוֹל וּנְגַבּוּ אוֹ שְׁאֲבָרוּ חִיבֵי בְּשַׁבּוּעָה וּסְמוֹר מְלִשְׁלָם וְאִם יִשׁ עֲדִי שַׁעֲשֵׂה כֵן סְמוֹר אִף מִשְׁבּוּעָה. נָתַן בְּרָאשׁ גִּנּוּ וּנְגַבּוּ חִיבֵי לְשִׁלְם נָתַנוּ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא רִגִיל לִתֵּן שְׁלוֹ אִם הָיָה אוֹתוֹ מָקוֹם רָאוּי לְשְׁמִירָה סְמוֹר וְאִם לֹאֵו חִיבֵי וְכֵן [אִי] בְּתוּסְפָתָא סִי הַשׁוֹכֵר אֶת חֲסוּעֵלִי וְכֵן עֲשֵׂה רִית מַעֲשֵׂה.

תִּשְׁכַּח בְּמִרֵי הָיָה עוֹבְדָא שְׁנַתְעָרַב עֲבוֹר בְּחֹר בְּלִימְרֵי וְנִדְרָ לֹו שְׁאִם לֹא יִסְרַע לֹו בְּיוֹם סְלוֹנִי שְׁהִי

תִּשְׁכַּח (כִּיִּם) נְדִיפַ כְּחֹזֵן נִסְעוֹת נִלְלוּ עֲלֵיָלוֹת וְלִיחַל סַס אִלְלָא כִיִּם זֶה בּוֹרֵר כְּאִשֶּׁר הִנְחַתִּי נְפִלִים. וְהָסֵרִי זֶו נְכִי פְרָגַן סִי רַעִים וְנִסְיִים אֲנֵל מִהֲרִים לֹא פִסֵּק כֵךְ אִלְלָא סוֹכֵר עֲלֵיָתָן וְנִסְעָן.

תִּשְׁכַּח דִּלִּי סִי עִיָּא וְכִתְּבִי פִרְמָא סִי עִיָּא וְעִיָּין סְנִימִי עִיָּא. מְגִילָס וְלִנְדָס אֹתָּה אִי וְהִיא גִכִּי נְכִי פְרָגַן סִי רַעִיָּא.

תִּשְׁכַּח כִּיִּם פְרָגַן סִי רַעִיָּא וְהָסֵרִי מִיָּה.

תִּשְׁכַּח כִּיִּם פְרָגַן סִי רַעִיָּא וְהָסֵרִי מִיָּה.

תִּשְׁכַּח עִיָּין לְעִיל סִי קַפִּיא וְסַפִּיא. וְהִיא נְכִי פְרָגַן סִי רַעִיָּא.

תִּשְׁכַּח (כִּיִּם) פְרָגַן סִי רַעִיָּא. כֵן הוּא נְכִי וְנִנְדַפֵּס כִי לְמַשְׁכָּן מְלוֹנוֹ לְהַפְסִיד סָטָא.

תִּשְׁכַּח דִּקִּי סִי עִיָּא דְמַעֲשֵׂה זֶה נֵל לְפָנֵי סִרְרָ סְמוּאֵל בְּרִי נְרוּךְ וְכִיִּם פְרָגַן סִי רַעִיָּא וְעִיָּין מְרַכְכִי סִי סוֹסֵס רַמּוֹ סִי. (כִּיִּם) נְדִיפַ מְנִיָּא רַחִי גַם מִירוּסְלַמִי דְבִיָּע וְנִסְיִים וְאִין לְחַלֵּק צִין הַקְדָּשׁ לְנִדְקָס דְּהַל אֲמִרִי נְכִיָּס צִפִּיךָ זֶו לְדַקָּה.

תִּשְׁכַּח עִיָּין רַחֲמֵין דִּקִּי לִי עִיָּא. וְהִיא נְכִי פְרָגַן סִי רַעִיָּא.

תִּשְׁכַּח (כִּיִּם) פְרָגַן סִי רַעִיָּא.

תשר מב"ב

אינו יכול למעון לא משכון ולא לקוח. ומורי ס"י חבל הסכין ראשכבתא [ומען] בשעת הלואה לויתי על המשכון ואינו חייב להחזיר לו והלוה מען שלא בשעת הלואה דיי ואמר אב"י כיון דעושיין [בו] אוכל נפש אינו נאמן.

תשל"ז בשמעת' קמ"יתא בב"מ (ג' ע"ב) מה אם ירצה לומר מ"ד הייתי ס"י ר"א"ם [ואינו] רוצה להביא

חולין [לעזרה] וכבר נעשה מעשה בראובן שמשכון משכון לשמעון וא"ל תלוה לי לימרי *כד"ם עליו כי המשכון של גוי הוא והרבית שיתן לי הגוי אתן לך ואח"כ תבע משכונו ולא רצה לתן לו רבית כי אמר המשכון שלי הוא והמעיתך מסני אונסי ופסקו שיתן לו הקרן והרבית דלאו כל כמיני לשום עצמו רשע ולא נהירא לרבי ברוך דאיך יתן רבית לישראל אלא ישבע שהמשכון שלו ויסטר מן הרבית וראיתו מסני ר"א"ם דאינו משים עצמו רשע [כמו דאינו משים עצמו רשע משום] דאינו חסין להביא חולין בעזרה היג יאמר איני יכול לתן לך רבית. עיין ברמז קמ"ב.

תשל"ח נשאל לרבי אב"ן על עסק ראובן שתבעו לשמעון הליתך מנה ולא סרעתני ושמעון

משיב סרעתך ונאמנת עלי אשתך אם היא תאמר שלא סרעתך אחזור ואסרע לך ושאלו ב"ד לאשתו ואמרה לא סרע וחזר בו שמעון ואמר איני מקבלה נ"ל דחזרתו חזרה כיון דלא נגמר הדין קודם חזרה דתנן [סנהדרין כ"ד ע"א] נאמן עלי אבא כו' ומסקנא לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כחכמים אבל לפני גמר דין דיה יכול לחזור בו.

תשל"ט שאל רבינו שמחה לרבינו ברוך יורני רבי בהלכות ש"ש אם נאמן בשבועה או בלא

שבועה לפי שאין אדם חוטא ולא לו או שמא מאחר שתקנו שבועת היסת במסין נשבע גם השליש והא [דאמר] קידושי ע"ג ע"ב] נאמן בעל הסקה לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי שמא הוא בשבועה. ועוד ישיב אדוני אפי' את"ל שהשליש נאמן בלא שבועה אם התובע אומר לגסקר לסקרון נתתי לך [והנתבע] משיב אין סקדונך בידי והלותה לסלוני והשלישונני לשמור הערכונות והנה גם סלוני תובעני להחזיר לו ערכונותיו ואמר שהוא מוזמן לחשוב עמך כי סרע לך הכל והתובע אומר אין לי דין ודברים עם סלוני כי אם עמך לך הסקדתי ואתה תחזיר לי ועתה

לו אביו או אמו איצ' להמתין אלא י"ב חדשי *כדאמר] בעדיות ס"ב מ"ט] משפט רשעים בנהינם י"ב חדשי מצמער"י ותו לא ויכול לילך בחדש העיבור למשתה.

תשל"ה בפרק המקבל (קמ"ז ע"א) אסיק זוזא דסרבלא וספרא דאגדתא מ"ת"מ: הורה רש"י בשם רבינו

יצחק דספרים אינם עשויי להשאל ולהשכיר ואם אמר לקוח"י הן בידי נאמן בשבועה ובלא עדים ולא דמי לספרי דאגדתא דאין העולם צריכי ממנו כולי האי ולא מעיינו בהו תדיר ולא מפגמא אבל שאר ספרים דמעיינהו בהו תדיר ומפגמי אינן עשויי להשאל ולהשכיר ואע"ג דאמר בכתי' בס' נערה (נ"י ע"א) וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאלין לאחרי' ומורי ר' אב"ה אמר אע"פ שחרם הקהלות לעקל ספרי וצריך לחזור הספר מ"ם ישבע התובע כאלו הספר בידו דבסוף ס' המקבל (קמ"ז ע"א) אמר רבא לא צריך למיקם עלה בדינא ס"י תחזור לו הסכין ואע"פ תשבע ותמולי. ומורי אמר לנו הא [אמר] רב"י העשויי להשאל ולהשכיר אינן נאמני לומר לקוחין הן *בידי. **תשל"ו** ואלה דברי ר' אב"ן בס' המקבל (קמ"ז ע"א) דחבל סכינא ראשכבתא ס"י שהי' חייב לו דינר

והי' טופר בו ומשכנו בסכינא *אזעל הסכין תבעו לדין ומענו השאלתי לך סכיני תחזירנה לי והחובל השיב משכנתך בו עד שתתן לי דינר וחייבו אב"י לתת הסכין משום כי נפש הוא וכו' ואפי' לא הי' דבר שנעשה בו אוכל נפש לא היה יכול למעון עליו כדי דמיו דדבר העשויי [להשאל] הוא והדינר שאתה תבעו קום עלה בדינא [והבא ראי'] ומול ואם לאו ישבע לך שבועת היסת ורבא אמר ליצ' למיקם כו' כיון דתפוס ועומד ידו על העליונה ומגו שהי' יכול למעון לקוח הוא בידי כי מעין משכון הוא בידי נאמן ואם זה המשכון הי' דבר [שעשוי] בו אוכל נפש [חייב להחזירו] מסני כי נפש הוא חבל ומיהו איצ' לדין על הדינר כי משעה שמשכנו נתחייב לו בדינר וזה יסרע לו דינר או ב"ד ימשכנהו במשכון אחר ויתנו לזה ואיצ' להביא עדי' אלא ישבע זה החובל שחייב לו דינר ויטול כדמסיק רבא דסכין ראשכבתא אינו עשויי להשאל ולהשכיר *ולתרווייהו חייב להחזיר [הסכין] משום כי נפש. ורב"י העשויי להשאל ולהשכיר

תשל"ד עיין תרכ"ז כ"ק רמז קס"ב ולעיל ס"י ט"ז ומ"ז וד"ק ס"י ק"ד. וסיח נכ"י פלאג ס"י ר"ז. *נכ"י מסיים כנון דאינס עשו"י למכור חבל נאדם עני. העשוי למכור נאמן לומר לקוח"י הן בידי ע"כ.

תשל"ו רל"ז דף ל"ט ע"ג כ"י פלאג ס"י ר"ז. *נכ"י נכ"י סמיוחד לסמיסה *נכ"י כי מ"ד יפגוס.

תשל"ז עיין תוס' ט"ס ד"ס מ"ס כ"י פלאג ס"י ר"ז. *נ"ד פסיסי.

תשל"ח רל"ז ס"י מ"ו. וכ"י פלאג ס"י ר"ט.

תשל"ט נאריכות נד"ל ס"י ט"ז וכת"י פארמא ט"ז ותשרי מיימוני לסי' משפטים ס"י מ"ד והיא גם נכ"י פלאג ס"י ט'. *מכאן סיח נכ"י פלאג נכ"י ט"א.

תשׁו' מבי'ב

על המוכר שיעשה שבועה שלא לקח יותר שאותו לא יכול לשבע שלא חיי' יודע חיאך מכרו זה ולא חיי' שם וכן הוזה הרם.

תשמח ואומר ר' דמעשה חיי' פעם אחת בני שמשכן משכנו לראובן ואמר ראובן לגוי תן לי מעותי ואמר הגוי אין לי מעות תמשכן אותו לישראל והלך ראובן ומשכנו לשמעון ונתן לו המעות שהי' חייב לו הגוי ובתוך כך מת הגוי והמשכן חיי' [שזה כסלים] מן החוב ובאו לדין לפני הר' אליעזר ואמר שמעון אני זכיתי בכל המשכן כיון שמת הגוי וספק שכל המשכן של שמעון מהא דאמר (ביק מ"ח ע"ב) משכנו של ישראל ביד [גר] ומת ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה השאר הי' כיון שנתן לו מעותיו כל המשכן שלו. ומיהו מספקא לר' בהא אם משכנו של גוי ביד ראובן והלך ראובן והסקידו אצל שמעון ומת הגוי אם זכה בו שמעון לתן ראובן מעותיו שחייב לו הגוי או נאמר כיון שמכח הגוי ראובן תוסס אותו לא קנה שמעון.

תשמ"ט שכיר חתור בו בחצי היום דכתי' כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים (בי"ט ע"ז ע"א) ואם קבלן הוא שקבל עליו ללמוד מסכת' לנער או לכתוב ספר בקבלנות אין יכול לחזור ואם משכנו בידו שוכר עליו עד ג' זוז או [מטעה] אסוי' אם חקנה לו בעדים אתן לך כסלים גמר מלאכתך לא יתן לו אלא שכרו ולגבי מלמד אם הוא דבר האבוד שאינו מצא מלמד דכותי' אינו יכול לחזור בו ושוכר עליו אם באת חבילה לידו ואומר מורי דאונאה שייך בשכירות שאם השכיר אדם סוסר בפחות יפעון אונאה דמצי למימר לא ידענא דאונתי עד דמתרמי ליי' מלאכה דכותי'. חלה התינוק נותן לו [תינוק אחר ללמדו ובסופו נותן לו] מלאכה לכתוב כותי' אבל מלאכה כבירה מן הראשונה לא יעשה. (ע"ין בסי' תע"ז).

תשנ' ראובן נתחייב לקהל ב' זקוקי' וקבל עליו ע"ס חרם לפרוע לזמן קבוע ופרע לכולם חוץ מאדם אחד שאיל' נתחייבת לי יותר ותבעו לדין והשיב לא אבא עד עמך שתתקן החרם ושאלו להרב רבי' שמואל והשיב דבר ששוט מרגלא בסי' כל מי שמזמין חבירו לדין אינו יכול לסרב ואם אמר יש לי עדי' יש לי שמר כ"ש

תשמו מנין שאין נזקקי' אלא לתובע תחלה (ביק מז ע"ב) פרשי' כגון ראובן תובע משמעון מנה ושמעון אמר תפסת משלי תחזיר לי מה שתפסת או משכונ' חיי' בידך ונפחת' מדמיו בתחלה נזקקי' לתובע ומוציאין המזון וא"ת יהא נאמן כמנו מנו דמצי למימר להדי' גם עתה יהא נאמן לומר תפסת משלי ואמר רבי' אבייה דאין שייך לומר מנו בשני' (דבריהם ודאי אם חיי' מוען לתפוס המנה אז היינו [אומרי'] מנו דה"ל לממען להדי' השתא הוא נאמן אבל השתא הוא מוען המנה שלך אבל משכונ' יש לי בידך כה"ג לא נאמר מנו. ותו תימא דהכא משמע דאין אדם יכול לעכב ולתפוס משל חבירו בעבור [חובו] כדקאמר נזקקי' לתובע תחלה ובחזקת חבתי' (ל"ז ע"א) הגהו ע"זי דאכלו חושלא בנהרדעי אתא מריה דחושלא תפסי' בהו וקא מעין [מובא] ומסיק דיכול למעון עליהן עד כדי דמיהן מנו דמצי למימר לקוחות הן בידי אלמא דאדם יכול לעכב [משל] חבירו ע"י מענת מנו דהא ששימא לן [דכלא] מענת מנו אין אדם יכול לעכב [של] חבירו וכו' ובירושלמי דשבועות (פ"ז הי"ח) משמע דאין אדם יכול לעכב ההוא דאמר ליי' לחבריי' הב לי כיתונאי והאי אמר הב לי סכינאי אתו לדינא אמר את אודית ליה בכיתונא הב ליי' כיתונאי ובתר כן אתא לדינא על סכינא אלמא דאין יכולי' לעכב חבירו והגאונים [מפרשו] כדאמר בחזקת חבתי' דשמעי' מסשמא דמלתא דאדם יכול לעכב את חבירו ומפרשו הכי אם מוען התובע על הנתבע לחייבו שבועה וגם התובע מחייב שבועה מחמת מענת הנתבע דנזקקי' לדברי' התובע תחלה וישבע הנתבע תחלה ואח"כ התובע [והוא] דירושלמי מיירי בעדי' והיק את אודית בע"כ כיון דיש עדי' דאין שם מנו משיה מחזור מיד לתובע וכו' וכן משמע בסי' המקבל (קמ"ז ע"א) הוא גברא דחבל סכינא דאשכבתא וכו' כדכתבתי לעיל. וגאונים פירשו שניהם נתבעי' או שניהם כופרי' שהנתבע נשבע תחלה ובתוספתא נמי הכי איתא.

תשמ"ז מעשה היה שנתן אחד לחבירו חספ' להוליכו לקלונאי' למכור והלך למקום אחר והיו מלינים על זה שמכר החספ' יותר ביוקר ממה שהורה ואמר בעל החספ' כך וכך אמר לי שלקחת יותר ממה שהודית לי ואותו השיב עשה שבועה שלקחתי יותר והטיל השבועה

תשמו ע"ין לעיל סי' תקנ"ח. (ע"ין מרדכי ריש נ"ג רמז רמ"ז דמניח נסס רבי' אפריס מרענענסנורק דאין לומר' מנו ממנון לממון וע"ין ס"ך ח"ע סי' ק"ן ס"ק ג' וסי' פ"ג ככללי מנו לוח י"ג דפסק דאמרי' מנו ממנון לממון.)

תשמח הגמיי' פ"ג מזכייה ומחנה לוח י"ג וכ"י פראג סי' ר'.
תשמ"ט ע"ין מרדכי פי' האומני' רמז סמ"ג. חסו' זו אי' כ"י פראג סי' ז'. (חסר כנפס.)

תשנ' כ"י פראג סי' ח'. (כ"ן הוא כ"י נתחייבת לי יותר וכן הגהתי בפניס. (כ"י כ"י פראג מסייס וכן כחנתי ממכחז הר"ס ז"ל שכל אדם אין לו רשות לסרב מלנא לנ"ד אפי' קהל ליחיד וכי' אטו רניס גזלני' נינהו אלא כל אדם ירד עם חבירו לדין וכל זכות שיש לו יוליאס כניד.)

תשׁוׁ מבׁב

לצאת כהוצאה או כולם] שקולים חולק שותף בלא דעת חבירו ובלא ביד כדאמר (בׁמׁ סׁט עׁא) הגהו בי תרי כותאי דעבדי עיסקא בהדי הדדי אזל חד מיניהו סלג [זוזי] בלא דעתא דחברי אתא לקמיׁ דרב ספא איל מאי נימ לך מיניה הכי אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמי [לשנה] זבנו חמרא בהדי הדדי קם אידך סלג בלא דעתא דחברי אתא לקמיׁ דרׁס איל מאן סלג לך איל קא חזינא דכל בתר דידי קא אתית מר איל רׁס כי האי ודאי צריך לאודועי דזוזי מי [שקל מבי ושבק חסירי] איל לא חמרא כׁע ידעי דאיכא דבסיס ואיכא דלא בסיׁ ושמא חלקת שלא בשוה ולא היׁ לך לחלוק אלא בסניו או בסני גׁ שהם ביד. **תשעׁד** ראוּבן מען לשמעון משכנתי לך משכון שוה כׁ דינר ביׁ דינריׁ ואבדת אותו כסשיעה ושמעון משיבו לא כי אלא נגב או נאבר שלא כסשיעה. דין זה פסוק ממתניׁ דתנן (בׁמׁ סׁ עׁב) [הלוהו] על המשכון שׁיש וכיון דהוי שׁיש חייב בגניבה ואבידה והרי מודה בכך וחייב לשלם לראובן ׁ דינריׁ ואם מען שמעון לא היה [משכונך שוה] אלא ׁ דינריׁ [כמה] שהלויתך ישבע שבועת היסת ופסור וגם נשבע שאינו ברשותו. ואם הודה במקצת שאמר יב דינר היׁ שוה נשבע שאינו ברשותו ונשבע נמי שבועה דאוי ונתן לו [בׁ] דינריׁ. ואם מוען שמעון המלוה לראובן חלוה לא היׁ שוה משכונך כיא היׁ דינריׁ ועוד תובעו היׁ דינריׁ שהלוה לו יותר משווי של משכון וראובן השיב המשכון היׁ כנגד החוב ישבע שמעון שאינו ברשותו ונשבע ראובן שבועת [היסת] ופסור ואם הודה ראובן במקצת שמען המשכון לא היה שוה כיא היׁ דינר שהודה לו בבׁ דינר נשבע שמעון שאינו ברשותו ונשבע ראובן ששוה היׁ דינר ופסור לו בׁ דינר כדתנן [שבועות מׁג עׁא] המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ומוען המלוה סלע הלויתך ושקל היׁ שוה [והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היׁ שוה] פסור משבועה דאוי כי לא הודה במקצת המענה אבל שבועת היסת נשבע אבל הודה במקצת [שאמר] גׁ דינר היה שוה חייב שבועה דאוי והמלוה נשבע שאינו ברשותו תחלה [שמא ישבע זה ויוציא] המלוה את המשכון. אבל מוען חלוה סלע הלויתני ושתים היׁ שוה והמלוה משיב סלע הלויתך וסלע היׁ שוה פסור והאי פסור משבועה דאוי אבל שבועת היסת נשבע וגם נשבע שאינו ברשותו כדרב הונא דחיישיׁ שמא עיניו נתן בה ואם הודה במקצת שאמר סלע הלויתך עליו והיׁ דינר היׁ שוה נשבע שאינו ברשותו ונשבע שאינו שוה כיא היׁ דינר וכל דין זה כשמעון שמעון נגב או אבד אבל אם יש עדיׁ שנאנס

שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון אלמא משכון איקרי פקדון. [וכיון שיש עדים ששלח יד בפקדון נספל מלשבע וישבע ראובן כמה חסרו ויטול] ואם מענו עוד ראובן שים תביעה שמוטלת שבועה על שמעון ישבע [ראובן] לאיתה שבועה ויטול. אבל [אם] אין עדים שלמד בו מתוך שיכול לומר לא הניתי בו [אׁ ולא] למדתי בו ולא חסרתיו מדמי [נאמן] וישבע שלא [חסרו] מדמי אעׁפׁ שהודה ששלח יד בפקדון שאין אדם משים עצמו רשע [ואפיׁ] אם התנה שמעון בשעת הלוואה להשתמש בו בספר אסור דאמר רב יוסף בר מניומי איד נהמן (בׁמׁ סׁד עׁב) אעׁפׁ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אׁצ להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות שכר משום דמחזי כרבית היג שימושו בספר מחזי כרבית.

תשעג ראוּבן ושמעון קנו סרקמטיא בקולוגיא בשותפות והוליכה שמעון למיינצא וראובן נשאר שם כשבא שמעון למענין הוצרך לחלקו והלך וחילק בינו לבין עצמו ומכר חלקו ביוקר כשבא ראובן [תבעו] הוא חלקו ואמר לו לא יסה חלקת ומה שמכרת לי ולך מכרת ומה שנשאר לי ולך נשאר ושמעון משיב בשוה חלקתי וחלקי במזלי נמכר ומה שנשאר לך אם הוזלה במולך הוזלה. דין זה פסוק מאיסר ורב ספרא עברו עיסקא בהדי הדדי אזל רׁס סלג בלא דעתׁ דאיסר באסי בי תרי אתו לקמיׁ דרׁ אבא איל אייתי תלתא דפלגת קמיהו או תרי מנו תלתא או תרי סהדי דפלגת קמיׁ תלתא כוׁ (בׁמׁ לׁא עׁב) דבעיׁ חלוקה בסני [ביד] שהן שלשה ואפיׁ הדיוטות אבל בסני שנים לא הוי חלוקה וכיש בינו לבין עצמו הלכך הוי כאלו לא נחלק ומה שמכר לשניהם מכר והגשאר לשניהם נשאר אבל אם מכר שמעון חלקו בזול מסני שהיׁ צריך למעות [חלק] הנשאר לראובן הוקר ושמעון הוא דאפסיד אנפשיׁ ושלא כדן עשה שחלק ומכר שאם היׁ רוצה ראובן יכול לעכב שלא יחלוק כדאמר רבא (בׁמׁ קׁז עׁא) הגי בי תרי [דעבדי] עיסקא בהדי הדדי [ורואה] שנתייקר הסחורה ואיל חד לחבריׁ תא סלוג [כלומר] נמכור עתה ונחלוק ואיל אידך גרווח מסי כלומר נמתין עד שתתיקר יותר דינא הוא דמעכבי ולא יחלוק וכיון דמצי מעכב ראובן שלא ימכור שמעון שמכר שלא כדן לעצמו הפסידו. ואם מענו ראובן החלק שחלקת לעצמך חרי יסה משלי והסדרת לי כי אם חלקת בשוה הייתי טרויח יותר יש לו [לשמעון לשבע] שחלק בשוה או להביא עדיׁ. אבל שותפות של כל דבר שהוא שוה ואין אחד מהן יסה מחבירו או זוזי [שהם שויׁ שכולם מוכים

תשעג ראוּבן לׁד עׁב וכׁ פלג סׁי כׁס ועיין מרדכי סׁפ וקלו מניחות רמז רסׁד ודׁל וכתיׁ פארמא סׁי עׁד. **תשעד** ראוּבן סס ומרדכי גׁמ רמז ססׁג וכׁי פלג סׁי לי נקלמ חסרון.

ההוא סבתא הוי מסקדי וכדין זה כן דין זה אם מנעה ספינתו ואין עדי' שנאכד חסצו חייב שמעון לשלם משום שומר שמסר לשומר ואם יש עדים שנאכד אומדי' אם יכול להציל אלו הי' שם חייב ואם לאו סמור ואם הי' עבדיו או א' מכני ביתו שם אפי' אין עדי' שם ישבע העבד או א' מכני ביתו שנאכד וסמור שמעון.

תשעו ראובן נשבה למדה' וירד שמעון קרובו לנכסיו והשביחם ועשה בהם ואכל וחזר ותובעו מה שאכל וגם לסלקו מנכסיו דין זה ססוק מדאמה (בי"מ ל"ח ע"ב) מורידין קרוב לנכסי שבוי וגם שמין ליורד (*לנכסיו כארים כשיבאו הבעלים) דקייל כשמואל בדיני וגם דין קאי כותי' (שם).

תשעז ראובן מסקיד פירות אצל שמעון והוי לוי שכירו של שמעון לשמור פירותיו וכל אשר בביתו ולא שמר לוי אותו פירות יסה והרקיבו וראובן מוען לשמעון על פירותיו ומשיבו שמעון אתה ידעת כי לוי שומר שלי ועל דעת כן הפקדת לי דינא קאמר שמעון שכל המסקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מסקיד אבל אי מען בהרי לוי ואמר במשיעתך אבדת פירותי שלא הודעתני [מענתו] מענה ומשלם לו לוי פירותיו.

תשעה ראובן שמעון לשמעון ליסר' הפקדתי לך החזירם לי ושמעון משיבו נגנבו וראובן מוען נשתמשת בהם ונתחייבת בהם דין זה ססוק ממתני' (בי"מ מ"ג ע"א) המסקיד מעות אצל שולחני צורדי' לא ישתמש בהן ואמר צורדי' וחתומי' שנו אבל צורדי' לחוד או מתרי' ממש משתמש בהו והוי עליהו כשיש הואיל ונהגה מהן הוי בההיא הנאה דאי מתרמי ל' זבינתא דאית ביה רוחא זבין בהו והוי עליהו כשיש ה"ג [אם] שמעון זה סוחר הוא [הוי] עליהו שי"ש והייב לשלם לראובן אע"פ שלא הוציאם עדיין והא דתני' (שם) אצל בעה"ב בין כך ובין כך לא ישתמש בהן היינו כבעה"ב שאינו סוחר דהא תנן (שם) חנוני כבעה"ב ר"י אומר כשלחני והלכה כר"י אלמא דלאו דוקא שלחני אלא כל אדם שדרכו לסחור.

תשעט ראובן הפקיד חבית של יין אצל שמעון והוציא ממנו שמעון הין של יין והחמיץ משלם שמעון את כולה נשברה אין משלם אלא הין של יין דתנן (בי"מ מ"ג ע"ב) הטה את החבית [ונטל] ממנו רביעית ונשבר אינו משלם אלא רביעית ואמר רבה ליש אלא נשברה אבל החמיצה משלם דמי כולה.

ממנו או שמעון שנאנס ממנו ונשבע שנאנס משלם ראובן לשמעון כל מה שהלוה וסמור שמעון מדמי המשכון שהרי שי"ש סמור מן האונסין והא דאמר ר"ע (בי"מ ס"א ע"ב) אכד המשכון [אכדו מעותיו] היינו באכידה שלא באונס וכששוה המשכון כנגד ההלוואה ומה ששוה המשכון אכד והמותר ישלם הלוה אבל נאכד באונס אפי' לר"ע משלם הלוה למלוה מעותיו דהא אוקמי' מתני' דהלוהו על המשכון שי"ש כר"ע ושי"ש סמור מן האונסין.

תשעה ראובן מען לשמעון אני ואתה היינו בקלויינא והיית קושר חבילתך ונתתי לך חסין אחד לקושרו בחבילתך וכן עשית ושמתו בספינה ולא נכנסת ופשעת בשלי ואיני יודע מה נהיה בו השיבהו לי ושמעון משיבו מה שעשית בשלי עשיתי בשלך שמתו חבילתי בספינה שהיו בה יהודים וקסצו לסמים ושללוה שלי ושלך. דין זה ססוק מהא דאמר רבא (בי"מ ל"ז ע"ב) [הלכתא] שומר שמסר לשומר חייב אפי' שיח שמסר לשי"ש חייב כי הכא [שמסרה] לספן בשכר שאפי' [אם] יהודי הי' הספן הי' יכול ראובן למעון את מהימנת [לי] בשבועה היאך לא מהימן לי וכי"ש גוי דודאי לא מהימן ליה. אבל אם ראו עדי' שלקחו חסין ראובן דלא בעי שבועה ודאי סמור שמעון אע"פ שלא הי' שמעון שם ואין ראובן יכול לומר פשעת אלו היית שם היית מציל דתניא (שם צ"ג ע"ב) רועה שהי' מניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף [ארי] ודרם אין אומרי' [אלו היה שם מציל כו' אלא אומרי' אותו אם יכול להציל חייב ואם לאו] סמור הי' כיון דאלו הי' שמעון שם לא הי' יכול לעמוד לפני הלסמי' סמור אבל אם הי' שמעון מניח עבדו או א' מכני ביתו בספינה עם דבר שלו לא הוי שומר ישמסר לשומר דכל המסקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד ואפי' הניח בספינה שכירו או שותפו שדרך בני אדם להניח שלהם בידם סמור אלא ישבע השומר כדתניא (בי"ק נ"ה ע"ב) מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו ואמרי' מאי מסרה לרועה לברזילי' דאורחי' דרועה [למימסר] לברזיליה ונשבע ברזילי' השבועה שהי' לו לשבע הרועה וסמור הרועה הי' ל"ש. ואם הי' רגיל ראובן להניח סחורתו לסנים אצל זה הספן אין שמעון חייב משום שומר שמסר לשומר כמעשה דההוא גינאי (בי"מ ל"ז ע"א) דכל יומי הוי מסקדי [מרייהו] וכי' [עד] אתא לקמי' [דרב] (וסמריה) מאן דחזי סבר משום שומר שכסר לשומר סמור ולא הוא דשאני התם דכל יומא גבי

תשעה רחז"ן סס ומדכי פ' המפקיד רמז רע"ד וכי' פרחג סי' ל"ח. (*ננדפס נמקי' ופטרני ח"י פפ"א.

תשעו רחז"ן ל"ה ע"ג וכי' פרחג סי' ל"ג. (*חסר ננדפס והגהתי ע"פ רחז"ן.

תשעז רחז"ן סס נאריכות ועיין מדכי ס"פ המפקיד רמז ל"ג וד"ל וכת"י פרחגא סי' ע"ו וכי' פרחג סי' ל"ג.

תשעה רחז"ן סס ע"ג ועיין מדכי ס"פ המפקיד רמז ל"ה וכי' פרחג סי' ל"ח.

תשעט רחז"ן סס ומדכי ס"פ המפקיד רמז ל"ד. וכי' פרחג סי' ל"ד.

תשו' מב'ב

תן לו לשמעון ונתן לו אסור דאין ישראל נעשה שליח לגוי והוי כאלו ראובן מלוה לו. אבל ראובן שאמר לשמעון תלוה לי מעות [מגוי] פלוני והלך שמעון ולוה לצורך ראובן מותר לקח שמעון הרבית מן ראובן ולתן לגוי וכן גוי שאמר לראובן הלוה לי מעות על משכונני והלך ראובן אצל שמעון ולוה ממנו מעות לצורך גוי על משכונני של גוי מותר שמעון לקח הרבית מראובן שהוא סרסר ביניהם דנהי דאין ראובן שלוחו של גוי שלוחו של שמעון מיהו הוי להלות מעותיו של שמעון לגוי ואינו לא מלוה ולא לוח אלא שליח הוא לקבל הרבית מן הגוי ולתת לו ואפי' אם סדאו ראובן לאותו משכונן במעות עצמו מיד שמעון ונתן לו הרבית אין איסור רבית בדבר שלא אסרה תורה אלא רבית הבא מלוה למלוה [וראובן] אינו לוח כדאמר אלא שליח ושמעון קנה המשכונן של גוי במעות שהלוה עליו והוי כאלו מוכרו עתה לראובן בדמים שהוא נתן לו אבל שלא כהוגן ומנהג רמאות עשה ראובן שפדה המשכונן שמתחלה לוח עליו שמעון שיסדנו הגוי.

תשצג גוי שמשכן משכונן לראובן כרבית ואח"כ מכרו הגוי לשמעון ולאחר זמן בא שמעון לפדות המשכונן מיד ראובן מותר לראובן לקח הרבית שעלה בו לאחר שקנאו שמעון אע"פ ששמעון נתנו שהרי שמעון לא לוח הוא ולא לוח מראובן כלום ולא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה כדאמר (כ"מ ע"ג ע"ב) [רב] מרי בר רחל משכן ליה ההוא גוי ביתא הדר זבני לרבא כו' עד א"ל אי הוי ידענא דהוי ממושכן למר לא [הוי] זביננא ליי' השתא כדיניהם עבידנא לך דכמה דלא מסלקי בזווי לא שקלי אנר ביתא אנא נמי מינך לא שקיל אנר ביתא עד [דמסליקנא לך בזווי שיסרע] לך מעותיך ולא הוי [כהלוה] ודר בחצירו משום דלא הלוהו כלל הלכך שרי.

תשצד וששאלת אשר בא ראובן אל שמעון לאמר לו לוח לי מנה לצורך שר אחד אבל אין לו משכונות שיניח לך תחת ידיך אבל אני מקבלם בערבותיך וקבל ראובן מיד שמעון הממון ולוח לגוי בלא משכונן וגסגר השר ואבד ראובן כל הממון ועתה תובע שמעון

לראובן גם קרן גם שכר. "ונראה דלא דמי דהתם לא אשמועי' אלא דאין בו משום רבית [משום] דהתנה בחדרי עמו אבל [הכא] מצי למיטר לא קצבתי לך שכירות אלא [בהחזרת] הסוס אבל כסריעה לא אתן והמעה. שמואל בר רבנא ברוך.

תשצ ראובן שמעון לשמעון [שלחתי] על ירך זקוק לקלוניא לקנות לי עורות כבשים וקנית בכספי ולקחת הריוח לעצמך ושמעון משיב ודאי קניתי בכספך אבל לך לא קניתי כי אם לעצמי וכספך אשלם לך או שמעון לא קניתי בכספך כלום והעדים מעידי' שקנה בו. דין זה פסוק מרתניא בתוספתא (ב"מ פ"ד) בנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות ובאחרונה אמר לא קניתי אין לו עליו אלא תערומות ואם ידוע שיש עדי' שקנה מוציא' ממנו בע"כ ובירושלמי (פ' איזהו נשך ה"ג) המבטל כיסו של חבירו אין לו עליו אלא תערומת ואם ידוע שקנה נתן לו "בע"כ (עיין ג"כ בס"י תתכ"א).

תשצא ראובן שהיה לו סחורה ושמה לשמעון כ"י זקוקי' לתת לו " זקוקי' עד לשנה וכל הריוח שיעלה באותה סחורה [ובדמים] שיחלקו בשוה [ואם יוזל] או יפסיד או יאבד יתן לו שמעון " זקוקי' דבר זה אסור מרתניא (כ"מ ע' ע"ב) אין מקבלין צאן ברזל מפני שהוא רבית ומהו צאן ברזל שקבל עשרים צאן [בכ"י] דינר עד שנה או שנתיים ושלוש וכל הולדות והצמר והחלב וזולקו ואם ימות הצאן על המקבל האחריות. "ומקבלין רבית מנר תושב כדתניא (כ"מ שם) מלוין אותו כרבית וכן בנר תושב ומישראל משומר אסור דכתי' חטא ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא. ואסור לישראל להתערב לו לגוי בשביל חבירו ישראל על הרבית כדאמר (כ"מ ע"א ע"א) כיון דדינא דגוי בתר ערבא אויל הוא ניהו הערב קא שקיל רביתא מחברו' אבל קבל הגוי עליו שלא יתבע הערב תחלה שפיר דמי.

תשצב ראובן שהלוה מעות מן הגוי כרבית ובקש להחזירם וא"ל שמעון תנם לי ואני אתן לגוי הרבית שהיית נתן אסור אלא [א"כ] נטל הגוי המעות מיד ראובן ונתנו לו לשמעון אבל אם אמר הגוי לראובן

תשצ רחצין ל"ז ע"א וכ"י פראג סי' מ"ז. "נכ"י פראג ע"כיים נזה"ל נפ' איזהו נשך נגו' אין פוסקי' (כ"מ ע"ג ע"א) פרידסא רז אסד פי' לקנות פדקס לפירותיו של אותה שנה וקנאס קודם חנטה בזול ואחר-גידול פירי שויס יומר על כן וסניאל שרי כיון דמקבל תיהא פי' שבר כעין נדד או קדח לז' מחזי כי אנר נטר ל"י דשדי זוזי נכסיקא ומודה רב בחורי אס פדקס הוא לנער ולמנט ולטעון הפירות נשוריים ופני טופסירי' אס הפיכות נכמה ע"כ.

תשצא רחצין ל"ז ע"א וננרדכי פי' איזהו נשך רמו' של"ו וכ"י פראג סי' מ"ח. "הוא ענין אחר וג"כ נרחצין סס ועיין לעיל סי' קס"ד.

תשצב רחצין סס ע"ג וע"ג נלריכות וכ"י פראג סי' מ"ט.

תשצג רחצין סס ע"ג וננרדכי נ"מ רמו' של"ז וכ"י פראג סי' נ"ו.

תשצד כ"י פראג סי' נ"א נמסקון.

כל הקרן והרבית וטוען ראובן הלא כל הממון אבדתי רחם עלי ומחול לי הרבית ושמעון הקשה לכו ואנסו עיי סקדנותו שהיו בידו עד שנתן לו ראובן את הרבית שלא כהוגן ושלא כדיון ושמעון עבר על מה שכתוב לא תקח מאתו נשך [ותרבית] וכדיון הוא שיחזיר שמעון כל הרבית שאנסו לפי שעכשיו שמת הישר ולא פרעו נעשה שמעון מלוח וראובן לוח משום דהויל ערב והויל רבית הבאה מלוח למלוח הואיל ולא יצא מכיסו של גוי אסור לשמעון לקבלו וחייב להחזירו דהויל רבית קצוצה ויוצאה בדיינים ואע"ג דרבי יוחנן [רביה] פליג עליה (בי"ט סי' ע"א) חלכה כרבי אלעזר כדמפרש רב ספרא כל שבדיניהם של גוים מוציאיי מלוח למלוח בדייניו מחזיריי ממלוח ללוח ואמר כל שבדיניהם דקאמר ריש מאי הוא רבית קצוצה ובריא. ואם שמעון יקשה לכו יכול לנלגל עליו שבועה שלא קבל מן הגוי קרן ורבית ואם אמר שלא קבל אלא רבית יחשוב הרבית במקום קרן ולא יתן לשמעון כלום מאותו רבית. ואתם אנשי קדיש עשו גדר בניכם שלא יבא הדבר לידי קלקול שלא ילוח אחר ברבית עיי ערב. ועתה לפי בינתי שלמדתי לפני רבינו יהודה זצ"ל גליתי המשפט ואתם חכמים עשו השלום וצריך ראובן להביא עדי' שנתן הרבית לשמעון. [תשו' רבינו יצחק ב"ר שמואל].

תשצה מה ששאלתם אם ישראל הלוח את [נכרי] בכך וכך לחדש על משכון ששוה כפלים ולאחר ימים נצטרכו לו מעות והביאו לישראל חבירו ואמר כך וכך יש לי על משכון זה מגוי פלוני תנם לי עליו ומדיום והלאה יהא שלך ונשתקע המשכון ביד ישראל השני שלא פדאו הגוי אם יכול לבא ישראל הראשון הממשכן ולפדותו ולתת לו הרבית לישראל בהתירא כיון שהמשכון שוח הקרן והרבית נמצא שאין ישראל שני עומד ממעותיו אלא על המשכון ולא על ישראל הראשון ואין כאן מלוח מישראל לישראל או דלמא כיון דקיייל (פסחי' ל"א ע"ב) דישראל מגוי לא לא קנה [משכון] כרבנן דפליגי עלי' דר"מ אשתכח דישראל הוא דקא מוזף ברבית או דלמא יכול השני לומר לראשון לא אקח ממך הפדיון כי מכת לי כל זכותך שהי' לך בו ונסתלקת מכל הפסד שיכול לבא על המשכון ונכנסתי באחריות ע"כ המשכון שלי. הגני משיב לאדוני כי כמו שאינו קונה משכנו של גוי אין המלוח הראשון הממשכן לשני [נושה] בכך יותר כלום מן השני אפי' לא יהא [שלו] למוכרו לו כי כיון שנותן לו השני מעות על המשכון פטרו הראשון לשני מזה המשכון [הוי כמוכרו] וסומך עליו שמדעתו יחזור המשכון לגוי אם יפרנו [וכיון]

שישראל הראשון אינו יכול להוציאו מידו של שני ואינו יכול לתובעו כלום כי התנה עמו שזה פוטרו לגמרי הואיל וכן נמצאיי מסולקים זה מזה כאלו הי' המשכון של ישראל ראשון וקנוי לו לגמרי ומוכרו לישראל שני. ואין חילוק בין אם יהא ראשון קונה משכון מן הגוי בין אם לא יהא [קונה] רבין הכי ובין הכי אם יכול הראשון לתבעו המשכון כדי להחזירו לגוי כשיפדנו הרי לוח הגוי מישראל על משכנו וחייב לו בין קרן ובין רבית ואם יקבל ישראל שני הרבית שהגוי חייב לישראל ראשון הרי רבית מישראל ראשון לישראל שני ואם פוטרו ישראל ראשון את השני מלחזיר המשכון לגוי כאלו הי' של ישראל ראשון המשכון ומכרו לישראל שני אין כאן רבית מישראל לישראל שהישראל ראשון אין חייב לישראל שני כלום כיון שאינו יכול לתבעו המשכון עיי פריעת ממון אלא מסולק הימנו לגמרי ולכך אין חילוק בין אם ישנו המשכון קנוי לו בין שאינו קנוי לו. ובדידי הוי עובדא שפעם אחת הי' לרבינו יעקב משכון מגוי והוצרך למעות ונתן המשכון בידו ללות המעות ממני ויהי' החוב שלי ואמרת לי לפניו היאך אהיה מותר ברבית הגוי לוח ממך ולך חייב הרבית ואתה לוח ממני על [משכונ] ונמצאתי מקבל רבית שלך ממני על המלוח שאתה לוח ממני וענני אני מוכר לך כל המשכון ולא תענה לי עוד ממני אם אינך רוצה ואני [פוטרך] שלא תענני עוד ולא אתחייב לך המעות ואתה לא תתחייב להחזיר לי המשכון וכזו עשה עמי [רבינו] עכ"ל הרי פי' להדי' דבעיי' שישתלק הישראל בפי' מן המשכון. מיהו מדברי רבי' יצחק ז"ל עצמו יש לי ללמוד שישראל שהלוח לגוי ברבית על המשכון ולקח המשכון ואמר לישראל אחר המשכון זה עומד לי מן הגוי ברבית תלוח עליו כך וכך שמותר ישראל שני לקח רבית מן ישראל ראשון דמסתמא להתירא נתכין אע"פ שלא פי' כך הי' דעתו שיהא מסולק הימנו לגמרי שאם ירצה לא יחזור המשכון לו אלא שהוא סומך עליו שמעצמו יחזור לו ויניחו לפדותו ויקבל הימנו קרן ורבית כרפי' לעיל דמסתמא דעתו להתירא אע"ג דלא פירש שהוא מסתלק מן המשכון כמאן דפירש דמי הלכך הלכה למעשה ישראל שהלוח מעות לגוי ברבית על המשכון ולקח המשכון ומשכנו לישראל אחר ברבית שיהא לו הרבית [ואיל] מן היום והלאה תקבל הרבית שיעלה עליו הרי ישראל הראשון מסולק הימנו ואע"פ [שלא] אמר בשעת הלואה ואם רוצה ישראל שני אל יחזיר לו לישראל כלום דהוי כאלו מכרו לו הלכך אם בא ישראל ראשון לפדותו ונתרצה ישראל שני להחזיר לו הרי ישראל שני מקבל מן הראשון כל הרבית דהויל חזר ומכרו לו ואם ישראל

תשצה עיין נרדכי נ"ג רנז שליח ולעיל סי' ט"ז והיא נכ"י פלאג סי' קנ"ה נמסקרו.

תשׁו' מביב

הנאמן המעות ויתן לגוי והגוי ילוח אותו ללוח ויטול הנאמן המשכונות שהרי הלוח מעות לגוי ואם הנאמן מוכח מן הלוח שיחזיר לו המשכונות או דמיהן יפקידם לו כשאר פקדון והכל כאשר כתבתי למעלה. ואם ירא בעל המעות דלמא נפלי קמי יתמי ויתבעים לעצמם יכתוב הנאמן שנעשה שלוח לבעל המעות כך אני החתום מטה קבלתי משכונות בכך וכך מעות לצורך פלוני בר פלוני ישראל והרי הם בחזקתו ושלו הם ומה שעשיתי כתבתי וחתמתי פלוני בר פלוני ואל יכתוב קבלתי כך וכך מעות מן פלוני בר פלוני ישראל אלא יכתוב סתם כאשר כתבתי או יכתוב מפלוני גוי אך שם הלוח לא יזכור על המשכונות וכן ישר ויקם חילו ויעשר עכיל רית והועתק מכתב יד רבינו יהודה ב"ר יצחק הנקרא שיר לראון מפריש שכתב שזו לשון רת. וזהו תשׁו' רבי שמשון ב"ר אברהם זצ"ל.

תשצו גוי ישלוח מעות מישראל ברבית על משכונות של ישראל אע"פ שהמלוה יודע שהגוי לוח לצורך ישראל חבירו [נוכה] קרן ורבית דמה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ונמצא דאין לו דין ודברים עם ישראל חבירו ואע"פ שהישראל סורע את הרבית ליד ישראל חבירו לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה והגוי הוא דלוח מישראל והישראל אחר לוח מן הגוי. שמשון בר' אברהם.

תשצח כתב רבינו אבייה אם ישראל א"השאל ערבנו לגוי והשכינו ביד ישראל ברבית לצורך עצמו ואח"כ לא [פרה] הגוי את ערבנו לפי שהוא אנס והלך הישראל עצמו ופדאו מותר הישראל לקבל הרבית מישראל דהוי כמכרו לו אבל [אם] ישראל חייב מעות לגוי ונתן לו משכון התם ודאי לצורך ישראל לוח אע"פ דאין שליחות לגוי נראה דאסור כיון שמיד ישראל כא הרכית. אבל רבינו יצחק ב"ר שמואל ורבי יצחק ב"ר אברהם הם כתבו להתיר על זה. ואם ישראל השאל ערבון לגוי והגוי אין רוצה לסדותו לפי שהוא אנס אין ישראל המלוה יכול לעכב ולומר איני [מחזירן] אלא לגוי דלא יהא אלא גולן שנמל מזה ונתן לזה וכל זמן שלא נתייאש הימנו והוא בעין ודאי יחזיר לו בע"כ היצ ליש וכ"כ מאור הגולה. ומשם משמע דודאי, אם הגוי אלם שאין יכול ישראל זה לעכב מלתן לו הערבון לגוי או נראה שיחזיר ישראל המלוה את המשכון בלא רבית. אבל אם הגוי אינו אנס כיון שיכול לעכב הערבון עבור הרבית יעכב המשכון.

ראשון בא לסדותו מן השני ואינו רוצה להחזיר לו שרוצה לעכבו גם רבינו יצחק גופי מודה בזה דכי מעיינת בלשונו לא מיעט אא"כ פירש ע"פ שאינו מסתלק אבל בסתמא הוי ודאי לגמרי מסולק.

דיני רבית לשון רבינו תם.

תשצו ומצוה מן המובחר ונראה בעיני היתר גמור ל"לתת מחיה לכל בני ברית שמוטר להלות שיתן הלוח משכונות ליד הגוי ואפי' לעבדו ולשפחתו ויאמר לוח מפלוני ישראל על משכונתי אלא שישה המשכון כנגד החוב [ויותר] כדרך שמלווי על משכונות ברבית כפי אותו רבית שיקצוב והגוי ילוח מן היהודי ומיד הגוי יקבלם הלוח ויהיה מסולק הלוח מן המלוה והלוח לא יוכל לתובעם ולפדותו מן המלוה ואח"כ אם ירצה המלוה יפקוד המשכונות ביד הלוח וישתמש בהן הלוח או ימכרם אך הלוח נפקד של מלוה [חייב] להחזיר לו הן או דמיהן. והרחקה טובה היא זו [יותר] משכר אמירה דשרי תלמודא (ב"ט ס"ט ע"ב) למשקל ד' זוזי ואווספי לסלניא זוזי כי אין זו הערמה אלא דין גמור ופעמים שהוא הפסדו של המלוה ושל לוח [השני וכמו לסני] כדן זה שאבד הלוח כל אשר לו והעסקא ולא רצה המלוה להחזיר המשכונות עד שגבה הכל ועדיין היה ערוך של ר' דוד מברניא ב"ר ר' שמואל מאנבילא שעכבו מפני שמיד גוי בא לידו [ואיני] יודע אם החזיר לו עתה כשנפטר והערוך ניתן ע"י גוי לר' שמואל כאשר סי' בשביל אישת אחי ר' דוד והפקידו ר' שמואל לר' דוד ואחי [אשתן] אבד הכל והחזיר לו ר' דוד הערוך שהחזיר לו ועכבו וכן עשו הנה פעמים כשאבד וכדליקה ועוד ראיתי הפסדו של מלוה מעשה אירע בחתני שהלוח על המשכונות שוי' י' ליטרי ק' דינרי ואבד המשכונות וצעק [המלוה] ע"י הגוי ולא נענה כי יאמר מן הנני לקחתם וכן נגמר הדין [בדינך] שאין המלוה על הלוח כלום ואין כאן הערמה אלא מסולק הלוח מן המלוה והמלוה מן הלוח והרוצה לגמול חסד גומל והאכזרי איננו חומל. סכלל זה אתה שופע שהריוח שנותן הלוח למלוה בהיתר גמור הוא שמכח הגוי הוא נוטלו ומכח קנין משכונותיו שהרי זה המלוה אם היה רוצה היה נוטלו ומוכרו בכדי דמיהן ולמען דעת כל אדם שהוא היתר גמור הארכתי בדבר.

ואם יש לאדם מעות ברחוק ממנו ואינו רוצה ללכת שם יבקש לו איש נאמן ויתן הלוח משכונות לגוי ויקח

תשצו דנרי כ"ח הם צנוודכי צ"ג רנוז שליח וכ"י פראג סי' קנ"ו. "נכ"י ומורה מן הנוכח לתת כו'.

תשצו נרדכי צ"ג רנוז שליח וכ"י פראג סי' קנ"ז.

תשצח נרדכי סס דיל סי' תתי' תתי' וכת"י פראג ססי' תתי' ותתי' וכ"י פראג סי' קנ"ז. "א"ס ישראל השכין תכונן ונגוי כן הוא ככ"י פראג.

תשו' מב"ב

קז

זכיי. ואם יאמר ראובן שיש בנים למשומד בנייתו ורוחה את הקרובים לאו בעד דירי אתם אין ברברו כלום שישראל הבא על הנכרית הולד ממנו אינו [בגנ] דתגן (יבמות כ"ב ע"א) מי שיש לו בן פומר אשת אביו מן החליצה ומן היבום חוץ ממי שיש לו בן מן [השפחה] ומן חנכרית. שלמה ב"ד יצחק.

תתא כתב רב אלפס (ב"מ ס' הוהב) היכא רזבין אינש מידי לחברי ולאחר זמן אגלאי ליה דאית ב"י מומא דהוי ב"י מקמי דלזבני אית ליה לאהדורי למריה ולא אמריי בכהני בכרי שיראה לתגר או לקרובו דלא אמור רבנן הכי אלא גבי אונאה אבל גבי מוסיין מקח מעות הוא דכל אימת דמגלי ליה מיהדר ליה למריה והכי כתב רב האי גאון עכ"ל. (בתשו' של רב צמח).

תתב וששאלתם על שנים שהיו בפונדק וזבן חד מניהו עיסקא מידי דכיל או מידי [דמיטני] ואמר לחברי איתא וסייע בהרי בין בחנם בין באגרא וסייעיה והוי ביה חריפותא [והמענה] לגוי בין במדה בין במשקל בין במנין מעות. כבר הוי עובדא ואתא לקמי' דהלל הזקן ואמר להו זילו ומדרו ותקלו ומנו ומאי דפייש לכו פלגו בעקב ("דאלמלא דווי דהיאך [לא] הוית מטעי לגוי ואי [נמי] הוית מטעי לא הוי' [פייש] והודו לו חכמים להלל ע"כ ובאיכה רבתי [פרשה א'] גמי אמר נבי ההוא ינוקא אנא ברנלוי ואנת בפרימי ובהגוזל אמרי' [ק"ב ע"ב] הנותן מעות לשלוחו לקח בהן חמי' כו' [עד] כאן לאכילה כאן לסחורה ורית לא פי' מאיזה מעם חזר בו ואמר שהכל לבעל המעות ונראה ^בלרבי' שים שנוכל להבין דבר זה ממה ששאל רש"ם לרי"ף וענה לו ששלח לו גוי שחייב לישראל והלך חבירו ואמר לגוי סרע לי המנה ולא אמר לו יותר ושאל אם הישראל חייב לשלם והשיב רי"ף שהוא חייב דגם לו ההפסד שאין הגוי רוצה לשלם על ידו ורמי למוכר שמי' וחזר ומחלו שחייב לתן לו ההפסד משום דינא דגרמי איכ נוכל להבין גבי מעות שאין המשלח מפסיד בדבר משלו ויש לו כל [חובו] והשליח [הפסיד] דהוי הכל לשליח ואם בא מעשה לפניך מ"מ אל תדון שיהא לשליח ונראה לרש"ם דספק ואיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי.

תתג אשר שאלת על ראובן אשר שלח שמעון לקבל מעות מן הגוי ומעה הגוי נ"ל שיחלקו בין שניהם

ואם [ישראל זה] רוצה לתן בשביל הגוי מותר לזה לקבל שהרי ישראל שלוחו [הוא] לא לזה.

תשצט הורה רש"י שאסור לקח רבית מישראל משומד דאחיך קריני ביה ואינו נקרא כ"א ישראל משומד וחוטא דכתי' חטא ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא לגמ' ולחליצה דינו כישאל גמור. ואם בא [במטמא] ולזה מישראל ע"י שליח ארמי ובשעת הסדיון בא ואמר שלי הוא המשכון מותר לישראל לקח ממנו כל הרבית דמצי א"ל לא הוי ידענא דלצרכך היה וכשהלויתים לא הלויתים אלא לארמאי שמסר בידי המשכון וכת"ב [גם אתם ואמרי'] מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ונעשה כאומר לו קני משכונך בדמים ממני ולא הזכיר שום רבית זה הדין נוהג אפי' בישראל ובלבד שלא יאמר לו לשם רבית. ומיהו נכון לומר קנהו בדמים ורית כ' בסיה דמותר לקח מהם רבית דלא עדיפי ממינין ומסורת דמורידין לבור ולא מעלין [והיה] משומדי לע"ז. וגם מציאתם מותר לעכב אפי' באתה לידו דלא קרי' ב"י אחיך ויש להביא רא"י לרית מירושלמי ^א[דע"ז ס' השוכר את הפועל היה] הלן כותאי דקיסרין מותר להלותן ברבית מפני שקלקלו מעשיהם וכן נראה בישראל משומד. (עיין בספר יראים).

(עד כאן) דין נשך.

תת שאלה משומד לע"ז שהפקיד ביד ישראל קרובו ותבעו לאחר זמן המשומד ולא החזיר לו ומת המשומד בקלקולו וקרובים הקרובי' לירושה תבעו הסקדון וגם השליח שהביאו ליד זה הביא עדי' גוים שנתן לו המשומד זה הממון כמתנה לאחר זמן דעתי נוטה שאין ברברי' שליח כלום שאין בעדות גוים כלום והיורשי' יורשי' את הסקדון וכן הקרובי' הראוי' לירש שלא מצינו שבטלה גזירת ירושה מן הרשעים דכתי' כי ירושה לעשו נתתי את הר ישעיר כ"ש ישורשי' כשרי' [ויכין] רשע [וצריך ילבש] ואם שלח ראובן בו יד בחיי משומד או שיש לו עדים שתבע ממנו ואמר אני זוכה אין לך שליחות יד גדול מזה. ונראה בעיני שאין כח הדייני' להוציאו מידו דאתמר [ב"ק ק"ט ע"א] ממון מסור חד אמר מותר לאברו ביד דלאו ממנו חסור מגוסו דתניא המינין והמסורת מורידין ולא מעלין ובמין כ"ע מודו דגוסו הפקר וכ"ש ממנו. ואם לא שלח בו יד בהיי המשומד אין כאן

תשצט עיין מ"דכ"י ג"י ר"ז כ"ה ולעיל ס' קב"ד ומסל"א והיא זכ"י פ"א ס' ק"ט. ^אנכדעס ז"ק.

תת מ"דכ"י קידושין ר"ז ה"ב וכ"י פ"א ס' ק"ט.

תתא כ"י פ"א ס' ק"ב.

תתב ר"אז"ן ס' ג', מ"דכ"י כהונות ר"ז ר"ז ומס' מ"ינינוי ל"ב קנין ס' כ"ב וכ"י פ"א ס' ק"ג. ^אנכדעס ז"י דלי ל"ז ז"ב"א דמנכך וכו"ל גם כ"ן כמובן. ^בנכ"י לרש"ם וכן להלן.

תתג ח"ס' כהונות ז"ח ע"ב ד"ה ח"זר ועיין ס' טלפני זה ולעיל ס' ר"ב. והיא ג"כ זכ"י פ"א ס' ק"ג.

מוס'

תשו' מבי'ב

מיד הגוי ה' נאנס קודם שיתן לשמעון לא ה' מססר
אלא שמעון שהיה ראובן מוען לו שליחותך עשיתי
וברשותך נאנס המקח ואתה תפסיר וכשם שלענין הפסד
רחוק ראובן מההפסד כך לענין שכר אם מת הגוי רחוק
מן השכר יהי אבל לשווי' לענין שכר כמלוה ולענין
הפסד [כשליח] לא אפשר אלא [לכל] מירי משווי' כשליח
בין לשכר בין להפסד דלאו מירי דירי' הלוה אלא קבל
עליו בחוב ודיני' כקבלן לגבי גוי וכשליח לגבי שמעון
וזה שנתן שמעון חלק המגיעו מן החוב לראובן לפרע
לגוי וראובן לא נתן לגוי [כלום] דינו כשאר שלוחים
דעלמא אם ישנו לגוי יתנו לגוי ואם לאו יחזיר לשמעון
[כדתני' גיטין י"ד ע"ב] הולך מנה לפלוני ובקשו ולא
מצאו יחזיר למשלח ושמוען ראובן אני גרמתי להציל
[מן] הגוי אינה מענה ומזל שמעון גרם ומשמיא רחימו
עליה עיין בס"י תתכ"ג.

תתיז שאלה ישראל שמכר חסין לחבירו ואין מעות
ביד הקונה ונתן לו משכון בפני עדי' על תנאי
שאם לא יסדה משכונו ליום פלוני שימשכנו ע"י גוי
לרבית ועל זה לתן הקרן והרבית כך דעתי נוטה דליכא
למיטר אסמכתא הויא ולא קניא [דאלו] א"ל אם לא אסדנו
ליום פלוני הרי הוא שלך ודאי אסמכתא הוי ולא קניא
אבל הכא מי שהמשכון בידו לא קונה ולא רוצה לקנות
אלא שליח הוא עושה שליחתו ויוצא ויסדה משכונו אם
א"רצה.

תתיח ראובן ה' לו חטי' ובא שמעון אצלו וסחר ממנו
כי מדות כל אחת ואחת במי' ששיטי' וקבע לו
זמן לפרעם לו ונתן לו משכון עליה ומיד קבל ממנו שתי
מדות וכשבא לקבל ממנו הנשאר לא אבה ראובן לתן
לו כי הוקרו ועתה הוצרכנו לידע אם יכול לחזור בו אם
לאו. כך דעתי נוטה שהרשות ביד ראובן לתן לו חטי'
או לחזור בו ואין כאן מי שפרע לפי שלא נתן לו מעות
עליהם וא"ת הרי נתן לו משכון על הדמים אין בכך כלום
לפי שנתנתו המשכון על הדמים אינו כלום ואס"י לקבל
מי שפרע [ולדברים] בעלמא דמי דאמר רבא אריג קידושין
ח' ע"א התקדשי לי במנה ונתן לה משכון [עלי'] אינה
מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן ואמר (שם) בני
רב הונא בר [אבין] זבין אמתא [בפריטי'] ולא הוי בהדיה

תתיז כ"י פרחג ס"י קע"ו. (כ"כ"י חיתח עוד בגמרא נגס פשוט (קס"ח ע"ה) וני ספרע ונקמח חינו והטליט סטרו
כו' בנאי קמפלגי ר' יהודה סנה אסתכתח ל"ק ור' יוסי סנה אסתכתח קניא ואסיקנח והלכתח אסתכתח ל"ק
מ"ט סכוונך נדעתו סיכול לפרעו עד הזמן ולא נתר להקנותו ולעפ"כ אי קנה מיני' נב"ד חסוב נדלח חניס קניא דהכי
גרסי' נפ' ארבעה נדרים (כ"ז ע"ג) נגמ' דנדרי חונסין והתנ' מי ספרע וכו' עד דאמר ר"ג אמר רבה בר אבהו אמר
רב אין הלכה כר' יוסי דאמר אסתכתח קניא והלכתח אסתכתח קניא והוא דלא חניס והוא דקנו מיני' נב"ד חסוב עכ"ל
ערוך ונפ' גס פשוט מפירט נאלפס.

תתיח כ"י פרחג ס"י קע"ז.

תשו' מב"ב

קיה

מידן שנאמר ג'יש אשר יתן לכהן לו יהיה ואיכא למילף מינה מה התם [ראנן] סהרי אדעת' דכפרה יהיב להו ולא [קא מכפר ליה] אלא פלגא ואס'ה זכו בה אנשי משמר מדאתא [לידי'] הכא דכסתמא אהדרה לה לא כ'יש דזכה בהן ראובן [וכי תימא] ע'ט להחזיר אהדרה לה מי יימר דהכי [הוא] דדלמא לגמרי אהדרה [לה] וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אוקי ממנוא בחזקתי של מריה ולהוי אידך המע'ה ואי איכא דמקשי ואמר לא דמי להדרי דהתם אלו הוי כספא ביד' ד'יורשי' למיסק הוי קאי והכא אלו הכל היה בידה [לא] למיסק הוי קאי כל ימי חייה לעולם דמו להדרי דהתם נמי לא למיסק קאי דתנן (שם) היה מעלה את הכסף ואת האשם [ומת] הכסף יתן ל'יורשי' והאשם ירעה עד שיסתאב וימכור ויפלו דמיו לגדבה. ועוד מהא נמי איכא למילף דאמרי (ב"ב נ"ב ע"א) דביתו דרבה בר [בר חנא] כי שכיבא אמרה הגי כיפי דמיתא ובני [ברתא] אתו לקמי' דרב איל אי מהימנא לך עשה כפירושה ואם לאו עשה פירוש לפירושה וא'ד הכי איל אי [אמירה] לך עשה כפירושה ואם לא עשה פירוש לפירושה השתא ומה היכא דקאמרה היא לא מהימנא [לאורועי] לזכותו דבעל הכא דלא קאמרה ולא מירי לא כ'יש דלא מרעינן לזכותי' דבעל.

תתעה ראובן נשא לאה ונולד לו בת ממנה ומתה לאה ונשא רחל ונולדו לו שני בנים ממנה ואח'כ חלה ראובן חולי שלפעמים הולך על רגליו ולפעמים שוכב וכא לו ראובן אצל שמעון ואיל יודע אני כך שאתה איש יועץ בבקשה מטך שתתיעצני היאך אחלק מנכסי לבתי בת לאה ענה לו שמעון. כיון שאתה רוצה לעשות אחר עצתי אמור לי כמה אתה רוצה לתן לבתך מנכסך ואיל ראובן לימרי' של זהב [איל שמעון תן אותה] לי בפני עדים ואמור לי בפניהם לימרי' זהב שאני נותן ביד שמעון לבתי אני נותנה ורצוני להקנות לה [בפניכם] מהיום ולאחר מיתה וכן עשה ונטל משכונות כנגד י"א ליטרות של כסף ונתנם ביד שמעון ואיל שמעון עדיין פחות לימרי' של כסף מן הלימי' של זהב ואיל ראובן מרי' אלכסנדר'י בר' חכים חייב לי ד' לימרי' של כסף אותו כסף יבא לירך ממנו מול והשלם שיהא לימרי' של זהב שלימה מה שבידך ומן הג' לימרי' הגשאר'י פרע רביע למרי' אפרים ורביע וחצי למרי' אלעזר בר' גרשם שאני חייב לו ומן השאר קנה לי תכריכין ואם ישאר על התכריכין תן אותן לבתי והקנה לו הזהב בפני עדי' מהיום ולאחר מיתה וכתבו וחתמו העדים המתנה המשכונות מלימי' של זהב ביד שמעון ואחר שכתב לבתו לימרי' של זהב איל שמעון ולכניך [שיש] לך מרחל אין אתה מחלק מנכסך

בתקיימת כ"א [בן] ואין שם קנין אבל הכא דלגלות הדבר הוא לא דמי ושינוי שם דגמ לא שייכא הכא דאין אישה מתגרשת אלא [בשם דכתובה] ולא מהני בה מלתא אחריתא ושלוש דביק אלעזר הקטן בן רבינו יהודא. **תתענ** וששאלת ראובן היה לו שתי בנות אחת נשואה ואחת אינה נשואה ושני זכרים שידר שמעון שלוחו] אצל ראובן לדבר בבתי הבתולה לקחת לו לאשה ענה ראובן בתי איני מונע [ממנו] אבל איני מקבל [עלי] לתת [לה] לא כסף ולא זהב ולא תכשיטין לא קרקע ולא סעודה אלא [בגדי' שתהא] משמשת בהן בחול [השליח החזיר] שליחתו לשמעון ונתרצה בדבר ונתן קידושי' בפניהם לימים נטרפה השעה ונהרג ראובן ולא צוה כלום ועתה שמעון טוען [הלא] היא ארוסתי לתן לה עישור נכסי' או כמו שנתן ראובן אביהם *לבתו הראשונה שהוא לא קבל עליו לתת לבתו כלום ואעפ"כ נתן ואם היה בחיים היה נותן לארוסתי כמו כן והיותמי' משיב'י' לפיכך התנה אבינו עמך כך שלא תשמעון היום או מחר טענה זו וכיזיב. כך דעתי נוטה שמענת הארוס טענה היא והדין עם הבת ודברי ראובן לא היו אלא לסלק עצמו ממענות שלא [יכריחנן] הארוס במיתת הבת וכיון שנטרפה השעה ומת ראובן ולא צוה זכתה הבת בעישור נכסי' והבנים זכו בכל השאר וכי זכתה הבת במקרקעי [אבל] במטלטלי אין לה כלום דאמר רבא (כתו' ס"ט ע"ב) הלכתא במקרקעי ולא במטלטלי בין למזונות בין לפרנסה ואם רוצים האחים לסלקה במעות כשיעור הקרקע הרשות בידם דקייל הלכתא כרב אשי דאמר (כתו' ס"ט ע"א) בעלת חוב היא.

תתעד וששאלת לאה השיאה את בתה לראובן ונתנה לה מה שנתנה והיתה הבת מתגדלת עם רבקה אם אביה ונתנה גם היא לה תכשיטי' זהב חצי לישראל ולאחר שהראו את כל הנדוניא עמד אחי רבקה ואמר ליושבים שם אלו [תכשיטין] שנתנה אחותי לנערה רוצה היא שיהא בידה כל ימי חייה ולא שיירה בהם לעצמה כלום. ובתוך שנתיים פנעה בה מרת הדין באותה נערה ומתה ונמצאו קצת מן התכשיטי' ביד ראובן ורבקה תובעת אותם מראובן ואומרת רצוני שיהא בידו כל ימי חי' כאשר דברתי אז שאני לא נתתים לה אלא ע'ט שתחזירם וראובן טוען בהזרה זו לא שמעתי מעולם כי לא היה לך בהם כלום והמתנה מוחלטת היתה. כך דעתי נוטה שהדין עם ראובן ואין לו להחזיר מה שבירו שלגמרי' הוחזרו לאשתו ועוד שהדי רבקה לא ערערו בשעת מיתת האשה ע"כ אין לה בהם כלום דתנן (ב"ק ק"י ע"א) נתן את הכסף לאנשי משמר ומת אין ה'יורשי' יכולי' להוציא

תתענ כ"י פראג סי' רל"ז. *נכ"י נכמו סהסיסה והוא לא קבל כו'.

תשׁוׁ מביׁב

ואע״פ שחזר בו אין חזרתו חזרה ובסניה חלק כל מה שחלק בראשון-ואסומר של האלמנה טוען שכ״מ [היה] בין בראשונה ובין בשניה ועתה יורינו מורינו עם מי הדין. וזה השטר השני אנו ח״מ נתקבצו אל מר גמורנא ומצאנהו חולה מוטל למטה ומלולו בפיו ודעתו עליו מיושבת כאדם שהולך על רגליו ואמר לנו הוּו יודעיׁ כל מה שחלקתי מנכסי לבני ולבתי ולאשתי בכולן אני חוזר בו והנני מצוה בפניכם שכל כסף וזהב שיש לי בין ברשותי בין ברשות אחרים חוץ מליסרׁ של זהב שנתתי לבתי שבה אני עומד בדבורי וככל השאר יטלו שני בני בׁ מרקיׁש ואשתי [תטלי] כל השאר כי הסיתוני בצוואה ראשונה ונסיתי ועכשיו אני חוזר בי כדרך שאמרתי בפניכם ומתוך אותו חולי נפטר לבית עולמו ומה ששמענו כתבנו וחתמנו כך דעתי נוטה שהמתנה ראשונה ישכתב ראובן לאשתו לבתו ושני בניו אינה כלום בין שהיא מתנת בריא בין שהיא מתנת שכ״מ כי האשה לא נסתלקה מכתׁ וכתובתה קודמת היתה שאותו מעשה נעשה שלא בסניה ושלא מדעתה ומאחר שכתובתה קיימת והיא כאה [בכתׁ] והם באים במתנתו כל הקודם זכה ואיׁ על הזכיה שזיכה ראובן לבתו ביד שמעון אף היא אינה כלום חרא שהמשכונות היו של גוי ועוד שלא הקנה לה בנוף המשכונות כלל אלא מה שזיכה לה לא הקנה לה ומה שהקנה לה לא זיכה לה ואמר רבא אריׁ (קידושין חׁ ע״א) האומר לאשה התקדשי לי במנה ונתן לה משכון עליה אינה מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן ותו אמרׁ התם ריה בר אבין זבין ההוא אמתא בפרימיׁ אותיבו [נסכא] עלה לסוף אייקר אמתא אתו לקמיׁ רב אמי אמר להו פרימיׁ אין כאן [נסכא] אין כאן ואי איכא דמקשי הא דאותביׁ רבא לריׁ קדשה במשכון מקודשת ואוקימיׁ במשכון דאחרים דוקא היכא דאמר התקדשי לי במשכון זה דישאל המושכן ביד ישראל והוא שמשכנו שלא בשעת הלואתו וכדריׁ יצחק אבל משכנו של גוי הממושכן ביד ישראל לא [קנה] דהכי קיׁיל בפׁ כל שעה (ליא עיב) דישאל מגוי לא קנה אאיכׁ איל מעכשיו. ואע״פ שהמתנה הראשונה אינה כלום מתנה האחרונה מקויימת היא בין לבת בין לבנים בין לאשה וזכתה הבת בליסרׁ זהב שנתן לה אביה והבנים בעשרים חצאים שנתן להם אביהם באחרונה והאשה בשאר כל נכסיׁ שנתן לה בעלה כי אין לספק במתנה האחרונה כלל כי בכל צדדיׁ נעשתה כראוי לדעת האשה ובסניה ובקבלתה.

תתעו) וששאלת אלמנת ראובן טוענת לאלמנת שמעון [שותפות] שהיׁ בין שנינו היה בדרך וכשכאנו לחלוק נטלת בתחלה לעצמך טן השותפות ליסרׁ טן הכסף

ענה לו ראובן רצוני לחלק להם שותפות שיש לי עם לוי אבל איני יודע מה לעשות שהוא אינו ככאן [איל שמעון] אם יש בלבך לחלוק לבניך כמו שאמרת יש לו תקנה קנה להם בקנין בפני עדים השותפות שיש לך עם לוי וקרא עדיׁ והקנה ראובן לבניו שהיׁ לו טן רחל השותפות שהיׁ לו עם לוי לוי ליסרא של כסף וגי אוקיאות של כסף הקנה להם מעכשיו בלא חזרה וכתבו וחתמו העדיׁ במתנה בין של כת בין של בנים [ושטר] המתנה ביד נאמן ואיל ראובן לשמעון עוד ישאר לי ליסרא של זהב ואתו ליסרׁ יהא לאשתי. לאחר שנכתבה המתנה באו קרובי רחל שהיו במדהיׁ בשעה שחלק נכסיו ומצאו שוכב על מטתו וחיו פני קרובי רחל וזעפים ואיל ראובן למה פניכם רעים אינכם עמי כתמול שליטום אבל כמדונה לי מפני שהלקתי מנכסי לבני אתם וזעפים גלוי [יודע] שלא היׁ בלבי לעשות אלא [שהסיתני] ואם הייתי יכול לחזור מבני הייתי חוזר וענה לו אחד מקרוביה אם בלבך לחזור יכול אתה לחזור כך [ובתוך] כך בא לוי שותפו של ראובן ממדהיׁ ושלח לו ראובן לבא אצלו וכא לו אצלו ואיל ראובן ללוי אתה יודע כמה יש לנו בשותפות וכמה יגיע לחלקי והודה לו לוי יד ליסרׁ כסף וגי אוקיאות כסף וענה לו ראובן הביא לי חלקי וענה לוי הלא ידעת שמשכונות יש לנו שחיביׁ עליהם יׁח ליסרׁ כסף ואיל ראובן הביא לי חלקי טן המשכונות כנגד טׁ ליסרׁ כסף וכן עשה והביא לו טן המשכונות כנגד טׁ ליסרׁ כסף וראובן קבלם מיד לוי ונתנם לרחל ורחל שמס ביד אחד מקרוביה ולאחר שקבל ראובן המשכונות מיד לוי קרא לשני עדים ואיל הוּו יודעיׁ שבין המשכונות שקבלתי כבר מיד לוי שעוליׁ לחלקי כנגד טׁ ליסרׁ ובין השאר חׁ ליסרׁ כסף וגי אוקיאות שעדיין יש תחת [ידו] הכל הקניתי לבני בני רחל שהסיתוני בני אדם ועכשיו אני חוזר בי ממה שהקניתי להם ואין רצוני לחלק להם מנכסיׁ כיא וי ליסרׁ של כסף וגי אוקיאות שביד לוי וגי חצאיׁ גי אוקיאות טן המשכונות שתחת יד אמס כשיסרו המשכונות ומתנת הבת לא חזר בו מעולם וכתבו וחתמו העדים המתנה שניה ומתוך כך נפטר ראובן לבית עולמו וחיים לכל ישראל הניח ועתה תובעת האלמנה כתובתה ומנו לה ביד אפוסרוס ומנו ליתומיׁ אפוסרוס וכא לפני ביד וטוען אפוסרוס של האלמנה שכל מה שעשה ראובן אינו כלום ורוצה לבטל המתנה ואמר שכל מה שהיׁ לראובן ממלסליׁ הוּו והוּו לה משועבדיׁ לכתׁ ועוד שלא חלק בסניה מה שחלק אלא מבריה ומחלק ואפוסרוס של יתומיׁ טוען כל מה שעשה ראובן עשוי מפני שבמתנה ראשונה בריא היׁ

תתעו) נגדפס על חתיקת שהוסנה נאס קלוק וליׁ כונו שהנהתי עפׁי היסנה.

והשאר

תשו' מב"ב

מבערב והביא לי הציפוי כלילה ונתתי לו שכרו ושמו כחבילתי וכשבאתי לביתי ראיתי שהי' לבן כי לקח מן הזהב ושם כסף תחתיו ובראותי כן חרה לי מאד ועתה אני רוצה שישב לי מה שלקח ממנו ושמעון משיב כלילה לי מנגוב ממון הדיוט כ"ש ממון של הקדש אלא מה שנתת לי עשיתי בו מלאכתי והשבתיו לך ולא ערכתי בו ולא חסרתי ממנו כלום וכבר עברו יותר מחמש עשרה שנה שהי' דבר זה ופעמים רבות היית בכאן ולא תבעתני כלום ולמה לא הבאת אפי' חתיכה אחת להראות לי האמת דברך וראובן משיבו כי לא הופנית ועתה יש לראובן להשיב [את] שמעון או לאו כך דעתי נוטה שאין לו לראובן על שמעון כלום לפי שאין משיבועי על הקדשות ודינו מסור לשמים דתנן [שבועות ט"ב ע"ב] אלו [י"אין גי' שבעי'] עליהן העבדי' והישטרות והקרקעות וההקדשות ואפי' הי' ממון הדיוט כענין זה אינו יכול להשיבוע וזה ראובן נטל את הציפוי ושמו על העמידים וגילה כדעתו שמוותר בדבר ולא הביא מאותו זהב כלום לא אז ולא עתה אלא בדבריו בעלמא ומצינו שמוותר הנותר אפי' יש לו תביעה בדבר אינו יכול לחזור ולתבוע מאחר שלא מיחה ולא ערער וזה ראובן עברו כמה עתים וכמה זמנים ולא ערער ולא מיחה ויתר ע"כ אין לו עתה לשוב ולתבוע מן שמעון דת"ד [כתו' ס"ח ע"ב] הבנות [בין] בגרו עד שלא נשאו בין שנישאו עד שלא בגרו אבדו [מזונותיהן] ולא אבדו שנסתן דברי רבי ואר"ג אמר לי הונא הלכתא כרבי ואותב"י רבא לרינ' יתומה שהשיאה [אמה] או אחיה וכתבו לה [במאה או בחמשים] זו יכולה היא משתגריל להוציא מה שראוי [להנתן לה] מעמא דקטנה הא גדולה ויתרה לא קשי' הא דמחאי הא דלא מחאי הינ' מסתברא דאיכ' קשי' רבבי אדרבי דתני' רבי אומר בת הניזונת מן האח' נוסלת עישור נכסים ניזונת אין שאינה ניזונת לא אלא לאו שיט' הא דמחאי אלמא היכא דלא מחאי איכד' זכותה וראובן נמי [שויתר] ולא ערער ולא מיחה איכד' זכותו שאפי' סתם אינו יכול לחזור מחמת תביעה זו כי ציפוי זה לנו ס'ת נעשה ואין להשתמש בו כדתני' בפ' הכל מעריכין (ו' ע"א) צדקה הרי היא ככל תאחר ואינה כהקדש דאלו הקדש אסור להשתמש ביה צדקה שרי לאשתמושי ביה הלכך ציפוי זהב ממון קדוש הוא ואין נשבעי' עליו.

שברדוני לקבל טענותיהם לשאול דינם מאת אדוני וגזרו קהלות עליהם את הדין בהוראת דין אדוני וכן טען ראובן על שמעון הגה זונתי [אחותך] נתנה לך בחוב כשהלכת לדרך שני ליטרי' וחצי של כסף כי לא היתה מאמנת לי כי ברוב עונותי לא ראתה מזלי צומח כי אם שוקע וע"כ האמינה אותך יותר ממני וגם עוד נתנה ללוי באמנה ליטרי' וחצי של כסף וגם צייתה בשעת פטירתה לקבל לי מזלי ליטרא וחצי כסף סך כלו ד' ליטרא של כסף ומאותן ד' ליטרי' צייתה לפדוע לך דמי הסוס שקבלתי ממך באמנה על ידיה כשרציתי להחזיק בדרך כשאר כל אדם כי לא היתה מאמנת אותי ועתה הגה לוי מיהר לכא קודם ביאתך ומיד תבעתיו ליטרי' וחצי של כסף [כצואת] אשתי והשיבני ואמר ניסך שמעון בא [אלי] כי אחותי מנתה אותו אפטרופא עלי לגבות את שלה מירי והכל נכה מירי עד פרוטה אחרונה והבאתיו לב"ד ופטרוהו כי העירו שהי' לשם באותו דרך שקבלת את של אשתי מיד לוי מה שלא ידעה ולא צויתה לך מעולם לקבל מזלי אפי' שוה פרוטה ועתה הגה יש [לי בידך] ד' ליטרי' של כסף וקבל לך דמי סוס שלך והשאר פרע לי כצואת אשתי והשיב שמעון ואמר בודאי קבלתי מזלי החוב של אחותי כי קניתי מאחותי ולא כולו אלא פשרוני כמעט בגי' מאות על מלאכת עורות אדומים לפי כשהייתי רוצה לילך לסחורה כבר הי' הולך לוי מימים הרבה לדרך לסחורתו ופיסה אותי אחותי לוטר אי אחי נעימי הגה שמעתי כי לוי הפסיד בסחורתו ונשבע [לי] שאין [לזו] כל כך ועתה הנך הולך לשם ותקנה ממני החוב שיש לי על לוי והנה אני מתעטסת בעפיסת ראש של אמנו ובנזמים שלה אני מתקשמת ולך משפט הירושה ותן לי אותם על אותו חוב שיש לי ביד לוי ומה שתוכל להוציא מיד לוי יהא שלך וע"כ אין לך עלי מחמת החוב שביד לוי כלום כי קניתיהו מיד אחותי ועוד אם יחייבוני לפדוע לך לא אפרע כיא דמי הפשרה שקבלת ומה שאמרת כי כשצויתה אחותי בשעת סמירתה בעדים שיש לה [עלי] ליטרי' של כסף וחצי לא כל הימנה להעליל עלי ברוח דבריה לחייבני ממון שלא [בסני] ואני לא הייתי בפניה כיא בדרך אלא היה בידי סרקמטיא שלה שוה ליטרי' וחצי של כסף והחזרתי לה קודם הליכתי לדרך ועוד איכ' הוא שהיה לה עלי שום חוב על מה [היתה] מקבלת לך [סוס] בחוב ממני היה [לה] לטול בחוב שלה וגם היתה ממשכנת עריאה בידי היה לה לטול על חוב שבידי. השיב ראובן ואמר מה שנמלה לי סוס ממך בחוב ומה שמשכנת עריאה בידך כל זה הי' קודם [ישנתנה לך בחוב] ומה שאמרת כי מכרה לך החוב שהיה [לה] על

תתפ ושאלת ראובן נשא אלמנה אחות שמעון והביאה עמה תכשיטי' וכגד' ושאר נכסי' בכסף ובזהב וכל אשר לה [וישבה] עם בעלה ימים ושנים לימים הלך שמעון לדרכו לסחור ואירע ישנפטר אחות שמעון קודם ביאת שמעון לביתו ועכב ראובן תפלות על שמעון עד

תתפ "לא ידעתי לפתרו ולפטר דסוס ר"ת מן לקולו טעמי הקהלות וגזרו גזירה.

לסמוך על דברי שמעון ואין ממש באותה מענה ומשאר הקיבו שתוכנע ראובן משמעון ישבע [שמעון] שפרע הכל לאחיותו קודם הליכתו ולא נשאר יותר מרמי הסוס שהאמין ואין לזה על זה מתביעות אלו לא שבועה ולא פרעון. **תתפא** וששאלת נׁ אחי ראובן ושמעון ולוי והיו שמעון ולוי מיושבי יחד בעיר אחת וראובן הׁ יושב בצפון ונסטר לוי לעולמם בלי בנים וצוה לשמעון שלא יקניט אשתו עבור בגדיה וכא שמעון עם אשתו ונירש יבמתו בלא מזונות ובלא בגדיה מכיתו וכאה בזכה וצועקת לפני הקהל ושגרו הקהל אצלו ואמרו שלא כהוגן עשה שנירש יבמתו בלא מזונות וגם אשתו עשה שלא כראוי שתפסה בגדי יבמתה והגיחה ערומה והשיב לשלוחי קהל [הלא] יש לי ולאחי [זמן] לא שנה ולא שנתים לתן לה חליצה וראו הקהל שלא השיב כהוגן שלא נתן לה מזונות וגם לא רצה לסטרה בחליצה ובידו היה ממון אחיו חזרו הקהל על ראובן כדי לחלוץ ליבמתו ולקבל ממון אחיו ועל כן כי ראינו שגם ראובן [דוחה] אותנו עד שנוציא כל הממון מיד שמעון כי אמר הואיל ואחי שמעון לא נשנח עלי ונמל לו כל ממון אחי ולא חלק לי ממנו לא דרך ירושה ולא דרך חלוקה בעולם וגם על יבמתו לא רחם ועל דבריהם לא חשש חלילה לי מלסרב על דבריהם ואני אעשה צוויכם לחלוץ יבמתי אבל [עשו] לי תקנה שיתן [לי] שמעון אחי כל ממון אחי לוי הואיל ואני אחלוץ יבמתי כי אני ראוי לירש את אחי המת ועל כן לא יכולנו לשדלו בשום ענין ושמענו מזקנים הראשונים שהמיבם יבמתו יורש נכסי אחיו המת אבל חולץ לא [עייננו] כל כך [ואין] זכור לנו אם הוא יורש כמו מייבם עיב עשינו בזה הענין כדי שלא תישב ענונה ישכתבה לו במתנה כל כתובתה וקניני מידה וכתבנו לו המתנה וחתמנוה ונתנו לו ומסדה לו את הכתובה ואחיי חלץ לה.

ועתה יורינו אדוני אם יוכל ראובן להוציא [כדין] לנחלה] ויחלק הכל עם [שמעון] וגם יש להם בן יהודה אחיהם אם יכול גם הוא למעון על חלק [שליש] ולומר גם אני אטול חלק [שליש] כמותכם. שאלה זו לא נתפרשה כל צרכיה כי לא נזכר בה אם אבי היתומים קיים או לא וגם [מופס] המתנה לא נכתב בה עיב הוצרכתי לפרש. כך דעתי נוטה שהכונס יבמתו זכה [בנכסי] אחיו אבל החולץ יבמתו אם האב קיים זכה האב בנכסי המת שהאב קודם לכל יוצאי יריכו כדתנן [יבמות ט׳ ע״א] החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחים לנחלה אם יש אב הנכסי של אב וגם בן יהודה זכה בחלק אביו לירש עם אחי אביו כאחד מהם בנכסי לוי שכן מצונו בנות צלפחד שירשו חלק אחי אביהם החי שנאמר

לוי בעמיסת הראש ובנזמים הגה אותן הנזמים קודם שנתנה אשתי לך שום דבר כחוב הייתי מוסר לפניך ליהודה והיה לך להתרות לי ולומר הנזמים הללו לא של אחותי [הן] אלא של אמנו היו ושלי הן. ומה שאמרת שלא קבלת מלוי כל החוב [אלא מעט כי ששרוך] לאו כל הימנך לספר את שלי בלא הרשאתי ובלא הרשאת אשתי ואם ירחמוני מן שמים אנכה ממך הכל ועוד מה שאמרת שמכרה לך זוגתי החוב שביד לוי בעמיסת וכו' לא כי מעולם לא שמעתי מאשתי שהי' לה אפי' שוה מחמ לא משל אמה ולא משל אחיה ולא משום אדם כי מה שהביא אצלי שלה ושלה הי' וגם לא הי' לך לקנות ממנה שום דבר במטמוניות בלא דעתי ובלא רשותי ולא שמעתי מפיה מכירת אותו החוב של לוי לא בכריותה ולא בשעת צואתה של פטירתה כי בשעת פטירת אדם מודה על פשעיו ואף כי לא היתה מדברת תרמית ושקר על שום אדם כיש על אחיה ועוד הגה עדי צואה יוכיחו אם שמעו ממנה מאותן הנזמים ומעמיסת הראש שום מכירה ^(*)לקשיה וגזרו גזירה על אותן העדים שהיו בשעת צואתה והעיד מר שמחה ביר דן ומר משה בר יצחק ומר איתאל בר משה ואמרו נכנסנו אצל זוגת ראובן ומצאנוה חולה מוטלת במטה ודבריה מכוונים בפיה ודעתה מיושבת עליה כשאר בני אדם המהלכים על רגליהם בשוק ועמדה וישבה על מטתה וצוהתה ואמרה לנו הו עדים לבעלי לראי ולזכות שיש לי על אחי שמעון כי ליטרי וחצי של כסף ונתתי לו לשמעון אחי שיעשה לי ריסלא וכשהזמין עצמו לדרך איל אחי [אין] רצוני לעשות לך שום ריסלא אלא אם רצונך אקבל פרקמטיא [שלך] עלי כחוב ביותר ואם יש לך שום דבר עוד תני כחוב אלי וכן עשיתי נתתי לו הפרקמטיא וגם [מכרתי] מחמת הולי שלי מעט זהב ונתתי לו כבי ליטרי וחצי של כסף ועתה יש לי עליו כי ליטרי וחצי של כסף וביד לוי ליטרא וחצי של כסף סך הכל ר' ליטרי ויפרע מהן דמי הסוס לאחי שקבלתי לבעלי זה כחוב והשאר יקבל לו ויהא לו ולבני שנתן לי קוני ממנו. כך דעתי נוטה שחייב שמעון להחזיר לבעל אחותו ליטרי וחצי של לוי [בלא] שום מענה בעולם מחמת החוב שקבל מלוי ומה שטוען שמעון שקנה אותו חוב מאחותו בתכשיטי אמו ובנזמי שהי' בידה אין ממש באותה מענה אלא אפי' אם אחותו אשת ראובן אמרה בצואתה תכשיטי אלו של אבי הן אין בכך כלום שאין לשמוע לה לתת ממון בעלה לאחרים דאמרי' [ב״ב נ״ב ע״א] דכיתיה דרבה בר רב הונא כי קא שכבה אמרה הני כיפי דמרתא ובני [ברתא] אתא לקמי' דרב אמר לוי אי מהימנא לך עשה [כפירושה] ואי לאו עשה פידוש לפירושה אלמא אין לסמוך על דבריה כ״ש [שאין]

תש"ו מב"ב

כרבנן דפטרין [ולוי] זה נמי ליש. ומה שנכתב שהנותן לא ידע בין ימינו לשמאלו אינה מענה לפי שמצינו שהיודעי' נשכרי' ושאינם יודעי' נפסדי' שהיה להם ללמוד ולא למרו ועוד מצינו שמענת איני יודע אינה מענה לסמך עליה דתנן [נדה מ"ה ע"ב] בת אחת עשרה שנה ויום א' נדריה [גבדקי] בת י"ב שנה ויום א' נדריה קיימי' ואמרי' כסיסא קודם הזמן הזה אע"פ שאמרו יודעי' אנו לשם מי [נדרנו לשם] מי הקדשנו כו' הלכך קם דינא כמעיקרא ותו לא מיד.

תתצב ושאלת ראובן היה לו עור אחד של שועל טוב ומעילה בא שמעון אצלו ואמר בכמה תתן לי העור שלך כי הפחה בקש ממני לסחור אותו א"ל ראובן אתננה בכך וכך ולא בפחית לקחו שמעון מיד ראובן להוליכו לבית אומן לעשות ממנו כובע לפחה וראובן הלך עמו אמר שמעון לראובן אניזינו כאן עד בא האומן ענה ראובן הנח והניחו שם שמעון וכשבא האומן ומצאו מינח בביתו לקחו לעשות ממנו כובע לפחה ובכך [נתקלקל] העור ולא חסין כו' [הפחה] והחזירו על מי [אותו] קלקול על ראובן או על שמעון. כך דעתי נוטה שטאחר שהעור בא מיד שמעון והוא הניחו ביד האומן ונתקלקל ע"י האומן נתחייב שמעון בדמים שקצב לו ראובן אע"פ שא"ל ראובן הנח שבאותו דבור לא נפטר שמעון מיד ראובן אא"כ א"ל הנח והפטר דתנן [ביק צ"ב ע"א] קדע את כסותי וישבר את כדי חייב ע"מ [לפטר] פטור וכן לענין רכית איבע"י ל"י למימר הניחם ע"ג קרקע והפטר ואי לא הוי יד ישראל כאמצע [ב"מ ע"א ע"ב] אלמא כהניחם גרידתא לא סני ליה ועוד דקיי"ל הלכתא בסתמא לא קבל עלי' נפירותי' הלכך קלקול זה חייב שמעון לראובן [לשלם].

תתצו ושאלת ראובן הי' חייב לשמעון [ח' אונקיות] של פשיטי' ונתן לו משכון עליהם והתנה עמו שאם ירצה שמעון שיהא רשאי ללותו מן הגוי על משכונו ברבית לדעת ראובן באותו תנאי שנותן לו ביום אחד בא לוי אצל ראובן וא"ל תן עתה לי [ד'] אונקיות פשיטי' מאותן פשיטי' שאתה חייב לשמעון על המשכון [שהוא] בידי כי צריך אני לדבר מאד ולא אשים משכון שלך ברבית על [ד'] אונקיות הנשארות וכן עשה ראובן נתן לו ללוי ד' אונקיות שבגש ממנו והלך לוי ועבר על דבריו לזה על המשכון שבידו ה' אונקיות ברבית לימים בא ראובן והביא ללוי [ד'] אונקיות הנותרות ורצה להכל מיד לוי משכונו א"ל [לוי] שמתים ברבית בד' זקוקי' הנותרות בדרך כי ד' אונקיות שנתת לי קבלתי מהם שנים בחובי שהיית חייב לי מקודם לכן והשנים קבלתי בחוב זה ומה שאמרתי לך שלא אשים משכוןך לרבית

בכתובתה [והיה] בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשה קנוניא על נכסיו של זה ויחזיר את אשתו אלו וכיו"ב חייש" לפי שכאן בעל דין תובע ממון ולא שבועה אבל בזמן שהבעיד אומר לחבירו הטוב בעיניך עשה או פרע לי ממוני או השבע לי אין לחוש לקנוניא כלל. ועל נדיבות יקום הוא מרנא ר' יהודה הכהן תשוות נפשי ומחמד עיני רובי שלום יסתופפו בצילו אורך ימים ושנות חיים ושלום יחסיפו לו כחשק לוי נאמן בכל ביתו שלום [וברכה] יבאו לנדיביו [וקצינים] מאת אדוניו ומבקשני ממנו [אל] יאשימני על שלא פירשתי לו כל צרכו של השאלה כי דחקני ראובן בעת עיוב בעת המנחה ואני כיתב על [הספר וכדו'] ונשבח לי קצת מן הטענה וזוכרני שכך טוען שמעון לר' זה הכא אצלי בשליחות של ראובן ושותפו היה באותו חוב ואמרנו לו איך אתה יודע ששותפו ה' באותו חוב והשיב לנו באנו לוירימשא קודם פריעת החוב וא"ל ראובן עשה כמיכתך ופרע לי עכשיו ואמרתי לו הלואי שיפרע אדם בזמנו אבל אם תותר לי הרביע המוסף על ה' חצאי' אני אפרע לך מיד ואמר [לי] המתן עד שאדבר לשותפי והלכנו שנינו לבית לוי שותפו ואמר לו כך וכך אמר שמעון ענה לי איני מותר לו אפי' בשוה מחט ובכך הבנתי שהי' שותף באותו חוב לפיכך פרעתי. ומיש טר שידע בהכאת ההרשאה הכל יודעי' שהיא "משמים עשרה רבוא. ומה שבי' טר והלא החזיר לו הרשאתו לראובן אף בזה לא פירשתי יפה כי ראובן ולוי שניהם הודו שלא בא בהרשאה אלא המעוה ורמו לו שמשמש בחיקו כאלו בא בהרשאה ולא הי' שם הרשאה לנפרי. ועכשיו יבין מורי במענות הללו אם מחייבו הוא במקומו או יכול להפך השבועה על לוי ויגיע התישיבה מסורשת ליד ר' יצחק לוי לוירימשא בי עכוכ התפלות רב ויצוה לכתוב [המוסם] ויגיע לידו. עיינתי בתוספת השענות שהוכאו לפני ולא נ"ל [לסתור] הדין מקדמתו בין שהי' לוי שליח בין שהי' שותף בחוב בין הרשאתו כידו בין שלא בא בהרשאה שהרי מודה שמעון שיד לוי לא היתה כאמצע בשעת משא ומתן והיה לו ללוי להשימט מיד ראובן [מה שמעון] נתן לו ולא אבה אלא מה שבא לידו נתן לו ונמצא כמשיב [אבידה] ומצינו בכמה מקומות כל שהוא משיב אבדה פטור משבועה דתנן [שבועות ל"ח ע"ב] מנה [לאבא] בדרך [והלה] אמר אין לך בידי אלא נ' דינר פטור מפני שהוא כמשיב אבדה ותו תניא [ב"מ ד' ע"ב] סלעין דינרי' מלוה אומר חמש ולוה אמר שלש כו' וקיי"ל הלכתא כר"ע ותו הא דתני' [שבועות מ"ב ע"א] ר' אליעזר [בן יעקב] אומר פעמים שאדם נשבע על מענת עצמו כיצד מנה לאביך בידי והאבלתי פרס כו' וקיי"ל דלית הלכתא כראב"י אלא

טרחו כפועל במל ולא טבל אפי' [בציר] דהכי אמרו רבנן (ביט סיח ע"ב) אי תלתא באגר תרי תלתא בהפסד. ואם הזכיר לו שמעון לקבל עליו חצי ההפסד ואירע שכר באיתו עסק ולא נתן לו ראובן בשכרו כלום דין הוא שלא יטול ראובן אלא שליש הריוח בדאמור רבנן אי סלגא בהפסד תלתא באגר וזה המעשה שנעשתה בסתם והיא בו ריוח דין הוא שיטול ראובן מחציתו שמאחר שלא נתן [לשמעון] כלום [בשכרו] אלו אירע שום הפסד ה"ל לראובן לקבל עליו ב' שלישי ההפסד בע"כ שאם אי אתה אומר כן ה"ל שם רבית הלכך כיון שנתחייב ראובן בהפסד זכה בחצי הריוח.

תתצו ראובן נתן לשמעון פרקמטיא בחוב בל' חצאי של כסף וקבע לו זמן לפריעת חיבו וכתוך כך התקין שמעון דרכו ללכת למדה"י וכשהגיע זמן הפרעון תבעו ראובן לשמעון בקש שמעון להניח לו אותו ממון בעסק למחצית שכר להוליכו עמו ונתרצה ראובן בדבר ואמר ל"י כן יהא והניחו בידו ואותו ממון לא הגיע ליד ראובן ולא ראהו ולא נתייחד ולא ידע מקום המקח שנקח ממנו אלא שדברו הדברים ונתן ראובן לשמעון חצי זקוק להוצאות הדרך וקבל עליו שמעון כל הוצאות הדרך בפני העדי' וקנו בידו והלך שמעון לדרכו ופגעה בו סדת הדין ונטבע ולקחו בני חבורתו חבילתו וכל ממנו שהי' שם עמו ועשו לשמים והוליכו עמהם ומכרו מה שמכרו ולקחו מה שלקחו ובשובם הביאו הכל לפני ב"ד וכ"ד מינה אפטרופוס ופרע לראובן חובו וכן לשאר בע"כ והוצרכנו לשאול אם יפה עשה אותו אפטרופוס שפרע לראובן כל חיבו או לאו.

כך דעתי נוטה שמאחר שממנו של ראובן בא ליד שמעון מתחלה בתורת מלוה אע"פ שאח"כ אמר ראובן להניחו ביד שמעון בתורת עסק למחצית שכר לא נשתנה הדבר מתחלתו ולא יצא מתורת מלוה שהרי לא נתייחד ולא נראה לראובן לא הכסף ולא הנלקח ממנו ולא נודע לו מקומו אלא להוצאה נתנה דקיי"ל מלוה להוצאה נתנה אפי' בקידושין וכ"ש בממון הקל ע"כ ממנו של שמעון לפריעת ממנו של ראובן [הוא] ולא נכנס בעסק השותפי כלל ועוד מצינו שאין המעשה משתנה בחליפת דברים דתנן [ב"ק צ"ג ע"א] האומר קרע כסותי שכר את כדי חייב [ורמינהו] עלה לישמור ולא לקרוע לישמור ולא לאכד לישמור ולא לחלק לעניים ואמר [רבה] ל"ק הא דאתא ליד"י בתורת שמירה הא דאתא ליד"י בתורת קריעה אבל [היכא] דאתא ליד"י בתורת שמירה אע"ג דהדר ב"י וא"ל לקרוע לאו כלום הוא ובתורת שמירה קאי היג בתורת מלוה קאי ולא

לרבית המעית'ך ועלה הרבית לשישה דינר על מי לשלם הרבית. כך דעתי נוטה מאחר שלוי קבל מן ראובן אונקיות מן החוב שנתחייב ראובן על המשכון וגם ראובן נתנם לו על כן אין לוי יכול לנטותם לצד אחר ולומר בלבי [הסכמתי] לצד אחר שדברים שבלב אינם דברים ועוד שדעת הנותן הוא עיקר ולוי בעצמו קבלם על כך הלכך חייב לוי לתן לגוי רבית שני אונקיות לפי חלק המגיעו.

תתצד ראובן היה בידו פשיטי' וכא שמעון ונטל שנים מהם דרך שחוק והלך לו [לשעה] חזר אליו ועמד ראובן ותפשו וקרא לצבעון העומד שם [לעזור] לו ולקחה ממנו הטבעת שכידו וכבש ראובן את שמעון עד שלקח צבעון הטבעת שכידו והחזיר שמעון לראובן הפשיטי' וצבעון לא רצה להחזיר הטבעת כי לא השגיח אליו כי רוע מעללים הוא ומוחזק לרשע ולמסור ולהלשין וכיו"ב עתה תובע שמעון מראובן טבעת כי אמר מעל ידו נלקחה מי נתחייב ראובן בכך או לא. כך דעתי נוטה שחייב ראובן [לשלם] לשמעון הטבעת שלקח ממנו [צבעון] לפי שראובן העמידו עליו וגם כבש שמעון עד שנלקח ממנו ותנן [ב"ק ק"ז ע"ב] אם טחמת הגנב חייב להעמיד לו שדה בדאחויי אחויי ותו הא דאמר [רבה (שם ק"ז ע"א)] ואם הראה בעצמו כאלו נטל ונתן ביד דמי ותו הא דא"ה [אביי] לרבא (כ"ט צ"ג ע"ב) אישכחי' דועה וא"ל גנבא פריא בדוכתא פליגא יתביני כך וכך [בלב"י] כ"י ואזל ושקל מיני' מאי א"ל הרי הוליכו למקום גדודי חיות ולסטים וכ"ש זה ודוקא שצבעון זה [ידוע רשעו] אבל ישראל סתם דינו של שמעון עם השני מפני שיכול ראובן לומר לו אין לך בידו כלום וגם לא לקחתי כלום ממך דתניא [ב"ק י' ע"א] ההופר בוד [תישעה] ובא אחר והשלימו לעשרה האחרון חייב ותו הא דאמר [רבה (ב"ק צ"ח ע"א)] הזורק מטבע של חברו לים הגדול פטור מ"ט דא"ל הא מנח קמך זיל שקליה ולא אמרן אלא בצלולי' דקא חזי ליה אבל בעכורין דלא קא חזי ל"י חייב ולא אמרן אלא דקא אדיה אדויה אבל [אתי לידיה] השכה בע"י.

תתצד ראובן נתן לשמעון מנה בעסק ורווח בו שמעון עד שעלה למאתים וכשבאו לחלוק השכר רצה ראובן לטול מחציתו א"ל שמעון אין לך בו אלא שלישיתו שאלו ה"ל הפסד בדבר לא היית רוצה לקבל אלא מחציתו על כן אין לך בשכר אלא שלישות. כך דעתי נוטה שאלו הזכיר ראובן בשעה שנתן המעות לשמעון לטול מחצית שכר ואירע הפסד בדבר דינו שיקבל עליו ראובן שני שלישי הפסד הוא"ל ולא נתן לו לשמעון שכר

תתצו עיין מרכי נ"ק רנו ק'.

מתחזקת בצד אחר נוכח את הארנון מישראל ועד שלא יגבה את הארנון הרי הגולגולת בא עליהם ועד שזו נגבית באי עליהם [לעשוק] עירונים. אבל דרכן של ישראל אינו כן אלא כמו שנאמר בסוף המקרא ואורח ישרים סלולה שיושבים [ומטיבים] ככל מעשיהם ומסדרין ביניהם בדרך שמשדרין בערכין שנאמר איש כמתנת ידו ואין להפך ולגלגל ולכלות את הקרן אלא כענין שנאמר ואהכת לריעך כמוך וכן תרבות ישראל ומנהג הקהילות נותני עיניהן על הפקחין כענין שנאמר ואתה תחזה מכל העם וגו' ויושבי ומדקדקי ומטילי על כל ארץ בצדק איש לפי עמלו ולפי סיפולו והנין על אחיהם כאלו הם גוסן לקיים [מח] דאמרו [שבת ל"א ע"א] [מה דעלך] מני לחברך לא תעבד. ומה שמשילי על ליטרא של סרקמטיא [אינו] דין שיקבלו על ליטרי של קרקע שפחותה זו מזו וכן נוהגין חכמים חכמי הקהילות ודואים אם נוחים להטיל על הקרקע [ושומטין] את הקרקע לגמרי שאם באי לאוכלן מכאן ומכאן אין לו חיים ולא מצינו בכל התורה ששיעבר הקביה כלום את ישראל בקרקע [אלא] היוצא השרה לשנה. וכן בלקט שכחה ופיאה ועוללות ובהענקה ובמלכותא דארעא נמי כתיב והיה בתבואות ונתתם חמשת לפרעה ולא כלום [בקרקע] ומה שמוענין והלא יש מכר לאחר בציר אין בכך כלום וכלום יש לו מכר אלא על עסקי סירות איב אין לדבר סוף וחלא אדם קונה לעצמו כלי תשמיש ע"מ למצוא פרנסתו כגון העול והמזרה והקנקן למחרישה וכל כלי העגלה תיבות וחביות בתוך הבית ומצפה למצוא על ידיהן שום פרנסה כלום מטילי עליהם מתנות אמרת לא כך היה אלא דרך בני אדם להבין מלאכתו כחוץ וללכת ולשוטט בכל ענין שיכול וכשבאה פרנסתו נותן מנתו לפי ענינם אבל להתנפל ולהכביד עליהם לא שמעתי עכ"ל. וששאלת על ראשי הקהל הכאים לשנות ולהטיל מס כל כך על שוה ליטרי קרקע [כשוה] ליטרי מעות בכל מלכותינו אין נותני כלום מס מן הקרקעות ופעמים רצו בעלי כיסין לשנות ובא המעשה לפנינו ולא הנחנום דהא דאמרי [ב"ב ח' ע"ב] רשאי בני העיר להסיע על קיצותן היינו קיצת שכבר נהגו קודם לכן בעיר מימי קדם או שהן עצמן באי לתקן תקנות מדעת כולם [וקמיל דנתקיימו הדברים ואע"ג דכדבור בעלמא קא מתנו דגרע מפי מאסמכתא דכל דאי לאו כלום הוא הכא ודאי מהגי כההוא הנאה דקא [צייתי] להרדי במידי דאיכא רוחא להאי כמו להאי איידי דקני גמר ומקני כי ההוא דס' הסועלים [ציר ע"א] מתנה שיח להיות כשואל ואסי

(הלכות מס מרבינו יוסף טב עלם).

תתקמא) בני העיר הכאים להכניס מנת המלך ומטילים על כל איש ואשה בגזירה לתת מכל ליטרי או שויה בדבר העומד לסחורה כמו שעניהם רואות לפי צורך *שיעור וללאה יש לה כרמים וכן סוסקי על כרמיה ועל הסירות ועל כל שאר עמלה כאיש ברעהו ומועני שהכרמי טמון בפני עצמו ועל הסירות בפני עצמו שמשבצין יכול אדם למוכרם אע"פ שאין בהן [הנייה] עם הסירות עד [שיצאו] כמו קרן ורכית ואנו מטילי על הקרן והרכית. ולאה שוענת אין הכרם [כאותה] ליטרי שהכרם צריך הוצאה מרובה ומורח ככד בין בעבודות מרובות שלו בין באסיפתו ולא עוד אלא שבכל שנה באי שרי הארץ ונוטלי משם מנותיהם נמצא ²המטיל בו מוציא הרבה בזיעת אפו ואוכל קמעא ופעמים נשרף ונמוק והולך לו ומאומה לא ישא בעמלו אבל טמון העומד לרכית [אן] סחורה נוח הימנה שהרי משכנו בידו וממונו הולך וגדל ואוכל כלא עמל ובלא יגיעה ובלא עין ובלא שום הוצאה ואם מצטרך למעותיו יכול לעשות בו צרכיו ומועני זה כנגד זה איב הוא כמו שכתוב גיל שבדין שוענת לאה ושוענתה טענה ושאין נוחה [ככל] הסחורה [ושכרה] מצויה כמו רבית ליטסל בהן והן דברים הניכרים ועוד מאוכלי רבית אתה למד שמשמימי משה רבינו חכם ותורתו [פלסתר] ואמרי אלו הי יודע משה שיש ריוח בדבר זה לא הי כותבו [וכן] סרקמטיא נוחה ומצלחת וכספו ותמורתו תמיד בידו [ואפשר] בלא ספסר רוזוי דאינש עכדין [ליה] ספסרותא [לאסוקי] ארעא דבעי אריס דשקיל מחצה ואיכא עלה כמה הרסתקי כגון רוב חמה או רוב צנה מיעוט גשמים רוב גשמים ברך ארבה חסיל ילק נובאי שא"א להחביאו ולעשות שימור לו [כשאר] עמלו וכן [פירשן] חכמי [יבמות ס"ג ע"א] איר אלעזר אין לך אומנות סחותה מן הקרקע כו' וירדו מאוניותיהם כל תופשי משוש וגו' ותו אמר רב (שם) על ביני שובלי חזינהו [דקא נייסן] וכי והיאך משוים דבר [שמיפולו] קשה ושכרו מועט לדבר שמיפולו במנוחה ושכרו מרובה לדבריהם אם נוטלי אותו שכר מועט [הבא] מתוך צער וכאין על הקרקע נמצאו מכלין קרן ופירות ונשמש בעל הקרקע ויצא ריקם חיז לא תהא כזאת בישראל ולא שום פסוק בזה אלא בבני עשו שנאמר דרך עצל וגו' ופי' רבי יעקב בן אחי עצל זה עשו שנתעצל מתלמוד תורה כמסוכת הדק כמסוכת של קוצים שמחזיקים בבגדים של אדם הוא מושך בצד זה והיא

תתקמא) מרדכי ז"ב רמז ספ"ח וכ"י פרחג סי' קמ"א. "זכ"י צורך טעה. ²זכ"י המטפל זה. ³זכ"י פרחג סי' קמ"א. ⁴זכ"י מדעת כולם כהנהו טעמי דמתא דמתא לקתי' דרבה דלחמי נסדי סודי מדעת כולם וקא ח"ל דנתקיימו הדברי' כו'.

נחמן דאמר קרקע בחזקת בעלי עומדת בס' [השואל קיב ע"ב] ובס' המקבל (ק"י ע"א) ה"מ לענין גוף הקרקע או [מה] שגדל עלי' אבל לענין שכירות אמר' פ' השואל (שם) משכיר אומר לא נמלתי ושוכר אומר נתתי מי נאמן היד אי בתוך זמנו תנינא אי לאחר זמנו תנינא ל"צ ביומא דמשלם זימני' דשוכר נאמן בשבועה וכ"ש בדין זה דלאחר זמנו הוא ואעיג דאיכא למדחי [דמיירי] במשלטלי או במקרקע דיכול לשעון עליה לקוח הוא בידו. ועל אודות הבנין יקח לו בנינו אם מודה ראובן שבנאו ואם אינו מודה צריך להביא שני עדי' שבנאו משום דקרקע בחזקת בעלי עומדת ותו דרמי לראסי (כ"ט פ"ג ע"א) [דאמר] יש ראוי יביא ראוי ויפסוד ואין שמעון נאמן לומר כך וכך הוצאתי אם לא הי' יכול לומר לקוח הוא בידי מאיר ביד ברוך זיל היה.

תתקסג) ראובן מען על שמעון תן לי ספרי שהשאלתי לך ושמעון משיב תחזיר לי ספרי שהוצרכתי לשום משכון בדרך שלא רצית להשאיל לי בלא משכון טוב כסלים וראובן משיב לא בא לידי ספרך מעולם ולא ראיתיו והביא שמעון עד שהוצרך לתן לו משכון ספר אחד וראובן אומר אני רוצה למלוך מה להשיב ולערב אמר ודאי ספרך בא לידי דרך שאלה שהשאלת לי ונתת לי רשות לישאל לבני ללמוד בו ושמעון אומר להרים שנתתי לך שום רשות וגם למשכון לך מסרתיו וע"ז הביא עד וראובן אומר ספרך שם חתני בכית אכנים וגשרף ואין לך אונס גדול מזה. נ"ל אם לא הי' עד לשמעון היה שמעון נאמן בשבועה שהוא כדבריו ונמצא ראובן שואל שלא מדעת וקיי"ל (כ"ט פ"ג ע"ב) שואל שלא מדעת גזלן הי' והיה נאמן כדי שיהי הספר שבירו ועוד דמעביר על דעתו הוא וקיי"ל (כ"ט ע"ב) כל המעביר על דעתו של בעה"ב נקרא גזלן פ' האומנין והשתא דע"א מעיד כמוהו או סמרו מן השבועה כפ"י ר"ת (ברמז תתקנ"ד) והמותר על כדי הספר ישבע ראובן שנתן לו רשות להשאיל ויפטר כדאי' בס' המפקיד (ל"ז ע"ב) כגון שנתנו לו הכעלים רשות להשאיל ואעיג דבאין לידי שבועת שוא לא קיי"ל כגון ננס. ולפי דברי ראובן הו"ל השאילני [ואשאלך] דנעשו ש"ש ולא שייך למיטר שאילה כבעלי' היא מדלא סריך גבי השאילני ואשאלך אמאי שאילה כבעלים היא כמו גבי שמור לי ואשמור לך (כ"ט פ"א ע"א) ואמנם חתן ראובן שהשאילו ראובן אפי' ברשות שמעון חייב לשמעון אם מודה שהשאילו לו חמיו חייב כל הספר לפרוע מדר' יוסי (כ"ט ל"ה ע"ב) דאמר גבי השוכר פרה מחבירו והשאילה

לנו בחובינו אחלוק עמך כי גם אני לא קניתי היין מן הגוי אך שבני קנהו במקומי נתרצנו אני ולאה בן כי לא חפצנו להכעיס את הגוי בשביל דבר מועט כי צעק עלינו ברחוב שנתן לנו אלף ליטר' בדכית לכן לקחתי היין וזה אחלוק עמך וגם חפצת לקנות עמנו תחלה אלו ה' עגלות ונרצית לקחם בל' ליטר' ושמעון אמר להרים לא היה בדעתי לקנותו ואין לי שום עסק במה שלקחתי היין לכן שתקתי וראובן אמר שגרים לו שהכעיס הגוי עד שפרע לו כמעט כל החוב וגרם לו הפסד גדול ועוד מען שמעון שראובן איל כשקנה היין אם היין טוב אקחנו לעצמי ואם לאו תקחנו חציו בעיני. נראה דשמעון צריך לקח עמהם היין דקיי"ל (כ"ט פ"ג ע"ב) "ישותף כיורד ברשות דמי לומר שנוטל בשבח המגיע [לכתפים] וכשרה שאינה עשויה למע כשרה העשויה למע כו' היג ריח וכשרה כו' ומלתא אהרית' קאמר כלומר אם אחד מהם טרח בשדה וחבירו לא טרח לאשר לא עמל בו יתגנו חלקו כאלו טרח גם הוא דאודחי דשותפי למיטרח בשביל חכריהם וכשרה שאינה עשויה למע כו' ועוד איכא מלתא אהריתא בשותפי' דלא הוי בעלמא דהיורד לתוך שדה חבירו ונמעו שלא ברשותו אם אינה עשויה למע ידו על התחתונה כדאי' פ' השואל (ק"א ע"א) אבל שותף היורד למע שדה של שותפות שאינה עשויה למע לא אמר' ידו על התחתונה אלא יטול כמו שדה העשויה למע ואומדין [כמה] אדם רוצה לקח בשדה זו [לנוטעה] אלמא סתמא אפי' שלא גילה לחבירו כלום ואפי' בשדה שאינו עשויה למע חשוב כמו יורד ברשות כל כמה דלא מיחה חבירו בהדי' אמר' שליחותי קעביר כ"ש בנרון זה ששמעון ראה ושמע שהי' מתועדי' עם הבע"ח לקח יין בחובם ושתק ולא מיחה חשיבו שותפי כיורד ברשות ושליחותי' קא עבדי ואמר' פ' מי שהי' נשוי (צ"ד ע"א) הגי תרי שותפי' דאית להו דינא בהדי חד ואזל חד מינייהו ודן בהרי' ואירך אזיל כמתא לא מצי אירך למיטר לא ניהא לי' אלא שליחותי' קא עביר כ"ש הכא דידע שהי' רוצי' לקח יין בחובם ואפי' גלוי דעת לא עבד לגלות דעתו דלא ניהא לי' ביין הלכך שליחותי' קא עביר ויחלוקו עמו ביין לפי חשכון שיש לכל א' בחוב ושלוש מאיר ביב זלחה.

תתקסד) ראובן מען על שמעון תן לי שכרי ששהית כבר בביתי מ"ו ישנה ושמעון משיב נתתי לך שכרך אדרכה תן לי מה שבניתי בביתך שהיתה צורך לו וראובן אומר לא אמרתי לך לבנות. נ"ל ישבע שמעון שנתן שכרו לראובן ופסוד ואעיג [דהלכה כרב

תתקסד) כ"י פ"ג ס"י ט"ו.

תתקסג) מ"דכ"י פ"י ה"נפקיד רמז כ"ג וכ"י פ"ג ס"י ט"ו נמסרין רב.

לאסוקי בטענת ספק מחזקתיהו ולשבע ואפי' ר' מרסון מודה הכא כיון דלא מצוי לשבע בספק ואף שבועה שלא פקדנו כו' [אין להשביע היתומי' דלא תקנו חכמי' שבועת יתומי' שלא סקדנו אנא] אלא למול כגון שיש להם שטר ורוצי' לגבות מן היתומי' אבל כשהם נתבעי' והתוכע טוען טענת שמא שאמר השבעו לי שאינכם יודעי' שאינכם הי' חייב לי [אין] נשבעי' בטענת שמא ואפי' גדולים כיש יתומי' קמנים וכן אני רגיל לדון ושוב שמעתי כמו כן בשם הר' שמעיה מטרונא ושוב מצאתי [שכן] כתב ר' יהודה מפרייש בס"ס המוכר את הבית ושוב מצאתי בתשו' רב שלמוי גאון ז"ל לגמרי כדברי וכן [דין] בהרבה מקומות של הגדולים ששמעו דברי וישרו בעיניהם. אמנם רבי' שמואל ס"י בס"ס המוכר את הבית (ע' ע"ב) נשבעי' שבועת יורשי' אפי' כשהן נתבעי' ולא נהירא כדפי' ורב שלמיאל כתב: שיש לההרים על היורשי' ועל כל [היודע] מזה שיעיד בפני ביד ועוד מצאתי [און] לי בתשו' רב צמח ז"ל על דין [אחד] וסיים בו כך וכל מי שאינו גובה אלא בשבועה ואינו יכול לשבע סקע ממינו ואין גובה בין אלמנה בין בע"ח וזה ראי' למאי [דפריישת]. (כתוכה] לעיל בס"י [רנ"ש].)

תתקפ"ט בקצרה אישיב למאהבי מה שנתן חובות תמורת הערבונות לקח קרן ורבית מן חובות לא קנה ראובן ושמעון החובות ואינן יכולי' לקח מן החובות הרבית שעולה עליהם דאין אדם יכול להקנות חובות לחבירו בשום ענין ראי' בקנין הא אמרי' (כ"ב קמ"ח ע"א) שכי' שאמר [הלואתי] לפלוני הלואתו לפלוני משא"כ בכריא ואפי' בקנין אנכ קרקע ליתא בכריא מדלא אשכח לי' בפ' מי שמת (שם) אלא הואיל ויורש יורשה או במעמד שלשתן אבל בע"א לא [יבמע"ש לא] מצי נמי להקנות חובו לחבירו שהרי אין שיך מע"ש בגני כדפרי' יא"כ כל הרבית ישעלה על החובות כל היכא דאיתא של בעליו היא ואסור לקח אותו אפי' אם יתרצה עתה לתן להם למסרע.

תתקצ מורי כתב בשם רבינו סעדיה דכל האומר משטה אני כך צריך לשבע שכן הי' כונתו באותה שעה כשהודה ולא אמרי' משטה אני כך אלא בנתבע

[דכשמת] ראשון קנה שני (כ"ב קל"ו ע"ב) וכלכר הבנים שנולדו לו כבר בשעת המתנה [זכו במתנה אבל הנולדים אח"כ לא דהא אין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם דבשעה שנולדו כבר הדר סודרי' למארי' ולהכי לא זכו אלא הנולדים כבר בשעת המתנה] אבל האלמנה אין לה כלום דלמא אין שם מותר על כתובת הזקנה ואי משום שכתב שמהל לה כל המותר שיש לה עודף על כתובתה הרי הודה שיש מותר חרא אין בלשון הזה לשון הודאה דלמא כמו שכתבתי כל מותר שיש להסתפק שיש לה עודף על כתו' ועוד מי יכול לידע מתוך הודאתו כמה יש מותר דלמא שוה פרוטה ותו לא ועוד אפי' לפי דבריה שמוענת דמיד כשמת חמיה ירש אותו בעלה [ונשבעוד] לכתו' מקרקעי ומטלטלי' של חמיה חלק בעלה ולא היה לו כח למחול ולהפקיע שיעבוד כתו' זה אינו דה"מ מקרקעי אבל מטלטלי' יכול למכור ולתן [ולא] תנכה מהן כתובתה מדלא כתבתי ככתובה מטלטלי' אנכ מקרקעי ומעמא הוי משום דאיכ' בסלה תקנת השוק ולאו דוקא [למכור] אלא היה מתנת בריא כמיש ר"י ואין להאריך כי יותר ממה שאני כותב בסני כבודכם [הכל] עמכם ואיכ' כיון דפטרנה משבועה והימנה לגבות כל נכסי' בעלה היודעי' ככתו' ועוד נתן לה במתנה מטלטלי' העודפי' על כתו' יש לה כח לתת במתנת בריא להפקיע השיעבוד אישתי [מהן] כדפי' ועוד דל כל זה] מכאן [כיון] דמענתה טענת ספק [היא] דלמא לא הי' שם מותר על כתו' נמצא שהיא טוענת טענת ספק והן ודאי זוכי' בנכסי' ממי' אי לא הו' מותר [זכו] במתנה ואפי' אי הו' מותר יורשי' הן את אביהן ונכסי' ממי' בחזקתיהו קיימו עד שתישבע אמס [וזאת בטענתה טענת ספק] אין [יכולה להוציא מידם] דאין ספק מוציא מידי ודאי ועוד דאין האלמנה גובה את כתובתה אלא בשבועה והיא אינה יכולה לישבע [שהי'] שם מותר.

תתקפ"ה ועוד הא אמרי' בפ' הכותב (פ"ד ע"א) מי ישמת והניח פקדון או מלוה ביד אחרים כו' עד ר"ע אומר יתנו ליורשי' שכולן צריכי' שבועה והיורשי' איצ' שבועה והלכתא [כותי'] כדפסקי' בגמרא הי' כיון דהיתומי' ממי' זוכי' קודם שנשבעה והיא אינה יכולה ליכות אלא בשבועה נכסי' [בחזקתן] קיימי' ותו לא [מצית]

תתקפ"ה הוסיף וכיוס למי' נכסי' שלפני זה ונחשו' ונייווני וד"ק וכת"י ח"ד ופיראג הוא נכסי' לי' עם שלפניו ונטעמו ליינו הסופרי' כן ס"י חדש. (הגהתי עפ"י חשו' ונייווני. כ"כ ח"ד סתום ושלום ונ"ב ס"י.)

תתקפ"ט וינדכי' נ"ב רנוז תרי"ד ד"ק ס"י ק"א ד"ל ס"י ה"ד וכת"י פארנא ס"י תנ"ב וד"ד קניו וכ"י פיראג ס"י קניו ומתום עלי' מנ"ב ס"י. ועיין לעיל ס"י ק"ן ותתקפ"ה.

תתקצ וינדכי' סנהדרין רנוז חס"ב הנני' פיו וטוען אוח טי' ד"ל ס"י תיה וכת"י פארנא תנ"ד וכ"י פיראג ס"י קכ"ז ועיין תשנ"ן ס"י תקצ"ג. (כדפי' כתוב נפי' יש נחלין וליחא שם אלא נפי' מי שנת וגם שם אינו מנוכר להדי' אלא מוכח כן ויועסה דליסר גיורא עיי"ש נכס"ס ותוס' ד"ה ש"ג והנ"א וע"ע נ"י חו"ט ס"י ל"ג וטור ונ"י שם ס"י פ"א וס"ך ס"ק ע"ג ודוק.

מהר"ם בר ברוך

ס"ה סה' (פ"ט) (נ"ב ד' קמח') ישיב'ם המלוה מסמח
 מיהה ואמר
 הלוואתי לסלוני קונה בלמיהה אפי' דליחיי' נבריה אפי' נקנין
 אינו קונה אם לא חננ קרקע דמחנה שכי'ם שויה כירושה דאמר
 רב פסח הוהיל יורש יורשה והילכך ניקניח הלוואתו אף
 בלמיהה :

ס"ו פו' (ה) וקיבלתי ממורי רגיי אליסור דמיין מיכ
 דהיי"מ בהלוואתו של ישראל חבל
 בהקפות של אפי' אשר סיבס דבר שוה לא סמכיי דעתי ולא
 קני אפי' נמחנה שכי'ם ערע וקרוז נפייני הדבר שאפי'
 אם יש לגוי משכון גיד ישראל דהויה ליי כמו הקפה
 דישאל מני לא קני משכון כדאיתא צפי כל שפה (ד' לא) :
 דלא קרינא גיה ולך חביה לדהק :

ס"ז פז' (ו) פסק זקני (ז) דלי הוה דאית' פרעתי וישנע
 שנועתי יורשין ושקיל דלחכי יורש הוא
 והיינו דלמר רב נסמן (נ"ב ד' קמז') ומודה שמואל שאם נמן
 שכי'ם שטר מוז לסנירו שאין היורש יכול למסול דהוא נמי
 יורש (ס) וגם בשנועות ולא נפי' שנועה היורשים אבל הכי
 (פ) דנפי' שנועה היורש יכול למסול היורש (נ"ב סס) אי
 אמת בשלמא מחנה שכי'ם וכי' עק איהי כשל חורה ופסאפו שכי'ם
 ולא אחי יורשין דאוריית' ומנטיין דאוריית' מולה שמואל במתנתא
 (י) (ספר כלן נהכיי אשר לפני ב' דפי' עד אמצע ס"י ק')

ס"ח פח' (ז) (השתקתי לכוון השאלה מהתפתחות): אי הילכח כמר
 בר רב אשי נמ סך שנועה : (כ) ורב הוי הדין
 ראיי' דהלכח כוחיי דלמר לקמן (שנועה ד' מא) : נפאלן
 רמטיק שטרה על חנני' ואם איל הדין אישחנע לי שלא
 פרעתיך איל זיל אישחנע ליה ומה החס דאית ליי (ל) עליו
 ממון נמור גשטר מילורייתא יכול להסוך עליו שנועה היכל
 דליה ליי עליו אלא שנועה דאוריית' לא כיש דעלי אחר ליי
 אישחנע לי ולפי דנריו מאן דמליג עליה דמר בר רב אשי כיש
 נהיהא דלקמן איכ' חיקטי ליי הא דחנן (סס ד' מה) . הנא
 לפרע מנכסי יחומים לא יפרע אלא בשנועה וטעמא משום
 דחי הוי אצובין קיים הוי שפין ולמר אישחנע.

ס"ט פט' (ח) (פ"ט) ישיב'ם מרע שבויה הממון שנידחו שיש
 גיד פלוני (ג) הוא הודלתי
 הודלתי כעודא דאיקור גיורא (נ"ב ד' קמ"ט) דלחיי דהיי
 זוי שניד רבא רב פרי ניכח וקנאס רב פרי בר ליחנה בירושה
 ליחיי נמי נמחנה שכי'ם פרע ואפי' אינו יורשו וכן הוכר רנחיינו
 שנרסח אף רני' אלי' היה עורס כדברי האלפס שכתב
 גסס רב הוי גאון דנמחנה יורשו של בר כגון רב פרי רני'
 דאיקור גיורא על ז' אפרו חכמים דאיתא בירושה אישא נמחנה
 כדלמר (נ"ב ד' קמ"ט) יחנה יקיה (ד) יספון יירש כולן
 לשון מחנה הן ואי ליחיי בירושה כנין צן הגר ליחיי נמחנה
 שכי'ם פרע של אציו חבל בר דיהיב לתי שאינו ראוי לירשו
 כגון לנכרי דברי שכי'ם כחנזין וכמסורין דמי כמו של ישראל
 וכן אם נתן לגר נמחנה מחנה :

ס"י פ"א (ט) (פ"ט) ישיב'ם מרע שבויה הממון שנידחו שיש
 גיד פלוני (ג) הוא הודלתי
 הודלתי כעודא דאיקור גיורא (נ"ב ד' קמ"ט) דלחיי דהיי
 זוי שניד רבא רב פרי ניכח וקנאס רב פרי בר ליחנה בירושה
 ליחיי נמי נמחנה שכי'ם פרע ואפי' אינו יורשו וכן הוכר רנחיינו
 שנרסח אף רני' אלי' היה עורס כדברי האלפס שכתב
 גסס רב הוי גאון דנמחנה יורשו של בר כגון רב פרי רני'
 דאיקור גיורא על ז' אפרו חכמים דאיתא בירושה אישא נמחנה
 כדלמר (נ"ב ד' קמ"ט) יחנה יקיה (ד) יספון יירש כולן
 לשון מחנה הן ואי ליחיי בירושה כנין צן הגר ליחיי נמחנה
 שכי'ם פרע של אציו חבל בר דיהיב לתי שאינו ראוי לירשו
 כגון לנכרי דברי שכי'ם כחנזין וכמסורין דמי כמו של ישראל
 וכן אם נתן לגר נמחנה מחנה :

ס"יא ק"א (כ) (פ"ט) (שנועתי ד' מא) הוה דליל לסנרי' כי פרע
 לי פרעין נאפי' ראובן
 (ס) ושמתון אזל סרפיה נאפי' סהדי אפרייני ופסקנא דלכח
 אמר ראובן ושמתון דלא לרטיה כחי רב אלפס יש אומי דהיי
 סהדי

ה ג ה ו ת

(ט) זיל נכרוח' (ח) זיל סיו : (א) זיל כמאן : (ב) זיל כהייה : (ג) זיל של פלוני : (ד) זיל יסזיק ופי' נגמי : (ה)
 מרדכי נ"ב פ"ט ס"י חרי"א : (ו) ראשי חשו' ז' הוכחא נמרדכי סס ורנני' ד' קיס ע"א : (ז) זיל דחי טעין הלוה פרעתי ישנע המקנל
 שנועה כוי וביה נמרדכי : (ח) זיל גס : (ט) חבל היכי דהיורש יכול למסול לריך לישנע היורש יבדלמריין אי אמת בשלמא כוי כלי-
 פיי כיון דדיו כיוש אין לריך שנועה היורשים בני המח כמי'ם הש"ך ס"י פ"ז ס"ק י"ז ונפי' מ"ו ס"ק ד' דהיכל דלחין היורש
 יכול למסול וזכוחו מן החורה אין מעכב שנועה סורשים חבל אי הוי דינו כלוקס הי לריך לשנועה היורשין כמנזר נפי' ס"ו
 ס"י פ"ז כן הוי כנאנ"ד דנאווהיריחא : (י) אולי זיל נעככסח שטי'ם לנעלה וסורה ומסלחו אינה מסול כחנזונ' ד' פיה פ"ב
 ופי' ס"ו ברנני' (כ) הדינא הרש"ם נקילור בשנועה ס"ו ס"י : (ל) נכיי עמון עליו ופי' (מ) זיל דנימ דק ס"ו :
 (נ) זיל ס"ו : (ס) ליסא נכיי ופי' :

מהרים בר ברוך

צירושלמי דר"ם מקום שנהגו דהוי כמו נדר ונשאל למכס ומחזיין לו . מאיר דבי ברוך דר"ם :

סי' קפ על ענין ריבית שסוּפּוּן שמעון על ראוּבֵן פּעַם א' השכחתי לך משכון של פּוֹכֵס וּלְאִסְר

(ג) הימים פדיותי המשכון (ס) ניר ממך ונחתי לך ריבית מירי לירך ולאסיכ נחן לך הפכר'ים ריבית ופחה אני חובב ממך שחמיר לי הריבית וראובן השיג נאחשו הפעם כשפדית המשכון לאו אל חתן לי ואחז' אחרת כן הוא נחן לי פסק רבי' ריח שאפילו נחשו הפכר'ים לשמפון ריבית אסור לחשו לראובן ואסור לראובן לקבלו אם לא שמשעה שליה שמעון המעות מראובן על המשכון שהיה מחולק לגמרי מן המשכון כאלו מכרו לו שלא היה לשמפון כלל עסק עם המשכון אז יש לו ליחן לראובן מה שנתן בניו וכל השנויה ששאלה נהוג פלמ' להשניע המסויג שנויה זיום הכניסה הנא ראשון :

סימן קפא וששאלת אם הקטנים יכולים להנשא מן הנכסים כדרך שנישאו

הגדולים נשי אביהן ושוב יסלקו הנכסים הבוחרים . לאכן אלא יסלקו הנכסים נשוא כדחנן פ' יש טולין (דף קל"ט .) הניס ננים גדולים וקטנים וכו' עד ואמרו הקטנים הרי אנו יושאין כדרך (פ) שנישאה אין שומעין להן אלא מה שנתן להן אביהן נחן סיי ירושו הגדולים כל מה שנתן להם נשייו :

סי' קפב וששאלת כמה שיעור כחובה זה חלוי נמנהג המלכות ואם אם אין

לכס מנהג יש לכס לנהג כמנהג מקום הנישואין ואם נישאו עם חנהגו כמנהג הקהילה המוכה לכס ואם גם אין מנהג להם אז חנהג אוחה כחובה החוקמות עמשנפ היואל נעיר מלגד ומתחם זה שהן פיקר כחובה לנחולה וכל זה חזו משקלו שנים ומתלה למשקל אצרו ונשחבל לגנוח כחובתה יש להשניעה שלא עיכבה כלום שלא נחנה ולא נזונה פן הנכסים שלא דין לא נשיי נעלה ולא לאסר מוחו ויש לה לשום הכל ואפי' כרים ובקמות אין (פ) ליסול אלא נשומח כחובתה ואפי' נגדיה שזין לה כדאי' נפי נערה (דף נ"ד .) אצל העסים שנחנה אין לנכות לה והיחומים יכולים להנכות לה מתקרקעי או עכל מיני מטלטלי שירלו ולנח קטנה יש להן ליחן עישור וכסים פן מתקרקעי שהנים להן אצין ולא עמשלטלי כנון אם הניח להם שיה ק' זק' קרקע ואפילו הניס להם אלק זקקי' מטלטלין לא יחנה לה אלא י' זק' שהן עישור נכסי הקרקע דפניסה אינה כחנאי כחובה (שם דף ס"ט) :

סי' קפג וששאלת אם מנילה נכסא היקף גויל ועמוד פסק ר"ם כיון דנקראת

פסק יביננא לה דין ספר חורה נר מסדא מילתא ריבין לה דין אגרא לפנין שאם הפיל נה ג' סוטי גידין וכל שאר חסר נפסחן כשרה (מנילה דף י"ט .) ונמס' פוסקים (ג) (לא מלאחי) יש שיש לכחוב מ"ג שורות נענילה כמנין מטעות שנאלה עמסי :

ומה

ח ה ה ת

(ל) כפול לקמן סי' חל"ט עיי"ש . (מ) ארוכות סי' ל"ה מרדכי פסטים ס"ד סי' ח"י"ג הנמיי הלי' שנופות סי"י"ג (נ) נכ"י הימני . וליח ליי סחרא . (ס) ל"ל נידו . (ע) ל"ל שנישאתם . (פ) ל"ל לה . (צ) (נ) נבמיי פ"ח מה"ל מנילה אוח ג' נכס ר"ח שמנילה יש לה כל דין סיח גם למנין השיטין כדאי' נכס' יופרים : ור"ל גני סיח שם סיג היו והיג (מנילה . הגר"צ) :

ענינים הרבה מעין הכס מיהו עוד הניא היכ אצינדור דאי"י מסי חלק (דף ק"א .) דקא אמר החס אמתני' דהלוטש על המכה מענינים כלי על גז הפין נשנה פ"י כלי מחכות ללגן ועוד מ"י אחר פירשי ז"ל החס שאמנכין אה הפין נשנה שלא יחסטס הנפס כ"י וכ"ש שמוחר ללוטש לו ולמחוד לו . ועוד העיד היכ אצינדור ז"ל שפסס א' פס רנ"י שמה ז"ל נפיינו ואשה אחת למדה למורי היכ אצינדור לפס והיה לוטש לו על הפין נשנה נצוקר ונערכ ויהי לראש ומעשה נב ורואי לסמוך על פין גדול כמזה :

סימן קעו מעשה נראובן שהכה את שמעון ושמעון נשעה שהכה נעוד שלנו פס

קראו לראובן ממזר ויכרו לרין לפני היכ ילסק ורזה ראוּבֵן שגם שמעון יעשה לו דין נשניל שקראו ממזר וספרו מוהר"ר והניא דאי' לדבריו והיה כי יסם לנצו והשיג :

סימן קעז וששאלת ראובן שנחן לו הגוי כספו להלוות נריבית הואיל ואינו נהנה ראובן כלל והריבית

יב' לירי גוי כך דעתי נוטה שאסור להלוות כספו של גוי לישראל נביניה דכיון דאין לו שליטת לגוי אישחכס דישראל קשקיל ריבית והיה ל"י ריבית הנא מלוה ישראל למלוה ישראל דחיר (נ"ח ד' ע"א) : מלוה ישראל מעותיו של נכרי מרעה הכלי אצל מרעה ישראל אסור כילד ישראל שלוח עמות וכי אם העמידו אצל פכר'ים מוחר וסריך החס כיון דאין שליטת לפכר'ים אישחכס דישראל קשקיל צ"ח ומחרן אמר נב פסא כנון שסל ונחן ניד מכלל דנפ"ח אסור . מחכיבת ידו של היכ סיים פלמ"אל חולפת סימ' :

סימן קעח יש יופרין יחירט שער צ"ח השסיסה צו"ס והכי שמשע נצכרות פ' הלוקס

נחמה (דף כ"ד) : ר' יוסי נר משולם אומר פוזה מקום לקופץ מייק ומיין וסופס ונגדו צו"ס מוחר משום דהוי כלאסר יד הא נפ' רהוא דרבו אסור כדמר החס (שם דף כ"ה) . כנף אורסייה הוא מיהו יש שמחירין דכי היכי דמוחר למרוס משום דהוי כלאסר יד כמו כן מריטח עוף צו"ס מוחר משום דהוי אב מלאכה שאינה לריבה לנוסה ופסור פלי' דכי היכי דחוד כלאסר יד היג נחיר מלאכה שאינה לריכי לנוסה ועוד יש קנחא להחיר כיון דקספו לחלוש כל הנוזה מה לי קודם שסיסה מה לי אסר שסיסה (ג) ומשעם זה נמי ללגן הסירסא צו"ס מוחר דלא מיעפ"ח מנשר לננינה או מנכינה לכשר דלא הוי כמתקן מנא כיון דלא נאסרה אלא אפי' של פכר'ים לא מיעפי כמתקן דאפי' מוחר רגילים לשממה על האור :

סימן קעט (ט) וששאלת על מי שנגיל להחטותה בכל שנה חגיגת לפני

ראש השנה וייהיכ או מי שנגיל שלא לאכול נשר מ"י נחמת ועד סיג ורזה לפזור נו עממה שאינו נכירא א"ל מורי קרובי היכ יהודה הכהן ז"ל שצריך ג' הדיוטות להחיר לו ורואי מסיג דנרכים (דף פ"א) : דנכים המוחרים ואחרים נהגו נהן איסור אי אחר ראשי להחירן נפניהם שנאמר לא יחל דנכו וכן שמשע

מהר"ם בר ברוך

מב

באנו כמחל' דליחא דמי לאסמורי גדליה שאזר כך (ג) אע"פ
זין להמיר גזא תחמה שאני מדמין ושא"מ מאיר גרי נה"ך
שי"י :

סי' תד (ד) בקצרה טשיני אח אהוני הגרי נעניי
מה שמתן האפסרושם מונח
חמורם הפננונוח ליקם הקרן והריגות מן החונות נא קני רבונן
ושמתון מן הסונות ואינם יכולין ליקם מן הסונות הריגות
שעולה עליהם דאין אדם יכול להקנות לחבירו סונות נשום ענין
דאי נקנין (ה) המשכון האחר (ג"כ ד' קמ"ח) שכיב מרע
שאמר הלוואתו לפלוני הלוואתו (ו) לפלוני מה שאין כן נכריא
ואפי' נקנין אבד קרקע ליחא נכריא מדלא אשכח בה סי' מי
שמה אלא הו"ל יורש (ז) ואי נמעהד שכתב אבד
נענין אחר לא ובמעהד שלשון נמי לא קני ונא מלי איש להקנות
סונות לחבירו שהרי אין שייך מעמד שלשון נגוי כדפריש' ואיב
כל הריגות שעל הסונות כל היכא דאיתנייהו הוו של נעלים
כדאשויס' ואסודים ליקם אוחו שהקנו לו ואפי' אם
יחלה לו פחה ליחן להם למעמד' ושנסו מאיר גרי נה"ך
שי"י :

סי' תט (ז) כהן שכתמד ועשה חסונה לא פניעיא
לכך נמתן דאמר גפי נחרח דמנסוק
(ד' ק"ס) הו"ד נפסיס' והסתווה לפי' ושנ קרננו ריט נייסוס
אלא אפי' למ"ד אין קרננו ריט נייסוס ריט קרנן דמקמט אבד
נשיאח כפייס דנגנולין לא כדכתיב אך (ס) לא יפלו הכני הנמות
אל מזנסה' נירושלים ועל כן יכול נישא אח כפיו אח סוד
נחשיבס' :

סי' תי (ע) בכור להפקיס קודשחו על ידי פוט
האם היכא שינא לאריר העולם

לא ידעתי מה שאלה דאלו נבעלת שום פילד' הולך קודש כמו
חמישה שילד' ואם נכור שולד נעמוו שאלח הא אחר ריט נייסוס
נכירות סי' כל פסולי המקודשין (ד' ל"ה) ופי' מעשר נעשה
(ד' נ"ג) מוס אמיר נכור קודש שילא לאריר העולם ודוקא
שנסמט על אורו מוס אבד קודש נכיר נעל מוס ים לו ואפי'
הפינה נכור נעל מוס כדחתיא סי' נעשה המקשה (ד' ס"ט) :

סי' תי (פ) בשר שנחלס ושהה כדי מליסה ונחנורו
קודם הדסה נרוחטין נכלי שני
לא ידעתי מפי ארון נה משיס דאמר נירוטלמי פי כירה (ה'י
ה') מתן אחרת כלי מרס נילע חגלין אינו מהנשל פי' מוסוס
דמינו נכני שני ואל חשיני מה שמולגים חרנגולת נכלי שני
דהיינו שביד טלדות נר דהחס נא נמנהה ואם שלט הדס וסוד
ונלס מ'אמר כלא נמנלה חור ויואל הדס עמי מניסה אי עמי
ללא אבד נשר זה נכנר נבלח ושהה כדי מניסה טוג אין מליסה
ולליה מועיסיס' נהפליסה :

סי' תז וישבעתי שני' הייס נהן היה אוסר חרנגולת

שנחלנו נכני שני ונחלה אח
מ'ין סריסה או נבינה ש:חנולה נשמיסה' מוסוס שמניניה דאיסורא
שנעמי האסרן מינה ואל דמי נרס דמסיק נירוטנתי (י)
וניחיו רי' יוסי נר' נון (כ) דהחס אף נכלי נמושה איה כן
למימר כלי נמושה נולס דכלי נמושה שקשה ודאי לא ואל
חמהה שובגס' ל'דיס דס שנולד חרנגולת של שמיטה ואל
אמירן סודר ונלס נעשה מליסה או נעשה לליה דהבוא לא
מוסוס איסורא נוכניס' אלא מוסוס שאחסיב סודרין ומתיחתי' התיס
ומדיס' אוחן הקערוס' כן היה מנמרינו מירינו הקודש והאי
דנשר דמינע' א לך שנחלס ונחורו קודם הדסה נרוחטין איבא
למימר דמסערינן מלס שעל נכיו דמויפס' ואפי' דאמר (ג)
סי'ק דנינה דחלס לטעמא פניד וסנמי' נא נסיל הכי

הגות

- (ג) אולי זיל אעפ"כ יש להמיר כו' . (ד) אריות סי' החקקים . (ה) נר' דייס' הוא .
- (ו) ליחא נכני וסיס' . (ז) זיל או . (ח) אריות סי' החקקים נאודין . מדכי סנהדרין סי' חשיב' הנמי' סיו
- מכלי' סועין ונטען אוח ט' . (ט) שריח הרשניא סי' החמיר . (י) זיל החי' . (כ) זיל והחני' . (ל) לא
- מלאחי ואולי כיון לר' יוד' אי' דהוי נכלל חגלין ויחר נר' שהוא סי' וזיל פי' וכו' נר' לים' . (מ) אריות סי' אי' מדכי
- מנילה פי' סי' חמיס' הנמי' סי' סיו מה'ל' חסלה סי' אי' . (נ) אריות סי' כי' מדכי שם הנמי' שס' סי' ג' .
- (ס) ליחא נכני וסיס' . (ע) אריות סי' ג' . (פ) זיל חסדן . (צ) זיל ותשלין . (ק) אריות סי' חשיב' .
- ד' . (ר) סי' הוא . (ש) זיל וכל דיניס' המפורשים נמי' כל כחני' הקודש נוהגין נשלנו . כיה שס' . (ת) נכני

כל וסיס' :

מהרים בר ברוך

והזקק נשים ואצ"צ דליריין (גילה דף ל"א) : חוסמות סקרקע מחיר (ו) ומפקים אצל לא סוחר הניח כשפשו לקיום שלא להסירו נשנה אצל דף עשייתו להסירו נשנה . זה סינור זה אינו סינור (שנה דף מ"ט) : פי הקונטר' מנוסה אינה מסניור ע"מה ואמ"ש שבנוקה זה אינו סוגן סינור הואיל ולינפל עימדה אצל הנגד כולו סינור (ז) דמוחר לשזור סחירה חסור דכשטוחתו מערנ שנה לינטק עומדות ועוד מלאמר פי סניור (דף קמ"ו) : מהו למינרו סניור נשנה וכו' לפתח קל עכוון ואסור איכ לגבי חסור לא עכוון נמי אלא כהוליא ושרי (ס) וסחירה נכלים נמי אין כחן דלין זה כלי שהרי הוא מסונר לקרקע ופיר דמקנקל הוא וכל המקלקלין פטורין (שנה דף קמ"ו) ומיהו הכא פטור ומחר דלורין חובל נפש הוא (ס) (כרמחמט עם דף פירקין) (ס"ט דף קמ"ו) :

סי תב סוסים שולאין נפרומניא ובאפטר שקורין (הלסטר) נלשון אשכנז נזמן שדרכו זו נסול הוי כפרה ארומה שדמיה יקרן (שנה דף ג"ג) ואורסא נהכי נמוסירא ושרי ולא סגינ כמסאוי וחו החס אל חסיו כסוס כפרד אין בנין נמתו ורסקן פדיו לנגוס אלמלא דלוחיא נהיריובו ומיהו כשפניהם יחד לא ילא אלא כשפסקיו רעים והכל לפי הפנין וחורח כלי פליהם ומחר לפנטנס ולטומס נראש הסוס נשנה וכל נהמה אסורה זו ללא נשנה :

סי תמא (י) אסור לנגד כוס שהיה זו יין או מים נמטה או נשום דבר נשנה מטוס דלחו לדי סחיסה או לבינון ולא דמי למנגד יריו נמטה או נסולקו לפי שדיו הס מלוכלכות ואפי' ידיו צריך לנגס היסוד זו נזק קודם שינגס נמכה או נסלוקו דלא ליחי לדי סחיסה ולבינון : רבי מאיר שיסי :

סי תמב מעשה גא לדי נאשה אשה שקינלה פליה להפניות כל גי והי' ונ' עד ראש השנה ולאסר הפסס אלה המני מחי יש לה להחטיל ולהפניות אס מחמין פד ריש אייר או מיד אגב ריהטא (כ) חומר דחאר נמסי (ג) ספחים אין מחענין כל ימי ניסן אלא הבכורו נערב הפסה ואומר מיה דרפניה (דף י"ב) יסיד שקינל עליו חעניה שני ופמיטי ושני ככ שהיה ופכטי בו ימים הכחויים נפנילה חעניה אס נדרו קודם לנזירחיתו נדסה גזירחיתו מעני נדרו ואס גזירחיתו (ח) מפני נדרו ידסה נדרו מפני גזירחיתו והכא נמי שסל נדרו אסר הפסס הרי קדמה גזירחיתו לנדרה ואע"ג (ג) דנפלה מגינלה חעניה (י"ה ד"ט) : דבר זה לא נפל כן מכה ככל המקומות שאין אומרים חסנוים (ס) כל ימי ניסן : הפירקתי :

סי תמג הגאונים חיקנו נשחי ישינוה נדן מירדות צין אערה מאים עלי צין אערה צענא ליי ומלערנא ליי שאפי' י"ב סודש אין משהין אוחה (כחוחות דף ס"ג) : אלא משחלדין לעשות שלום ציניהם ואס אינה שועפה נוספין לה גש לאלתר ואין מכריזין עליה די

סי תמר מיכן יש ללמוד (ג) שאם הלוה עכויס מסוח לישראל : נדיניה אסור לישראל אסר להיות ערב נמוסר ישראל הלוה שהרי עכויס נמר ערנא אזיל וקעניר ישראל (ק) אצל חשימון עליו נשך אצל אס קינל פניו עכויס לחנופ ישראל הלוה חסילה כדיני ישראל אפיס שולקס הדיניה כדיני עכויס מוחר לישראל להיות ערב דהשחא אינו עובר נכנסו וישראל נמי שבונו נעכויס אסור לישראל לעשות ערב נכנר ישראל סנירו הלוה נשניל הפכויס על כדיניה דאיכו הוא דקיהיב דיניחא ולא הפכויס דפכויס נמר ערנא אזיל ואיל עכויס הלוה לישראל המנוה סמוך אערה דידך ואס קינל הפכויס לדון כדיני ישראל זו ונחנופ אס הלוה חזירה מוחר לישראל יעשות ערב : ח"ד (ג"פ דף ע"א) : ישראל שוה מן הפכויס מסוח נדיניה וניקס להסוירם לו ומלאו ישראל אחר יא"ל חסס לי ואני אעלה לך כדרך שאחיה מעלה לעכויס אסור ואס העמידו אלא עברס מוחר ואוקיפנא כשנסי : עכויס זה עמנו מעוהי ואפי' הלוס לישראל אסר זה שמוחר ומקיים נדיניהם וכן עכויס שוה מישראל נדיניה וניקס להסוירם לו ואמר לו ישראל אסר חסס לי ואני אעלה לך כדרך שאחיה מענה לו (ר) ואס העמידו אללו אסור ואפיס גלא (ש) של ישראל כיון שעמנו מעוהי ואללו ואמר לו הרי המעוה שלך שאחיה נושה די (ח) הרי נוטה לישראל זה אסור לישראל (ז) (ליחן פשו) ריניה לסומרא ואפיס שאין שליטתו לעכויס שאין ישראל נעכה שליס לעכויס ולא עכויס לישראל דנערין מהרועה אסור לסומרא והני לישני (ס"ט) דרבינאורב אשי ליחנייהו דהא נצטלו וכן סריס וכי הכי דאס העמידו אלנ ישראל אסור לסומרא דהוי עכויס שלוסו של ישראל היג אסור לישראל לומר לענדו עכויס קס משכון ולוה עליו פשוה (ג) כדיניה פישרנא נדיניה דהוי עכויס שלוסו לסומרא כי הכא והכאה נפי אסור לישראל לקבל פשוה מן הפכויס וליחן לישראל סנירו אפי' העמידו סנירו אלל

ה ה ה

(ו) ליל אצל לא חקקים ולא סוחר : (ז) ליל מה נמי יש ללמוד : (ח) אונע ליל אצל משום אין סחירה נכלים אין שייך כחן להחיר דלין זה כלי שהרי הוא מסונר לקרקע כדחשמת נמוך פירקין וכל רכלים : ופיר דמקלקל כו' והוא קאי לפיל אהבינא : (ט) סיים הוא והוא שייך לפיל : (י) ארוכות סי חקייא כשפוח : (כ) נכני אחר וסיס : (ג) ליל סופרים סי כ"א הלי גי וצי"ס : (מ) ליל קודמה לנדרו ידסה כו' : (נ) נכני דנטלה וסיס : (ס) נכני על וסיס הוא : (ע) ליל ועס : (פ) ליל מן : (צ) וקאי אהא דקאמר גימ דף ע"א ג' אלא לפכויס כו' : (ק) נכני על וסיס : (ר) ליל תוחר : (ש) ליל לקס ישראל כו' : (ח) ליל הכני : (א) ליל ליסול סימנו : (ב) נדי דסיס הוא :

מהרים בר ברוך

מח

זה לנכד מליחן הערצון לעכוים או נר' שיחור הישראל
התורה המסבין נלא הריבית חבל אש העכוים אינו אב כיון
שיכל לעכב העירובין ענור הריבית יעכב המסבין וזם זה
ה שראג רובג לוחן ענור העכוים מוחר לקבל שהיי הישראל:
שלים ולא ליום :

כ"י תב"ה (ע) ואם יכאל ימך למעוז ואמר
ישראל הא לך העירצון של
עכוים ואסיכ טען שלי הוא ורימתיך יכול המלוה לעכב
המסבין עד שיחן לו הריבית אפי' לוב שרי'ה לישנע שאינו
של עכוים ואמר זה אינו מחמין אלא לדגיד הרשעונים
ודגד זה רפי' צדי :

כ"י תב"ה (פ) ביה שאמר חרדי שאין לדמות ריבית
כי קחם עכוים הורגים והיי
כעיסה נידים וכי עכוים יוחר דע מחש: בדגן פוסרין (ז)
השיר ני אה הסס ר' (ק) יהושע מסי' וסכמים פוסרין
(סנהדרין דף ע"ג) (ר) מאי' סעמא דחיק דפטר הבולע כיון
שעיסה נידים (קידושין דף מ"ג) (ט) ועור ששטיה חזם
מיכסא (י) ומשום דיש שלים נדנר ענייה קמיינו שמאי
בזקן (ס"ט) :

כ"י ת"ן ועל האשה שגזמרה אש נעלה יורשה נל
שאין יורשה מדקמי' אין לה כחונה
ואל פירות ש"מ שהקן שלה ואינו יורשה נכלל בהלמוד דקמי'
אין לה פירות משמע שהקן שלה וכן משמע בתמי' כהונת
(ק"א) צדי'ה הילך כיון שהקן שלה אינו יורשה אך לרי' יומי
ולרי' אליעזר דמליני (א) לחיק (יבמות דס"ג) משמע דירשה
מדקאמר ר' יוסון (ס"ט דף ל"ג) נגמי' קמאי' מורו לנחאי'
דבשחא כחונה דמדידה (ג) לדידיה ל' קנים כ"ש מלי'א
ובעשה ידי דמדידה (ג) לא קני הילך היה יורשה דמד' זה
דדידה לא קנסינ' דלא (ד) אכל לחיק קנסינ' דלא ייח' וחי'
לא מירי' וס'ס'י נכונה יעקב צדי' שלמה ישיעית :

זה לשון אביאסף פי' האומר

כ"י תנ"א רב זכיר הוב מהפך צהיה אכעא וכי'
(קידושין ר"ט) עד פני המהפך
צפרה ונא אפר ונטלה נקרא רבש והי'ת אש קונה דבר צשויו
דמתי קלה לדינא דנר מיליא משום ופשיה הישר והסוג
שיכול לעולא ולקנות במקום אפר אכל נדנר הפקר או
מהפך שיהנה לו נמס וקרימי' אפר זכה ואין נקרא
רבש נדאכר (ג"מ דף ק"ט) מחנה ליה צה משום
דינא דנר מיליא יחין (פ"א פ"ד מ"ג ג"מ ד"י) נכלהקלה
כזה וזקנו על הסאר וכו' מעניין היענו והא דהנן צפי'
הניקין (נ"ט) המנהק נראב (ה) בהמתי' נול מפני דרכי שנים הי'ת
(י) השיס כמק' וי'ק' ומתן העני על זה והא דאמר פי' לא
יחפור

אלל עכוים דהא ליה ליי זכיי' לעכוים וכן פסק ר"ם כדמוכח
שמעתי' ודבר זה שאל רנ"י זקוני אה רנ"י דוד הנו'
והמיר (ג) אפי' לא רעמירו אלל עכוים משום דלא אכרה חורה
אלא ריבית הנאה מניה (ד) ללוה (ס"ט דף ס"ט) (:)
ורנ"י מנחם בדנר וחי' אין לנהוג היחר נדנר

כ"י תב"ה (ה) מצאתי פוסק מורי' רנ"י ג"ס
ריבית כלוי חייב
(תוספתא ג"מ פ"ה) ישראל שאמר (ו) לא והלוה מעויה צריבית
אסור ומשמע משום שאסור לישראל לשלום עכוים שיליה לו
מעוז מישראל צריבית דהכל ט"ס אפר אכל אש ישראל (ו)
לא וזהו מן העכוים לוב מישראל מספקא לן אש מוחר
אש לאו ורנ"י נרשום פסק שאס אפר עכוים לישראל לא ולוב
לי מעויה מישראל פניך שמוחר לפשות כן כדמתי' בהספא
(כ"ט) עכוים שאמר לישראל לא והליה לי (ס) מעוזה צריבית
לישראל (ט) דכי מוחר דהוי שלום של ישראל הלוה ואין כחן
ריבית ומי'ת חייב בהספא דאסור לפשות כן מפני (י) ומי'ת
נכנו העם היחר נדנר ולפי מה שכתבו אש לוב ישראל מישראל
סבירו לנורן עכוים וקל' עם העכוים צריבית ציוקר ועם ישראל
המלוה נמסוח ולאח זמן (כ) יפדה העכוים העירצון ונחן
לישראל ציוקר נר' שכל העי'ת לישראל הלוה ויש להסוד העירצון
נפי'כ אכל אש קלב עם מצירו ציוקר והעכוים אכל נר' שלא יחן
הישראל מתיכו כלום שהרי על דעת העכוים הלוה ואש מוכרו
טקנ' על העכוים יוחר ישנע שנופה ויפטר :

כ"י תב"ה (ל) ואם ישראל חייב לעכוים מעוזה
ודמק אוחו לשרוע ומסר לו
ערצונו ללווח מה שרעה והנך העכוים ולוב מישראל אסור ולנכ"ק
כשז' ישראל לפרוע לפדות ערצונו מן העכוים איל לא ופדה
ערצונך מישראל פניך אסור לקבל ריבית מישראל זה שהרי
לנורן ישראל שלום שהרי פי'כ היה לו לפרוע לעכוים ודמי
לשולם אש העכוים להלווח מחבירו צריבית דאמר לעיל דאסור
הי' לא ש"א דודאי אסור אכל ישראל השליל ערצונו לעכוים
ומישכנו צדי' ישראל נרשום לנורן עזמו ומי'כ לא פדה העכוים
ערצונו נפי' שהוא אכל והנך הישראל נעלמו ופדאו מוחר לישראל
לקבל ריבית מישראל דהוי כמוכרו לו אכל כשישראל חייב מעוזה
לעכוים ונחן לו עליהם עשכון ההם ודאי לנורן ישראל וזה
אפי' דאין שלימות לעכוים נר' דאסור כיון שמיר הישראל צה
צריבית :

כ"י תב"ה (נ) ואם משליל ישראל ערצונו לעכוים
והעכוים אכל אינו רובש
לפדותו אין ישראל המלוה יכול לעכב המסבין ולומר אינו
מסזירו לך אלא לעכוים דלא יהא אלא גזלן שנטל מזה ונחן
נזה (ו) וכל זמן שלא כחיי'אש ממנו והוא נפי'ן ודאי יחזיר
לו נפי'כ הי' לא שגא וכן פסק רנ"י נרשום מחור הגולה
ועסם משמע (ס) דודאי אש העכוים אכל שאין יכול הישראל

ה ג ה ו ת

- (ג) ועי' ארכות כ"י חש"ג : (ד) זיל למלוה : (ה) מדכדי צי'ת כ"ה כ"י שני' שלים : והוכחה גם נספר חמים דעים
להדגיד כפי' קנים כ"ס ריבית עפי' זה עד כ"י חין מעס יוחר ציוקר * (ו) זיל לעכוים * (ז) זיל אפר להעכוים *
(ח) זיל מצוסי * (ט) חיק הוא * (י) זיל מלאה העין * (כ) זיל ערה * (ל) מדכדי סס * (מ) ארכות כ"י חש"ג מדכדי
סס * (נ) זיל דכל * (ס) אולי זיל דדוקא * (ע) ארכות כ"י חש"ג זא' ח מדכדי סס * (פ) עי' השאלה נמחמסוח *
(צ) זיל כדחן * (ק) זיל יהודה * (ר) זיל ועוד פאי כו' * (ש) כ"י ויחם גם נשליח עכוים עיירי כדמייחי מחרצ בני
עמון * (ח) זיל דמסוס * (א) זיל אציק * (ג) זיל לדידה * (ג) זיל לדידי לא קנים * (ד) זיל ייח' * (ה) זיל הזח *
(ו) זיל החם שטס ויקק ומתן כו' :

נד. ונ"ל דמינה שמע"י שאם בא ראובן עם מערושיא שלו אצל שמעון להלות לו ממנו מעות על המשכון שאינו שוה הקרן והרבית ותעדיב ראובן לפדותו בקרן ורבית שקצב עמו אינו בלא משכון כלל נחערב ולא פרע הגוי לשמעון על ראובן לשלם הקרן רערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין (ביב קציו ע"ב) אבל הרבית לא יפרע ראובן מכיסו כיון דרינא רגוי בתר ערבא אול איב הגוי אומר לשמעון תתבע מן הערב שלך ואיב הגוי כאלו הלוח ראובן משמעון ואמור ליטול הרבית עד שיתן הגוי. וראיתי שפסק זקני רפפור ולא מסעם שכתבתי אלא מסעם דלגבי קרן מקרי ערב בשעת מתן מעות אבל הרבית שלא הלוח לו הגוי כערב שלא בשעת מתן מעות ולרבירו אם הקנה לו לתת הרבית היה הייב לשלם לו הריבית ולגי ראסור לתת לו אפי' הקנה לו ובעשה בא לירי ודנהי לפני אבא מרי והורה לרבירי דוראי אם הניה לו הגוי המשכון או ערב גוי על הקרן והריח ובא ישראל (א) והקוף המשכון (ב) ממנו או פטר לערב גוי ונהערב הוא הייב לתן (ג) גם הרבית שעלה כבר אבל לא הרבית שמכאן ולהבא שהרי היה לו המשכון על הרבית מן הגוי ומים על ערב גוי שכתבתי קצת יש לפקפק אבל על המשכון שישט הוא כמו שכתבתי. וזקני כהב שאפי' נעשה ערב לגוי וקבל עליו הגוי שלא יחבץ מן הערב תחלה סותר ורעה רב"י גיל בזה מטום רקתני שקבל עליו לרן כריני ישראל ורגוי ישראל לא יחבץ מן הערב תהלה.

ננ. (ביס ע"א ע"ב) תיר מלוח ישראל מעותיו של נכא מדעת של נכרי ולא מדעת ישראל כיצר ישראל שלקה מעות מן הגוי ברבית ובקש להחזירם לו ומצאו ישראל אחר איל חנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לגוי אסיר ואם העמידו אצל גוי מותר ואוקומנא רוקא בשא"ל הניחם צ"ג קרקע והבסר אינו אם נשא ותתן הגוי בירו מותר אבל ברבורו לא ראין שליחות לגוי רגמרו כל התורה כתרומה וליש אינהו לריון וליש (א) אגן לרירתו. וכן גוי שלוח מישראל ברבית ובקש להחזירם לו ומצאו ישראל ואיל חנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור ומרפרכי בשלמא סיפא להוציא וכו' שיש ראפי' ברבורו אסור אפי' לא נשא ונתן ביר ואפי' שיש לרתת רלבסקא ארישא ואסיפא סהני כגון שנשא ונתן ביר מיהו נראה דאולי להוציא גם כנסקי זקני כרבי. ואפי' שאין שליחות לגוי אם אמר ראובן לשמעון היה שלוחי ולוח לי ממני מעות ברבית ונעשה שמעון כן מותר שמעון לקח הרבית מראובן ולתת לגוי שהרי יש שליחות לישראל ונעשה שמעון שליח של ראובן ולא של גוי והוא אינו לוח ולא מלוח ולא ערב. תרי שאמר לראובן חלוח לי מעות על משכונני והלך ראובן ולוח אותו שמעון לצורך הגוי על משכונני של גוי אינו שבקש לו הגוי תשום משכונן במקום והוא אמר לשמעון זה משכון של גוי או אסיר אני נתן וסוכה לך משכונני תהיו דמי ותחצה שמעון מותר שמעון לקח הרבית מראובן והוי שליח של שמעון להלות לגוי וכן כשזיכה לו משכוננו ואם כופר ראובן ישבץ שהיא כרבורי ויסבץ. ואפי' אם הגוי אלם ולא יפרע לראובן יטול שמעון הרבית אבל אם הוכיר לו שש הגוי האלם תרי ירע שאין ררכו לתת רבית כולי האי לא יתן ראובן משלו דודע ומל. ואם פורה

נד. כרדכי פוק איתו נשך דמו שלג וקין דים כי שצ"י צדרי. (ב) והקוף חסר בכ"י.
 ג. בכ"י לו או ירעה והוא סי'. (ג) כן גם עד ולהבא חסר בכ"י והנהתי צ"ע במדרכי.
 נז. כרדכי פוק איתו נשך דמו שלג וראובן מ' איתו נשך דף צ"ו ק"ג ובתריס דים
 ס"י חסרוב כשיטתו ליתן קצת וקנייסי ס"י צדא (ב) בכ"י איתו (ג) בכ"י סעסד. (ד) הוא במדרכי
 ס"ס ובתריס דים ס"י חסע"י. (ה) בכ"י כ"י במקום לשמעון בלוח חובה אשר אין לו הבנה.

ראובן במעוה של עצמו המשכון הוי רמאות ומימי הרבית מותר לקבל דהוי כמוכר לו המשכון ומוכה לו כל הריוה הראוי לתן לו כדאמי בריש המסקיד (ליד ע"א) נעשה כאומר לו לכשתגנוב והרצה ותשלמני הרי סרתי קנויה לך מעכשיו הבה בכפל וכיש דהבא מוכה לו הריוח שעתידי לבא מהיום ואפי' מריוח כמה (ב) שסרה המשכון וכה בו וקנאו (ג) וניי שמשכן משכון לישראל ברבית ואהיכ מכרו הגוי לשמעון ושהה שמעון לפדותו מותר לדאובן לקה הרבית שהרי לא לזה הישראל (ד) לשמעון כלום ווקני כרמתי להא דאמר (בים עיני עיב) רב מרו כד רהל משכן ליה ההוא גוי ביתא והדר זבני לרבא כו' עד אי הוי ידענא דהיי' מישכן למר לא הוי זבנינא לי' השתא ברנייהו עבריי' לך דכל כמה דלא מסלקי ברמי לא שקלי אנר ביתא אנא נמי לא שקלי' מינך אנר ביתא ומסלקי' לך ברמי ולא הוי' כהלוהו ודר בחצירו דאסור שהרי לא הלוה לו. אביאסקא.]

גו. (ביק פיש ע"א) אמר רבא הלכתא טובת הנאה לאשה ואי קשי' הואיל וטובת הנאה לאשה אמאי קתני פניעתן רעה תובין כתובתה בטריה ותשלם התם משום דאמר שמואל המוכר שטר הנכ להבירו וכיו' ואי מהיכיבי לזבני כתובתה כפוייה ותיב ליה ודאי הדרה וסחלה לבתו לזבי בעלה (א) ואסורדי ללוקח בידים לא (ב) מספדי' ואי אמרת תובן כהו' לההוא נברא דאוקתיה ואי מהלה לבתו לזבי בעלה ליכא מספדיא כל לזבי בעלה ודאג מהלה ואטרוהו ביד בכדי לא מספדי'. (ג) חקני ססק ביהו' כיון שרנילת הנשים לישא ולתן הרי הן כאלו מינס בעליהם (ד) להיות שלוחי' ואם יש עדי' הייב הבעל לשלם (ה) מפני תקנה היטוק שישאו ויהנו עסקן ואם אין עדים נשבעות והא דאמי' בפי' השולח (כו' ע"א) אין ארס רוצה שתתכוה אשתו בכיד הייב נכי נדר שהיא עדיכה בעצמה לפרט כפני ביד אבל הבא אמי' ע"י אפטרופוס. וכהבור שני האיתני. (ו) ועוד התכוה ותתכוה ולא ינוול להבירו משאיכ בהחובל שאינו נהנה מזה הבעל. אביאסקא.]

נח. מפי' הנוול כתרמא (ק"י ע"ב) מכרו רבא בר ישראל דירע סהרותא לגוי ואול ואסור ברניא דגוי על ישראל משמתי' ליה זכו ולא אמרי' אלא הר כו' וניל אם בתהלת הדבר לקתוהו לערות הליל השם הוא ויכול להעיד לו ואם אינו בסכנת נפשות, אביאסקא פיק דביס.

נט. ולית הלכתא כן ננס דאמר (שמועות סיה ע"א) (א) ביצר אלו ואלו באי לדי' שבועת שוא אלא שניהם נשבעי' ונפטי' מבעל הבית וכן מוכח סיב (ב) דקידושי' (מי ע"א) דגרסי' אמר רבא איך נחמן (ג) אמר לשנים צאו וקדשו לי אשה הן הן שלוחו הן הן עדי' וכן ברניי ממונות כו' עד משהכעי עדי' דיהבי ליה ומשתבע מלוה דלא שקל זכו. ולית הלכתא כסומנוס דאמר (ביק ליה ע"ב) ממון המוטל בספק הולקין אלא כדרבנן דאמרי' המעיה.

ס. אין נשבעין על כפידת שעבוד קרקעות (ביס ד' ע"ב) שאילת היר כרוך לתאוה

גו. (ב) ככוי ואסורדי. (ג) ככוי נוספדין. (ד) ראב"ן פ"ח ע"ד מוכא כמרדכי פ' הוציל רמז פ' ז' פ"ח ובהנפשי' פ"ד מחובר את גו. (ה) ככוי כתוב בתוס' פ' הוציל שלוחים לאית. (ו) מפני תקנת הבוק חסר ככוי (ו) הוא כראב"ן דף פ' ע"ג כו' קס"ו

נח. ראב"ן פ' הנוול בתרא דף צ"א ע"ב כסינו' ליהן ועין רא"ש ספ. ותשובה זו היא בר"ל פ' בית.

נח. ד"ל פ' ג"ס ועין הגביר ריש ב' ס' רמז תמ"א ורא"ש פ' ב' קידושין ה"ד. (ב) כיצר חסר ככוי. (ג) ככוי כתוב במעוה פ"ק. (ד) ככוי האומר צאו.

ס. ד"ל פ' ס' ועין מרדכי פ' חזקת הבתים רמז תקנ"ז ופ' שבועת הרינוס רמז תשפ"ז.

סח

מהר"ם ב"ר ברוך

ומיהו בכל דהו סגי. הכא נמי אם המקבל לוקח בעצמו הדרונות שמביאין העובדי כוכבים כשבאין לפדות משכונותיהם, בהא נראה דסגי במקום שכר עמלו. עכ"ל¹¹ רבינו מאיר [וצ"ל, אשר כתב בחידושו פרק הרבית]¹².

עה

לשון מורי רבינו זצ"ל: [וששאלת על] (מ)יהודי השולח משכון ע"י עכו"ם, למשכן ליהודי אחר ברבית. המלוה ודאי מותר, כיון דלא ידע שהוא משכון ישראל. אבל ללוה ריב"א אסור¹ וראיתו מדגרסינן בתוספתא², ישראל שאמר לעכו"ם: צא והלוה מעותי [ברבית] אסור, דאמירה לעכו"ם לעשות לצורך ישראל אסור, ואף על גב דאין שליחות לעכו"ם. [מ"מ איכא] איסורא דרבנן למלוה³. ואיפשר דה"ה ללוה איסורא איכא דמ"ש. אמנם התוספות פסקו להיתר פרק אינהו נשך בשם ר"ת⁴ ובכל צרפת נהגו להיתר כדברי התוספות שהם מתירין⁵.

ונראה דההיא דתוספתא מיירי בלא משכון אלא באשראי. וכן מוכחי התוספתא. וטעמא הוי, כיון דישאל תבע לעכו"ם להוציא לגבות חובו מישראל והרבית והולך העכו"ם ונוגשו לישראל לפרוע מיחוי כמאן דשקיל מיניה רבית. אבל מלוה על משכון שאין הישראל המלוה ולא העכו"ם נוגשים את הלוה בכלום דבר, ואין להם שום אחריות עליו זולתי על המשכון, ואין להם עסק זה על זה על אודות הרבית, קרובני (בענין) [בעיני] דמותה, כדברי התו"י, וכן עמא דבר, [ושלום מהר"ם]⁶.

עו

ואשר שאלת¹, ראובן טוען על שמעון: הליתיד ב' ליטר' לשנה, להוסיף לי ליטר' שלישית, אם תרויח יותר מליטרא. ואם תרויח פחות, [ת]תן לי כל הריוח שלא יהא רבית. ושמעון משיב: הלית לי עבור להוסיף לך ליטרא שלישית בלא תנאי ברבית קצוצה. פסק ר"ת² דכל כי האי גונא ראובן נאמן בלא שבועה, כיון [ת]מצי למיעבד בהיתר על ידי גוי לא היה מלוה באיסור, דלא שביק היתירא ואכיל איסורא, כדאמרינן פרק השולח³, נאמן אדם לומר: פרוסבול היה לי ואבד, דלא שביק היתירא

11 בתשובות מיימוניות משפטים הנ"ל: עכ"ל מורי רבינו מאיר זצ"ל...; במישרים הנ"ל: כך דקדק רבינו מאיר הלוי, הוספת תיבת: הלוי, היא טעות.

12 גם הכותרת בתשובות מב"ב, ד"פ תתקנד: מחידושי בבא מציעא, פירושה: מחידושי המהר"ם בר ברוך שכתב למסכתא בבא מציעא.

עה תשובות מיימוניות משפטים, לג; הגה"מ קושטא מלוה ולוה פ"ה; כתי"י גינצבורג, קנד.

1 ראה תשובות מב"ב ד"ל, סימן תמה; מרדכי ב"מ, תשלו, תשלת. 2 ב"מ פ"ה, יח.

3 ראה ב"ח יורה דעה, סימן קסט ד"ה ישראל. שם גם פירוש לדברי מהר"ם אלה. ראה גם ב"י שם ד"ה ישראל.

4 בבא מציעא ע"א, ב ד"ה כגון. 5 כן גם בתשובות הרא"ש כלל קה, יא.

6 בתשובות מיימוניות: עכ"ל.

עו תשובות מב"ב ד"ק, נו; ד"פ, קמו; תשובות הרשב"א ח"א, תתעא; כתי"א ח"א, שיג; כתי"י גינצבורג, רן.

1 בתשובות מב"ב כתי"י ק, סימן קנט: וששאלתם.

2 ראה תוספות גיטין לו, ב ד"ה לא. 3 גיטין לו, ב.

תשובות פסקים ואונקיות להוראה מרוטנברג

טט

תשובות

ואכיל איסורא. וכן קבלתי ממורי הר' שמואל בר' שלמה זצ"ל⁴ [ושלום, מהר"ם]⁵.

עז

שמעון הלוי לראובן כסף הזקוק בריבית לשנה (וכשתגיע) [וכשהגיע] זמן הפרעון אמר ראובן: לא אתן לך שום ריבית כאשר קיצבנו, כי לא הלוייתי על יד גוי אלא מיד ליד. אע"פ שאמת הדבר שהרוחתי אחר [כך] [בספר] [בכפר] מעות הרבה. ומלוח השיבו: לא כי, אלא על יד גוי [הלוייתיך], ותן לי הקרן והריבית. ושאלו הדבר לה"ר יהודה כ"ץ, והשיב הרב, דראובן אינו נאמן למימר דבאיסור לוח. ותו כיון דהרויח אחר [כך] [ב]מעותיו יתן לו מן הרויח ולא בתורת ריבית. דמן הדין חייב ליתן לו מן הרויח שהרויח אחר [כך] [ב]כספו. וראייה מפ"ק דמכות¹, דתנן אומדין כמה אדם רוצה ליתן שיהו אלף זוז בידו מכאן ועד שלשים [יום] בין נותני' מכאן [ו]עד שנים עשר חדש². וכן לעיל מזה (גובה) [גבי] כתובת אשה. אלמא שחייב אדם ליתן לחבירו הרויח שהרויח אחר [כך] [ב]מעותיו, ולא הוי ריבית דמי [ל]המזיקו ממש.

ומה"ר מאיר כת' בתוספות בשם ר"ת דמלוח נאמן שבהיתר הלוח לו אפילו בלא שבועה. משום דלא שביק היתירא ואכיל איסורא³.

עח

ואשר שאלתם על ראובן שטוען את לאה שמסרתו בידי גוים והפסידתו ק' ליטרין וה' ליטרין, תשבע לאה שלא הפסידתו כלום¹. ומה שהוא טוען שמסר לה שנים עשר ליטרין למחצית שכר, והיא אומרת שקיבלה ממנו עשרה ליטרין בריבית קצוצה ב"ב ליטרין ופרעה לו מן הקרן חמש ליטרין, ואכתי פש גבה חמש ליטרין [מעות] ישנים. אף על פי ששמעתי משם רבינו תם², שראובן שאמר לשמעון: הלוייתי מיד ליד בריבית קצוצה. ושמעון משיב: לא, אלא על ידי גוי [הלוייתיך], דמהימן שמעון בלא שבועה. משום דלא שביק היתירא ואכיל איסורא. דמצי למעבד לה על ידי גוי. וראייה מפרק השולח³, נאמן אדם לומר: פרוסבול היה לי ואבד, דלא שביק וכו'. יש גדולים שחולקים עליו ואומרים [ד]לא דמי, דהתם לוח לא הוה ידע אי הוה ליה למלוח פרוסבול אי לא, דלוח לא כתב פרוסבול אלא מלוח הוא דכתב ליה בלא ידיעת לוח אם ירצה. אבל גבי ריבית שהלוח טוען טענת ודאי: הלוייתי בריבית קצוצה, דילמא לא מהימנינן ליה בלא שבועה. (ואמר) [ואף] לדברי רבינו תם איכא למימר הגי מילי היכא דנקיט מלוח משכון, דממה

4 כן גם בכתי"א. בתשובות הרשב"א וכת"י ק. לתקן.

5 ר"מ בלאך במהדורתו של תשובות ד"פ מעיר: בכתי"י חתום: מב"ב זה"ה.

עז שו"ת אור זרוע ומהר"ם בר ברוך ח"א, תט. כ"י ה"מ"נ"ג

1 ג, א. 2 לפנינו: ועד עשר שנים. 3 ראה בסימן שלפני זה.

עז תשובות מב"ב ד"ק, סו; מק"ג (כת"י א"ד ח"ב), עמ' 210, סימן קמב, קמג.

1 בתשובות מב"ב מהדורת מק"ג מחולקת תשובה זו לשני סימנים.

2 ראה לעיל סימן עז ותשובות מב"ב ד"פ, שפד. 3 גיטין לו ב.

מהר"ם ב"ר ברוך

נפשך שקיל, כדאמר⁴: מאי אמרת לא נישקול בלא שבועה, כיון דאיכא טעמא רבה דלא שביק וכי, כי האי גוונא לא חייבוהו⁵ שבועת היסת. אף ללישנא קמא דרב נחמן⁶ דמחייב שבועה אפילו היכא דליכא דררא דממונא, הכא ודאי לא חייבוהו מטעם כדפרישית⁷ (ר"י).

אבל בנדון זה שהיא מוחזקת והוא בא להוציא ממנה, לא מפקינן מינה כיון שהיא טוענת טענת ודאי. ולא דמי לההוא דפרוסבול דמהימנינן ליה אפילו להוציא היינו משום דלוה לא [מצי] מכחיש ליה. הילכך תשבע לאה שאינה (חייבין) [חייבת] לו אלא חמשה ליטרין [מעות] ישנים ותפטר מן השאר, דאם היא רוצה לישבע שהוא חייב לה שיעור ה' ליטרין שיש בידה משלו, תעכב בשבועתה גם אותם ה' ליטרין שיש בידה משלו עבור מה שהלחתה לו. ושלום מאיר בר ברוך⁸.

עט

וששאלת⁹, ועל ראובן שאמר [לשמעון]: הלויני על הערבון של גוי המ[מ]ן שכן בידה, וקח אתה הריבית מכאן ולהבא. וכן עשה. ושוב אמר ראובן [לשמעון]: שיקדתי [לך]. הערבון שלי הוא ורמיתך.

[הילך דברי הריב"א²: ואם ישראל נצרך למעות, ואמר לישראל אחר: הילך ערבון של גוי, ואחר כך טען: שלי הוא ורמיתך], יכול המלוה לעכב המשכון עד שיתן [לו] הריבית, ואפילו (הוא) [הלחה] רצה לישבע שאינו של גוי, יאמר: איני מאמין כי אם לדבריך הראשונים.

ונראה דווקא אם כשהלחהו מסר ראובן לשמעון המשכון לידו דקנה משכון כי תפוס ליה. כדאיתא פרק השולח³ בהלכה דהלל תיקן פרוכבול, ושלום מאיר בר ברוך שיחיה.

פ

מעשה באחד שתבע מחבירו מאתים זקוקים, והלה השיב לו: איני חייב לך אלא ק', כי לזיתי ק' במאתים ברבית קצוצה. והשיב (זה) [השני]: הלילה אך

4. דאך שם לו, א ואת הסימן הבא. 5. שבועות מא, א. ראה שם תוספות ד"ה ומאן. 6. ב"דק הג"ל מובאת בסימן זה עוד תשובה שתסודר בספרנו בחלק חושן משפט. החתימה בסוף הסימן מוסבת על שתי התשובות.

עט שו"ת אור זרוע ומהר"ם בר ברוך (כת"א) ח"א, סימן רכח; כת"י גינצבורג, דמב; כת"י סיני, תתתמח; תשובות מב"ב ד"פ, קמב; רשב"א ח"א, תתנה. כ' פנא 86 ס' ז

1. בכת"א בתחילת סימן רכח, הכולל תשובות אחדות. גם בכת"י גינצבורג, סימן רמב: ששאלת(א). 2. דברי הריב"א מובאים באור זרוע בבא מציעא פ"ה, דטו; תשובות מב"ב ד"ל, תמח; מרדכי ב"מ, שלח; הגהות אשרי ב"מ פ"ה, נד. דברי הסיומ במקומות האלה: "ודבר זה רפיא בידי" הם אינם דברי הריב"א, אלא דברי הראב"ה. דאה בית יוסף יו"ד, קסט, ד"ה כתב הרא"ש: "ונ"ל, דהאי ורפיא בידיה דברי כותב דיב"א הם, לא דברי דיב"א עצמו, שהרי הרא"ש (כלל קח, אות יב, לא. ראה גם שם אות כז) ורבינו ירוחם כתבו על דבריו: וכ"כ ריב"א, ולא כתבו בדרך מאן דרפיא בידיה". בבית יוסף הג"ל מביא תשובה זו של המהר"ם בשם: "ובתשובה אשכנזית מצאתי".

3. גיטין לו, א. ראה את הסימן שלפני זה. השווה גם תשובות מב"ב ד"פ, תשל.

פ. תשובות מיימוניות תחילת ספר משפטים; תשובות מב"ב מקינ (כת"י א"ד ח"ב) עמ' 210-211, סימן קמה; ד"פ, תקצ; כת"א ח"א, תסח; מרדכי גיטין, שעט. פנא 86 ס' 16

צא

תשובות

שאלתני [להלוותך] מאה זקוקים שהיית רוצה להלוותם [לטובתך] במאתים ריוח לשנה, והמותר יהא שלך. והלה משיב: כאשר טענתך כן היה. ואם הרוחתי הרוחתי לעצמי. ושלה ה"ר יחזקיה הדין לפני ה"ר יחיאל מפריש, והשיב, דהלה נאמן במה שטוען שבהיתר הלוה לו דקיימא לך: נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד, ופר"ת: אף בלא שבועה, מטעמא דקאמר תלמודא לא שביק היתירא ואכיל איסורא. [הקשה לו ה"ר יחזקיה דילמא שאני גביל פרוזבול דלא מצי מכחיש ליה, דלוה אינו יודע אם המלוה כתב(ו) פרוזבול? אבל בגדון זה הוא מכחישו ואומר שדרך איסור הלוהו. והשיב לו ה"ר יחיאל זצ"ל, (ו)ע"כ [גבי פרוזבול נמי] מיירי בשוה מכחישו, דהא [סתמא] דתלמודא קאמר: נאמן [אדם] לומר פרוזבול היה לי ואבד, וקיימא לך דלא כתבי [פרוזבול] אלא [ב"ד], או גדולי הדור לדברי ר"ת, או בני דינא דרב אמי ורב אסי, שבמקום שידוע שלא עמד זה במקום ב"ד דרב אמי ורב אסי, או נשאל מבי דינא דרב אמי ורב אסי אם כתבו לו [פרוזבול או לא וא"כ] היכי מצי למימר: פרוזבול היה לי ואבד? אלא ע"כ איירי דא"ל: קבלת עליך שלשה רועי בקר במקום ב"ד דרב אמי ורב אסי, והלה מכחישו, ואפילו הכי קאמר נאמן לומר: פרוזבול היה לי כו', ה"נ נאמן לומר: דרך היתר הלויתני, אף על פי שזו מכחישו.

וכן פסק מורי רבינו זצ"ל, זכתב שכן קיבל מרבו ה"ר שמואל ב"ר שלמה, אם טוען המלוה על ידי גוי בא הערבון לידי דנאמן בלא שבועה אם המשכון עדין בידו, דאין אדם משים עצמו רשע, לומר: לויתני ממך ברבית קצוצה.

פא

על ראובן הטוען על שמעון: מעות הלויתני, וכשהיה לי לפדות את משכוני הוצרכתי ליתן לך ריבית, ואני השכנתי מידי לידך ולא היה יד עכו"ם באמצע, ואותו הריבית אני שואל [לך] [ממך]. והלה משיב: אמת נתת לי ריבית, אבל על ידי עכו"ם בא ערבונך לידי, [עכ"ל השאלה].

נראה בעיני, ששמעון נאמן בלי שבועה לומר, שעל ידי עכו"ם בא הערבון לידו, כדאמר בהשולח: נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד אפילו בלא שבועה.

1. ראה לעיל סימן עו.
 2. ראה לעיל סימן עח; תשובות הרא"ש כלל קח, ה, ודברי רבינו יחזקיה בשאלות ותשובות אור זרוע ומהר"ם בר ברוך (כת"א) ח"ב, סימן קפג, שיסודר בחלק הסופי של ספרינו.
 3. ראה תוספות גיטין לו, ב ד"ה דאלימי; רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ט, יז; טור וש"ע ח"מ, סימן סז סעיף יח.
 4. דאה לעומת זה לעיל סימן עח ובתשובות הרא"ש כלל קה, אות ה, ט, שמדובר כשאין הלוה מכחישו. ראה דרכי משה י"ד, סימן קסט אות יג; י, ז, כהנא; ספר שמיטת כספים, עמ' קמב, הערה 5.
 5. מן "ה"נ" (בשורה 15) עד הסוף חסר בכל המקורות. בד"פ ובמרדכי הג"ל: "וכן פסק רבינו שמואל ב"ר ברוך, וכן פסק רבינו מאיר ז"ל, דנאמן בלא שבועה".
 6. ראה לעיל סימן עו. 7. סנהדרין ט, ב. ראה את הסימן שלאחר זה.
- פא תשובות מב"ב ד"ל, קצו; כת"י סיני, תתתלו; כת"י גינצבורג, תה; רבינו ירוחם ספר משרים, סוף נתיב ה.
- 1 גיטין לו, ב.

עב

מהר"ם ב"ר ברוך

וטעמא קאמר דלא שביק התירא ואכיל איסורא. כמו כן בנדון זה אם לא נתן לו כלל עדיין, וזה רוצה ליקח ריבית, יקח בלא שבועה מטעם זה אם המשכון עדיין בידו. ואם כבר נתן הלואה הריבית ותפץ להוציאו מידו אין היכולת בידו, שאין אדם עושה עצמו רשע², לומר: נתתי לך ריבית, החזירהו לי, שהרי לאו דלא תשימון עליו נשך קאי, בין אמלוה בין אלוה בין אערב³ (והיא) לו להפסיד ערבונו קודם שהיה נותן לו ריבית. מארי בר⁴ ברוך שיתיה⁴.

פב

ראובן טען על שמעון: היית חייב לי י' זקוקים ותבעתי ממך לפרוע לי, ונתת לי חוב שהיה לך על ההגמון בשביל אותם י' זקוקים וצויתני ליטול מאותו יום קרן וריבית. ועתה אני תובע ממך, שתתן לי החוב שהוא הקרן והפרי, כי עדיין לא פרע (לך) [לי]¹. ושמעון משיב: קרן אפרע לך, ולא הרבית, כי לא אתן לך רבית, ופשרו הדיינים ביניהם, שינכה לו דבר מועט מן הרבית, ויתן לו כל החוב. וכתב מו' רבינו זצ"ל, נראה לי שהפשרנים והעדים עברו משום כל תשימון עליו נשך והמלוה עבר כמה לאוין², דבמאי ליכני ראובן חובו של שמעון שהוא הלואה כבר לגוי וזקף עמו, והלא אני רגיל לומר³ שאין יכול להקנות חובו לחבירו, ואפילו בקנין ואפילו אגב קדקע, דאמרינן פרק מי שמת⁴ שכיב מרע שאמר: הלואתי לפלוני, הלואתו לפלוני, משא"כ בבריא אלא במעמד שלשתן. אלמא אין בריא יכול להקנות חובו לאחר אלא במעמד שלשתן, משא"כ בגוי, דישראל לא מצי לאקנויי לחבריה חובו שחייב לו גוי במעמד שלשתן, דמעמד שלשתן שוינהו רבנן מהנך מילי דהלכתא בלא טעמא דלא לוסף כמו שפר"ת⁵, דדוקא הלואה דישראל מקניא במעמד שלשתן, אבל מלוה ופקדון שיש לישראל ביד גוי אשר פיהם דבר שוא⁶, לא מקניא במעמד שלשתן, ואין תקנה להקנות חובו שביד גוי לחבירו, אלא שילך הישראל אצל בעל חובו הגוי וערביו ויאמר להם: החוב שאתם חייבים לי, תדרו לזה חברי, וכשתדרו לו תפטר וצמנו⁷ ובע"א לא מקני זה שלא עשה כן נמצא שכל הרבית של שמעון, ואיהו שמעון יהיב רבית לרבית.

וששאלת מאי קרוי אונס, הא מקרי אונס: ישראל שנדר לעסוק עם בעל חובו, שידור לו מאותם ק' זקוקי שחייב לו כ' זקוקים, והלך ופייסו במילי בכל כחו שידור לחבירו כ' זקוקים מאותם ק' זקוקים שחייב לו והגוי מסרב אם לא שיפטור אותו מג' או

2 ראה הסימן שלפני זה. 3 בבא מציעא עה, ב.

4 בכת"י סיני הג"ל: פסקי מורינו אחי הר"ם שלי"ו. בספר מישדים אחרי שמביא את הדין שלפנינו ממש בסיגנונו מסיים: כך כתב רבינו מאיר בתשובה.

פב תשובות מיימוניות לספר משפטים, סח.

1 הגהתי ע"פ סברא. 2 בבא מציעא עה, ב.

3 ראה תשובות מב"ב ד"ק, סא; ד"פ, תתקפה; תשובות מיימוניות משפטים, לא ועוד ובספרנו חלק חושן משפט.

4 בבא בתרא קמה, א.

5 תוספות גיטין יג, ב ד"ה במעמד. דאה גם בית יוסף יו"ד סימן קסט ד"ה מצאתי כתוב וב"ח שם ד"ה ומ"ש ובחובות.

6 5 דאה בחלק פסקים ומנהגים. 7 תהלים קמד, יא.

תשובות פסקים ומנהגים

רלג

פסקים ומנהגים

לפלניא זוזי. וגם זה אמר כך לחבריה: הלזה לגוי מעות, ואתחייב לך כך וכך. ולא אסרה תורה אלא ריבית הבא[ת] מלוה למלוה.⁸

קלט. והשוכר מלמד והתחיל ללמוד, ואמר ליה בעל הבית: לך מעמ[ד]י, ואיני חפץ בך. וכך רצה המלמד. ושוב חזר בו בעל הבית. כתב רבינו מאיר דלא נמחל שעבודו, דכיון ששכרו, הרי נתחייב (להן) [לבן] ללמדו, ולא כל הימנו דאב (מוחל) [למחול] שעבודו דב(י)ן וזכין לקטן.¹

ואם תבעו המלמד מה שהיה יכול להרויח (במזונותיו) [במעותיו] מן זמן שהיה לו לפורעו ולא פרעו, אומדים כמה אדם רוצה ליתן במעות בזמן כזה. ע"כ.²

קמ. ומעמידין מלוה על גבי פירות, והוא שיש לו. ואם יש לו מעט, לזה עליו [אפילו] כמה סאין.¹

וכתב הר"מ נ"ע, אם אין לו כלל (או), [אז] יתן לו חבירו במתנה [מעט ו]אז יכול ללות ממנו כמה סאין (שימה) שירצה. ע"כ.

קמא. כתב הר"מ, (ראובן) [שמעון] שתבע [לשמעון] [לראובן]¹: פעם אחת הבאתי לך משכון של גוי, ולאחר זמן פדיתי המשכון ממך ונתתי לך רבית [מיד ליד]. ואחר כן לא נתן לי הגוי רבית כלל. ועתה אני תובע ממך שתחזור לי הרבית. וראובן השיב: באותה שעה שפדית ממני המשכון, אמרתי לך, אם (נותנין) [נותן] לך הגוי רבית, אז נתן לי. ואם לאו לא תתן לי. ואתה אמרת: כן, (נותנים) [נותן] לי הגוי(ים) רבית.

דין הוא², שאפילו אם (נותנין) [נותן] הגוי(ים) רבית לשמעון, אסור ליתן לראובן.

3 שם. כן היא גם שיטת רבינו תם בתוספות ב"מ ע"א, ב סוף ד"ה כגון. ראה לעומת זה את האור זרוע פסקי בבא מציעא פ"ה, רח"ו רט (מובא גם בתשובות מב"ב מק"ג (כת"י פארמא), סימן נו), רא"ש שם, נג בשם הראב"ד; תשובת הראב"ן בשו"ת מב"ב ד"פ, סימן שצד.

קלט רבינו ירוחם בספר מישרים נתיב כט, ח"ג (ראה הערה 2).

1 דין זה של המהר"ם מובא במקורות אחרים בצורה יותר ארוכה, ויודפס בספרנו בחלק חושן משפט. ברם הקטע האחרון — ששייך לדיני ריבית, חסר במקורות אחרים.
2 ראה מכות ג, א. כן פוסק גם רבי אליעזר מטולא באור זרוע פסקי בבא מציעא, פ"ה, סימן קפא ובתשובות מיימוניות משפטים, סימן טו. הוא מסתמך גם כן על הגמרא מכות הג"ל. ראה בית יוסף יורה דעה, סימן קס ד"ה המעכב: "ודע שרבינו ירוחם בנכ"ט, ח"ג כתב בשם רבינו מאיר כדברי ה"ר אליעזר (מטור) [מטולא]. לעומת זה סובר האור זרוע (בפסקי ב"מ הג"ל ובתשובות מהר"ח א"י, סימן לט) שיש איסור ריבית בשכירות.

קמ ארחות חיים ח"ב, הל' רבית, סוף סימן ו; תשב"ץ, תפז; כלבו פד, דין הלכות רבית.

1 בבא מציעא עה, א.

קמא כלבו, סוף סימן פד, הלכות רבית; תשובות מב"ב ד"ל, קפ; תשב"ץ, תפז; מרדכי הגדול דף 77, א (א. י. איגוס: תשובות בעלי התוספות, סח, עמ' 149); ארחות חיים ח"ב, הל' רבית סימן ה.

1 כן יוצא בכל הסימן.

2 בתשובות מב"ב ד"ל ובתשב"ץ כתוב: פסק ר"ת. לעומת זה במרדכי הגדול: פסק מהר"ם.

חשובות פסקים ואמירות לאמורה מנוסח ברב

רלד

מהר"ם ב"ר ברוך

ואסור לראובן לקבל, אם לא בשעה ש(ה)לוה שמעון המעות. מראובן על המשכון שהיה מסתלק מן המשכון לגמרי, ודומה כאילו מכרו לו ואין לו עסק לשמעון (על) [עם] זה המשכון כלל, או יש לו ליתן לראובן [כל] מה שנתן [לו] הגוי.

קמב. [כתב הר"מ], ראובן שהלוה לשמעון על משכון, והלך ראובן [בבית שמעון] ולוה המעות מגוי ברבית. ראובן עצמו צריך לפרוע הרבית, ואפילו אם התנה עם שמעון: כשאצטרך (מ)מעוטי אלוה אותם ברבית ועליך לפרוע, אינו מועיל כלל התנאי, כי הרבית מישראל קא שקיל, כי אין שליחות לגוי.¹ אבל אם אמר מתחלה — קודם שעלה שום רבית, על המשכון שאינו שלו אלא של פלוני, מותר.²

קמג. ואומר, מי שהשאיל לחבירו משכון ללות עליו מעות ברבית, על השואל לפרות משכונו [ולהחזירו למשאל] ששאל. והשואל עצמו צריך לפרוע הקרן והרבית.

קמד. פסק רבינו תם ורבינו שמשון,¹ דמותר לישראל להלוות מעותיו בריבית גמור לישראל אחר ע"י עו"ג, שיתן הלוה משכון ביד העו"ג ויאמר לו: לזה מישראל כך וכך שישווה המשכון כנגד החוב ויותר — כדרך מלוה על המשכון, ועו"ג ילוה מן היהודי, ומיד עו"ג יקבלם הלוה, ויהא מסולק לזה מן המלוה, שעו"ג אם ירצה יפדה את המשכון ולא הלוה בלא דעת המלוה, וכן נהגו גדולי צרפת. אך הר"מ איר מחמיר.² ולדברי הכל אינה יוצאה בדיינים, דלא עדיף מאבק ריבית.³ וראייתם מפרק איזהו נשך.⁴

קמה. [גוי שלוה מעות מישראל בריבית ובקש להחזירם לו, מצאו ישראל אחר, ואמר לו: תנם לי, ואני מעלה לך כדרך שאתה מעלה לישראל, הרי זה מותר. ואם

קמב תשב"ץ, תפד; תשב"ץ כת"י אונג, קכח; ארחות חיים ח"ב הל' רבית, ד; כלבו פד, דין הל' רבית.

1 בבא מציעא ע"א, ב.

2 בתשב"ץ נמצאת הגהת רבינו פדף: "מיהו נהגו העולם היתר בכל ע"כ". פירוש לפסק דין זה של המהר"ם ראה בית יוסף יורה דעה קסט ד"ה אבל; דרכי משה שם, אות טו; ש"ך שם, סוף סימן קסט; תשובות מהרי"ם ח"ב, סימן מו; סמ"ע, ב"ח וש"ך חושן משפט סוף סימן עג.

קמג תשב"ץ תפו; כלבו — דינין מספר התשב"ץ, אות ה.

קמד ספר ריקאנטי, שלט.

1 ראה לעיל חלק השו"ת, עמ' סח, סימן עה ובהערות שם.
2 ראה פירושו של הב"ח יורה דעה, סימן קסט ד"ה ישראל. השווה גם רא"ש בבא מציעא פ"ה, נו ובהגהות אשרי שם, נד.
3 בבא מציעא ס"א, ב.
4 ראה התשובה בחלק השו"ת הנ"ל.

קמה הגה"מ מלוה ולוה פ"ה, אות ו; הגה"מ קושטא שם.

תשובות פסקים ומנהגים

פסקים ומנהגים רלה

העמידו אצל ישראל, אף על פי שנתן הגוי המעות בידו, הואיל ומדעת ישראל נתן, הרי זו ריבית קצוצה¹.

וכן פר"ח וגאוני מערב. וכן דש"י וראב"ן וכן כתב ראב"ה² לחומרא, דהא רב פפא³ לא קאי אלא ארישא, אבל סיפא אפילו נשא ונתן [הגוי] ביד אסור. ומכאן פר"ח *³, שיש שליחות לגוי מדבריהם (לענין) [לחומרא]. וכן משמע מתוך דברי רב יהודאי גאון בה"ג⁴. אבל רבינו תם פסק⁵ שאין שליחות לעכו"ם אף לחומרא. והא דרב פפא קאי אף על הסיפא, שאין אסור אלא בנשא הישראל ונתן ביד ישראל אחר.

ומורי רבי מאיר זצ"ל כתב התם בחידושו, וז"ל: אבל בכל התורה כולה יש שליחות [לנכרי]⁶. מכאן נראה להביא ראיה [לרבינו] (ה)תם, דלמסקנא לא אמרינן כלל לחומרא אלא מדינא, דהא להאי לישראל לא אשכחן לאסור בסיפא, כיון דיש שליחות לגוי בכל התורה, בין אנן לדידהו, בין אינהו לדידן. וה"נ נימא לאידך שנויא דנשא ונתן ביד, דלא אסרינן מדרבנן לחומרא בלא נשא ונתן כלל. עכ"ל.

קמז. היה משמש עם הטהורה ואמרת: נטמאתי, ופורש מיד, חייב, שיציאתו הנאה לו כביאתו. ופריך: אי שלא בשעת ווסתה אנוס הוא¹.

מכאן הוכיח הרמז"ל, דאם שמש עם הטהורה ואחר כך מיד מצאה דם, אין לו לחכם לומר להם לעשות תשובה חל הצדיכם כפרה, דא"כ לבו נוקפו ופורש².

קמז. וכתב רבי שמחה שאין אשה רשאי להחמיר על עצמה לבדוק אחר תשמיש. אבל לבדוק קודם תשמיש רשאי אדם להחמיר על עצמה, כדתנן כל היד המדבה לבדוק וכו'¹. וכן משמע מעובדא דאמר רב כהנא שאילתיה לאינשי וביתיה דרב פפא כו' ע"ש².

וכן מורי רבינו מיחה באשה³ שהיתה בודקת תמיד אחר תשמיש, ואע"פ שאין

1 לשון הרמב"ם הל' מלוה ולוה פ"ה, ד.

2 ראה תשובות מב"ב מק"נ (כת"י פארמא), עמ' 20, סימן נו; טור יורה דעה תחלת סימן קסח ונו"כ. שם מובאות כל השיטות.

3 בבא מציעא ע"א, ב. * 3 ראה תוספות שם ד"ה כגון.

4 מהדורת וארשא הל' רבית מה, עמ' צה; מהדורת ר"ע הילדסהימר עמ' 383.

5 ראה הערה * 3. 6 בבא מציעא שם.

קמו ספר האגודה שבועות פ"ב, ז; לקט יושר ח"ב, עמ' 49.

1 שבועות יח, א.

2 בלקט יושר: "אמר מו', היה משמש עם הטהורה שלא בשעת ווסתה ואמרה: טמאה אני — או אשה שאין לה ווסת לגמרי, אפילו אם היה מבקש תשובה, אסור ליתן לו. תשב"ץ בשם מהר"ם ז"ל. בתשב"ץ שלפנינו לא נמצא כן אלא מדובר שם אודות הכפרה שהאשה זקוקה לה ולא בענין כפרת הבעל. ראה לעיל חלק התשובות עמ' פג, סימן צא, הערה 1.

קמז הגה"מ הל' איסורי ביאה פ"ד, כ; הגה"מ דפוס קישטא; כת"י אוקספורד וששון שם.

1 נדה יג, א. 2 שם יב, ב.

3 בקושטא נאמר: והר"מ היה מוחה באשתו. כן גם שהעקת הגהות מיימוניות בבית יוסף יורה דעה, תחלת סימן קפו. כפי שנוכחתי בהרבה מקומות, השתמש מרן ר"י קארו ברמב"ם מהדורת קושטא.

שכתבת²) דאפי' גגין ועליות דעזר' לא נתקדשו. מיהו יש ליהזר מלהשתמש שם תשמיש קבוע על גנאי מדאמ' פ"ק דשבת³) כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת סופה ליחרב וה"מ בבתי⁴) אבל בק(ו)שקושי (ומוורברי) [ואברורי] לית לן בה. ושמעתי ממורי אבי שי' שקיבל מרבנות' בשם רבי' תם וסבורני שהוא כת' בספר הישר⁵) דדווקא בימיהם שהיה עיקר תשמישם על הגגות שהיו שוכבים שם וזהו גנאי לעשות תשמישם למעלה מבית הכנסת והיינו טעמ' (דקשווקי) [דקשווקי] ואברורי דלא משתמשי על גגם⁶) לית לן בה⁷). וא"כ משם יש ללמוד בשלנו דכ"ש בבית⁸) דעל בי' הכנסת אסור לשכב שכיבה של קבע ותשמיש של גנאי ושמא דמי לעליות היכל דנתקדשו דמקדש מעט שלנו יש לנהוג בו ק(ו)דושה קצת מעין קדושת היכל דעליות היכל (ד)נתקדשו כדאית' בס"פ כיצד צולין⁹) ואפי' עליות דעזרה לא נתקדשו נהי דלא נתקדשו בקדושת העזרה מ"מ אין נוהגין בהם מנהג בזיון ושמה[ר] מ"ש¹⁰).

תעז משכוננו של גוי שהוא ביד[ן] של ראובן והשכינו לשמעון בחזקת משכוננו של גוי כבר מעשים [בכל יום] ששמעון [יקח] [לוקח] כל הריבית מן הגוי מאותו יום שהושכן לו והטעם לפי שבשעה שמשכוננו [של] ראובן בידו סילק [את עצמ] לגמרי ממנו וזיכה לו כל הזכות וכח שהיה לו באותו משכון ואין לראובן עם שמעון כלום¹].

תעז וכן ישראל ששלח ביד גוי משכוננו או בגדיו או בגדי אשתו לישראל חבירו יכול ליקח הריבית דמצי א"ל לישראל לאו בעל דברים דידי [את] ואין לי עסק [עמך] אע"פ שידע שהיה של ישראל דאי¹) חילוק בזה דלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה²) אבל זה לא לזה ממנו שום ישראל אע"פ שבא ישראל לפדו' ואומ' שיש לו ליתן הריבית מותר³).

הג"ל. השנה גם את ההשלמה בחידושי אנשי שם על המרדכי הג"ל אות ח' ובגדי ישע על הגהמ"ר הג"ל אות י' לפנינו נכתבי נמצאת התשובה בשלימותה.

(2) במרדכי הג"ל: שכתב ר"י. ומוגהה: ושכתבתם. (3) י"א ע"א.

(4) הוספתי סימן הקיצור.

(5) בספר הישר שלפנינו לא מצאתי זה. עיין בהגהמ"ר הג"ל: ושמעתי ממורי אבי

הר"ב (=הר ברוך) וכו'. עיין במכוא.

(6) במרדכי הג"ל: גבן.

(7) עיין רא"ש פ"ק דשבת סימן כ"ג; ארחות חיים ח"א הל' בית הכנסת סי' ג'.

(8) בחידושי שם הג"ל לתקן ע"פ הנוסחה שלפנינו. (9) פ"ו ע"א.

(10) =ושלום מהר"ם שיחיה. השוה עוד ב"י א"ח סי' ק"ן ר"ה ומ"ש ודוקא קניא ר"ה כתב

המרדכי בשם המהרי"ק וש"ע שם סעיף י"ב ונו"כ: בגדי ישע על המרדכי הג"ל אות ח'. סי'.

(1) השוה ראב"ן סי' קג; אי"ז כ"מ סי' ריא, רטו, רטו; ריז; תשובות מהר"ם ב"ב ד"פ

הוצאת בלאך סי' שפ, שצא, תשצה והערות בלאך שם, פארמא סי' נו; הג"א איזהו נשך סי' נד.

(1) הוספתי סימן הקיצור. (2) ב"מ סט ע"ב.

(3) עיין אי"ז ב"מ סי' ר"א, ריז; שו"ת מהר"ם ב"ב ד"פ הוצאת בלאך סימן תשצז

והערות בלאך שם.

תעט ושאלתם על ראובן שהשאל חפץ לגוי ובא לו אצל שמעון והשכין לו החפץ וליה המנו מעות בריבית ואין הגוי רוצה לפדותו ובא ראובן פדאו אם יכול ראובן לתת הריבית או לא. כך נ"ל שרשאי שמעון לקבל הר"ב בית שהרי שמעון לא הלוח לראובן מעותיו אלא לגוי וראובן שמסר החפץ לגוי הפקיע ממנו לגוי ומה פשע שמעון שלא יקבל הריבית (1) עד לדי דמיו של חפץ ואין כאן נידונד עבירה (2).

תפ כך דעתי נוטה שמותר לישראל להתערב בעד הגוי לישראל חבירה בין בקרן בין בריבית ואפי' אם הוא רוצה ליתן הריבית משלו עבור הגוי מותר כדאמ' פ' איזהו נשך (1) שרי ליה לאיניש למימ' ליה לחברי' הילך ארבע זחי ואופי' (2) לפלניא זחי וגם זה אמ' כך לחבירו הלוח לגוי מעות ואתחיי' לך כך וכך ולא אסרה תורה אלא ריבית הבא[ה] מלוה למלוה (3).

תפא ושאלתם על ראובן ששלח את הגוי שלוחו אצל שמעון ללות מעות ממנו בריבית והלוח הגוי משמעון ואמ' לצורך (עצמיהו) [עצמו דן] המעות לפי שידועין ראובן והגוי שאין שמעון מלוה מעותי לראובן בריבית ובשעת פדיון המשכונ' אמ' ראובן שהן שלו ולצרכו היו המעות אם מותר לשמעון ליקח ריבית או לא. כך דעתי נוטה שרשאי שמעון ליקח כל הריבית לפי ששמעון לא הלוח לגוי לצורך ראובן אלא לצורך עצמו ולא מצינו (שיבא) [שתהא] לו לאדם תורת שליחות אלא במקום שבא השליח אצל הנשלח ואומ' לו המשלח שלחני אצלך שתעשה כך וכך ואז נקרא שליח והוא כמו השליח לקידושין ולגירושין ולתרומה ולכל דבר דאמ' פ' איזהו נשך (1) גבי ריבית ישראל שלוח מעות מן (המעות) [הנכרי בריבית] וביקש להחזירם לו מצאו ישר' [אחר] ואמ' לו תנם לי ואני (מעלד) [אעלה] לך כדרך שאתה מעלה לו אסור ואם העמידו אצל הגוי מותר. וכן גוי שלוח מישראל בריבית ביקש להחזירם לו מצאו ישראל [אחר] ואמ' לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור. כאן הוא שיש לשליח תורת שליחות להיות כמו המשלח לפי שהשלוח נותן ללוח המעות ואמ' לו אני שלוחו של מלוה ליתן לך מעותיו הכא נמי אילו היה הגוי אמ' (לשליח) [לשמעון] המלוה ראובן שלחני שתלוה מעות בריבית היינו אוסרין על ראובן ליתן הריבית ולשמעון לקבלו דאע"ג דאין שליחות לגוי הוה ליה למיסר מדרבנן כדקתני סיפא דברייתא. וכן כל השלוחין (2) אימתי יש להם תורת שליחות כשמגידים הנשלחים בשליחות אנו באים ולא מכח עצמינו כי ההוא דתנן בכתובות (3) האשה שמכרה שוה מנה ודינר [במנה] מכרה בטל לפי שאינינו יודעי' שבתורת שליחות היא באה אנו מבטלין את המכיר' אע"ג דאין (הובאה) [אונאה] פחות משתות דאילו במקום שאין השליח בא בתורת שליחות אלא אומ' שלצורך עצמו קנה המקח אין המכירה בטילה אע"פ (ששוה) [שטעה] השליח בשליחות. אלא את השליח אנו

(1) בכת"י: בריבית.

(2) השוה אינו ב"מ רסו; תשובות מהר"ם ב"ב ד"פ הוצאת בלאך ס"י תשצ"ח והערות בלאך שם; הג"א פרק איזהו נשך ס"י נד.

(1) סט ע"ב. (2) הוספתי סימן הקיצור.

(3) השוה תשובות מהר"ם ב"ב ד"פ ס"י שצג, תשצ"ד פארמא נה.

(1) עא ע"א. (2) בכת"י: שולחין. (3) צח ע"א.

קונסין לתקן (את) [ל]המשלח כמה שעיוות כדאמר' בגט פשוט⁴) ההיא איתתא דיהב' ליה זחי לההוא גברא ל[מי]זבן (לו) [לה] ארעא אזל זבן לה שלא באחריות אתיא לקמיה דרב נחמן א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעו[ו]נתי (א"ל רב נחמן) זיל זבנה מינ[י]ה שלא באחריות והדר זבנה ניהל[י]ה באחריות. והגוי הזה גמ' שלא הגיד לשמעון ראובן שלחני אצלך ללות ממך מעות מי הודיער לשמעון שילוה מעותיו לראובן כדאמ' בפ' הגוזל עצים⁵) מי הודיעו לבעל חטים שיקנה חטי' לבעל המעות. וכן גבי קידושין אין השליח נעשה שליח אלא כשבא בתורת שליחת דתנן⁶) האומ' לשלוחו צא וקידש לי אשה (במקום) פל' והלך וקדשה לעצמו מקודש' לשני ואינה מקודשת (לראובן) [לראשון] ואפי' מספק. ואע"פ שהריב' יוצא מתחת ידי ראובן ובא לידי שמעון כיון שלא בא הגוי אצל שמעון בשליחתו של ראובן חשבינן (כמי) [כמו] שנתנו הגוי דאי לא תימ' הכי הא דתניא וכן גרי שלה מעות מישראל בריבית וביקש להחזירם לו ומצאו ישראל אחר ואמ' לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר. אמאי מותר הלא הריבית יוצאה מתחת יד ישראל שיני' ובאה ליד ישראל ראשון אלא ודאי לא חישי' של מי היו המעות ומיד (הגוי) [מי] (מצאו) [יצאו] המעות תחילה כיון שאין הגוי (נותנת) [נותן] בשליחתו של ישראל ליד ישראל ראשון ואין ישראל שיני' קרוי לזה לגבי ישראל ראשון אלא ישראל שיני' קרוי לזה לגבי גוי והגוי קרוי (מ)לוה אצל ישראל ראשון ולא הקפידה תורה של מי היו המעות תחילה אלא של מי הן עכשיו דלא אסרה תורה אלא ריבית הנא[ד] מלוה למלוה. וכן מצ' בפסוקו של רבי' שלמ' זצ"ל מטר[ו]ישי⁷) שמותר שמעון לקבל ריבית מראובן לפי שאין ראובן קרוי לזה אלא הגוי⁸).

תקב ראובן שיצא מן הער מחמת ממון ובאו גוים והחזיקו בקרקעותיו מחמת שקבלו עליו בדיניהם ומשפטם הוא שאם לא גאל הבית עד מלאת שנה שהקרקע בחזקת השופט(נ)ים למוכרו והלך שמעון תוך שנה ופדה הקרקע מן הגוים כי אומ' שעומד¹) כ"ב זקו' ואין עדות ברורה בדבר בכמה פדה שמעון את הקרקע אך קול יש שבכך פדר. וגם אין עדים כמה היה ראובן חייב לגוים ועתה אומ' ראובן שלא היה חייב לדם החצי. ע"כ השאילה. תשובה. לפי מה שפסק רבי' גרשם זצ"ל²) על אנס גוי שאנס ביתו של ישראל אחד ובא ישראל אתר ופדאו

4) קסט ע"ב. עיין גם תוספות כתובות ק ע"א ד"ה רבא. קידושין מב. ע"ב. ד"ה אבא.

5) קב ע"ב. 6) משנה ריש פרק האומר.

7) עיין ספח האורה ח"ב סי' קטז. כגנ; מרדכי ב"מ רמז שלח.

8) השוה ראב"ן סוף פרק איזהו נשך; תשובות חצ"ו סי' צח; שו"ת מהר"ם ב"ב ד"ס הוצאת בלאך סי' שצא. תשצז והערות בלאך שם. פארמא סימן נו. בלבו ה"ל ריבית; ארחות חיים ח"ב ה"ל ריבית סי' ב; ר"י מישרים גתיב ב' ח"ו; מהר"ק שורש פ"ז; טב"י וש"ע י"ד סי' קסח—קסט.

1) הלשון מגומגם. הכונה היא: שמעון טוען ששילם בעד הבית כ"ב זקוקין.
2) מובא בתוספות כתובות ק"ז ע"ב ד"ה תנן. ב"ק נח ע"א ד"ה אי ב"מ לא ע"ב ד"ה אמ. השוה שו"ת מהר"ם ב"ב ד"ק סימן לג. ד"ל סי' שמה; רא"ש ב"ק פרק הכונס סימן ז. תשובות הרא"ש כלל צ"ה א ת א; מרדכי ב"ק רמז קסג. קסז. ב"מ שמא; גה"מ ה"ל חבלל ומזיק פ"ח אות ו; הג"א כתובות פ"ג סי' ח.

רהי

ראובן שאל למרי אדם הטוען על חברו מעות הלוייתי ובעת שבאתי לפדות משכוני הוצרכתי ליתן לך רבית, ואני השכנתי מידי לידך ולא היה יד גוי באמצע, ואותו רבית אני תובע ממך. (והלא) [והלה] משיב אמת הוא נתת לי רבית, אבל מיד גוי בא משכונך לידי. והשיב מורי שהמלוה נאמן בלא שבועה לומ' שעל יד גוי בא המשכון לידו כדאמר פרק השולח² נאמ' אדם לומ' פרוזבול היה לי ואבד אפילו בלא שבועה דלא שביק התיר' ואכיל איסור'. כמו כן בנדון זה, אם לא נתן כלל עדיין וזה רוצה ליק' רבית, יקח [בלא] שבועה מטעם זה אם המשכון עדיין בידו. ואם נתן כבר ה(מ)לוה רבית וחפץ להוציאו מידו, אין היכולת בידו, שאין אדם משים עצמ' רשע לומר נתתי לך רבית החזירהו לי, שהרי לאו לא תשימון עליו נשך קאי על שניהם, בין על הלוה בין על המלוה,³ והיה לו להפסי' ערבונו קודם שיתן לו רבית, עכ"ל מהר"ם.

אבל הר' חיים פלטיאל דחי ראייה, דלא דמי לפרוזבול, דהת' ודאי אמרינן דלא שביק היתיר' ואכיל איסור', דבידו לעשות פרוזבול ואין הלוה יכול לעכב עליו, אבל גבי רבית שמ' לא (מנה) [רצה] הלוה ללות על יד גוי כדי שלא יתן רבית, והטעהו ואמ' לו אל תירא לא אטעון ליפטר, והמלוה בעבור חימוד ממון הלוה (הלוה) לו וסמך עליו. וגם למ[ו]רי הר' אלחנן נרא' לדחות. ואפי' אם לא היטעהו, אלא ביקש ממנו שהיה מלוה לו בעבור אהבתו בחינם והלוה לו שהי' סבור שיפרע לו במהר', וכאשר ראה שהיה ד[ו]חח אות' זמן מרובה, שמ' נתבטלה אהבה, אמ' לו שהלוה לו על יד גוי. ולא דמי לפרוסבול דלא שביק התיר', דאי שביק התיר' יפסיד כל הקרן, אבל כאן לא יפסיד כלום אפי' אי שביק, אלא שלא ירויח, הילכך איכא למימ' דילמ' שביק היתיר' כדאשכחן בראשונ' ועשאהו בשביל גמילו' חסדים אלא דלמ' נמלך ושביק היתיר' משו' דעכשיו אין היתיר'.⁴ אבל גבי פרוזבול אין למימ' שמ' שביק היתיר' בעבור גמילות חסד, דא"כ יתן לו, דאז יחזיק

1 הכותבים: סימן זה מכיל תשובה של מהר"ם מרוטנבורג ואת תגובותיהם של שניים מתלמידיו עליה (וראה במבוא, עמ' 106 ועמ' 108). מקורות: כ"י פרמה 86, עמ' א-ב, סי' א. תשובתו של מהר"ם נדפסה כבר בד"ל, סי' קצז (=תפ"ו, ח"ב, עמ' עא-עב, סי' פא. וראה גם שם, עמ' ע-עא, סי' פ).

2 גיטין לז ע"ב.

3 בבא מציעא עה ע"ב.

4 משפט זה משובש ואיני יודע לפרשו.

[עמ' ב] לו טובה יותר, ולא ילוה לו, ויפסיד על ידי שלא יחזיק לו טובה. אמנם אם אמר לו שהלוה לו יותר ממה שמודה לא צריך לקבל חרם ואין יכול לומר לאו בעל דברים דידי את, נהי דאם היה נאבד המשכון היה פטור דא"ל לאו בעל דברים דידי את, השת' דהוא בעין צריך להניח לו לפדות, ולא גרע מגזלו הגוי דצריך להניח לו לפדות ולהחזיר לו במעות שקנה.⁵ והואיל שקיימ' לן דבדרבנן מגלגלין,⁶ יגלגל עליו (שמושכון) [שמשכון] לו על יד גוי.⁷

5 ראה תוספות בבא קמא נח ע"א, דיבור המתחיל 'א"נ'.

6 שבועות מח ע"ב.

7 עיין עוד לעיל, סי' קעא.

שפב'

מאור הגול' מנהיג הדור [עמו' עולם מרנן ורבנן]² הר' ר' יצחק, האר עיני ולמדני. [א] דין בכור אי שקיל פי שני' במשכונות של גוים, ואע"ג דאמ' בפ' איזה נשך³ האי משכנת' באתרא דמסלקי וכו', ופי' רש"י כמדומה⁴ דמטלטלי מיהא שקיל מדר' יצחק דקני משכון,⁵ משמע דמשכונו' של גוים לא שקיל, מדתלי בר' יצחק, והא לא שייך בגוי כמו שהוכיחו רבותי' בפ' כל שעה⁶ דת"ק דר' מאיר אית לי' דלא קני משכון של גוי. מ"מ לבי נוקפי לומ' כן דלא שקיל, כי לפי דעתי עתה משכונו של גוי ביד ישר' הם באחריו' ישר', והכי משמ' בהדיא בפ"ק דפסחי⁷ לעיניי' חמץ בפסח דחשיב מצוי בידו כשהוא ברשותו לעיניין גניב' ואביד', וכן פי' ר"י בפ' כל שעה,⁸ ומיסתבר [169א] דכ"ש לעיניין בכור דחשיב מצוי ומוחזק וקרינ' בי' בכל אשר ימצא לו.⁹ ואפי' היה אמרינ' דהא בפסחי' איירי בגניב' אונס, נרא' דהשת' חייב הישר' לשלם לגוי אפילו בגניב' אונס, ולכל הפחות החוב מפסיד. אך המלוים על סוסים רגילי' להתנות במדינתנו שאם יאבדו שהם באחריותם של הגוים, בהא שמ' לא שקיל. ושוב מצא' שמקצת רבותינ' כתבו¹⁰ שקצת יש לדקדק מההיא דפ' יש נוחלי¹¹ דשקיל פי שני' במשכונות של גוים, דפרשב"ם ההיא דשלחו מתם דבכור נוטל פי שני' במלוה ולא בריבי' דאיירי בגוי, אך לא כת' דנרא' לו כן בפשיטות, אל' שקצת יש לדקדק.

- 1 סימן זה מכיל שמונה שאלות ששלח ר' מאיר בן יהודה כ"ץ ואת תשובתו של ר' יצחק מאופנהיים לכל השאלות (על ר' יצחק מאופנהיים ראה במבוא, עמ' 120-122). מקורות: כ"י המבורג 45, דפים 1168-1169, סי' קלז-קמג. כדי להקל על המעיין חילקתי את השאלות ואת התשובות לסעיפים. הסעיף הראשון מועתק בשו"ת מהר"ם מינץ, סי' סו סעיף ד, עמ' רעז-רעח, ותמציתו מובאת גם שם, סי' נט, עמ' רמב. שני סעיפים אחרים מובאים בקיצור רב בהגהות ר' מנדל קלויזנר על קיצור פסקי הרא"ש; ראה להלן, הערות 38, 39.
- 2 כך בשו"ת מהר"ם מינץ.
- 3 בבא מציעא סז ע"ב: 'האי משכנתא באתרא דמסלקי אין בעל חוב גובה הימנה ואין הבכור נוטל בה פי שנים ושביעית משמטתה'.
- 4 אולי צ"ל: משמע דמשכון.
- 5 בבא מציעא פב ע"א.
- 6 פסחים לא ע"ב.
- 7 שם ו ע"ב.
- 8 ראה תוספות פסחים לא ע"ב, דיבור המתחיל 'שקונה'.
- 9 דברים כא, יז.
- 10 דברים דומים כתבו ראבי"ה, סי' תתקנח (ח"ג, עמ' רכג) ומהר"ם, ד"ק, סי' סז.
- 11 בבא בתרא קכד ע"ב.

[ו] ואם חלה או מת התלמיד או המלמד אם אין פוחתין משכרו כמו שכת' מהר"ם זצ"ל בשם רבו,²¹ כי מספק' לי קצ' [ת] ממה שכת' דוד אבא מור' רבי' אליעז' זצ"ל בגיליון בהשוכר את האומני²² דמשמ' מן הסוגיא דפוחתי' כשלא נתן לו עדיין השכר, מ"מ גם כת' שראה התשוב' ממהר"ם.

[ז] ואם מתיר אתה לצלות כחל מעגל [עם]²³ בשר. ואם עירב כחל עגל עם כחל פרה שלא נתייבש היטב ועשה ממנו פשטיד' מה דינו, ורוא' אני מקילין בדבר זה, ודמי כחוכ' ואיטלול' ליתן בו שתי הקולות.²⁴

[ח] ואם קורא אתה סומא על התורה, הואיל והשתא אינו קורא בעצמו.²⁵ ונא מו' עש' למע' ה' והשיבני על כל דברי, כי תורה היא וללמוד אני צרי', ומקצ' הדברי' באו לידי, ורוא' אני שמקצ' יבואו לידי, ולא אידון בהם עד שאדע דעת' הנקיי' בע"ה הואיל ואיפשר. ושלו', מאיר בהח"ר יהוד' כ"ץ זלה"ה.

שרש²⁶ האמ' והאמונ', עץ הדעת והתבונ', מו' הר' מאי' כ"ץ שי'. מה ידעתי שלא תדע, אך ענוותך תרביני. דע לך שקלני מראשי²⁷ [ג169] לא אליך, אך הפצרתי את עצמי לכתוב לך עניות דעתי.

[א] נ"ל שבכור נוטל פי שני' אפי' במשכון של גוי, דווק' במלוה על פה אינ' נוטל בין גבו קרקע בין גבו מעות אפי' במלוה שעמו פלגי,²⁸ אחרי שהוא מוחזק

21 ראה ד"פ, סי' קלח (תינוק שחלה); ד"ק, סי' ב (מלמד שחלה. ושם פסק מהר"ם שתינוק שחלה הוא פסידא דמלמד).

22 תוספות ר' אליעזר מטוך לבבא מציעא עח ע"א, מובאות בשיטה מקובצת, שם (ח"ג, עמ' תשז): 'זזה לשון גליון תוספות [...] ומיהו אם נתן כל השכירות למלמד, אפילו לפי שיטת התוספות שפוטרין את בעל הבית כשהוא אנוס, אין צריך להחזיר, דנתרצה לתת לו מעותיו, רק שלא (ישאר) [יחזור] בו' (התשובה המובאת שם לעיל מזה בלשון 'ובתשובה אחרת מצאתי' היא תשובתו של ר' יוסף בר ברוך, המצויה גם בד"ל, סוף סי' קנה. מדברי השואל כאן עולה שהציטוט בשיטה מקובצת מגיליון התוספות הוא חלקי, וקודם לתשובה זו הביא ר' אליעזר מטוך את תשובתו של מהר"ם).

23 נוסף בין השיטין. על הסברה להקל בכחל של פרה שאינה מיניקה ראה חולין קי ע"א. וראה גם הלכות ומנהגי מהר"ש, סי' קס-קסא.

24 שהרי אם סומכים על הדעה שכחל של עגל נחשב לבשר רגיל ומותר באכילה, שוב אי אפשר לערב אותו עם כחל של פרה מיניקה.

25 כלומר הואיל והעולה איננו קורא בתורה. וראה להלן, סי' תעט, ובנסמן שם.

26 משפט הפתיחה והסעיף הראשון מובאים בשו"ת מהר"ם מינץ, ראה לעיל, הערה 1.

27 ראה רש"י סנהדרין מו ע"א: 'קלני מראשי - כמו שהאדם שיגע ועיף אומר ראשי כבד עלי'. המשך המשפט מצוי אצל מהר"ם מינץ בשינויים קלים: 'שקלני מראשי לא עליך אך הפניתי עצמי לכתוב לך'.

28 בבא בתרא קכה ע"ב-קכו ע"א.

בהם, ואם אמרו ישר' מגוי לא קני²⁹ להתחייב באחריות, היינו לגרע כח הגוי, אבל לעיניי' שיהא ישר' קרוי מוחזק, ק"ו, השת' ישר' מישר' קני, מגוי לכ"ש, [ו]כה"ג אמר' התוס' לעיניין מעמד שלושת³⁰. ועוד דאפי' ישר' מישר' דאמ' קני כדר' יצחק, אימור דאמ' ר' יצחק משכנו שלא בשעת הלווא', בשעת הלווא' מי אמ', אל' אמרינ' מאחר שלא בשעת הלווא' קני לגמרי, בשע' הלווא' לכל הפחו' קני שיהא קרוי של אחיך בידך ואינ' משמט, ה"ה של גוי.³¹

[ב] וכתוב' בנין דיכרין ניגבת אפי' ממטלטלי בזמן הזה כדאית' פר' נער' שנתפת'.³²

[ג] ושלישי בראשון קיימ' לן כרב דפסל,³³ ודלא כרבי' אליע' בר' נתן דפסק כרבא.³⁴

[ד] והיכא שמת הלוח אז גובי' מן הערב, ואי' לפטור אות' מטעם דילמ' אל³⁵ דפרע אדם מן הערב תחילה אל'א] היכ' דלית' או אית' ואי' לו לשלם, אז יתבע מן הערב. ועוד, אם מת הערב³⁶ תוך הזמן חזק' אין אדם פורע תוך זמנו,³⁷ ואי' טועני' ליורשי' דבר דלא שכיח.³⁸

[ו] ואם חלה התלמיד פסיד' דפועל, אל'א] היכ' שרגיל התלמיד לחלות אז איבעי לבעל הבי' לאתנויי. והיכ' שחל' המלמד מיעוט הזמן אז אינו חייב להשלים, מידי דהוה חלה שלש ועבד שלש אינ' חייב להשלים.³⁹ אלא רבי' מאי'

29 פסחים לא ע"ב.

30 תוספות גיטין יג ע"ב, דיבור המתחיל 'במעמד'.

31 עיין עוד הגהות אשרי, בבא מציעא, פ"ה סי' לד; שו"ת מהר"ח אור זרוע, סוף סי' קי; דרשות מהר"ח אור זרוע, עמ' 123-124; שו"ת מהרי"ק, שורש קמה, עמ' רצד.

32 ראה לעיל, הערה 12.

33 סנהדרין כח ע"א.

34 בבא בתרא קכח ע"א; ראב"ן שם (מהדורת ערנרייך, דף ריח ע"א).

35 קריאתה של המילה 'אל' איננה ודאית. משפט זה משובש ואינני יודע להגיהו. המשך המשפט עוסק כנראה בדין ערב שמת, האם אפשר לטעון שמא פרע הערב.

36 אולי צ"ל 'הלווה'.

37 בבא בתרא ה ע"א-ע"ב.

38 תמצית פסקה זו מובאת בהגהות ר' מנדל קלויזנר על קיצור פסקי הרא"ש, כ"י אוקספורד 682, דף 253ב (ובכתבי יד מקבילים): 'השיב ר"י מאופנהיים אם מת הלוח יפרע מן הערב'.

39 קידושין יז ע"א. פסקה זו מובאת בהגהות ר' מנדל קלויזנר, שם, דף 204ב, בגיליון: 'וכן השיב ר"י אופנהיים דכן פסק ר"מ בסוף ימיו' (הדברים מוסבים על הכתוב שם ב'חלון': 'וכי אניס אפי' בדבר האבד לא מפסיד. וכן חלה המלמד אינו שוכר עליו, ואם קבל המלמד שכרו אינו צרי' להחזיר, ואינו חייב להשלים כמו גבי עבד עברי פ"ק דקדושין, והכ' דאמ' שאינו נותן לו אלא שכרו דלפני המלאכה, משו' דלא תפיס, כך תי' רבי' מאיר. מר' [=מרדכי]).

תגי

גל של אגוזן, חנווני מיוזן,² מוה"ר מאיר כ"ץ שי'. מה ידעתי שלא תדע, אך ענוותנות' הרבתני.

[א] אשיבך בקוצר על האשה שעשתה צרכיה ומצאה דם, הר"ם ז"ל היה מחמיר,³ דדילמ' בתר דתמו מיא אתי' דם, ודווק' במזנקת ויושבת על שפת הספל מטהר ר' יוסי כמו יושבת לר' מאיר⁴ וכ"ש לר"ח שיש להחמיר, דר' יוסי לא לגמרי טיהר.⁵

[ב] ועל המקוה שנמשך מן המעיין בהכשר, אע"פ שלבסוף נסתם הנקב אין בכך כלום, דלא בעינ' כשפופר' הנוד אל' לחבר ב' מקוואו' יחד דבאחד לא היה בו שיעור מקוה.⁶

[ג] והעדים⁷ אינם צריכי' לכתוב כנויי', דווק' שמו ושמה צרי' לכתוב כל שום וחיניכ' דאית [177ד] ליה, שהרי חובה לכתוב ואם שינה פסול, אבל מקום לידתן אחרי שאין חוב' לכתוב אמרו התו"ם⁸ אם שינה כשר. ולפי זה גבי חתימת העדים דקיימ' לן כר' אלע' בגיטין דעידי מסיר' כרתי⁹ ואינ' צריכי' לחתום אלא מפני תיקון העולם,¹⁰ היה נרא' אפי' שינ' כשר. מ"מ היכ' שיש לו ב' שמות שניתן לו שם אחד

- 1 סימן זה מכיל את תשובתו של ר' יצחק מאופנהיים במענה לשמונה שאלות ששלח לו ר' מאיר בן יהודה כ"ץ (על ר' יצחק מאופנהיים ראה במבוא, עמ' 120-122). מקורות: כ"י המבורג 45, דפים 177ג-178א, סי' קצה-רא. כדי להקל על המעיין חילקתי את התשובות לסעיפים. אחת התשובות (סעיף ה) מובאת אצל מהרי"ל וארבע תשובות (סעיפים ג-ו) מובאות בהגהות ר' מנדל קלויזנר על קיצור פסקי הרא"ש; ראה להלן בהערות.
- 2 על פי גיטין סז ע"א: 'איסי בן יהודה היה מונה שבחן של חכמים [...] ר' טרפון - גל של אגוזין. ר' ישמעאל - חנות מיוזנת'.
- 3 ראה תפ"ו, ח"ב, עמ' פח, סי' צז, ועמ' צא, סי' ק.
- 4 נדה נט ע"ב.
- 5 ראה תוספות נדה יד ע"ב, דיבור המתחיל 'ורבי יוסי'.
- 6 משנה מקוואות ו, ז.
- 7 פסקה זו מובאת בהגהות ר' מנדל קלויזנר על קיצור פסקי הרא"ש, כ"י אוקספורד 682, דף 340(V)א, ב'חלון': 'כן השיב הר"י אופנהיים להר"ם כ"ץ' (תמצית הדברים מובאת גם בסדר הגט לר' יעקב מרגלית, עמ' קה, הערה 4, מתוך כ"י ש', שהוא כנראה כ"י ששון 1032, עמ' 56).
- 8 תוספות גיטין פ ע"א, דיבור המתחיל 'ושם עירו'.
- 9 גיטין ט ע"ב, ושם נסמן.
- 10 שם לד ע"ב, במשנה.

בחוליו, לשם חותם שתיהן, אבל שם כינוי אי' צרי' כלל לכתו'. והיכ' שכותב גט ואשתו במקו' אחר, פשיט' שאין לכתוב מקום עמידתה, כי מי יודע בשעת כתיבת הגט מקו' עמידת', אבל מקו' דירת' כותבי' במקו' עמידת' אבל אין קפיד' אם אין כותבי' כלל. והוא מפורש היטב בסמ"ק המוגה בהגהות של הר' פרץ ז"ל.¹¹

[ד] וישר¹² שמוסר לגוי משכנו ללוות מישר', נרא' לי שצרי' ליתן לו לפדותו, מידי דהוה המכיר כ(י) ליו וספריו ביד אחר שצרי' להחזיר לו.¹³ ואם נאבד, כל היכ' שהיה פטור נגד הגוי הוא פטור נגד הישר', דלא עדיפת מגברא דאתית מיניה. ויחיד שנותן משכון לקהל, נרא' לי שהקהל מוחזקי' לטעון כדי דמיהן, וראיי' מההוא מורקיייהו דהני בטפסרא דמלכא מנח וכו'.¹⁴

[ה] ומעשר¹⁵ כספים הוא דרבנן, שמא תקנו נגד מעשר ראשו' שנוהג בכל שנה. ועל זה אנו סומכי' שאדם יכול להאכיל לאביו מעשר, אע"פ שבמעשר דאוריית' אמרינ'¹⁶ תבא מאיר' למי שמאכיל את אביו מעשר.

[ו] וכשכותבין¹⁷ כתובה לגיורת לא תכתוב לבתולות, וסתם גיורות בעולות נינהו, אל' [א] כסף ארמלותייכי אם היא אלמנ'.¹⁸ ועל בני פנויות שתוקי הייתי

11 סמ"ק, מצוה קפד, עמ' קמז (בגוף הסמ"ק).

12 פסקה זו מובאת בהגהות ר' מנדל קלויזנר על קיצור פסקי הרא"ש, כ"י אוקספורד 682, דף 201ב, ב'חלון' (ובכתבי יד מקבילים; שניים מהם נזכרים אצל סלוביצי'ק, ראה בסמוך): 'והר"י אופנהיים השיב להר"מ כץ ישר' שמוסר משכנו ללוות מישר' צריך ליתנו לישר' לפדות מידי דהוה אמכיר כליו ביד אחר. ואם נאבד כל היכא שהי' פטור נגד הגוי הוא פטור נגד הישר'. ויחיד הנותן משכון לקהל נאמני' להעיד עד כדי דמיו. הר' יצחק מאופנהיים' (התשובה נזכרת אצל סלוביצי'ק, הלכה, כלכלה ודימוי עצמי, עמ' 44-45, הערה 47 [ושם טעה לחשוב כי התשובה שבכ"י המבורג היא של מהר"ם מרוטנבורג וכי ר' יצחק אופנהיים השיב תשובה זהה]).

13 משנה בבא קמא י, ג; בבלי, שם, קיד ע"ב.

14 בבא מציעא עג ע"ב (וראה רש"י שם: 'חותם עדות שלהם [...] בארגז של מלך מונח והרי כולם עבדים לו').

15 פסקה זו מובאת בשו"ת מהרי"ל, סי' נד, עמ' נד; שם, סי' נו, סעיף ז, עמ' נט; ובהגהות ר' מנדל קלויזנר על קיצור פסקי הרא"ש, כ"י אוקספורד 682, דף 346ב (ומשם: לקט יושר, יורה דעה, עמ' 37; ש' שפיצר, 'פסקי רבותינו שבאשכנז בדור הסמוך לגזירות ק"ט', מוריה, שנה ח, גיליון ב-ג [תשל"ח], עמ' ה-ו, סי' טז).

16 קידושין לב ע"א.

17 פסקה זו מובאת בהגהות ר' מנדל קלויזנר על קיצור פסקי הרא"ש, כ"י אוקספורד 682, דף 287ב, והובאה משם בלקט יושר, יורה דעה, עמ' 37. הפסקה נדפסה מכ"י המבורג (שלא במדוקדק) במאורות הראשונים, עמ' שכו.

18 לא הבנתי היאך גיורת בתולה היא אלמנה (אצל ר' מנדל קלויזנר הלשון היא: 'ובכתובה גיורת בתולה כותבין כסף ארמלותייכי אם היא אלמנה ואין כותבי' בתולה, דסתמ' בעולות נינהו'). וראה עוד: שו"ת מהר"י ברונא, סי' רמג; שו"ת הרדב"ז, ח"א, סי' קפ; אוצר הפוסקים, אבן העזר, יח, ירושלים תשנ"ב, דף מט ע"א, סעיף קנ.

תיא'1

ר"ת היה מתיר לישר' לשלוח את הגוי אצל ישר' אחר ללוות לו מעו' אפי' בידיעות הלוח והמלוה.² ור' מחמיר. ומיה' אומ' ר', הישר' שולח משכון לישר' אחר ע"י נוכרי שילוח לו וסבור המלוה דהוא של גוי ואינו סומך כי אם על המשכון ושרי ליטול ריבית ממנו. וגדול' מזאת אמ' לי ר', דאם מת הגוי והמלוה הלך וזכה במשכון ואפי' אם יביא עדי' האי ישר' השולח המשכון שהוא שלו אומ' לו לאו בעל דברי' דידי את.³

ומעש' היה בפריש במעות הר' יוסף ששלח' משכון ביד גוי ולוח מישר' בריבית, וכשנודע הדבר למלוה לא רצה להחזיר המשכון ולא היה כח ביד ב"ד להוציא מידו. ואמרתי לו וכי לא עשו בו תקנת השוק, כמו שגנב גוי או שגזל מישר' ונתן או מכר לישר' אחר יש כח ביד ישר' להוציא מידו, דאמ' בחלק⁴ ממו' ישר' שנפל ביד גוי הותר לישר'. ודין [183ד] סיקרקון⁵ לא שייך אלא בקרקע. ומיהו תקנה יש בכל צרפת שהשרים גוזלי' ממון מישר' ונותני' לאחרי' ומחזיר בדמים שקנה. ואם לוקח ראשון מכר ללוקח שיני, חייב להחזיר בדמים הראשוני', עכ"ל.

הגיד לי מו', ר"ת היה משכון בידו מגוי בי' דינ' ועלה עליו ריבית ה' דינ' ונצרך למעות והשכינו לר"י בט"ו דינ' נגד הקרן והריבית.

הגיד לי ר', פעם אחת בא ישר' אצל חבירו ואמ' לו הלויני מעו' על משכון זה שהוא של גוי ומושכן בידי בריבי', לאחר זמן אמ' שלי הוא. ואמ' הר' שירליאון דלאו כל כמיני' לומ' כן, דאי' אדם משי' עצמו רשע,⁶ ומותר ליקח ממנו ריבית כיון דהלוה מוזהר כמו המלוה, ע"כ.

1 הכותב: לא ידוע (אחד מבעלי התוספות בצרפת). מקורות: כ"י המבורג 45, דף 183ג-ד, ס' רלה-רלו (נדפס לראשונה בידי סולוביצ'ק, הלכה, כלכלה ודימוי עצמי, עמ' 141; וראה גם שם, עמ' 83).

2 ראה אור זרוע, בבא מציעא, ס' רג (בדפוס ראשון: ס' רב).

3 עיין שם, ס' רטו.

4 סנהדרין צד ע"ב.

5 גיטין נה ע"ב.

6 סנהדרין ט ע"ב.

המשכון ממנו ופטר הערב ונתערב הוא במקום המשכון ובמקום הערב עובד כוכבים חייל ליתן לו גם הרצת שפלה ככרי אבל לא הרצת שמכאן ולהנא מטעם שכתבתי לעיל דעובד כוכבים נזר ערעא איל עכ"ל [א]:

ש"ד ורש"א"ת על אדות המלצר (י"ג האדון) ° (המושל) [שהיה מושל] עליו אשחקד וזהו מהיהדים כ"א ליתרין בשלשים ליתרין ובקש מן הקהל להיות ערבים שלו עד זמן שימנו מס שינוי אוחס היהודים מהמס שלהם שהם נגד אוחס מוז וקיימו וקבלו עליהם [כל הקהל] היהודים כנכח חתימתם ועמה נהפך הגלגל שירד המלצר מממשלתו [והפסקו] היהודים [כל] מעומיהם ועמה נזאם הקהל [להלווא] [לנכות] מאוחס היהודים ט' ליתרין העודפין על הקרן יען שאחירות על הקהל והמלווים משיצין אין לנו עסק עמכם כי העובד כוכבים היה חיוב ל' ליתורא ואחס קבלתם עליכם לפירוט החוב עבדו השיב ר"מ ח"ל [ו"ג] וכן דעמי נוטה שהקהל חייבים לפירוט כל ה' ליתרין דנזר זקופה אולינן כיון שהמלוין זקפו קרן ורצת עם העובד כוכבים המלצר כבר נעשה הכל קרן דלאמרי פרק הרצת עובד כוכבים שזהו מעות משראל חקפן עליו נמלוה ונחגיגיר גובה אח הקרן ואח הרצת כו' דנזר זקופה אולינן ואמרי שנחתיבו הקהל למלצר מדינא דמלכותא כמנהג המלכות שמקדמין קודם הזמן *לומר לעבדיהם כמה נחתיבו [וליתן] עטרים המס [י"ג] ליתרין המס המס מקוי (במקום) שהן חייבין וגם הקהל נחתיבו נמנעמ *המס חייבים מהמס:

כוכבים א"ר יעקב בשם ר' חנינא כותאי דקסרין מותר להלוות נרצת מפני שקלקלו מעשיהם ונשחמדו מ"מ אומר ר"י אע"פ שמוחר להלוותם נרצת מ"מ אסור ללוות ממנו לפי שכסם שהוא מוחזר שאל לעשוק ולגזול ישראל כך מוחזר מלהלוות [לו] נרצת ומציא ראייה מפרק איהו נשך לין מהס ומלוין אוחס נרצת וכן גר תושב ולא קחתי וכן נמומר ומדלא קחתי הכי ש"מ שאסור ללוות ממנו נרצת לפי שמכשילין אבל להלוות נרצת מותר ולא עבר משום ולפי עור לא חמן מכשול דהא אינו מזוזה להחיותו ולא קריתין ציה וחי אחיך עמך כדפרישית לעיל:

[דף ע ע"ב] אין מקבליין צאן ברז"ל כו'. מלאמי ° לראובן שהיה לו סמורה ושמה שלו [לשמעון צ' זקוקים לחם לו י' זקוקין עד לשנה וכל הריזת שיפול בצומה סמורה ובדמיה יחלקו בשוה אבל אם יחולו או יפסדו או יאבד יתן לעולם ללשמעון י' זקוקים דין זה פסוק לאיסור מממני' אין מקבלין לאן ברזל משראל מפני שהוה רצת ומהו לאן ברזל שקבל כ' לאן נעשרים דינר עד שנחיס ושלש וכל הריזת והזמר והתלג יהו חולקין ואם ימותו הלאן אחירות על המקבל דהכי תמיא בתוספתא איהו לאן ברזל ח"ל הרי שש לאן עשויות לך לממנה לשליש ולרביע נמנה של והב אסור ואם הנותן מקבל עליו וזלא אע"פ שלא קבל עליו ברצתה או מיתה שרי דלאמר אבי שרי ליה לאריש לממר לחברה הילך ארבע זוזי לחתימה דמזמא חי מקפא ברשותך חי יקרא חולי נרשתי:

[דף ע"ב] מאי בעמא כיון דקייבא דין אין שליחות לעובד כוכבים. (כתב רמב"ה) [כו' ופסק רמב"ה אע"פ שאין שליחות לעובד כוכבים] אם אמר לראובן ללשמעון היה שלומי וזהו לי מעות מן העובד כוכבים נרצת ועשה שמעון כן מותר שמעון ליתור הרצת מראובן וליתן לעובד כוכבים שהרי יש לישראל שליחות שמעון שלומי של ישראל ולא של עובד כוכבים ואינו לא לזה ולא מזהו ולא ערב עובד כוכבים שאמר לראובן הלוה לי מעות על משכונו והלך לראובן וזהו שמעון על משכונו של עובד כוכבים אי נמי שנקש לו העובד כוכבים משיס משכון [ש"לך] במקומי ואמר לשמעון זהו משכונו של עובד כוכבים או שא"ל אי מוכה לך תחתי דעובד כוכבים ונתרצה שמעון מותר שמעון ליקח הרצת מראובן שהוא שלומי של שמעון להלוות לעובד כוכבים וכן כשיציה לו (משכונו) [משכון שלן] ואם כופר לראובן ישעב שהוא דבריו ופטר [א] ואפילו אם העובד כוכבים אלס ואינו רוצה לפירוע לראובן יטול שמעון הרצת אבל אם הוא הזכיר [לו] שס העובד כוכבים האלס והוא יודע שאין דרכו לתת רצת כ"כ אין יתן לראובן נמלו דעלד ומחיל ואם פודה לראובן נמנעם על עמנו כ"כ המשכון [הו רמאות] מ"מ הרצת מותר לקבל דהו כמוכרו לו (ומוכה) [ומקנה] לו כל הריזת הראוי לצא [ד] דלאחא פרק המפקד לכשתרצה ותשלמי הרי פרחי קניה לך מעכשיו ומקני ליה כפילא ועובד כוכבים שמשכן משכון לראובן נרצת וזור (ומכר) [העובד כוכבים] ומכרו לשמעון ושהו שמעון לפירוחו מותר לראובן ליקח הרצת משמעון שהוא לא לזה ממנו כלום דלאמרי [הכא] בשמעון רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא עובד כוכבים ציחא הדר עובד כוכבים וצניח לרצא נטר רב מרי בר רחל שחא שקיל אגר ציחא דשנה אמטי ליה לרצא ח"ל הא ללא אמטיה ליה למר אגר ציחא עד האידנא דחסם משכנתא שחא ולא הו מצי עובד כוכבים מסלק א' ליה השחא לישקול מר אגר ציחא אמר איהו חי [הוה] ידענא דממושכן ליה למר לא הוה מוציננא השחא כדמיהם עבידנא לך דכמה ללא מקלקי צווי לא שקלי אגר ציחא אלא נמי לא שקילנא אגר ציחא עד שאכופ לעובד כוכבים ויהיב לך זוזך ופרשי' דאין זה רצת דהא רצא לא מחייב ליה אלא עובד כוכבים וה"ה נדון זה מלאמי פסקי רצת בשם ריב"א:

תניא ישראל שאמר לעובד כוכבים צא והלוהו בעותי ברבית לישרא א' אבדור. משמע מהמס שאסור לומר לעובד כוכבים לא ולוה לי מעות נרצת משראל דמרוויחו מד טעמא הוא ואם אמר ישראל לא ולוה לי מעות נרצת מן העובד כוכבים והלך העובד כוכבים ולוה משראל מספקא (לן) [להו] מהו ולי נראה דשרי כיון דשרי שליחותיה דתניא שליח שפשה שליחותו בעל הבית מעל לא עשה שליחותו שליח מעל אלמא מדשני איל ליה לשליחותיה ה"ג ל"ש: רבינו גרשון פסק 'עובד כוכבים שאמר לישראל לא ולוה לי מעות משראל חזירך מותר

שלשמן למלוה צין קרן צין רצת ואע"ג דמעמד שלשמה לא שייך בעובד כוכבים כמו שפסק ר"ת ה"מ שאמר לישראל מן לעובד כוכבים מה שאחא חיוב לי אבל איפכא עובד כוכבים שאמר לישראל מן לישראל נמנעם שלשמן קנה מקו' אם ממון של ישראל הפקיעו ממון של עובד כוכבים לא כ"ש ואפילו אח"ל כיון דאחמי לא מצי זמן גציה המס כל כה"ג יומא הו' ללא לוספי עלה ולא ליקמי נמנעם שלשמן כיון דהא גופא מתחא בלא טעמא הוא מ"מ הקהל חייבים למלוה כיון שעל דין בפטור (אח) המלצר ואפילו לא פטרו המלצר כיון דעובד כוכבים דמייננא נזר ערעא אילי הוה ליה כאלו [הס] פטורס (אח) המלצר וכיון שעל דין פטורן לא גרע מערב נשעת מתן מעות ללא צעי קנין ואע"ג דשלא נשעת מתן מעות הוה הכא כשעת מתן מעות דמיה [דשעת] [דנשעת] מתן מעות טעמא מצי דכיון דלדעויה דדייה קא סמך ועשה מעשה שהלוה המעות משעבד ה"ג כיון שע"י הקהל [נפטרו] [פשוטו] המלצר הערבים [א] כ"ש דמשעבדי ועוד ערעב על מעשה הקהל ח"ל ככרע שלו צב"ד ללא צעי קנין ועוד לאו מטעם ערעב הוא (ולא) [ולא] שייך אלא במקום שאין נפטר לגמרי אלא הכל שמסמלקם ונכנסו הקהל תחתי הרי הן חייבין גמורין ולא מטעם ערעב ולא צעו קנין ומה [שכתב] [שכתבתי] לעיל בחקפת הרצת נעשה קרן היינו אפילו רצת שלא עלה עדיין דמדי שזקפו נעשה קרן (ואם) [דלא] היה העובד כוכבים נא מד אמר החקיה ליתן לו הקרן לא היה נפטר דמייננא מן הרצת והיה נרץ ליתן לו הרצת ואח"ל רצת שכבר עלה מ"מ הקהל חייבין כיון שהס הלוו למלצר ונחתיבו להס ל' ליתרין דמייננא וע"י הקהל פטרוהו חייבין כדפרישית לעיל ושלוס מאלר צ"י נרין:

[דף ע"א] א' תקח באתר נשך ותרבית וחי אחיך עמך וכו'. פרשי' נחשונה דאסור להלוות לומר לעבדו כוכבים נרצת וראייתו מפ' נגמר הדין דלאמר אע"פ שחטא ישראל הוא ור"י פסק דמותר להלוותו נרצת דכיון דעובד עכו"ם כופר הוא ואמרי' פ' אין מעמידין המינין והמסורות היו מורדין ולא מעלין ואמרינן פרק הגזול נזמא גבי מסור לאנסיס דק"ו הוא ומה גופו היה מותר ממונו לא כ"ש ואפילו למאן דלית ליה ק"ו גבי מסור משום דקבר דלמא נפיק מיניה ורעא דמעליא היינו דוקא גבי מסור א"נ אפילו מין לעובד כוכבים דליתו טעומע צין העובדי כוכבים אבל מומרים עובדי כוכבים המטומעים צין העובדי כוכבים לא שייך זהו למימר דלמא נפיק מנהון ורעא מעליא ועוד מציא ראייה מדכתיב אל תקח מאתו נשך ותרצת וחי אחיך עמך במקום שאחא מזוזה להחיותו חי אחת מלוה לו נרצת אבל מומרים לעבודת כוכבים חי אחת מזוזה להחיותו וחי [א] לא קריתין ציה אחיך לעיני השעת אפדה דמזמא פ' אין מעמידין ועוד מציא ראייה מירושלמי דפ' נזמא דמסכת עבודת

הגהות הב"ב
י"ג ער אותו זמן שנחשבו לו: ב פטור המלצר הערבים ואפילו לא פטרו המלצר בפירוש הערבים כצ"ל: א מן המלצר הערבים כצ"ל: ב ג"כ המלצר: ג צ"ל ראב"ן:

חדושי אנשי שם
מיינה דערב הוה כמו שקבל עליו לזון מדין ישראל (ש"י): [א] וקשה שהרי ר"ת פסק לקמן שחייב להחזיר לו הן או דמיהן דמשמע הכל ח"ל דרמב"ה מייירי שמשכון לא היה שוה כל הרצת שפלה אחר כך ור"ת מייירי שהיה שוה כל הרצת דמשמע ממה שכתב חייל להחזיר לו הן או דמיהן וק"ל: [ב] ועוד ערעב של מעשה הקהל הוה ליה ערב דכ"ר ולא צעי קנין ועוד לא מטעם ערעב הוא ולא שייך אלא במקום שאין הלוה נפטר לגמרי אבל הכא שמסלק המלצר ונכנסו נחשבות ממקום מלצר (מהר"ם): [ג] משמע לרובן נשעב שהוא דכרבי של על עמנו הלוה ופטר מן הרצת. ואע"פ שזו מוחזק נמשכן לא אמרי' שאמאן לטעון עד כדי דמיו ללא אמרי' הכי אלא בקרן המלוה או הנוק אבל רצת מלמא אחריתי הוה ולא הוהוק ט מעולם. וכן ראייה נהגהות אש"י שהביא פיסקא זו והיה כחוב צהדיא ישעב לראובן שהוא

דבריו והוגע עליו שלא מכתב הסופר ישעב שמעון וכן היא דפוס נהגהות אש"י שלפניו ולשון ויפטר אינו נוסף על שמעון המלוה ומיכו לבקוף פסיקא צענין שחזר וענין רמתי ולי הוא מותר זה לקבל ממנו רצת שזה אומר איני ממאין אלא לדברין הראשונים שס הוא מודה ומיחו צ"ד סי קס"ט מוכיח שדין אחר הוא ושהשעבא אלא המלוה ולשון ויפטר לא קשה כולי האי כי פירוש ויפסק לומר שקנה משכונו ומסמלק מן הישראל השלים היה ולא בעל דברים דדייה הוא שזה קנה משכונו על דין ובשליחותו: וכן ראייה נש"א כחוב קלף יסן וכחוב ט ישעב שמעון וכן עיקר: [ד] נאגודה דף כ' סי כ"ג כבש שאלם לראובן פודה אומה כדי שיקח הוא הרצת מכאן ויליך הו רמאות יתפיידי להחזיר הן או דמיהן ומה שקשה על רמב"ה הוכר לעיל והסי' ככתבתי לעיל דברי רמב"ה (ש"י):

קובץ מפרשים
א דלא כצ"ל ונתתה ממ"ו: ב צ"ל לראובן ונליח: ג לי כצ"ל ונתתה ממ"ו: ד ג"כ בית ונליח:

לומר שהיה רשע ועשאו שלוחו אלא היה דעתו שהעובד כוכבים ילוה לזורך עמנו
 משראל ויחזור העובד כוכבים ויהיה לו ואפילו פירש בהדיא כפי עדים שעשאו
 שליח לא דמי לחומרא דאמר' בפיפא דמתניתא כי שם (הב' [ב'] הישראלים
 המלוה והלוה יודעים דבר ומתכוין המלוה ליעול הרבית הנא מכה ישראל ולכן
 יש להחמיר. אב"ד הכל ליכא אסורא לגבי המלוה והלוה עכ"ל ר"י מתוך דבריו
 משמע דהיכא דהמלוה והלוה יודעים דבר ומתכוין המלוה ליקח רבית הנא מכה
 ישראל. יש להחמיר כפי ר"י וז"ל דברי הוה עובדא שפעם אחד היה לר"ת
 משכון מעובד כוכבים והזורך למעות וזמן המשכון כדי ללוות ממני מעות עליו
 ויהיה הסוב שלי ואמרתו לו היאך אחיה מותר נרביה העובד כוכבים ליה ממך
 ופי' כי הרבית ואתה ליה ממני על משכוך ומלאמי מקבל רבית שלך ממנו על
 המלוה ששאלה ליה ממני ועניי אני מוכר לך כל המשכון ולא מענה לי עוד ממנו
 אם איך רוצה ואני פוטריך שלא חעניי עוד ממנו ולא אחידי לך (מעטות)
 [המתנות] ואתה לא מחידי להחזיר לי המשכון ובענין זה עשה עמי עכ"ל הרי
 פירש להדיא דבעינן (שיסלקנן) [שיסלקנן] הישראל בעירוש מן המשכון מיהו
 מדברי (ר"ת) [ר"י] עמנו נלמד דשראל שהלוה לעובד כוכבים נרביה על
 המשכון ולקח המשכון ואמר לישראל אחר זה המשכון עומד לי מן העובד כוכבים
 נרביה מלוה לי עליו כך וכך ישיראל אחר מותר ליקח הרבית מישראל ראשון
 דמסתמא להחירא נחשוון ואפילו שלא פי' בהדיא כך היה דעמו שיהיה מסולק
 ממנו לגמרי שאם ירצה לא יחזור לו המשכון כלל אלא שהוא סומך עליו שמעמנו
 יחזור לו ויחיה לו לפדותו ויקבל ממנו קרן ורבית וכ"ס ר"י גבי ישראל שנתן
 משכון לעובד כוכבים ואמר לו לך ליה לי עליו מנה מישראל דרזיל להחירא נמכוין
 והלוה כי מעטות לעובד כוכבים להיות שלו למשכנו לישראל בשביל המעות וחזר
 ולוה מן העובד כוכבים מעות ואין יכול בעל המשכון למוצעו למלוה כלום
 ממשכנו ה"ג הכל י"ל דלהחירא נמכוין ואפי"ן דלא פי' יהא מסולק מן
 המשכון לגמרי כאלו פירש דמי ור"ת נמי אז לאו דל"ל ר"י היאך אני אחיה
 מותר נרביה שאז ענה לו אני מוכר לך המשכון היה מוסר לו בשחיקה והיינו
 טעמיה דמסתמא דעמו להחירא ואפי"ן דלא פירש שיהיה מסולק מן המשכון
 כמאן דפירש דמי הלכך הלכה למעשה ישראל שהלוה מעות לעובד כוכבים
 נרביה ולקח המשכון ואמר לישראל אחר משכון זה עומד לי מן העובד כוכבים
 מלוה לי עליו כך וכך ומיהו והלאה מקבל (עליו) כל הרבית שיעלה עליו הרי
 ישראל ראשון מסולק ממנו אפי"ן שלא אחר בשעת הלואה אני מסולק הימנו
 ואם רוצה ישראל שני לא יחזיר לו ישראל ראשון כלום דהוה ליה כאלו מוכר
 לו הלכך אם נא ישראל ראשון לפדותו ונתרצה ישראל שני להחזיר לו הרי ישראל
 שני מקבל כל הרבית מן הראשון דהוה ליה חזר ומוכרו לו ואם נא הראשון
 לפדותו משני ואינו רוצה להחזיר לו [השני] לפי שרצה לעכב לעמנו ונא לנ"ד
 על ככה ב"ד פוסקין להם שאינו חייב להחזיר [לן] ומעכב לעמנו וגם ר"י
 מודה סה דכי מעינתו בלשונו לא מיעט אלא"כ פי' על מנת (ש"אין) [ש"אין]
 מסלקנן אלא בסתמא הוה ודאי לגמרי מסולק ונאסר להחזיר כדכונת בתשובה
 רבינו יהודה ב"ר קלונימוס ור"מ ב"ר מרדכי ור"ב ור"א ראוי מעשים בכל יום
 שמליים איש לחבירו נרביה על משכונות העובדי כוכבים וקדמונים נמנו חרס על
 כל כן נרביה שלא להטעות איש לרעהו בערבותו ולומר של עובד כוכבים הם
 ומעמה אין שום אדם נאמן לומר אני רימיחך והערטן שלי היא דאין אדם
 משים עלמו רשע:

[דף עב ע"א] שבר שיש בו רבית בו. ק"י"ל מכמים דגובה את הקרן ואינו
 גובה את הרבית (כמו) [וכגון] שכחבו בו בפירוש פלוני ליה ב' זוזי
 בלי אכל אם וקף הקרן ובהרבית וכסב פלוני חייב לפלוני ז' זוזי מרוד רבנן דלא גבי
 בההוא שטרט אפילו קרן גזירה שמה יגבה גם הרבית כמו גבי שטרי חוב
 המוקדמין לפסולין אפי' מומן שני שמה יגבה מומן ראשון ומוקי לה ר' יוחנן
 כרבנן:

[דף עה ע"א] ת"ח בותרין דהצוות בו. כפי ר' אלחנן דוקא דבר מועט שלם
 שידועים בלצם שצלאו הכי היו נותנין אכל דבר מרובה לא דבר
 מועט נמי לא אמרן אלא תלמיד הכס אכל איניש אחרינא לא דלא דייק כולי האי
 ונתנו בתורת רבית: ובתב המיימון הורו מקצת הגאונים שלהו שמחל הרבית
 למלוה שלקח ממנו או שעתיד ליקח ממנו אפי"ן שקנו מידו שמחל או שנתן
 בתמנה אינו מועיל כלום שכל רבית שצנעום מחילה היא והמורה לא מחלה
 ואסרה מחילה זו לפיכך אין המחילה מועלת אפילו נרביה של דבריהם וכ"ס
 הר"ר יתכן מווי"א הלכה למעשה וראייתו (מדאמר לו) [מדאמר'] היה שולח
 לו דורון בשביל מעותיו שהיו בעלות אצלו והוה רבית מאחורת והסם ממנה הוא
 דיהיב:

הדייני ואני אלהיך דף. ספק רבית מאיר. אם ראובן אמר לשמעון אלוה אותך שם
 עמה כדי שתרוח כדי שגם אתה תלוני פעם אחרת להריות כ"כ מנאי
 ממון זה יש לו לשמעון להלוות לראובן כשיעור אותם מעות עד שירוח בהם
 כשיעור שירוח נמעותיו ואין לומר רבית מוקדמת היא או רבית מאחורת שמלוה
 לו בשכר מעותיו שהלוהו מחלה דלא אשכחן ליהוי רבית כה"ג אלא היכא דאיכא

דהו שלוחו של ישראל המלוה [פי"א של עובד כוכבים] ואין כאן רבית דמתניא
 בתוס' עובד כוכבים שאמר לישראל לא והלוה מעותי נרביה לישראל חזירך מותר
 ומרייחוהו מד טעמא ויהוה דהו שלוחו של עובד כוכבים ואין כאן רבית ומיהו
 מניא בתוספתא ואסור לעשות כן מפני מראית העין ומ"מ נהגו העם הימר
 דבזר ולפי המנהג אם ישראל ליה מישראל חזירו לזורך העובד כוכבים וקנא על
 העובד כוכבים על הרבית ביוקר ועם ישראל המלוה קנא בפחות ולאחר זמן פדה
 העובד כוכבים משכנו (מה) [כמו] שקנא ביוקר מישראל המלוה נראה שמומר
 לישראל הלוה יש לו למלוה להחזיר העירטן (נמה) [כמו] שקנא עמו אכל אם
 קנא עם ישראל המלוה ביוקר והעובד כוכבים אלא ואינו פורע נראה שלא יפרע
 ישראל הלוה למלוה מסכנו כלום שהרי על דעת עובד כוכבים הלוה ואם חזרו
 שקנא יומר מן העובד כוכבים ישעט שטעת היסת ויפטר ואם ישראל היה חייב
 לעובד כוכבים מעות דוחקו לפרוע לו ונתן לו ישראל משכנו וא"ל לא ולוה לי
 על משכני ממי שתרצה והלך העובד כוכבים ולוה מישראל אחר ולאחר זמן אי"ל
 לא ופדה ערטיך מישראל חזירך אסור לו למלוה לקבל הרבית מישראל חזירו
 שהרי לזורך ישראל הלוה שעל כדמו היה לו לפרוע לעובד כוכבים דמי לשלוח
 עובד כוכבים ללוות מעות מחזירו נרביה דאמר' לעיל דאסור אכל אם השאיל
 ישראל ערטינו לעובד כוכבים והלך העובד כוכבים ולוה עליו נרביה מישראל ולאחר
 זמן לא פדאו העובד כוכבים לפי שהוא אגם והלך ישראל עמנו ופדאו מותר
 לקבל הימנו רבית דהו כמורו לו (והכל) [דהכל] לא לזורך ישראל הלוה אלא
 לזורך העובד כוכבים ואם העובד כוכבים אינו רוצה לפדותו לפי שהוא אגם אין
 הישראל המלוה יכול לומר לא אחזירנו אלא לעובד כוכבים דהו כגון שנטל מזה
 ונתן לזה דכל זמן שאל משכנו וא"ל משכנו של בעל כדמו ה"י לא שגא וכן
 פסק ר"ג. וישמיע דוקא משום שהעובד כוכבים אגם שאם היה רוצה לפדותו לא
 היה רשאי הישראל לעכבו עבור הרבית אז הוא מחזירו לישראל אכל אם אינו אגם
 שהיה יכול הישראל לעכבו עבור הרבית יעכב גם מישראל ואם יתן הרבית בשביל
 העובד כוכבים מותר ליקח הימנו שהרי ישראל שליח הוה ולא לוה. ואדם שלוה
 [מתמדין] נרביה זמן שמשכנו וא"ל משכנו של עובד כוכבים הוא וכשנא לפדותו
 טוען שלי הוא ורימיחך מותר לקבל הימנו [רבית] ואפילו רוצה לישבע שאינו של
 עובד כוכבים יכול זה לומר אני מאמין אלא לדברך הראשונים ורפיא כדי ע"כ
 שורש דבריו והוא האריך ואני קצרה ונתקצת הפסקים האלו לבי מהסם יש
 להשיב והמשכיל יבין. העתק מספר אבי אסף:

[מן החות'] ר"ת ור"י ג"ל צעני הימר גמור ומנוה מן המוצר לתת מחיה לבני
 נרביה שמונת ללוה ולמלוה שיהיו הלוה המשכונות בד העובד כוכבים
 ואפילו לעבד ולשפחה ויאמר לו לוה מפלוני ישראל על משכונותי נרביה בין רב
 בין מעט אלא שישוה המשכונות נגד החוב ויחר כדרך מליים על משכונות נרביה
 כפי אותו רבית (שיקוצו) [שקוצו] והעובד כוכבים ילוה מן היהודי ומד העובד
 כוכבים יקבלה הלוה ויהיה מסולק הלוה מן המלוה שהעובד כוכבים אם ירצה
 היה מוצעם ופודם מן המלוה. והלוה לא יוכל למוצעם ולפדותם מן המלוה
 ואחרי כן אם ירצה המלוה יקדי משכונות בד הלוה וישממש בהם הלוה או
 ימכרם אך הלוה יתחייב למלוה להחזיר לו הן או דמיהן והרתקה טובה היא זו
 משכר אמירה שמומר לשקול ד' זוזי ואחפיה לפלוני כי אין זה הערמה אלא דין
 גמור עכ"ל ועוד האריך והחיר ואפילו אם המשכון הוא ספרים וכ"כ רבינו
 שמשון משך עובד כוכבים שלהו מעות מישראל נרביה על משכונות של ישראל
 אפי"ן שהמלוה יודע שהעובד כוכבים לוה לזורך ישראל חזירו גובה רבית ורביה
 דמה אחס בני נרביה אף שנתכס בני נרביה ונמנא דאין לו דין ודברים אלא עם
 העובד כוכבים ואפי"ן שיראל פורע הרבית ליד ישראל חזירו לא אסרה תורה
 אלא רבית הנאה מלוה למלוה והעובד כוכבים הוא דלוה מישראל והישראל אחר
 לוה מן העובד כוכבים עכ"ל ומלאמי דברי גדול דפליג על ר"ת וראייתו מדתניא
 בתוספתא עובד כוכבים שמינה ישראל כסטר או אפוטרופוס אסור ללוות ממנו
 נרביה ור"י דיש לדחות דכסטר או אפוטרופוס דבר מפורסם הוא כפי' לעיל
 ברש פירקין. כתב ה"ר טוביה ח"ל לפי המסקנא משמע שאסור ליעול רבית
 מישראל ע"י עובד כוכבים כשיודע מחלה שגא אחריות החוב על הישראל אכל
 אם לא ידעו מחלה על זה כפי ר"י בתשובה הנמנע ליקח רבית מישראל בענין
 זה הרי זה חסיד שוטף [עוד מלאמי בתשובת רש"י דשרי לישראל ליתמר לחבירה
 ישראל לך ולוה לי מעות מפלוני ישראל נרביה וגם חב"א לו הרבית דלא אסרה
 תורה אלא רבית הנאה מיד הלוה ליד המלוה וגם השליח לא עשה שום אסור
 דהאי רבית לאו דדייה הוא ואי משום שלוחו של אדם כמותו הא ק"ל דאין שליח
 לדבר עברה להחייב שלוחו ואין לפרסם הדבר *ומבא ע"ת היא ממד
 (לשלוח) [להלוות] ע"י עובד כוכבים דאין שליחות [יהיה] קלא השיב ואמר שום תלמיד
 לעובד כוכבים לא לקולא ולא כו' אמנם משכנא טעמה כפי ק. מהר"ם:

ש"ת ספק יש שליחות לעובד כוכבים להחמיר אכל לא להקל [כו']. השיב
 ר"י היכא דא"ל ישראל לעובד כוכבים לך ולוה לי מעות מישראל נרביה וכל
 מאי דפוק מן דינא עלי דהר והמלוה אינו יודע שלזורך ישראל לוה ג"ל דאין זה
 דומה כלל לשליחות דאפילו היה אסור כשעשה את העובד כוכבים שליח אין לי

הגהות הב"ח

ם צ"ל הלה: ע"ב זז: ם צ"ל נתן: צ"ב עם הרבית:

אין לעטון ליחמי דלמא אטוהן מליאה אשכח או [מתנה] יתן לו דלא טענין ליה ליחמי אלא דבר יהוה ומגו כדאמרי' בערק המוכר הכנס גבי שטר כס היולא על היחומים דלא טענין ליה נאטכו אכל בשמעמין קשה איך וילאו מיד המקבל וכ"ש דמיד ז"ד לא וילאו שפיר המקבל אומר שלי הוא ע"כ נראה מה שאט מושעין כאן בדבר המכוס דלמא אחי מריה אמי קימנא וסקיל ליה זה שפירא בעל חפץ עדים שהפקד ליה כלי שכן [וכן] קימן [דקמין] [דקמין] הוא היה ויזין [שעמלאו] [שעמלאו] ז"ד אותו קימן כגלי אין להם להעלים אלא [אם] יש [להם] להראות לעדים [ויכירו] אם זה הוא ואע"ג שזריך לשלם לז"ד מה שיש עליו נמשכנחא דהא אית ביה משום וקנט השוק כו' כדאיתא גבי הגזל [במרא] מ"מ יפסקו ריות [שעלו על] המעות וגם המרובה שמהל יבאו עדים שהלוה קנאו אחר שהפקד [כי] בידו עדים יזכרו ז"ד לשלם אם הוא שזה יומר מן המעות והיה נמי דכמוטב דשכיב [מסא] ולא פקיד בעממא דהיב קימן לחד מתקנא דלא יהיבנא ליה אי היה אמיד דלא לן אן לא שנקח מי לכל [בני] עשירים כי יגידו מכרי כליהם קימנאו ליהיב דלא שפירא דעיל ופקי עביה וילאו' מהן זכ"ד ע"י קימן אלא עיקר הטעם היא שם דמילי דלימ מרי טעמי דלא אמיד וגם יהיב קימנא: ובתוך מה שפירשנו משמע דכי נמי יהיב מוצע [קימן] והמוצע אינו רגיל דעילי ופקי לביה [אפילו הי] המוחזק נאמן דל"כ כל מי שהוא רגיל אלא בעה"ב ויודע קימני מפניו יכול להפקדו

חלו פהתייהו ויכ"ד הוי רבית. מימה דלא אדם שוכר טענת ליתן נאכצכו או כוס של זה לשמות ו כי רבית הוא דהא אין פוחמין בכך דהא נמפלה פרק במרא חן נהנה ולא פנס מעל לרד נתן טענת נאכצכו או שמה כזום של זה וכו' וכו' דכמוספא מלא [שוכר שולמו] [השולמי שוכר] מעות חבירו כדי [להלכות] [להלכות]. י"ט להמראות] דהא דהי פירושא מרא הדרא בעיניה פי' סתמא שוכרו כדי להשיב היא עמלה ובעטס זה [עמלו] [י"ט לנדון] די כי נמי לא ידע פתמיהו ואפילו אם שכרה לעשות ממנה אם חפלו לשלם אחרת אינו רבית כי השכר הוא כדי שיעורן לה הפחה אם ישלם היא עמלה אכל וזו לעולם אין קימנא לומר ולפורען כן עמנו לז"כ לא ידע פתמיהו שמשלם טובים ואין השכר בשביל קבלת שום פתח. ור"י לא גרס לא ידע פתמא עכ"ל ומשום הכי כוס של זה או כסף או טענת מותר דבעממא דהדרא בעיניהו פגי ומכאן כי יומר טעם להימר וכן נפשיה דפקקין [הלכתא] אגרא ופגרא והמלוה למחית שכן לתבירו יכול ליקח משכנו ממנו בעד כל הקרן ויחריה כי שלא ילוה כי אם על משכונות כסף וזהו ואלו הלוה משנה ומפקד הפקדה הוא עלו:

זווי כבסאן דרבי דמי. והוא הידן לכל דבר השוק דלמי לזוי ולא לתמרא דמשמע דהיאש מקדש גבי מחא דלמי * דוקא [יפיהו דמי] מליס שחי כמסופח שמי שיהילו לביס אכל לא נמקבל בעממא דבין מלא חלקה וקדש כן ואמר ליה עמקא דגרסינן בירושלמי ההוא צר נש דיהיב

דמשמע דהיאש מקדש גבי מחא דלמי * דוקא [יפיהו דמי] מליס שחי כמסופח שמי שיהילו לביס אכל לא נמקבל בעממא דבין מלא חלקה וקדש כן ואמר ליה עמקא דגרסינן בירושלמי ההוא צר נש דיהיב

למכריה מלא דיינין [ועבדין עשרין דיינין] [ועבדי עשרה דיינין] אלהן נכזב פלגא ואלהן [נסבי פלגא] [נסבי פלגא] של עממא [איעבד] [אל] אימעבד עלי קרן [עליהו זקא] [א] בני אינש עבדי כן נממיה אלא [נסביין] [נסביין] ויהיב [בסופא] [ובסופא] איטן פלגא רב חמא מוגר וזו כפשיטי דימא. תנינא כמסופא פרק המוכר פירות משכיר אדם מעותיו לשולמי להמלמד בזה להמנאות בזה ולהתעשר בזה נגטט או שאכדו חייב באחריות יטלו מלפניו בלאו הרי זה כנושא שכן נעשר [עליהן] [עליהן] אקור משום דהא ואם עשה [כן] הדיקש מעל פי' להמנאות בזה כשולמי שמשמין לפניו ואינו מואיל מרשותו אכל נעשרת בזה שהולא והרואה הן אע"פ שצאו לידו אותן מעות עמנו אקורים רבית משום שהולאן והכי היה מעשה דרב חמא מוגר כפשיטי [לאגרא] [באגרא] ליומא:

דף ע"א אב"ד דבר פסוים דא דמא דפקדון גינהו ואתי בריה דפקדון ויהיב ביסמא ושקיל. כחזב בעפר החכמה [ופי] [פי] ר"מ בגון דגברא דלא [ידע באומדני] [דיעינן אומדניה] וכוון דלא ידעינן אומדניה' אי איכא אינש אחרינא דיהיב קימנא מפיקין אפי' מיחמי כדאמרי' [בהמפקד] [המוצע] ההוא גברא דלפקיד שב מרגינא כו' אכל דהבא פריכא אין דרך להפקיד ואע"ג דמשקל לא כחזב המיימוני פסקא אלא עשר דהלכות נחלה דבר המפקד לא שמה יתנו קימן ועלוהו אחר מותו אם ידע דיינין שאין זה אמיד.

ורבינו יונה הקשה ואם תאמר ותאמר יהיבן ליה בקימנא והלא לעולם יאמר המקבל לקוח הוא כדי ואפילו אם יבא מערער עדים שהיה שלו [ויאמר] [אומר] המקבל לקחתו ממנו אם אינו עשיר להשאל ולהשכיר [ואפילו עשיר להשאל ולהשכיר] נאמן לומר לקוח ממנו כמנו דמי אחר החומי דהא דמי לא [שריה] מערער ראה. וא"כ דהכא איירי שהמקבל מודה שהיא שלו א"כ מה שילוק יש בין דהבא פריכא לרבי גיש טימן ו"ל בעד שהמקבל נמיה לא חיישין מידי דמי דמי אינש ויהיב קימנא ושקיל ליה ע"י שהמקבל מודה לו גבי היחומים מן המקבל ואפילו מן גלימא דעל כחפיה אלא הכא חיישין דלמא אחי [אינש] [אינש] קימנא אחר שימות המקבל ולכן שקיל בקימנא כדאמרי' ב' [המפקד] [הכותב] ההוא גברא דלפקיד כחא דכספא זי חפא שכיב חפא ולא פקיד אחא מפקיד ויהיב קימנא אחא לקמיה דר"ג אמר דענא ביה נחפא דלא אמיד ועוד הא קא יהיב קימנא מדקאמר ועוד שמע מינה דעל ידי קימנא שקיל מיחמי אפילו אטוהן אמיד וא"כ ונטעון ליחמי דלקוח הוא ביד אביה דמי זהו אטוהן שמה היה טוען כך כיון דלמי ו"ל דלא טענין בשביל דהיב יחומים אלא בכלים שהשמה בזה [אביהן] אכל אם לא היה רגיל להשתמש בהן א"כ סתמא פקדון הרי ושלמי המקבל דלפיק רבא וזחא דקרבלא וספרי דאגראת מיחמי בלא ראה דבדים העשירי להשאל ולהשכיר אלא לאוקמי כגון שנשמש עמהם בחייו ולפיכך נרץ טעמא דעשרין להשאל מיהו מימה גדולה הוא אם קימן יולא אדם כלי כסף וכלי זהב ושאר חפצים מיחומים בשביל דאין אביהן משתמש בהן מחיים וא"כ לא שנקח מי לפני עשירים כיון דלא טענין להם לקוח ועוד בשמעמין אם המקבל יטעון בפני ז"ד שהוא שלו איך יוכל שום מוצע להוציא מדיו נמניה קימן אפילו לא אמיד וכ"ש אם הוא אמיד דכל אדם נאמן במה שהוא בידו שהוא שלו אפילו לא אמיד ואפילו אם יתן החובע קימן [אע"ג] [דאע"ג] דלא אמיד אומר מליאה אשכח כדאמרי' ב' הניקין גבי עממא נצטא אפוטרושא ליחמי הוה ומיהו גבי [רבין] מיישא וסא דלא אמיד

דף ע"א אב"ד דבר פסוים דא דמא דפקדון גינהו ואתי בריה דפקדון ויהיב ביסמא ושקיל. כחזב בעפר החכמה [ופי] [פי] ר"מ בגון דגברא דלא [ידע באומדני] [דיעינן אומדניה] וכוון דלא ידעינן אומדניה' אי איכא אינש אחרינא דיהיב קימנא מפיקין אפי' מיחמי כדאמרי' [בהמפקד] [המוצע] ההוא גברא דלפקיד שב מרגינא כו' אכל דהבא פריכא אין דרך להפקיד ואע"ג דמשקל לא כחזב המיימוני פסקא אלא עשר דהלכות נחלה דבר המפקד לא שמה יתנו קימן ועלוהו אחר מותו אם ידע דיינין שאין זה אמיד.

חדושי אנשי שם

רבה לעכב נרץ ליתן למוכר כמו שקנאו אותו הראשון כך מלאמי ו"מ ער דהכי פירושו וגם לזמן מרובה שמה יטאו עדים שהלוה קנאו אחר שהופקד ר"ל וגם לאמר שזה עליו קנאו ואז המשכנן קני ליחמי כיון שאל לר הלוה בקנין לאחר שזה לא יטערו הכ"ד לשלם ללוה אם הוא שזה יומר מן המעות שזה וא"כ לא יהא ליחומים ריות (ב"מ):

[א] כלומר וכו' של עממא יאה מוטל לרוח כמו דקא שקולי מיך פסקא המינה ומתוך וכו' נש עבדין כן נממיה כו': [ב] פי' מזה שהפקד אלו ומשכן אותו לאפוטרופוס דמיים מרובים דאו לזי נמנין לאפוטרופא דמייה כל הדמים שהלוה לנפקד הולל ולא שילם לתפקיד כי לא עשו תקנת השוק שמחזירין המעות כי אם נמי שקנה מגנן הרי כן או מעט אכל מי שקנה בעדים ולא שילם הרי כנגד מפורסם ואין נמנין לו כלום ואם

(דף עב ע"א)

הקרויים מביאים תביות מלאות קליות ואגחים ושוברים לפי המיוקות מורו להיות קוויים כספף שטר וחוקה והאדנא נהוג בקיין ר"מ דבשליחות נמי מהי תנא קנין וליתא עכ"ל ה"טור. **תשובה** לראשי מתיבתא ראוין א"ל לשמעון א"ת וינחמא לדון פלוני וצנה בני וביץ אול שמעון וצנה א"ל ראוין פלג לי א"ל שמעון לא פליגנא זי דהייב ראוין לשמעון וזי למיזן צהדי דשדי וקטו מייזי מחייבין ליה למיזן ליה מתיבתא דליה ע"פ ג"ד וזי לא שקיל שמעון ומייזי וזי דצריס הוו בימיס והשפא הדרי ביה מודיעין ליה זי דינא עונשא דקא עבר אלדוריימא דכתיב א"תא דקא וזיין דקא שיהא (ה"ק) [ה"ן] שלן דקא ולא שלן דקא דמתנעי לקיומי למימריה וכ"ש היכא דקא [למין] מייזי [ה"ס] דנא מייזי ולא לוקי נפשיה בחזוקא רמאה זי היכא דרבין חסידא צריש גמרא דהיאש מקדש עכ"ל:

פ"ד פ"ק פ"ד

גרסינן פרק הגחל קמא (ק:): הנותן שעות לשי"וחו ל"נותן חסין וקנה שעורים **א** [פירחון] פירחון וכו'. שם פירשמי בטורי שייכול אדם להלוות מעות לחבירו צהימר למחליט שכן שיאמר לו ליה מעותי על משכונות של כסף וזהב או שומרם בקרקע ואם שניה הפסקה שלו והירוח אלמנע ע"ל תנב **הב** **הצמחתי** אוחס בני אדם שגורין כך וכן לזקקה אם ימחקו בקיבול ועוברי על דברם ומשחקים בקיבול פטורים מליחן דקקה דכיון דהדיטו הי אסמכתא גבי דקקה נמי לא קני וצ"ג. [ו] לזקקה מקניא דבטור כדמנא בפין זו דקקה פ"ק דר"ה מ"מ לא משיבא אמירו לגביה (כמסירתו) [ממסירתו] להדיטו והכי נמי מוכח בטמון דקאמר הוא ר' יהודה משום ר"ט דלמר אין אחד מהם נאז ואע"ג דגזירות היו בצמירה ואפ"ה קאמר דלין נזיר משום דהוי אסמכתא דהו מילמיה דר' טרפון איירי בשנים שפלו דרס נא' אם (הוא פלוני) [פלוני הוא גורן] הרני נזיר וחבירו אומר אם אין פלוני [נזיר] הרני נזיר ה"ו נזיר והא דלא חשיבין אסמכתא היכא עובדא דהילני המלכה שגמרה ו' שנים בנייר אם ישוב בנה מן המלחמה שאני החס דגמרה ואמרה כדי שיעיל הוכות לבנה דמי לנדר בשביל החולה (לאחן) [ולגותן] סלג לזקקה בשביל שיהיה בני דהוי דקקה גמורה ומיהו ר"פ שור שגנא ד' וה' פירש בשבועה מהר"ם דלסמכתא בהקדש קניא וע"ש פ' זה טורר גבי מהאי כו' עד מכאן פסק ר"מ דאף במשכון שיכא אסמכתא כו':

הגדה"ה ומיהו נמיימוני כה"ל מכירה בפרק י"א משמע מדבריו שמשכונות לא שיך אסמכתא שפי' ח"ל הנותן ערובין לחבירו ואמר לו אם אי חוזר זי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אי חוזר זי אכפול לך ערבוניך אם חזר הלוקח קנה זה המוכר הערובן שהרי הוא חתם ידו ואם חזר בו המוכר אין מחייבין ליה לכפול לו ערבוני שזו היא אסמכתא ולא קנה עכ"ל משמע מאחר שנתן טעם למחר שהוא חתם ידו דלסמכתא לא שייכא במשכון ומיהו יש לישב דלא דמי למשכון שהרי הלוקח לא נתן הפרעון בחורט משכון אלא בחורט פירעון דמי בפירש"י ז"ל פרק הובב מנפיה היה נאפוטרופוס דיתמי שהלוח מעות ותימס כו':

תנא הגדה"ה [עין לפי אהיה נשך עד מה צהינות קדושין] **בשאלתי** אם מותר להלוות מעות של הקדש או של מאור או של בית הקברות צרימא לישראל ונראה (דאין) [דיש] להמיר מדאמרינן פרק כל שעה האוכל מתן של הקדש נמועט מעל ופ"ה משום הקדש ש"מ מוצין ליה לעובד כוכבים [והוי בני דמיס] ואע"ג תנר דמתן אסור צהינא הקדש לאו צר מיעבד מזהו הוא עכ"ל מלמא. **ג**ם זו מלמתי אדם ששלח לחבירו שום דבר להלוין למקום אחר ובחון כך שלח לו דורון נראה דשומר שכן הוי כדאמר גבי טובל עמו בליד הוי:

תנפם *שטר

תנפם *שטר זה העתקתו מכתיבת ה"ר יעקב מאורליי"ש והסיר ללוות **ב** צרימא מתוך שטר זה וזה לשונו הפני ח"מ מודה הודאה גמורה שאני חייב לפי"כ כך וכך מחמת שהלוח לי לירח פלוני שנת כך וכך לפרט למנין שאנו מונין כאן במחא פלוני והנני מחייב לפרועם לו חוך ט"ו ימים להזמנתי ולהגיע לידו בעיר פלוני בצמירותו וכל זמן שאעבטם ולא אפרע לו עלי לתת לו במתנה כל שטע ושטע שאעבטן מיום ההלוואה ולמעלה [ו] עד יום הפרעון כך וכך פשיטין ממטבע פלוני וכן בכל שטע ושטע והכל אני מחייב להביא בידו בעיר

תנפם *שטר זה העתקתו מכתיבת ה"ר יעקב מאורליי"ש והסיר ללוות **ב** צרימא מתוך שטר זה וזה לשונו הפני ח"מ מודה הודאה גמורה שאני חייב לפי"כ כך וכך מחמת שהלוח לי לירח פלוני שנת כך וכך לפרט למנין שאנו מונין כאן במחא פלוני והנני מחייב לפרועם לו חוך ט"ו ימים להזמנתי ולהגיע לידו בעיר פלוני בצמירותו וכל זמן שאעבטם ולא אפרע לו עלי לתת לו במתנה כל שטע ושטע שאעבטן מיום ההלוואה ולמעלה [ו] עד יום הפרעון כך וכך פשיטין ממטבע פלוני וכן בכל שטע ושטע והכל אני מחייב להביא בידו בעיר

תנפם *שטר זה העתקתו מכתיבת ה"ר יעקב מאורליי"ש והסיר ללוות **ב** צרימא מתוך שטר זה וזה לשונו הפני ח"מ מודה הודאה גמורה שאני חייב לפי"כ כך וכך מחמת שהלוח לי לירח פלוני שנת כך וכך לפרט למנין שאנו מונין כאן במחא פלוני והנני מחייב לפרועם לו חוך ט"ו ימים להזמנתי ולהגיע לידו בעיר פלוני בצמירותו וכל זמן שאעבטם ולא אפרע לו עלי לתת לו במתנה כל שטע ושטע שאעבטן מיום ההלוואה ולמעלה [ו] עד יום הפרעון כך וכך פשיטין ממטבע פלוני וכן בכל שטע ושטע והכל אני מחייב להביא בידו בעיר

ח"דושי אנשי שם

יצר דבריו או יטלם מכיסו: [א] ומיהו ריש פרק שור שגנא ד' וה' פ"ה בשבועה מהר"ם דלסמכתא בהקדש קניא וע"ש עכ"ל וקשה דלמה לא פדרס המדריכי יחד בשלגונא לשם פרק ד' וה' ועד למה לא כתיב דפליגי אהדי לכן נראה לי לפרש דלא פליגי ולא קשו אהדי דהוא אומר שצרימא שאני מחייב לפרועם לך וכל זמן שאעבטם ולא אפרע לך עלי לתת לך במתנה כל שטע ושטע שאעבטן מיום ההלוואה ולמעלה [ו] עד יום הפרעון כך וכך פשיטין ממטבע פלוני וכן בכל שטע ושטע והכל אני מחייב להביא בידו בעיר

מירי באסמכתא שאינו בידו כגון אם יהיה אלהים עמדי דלא הוי כ"כ אסמכתא דגמר דעמו לימן אם יהיה (ש"י): [ב] לרין לזקקה היעב בשטר זה ומה ראה הרב על ככה שהרי כתב האמונים ומביאה במ"י פ"ד מהלכות מלוה ולוה ובאשר ר"ש איהו נשך סתם צרימא מחילה ומתנה הוא אכרמה פורה ואפילו במ"ה דדיעי ומתלי במה הוסי' דוקא דבר מועט וכן ארס כל הפוסקים והרמב"ן וכן כתב הרב המגיד בשם רב עמרם הפלגו עוד אף במ"ה לא החירו אלא בכוף ולא להחנות עליו במחילה דהוא אסור דלירימא ודוקא בעסקי סעודה והרי הן כמי שטרם שאינן מפקדין זה על זה ומי לא תניא הרי שיהי טעה צבירי מנה והלן ועמד על גורן ואמר הן לי מעותי עד וכולם יש לו מותר אין לו אסור ומהר"י קארו במנוקין ל"ד סימן קע"ו מבא טופס שטר זה וכתב עליו נ"ל דלכ"ע אסור ואין לך הערמת צרימא גדולה מזו עד והרשב"א כתב על מנא יוצא בה הרי זו צרימא גמורה ולא תהא כאלת פירשאל ושמא זו היא כונה המדריכי כשכתב והסיר ללוות צרימא מתוך שטר זה כלומר לפי דבריו נמוס שטר היה מותר ללוות צרימא ומלילה כי לא יעשה כן פירשאל (מהר"ם):

על העובד כוכבים ואחר זמן פחה תלוותו לחנך העובד כוכבים והחזיק ג' שנים ופחה טוען לקמחיה מן העובד כוכבים אינה חוקה מדי דהוה אחי די ריש גלותא דלא מחוקי נהו ולא מחוקי להו לפי שהם עשירים ויש להם נמים וזדוים הרבה ועוד שפומיין על זה שכל שעה שירלו יטלו שרוע ונאלמות ואין חוששין למחוח כל שכן הכא דלא חשש העובד כוכבים למחוח שדמייהם לא היו חוקה וא"כ ה"ל לאחיהורי בשטרו לעולם ועוד דאמרינן צ"ל חוקה הנמים אריכותא דפרסאי ארבעים שנה ופירש רש"י דא"כ דבשאר מקומות היו לישראל חוקה צ"ל שנים שאר (פרח) [פרס] אינה חוקה (אלא לפחות ארבעים) [בנפחות מארבעים] שנה דדינא דמלכותא דינא וא"כ מדרון זה דינא דמלכותא שלא יחזיק אדם באזרה (של העובד כוכבים) בין עובד כוכבים על עובד כוכבים בין ישראל על עובד כוכבים (בין ישראל על ישראל) [מש"א אט] שלא יחזיק לעולם ואין לו חקנה אלא בשטר שקנה מן העובד כוכבים: ועוד נשאל לו הנהיג דפי חוקה הנמים אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי הכוחים הרי הן כו' אם ראובן קנה תבית קרקע מן הכוחי ורפח נה פורחא אכל המעות לא נתן לכוחי עדין ונא שמעון בן רב ופחה תלוותו לאחיה חנך [פי' אם חקקת חוקה וזהו עין אם רשאי] אם לאו. והשיב נראה לי דכל כמה דלא מטי וזו לחמי לא אסתלק ליה ולא היו הפקדין [ולא קניה] מיהו הלוך חזר שקודם שימן המעות לכוחי שיעשה חוקה גמורה כגון ועל גדר ופרך מדי דמהי לארעה דמפריש פרך חוקה הנמים אכל רפיקא לא מהי אלא בשרה העומד למרישה אכל בבית לא מהי אלא ועל גדר ופרך ואם היה נבשויט ונעלה חסוד בנין כדאיחא פרך כלל גדול אי נמי שקל מוליא ושי צנא או גומא וטממה היא חוקה ואם לא החזיק הישראל או לא כחז לו הכוחי השטר קודם נתינת המעות [לכוחין] (לגמרי) או שמעון שפחה תלוותו וזה באזרה שעה באזרה מן ההפקד וא"כ אין יכול להוציא מידו: כיון דאחוקא אחוקא ונא דמי להא דאמר [פי' ואפילו נתינת נגדה איש יתן] האי מאן דעדא ליפחא צ"ל פילין דארעא דגר לא

עובד כוכבים לפחות תלוותו לכל אשר [ירצה] על חצירו וכשנא השי לבנות טניה כנגדו וקומס תלוותו של חצירו ואין יכול למחוח דאין להם חוקה [כ"ך] * ישראל הבא ממחמה עובד כוכבים [הרי הוא כמיהו] ואי אמר ישראל קמאי דדי וצנה עובד כוכבים מינך מהימן ונראה דאם ישראל אחר קונה מן הישראל אע"ג דאיכא למימר מה מכר ראשון לשני כל זכות שהיה לו כיון דק"ל טעינן ללוקח ה"י טעינן ליה שמה ישראל קמא ראה שטרו של עובד כוכבים או היה טעין קמאי דדי וצנה העובד כוכבים הלכך אין זה השיי נרין [לשטר]. ובשם ריב"א מלאמי דהא דאמרינן בכל דוכחא ישראל הבא ממחמה עובד כוכבים הרי הוא כמיהו היינו דוקא לענין הורע כמו של ישראל כגון הכא וכי הא דאמר פרך הגזול קמא הלכחא גול פרה מעשרת צני רבא השבית העובד כוכבים מכו כו' אבל ליפוח כמו לא אמרינן הכי כגון עובד כוכבים שהוא בשכות ישראל והחזיק בתלוותו [בנקרקע] של ישראל ג' שנים ושזו קמא ישראל לאחורו קרקע מיד העובד כוכבים לא אמרינן דהוא כמיהו עובד כוכבים להחזיק דמה שהחזיק העובד כוכבים שלא כד"ן החזיק ורואה אני את דבריו דמה לי החזיק בנקרקע מה לי החזיק בתלוותו וכן ב"שפר רב"י ושא הוכיח דמקום שיכול לכופו דמייהם יש חוקה לישראל הבא ממחוח ואמי נשאלתי על עובד כוכבים שהחזיק בנקרקע של ישראל שלש שנים ונחמיר ולאמר שנחמיר החזיק בנקרקע בשפוי שלש שנים וטען לישראל מינך וצנימיה ושטר היה לי ואמר מה דינו ואמרתי לפשוט מחסו [ב] דמחא החס האוכל שדה שלש שנים ונרער עליו ג' שנים הראשונים ובאחרונה אמר ליה אהה מכרתי לי אהה נחמו לי אם ממחמה טענה הראשונה אינה חוקה ואם לאו הרי זו חוקה שכל טענה שמקמחא בעלה כולה בעלה. ספר החכמה:

גריבין פרך הפרה והאלפסי מיימי לה הכא אמר רבא משכוטו של ישראל צד העובד כוכבים וצא ישראל אחר והחזיק בו כו' מעשה היה נמשכוטו של ישראל צד עובד כוכבים שמאלו יהודי כשנפל מן העובד כוכבים ופסק רבינו אליעזר ממ"ץ שצריך להחזיר המשכוטו לראשון בלא מעוט ורואה מפרך הפרה משכוטו של ישראל צד הגר ומת הגר וצא ישראל אחר והחזיק בו זה מוליא מידו הכא נמי כיון שנפל מיד עובד כוכבים פקע שיעבדיה דעובד כוכבים וקני ליה משכוטו האי כל היכא דאימיה ויאוש נמי לאו היא כיון דלא ידע שנפל מן העובד כוכבים עד שמאלו זה והוא ליה יאוש שלא מדעת דהא הלכחא כאבי צע"ג ק"ג"ס: במשה שפעם אחת משכן עובד כוכבים ערשטו לראובן ואמר ליה ראובן לעובד כוכבים מן לי מעוטי והעובד כוכבים אמר ליה אין לי מעוט חמשכן אחר לישראל אחר הלך ראובן ומשכן אחרו לשמעון ושמעון נתן לו המעות שהעובד כוכבים היה חייב לו ונחון כך מה העובד כוכבים והמשכון היה שזה כפלים מן החובו) וצא לדון לפני רב"ן שמעון אמר ויחייב בכל המשכון כיון שמת עובד כוכבים ופסק שמן הדין כל המשכון לשמעון מהכא דקאמר וצא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעוטי וזה קנה (כנגד) השאר הכא נמי כיון שנמן לו כבר מעוטי כל המשכון שלו מיהו צנא מספקא לי אם משכוטו של עובד כוכבים צד ראובן והלך ראובן למקום אחר והפקידו לשמעון ומת העובד כוכבים א"א זהו ש שמעון ויחן לראובן מעוטי שחייב לו העובד כוכבים או ימא כיון שמכח ראובן* חופס אחרו לא קנה שמעון: ג"כ מעשה צראובן שקנה קרקע מישראל שהמיר דחו והחזיק בה ג' שנים וערער עליו שמעון ואמר כי המומר לקח ממנו הקרקע בחזקה וטען שמעון ואמר כי מאז מתה צ"ה כי ידע שקופו למכרה לך צריח והטילו חרס על הקהל להעיד ויש מן הקהל שהעידו כי שמעון מיהו או אכל לא מאלו עדות שמיהו בפרך כל ג' שנים הללו וגם ראובן הלוך מן המומר החזיק בלא מחאה וצאו לדון לפני אפי העורי ודן דהוא חוקה מעליחא ואע"ג דבפ' חוקה הנמים אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא ממחמה עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים מה עובד כוכבים אין לו חוקה אלא בשטר כו' אף ישראל הבא ממחמה עובד כוכבים כו' ופירש רש"י דקמס עובד כוכבים אכא הוא והישראל ירא למחוח הלכך אפילו אם החזיק ג' שנים הישראל שקנה [מ"ן העובד כוכבים] וגם העובד כוכבים שישראל קנה המעות אינה חוקה הלכך ה"י הא ראובן הבא ממחמה ישראל מומר חוקהו לא ראובן חוקה והני מיילי אם לא מאלו

תקנה

תקנה

היא חוקה מ"ט בעידנא דשדא לא היא המשבחה השחא הוא דמשנה וממילא קא משבחה ה"י בשעה שפחה תלוותו לא קני דלכחי לא אסתלק הכוחי והשחא דאסתלק הכוחי במאי ליקני הא לא מדי עבד. הא ליחא דלא דמיא כלל דאע"ג דהשחא לאו מדי עבד מ"מ כיון שעומדים בחוך שלו ופחומין לקרקע של הפקד קנו לו האזרה בנקרקע של הפקד ושלוס מאיר צ"ב: מצאתי שאלו מקמי מן מחמיה גאון ראובן היה לו חנך צד חנרו של עובד כוכבים והיו תלוותו של ראובן פחומים לחנרו של עובד כוכבים וצדימיהם לא היה עובד כוכבים יכול לפחומם אך אם רצה לבנות בונה ומכר עובד כוכבים חנרו לישראל מהו שיבנה זה הישראל הלוך כוחל * בתלוותו והשיב רב מחמיה ח"ו אינו מן הדין הישראל יש לעשות דמי ישראל וכשלקחה ידע שאין צדימיו כמו דמי העובד כוכבים ואינו יכול לא לקחם ולא להאפיל ואינו יכול לעשות כעובד כוכבים. מצאתי שהשיב רב צנח גאון לרננא שמואל. ישראל שקנה חנך מן העובד כוכבים צד ישראל חצירו והיה לו תלוותו על עובד כוכבים קודם מכירה וכחזו צימוקות שלהם לעשות בחצירו כל אחד מה שרואה מה לו ולגימוקות שלהם וכי נית תלמוד שלנו בשחלון יש לו חוקה ונעשה כגימוקות העובד כוכבים הכא מיהא ישראל (הוא) צהדי ישראל [הוא] וכבר החזיק בעל התלוותו דקאמר תלון המרי אין לו חוקה והוא יש לו חוקה ואל שמואל ולאריה אפילו כל שחזר הוא חוקה והלכחא כשמואל ויכול בעל התלוותו לעכב עליו מלננות כנגדו ואע"פ שאין נרין לאירן שהיוס גיש לו צניח הוא אורז למחר מפניהו כדאמר צ"ק ההוא דהוה צני אשיחא כו' א"ל כי מאפלת עלי כו' א"ל רב פפא דינא קא"ל וקאמר לא צריכא דדר בו צניננא ויצי דלא צריכי לאירי משום דלמחר מפניהו ודר ט:

[דף זה ע"ב] ישראל הבא ממחמה עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים ואין לו חוקה אלא בשטר. כבר נשאלה שאלה זו ראובן ושמעון שקנו שני נמים משני עובדי כוכבים והיו לראובן תלוותו למטה מארבע אמות פתוחות מחדרו לאורה לחנרו של שמעון שקנה גם הוא מאת העובד כוכבים והיה אומר כמו שהחזיק העובד כוכבים שאני צא ממחוח של עובד כוכבים חנרו כן אני רוצה להחזיק בה והפקידו זה גדולי רפת רביט אליהו מפרי"ש ויש מעולם מילאין לומר מאחר דדינא דמלכותא דינא שאין יכול למחוח אלא אם מאלו

הגהות הב"ח

ת ח"י בית נמחק: ת שבחא כצ"ל: א צ"ל בצד חלונות: ב ג"כ שכתב: ג ג"כ אם: ד ג"כ ישראל אחר מחמה עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים ואין לו חוקה אלא בשטר ואי אמר כו': ה ג"כ זה: ו ג"כ מיך: ז צ"ל לחצור: ח ג"כ כתב: ט ג"כ דין זה מביא גם הנהה מימתי פ"ב מהלכות זכיה ומתנה:

הדרושי אנשי שם

לקמס אכל מעשה זה בנחה השאילה ופחה תלוותו שלא כד"ן וגם נמשוה השיב שהרי ראובן אינו טוען שלקה אלא טוען חוקה שאין עמה טענה וכי עכ"ל א"כ משמע שאלו ש עמה טענה מודה ונאלו כי משוטים הנ"ל יש טענה שמה קנה המוכר מעל החנך (ש"י):

קובץ מפרשים

א) אמר רב חמא דינא כצ"ל [הנהות ממ"ן]: ב) הגר [הנהות ממ"ן]: ג) ואינו ידע למצוא את העכרים להחזירו לו [גלין]: ד) ואין נמצאים יורשים להעכרים [גלין]:

בחזקתן כל ימי חי לאה זכו גנות שמעון באומו קרקע וא"ת. מ"ן בחזקת לאה אורו קרקע היא עומדת והיא הכניסהה לשמעון וא"כ אע"פ שלא גנתה לאה אורו קרקע לאחר מיתת שמעון כמי שגנתה אורו דמי וא"כ צנה שיש לה מראשית יורשה כי הן קודם לגנות נכסי האם הא לימא וטענה זו אינה כלום וליכא למימר הכי אלא קרקע זו בחזקת יתמי עומדת ולא בחזקת האשה דלמחר ר"י הכניסה לו עמי כלים באלף זה ונשכחו ועמדו על צ"י [אלפסין] אלף אחת ונולדו בכחוצתה ואחת נותנת דמים ונעולת משום שנה בית אביה (ה"א) [ה"א] הכי כלים ידדה הוה ואחתהו ענייניהו ואפ"ה לא (י"הצ"י) [י"הצ"י] לה [שנה אלא דמיס אלאה שנתה לאו [מילתא ידדיה] [ידדה] הוא אלא לימא ה"ש האי קרקע לאו דלאה אלא דיתמותו [דשמעון] [שמעון] הוא [אלמלא ליכא] [יוליכא] למימר דהאי קרקע כמאן דגנתה לאה דמי אלא בחזקת גנות שמעון קיימא ויורשות אורו גנות שמעון ותו מהא דנשעמ דל"ש אשה ול"ש [טכרי] [זכרים לא זכו] נכסי מיתתה אלא כי האי גונא דמתן פרק מי שמת הייה גניס גדולים וקטנים השבחו הגדולים [את] הנכסים [השבחו] לאמנע [אם] [ואמר] אמרו ראו מה שפיתא אנא כו' וכן אשה שהשפחה השפחה לאמנע ואם [אמר] ראו מה שפיתא לי צנא כו' וקאמר בגמרא אשה מאי עבדמה א"ר ירמיה צנאשה יורשה *פשיטא מהו דמימא כיון דלאו [דירכה] [דרכה] [פי] משמע להדיא דאשה שפחה למיטרה כו'. ופדאי עטמא נמי יש לומר דהדין יורשה אין לה חזקה ואלת בקרקע:

עם יורשי שמעון וכו' בקרקע זה דמתן בכחוצת הכותב לאשמו דין ודברים אין לי נכסין כו' ומסיק בגמרא מאי כותב אומר וטעמא דמכרה ונתנה לעמיה הא לאו הכי העצל אכול פירות ואם מתה יורשה [אלמלא קרקע בחזקת צעלה קיימא] הכי נמי קרקע בחזקת יורשי שמעון כי זריכה מכירה או נמינה או גיטי וגיטי עני מלתא דלמחר פרק אלו מילאיות דמסקין דליריין צ"ד הדיוטות עכ"ל ועוד האריך קצת וכתב רבינו מאיר משום רבינו משולם שאלה זו זריכה פניס ח"ל כך דעמי נטוה [ודאי] אלו מכרה או נתנה לאה אורו קרקע אחר מיתת שמעון מכרה מבר ומתנתה ממנה אע"פ שלא נשבעת לאה על כחוצתה שקרקע זו אינה זריכה שצטעה שנה הכניסתו לשמעון וגם אלא גנתה לאה אורו קרקע ולא מכרה אורו לשום אדם אחר וזאת ונתנה לאה ודאי יורש כן ראובן אורו קרקע לפי שהוא קודם לירש את אמו לכל אחיזו דקי"ל כן קודם לבת ואפילו נכסי האם אצל צנן זה לא גנתה לאה לאורו קרקע לעמיה וגם לא מכרה ולא נתנה לשום אדם וכו' כי באורו קרקע צנניו של שמעון שאורו קרקע בחזקת שמעון הייתה משענה שהכניסה לו לאה לאורו קרקע ואחרי מות שמעון לא הוציאה לאה לאורו קרקע מכת היחומות ולא נמכרה ולא נתנתה ולא ציטי שנתנה לעמיה הלכך זכו בה הבנות דקי"ל נכסי קאמר יתמי יורשי הלכך זכו כי גנות שמעון דלמחר רב ממהא האומר אם מתה אשתי אל תקבירה מנכסי שומעין לו והדין בה מ"ש כי אמר [דמיפול] [דנפול] נכסי קמי יתמי [כי] לא אמר נמי נכסי קמי יתמי רמון אלמלא נכסי בחזקת יתמי קיימי הלכך זכו בה גנות שמעון באומו קרקע שהכניסה לאה לאביה ושוב לא ילמא [מכאן] [מכאן] מ"ן [ה] ואין לו לכן ראובן זה כלום שמענה שנשאה לאה לשמעון קפלה כח [ראובן] [ירושא מראובן] וזכה כי שמעון ונתינו כי שאין כן שפיר רב מיתת צעל לאלמור נפקי מחזקת יתמי וקיימי בחזקת איתמא בלא גיטי ובלא נמכרה ולא נמינה ואם מתה האשה זכו בה וקיימי שלה עכ"ל:

תרה [דף קמח ע"א] עביר בהו עיפמא. ה"ה נמי חשיב שנתו נכסים מתמת נכסים שהשביחו נכסים צנפון שנימוספו מתמת ששעו פרקמטיא ומכאן איז מדקדק שאינו [עומד] [תשוב] [תשוב] נטרותו לבדו [מתמת עמון] [דלהו] כמו ראו שאני עושה לעמון לה כל כח ספרא כל הטרור עשה לבדו צנמנו ענינו כמו נמינת כרמיס וגנות ואפ"ה חשיב מתמת הנכסים:

תום [דף קמח ע"ב] ואין שביעית משפחות. מכאן הביא ר"ת ראה דקי"ל כלישנא [בתרא] דמכות דלמחר רב יהודה אמר שמואל המלוה לחבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו ואע"ג דלמי לדי לא יגוש השמא מיהא לא קרינא ביה לא יגוש דה"ג משמע הכא דכיון דלא קרינא בשביעיות לא יגוש אין השביעית משמטתו ולכן גביה ר"ת באזהרות אשר יקר רבינו אליהו הלל וזמן עשר כסף כי ילונו זה גמיה צנאי ימי יעובנו. מידו ר"י פירש דאין מכאן

ראה דלא שייכא כלל שביעיות למלוה שהרי מכה דברים חלוקים זה מזה כדמשמע מהא והכא ה"פ אין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה לא יגוש דשמא לעולם לא יגוש לדי לא יגוש שיכול לומר כבמלוה אי עושה עמך כפומי אי עושה עמך או שמא לא יגוש אלא מלוה של כסף דודאי יגוש לדי לא יגוש שביעית משמטתו:

ה"ב בתרא בין שבת הארוס כו'. השמא פסק הלכתא דקדושין (ב) לטיבעין תרי יתנו ואפילו נהגו להמזיר לא אזלינן בתר מנהגא אם ימאו לב"ד והא דלא קאמר הלכתא קדושין לטיבעין יתנו משום דעמי [למפלג צדדיה צדן] למימר דהדרה ציה איה: הגה"ה ש"מ שאמר הלואמי שיש לי צד פלוני מן אומה לפלוני עיין פרק הספינה וירש פרק יש נחלין: [כתב] באביסוף וז"ל קבלתי מהר"ר אליעזר ממי"ץ דהגי מילי דהלוואה של ישראל אצל הצקפות של עובדי כוכבים אשר פיהם דבר שוא לא סמכא דעמיה ולא קני אפילו מתמת ש"מ וקרוז הדבר צעירי דאפילו אם יש לעובד כוכבים משכון צד ישראל דהוה לה כמו הקפה דשראל מעובד כוכבים לא קני משכון דלמחרין פרק כל שעה [דלא] קרינן ביה ולן מהיה לזקה עיין נכחות. מ"ן ופסק ראב"ן דלא טען הלוה פרתמי שמתע [מקבל] שטעם יורשיין ושקיל דהוא כיווש דלמחר רב נתנן ומודה שמואל שאם נתנו צמתת ש"מ שאין היורש יכול למחול דהוא נמי כיווש:

[דף קמח ע"א] הגה"ה. אמר רב יהודה אמר רב פועשה [שאמר] לו [אדם] [באדם אחד שאמר] [אשתך תותרנית היא ונכנס אחריה לחורבה לבדוקה אמר לה ריה צנן אני מריה בג"ל אמרה לו מאן היב לן מכותבת [דיריחו] [דיריחו] ואכילנא ביה ונפס [עליה] חורבה ומתה אמרו חז"ל הוא"ל ואל נכנס אחריה אלא לבדוקה ביה אינה יורשה. [וא] ולא נראה לר"ת דלא הוה ליה למימר הוא"ל ולא נכנס אחריה אלא לבדוקה אלא הוא"ל ונכנס אחריה לבדוקה וגם רב אלפס כתב בפרק אע"פ בשעתין דמורדת דלא מתקע ירושת העצל אלא גבידושין גמורין וכן הלכתא וכן פסק רבינו יואל הלוי. וראב"ה (לא) [נמי] לא. מ"ן נראה כר"ס וכתב דאפילו לבדדי המפריש דנשואה דוקא צומרתת שהוא פועש שרי אינה ראויה לגרש בצילי מוס קטן כה ופי' ר"ת דמעשה דמותרת בצלוקה מיייר לראות אם מותרת היא [לא] ישנאה ואם לאו ישנאה [אם] לאו אם מותרת היא לא ישנאה ואם לאו ישנאה. [ל]יה [ואמרו] ח"ל הוא"ל ולא נכנס אלא לבדוקה ולא לנס נשואין לכן אם מתה לא יירשה אלא אם היה נכנס אחריה שלא לבדוקה יורשה וכגון שהיתה החורבה שלו כדאמרין פרק נערה היה לו חצר נכנסה עמו יורשת דקמס חצר דדייה לנשואין. ואומר ה"ר אברהם ציה"ס מרענגספורק ח"ל דאין להלון משמע כן דאשקך מותרת היא קאמר ולא קאמר דאשקך מותרת היא ש"מ דנשואה הימה ועוד דחורבה אינו מקום סחירה ליכנס לשם נישואין צמוכה ע"כ נראה דנשואה הימה אלא שזה היה טוען קדושי טעות [מתמת שהיתה מותרת] דמותרת היא ונכנס אחריה לבדוקה ע"י לטון שהיה לו צמיון והיא הימה אומרת שריה כותבת היה ונמלא שלפי דבריו הוה קדושי טעות דהודלת צעל דין כמאה עדים דמי ואינו יורשה:

[דף קמח ע"א] ש"מ שאמר הלוואתי [ש"מ] [ש"מ] מה שאין כן בבריא. פרש"ם [צמלוה על פה דלהוצאה נתנה ואין קנין מוסף אלא דבר שהוה צעין] ורבינו יהודה משפיר"א [עשה] [מעשה צדאם אחד שהיה חריג לו פשיעה על חבירו ונתן התביעה לאחר בקנין גמור וצאו הקוזה והמנבע מתקום אחד צפניו בשפיר"א לדון לפניו ופטר את המנבע אף מן העטופה כי אמר אין בקנין כלום מאחר שלא הייתה התביעה צעירי' הוה כמו הלוואתו לפלוני והיינו כרש"ם ואמי מתיה והרי מעשים בכל יום שאלם מרשה חבירו על מלוה ומקנה לו בקנין ואמאי לא הוה לכל הפחות כמו [דלרכתא] [אורכתא] דקי"ל [לא] כחבינן [דלרכתא] [אורכתא] אפילו אמטלטי [פי] אפילו אמטלטי דפקדון דכפריה ומייהו חסם שלת הוא דשוייה. ספר התכמה. פועשה היה שנתן האפטרופוס מוצת הערבות לראובן ושמעון לוקח קנין ורבי מן הערבות [אם] שנתן האפטרופוס קנין ראובן ושמעון את הערבות [אם] ואינם יכולים ליקח מן החובות רביש שעלה עליהם דאין אדם יכול להקנות לחבירו חוב שיש לו על העובד כוכבים צמוס עיין ואפילו בקנין וראשו מהא ש"מ שאמר הלוואתי לפלוני הלוואתו לפלוני משא"כ

הגהות פ"י רש"ם ומחזיר אחריה לגרשה ונשואה היתה וכיון שהיתה רעוה לגרשה אם היא חותרת ע"כ אינה יורשה ומתוך כך פסק רבי שמת אשתו מתוך קטטה ומחזיר אחריה לגרשה אם מתה אינה יורשה: [ב] וקשה דמעשה זה שאסור בכל גמרא הפך הדין שפסק המרכיזי פ' הרבית במשכנו של עובר כוכבים ביד ישראל שמתו למשכנו ישראל אחר ואפי' אינו אומר לו הרני מוכר לך כל כח חזקת כו' ואם איתא אפילו ר"מ ה"ל למרכיזי לכתוב מעשה זה שם בסמוך ועוד היאן עלה בירושלמי פ"ג פ"ג ר"י ור"ת שהביא המרכיזי פרק איהו נשור הא מהו באומר הרני מוכר לך כל כח חזקת וכו' וכמ"ש הרא"ש וכמעשה זה לא אשכחנו ולא היתירא אל במוחל לו הרבית. ועוד תימה דמהיר"ק בסי' קי"ט הביא ראייה ממעשה זה ולמה ספק על הדין יותר מכל קמאי וכתורי ר"י ור"ת הרא"ש הטור וי"ל דפי' מי שמת לא מסר לו המשכונות למלוה ומיהא קאמר שנתן חובות הערבות ולא קאמר שמסכן הערבות כיון שלא חספ המשכון והחוב לא קני נמצא שאינו זוכה כלל בחוב ההוא ולפיכך אינו יכול לקבל הרבית אלא היכא שפטר לו המשכון ונתחייב העובר כוכבים ממילא והיינו הייה רפ' הרבית ואפי' שפטר המרכיזי שורש קי"ט נראה רא"י במוסר המשכון מיירי שכתב ד"ל ואם יבואו לסמוך על הקנין שעושים שקמנים למלוה ממשכונות התנות כנגד סך המלוה הלא כללו כניל וכבר פשוט היה שאין קנין זה מועיל כלום שהרי ר"מ הביאו המרכיזי בפי' מי שמת כו' ולשון המשכונות הערות משמע שש"מ משפט המשכונות עצמן היו מקנין צריך לרוחק ולפרש רמאי קאמר שמקנין למלוה המשכונות כו' ויינו מחובות משכונות הנותת אלו המשכונות עצמן לא היו נותנים. ובתשובה אביהו שפטר משפטם י"ל כי כתב עובדא ור"מ ור"ת שהתירו להקנות לישראל משכון של עובר כוכבים שבידו ובר"י לא כתב תשובה ר"י שהיא דוגמת תשובה ר"מ דפי' מי שמת והיא כתובה ע"פ ב"י י"ד סי' קי"ט אח"כ מצאתי במ"י ח"ל פסק מהר"ם רא"ן אדם יכול להקנות מה שיש לו על העובר כוכבים בשום ענין אפי' בקנין וראה ספ' ט' ש"מ שאמר הלוואתי כו' ולא כתב כל מה שכתבו בספריה שלנו מן עמיתו היה שנתן האפטרופוס כו' ער פסק מהר"ם אינו שם ומיירי במלוה ע"פ ולא קשה מדי:

ש"מ הגבורים

(א) והלכתא המוכה לעובר לא קנה פסק ר"י בר מרדכי דוקא בירושא שאינה באה מאליה אבל ירושה הבאה מאליה קנה כרבי יוסי דאמר עובר פוסל דקאמר פרק אלמנה לכ"ג דמסתבר טעמיה: (ב) קידושין לטיבעין נתנו בין מת הארוס בין מתה הארוסה לא הדין קידושין בין שגרשה לעולם נשארין הקדושין לאשה ולירושיה אבל מוהר

בבא בתרא ופילו בקיין אגב קרקע לימיה בבבא מללא אשכח ליה הכא אלא הויל יורש יורשה או נמעמד שלשתן אכל בעיין אחר לא ובמעמד שלשתן לא מני להקנות חובות לחבירו שהרי אין מעמד שלשתן בעוד כוכבים כדפי' (ר"ח) [ר"ת] וכמה שכתבתי פרק קמח דגיטין וא"כ כל הרבית שעלה על החובות כל הכא דלמיה של בעליו הוא ואקרו ליקח נמי אלא"כ מחל המוכר ללוהק בפירוש את הרבית דבבא שרי כיון שלא קבל עליו המוכר אחריות החוב מוכר אם לא חזר ב המוכר. והרי נמנע ב"ר נטרונאי המכונה רבי קיבלין מויראבטרי"ק אמר דאם הגיע הרבית ליד הקונה וזה ב' ואין ב' משום רבית ורבייתו מפרק הרבית אמר ר"נ ומדינה שאם שמיט ואכל לא מפיקין מיניה ע"י פ' הגזל גבי שליח שעשאו בעדים:

תרטו בשאל' לרבינו מאיר ע"ל עסק ראובן שחנע את שמעון ט"ו ליטרין שמסר לו להלוות ע"מ שאם ימרהנו נני לישא נחו שאז יתן לבנו הקרן והרביית והנה שמעון אמר שצו אינו רוצה לישא את נח ראובן וטוען שיחזיר לו הקרן והריות כתנאו ("ואמר גמ"י א"ט) שלא מסר לו המעות אלא ע"מ שירצה נני וראובן משיב לו לא היה בינינו שום תנאי אלא אמרת בפירוש אי רוצה שני יא נתן והא לך ט"ו דגירסא ומלווים שמי שמיס בחורם נדוויא בריות שמיסא ולא קבלתי המעות בע"א אלא בחורם נדוויא ועמה אי מוומן ליתן את הנדוויא ולקיים את הדבר ואמה אם לא ("תקבל") [תקיים. מ"י] לא אחזיר לך כלום כי כן אמרת לי בשעת נתינת המעות ליתן לבנך ולנתי חכתי לבתי והשיב כפי עניות דעתי נ"ל דאף לרבינו ראובן לא זכו לא ראובן ולא נחו נט"ו ליטרין הללו שהרי שמעון שאלר את רוצה שישא נני את נתן יכול להיות שהוא רוצה ואין הדבר מלוי ב' אלא בדעת הבן הילא מללא ואותן ט"ו ליטרין טוען ראובן שנמנע לו שמעון בחורם נדוויא לא מיבעיא לר"א ב"ע בפרק אע"פ דאמר נתארמלה מן האירוסין לא גביא תוספתא שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה דלולין נתר אומדנא דדעתא אלא הכא אפילו רבנן מרדו דכסטר היה שהיה נני חפץ לקחתה ועמה שאינו חפץ הדרי וחי למריהו ועוד שהרי פירש להדיא לנדוויא וגילה בדעתו שאינו חפץ ליתן אלא"כ ישאנה [והריות נמי לא יקבל מה"ט כי לא נתכרן לזכות נני בריות אלא"כ ישאנה] ועוד כיון דפירש הריות לנדוויא אפילו היה מקנה לבו הריות בלא תנאי ה"ל דלנ"ל ואין אדם מקנה דשלבי' כדאמרי' פרק מי שמת ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה יחבל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום דהוא יתח אלא בבבא ופילו בקיין וא"כ לא זכו נני של שמעון ונחו של ראובן לא נמעו ולא בריות וראובן נמי לא זכה שהרי לא הקנה (לו) שמעון (בב"י משום) חבלה המעות אם לא שישא נני את נחו חבלה ואפי' א"ל כן הויל ולא הקנה לו בב"י חסוד אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ובריות נמי לא זכה ב' ראובן דמאיה טעם זכה הא אחרין פרק אלתנה ניונית כלן שנה רבי הכל לבעל המעות דבב' שאין קנינה וכיון דלא שני ליה ראובן בשליחותו לא שייך למיפרך דפרקין פרק הגזל קמח גבי הנותן מעות לשלוה ליקח הבן חטין ולקח הבן שעורים שעורים ולקח הבן חטין אם הופירו הופירו לאמנע כו' ופרקין מי הודיעו [לבעל החטין שיקנה החטין לבעל] המעות ה"מ היא דשני בשליחותיה כדמוכה כולה שמעתא שם אכל היא דלא שני בשליחותיה לא שייך למיפרך וכי מי הודיעו את העובד כוכבים נתן הרבית שיקנה הרבית לפעל המעות ("ועל המעות [לא] נתן לראובן להלוותם למחית שכו' וליטול ח"י הריות לעלמתי) [גמ"י העבר עליו קולמתי] ונהי דליהו נמי מסתמא לא נטרנה לטרות כלל רק לנורך הנערים י"ל שראובן יטול שכו' ערשו מן הריות כפועל בטל כי היא דפ' הגזל במרש שטף נהר חמורו וחמורו חבירו הניח שלו והגיל [את] של חבירו אין לו [אלא] שכרו וכן זה נא נבדחו כו' [וכן נמין] פרק אלו מציאות הי"ג שכו' ערשו יתן לו כפועל בטל ולא יומת שהרי ראובן לא נתכרן מחבלה לגחלו דודאי אם ז' גולן מתיקרא משמעון ורווח הבן לא ייבי ליה רווחא דכל הגולמן משלמין כשעת הגילה אכל הכא לא נתכרן לגחלו אלא שליחותיה קא עבד וישבע ראובן כמה יש מן הריות ויטול שכו' ערשו כפועל בטל כדשיימי בב"ד ואומדים כמה אדם רוצה ליטול ויטול בט"ו ליטרין ולהיות בטל ממלכתו כ"ז שהיה בדו והמותר מן הריות והקרן יחזיר ושלום ושלום מאיר בב"ב עיין במרש [פ"ק בב"ב] [גמ"י] גבי אהדר [ליה] מיניה:

תרטו [דף קמח ע"ב] הגה"ה. א"ר נחמן שכיב טרע שיאמר ידור פלוני בבית זה יאבד פלוני פירות דק"ל זה לא אמר ב"ו. פי' רש"ט"ם משום דהדירה ("אין") [לינה] דבר שיש בו ממש להקנותו ופירות דקל נמי אין אדם מקנה דבר שלא ב"ל כו' ("וכדפי") וכן משמע בירושלמי דמסכת דמאי פרק המקבל שדה דלון קנין חל על דבר שאין בו ממש דגריסין החס דרבי אבהו בשם

ר"ל המוכר אחר חורבנה לא עשה ולא כלום אלא מוכר לו חורבנה (ומעמד) [ומשייך] לו אירא האך יכול אדם למכור אחר חורבנתו תפטר באומר מלוש מן החורבנה זו שתקנה אירא לך אלתא שאינו יכול לזכות בדבר שאין בו ממש: ושאי רבינו שמחה את רבינו ברוך ע"ל שטר שלא היה כתוב ב' קנין הפירות כראוי שלא הקנו לו קרקע לפירוחיו אלא נתנו לו כח ליקח הפירות של הקרקע אי אמר האי שטרס חספסא בעלמא הוא וכיון שהעדים חתמו כבר על לשון המתנה ללא שפיר כתב כמי שנחקרה עדותן בב"ד הוא וצוה אין חוזרין ומגידין אותם העדים לכתוב בשטר אחר שהקנו לו ה"בית אלא"כ יקנו לו מכאן ואילך כראוי ורבינו ברוך השיב שארי שכתב בשטר המתנה שנתנו לו כח הפירות של הקרקע בקנין גמור מעשיו אגב קרקע וקבלו עליהם בלתי חוזרין [בכחמת] כל שטרי קנין פירות שהשון כתיבין חו"ל משא"כ בלתי חוזרין פ' הטעם דללו שפיר כתיבא ללא הקנו [החם] זה לזה כי הכא ומעמה נמלא שהעדים מעידים שנעשה כתיבין חכמים וזו היא תיקון חכמים להקנות קרקע לפירות וילמוד עליון מתחמתן ולא נאמר הכא יד בעל השטר על התחמתה ומאחר שחתמו העדים על זה אפילו אם נשאל [להם] עמה ויאמרו לא כך היה לית לן נה ללא אפא על פה ומרע ליה לשטר וכיון שהגידו שזו אין חוזרים ומגידים ועוד לדברי מורי ולפי' רש"ט"ם שפירש ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום משום דדירה דבר שאין בו ממש מודה דדבר שצא לעולם הוא משום דמיד ראו לזרז בבית והכא לא החזירו בשטר דירה אלא שנתנו לו כח הפירות וזה הוא בין לזרז בו בין למישטם ביה פיר וכל תשמישי שבעולם וכן להשכיר וליקח השכר כל זה הקנו לו מעשיו אגב קרקע ולא היו השכירות דבר שלבי' דנאי דלמנה משלמת אלא לנכסף מ"מ משעה שהחזיק בה מתיקרא וזה [נה] בשכירות הקרקע כדמיוא פרק מ"מ כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות נקנית כו' והיינו דנקט החס בירושלמי דדמאי נקט אחר חורבנה ולא נקט אחר ביתו משום דמסתמא חורבנה לאו נח שכירות היא כמו בית ומה שכתבתי דא"ל אמאי קסמכת אהאי שטרס האי שטרס חספסא בעלמא הוא אומר אי דליכא למימר הכי אלא היכא דקונה בשטר בלא קנין אכל הכא לא כדגריסין בגיטין פ"ק [דף י] כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים כו' קפסיק ותמי ל"ש מכו' ול"ש מתנה בשלמא מכו' מדיהיב וחי קמיהו קנה אלא מתנה כו' והא דאמר נכתובת פרק [הכותב] גבי פוחתת כחובתה במאי גביא נהויה שטרס האי שטרס חספסא בעלמא הוא אע"ג דכתובה לאו מנה שטר גביא נ"ל דה"פ במאי גביא כלומר בלא שטעה בהויה שטרס ולענין זה הו' חספסא לדברי ע"מיה ומשמי בלתי חוזרין אמה הימה בני וביין הא לאו הכי לא גביא אלא בשטעה עכ"ל ספר החכמה:

[דף קמח ע"ב] ש"ס שהקדיש סהו תיקו. פסק דא"י דהקדש אינו חוזר תרי"ח דתיקו דאירורא הוא ולחומר. וכתב רש"י"ה ח"ל שכיב מרע ה"מלואה מתנה מימה ואמר הלוואתי לפלוני קונה בלתי חוזרין [א] אע"ג תרי"ח דלימיה בבבא ופילו בקיין אם לא אגב קרקע [א] ע"פ גט פשוט גבי אין אדם עושה קניויל:

[דף קמט ע"א] ש"ס שהודיה בהו. הכא מיירי בהודאת פקדון וכן פרי"ם תר"ב שאומר אלו המעות או דבר זה נפקד בידי דומיא דמעשה דאקסור גיורא שהודה ואמר הלין וזו דהו' מייקפדי בני רבא דמרי ("בניה דאקסור גיורא הוה) ["בני הוה] אכל אם הודה [בהלוואה] שהיה חייב לפלוני מנה ולא תבעוהו אלא מעלמו הודה לו נהא פליגי פ' זה טורח [גבי] הוה דהו' קרי ליה עכבאל דשכיב אדנינו כו' פלוגתא דר' ישמעאל [בב"י] ור' חייה וכן לקמן פ' גט פשוט רב ושמואל דאמרי פרויהו ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי אחר חנו נותנין לא אחר חנו אין נותנין אלתא אדם עשוי שלא להשביע את בניו כרבי חייה ואם תבעוהו [בפקדון] והודה ולא אמר להם אדם עדי בהא נעוה דרנא פרק גט פשוט ש"מ שהודה מהו ז"ל כחובו או א"ל כחובו ומסקיין דא"ל כחוב דלון אדם משעה בשעת מימה והשתא לית לן למימר מדקא מיבעי ליה ש"מ שהודה מכלל דבבבא כה"ג פשיטא דלא היא הודאה והיינו טעמא היכא דאמר ביהא שלא בפני בעל [הדין] פקדון יש לפלוני ניו והעדים שמעו יכול לומר שלא להשביע בעמו עשוי או שיאמר שום אמתלא ונאמן הוא בכך הויל שלא היה בפני בעל דין שהיה אומר אדם אכל ש"מ שמת בהודאתו ולא חזר בו עד שמת י"ל במת הודה ופילו למאן דאית ליה בהודאת מלוה אדם עשוי שלא להשביע את בניו הכא נפקדון הויל והוא בעין מוכחא מלתא עפי' [דודאי הוא] אינו עושה כדי שלא להשביע את בניו. כתב רבינו מאיר ז"ל ג"ע אי אודייתא [א] מהני במלוה או לא דלכאורה משמע דלא מהניא אלא נפקדון דומיא דעובדל דאקסור גיורא אכל בהלוואה לא דכיון דאפילו בקיין אגב קרקע לא מהני הודאה

הגהות [א] ואין להקשות אם מודה בהלוואה ולא תבעוהו בהא פליגי פרק זה כוור תבעוהו והודה ולא אמר אדם עדי בוא בעי' דרבא כו' ככתב לעיל ר"ל דאיידי בהודה ולא תבעוהו רק שהודה בהודאה גמורה שאותה לשון משמע שלא אמר כו' שלא להשביע בניו כו':

הרדשי אגשי שם מהר"ם דאפי' בקיין אגב קרקע ליתא וכן פרק שור שגנה את הפרה פסק מהר"ם דלא קיי ונפ' הגזל קמח ככו' יש להוכיח מכאן דבקנין אגב קרקע יכול להקנות הלוואה כו' עד וכן מפורש בדברי רבינו יואל ורש"י"ה ננו וכו' עד ה"ר"ם היה דן דאפי' בקרקע אגב קנין ליתא וספריים אחרים נמקום רבי' פרק כהן ה"ר"ם עכ"ל וא"כ משמע דליכא פלוגתא וקשה שאי

הובע מפרשים

אמרתי לכם דברי הנביא לדמוחכם מעלי הילך נרץ קנין דהא לאו (ב"ד) [ב"ד] קיימי ועל זה נפסקה הלכה [פסרה] זריכה קנין [6]:

תרפא

ונשמא לרבינו מאיר אס מחילה זריכה קנין היכא דיש לתמול משכון בידו והשיב נ"ל דבר פשוט הוא דלא בעי קנין ונהי דבעל חוב קונה משכון להחמייד כשומר שכן מכל מקום אין גופו קניו לו לתלוה ומהני מחילה אע"ג דהמלוה מחזיק משכון (כדאמרין פ"ק דקדושין דף לאו דעבד עברי גופו קניו מהני כי אמר ליה בנאי מרי זיל הכי נמי כי מחיל ליה המלוה המשכון למאריה כל היכא דאיתיה דדידה הו ושלום מצד: מעשה נא לפני רבא"ן נחמד שנתחייב שבעה לחבירו ופיקוחו [אח] המוצע לתמול ואמר יהי כדנרץ ושוב חספס המוצע משכונו על זה ואמר מחילתי אינה מחילה כי לא אמרתי מחול לך גם לא היה קנין דבר ופסק רבא"ן דמחילה גמורה היא ואינה זריכה קנין וכשאלמר יהי כדנרץ הו כאלו פירש דהיא מחול לך דתניא פ"ק דקדושין [דף ו.] היה מדבר [עממה] על עסקי גיטה וקדושה ונתן לו רבי יוסי אומר דיו והלכה כר' יוסי וכן גבי נזיר נמי תנא [דף כ:]: האומר הרני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ושמע חבירו ואמר ואני כולם נזירים ואף על גב דלא פירש ואני נזיר ועוד שאדם מקיים דעמו לדעת ב"ד דאיבעי להו בעל שמחל על קניו מחול או אינו מחול ח"ש אלו שב"ד מתקין להם מי שנחמס או נחבש בבית האסורים ואי אמרתי קניו מחול עבדי רבנן מילתא דלתי בעל ומחיל ליה [ומשני] סתמא דמילתא אדם מקיים דעמו לדעת ב"ד הכי נמי היה דעת ב"ד שיגמר הדין בזה המחילה ולא תקום צרה פעמים והסכים לדעתם פ"טין סוף פרק הגזול קמא. בתוב בספר המלכות הגדול ח"ל ד"ין שטעה וחייד שבעה למי שאינו חייד ועשה פשרה עם בעל דינו כדי שלא ישבע ואח"כ נודע שאינו צר שבעה אע"פ שקנו מידו על הפשרה אינו כלום שלא קיבל עליו ליתן או לתמול אלא כדי ליפטר מן השבעה שחיידו בו הדין הטובה וכל קנין בטעמא חוזר כדמוכח פ"ק דגיטין [דף יג.] ופרק חזקה הנשים [דף מה.]:

תרפב

תרפא *א"ר ירודן איניש דמאן דפני ליה כו'. פירש [מסופם דף קה: והר"ף הביאו רבינו חס דלא בנאוב ושוטא דאירי ביה ר' יהודה ורבנן ב' עמודים דלגבי דין אפילו רבנן מודו דפסול כדפסול מקרא פרק זה צור [דף טו.]. אלא התם דמירי בנאוב כגון שושבינו ושוטא שלא דבר עמו שלשה ימים מתמת אינה אבל הכא רבנאוב כדבסמוך פרה גפלא ארישיה אחא ההוא גברא שקלה דליוו אלא חומרא בעלמא שהיו מתמירין על עממן כדאשכחן בנמה שדוכתין אבל פסולים לא היו: פ"ק פירקא

כהן גדול פרק שני

תרפד כהן גדול דין דדיני אחריו. [דף כ ע"א] מקום שנהגו הנשים לצאת לפני המטה ויצאות [לפני המטה]. ומימה היא יוצאת לפני האנשים שלא ימחלו נהם האשכחן פרק התליל [דף טז:] שהקיסרה לעזרת נשים בוחסוראות כדי שלא ימחלו נשים ו"ל הכא כיון דעת לער הוא ליכא למיחש וצירושלמי דפירקין פליגי ביה דאית תנא דמי נשים יוצאות תחלה לפי שגרמו מיחה לעולם ואית תנא דמי יוצאות לבסוף מפני כבודן של צנות ישראל כדי שלא ימחלו בן האנשים ועל מנהג שלנו היה תמיה ר"י צר אצרהם שבעת הולכת המת לבית הקברות יוצאות הנשים לבסוף ובחזרה יוצאות תחלה והיה מפרש דהמנהג כמ"ד יוצאות לבסוף וכיון שהן אחרונות שבעת הוצאת המת א"כ יש לכן להיות ראשונות שבעת חזרה שלא לעזר דרך עליהן:

פ"ק פירקא

זה בורר פרק שלישי

תרפה [דף כג ע"ב] דיני מסוגות תניין. א"ר יוחנן סחלוקת בשני בתי עדים רבי סאיר סבר צריך דברר ורבנן סברי אין צריך דברר. ופ"ה רש"י לישנא אחרתא ועיקר ר' מאיר סבר אין נרץ לצר ותכמים אומרים נרץ לצר לימא ר' מאיר ורבנן צלוגתא דרבי שמעון בן גמליאל ורבי פליגי דתניא הנא לידון בשטר ובחזקה כו'. רש"ב"ם ורבינו משולם מנרנונא פסקו כר'

שמעון בן גמליאל דאין נרץ לצר מדפסיק פרק גט פשוט ואף רבי לא אמר [הלכה כרבי שמעון בן גמליאל] אלא לצר כלומר לא * [יפסקי] [שיפסקי] נציל כך ואנו נוהגין [כר שמעון בן ג] דאין נרץ לצר וכן פסקו רבא"ן ורבא"יה דלס לא בירר לא הפסקי:

[דף כד ע"א] גמאנין ע"י שלשה רועי בקר רבי [סאיר] אומר יבד' לחזור תרפז בורר והכמים אומרים אין יבד' לחזור בו. ואוקימנא אפי' נאמן לך [פליגי] והלכה כחכמים. וכמו רבינו מאיר הא דאמר נאמן על שלשה רועי בקר אינו יכול לחזור בו ה"מ דלא נודע דטעו אבל אם נודע דטעו יכול לחזור בו דלא עדיף מפשרה דפשרה בלא קנין אפילו לאחר שהגידו הפשרה יכול לחזור בו כיון דלא קנו מיניה אע"ג דקבליהו עליהו לפשרה ועשו פשרה כ"ש הכא דקבליהו לפשות דין ועשו פשרה לדעתה דהכי לא קבליהו דמיני למיהדר ביה דכל דין של טעוה אינו דין * ואם תאמר אם כן דרבי מאיר דאמר יכול לחזור בו בדלא טעו אס כן מאי נפקא מינה ליחזור ויש לומר דנפקא מינה שיטעון ע"א כפי ב"ד אחר ועוד נפקא מינה שיהיה לו זמן ב"ד ל' יום. הא"פסי פסק דאס קבל עליו חד קרוב או פסול כדי מרי וקנו מיניה לא מני הדר ביה וכן פסק המיימוני וכן נא מעשה לפני רבי מאיר נחמד שאמר נאמן עליו אותו נכרי וקנו מיניה וכשהרביש שהיה מטה דבריו וקבל שומד רלה לחזור בו ופסק דלא מני הדר ביה * ומה שהביא האלפסי ראייה גמטועת הדיין * להיכא דאמני מעיקרא מהני תנאה להמיניה כו' בלא קנין הכי מיחייב ראייה כי הוי דהתם פרק ששעם הדיין היכא כו'. קי הגיה מהר"ל פ"טו ז"ל:

אלא נקנין ויראה (להרצ רבינו מרדכי ז"ל) דבלא קנין יכול לחזור בו ואפילו אחר גמר דין היכא דאיכא תרתי לרעותא כגון חד פסול כדי מרי דבחלמודא קאמר (יהא) [אהא] נאמן עלי אביך כו' אמר רב דימי כגון דקבליה עליה נחד. ובתב רבי שמעון משניין מדקאמר רב דימי כגון ולא קאמר לא לריבי דאפילו קבליה נחד משמע דאמילתייהו דרבנן קאמר ודקבליה בנחיי אפילו רבנן מודו ליכול לחזור בו כיון דאיכא תרתי לרעותא וכן מוכח מתני' דהכא דאוקמא תלמודא דקבליה עליה נחיי וקאמרי רבנן שאס הביא ראייה שהם פסולים או קרובים יכול לחזור בו כגון כי דינא דרבי הונא ורב חסדא דאמר ליה מאי קא טרחתא לך פרש"י ותרוייהו נחד מקום מכאן * פסק בס"ה דאס יש ב' תלמידי חכמים עבירי אחת והאחד גדול מחבירו יכול א' מנעלי דיין לא לחזור בו כפי זה אלא כפי זה אע"פ שהוא קטן ממנו מאחר שהם נערי אחת כדמוכח [הכא] שיכול לדחות עצמו מרוב הונא לרב חסדא אע"פ שזאת הסוגיא [לא קאי] במסקנא (אינה) מכל מקום הסברא הוא אמת וגם ר"מ פתריה (בפירוט) [בפירוט] (אמר) [לפי] המסקנא:

[דף כד ע"ב] אחר גמר דין סחלוקת. והלכה כחכמים וגמר דין היינו איש פלוגי אחת זכאי איש פלוגי אחת חייב וכן אס פסקו לישבע * ו"מ דוקא כשנשבע או נתן כפר על פיהם וכן פירש רבינו חס וראיה מפרק יש נוהלין [דף קמח.]. גבי עבדי נגבה והוא אומר לא נגבתי מה מיצו אלך אחת מכרתו לי אחת נחמו לי צמתנה אס רבונך השבע וטול וגשבע אינו יכול לחזור בו לפי גרסת הספרים דגרסי וגשבע אינו יכול לחזור משמע דקודם השבעה יכול לחזור בו אבל אי גרסינן נשבע ואינו יכול לחזור בו משמע דאפילו קודם שבעה אינו יכול לחזור בו ותלוי באשלי רצירי ועיין פ' י"ג. תניא בסופסחא נאמן על אבא נאמן עלי אביך או שלשה רועי בקר יכול לחזור בו * עד שישמע מפי הדיין דברי רבי מאיר ותכמים אומרים אינו יכול לחזור משוועד העדות וכן פסק רבינו מאיר ד'אחר שהעידו העדים הו כגמר דין ואס קבל עליו קרוב או פסול או הנוגעין בעדות אינו יכול לפסולן לאחר שהעידו ב"ד. * ונשמא לרבינו מאיר על עסק ראובן * שבענו לשמעון הלימי לך מנה ולא פרעמי ושמעון משיב פרעמך ונאמנת עלי אשתך ואס היא תאמר שלא פרעמך אפרע לך ושאלו ב"ד לאשירו ותמרה לא פרע ותזר בו שמעון ואמר איני מקבלה עליו והשיב דחורמו חורה כיון שלא נגמר הדין דמתן נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך כו' ותכמים אומרים אינו יכול לחזור בו ומסקין לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כחכמים אבל לפני גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו ועוד צלוגתא דר' מאיר ורבנן כשיש עוד עד אחד עם אבא ואביך כדקאמר בגמ' והוא דקבליה עליה נחד כלומר נעוד אחד

תרפח

תרפח

הגהות הב"ח

ס' דהי כצ"ל: ע"ג ר"ל הב"ד: פ' ע"י וכו' קמא כ"ו מוקף ותיב במ"ס אין זה: צ"ב לענין ערוח וצ"ל: ק"ג עיין בתשובת מהר"ק סי' ב"א: ר"ג ב"מיר: ש"ג ב"ס"א דברום: ת ופירש"י וכו' צריך לברר כ"ו מוקף ותיב במ"ס א"י: א צ"ל ולא שיפסיד: א"ב ב"א ולא עריך מפשרה: ב"ב הנכרי: ג מפרק שבעות כצ"ל: ד צ"ל אהיאי: ה"ג ב"מ: ו"ג ע"י ככתבי מהר"א ז"ל: ז"ב בו:

חידושי אנשי שם

[א] וא"מ הא לעיל כחז והקנין שרץ היינו שלא יוכל לחזור בו אבל המוצע אין נרץ קנין ואי לאו ב"ד הוא אף המוצע המוסל נרץ קנין כמו שכחון כאן ו"ל דלעיל מירי שלא היה ב"ד הקטועים לדיינים ומ"מ נאז בתחלה לפשרה אלא הואיל שב"ד הוא אף אדם משטה נהם (ג"מ):

קובץ ספרים

שלא נגמר הדין דתנן בו'. ג"ב זה וסותר לתשו' מהר"ם שכי' לפני זה וס"ל דתיקף משהועד הוי גמ' דעי' ב"ח סי' כ"ב שרצה לחלק בין מחול לך לאתן לך וקמייתא מיירי במחול ובאן באתן אך נעלם ממנו שהוה בנות המרדכי מ"ש בסמוך ונ"ל דפסק זה פליג אפסק הי"ם בריש פוקין ומ"ש דמשפסקי אינו מדוקדק דק כונתו לתשו' הר"ם דלעיל וס"ל דמיד שהועד הוי גמ"ד ולא נתיית לחלק בין מחול לאתן ומלא הרדע"ס:

לשאל בשעת הלוואה אלא בשעת הלוואה הוא לזכרון דברים ושאל בשעת הלוואה לגויינא ולגויינא לא שייך אלא נכדי מעומיו ושלוס מנר"ב: **פצאית משונת רש"י** ר"אובין משכן חפץ לשמעון ושמעון משכנו לני וכן א"ל שמעון לני שקינצ' אותו משכון מראובין עד אוחו זמן [ואס] פ"עב הזמן שזב לא יפדנו והלך לוי ומתו במתנה ליהודה וענה נא לראובין וחובע משכנו שמעון כך דעמי טויה שראובין ושמעון מוציאין המשכון מיהודה ויחזרו ליהודה יעזור הלוואה שהלוה לוי לשמעון ידכל זכות שיש לו זה נתן לו לוי ואין יהודה יכול לומר לראובין ושמעון לאו בעל דברים דדי אמון דלאמר רב יהודה גזל ולא נחאשו הפעלים ונא אחר ואלה רצה מזה גובה כו' והא דלאמר רבי יתחק בעל חוב קנה משכון היינו נמשכנו שלא בשעת הלוואה ומה שטוען שמעון שמשכון זה ("נתן") [נתן לו] לזמן לאו טענה היא דכל דאי אסתמחא היא ולא קניא א"י לא אסתפיא וקנו מיניה נב"ד חשוב כדאמר' [בגדרים] והלכך אס טען יהודה שאין משכון דדו ישבע שאין גרשמו כדאמרין בפרק המפקיד ועוד ישבע כמה היה הוא שזו [א] וא"ע דק"ל כרז [אש] דלאמר [גב] המלוה את חברו על המשכון ואמר המלוה סלע הלויתין עליו ושקל היה שזה הוא ואמר שגלה דיני היה שזה דשטעה גבי לוי הוא דמדה מקלח וקאמר רב אשי זה נשבע שאינו גרשמו וזה נשבע כמה היה שזה לוי דלא קיס ליה למלוה כמה היה שזה לפי שלא היה שלו מ"מ א"י כיון דיהודה היה סבור שיש ט מתנה גמורה קיס ליה בגויה כמה הוא שזה ושבע כדון כל הנשבעין שבחורה דנשבעין ולא משלמין:

[דף מח ע"א] אין אדם פוריש שבועה דבניו. מכאן פסק בנ"מ דלאס ממה תשע"ט האלמנה קודם ששבע אין יורשיה יורשין כמחובתה כלום שאין לה כחובה עד ששבעה ואינה יכולה להוריש שטעה פ' לנייה לזירשין ויש מתלקין ואומרים דהיינו דוקא שלא להוציא כלום מירשיה בעל אס הם מוחזקין אבל אס האלמנה מוחזקת בנכסי הבעל וממה טרם ששבע בזה דאי אמרי' מוריש שטעה לבניו כדי שיחזקו בממון יורשי האלמנה ורשיה מהא דלאמר' פרק המוכר היבט שטר כ"ס הוציא על היחומים נשבע וגובה מתנה דשיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון פי' ואוחו פלגא פקדון הרוחו היחומים משום דטענין להו מידי דטעין להון אטיוון דטענין להו שהחזיר אטיוון אפי"ג שהוא לא היה נאמן לומר החורמי נגמו דנאנסו אלא בשטעה הרי לך אדם מוריש שטעה לבניו כדי שיחזקו בממון שהוא מוחזק ביבדס: [דף מח ע"ב] הבו ד"א דפוסף ע"יה. נשאל לרבינו מאיר על ראובן ששמו האלמנה ושיי צנוח ואחת מן הבנות נשאה ומתה אחר

אביה ושזב ממה האלמנה קודם ששבעה על כחובתה והבנת הנשארת מוחזקת בכל הנכסים והבעל של הבנת שמתה חובע כל חצי הנכסים לפי שכשמת אביה ירשוהו אשתו ואחותה והוא יורש חלק אשתו והשני אס ידענא מאי מספקא לך דהא ממה נפשך וזה בעל בחצי הנכסים * אי הלכתא כרז ושמואל דלאמר אין אדם מוריש שטעה לבניו [א] אס כן שקיל פלגא מתמת ירושתו שאשתו ואחותה ירשו את אביהן כשמת ושקיל איהו מתנתא דליה מכח שהוא יורש את אשתו ואין לומר כיון דבחי אשתו היה משועבד לכחובת אלמנה ולמזונותיה הוה ליה ראי [באחותה שעה] ואין הבעל נוטל גראו כמחזקת דהא ליתא דכל כ"י האי גוונא לא מיקרי ראי [ג] דאי"כ בטלת ירושת בנו הבכור דאין לך אדם אחד מני אלף שאין לו עליו שטעה כחובה ומוזנות האשה ושעבוד בעלי מוצין אלא ודאי כל כה"ג לא אשתו ראי כיון דהני מחסרי גויינא [ד] ואי נמי הלכתא כר"א דלאמר יורשין נשבעין ונטלים איהו נמי שקיל פלגא דהא לר"א דלאמר דלאר יורשין נשבעין שטעה יורשין [ה] ונטלין על כרחיך לאו דוקא יורשין אלא כל הנאסם גרשומה כגון גרשומה לקוחות או כיון אס דמשמע נהדיא ק"פ כל הנשבעים ועוד

הבן או בן בן הבן עד ק' דורות הרי הוא כבן דאי"כ אס באת הבנת המיה ליעול בשטעה יורשים מכח אמה איהו נמי לישבע שטעה יורשים ויטול מכח אשתו ירושתה ומכח אמה כיון דהכי הוא דממ"נ הרי הוא כיונא זה של הבנת המיה לשקול כל מד ומד מנייהו פלגא בנכסים בלא שטעה דשטעה

הגהות הב"ח

פ"ג יב"ב ע"ב: י"ב ב"מ"ס כתוב דכל זכות שיש לוי בה נתן ליהודה. ובקצתם כתוב דכל זכות שיש לו בה נתן ללוי: כ"ג א"ב ראובן מורה שהם של שמעון: פ"ג ע"ב א"ב סתם ספרים: פ"ח תיבה לבני נמחק: ג' תיבות בידם הגה נמחק: פ"ג א"ב א"ב:

חדושי אנשי שם

הכחונה ולכן הנכסים גרשומה יורשים ולא מקרי ראי לגבס ולכן כחזו בכלן ולא נשבעה וממה לכן לא היו רואים אלא מוחזקים. וגם הריאה מוכרת קאם שכתב דאי"כ בטלת ירושת בכור כלומר באת אלמנה אפילו קודם ששבעה על כחובתה היה מקרי ראי לירשים או בעלת כ"י זה הוא בעל אשה ונטל בכורה אבל בשטעה לא בעל הבכור כ"י הבכורה מלה חיכך כשמת האב וק"ל (ש"י): [ה] י"ט מקשים דאס נאמר דירשין נשבעין א"כ הבעל יורש מכח הבנת שירש אמה א"כ הרי ליה ראי לגבי בעל דהא האלמנה ממה אחר מתת הבנת ואין הבעל נוטל גראו כמחזקת ומאלתי בשם הגאון מהרמ"א ז"ל שחייך דגם לפי האי נמי ע"כ נשאר אומה סברא דלא מקרי ראי מאחר דמוסר גויינא דל"כ גם לר"א לא יטול הבכור פי שנים אס מתה האס א"כ ואינו אלא דקאמר א"י אליבא דר"ל דלאר דירשין נשבעין א"כ הבעל לא יטול מכחה דלא יוכל לישבע ועל זה משיב כו' אבל פשיטא דאין ראי מכח סברא הראשונה (ג"מ):

קובץ מפרשים

[א] כיון דיהודה ה"י סבר שיש בו מתנה גמורה. ג"ב היינו דהאין ישיבע הא מלוה לא קיס ליה בגויה ולזה אמר כיון דסבר שהוה מתנה שפיר קיס ליה (ש"ו"ת רמ"א שם אות י"ג) ועי' בש"ש סי' ע"ב

לשאל בשעת הלוואה אלא בשעת הלוואה הוא לזכרון דברים ושאל בשעת הלוואה לגויינא ולגויינא לא שייך אלא נכדי מעומיו ושלוס מנר"ב: **פצאית משונת רש"י** ר"אובין משכן חפץ לשמעון ושמעון משכנו לני וכן א"ל שמעון לני שקינצ' אותו משכון מראובין עד אוחו זמן [ואס] פ"עב הזמן שזב לא יפדנו והלך לוי ומתו במתנה ליהודה וענה נא לראובין וחובע משכנו שמעון כך דעמי טויה שראובין ושמעון מוציאין המשכון מיהודה ויחזרו ליהודה יעזור הלוואה שהלוה לוי לשמעון ידכל זכות שיש לו זה נתן לו לוי ואין יהודה יכול לומר לראובין ושמעון לאו בעל דברים דדי אמון דלאמר רב יהודה גזל ולא נחאשו הפעלים ונא אחר ואלה רצה מזה גובה כו' והא דלאמר רבי יתחק בעל חוב קנה משכון היינו נמשכנו שלא בשעת הלוואה ומה שטוען שמעון שמשכון זה ("נתן") [נתן לו] לזמן לאו טענה היא דכל דאי אסתמחא היא ולא קניא א"י לא אסתפיא וקנו מיניה נב"ד חשוב כדאמר' [בגדרים] והלכך אס טען יהודה שאין משכון דדו ישבע שאין גרשמו כדאמרין בפרק המפקיד ועוד ישבע כמה היה הוא שזו [א] וא"ע דק"ל כרז [אש] דלאמר [גב] המלוה את חברו על המשכון ואמר המלוה סלע הלויתין עליו ושקל היה שזה הוא ואמר שגלה דיני היה שזה דשטעה גבי לוי הוא דמדה מקלח וקאמר רב אשי זה נשבע שאינו גרשמו וזה נשבע כמה היה שזה לוי דלא קיס ליה למלוה כמה היה שזה לפי שלא היה שלו מ"מ א"י כיון דיהודה היה סבור שיש ט מתנה גמורה קיס ליה בגויה כמה הוא שזה ושבע כדון כל הנשבעין שבחורה דנשבעין ולא משלמין:

הדרן עלך שבועת הדיינין

כ"ה הנשבעין פרק שביעי

[דף מח ע"א] **ב"ע הבית טרוד בפועליו**. כיוצא בזה גרסינן שטקיו ומיפול בימו מרזיין ונפקא מינה דלפי' אין לו שום פועל כ"י אס זה ולא שייך לומר טרוד בפועליו אפי"ה ישבע ויטול: **ע"י אדות השכיר שנשבע ונטל אס יכול להפך את השטעה על הבעל בית לומר השבע והפטר פלוגתא דרבותא היא רבי יוסף אבן מיגא"ש אומר שיכול להפכה ולכאורה נראה טעמו דכל האומר אי אפשי בתקנת חכמים שומעין לו כגון זה לטובתו נתקנה והאלפסי והמיימון כתבו דלא מהפטינן וגרשה לר"מ כדבריה דהכא לאו לטובתו של שכיר נתקנה אלא משום טובתו של בעל הבעל דטרוד בפועליו ואינו זכור אמנם אס השכיר אומר לבעה"ב השבע לי שאינך יודע צדורו שלא פרעמני והפטר או צריך בעה"ב לישבע דלא גרע מהאומר לחברו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע דלריך לישבע שאינו יודע:**

[דף מח ע"א] **אמר רב נחמן האי פואן דנקפס גרנא כו' עביר איניש דגזים ו"א עביר**. כתב ה"ר אלעזר משם הרוקח דוקא נכסיה א"י אס אמרי' עבד דגזים ולא עבד [פי"ן הגהות] אבל במחזקת לכן לא וכן נראה: [דף מח ע"ב] **דברים העשויין דהשא"י ודשהשכיר**. כתב המיימוני ח"ל כ"ל המטלטלין בתוקם זה שהן חמת ידו אפי"פ שהיבא החובע עדים שהמטלטלין אלו ידועים לו כיצד וכו' וכמו שפירש המיימוני לעיל כך פירש רש"י וז"ל דוקא סיפרא דאגדתא שאין עשי ללמוד ט חדיר אבל שאר ספרים אין עשויין להשאל ולהשכיר שמתקלקלין כמו ששנינו במזלא ספרים לא ילמוד בהן לכחמה ולא יקרא אחר עמו ויכול לומר לקוחין הן כדי [פי"ן געין] ואין לריך לכחזו עליהן שכן מכירה אלא לרווחא דמילתא שלא יטורף לישבע וכן קבלתי מר"י הלוי עכ"ל וע"י המנהג בכל אשכנז וכן פסק רבינו מאיר הלכה למעשה ור"מ פירש דכל הספרים עשויים להשאל ולהשכיר [בדלאר כמחזקת ודקמו עמדה לעד זה החזקת פ"מ ומשלין לאחריה וז"ל לפי ר"ח הא אמר' פי הגהות קאם המשכיר כליו וספריו לאיפהו וכו' פ"ש ועוד פ"מ דכל דבר עשי להשאל ולהשכיר] לפי ראוהו הדיינים ואהבת איש את רעהו כדאמרין גבי סמינא דאשכנחא לאבי עשי להשאל ולהשכיר כפי סברתו ולרנא אינו עשי להשאל ולהשכיר לפי סברתו כיון דמפגמא וגי

מכשירי מילה דוחין את השנה אבל לא בשביל ספק ערלה, אבל מילה עצמה דוחה חפילו מספק:

שצו ועומד בשטה שמלין את התינוק ומציא רחיה מויעמוד כל העם בצרים, ומן התלמוד כדאמרינן בפרק ר' אליעזר דמילה (דף קל"ז) אמר מנרך ב"ח"י חמ"ה חקב"ז על המילה והעומדים עם אומרים כשם שזכנם לצרים כך יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים:

שצו אינו נראה לי כלל מנהג כשר שנוסגין ברוב מקומות שהאשה יושבת בבית הכנסת עם האנשים ומלין התינוק בחיקה וחפילו את בעלה מוסל או חב"ס או בנה דלאו אורחא ליכנס אשה מקושטת בין האנשים ובפני השכינה, וכי האי גוונא פרכינן בפ' האיך מקדש (דף נ"ב) אשה בעזרה מנין פן יתגרו בה פרמי כהונה, ועוד דחפילו בעיקר מילה לא נלעווית למול חפילו בנה דכתיב אשר צוה אותו אוחו ולא איתתו וא"כ למה לי כולי האי שימולו לחוך חיקה ולחטוף מאנשים המלוה, ומי שיש בידו למחות יתחה והמחמיר תבא עליו ברבם ושלוה, מאיר ב"ר ברוך זל"ה:

באשר כתב מורנו לעקתי ימים רבים וליה דמשגח, כי נראה מכוער מאד, ח"ע"ג דפרידי בעבדותיהו ולא מסררי, הרואים חושדים וחפילו אדם עם אשתו, ועוד אין כל אדם יודע שהיא אשתו, ועוד וכי בחגם היתה עזרת גשים לבד, ונראה דמלוה הבאה בעבירה היא כדכתיב הנה שמוע מזבח מוצ. וכל איש הירא דבר ה' יש לו ללאת מבית הכנסת פן יראה כמסייע ידי עוברי עבירה, והזכיר מורי רבינו טובים ר' יקותיאל בר משה זל"ה על הדבר כאשר כתב הרב, וגם נראה לי ומוספני על דבריו אחרי חרי ולא אחרי אשה, וחפילו מדמנע לו אשתו מסלקה ללודים, הכי איתא בפרק עושין פסין (דף יח) ולכדי אמרינן מנוח עם הארץ היה דכתיב וילך מנוח אחרי אשתו וחפילו בשוק כ"ש בבית הכנסת ובחיקה, ושלוה, מאיר ב"ר ברוך זל"ה:

חסל דיני מילה. אחל דיני גדרים

שצו מדר"ם אמר אדם הנודר לחזירו ליתן לו בנו למול או להיות בעל צרים שצריך לקיים לו, וח"ע"ג דאמרינן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בכאן שהוא מנהג בני אדם שנודרין בנייהם זה לזה למול או להיות בעל צרים ומקיימין, גם בכאן יש לקיים, כדאיתא בבבא מציעא (דף ע"ד) האי סיטומתא קמי פי' רובם של חביות וכו' ובאחרת דנהיגי למקמי ממש קנין, כלומר כסיטומתא בשביל שהוא מנהג אף בכאן הואיל ומנהג הוא כמו שפירשתי צריך לקיים (*):

ואדם

הנהגות

(א) מידרו רבינו וחיאל מפרי"ש היה אומר דמתנה בעודה מעוברת אינו כלום משום דכיו דבר שלא בא לעולם ובדבר שחפילו קנין כיו מנהג, אבל בדברים שלא חפילו קנין לא כיו מנהג, ולא דמי לסיטומתא דהתם כיו דבר שצא לעולם ואיתא במנהג להחשיב כסיטומתא כאילו היה קנין גמור, אבל בדבר שלא היה חפילו בו קנין כגון דבר שלא בא לעולם לא מצינו שחפילו במנהג, ע"כ:

תשביץ

אפשר לה ולא הויה מורדם ומחמץ לה עששיוח כמו נכסן גדול, וכן ראיתי
בארפס. (נעחק מכהב יד מהר"ם ז"ל):

תפא שלא לעשות טבילה לנשים כי אם מקוה. נכרא מכיפיה מחברך פר"ם
דכ"י הלכתא, ומחוך כך סחיר לפבול בנסרות וכו' כל סנסה
טלה ולא חיישיק שמא ירבו טעפין על סוחלין, ולי נראה דאסור לפבול בנסרות
ולא קיימא לן בשמאל דאמר נכרא מכיפיה מחברך כיון דפליג דידיה אדידיה,
שמאל סלכס למעפס אחא לאשמועינן כדאמרינן אין סמים מפסרינן צוחלין אלא
פרח ציומי ששרי דנסי דנכרא מכיפיה מחברך לא עבדין כהסיא עובדא גזרס
משום סרדלים על גשמים, דאי שרינן לפבול בנסרות יאמרו סעולם שטעפין
מספרינן צוחלין דסברי דרובן נועפים ולא ידעי דנכרא מכיפיה מחברך ואח"י
למכסר לאסבולי בסרדלים על גשמים דכיינו מי גשמים סוחלים מדלויס דסר,
וסבבו לא מספרי צוחלין דטלוו טעפין ניכו, וכי סאי גואא אשכסן לשמאל
דאמר לרב יסודס סלכס כר"צ ואח לא סעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אללס
בפ"ק דכתובת (דף יב) :

תפב ואוכר אשס סכורס סטבלס עם אשס סמאס או לאחריס אין צום קפידא
ועכורס לבעלס :

תפג ואשוח סטובלס לריכס חברה עמס לראות אם טבלס כדן, או בעלס
אז כערס יסרס על צם שחיס עשרס סנס ויום אחד, אבל לא
גויס סוחיל ואיסחוק איסורא :

חסל דיני טבילה . אחל דיני טמונות :

תפד ראובן סטלוס לשמעון על משכון וסלך ראובן ולוס סמעון מגוי כרבים, ראובן
סלמו לדיך לפצוע כרבים ואפילו אם כחנס עם שמעון כשאלמדך
ממעוטי אלוס אחס כרבים ועליך לפצוע, אינו מועיל כלל סחנאי, כי כרבים
מיסרל קא שקיל כי אין שליחות לגוי, אבל אם אמר מחחלס קודס סטלס סום
רבים על סמשכון שאיט שלו אלא של פלוגי מוסר א) :

תפז ועל ענין רבים סטוטן שמעון על ראובן סעס אחס משכנסי לך משכון על
גוי ולאחר זמן פדיתי סמשכון ממך ונחתי לך כרבים מיד ליד ואח"כ
לא נסן לי כגוי רבים כלל, ופסס אי תובע ממך סחחיר לי אח כרבים וראובן
סעיב כאותו סטעס כספדים סמשכון ממני אמרתי לך אם נסן לך כגוי רבים
אז סתן לי ואם לאו אל סתן לי ואחס אמרתי כן כגוי נוסן לי רבים, פסק ר"ח
שאפילו אם נסנו לו כגוי לשמעון אסור ליחנו לראובן סטלוס לו סמעון ואסור
לראובן לקבלו אם לא שבסעס טלוס שמעון סמעון מראובן על סמשכון שסיס
מסחלק לגמרי מהמשכון ודומה כאלו מכרו לו ואין לו פסק לשמעון עם זס סמשכון
אז יס לו ליסן לראובן כל מס שנתן לו כגוי :

תפו ואוכר מי סכשחיל לחבירו משכון ללות עליו מעוה כרבים, על סשואל
לפדות משכנו סשאל, וסשואל עלמו לדיך לפצוע סקק וסרבים :

וללוח

דגרות

(א) מידו נהג בעולם סיתר ככל, ע"כ :

תמו וללוות חמים מחברו אם יש לו חמים קלם או מוצר ללוט ממנו כדאיסא
 בפרק אחיו נשך (דף פס) אם יש לו סלם לוס עליו כמס סאין
 ואם אין לו כלל יאן לו חברו במתנס מעט וואו יכול ללוט ממנו כל מס שירלס :
 תפח ראובן חבט לממען מעוט סלוימי על משכוי וואו רלס לפדוס . חס
 סעיבו מחלע בידי כי סלויסך לזמן קבוע לפדוסו או לסלס ונקסחני
 זמן אחר וואמר קמי מעכשיו אם לא אפרט לזמן סקלוב בימי וכלס אומר לא ילא
 מפי קמי מעכשיו , ראיסי בספר רבינו ברוך שמחלוקת גבי אסמכסא בין כיכא
 סבל סמסטון לידו לסיכא סלא בא . ונראה אפי"ג דבעלמא סוי אסמכסא ולא קמיא
 סבל קמי כיון סכוא תפוס במסטון וגס עשה לו מוכס סכלוסו ויסבט שמעון סרלובן
 אומר קמי מעכשיו ויקנס סמסטן ויסיס סל , וראיס מביא מאוסס דפרק אחיו נשך
 (דף סו) גבי פסחיתין סלובו על סדכו סו' רב נחמן אומר אפילו לאחר מוטו קנס ,
 ומסיק דאמר קמי מעכשיו , וכן פסק ר"י ססס , עכ"ל מהר"ם ז"ל :

תפס ועוד זה מפיו מי שמס וכיח כסוכס אסס ובעל חוב גוכס סלסס כסוכס
 וגס בעל חוב ואין מסיירין לו אף כדי קבורס . וראיסו ססלכות גדולס
 מי שמס ולא היס שיפור כחובס אלמנחו אלא סליס ואין לו סכריכין ולא כוללס
 קבורחו , ושאלתס מי קוברו אלמנחו קוברו או קופס סל לדקס , אלמנס פריס
 במס נחסייבס לקבור בעלס וסיכן מלינו אסס סחייבס לקבור אח בעלס ואפילו
 ביח לס כל כחובסס וכ"ס סלא ביח לס אלא סליס כחובס , ודזין כוא סיקבר
 מקופס סל לדקס ואין לו עליס כוס פרוטס ליפן ודיס שאנדס מי סליסי ככחובס
 וכן סלכס , ועוד סביא ראיס מחוס' דכחובס מי שמס וכיח נכסיס מטלסלין ויס
 לו עליו כחובס אסס ובעל חוב כל סקודס זכס ונקבר כוא מן כלדקס :

תצ הגותן כל נכסיו לאשמו שיבא שלם סכל לאחר מוטו ולא סייד לעלמו כלוס
 איכס רשסס לבזכו ולא ליסן לשוס ארס לאחר מוטו לפי ססיס ממס
 אפורופסא כואיל ויס לס דין אפורופסא , כדאיסא בפ' יש טסלין (דף קלא) סכוסב כל
 גכסיו לאשחו לא עשסס כי אם אפורופסא , כואיל ויס לס דין אפיטרוטוס אם יש
 ליורסיס עדיס סמפסדת ומכזכוס ממנס יסליס סיורסיס לסלקס , כדאיסא בפ'
 סניחקין (דף נב) כאי אפורופסא דמפסיד יש מחלוקת אמוראיס . חד אומר מסלקין ליי
 וח"א לא מסלקין ליי . ומסיק ססס כמאן דאמר מסלקין ליי , אבל אם סייד
 לו קלס סלא ססן לס סכל מחנס גמורס סיא וליטו יכול לסלקס , וכן משמע
 סכותב כל נכסיו לאשמו משמע דוקא סכל אבל סייד קלס מנכסיו לא :

תצא ומותר לקבל דבר מועט מן הנשים רק שידע שאין הבעל מקפיד . אבל
 אם הוא יודע שהבעל מקפיד אסור לקבל ממנה שום דבר כדאיסא
 בפרק סגול כחרס (דף קיט) וכולן שאמרו להפמין אסור , ועונס לשס סנסיס
 תצב ראובן שמען על שמעון לאחר שמסס אשמו ואומר סלויסי לאשסך קך וכן
 ושמעון משיב איני יודע , כר"ס ז"ל אומר סכוא פפור מן סדין
 מן סכל ואפילו בלא שבוטס לפי סכוא סענח סמא , וכל עענס סמא לא סייך
 כס שבוטס (ב) :

ועל
 הגות
 (ב) כהר"ף אומר שזה טעות סופר כוא דכס דלמריין דאין נשכעין על סענח סמא .
 סייח

תמיד, לחזור ולהוציא, אסור, הואיל ואיפש' במישמוש גרידה, ועל ידי שינוי, ובהכי סגי כי היכי דלא ליסתכן, לא שרינן ליה להכניסו כולו לגוף, ואפי' על ידי שינוי, כדי לצאת בה בשבת.

קא

ואומ', שמותר לטלטל המניפה שקורי' ווידול בל' אש', בשבת, כדי להבריח הזכובים, שהרי כלי הוא, רק שיזהר שלא יהרג בו, ולא בידו, שום זכוב. ואע"פ שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו, כיון דצריך לגופו, כמו שפי' לעילו.

מותר לטלטל המניפה שקורי' ווידול.

קב

דין רבית. שמעון טוען על ראובן, פעם אחת הושבתי לך משכונות שהיו לי מגוי אחד, ופדיתי מידך המשכונות, ונתתי לך הריבית שלך משלם, והגוי לא נתן לי כלל שום ריבית, ועתה, אני תובע ממך שתחזיר לי הריבית, וראובן השיב, באותו פעם שפדית המשכון ממנו, אמרתי לך, אם הגויים נותנין לך ה"ה הריבית, אז תתן לי, ואם לאו, אל תתן לי, ואמרת לי, הגוי נותן לי הריבית. פסק, אע"פ שהגוי נותן הריבית לשמעון, אסור לתתו לראובן שהלוה לו המעות, ואסור לראובן לקבלו, (ו)אם לא בשעה שלוה שמעון המעות מראובן על המשכון, שמסתלק עצמו מן המשכון לגמרי, ודומה כאילו מכרו לו, אז מותר ליתן הריבית לראובן, כל מה שנתן לו הגוי.

דין ראובן שטוען על שמעון עבד ריבית.

כתונת תשב"ץ

בשור"ע שם סעיף ח; תפוז"מ שם.

ראה הע' שבעה"ג על סימן זה.

קא

סימן נט בד"ק, ד"ל, ודו"ו.

בכ"י 65 הוא סימן נו ע' הנ"ל;

בטור אורח חיים סוסי' שח בכ"י דף סז סע"ב הוצ' מאורות ירושלים תשכט סוד"ה כתב ר"י בחי"ג בשם הכלבו;

בשור"ע שם סעיף מ"ח;

תפוז"מ א. סי' רצ"ד [פ] ע' ר"ל.

1. סימן עא.

קב

סימן תפ"ז בד"ק, וד"ל, ובדו"ו סימן תפ"ה.

בכ"י 65 הוא סימן רסא ע' 477 סוף טור ראשון וראש טור שני;

ראה טור יורה דעה סימן קסח - קסט מהלכות ריבית סוף עמוד 12 סוף שורה שלישית מלמטה: משכונו של עכו"ם שביד ישראל ובכ"י שם (הוצ' חת"ס ירושלים תשכ"ו);

שור"ע שם סעיף יח וראה בשבעה"ג על אתר;

תפוז"מ ב. סימן קמא [פ] ע' ר"ג.

1. ר"ת הוא הדין. כלומר שהגויים נותנין לו גם הרבית.

תקט

א. יהודי שלוח מעות מגוי בריבית, לימים הלך לפרוע לגוי, ומצאו ישרי חבירו ובקשו ליתן לו המעות, והוא יסלקנו מן הגוי קרן וריבית, ועשה כן ונתן לו המעות, ובא מעשה לפני מהר"ם ז"ל ופסל את שניהם לעדות ולשבועה.²

ראובן לוח
מעות מגוי
בריבית ואמר
לו שמעון חן
לי המעות
ואטלקו.
סליק.

ב. ואומ' כי במאור פניך בשים שלום.

סליק תשבץ

שבח לא' שעל השמים רובץ. ואותנו במהרה יקבץ. מן חזיר יער שאני תחתיו רובץ. ויצל אותנו מכל שבץ. ויקים לנו כהן מלובש אפוד וחשן ותשבץ.
אמ' אמ' אמ' סלה.

כתונת תשב"ץ

2. כן הוא מפורש נפסק בשו"ע שם סימן צ"ב סעיף ג'.

תקט - ב

בדפוסים וכה"י הנ"ל לא נמצא. ראה מ"ש לעיל סימן תכ"ב

בס"ד הילולא רכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ב' ניסן ה' תשנ"ג.

תקט - א

בדפוסים וכה"י הנ"ל לא נמצא.

בספרי הפוסקים ראשונים וכו' לא מצאתי לע"ע הלכה זו בשם המהר"ם אך כן נפסק בטור ושו"ע יור"ד ראש סימן קס"ח - קס"ט סעיף א' דהוי רבית קצוצה.

1. כן נפסק בשו"ע חשן המשפט סימן ל"ד סעיף יו"ד.

בדבר שיש לו שער או שיצא לו שער ושמה היו עושים בדבר שאין לו שער במעט יותר שגם אם היה מוכר מעתה פרקמטיא זו שבע או שבועיים היה נוטל דמים אילו, אבל פרקמטיא שדמיה קצובים וידועים ומפני אגר נטר לוקח שוה זקוק בזקוק וחצי, רבית גמור הוא. וגם א"ת הואיל וענין מכר ולא דרך הלואה אבק רבית הוא²², אפילו הכי כאן הואיל וזה הקונה לא נתן, האין יעלה על לב שב"ר יוציאוהו מלוקח למוכר אם כבר נתנו דהיינו²³ אומרים אבק רבית אינו יוצא בדינין ממלוה ללוה²⁴, ומי יאבק באבק אש וגפרית במטמוט אשר הם מועטים ומתמוטטין ולא עולים. וקשה היא הרבית שהזכיר בו יציאת מצרים להבין ולהבחין ולהפרע מהם²⁵.

ואשר שאל על ראובן שהיה לומד לפני משה ולוי השאיל לו ספרו כו'. כך דעתי נוטה שאין ממש בטענת משה שאומר דלא כתב לו השטר אלא מפני היראה, דלא אתי על פה ומרע ליה לשטרא²⁶. ועוד כי מודה הוא שכתב לו השטר ומה בכך אם מפני היראה, והא קיימא לן²⁷ תלויה וזבין וזביניה זבין וכל המוכרים מפני דוחק מעות עושים. ועל הגיזום אשר היה מגזמו, הא אמר פ' כל הנשבעין²⁸ עבד אינש רגזים ולא עבד. ואפילו היה זה חושש שמא יעשה זה כגזמו²⁹, לא היה לו להציל עצמו בממון חברו. ומתחלה הערה לעשות שהשאיל ספר לראובן בכיתו לסלסל¹ בו הלכה שהרי אין השואל רשאי להשאיל³⁰. ושמה לוי המשאיל נתן לו רשות לדבריו³¹. וכאשר אבי ראובן היה מעכב הספר למה היה לו לכתוב לו שטר משכונא על הספר, אז היה לו להשמיע במרום קולו בכית הכנסת כדי להחזיר הספר ללוי ולא להשכינו לו בשטר ולנעול דלת

ואיני⁴¹ מבין כי אם אבי ראובן ידע שהספר היה של לוי והשאילו למשה, מה מועיל שכתב לו שטר משכונתא על מה שאינו שלו. ומה שחילק הגאון בין היכא דאתא באיסורא ליריה להיכא דאתא בהתיירא ליריה, לא ירעתי מאין ועל מה סמך אבי ראובן כאשר כתב⁴² זקנו של אבא מארי⁴³ זצ"ל שהלואה מקודם היתה ואפילו אם היה מלוה לו עתה עליו והיה משכין לו ספר השאול בידו ללמוד בו ויודע המלוה שכן הוא, נראה שחייב להחזירו לבעליו. וכי ראובן שהפקיר חפץ ביר שמעון והשכין שמעון אותו החפץ ללוי וידע לוי שהוא פקדון ביר שמעון לא⁴⁴ יהא שייך בזה תקנת השוק⁴⁵. ואפילו לא ידע המלוה, מ"מ למה יהא בזה תקנת השוק אם⁴⁶ מעיקרא לא על דעת כן ועל משכוננו זה הלווהו יחזירו בחנם והואיל⁴⁷ וקודם יאוש אתא ליריה.

סימן קסח

ליקח רבית. נראה רעת הראשונים שהרגילו כן! משום דריניה דגוי בתר ערבא אזיל² ונמצא שאין הישראל

על מה שטען שרגילים כשהקהל צריכים מעות לויים אותם מישראל ומעמידים לו גוי ערב ובזה מתירים

הדינים כללי הלי' אות שני"א בשם הרבה פסקים. וע"ע ט"ז או"ח (תרי"ד סק"א) ובתשו' מהר"ם לובלין (סי' צ"ז) דמוכח דס"ל ג"כ דשייך בכ"ד. וע"ע תה"ד סי' רל"ב ואכמ"ל. 22. כרעת הרמב"ם בפ"ח ממלו"ל ה"א שכי' דהן דינא דמכר לו את שדהו ואמר לו אם מעכשיו וכו' (בב"מ סה, א) הוה רק אבק רבית וכי' הבי"ו (יו"ד סי' קע"ג) דטעמו משום דס"ל דכל דהוה דרך מכר אסור רק מדרבנן ע"ש. ובמאירי שם כי דהוה רק מדרבנן משום שלא פירש שעושה כן בשביל שכר המעות, אבל אם פירש כן, הוה רבית קצוצה. [וע"י שי"ת מהרש"ם ח"א סי' פ"ג שכי' כע"ז]. 23. בנדה"היינו. 24. כוונתו לומר דכיון דעריין לא נתן וראי אין בי"ד מוציאין ממנו. 25. ע"י בי"מ סא, ב. 26. בי"מ מט, א. 27. בי"מ סה, א. 28. שביעית פ"ג א. 29. בנדה"היינו. 30. גיטין פ"ג, א. בי"מ כט, ב. 31. בנדה"היינו. 32. וכו' חומא. ובנדה"היינו. 33. כתיבות פ"ג א. 34. תהלים קיב, ג. 35. שם"ח"ה. 36. בב"ק קטו, א. הג"ל כדי' השואל. 37. ע"י בי"מ מא, א. 38. כ"ה בכת"י ובנדה"היינו במקו"י איתא — והחסרון וכאף ויכתב בספר וכו'. 39. מלאכי ג, ט"ז. 40. תיב"ו הוספתי מכת"י. 41. מכאן הם די' רבינו מהר"ח או"ח כמבואר מהמשך הדברים. 42. השואל לעיל שהוא וכו'. 43. השואל לעיל ר' יצחק בן הרב ר' שלום, הוא סבו של האו"ח. 44. בלוח התיקון שהיה בנ"י כי שיש למחוק תיב"ו. ובנראה שטעמו משום רמזע דאומר כן בלשון בתמיה ואינו, שהרי בא לומר שבאמת אין תקנת השוק ככה"ג ודו"ק. 45. בב"ק קטו, א. 46. בכת"י וראו"ם. 47. לכאורה צ"ל-הואיל. (אך אפשר שחסר כאן בסיום התשובה).

סי' קסח: 1. ע"י מקור מים חיים (יו"ד ר"ס ק"ע) שנסתפק בזה אי שרי לישראל ללוות מישראל ברבית ע"י שיהיה גוי ערב לו וכי שם דבערב קבלן פשיט"ל שאסור ומספק"ל רק בערב שלוף דרך דכיון שהישראל אינו יכול לתבוע את חבירו שרי, או דלמא מאחד הישראל הוא הלוח ל"מ ואין מועיל מה שהערב הוא שלוף דרך אלא לאיסורא וסיים שלא מצא כעת גלוי לדין זה ע"ש וכן הביא

הלוה חייב לישראל המלוה כלום. ואם היה הגוי הערב נפגר לא היה יכול ישראל המלוה לתבוע מישראל הלוה כלום ואפילו אם יש לו עדים שהילום לו מידו לידו, כיון שעל הגוי הערב סמך. ואע"פ שלא התנה לדון בדיני גוים, מסתמא להתיירא נתכחין. וכעין זה כתב רבינו אבא מארי' זצ"ל בישראל שיש לו משכון מיר גוי ומשכנו לישראל אחר כמה שמושכן לו, דמסתמא להתיירא נתכחין ומסתלק מן המשכון לגמרי שאם המלוה ירצה לא יחזירנו ללוה ונמצא שאין הלוה חייב למלוה כלום. וכתב בשם ד"ת ור"י דהכי בעו למעבד עובדא.⁴

ויש לגמגם בכך מדתנן באיזהו נשך⁵ מלוה אדם מעותיו של נכרי מדעת הנכרי ולא מדעת הישראל ותניא התם⁶ כיצד, ישראל שלוה מעות מן הגוי ברכית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור ואם העמידו אצל גוי מותר. ומוקי לה רב הונא בר מנחם משמיה דרב אחא בריה דרב איקא דאמר ליה גוי לישראל ראשון הניחם על גבי קרקע והפטר ומשם נטלם ישראל השני. ואמרו התוס'⁷ הא דלא משני תנם וכו' תיפטר ממני, משום דכיון כשבאו לידו מתחלה היו באחריותו של ישראל לעולם מקרו מעותיו של ישראל אפילו אחר שפטרו עד שניחם על גבי קרקע. והיה נראה לומר דכ"ש כאן. מכל מקום נראה דיש לחלק, דהתם לעולם מקרי מעותיו של ישראל ואם היה ישראל מלוה מעותיו לישראל אחר כדי ליתן רבית לגוי וגם הקרן, מ"מ כיון שכל זמן שהמעות ביד ישראל הלוה הם עדיין של ישראל ראשון נמצא הרבית שהוא נותן מאותם מעות לגוי על פי ישראל ראשון

וגם כאן נעשה ישראל הלוה¹⁵ שלוחו של המלוה לקבל אלו המעות מידו לצורך הגוי¹⁶. ואע"פ שאינו

ספק זה בס' חררי דעה (דף ע"ד, א) בשם חכמי ע"ש. והנה בר"י רבינו מבואר שהיו רגילין לעשות כן בזמנו התיירו ככל גוונא משום רדינא רגוי בתר ערבא אויל והערב הוא גוי אף דמ"מ הלוה הוא ישראל, אך מר"י רבינו בהמשך התשו' מבואר ולא ניחיל בהו. [ובעיקר הענין נראה דהו"ל להמקמ"ח לתלות ספיקו בפלוגתא הראשונים בהך המבואר בב"מ ע"א, ב רישא שלוה מעות ברבית מן הגוי אסור לישראל להיות ערב לו ור"י הרשב"א שם דאינו אסור אלא בערב שלוף דרוך ע"ש ובשו"ע (יור"ד שם ס"א) ובט"ז שם (סק"א). וכי שם הטי"ז דאף בערב שלוף דרוך הוא רק צד אחד ברבית מאחר ואם המלוה יגבה מהלוה ולא מהערב ליכא איסור רבית וכ"כ בשער דעה שם (סק"ג) בשם הראב"ן ע"ש (וכ"ז עוד ראשונים, ע"י ט"ז שם סק"ה בשם ראב"יה ורו"ק ואכמ"ל), אך הרשב"א בב"מ שם ובתשו' המיוחסות (סי' רכ"ג) כי דאף אם הלוה יפרע למלוה הוה רבית קצוצה היכא דהערב הוא שלוף דרוך מאחר וחישיב שהלוה פורע עבור הערב ע"ש (וכ"כ בחי' מהרא"ל שם (סק"א) ובאו"ש ס"ה ממלו"ל ה"ה רבערב שלוף דרוך אסור ללוה לפרוע למלוה הרבית משום שנמצא שהוא פורע את חוב הערב דהוא הוא הלוה ע"ש כן מבואר שנקט הגדעק"א בוד"ח בהשמטות בסוה"ס לר"י ע"א, ב ע"ש ורו"ק). וא"כ לשי' הרשב"א נראה דכה"ג שרי רמאחר והערב בגוי הוא שלוף דרוך א"כ הוא הלוה מהמלוה ולא הישראל, אך לשאר' הפליגי נמצא דס"ל דלא חשבינן ליה ממש כלוה אלא הוא תנאי בעלמא [וכמוש"כ הביח שם ע"ש], א"כ כה"ג ודאי יאסר מאחר ובעצם הלוה הוא ישראל ובפרט אם בסוף ישלם הלוה למלוה א"כ הוה רבית גמור דהא בשביל עצמו הוא פורע ושוי"מ שכי"כ ע"ר בחי' ר"מ שמחה בחי' לסי' ק"ע (ע"ש שהזכיר ספק זה בשם חכמי' בספרו) ובדרכ"ח שם ע"ש ודד"ק.¹ בנר"בו. 2. ע"י כ"ב קע"ג, ב מחקיף לה ר"ג האי דנא פרסאי אודרבה בתר ערבא אולי. 3. אר"ז פסקי כ"מ סי' רט"ז. 4. תשו' ר"י בעניני' הובאה בארוכה בתשו' מהר"ם ב"ב (ר"פ סי' תשצ"ה) ובקיצור שם (סי' ש"ס) ובתשו' מימני משפטים (סי' ל') ובמדרכי כ"מ (סי' של"ח) ובתמים דעים (סי' קנ"ז) ובשבה"ל (ח"ב סי' מ"ה) ובאגורה כ"מ (סי' ק"ר). וע"ע בש"י הקרמונים ע"ז ח"ג בתשו"פ לר"י הזקן (סי' קל"ב — עמ' קמ"א). 5. כ"מ ע"ב. 6. שם ע"א, ב. 7. ע"ש תודיה בשלמא. 8. בנר"כנותן. 9. קדושין ו, א. וע"י דמ"א יור"ד (סי' קס"ט ס"א) ובבהגר"א שם (סק"ג) ובמתני' ה"ל מלוה ולוה (סי' י"א). 10. ע"י ב"ק קט"ז, א כי אפקריה אדעתא דאריה וכו'. 11. הובא באר"ז פסקי ב"ק (סי' תטר"ו) ובתשו' מהר"ם ב"ב (ר"פ סי' תתקנ"ג). 12. הובא באר"ז פסקי כ"מ (סי' ר"יא) ובהג"א שם (פ"ה סי' ג"ד). וע"י מדרכי שם (סי' של"ז) ובתשו' הרא"ש (בכל ק"ח סי' ה'). 13. נ"ב דצ"ל — ולא ערב. וכ"ה בכל המקורות בהער' 12 שהביאו את ד"י הראב"יה. 14. וכ"כ הרמב"ן שם ע"א, ב ר"ה ובר ישראל, בשם תשובה לרבנא משה בן רבנא סדרוס עשה"ט. 15. היינו השליח שמעביר הכסף לגוי. 16. וכענין ב' הומב"ן שם ד"ל, וגוי שאמר לישראל ללוה לי מעות מישדאל חברך ברבית, רבינו גרשום הצרפתי ז"ל התיר לפי שהוא כישאל שאמר לישראל הלוה לי מעות לגוי ויש שליחות לישראל ע"ש.

דומה כי כאן לא זכה הגוי באלו המעות לעולם דאין לו שליחות ולא זכייה, מ"מ ישראל הלזה כשקבל המעות מן המלוה קבלם מן ההפקר. ומה אם הגוי אמר לישראל תלוה לי מעות ואותם מעות שאתה מלוה לי השליכם ליס ובוה אתחייב לך. וכן גם כאן כשהמלוה נותן המעות ליד ישראל הלזה מפקירם לגמרי. והגוי לא מחמת שזה הישראל עושה שליחותו מתחייב לו אלא עבור שעשה כאשר אמר מתחייב לו. ולא דמי למה שכתב רבינו אבי"ה דהתם אם לא אמר ראובן לשמעון היה שלוחי ואין שליחות לגוי והגוי אינו מפקיר מעותיו

הרי כאלו אמר לגוי איני רוצה להיות שלוחך לקבלם לצורך שמעון. נמצא שהוא חייב לגוי ומה שנותן אותם אחר כך לשמעון הוא ניהו דמלוה לו. וכן ההוא דאיזהו נשך, כאשר כתבתי לעיל. וכי אם הגוי אמר לראובן תלוה לשמעון מעות ואני אתן לך רבית דכה"ג שרי אפילו בישראל. ואחר כך אומר הגוי לשמעון אותו רבית שנדרתי לראובן עבורך הילך אותם ותליכם לו אבל איני רוצה שתזכה אתה בהם כלל ולא יהא אחריותם עליך כלל וכלל. וכי עבור שאין שליחות לגוי היה זה אסור, כלל אין נראה לאסור דבר זה.

סימן קסט

עומד שם אצל שורו ואינו צריך להסיר גחלת מעל שורו כי סומך על חשלומי המניח, אלמא אעפ"י שיכול להציל ולא הציל חייב המניח. ואפילו במקום שכלתה גחלת של המניח כגון אם נשרף עורו של השור ונפלה לה גחלת המניח, ועתה אם היה בעל השור מכבה העור לא היה נשרף כל השור, אעפ"כ חייב המניח. ואע"פ שאדם חייב יותר לשמור שלא יזיק אחרים משלא יזיק הוא מאחרים כדפי' התוס' פ' כיצד⁷, זהו בשלן, אבל בגחלת שאינו שלו אפילו אם פשע בה פטור כמו הזורק חץ והיה תריס בידו וקדם הוא עצמו וקבל⁸ דפטור⁹ דגרמא הוא. וכופף קומתו של חברו לפני הדליקה היכא דלא מטיא ליה כלל כי אם בכפיפתו דחייב¹⁰, לשם עשה מעשה בגוף הממון.

ומה שטוענים עליו שעשה בנינים בביתו וכשבאה דליקה נפלו אותם בנינים על בית הכנסת ונשרפה בית הכנסת בגרמתו. נראה דפטור דהוי כסולם לשוברך דפרק לא יחפור¹ דהיי גרמא ופטור לכ"ע. וכיון שהמילדת הדליקה הוא פטור, דאפילו שלח ביד הפיקח הפיקח חייב² והוא פטור. ואפילו אם היה יכול להציל, כיון שלא בפשיעתו נדלק זה האש לכתחילה אע"פ שעשה כשביתו דולק היה יכול להציל שלא תישרף בית הכנסת ולא הציל פטור, שלא נתחייב בשמירת גחלת זו שלא בא בפשיעתו אלא בפשיעת המילדת, כדאמר רבא³ ס"פ⁴ כיצד⁵ הניח גחלת על לבו ומת פטור על בגדו ונשרף חייב ומסיק התם דשורו כממונו. ופי' התוס' לעיל בשמעתתא דאשור⁶ דמיירי שבעל השור

סימן קע

כיון ששהתה כל כך זמן ארוך קודם הארוסין נראה דנאמן אפילו בלא שבועה, כלקוחה היא בידי דדבה בר שרשם⁸ דנאמן אפילו בלא שבועה כדפרי"י זצ"ל בפ' ח"ה⁹, אפילו שלשם מכחיש הקול, כ"ש כאן שאינו מכחיש הקול. ולא דמי למרחץ שבודקה¹⁰ ביד קרובותיו¹¹, דהתם ליכא למיתלי במידי דודאי בודקה ובודאי יש בה מום זה, אבל הכא לא דאפילו אם שאל לקרוביו שמא לא הגידו לו כלום לפי שתלו בזה שנתרפת או ההיא שעתא חולשא בעלמא הוא דנקיט לה. ובודאי לא הגידו לו דחזקה דא"א מ"ב¹². ודמי לשומא העומדת בפדחתה סמוך לכפה דבראשה דזמנין

אחד שקדש אשה וקודם הארוסין יותר משנה נכפית פעם אחת ושוב לא נכפית עד שנחארסה. נראה דאין שייך שם כאן ידע ונפייס¹. אע"פ שהרבה בני אדם ראו ידעו שנכפית קודם הארוסין, איכא למימר דהמקדש לא ידע, דחזקה [אין אדם מפייס במומין² מסייעתו וכי היכי דהאי חזקה מבטלת חזקה] דאין³ אדם שותה בכוס א"כ בודקו⁴, כך יש לומר מכת חזקה זו דלא ידע אם נכפית מעולם וחזקת הגוף ליכא הכא. ועוד שבכאן עודה ארוסה ומנה לאבא בידך הוי ולא מהני חזקה⁵ וברי דידה לפר"י⁶ זצ"ל לאביה. ועוד כיון שהוא אומר שלא ידע, או כסבור הייתי שנתרפת,

סי' קסט: 1. ב"ב ככ, ב. 2. ב"ק נט, ב. 3. צ"ל רובה. דכ"ה לפנינו שם ובאר"י פסקי ב"ק סי' קמ"א ובשאר שם. 4. בנדר"כפ. 5. שם כז, א. 6. שם ככ, ב ד"ה חויה. 7. שם כג, א ד"ה וליחייב. 8. נדצ"ל יתטלו. 9. בדאיתא כסנהדרין עז, ב. 10. כדוח מצויה, ע"י ב"ק נו, א.

סי' קע: 1. כתובות עה, ב. 2. המוסגר הוספתי מכת"י. 3. שם. 4. בנדר"אין. 5. שם. 6. בגד' נוספו כאן בטעות חיבות פדשי ו"ל. 7. ע"י תוס' כתובות עז, א ד"ה רישא. 8. ב"ב לב, ב. 9. שם לג, א תורה מינו. 10. כצ"ל וכן חיקנתי בהמשך ובנדר"שכודקת. 11. כתובות עה, ב כמשנה. (ובגד' היה כאן הגי' קרובותיה. וצ"ל כמו שתיקנתי וכ"ה שם). 12. כצ"ל והוא דית דאין אדם מפייס במומין. ובנדר"א"כ מ"כ, ואין לזה מוכן.

עליהם ומרוד משם ולהלן⁸. ושם נראה פירושו שר"ל אם ילך לצדה ומרוד ברוח מזרחית ודאי לפי זה יציין כל אותו הרוח, אכן יש לחוש שלפי ציונו ישים טבלה בקרן

מזרחית דרומית, ומקרה הטבלה ימתח חוט לקרן טבלה שבמערבית דרומית וכל רוח דרומית לא ימרוד ושם יש הרים וגאיות שצריכים קידור או הבלעה⁹.

סימן רב*

מתנה עמו להחזיר המשכון ליד הלוה עצמו שלא נסתלק. אמנם בלא תנאי אם היה חוזר ראובן ומפקיד המשכון אשר השכין לו הגוי ליד שמעון איכא למימר דעשו כהלכתא, ולא שביק היתרא ואכיל איסורא. אבל בגרן שהזקק ראובן להפקיד המשכון ביד שלישי מחמת התנאי שהתנו לפני השלישי, אומר אני דרביח היוצאה ברייני¹ היא, ומחזיר השלישי לשמעון המשכון בקרן. ושלוס סעדיה בר' שניאור זלה"ה².

ראובן שהתנה עם שמעון הלוות לו ע"י גוי בפשוט רביעי לשנה. וגם שמעון יש לו ליתן מהם מס לבד הרבית ושמעון התנה שלא להאמין המשכון לראובן אלא ליתנו לשלישי שהשלישי נתנו לשמעון כשיפרנו. אומר אני שלא עשו כהלכה אלא רבית קצוצה היא אחרי ששמעון לא הקנה המשכון לגוי ולא נסתלק מראובן כאשר כתבו רבותינו¹, אלא הזקק ראובן ליתן המשכון ליד שלישי בתנאי של שמעון. וכ"ש אם היה

סימן רג*

לישראל, שלא יחזיר לו המשכון עד שיפרענו, כי ישראל מגוי לא קני משכון⁴. וסבורני פי' לא קני, שלא נשתעבד לו, כי אפילו ישראל מישראל לא קני משכון לגמרי להיות שלו, כמו שהוכיחו התוס'⁵ שאינו חייב אלא בגניבה ואבידה ולא באונסין. א"כ לא קנאו⁶ אלא שנשתעבד לו ונעשה עליו שומר שכר כמו שפי' התוס' הטעם ס"פ האומנים⁷. וא"כ ישראל מגוי לא קני משכון כרבנן [דר' מאיר] פ' כל שעה⁹ אפילו לא נשתעבד לו¹⁰, אלא שכופהו לפרוע לו שלא יחזיר לו המשכון עד שיפרענו. ואעפ"י שמשכנו של גוים נקטנין להו לגוביינא שאם לא יפרענו אנו מוכרין אותו וגובין דמיהן¹¹, זהו דוקא משכון שהוא של גוי עצמו דבענין אחר לא יוכל לכופו לפרוע, אבל כאן שישראל השאל משכנו לגוי ויוכל המלוה לכופו את הגוי לפרוע, שישראל המשאל יתבע מן הגוי משכון שהשאלו ויצטרך על כרחו לפרותו להם להחזירו למשאל, לאו לגוביינא שקליה אלא לכופו את הגוי שיפרע כדפרי'. וגם לא נשתעבד לו כדפי' דישראל מגוי לא קני משכון. היה נראה הדין שהשלישי יחזיר המשכון לשמעון ולא לראובן.

עוקר הרים וטוחנן שליו בתורתו ושאנן מן השמים יחונן מורי קרובי ה"ר ר' סעדיה. ובגרן זה נראה היתרא, והיה ליה כאלו שמעון השאל משכון לגוי שילוה עליו מראובן לצורך עצמו ולא להלותם לשמעון¹. ומה אם שמעון היה אומר לראובן, זה הגוי מבקש ללות מעות ממך ברבית ואני רוצה להשאל לו משכון, אבל איני רוצה להאמין לך המשכון לשומרו בידך אלא תנהו ליד נאמן שאם לא יפרהו הגוי אפדהו בעצמו², זה דומה היתר וכן גם כאן. וגם כאן נסתלק מן הלוה לגמרי, שאם יאבד המשכון מן השלישי לא יוכל ראובן לתבוע את שמעון לומר פרעני חובי כי לא הייתי שומר על משכון זה שלא האמתו לו³ אלא לשלישי, כי שמעון אומר איני חייב לך כלום אלא לגוי שהלוני. וגם אם הגוי יפגר ויאמר שמעון לשלישי משכון שבידך ידעת שהשאלתיו לגוי ועתה שנפגר הגוי החזיר לי אבידתי, וראובן יאמר לשלישי תן לי משכונני שידעת שהלויתיו עליו. נראה שכ"ד פוסקין להחזיר לשמעון ולא לראובן, שהוא של שמעון ולראובן לא נשתעבד כלל כי אם שהמשכון גורם שהגוי צריך לפרוע

יכול למרוד משם וא"צ להחמיר למרוד ממקום שיש הרים ולהכליעם ע"ש. ועי' בהער' בסמוך. 8. היינו דבאמת כמרוד כנגד העיר יכול למרוד ממקום מיושר אף דבמקו"א כנגד העיר יש הרים לא איכפ"ל מזה, אך כמרוד מצדי העיר יש לחוש שם באותו מקום עצמו שימתח עירובו יש הרים שצריך להכליעם וע"כ אין מודדים אלא מכנגד העיר.

סי' רב: * תשו' זו אינה לרכינו עי' מקום חותם, אלא נשלחה לרכינו ותשובתו ע"ז בתשובה בסמוך. 1. נראה דכוונתו לדי' ריי המובא ברא"ש כ"מ פ"ה סי' נ"ה דישראל שנתן משכנו לגוי ללות עליו מישראל בריבית מותר ליקח הריבית רמסתמא לא שביק היתרא ואכיל איסורא וודאי הקנהה משכון לגוי ע"ש ובטור יו"ד סי' קס"א סי"א ובכ"י שם. (או דכוונתו לדי' ר"ת המובא בתוס' כ"מ ע"א, ב' ד"ה כגון ובמצויין לקמן סי' ר"ג הער' 15, וריי היינו ר' יעקב. 2. עי' בתשובה בסמוך תשובת רכינו ע"ז.

סי' רג: * בכת"י תשובה זו היא המשך אחר לתשו' הנ"ל והיא תשובת רכינו על די' רכינו סעדיה בתשו' לעיל. 1. דשרי ככה"ג אף לרעתת הרמב"ן דפליג אריי (עי' לעיל סי' ר"ב הער' 1) במוש"כ הרמב"ן עצמו בכ"מ ע"א, ב' והביאו הנמוקי' שם (מב, א מרפה"ר). ועי' שו"ע יו"ד (סי' קס"ח סי"א) ובבהג"ר שם (סקכ"ה). 2. נדצי"ל בעצמי. 3. נצי"ל ל. 4. עי' פסחים לא, ב' ובדי' רכינו בסמוך. 5. בפסחים שם ד"ה שקונה ובכ"מ פכ, ב' ד"ה אימור. 6. עי' מתני' ויני זכיה מהפקר סי' ט'. 7. בכ"מ שם. 8. המוסגר הוספתי מכת"י. 9. פסחים לא, ב'. 10. היינו, רכין דאף בישראל דקני משכון היינו דק לשיעבודא, א"כ ישראל מגוי דליק משכון היינו דאף שיעבודא ליכא. 11. בגד"רמיו.

המלוה, אבל אם נפגר הגוי אז נראה כמו שכתבתי לעיל שהיה חייב המלוה להחזירו בחנם ללוה. ומ"מ בזה אם שיין דר' נתן¹⁸ בגוי¹⁹, איך²⁰ נוציא מן הלזה קרן ורבית שהוא חייב לגוי ונותן²¹ אותו למלוה, ולזה לא ידעתי עתה ראייה.

ובפי דבריי אז יתקיים פסק של מורי הר"ר שמריה משם הר"ר חזקיה זצ"ל, שהמלוה צריך להחזיר המשכון ללוה, אכן לא יטול אלא רבית בינוני ולא כמו שהתנה הגוי לא ידעתי מנין. וגם אם הגוי קיים שיכול המלוה לומר ללוה תתבע את הגוי שיחזיר לך משכונך איני²² יכול לכוף את הלזה²³ להחזירו לו כאשר כתבתי, אכן אם הגוי הלך לו ואינו נראה דהוי כמו נפגר. ואמת שרבותינו לא כתבו כדבר ר"ת ור"י²⁴, ועל כן לא אומר לך מורי לרן דבריי כי קטנך עבה ממתני ואתה מאיר עיני ועשה הנראה בעיניך. ואודות המס נראה כאשר כתבת.

ומה שכתבתי שישראל מגוי לא קני משכון²⁵, מ"מ נראה דהמלוה הוי שומר שכר על המשכון שבירו שהשאל ישראל לגוי להשכין לו. דבההיא הנאה דתפיס ליה אדמיה ונוטל רבית והוי ש"ש ועדף מאומנין²⁶. ולב עלוב חרנין²⁷ בדברין שהם כחצים השנונים, וזאת תחינתי לפני כבוד מורי זחבא תדיר כליי למישש, ולא בושש כדברים האלה. ואהא כשולה דגים מן הים בשר חי וקיים. ופי' הפרה²⁸, משכונו של ישראל ביד הגר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו. ומאי טעמא, כיון דמיית גר פקע שיעבודיה. ואמרו התוס'²⁹ אפילו אם משכנו שלא בשעת הלואתו דקני ליה, מ"מ לא הוי ליה עליה אלא שעבוד כיון שהיה יכול לפרותו ולסלקו בוזי, וא"כ ישראל מגוי דלא קני אפילו שעבוד לית ליה כאשר כתבתי³⁰.

וזה היה דין אם ישראל השאל משכון לגוי שהגוי ילוה עליו מראובן לצורך עצמו¹², אכן בהאי עובדא שלוה המעות לצורך ישראל ולא יוכל המלוה לכוף את הגוי לפרותו, שהמשאל לא יתבענו כי המשאל הוא החייב, א"כ יש לנו לומר לגוביינא שקליה שאם לא יפרהו ימכרנו המלוה, מ"מ ישראל המשאל יאמר לא השאלתי לגוי אלא ברין תורה שלא ישתעבד לך אלא לשומרו ער שיפרהו, ועכשיו שנפגר הגוי ובכרוור לא יפרהו ולך לא נשתעבד, החזירה לי, ומה בצע אם תשמרהו אתה לעולם פרעון לא יהא לך, וגם למוכרו ולגבות חובו הימנו לא תוכל כי לא נשתעבד לך. וע"כ נראה שב"ד היו מחייבין השליש להחזיר המשכון לשמעון. ומטעם זה אפילו אם נתן הגוי המשכון ליד ראובן ולא לשליש, היה נראה דין שהיה צריך להחזירו לשמעון בחנם ושמעון לא יפרע לראובן כלום, כי משכונו לא נשתעבד לגוי כלל, דגוי מישראל דברי הכל לא קני¹³ אפילו היה משכינו לו, כ"ש שלא השכינו לו אלא השאלו לו¹⁴. ואעפ"י שהגוי שוב הלוח לשמעון מעות שלוה מראובן על אותו משכון, לא נשתעבד לו וכ"ש שלא על המשכון הלווהו. וא"כ הרי הפסידו של מלוה כאשר כתבתי ואין שמעון חייב לראובן כלום.

ובפי דבריי אלה מה שכתב ר"ת¹⁵ שאין המלוה חייב להחזיר המשכון [ללוה ליתא, אלא ע"כ יחזירו לו] אם נפגר הגוי, וגם המלוה לא יוכל למוכרו ואעפ"י שרי ליטול רבית¹⁷ שהישראל חייב רבית לגוי. והמלוה יאמר ללוה לא אוציא המשכון מידי עד שיפרנו הגוי, תתבע אתה משכונך מן הגוי שהשאלתו לו הואיל והגוי קיים והוא כפנינו. נמצא הלוח צריך לפרותו מן הגוי והגוי לא יפרהו מן

12. ע"י מש"כ בסמוך העד' 17 בשם הרמב"ן. 13. כדאיתא בפסחים שם. 14. ע"י בסמוך העד' 17 בשם הרמב"ן. 15. ע"י תוס' כ"מ ע"א, ב ד"ה כגון, ובתשו' אחת וכו' ותשובת ר"ת בארוכה בזה נמצאת באו"ז פסקי כ"מ (סי' ר"ב) [ומשם בהג"א שם פ"ה סי' מ"ז] ובמדרכי שם (סי' של"ח) ע"ש. 16. המוסגר הוספתי מכת"י. 17. היינו דבר' ר"ת בתשובתו שם מבואר דכל מאי דשרי היינו משום ה"ט דהלוה מסולק מן המלוה ואינו יכול לתבע ממנו המשכון ע"ש, וכן מבואר מתשו' ר"י [המובאת ברא"ש שם סי' נ"ה ובאו"ז שם סי' ר"ד] דשרי בכה"ג שנתן משכון לגוי שילוח עליו מישראל משום, דלא שביק היתרא ועבד איסורא, וודאי הקנהו לגוי ע"ש. וכן כד"י הרמב"ן שם (הג"ל בהער' 1) מפורש דשרי בהשאלו לו דק משום דהגוי קנהו במשיכה, דס"ל להרמב"ן שם דאף דהגוי לוח כריבית לצורך עצמו, מ"מ אי הוה משכון של ישראל הוה אסיר משום דחשיב דהישראל ערב לגוי כריבית, וע"כ שרי רק בהשאלו לו שקנהו במשיכה. וכל מש"כ מוכרח בשי' הרמב"ן שם ובנמוקי' שם שככה"ג מודה הרמב"ן לר"י. וע"י במחנ"א הל שומרים סי' ל"ג ודו"ק היטב בכ"ז. וע"י בתשו' הרא"ש (וכלל ק"ח סי' ח) שכו' דבישראל שנתן משכון לגוי ללוה עליו, ולזה עליו מישראל ואח"כ בא ישראל לפרות משכנו מהמלוה, יכול המלוה לומר לו לאו בעיד דידוי את מאחר ואכרינן שודאי הקנה את המשכון לגוי משום דלא שביק היתרא וכו' וע"י ב"י (יו"ד סי' קס"ח מח"י י"ב) מש"כ בזה. וא"כ נראה ד"ל כן אף בנידון רבינו דע"כ נסתלק מן המשכון דבלא"ה היה אסור. וגם מש"כ רבינו לעיל "זה היה דין אם ישראל" וכו' לשי' הרמב"ן הג"ל גם בזה לא שרי אא"כ נסתלק מן המשכון וקנהו הגוי בהשאלתו כמוש"כ הרמב"ן שם, אכן מדי' רבינו מבואר דפליג בכ"ז ודו"ק. [וע"י חשו' בעלי התוס' (איגוס"סי ק"יג) תשובת הר"י שמואל הלוי מורמישא דגם דעתו שם מבואר דס"ל דל"מ למימר ליה לאו בעיד דידוי את, דאל"כ נמצא רמתקני דבנן מילתא דאתי לירי פסידא ע"ש]. 18. פסחים לא, א. 19. ע"י פ"ת תו"מ סי' פ"ז אות א' ובחור"ד סי' קס"ח סק"ז. 20. כנר"אי. 21. נדע"ל וניתן. 22. כנר"אינו. 23. נדע"ל המלוה. 24. כוונתו לד"י ר"י תוס' שם שג"כ נראה מסכים לד"י ר"ת. 25. כדאיתא בפסחים לא, ב. 26. דהוה ש"ש מטעמא דבתהיא הנאה דקא שביק כו"ע ואגרי לדידיה כדאיתא בכ"מ פ, ב. 27. כנר"חרנן. 28. כ"ק מט, ב. 29. שם ד"ה משכונו. 30. ע"י לעיל העד' 6.

אין נראה דמעמד שלשתן יועיל באותיות, שאין שום קנין מועיל אלא מסירה³⁶. והיא גופא תימה למה מסירה תועיל, כי כמו שמשיכה והגבהה אין שייך בהם, שאינו בא לקנות גוף הקלף אלא האותיות ואפי' כתובים על הקלף, שאל"כ גם מסירה לא תועיל בידם, אלא כיון שמסרום לו והם בידו לגבות בהם קנאם. ודמי למסירת מפתחות שקנה הבית במסירת המפתחות לפי רש"י³⁷. ואפי' ד"י³⁸ יודה כאן שאין שייך כאן קניין אחר, כמו בבית ששייך בו חזקה. ואפילו [כ"כית נראה דאם] הוא נעול ומסור לו מפתחות ומכיון שהוא כבר מונע מיד כל אדם מליכנס בו קנאו לפי⁴⁰, שבנעול לכד קונה בלא תיקון מנעול מהאי טעמא. ומעתה אין שייך כלל להזכיר באותיות מעמד שלשתן. וגם מה שר"ת אומר⁴¹ שהמסירה מועלת בלא כתיבה כל זמן שלא חזר, נראה כמו כן דכן הוא שאם גבה החוב קנאו, מידי דהוי אמוכר פירות דקל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לרב נתמן ומורה דאי שמיט ואכיל לא מפקין מיניה⁴². וכמדומה לי שכך השיב לי מורי הרב ר' שמריה ז"ל.

נתכוונה להקנות לו גוף לרשומה לסחיע שגוף סלקף מקנה לו וואו גם הוא נחמין לקטשו. אלא כיון שלא פשה ק לא פשה על ק אלא לקנות סמוך להם דברי שכיב מרע

ככתובין וכמסורין דמו ואפילו החוב קנה. וצ"ע הם אמרו והא לא משך, והוא השיב כמסורין דמו, היה לו לומר כמשיכה דמו אי דוקא משיכה קאמרי³¹, אלא אמסירה קאמרי דלא מסרתו לו. וההיא דגט פשוט³² פלוגת דאביי ורבא אחיא כפשטא, ותרווייהו סבירא להו אותיות נקנות במסירה³³.

ושמרות של גוים וחומתמיהן של גוים דעל ידי זה השטר משתעבדים נכסי גוי הלוח לישאל המלוה מדינא ומלכות, גם הם יקנו במסירה כמו שטרות של ישראל³⁴. ונראה דאם הפקיד ראובן שטרות של גוים³⁵ ביד שמעון והקנס ללוי במעמד שלשתן, דלא קנאן לפר"ת דפוסק דאין אותיות נקנות במסירה, דלא עדיף מעמד שלשתן ממסירה. ואפילו לפי רשב"ם

סימן ריא

בדבר ומתכוין המלוה ליקח רבית הבא מכתו של ישראל, ע"כ יש להחמיר עכ"ל. וכ"ש כאן שהשטר אין שוה לו כלום כ"א לכופ את ישראל ליתן רבית. וכיון שפירשתי לעיל⁶ שאותיות נקנית במסירה ואין קנין אחר מועיל בהם מה צריך לכתוב קני לך איהו וכל שיעבוריה⁷, נראה דאי לא כתב איהו והי' הקלף על⁸ המוכר יאסור הנאתו על הקונה. ובלא זה יאמר לו אל תביא קלף שלי בפני בית דין תנהו ליד⁹.

ולכל הפי' המלוה לחברו כך וכך שיתן לו מן הריח הרצאה, כל זמן שהמעות בידו איני רואה היתר אלא כשאחריות המעות על הנותן, אבל כשהאחריות על הלוח אסור ורבית גמורה היא. וכפי' איזהו נשך¹⁰ חלקו התוס'¹¹ על ריב"ן שכתב דמותר ליתן עסקא למחצית שכר קרוב לשכר ורחוק להפסד כיון דמקבל הנותן יוקרא חולא. וכתב שם מוריני רבינו¹² אליעזר¹³ זצוק"ל, נראה היכ"א¹⁴ דכל אחריות על הנותן שרי אפילו לקצוץ, דאין כאן מלוה אלא פקדון ושכר מעותיו הוא נוטל. ובתוספתא¹⁵ רשרי להשכיר מעותיו לשולחני

וישראל שנתן לגוי שטרות של גוים ואמר לו לך לוח מישאל עליהם ברבית, נראה לאסור. ואעפ"י שהשיב ר"י דמותר לעשות כן במשכון, התם הוא שאין לישראל שום צד חובה לגבות הרבית מישאל חבירו כי אם מן המשכון שהשכין לו הגוי, אבל כאן שאין זה המשכון שוה כלום כי אם לכופ את ישראל הלוח ליתן לו רבית והמלוה מוטלת על ישראל הלוח שעל כרחו צריך לפדות השטר, לכך אסור ליקח רבית מהלוחא זה, כי לא היה הישראל מלוה לגוי על שטר זה כלום כ"א שידע שישראל הלוח על כרחו יפדהו ומתכוין ליקח רבית ממנו. וכן השיב ר"י ז"ל, היכא דאמר ישראל לגוי לך ולוח מנה³ מישאל וכל מה דיפוק לך מדינא עלי והמלוה אינו יודע שלצורך ישראל לוח אותם, נ"ל דזה אינו דומה לשליחות כלל, ואפילו היה אסור כשעשה את הגוי שלוחו אין לי לומר שהיה רשע ועשה את הגוי שלוחו, אלא היה דעתו שילווים הגוי לצורך עצמו ויחזור וילווים ואפילו פירש בהדיא בפני עדים שעשאו שליח. ולא רמי לחומרא דאמר בספא⁴, כי שם שני הישראלים המלוה והלוח יודעים

31. ע"י תוס' ב"ב פו, א ד"ה אבל. 32. ב"ב קעג, א. 33. ע"י תוס' ב"ב שם ובעליות דר"י ובר"ן שם. 34. וכ"כ בס' התרומות שער נ"א ת"ג ס"י ה' ונפסק בשו"ע ס"י ס"ו. 35. היינו שט"ח של גוים. 36. ע"י תוס' גיטין יג, א ד"ה תנו מנה ובס' התרומות (שעכ"ח ת"ו) ובש"ך (תרי"מ ס"י ס"ו סקצ"ז). 37. פסחים ד, א ד"ה מסירת מפתח. 38. דפליג שם, תורה א. 39. המוסגר הוספתי מכת"י. 40. תוס' ב"ק נב, א ד"ה כיון. 41. כ"כ משמו גם באו"ז פסקי סנהדרין (ס"י ע') והביא שם דרכינו יצחק בר שמואל פליג עליו בזה ע"ש. 42. יבמות צג, א ב"מ סו, ב.

סי' ריא: 1. הובא באו"ז פסקי ב"מ (ס"י ד"ה) וברא"ש שם (ס"י נ"ה). 2. הובא באו"ז שם (ס"י ר"ב) וברא"ש שם ובמרדכי שם (ס"י שליח). 3. באו"ז שם — מנה בריכות. 4. ב"מ עא, ב. 5. בנדר"ליקח. 6. ע"י בתשובה הקודמת. 7. כדאמר בכ"ב ע, ב. 8. נדצ"ל-של. 9. בנדר"לידו. 10. ב"מ ע, א. 11. שם ד"ה דקא. 12. בנדר"ורבינו. 13. ע"י בתה"ד (ס"י ש"ב) שהביא כן בשם גלין תוס' שם ע"ש. 14. וכ"ה בתה"ד שם. ובנדר"כי היכי. 15. תוספתא שם פ"ד ה"א.

צריכה להקנות הממון לאפטרופא, דאינו אלא כבא בהרשאה⁴, דקיימ' לן שליח שווייה⁵, דאי לא הכי מצי למימ' ליה לאו בעל דברים דידי את, וההי' דירושלמי כהן גדול⁶, ולימני אנטלר, פ' בהרשאה. והא דכת' מר דקיימ' לן כרבא⁷, דאמ' אנת מהימנת לי בשבועה, דהילכת' כוותיה בר מיע"ל קג"ם ודלא כפר"ה⁸, הכי לא מוכח בירושלמי⁹, דגר' ר' זעירא בעא קומי ר' בון¹⁰ היך עובדין עובדא, פי' שומר שמסר לשומר היך דינו, ואע"ג דלא פשיט הא קיימ' לן ר' יוחנן ורשב"ל הלכה כר' יוחנן, וכ"ש הכא דר' אלעז' קאי כוותיה, ור' ינאי רביה, ותני ר' חייא כוותיה, וכולהו מטעמ' דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, מדמיינו עלה¹¹, מתני' דהשוכר פרה מחבירו, דאי טעמ' משום אנת מהימנת לי בשבועה, ליכ' לאתובי כלל, כדמפור' בגמ', ותני ר' חייא וכולן ששינו שלא מדעת הבעלים חייבין, משו' דאין המפקיד רשאי להפקיד ביד אחר, ולא מטעם אנת מהימן לי בשבועה והיינו כאביי, ואע"ג דקיימ' לן אביי ורבא הלכ' כרבא, לא פליגי הכא בטעמ' דנפשייהו, וכבר הוכחנו היכא דפליגי אליבא דרבוותא ליתנהו להני כללי¹². ולפי מיעוט דעתי אין הבעלים יכולין להקניט שומר ראשון, הואיל והם ביד שומר שיני בעין, משום דלא מצוי למימר' בעלי' לשומר ראשון את אתפסית' בידא דלא מצינא לאישתעווי דינא, שהרי שומר הראשון יאמ' הרי שלך לפניך, דלא יהא אלא כזורק מטבע לים במים צלולין¹³.

סימן קכ"ד

לפי הא דקיימ' לן בפסק הלכ' דמרובה, דהילכ' שליח שויה¹, נוכל לומר שהמורשה אינו יכול להרשות אהר תחתיו, דאותו עשה נאמן ולא אחר, ויכול לומ' לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, ואם נתן לו רשות יכול להרשות כל מי שירצה², וכן כת' בהלכ' גדול³, גברא דמורכין ליה רשות לאוריכי איניש אחרינא בדוכתי, דכי הימניה להתוא

- 4 ראה אר"ז ב"ק סי' שנוב, ושיטת תלמידי הר"פ בשיטה מקובצת ב"ק ע, א בד"ה כל אורכתא.
- 5 ב"ק ע, א. 6 סנהדרין פ"ב ה"א. 7 ב"מ לו, ב.
- 8 ראה תוס' ב"מ לו, ב סוף ד"ה את מהימנת, א"ו ב"מ סוף סי' קיג: "ור"ח זצ"ל כתב הכא דהלכה כאביי משום ההיא פיסקא דלקמן" (כלומר, משום דפסקינן הלכה כל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, ב"מ מב, א, וראה שם פיר"ח ותוס' קידושין נב, א ד"ה ביע"ל קג"ם), ברם בפירוש ר"ח ב"ק יא, ב, יש: וקיימא לן כרבא, וראה אר"ז ב"מ ריש סי' קיב, והשוה ר"ף ב"מ פרק המפקיד. וראה העיטור, מהדורת רמ"י ב, עמ' 148 סוף עמודה ב.
- 9 קידושין פ"א ה"ד.
- 10 לפנינו: קומי ר' יסא. 11 שם בירושלמי.
- 12 השהה הגהות מיימוניות, הל' מילה פ"א אות ב, מה שמביא בשם ר' שמחה בענין הלכתא כרב באיסורי, וראה תשובת מהר"ם, במרדכי, ב"מ רמז רעא, וראה תוס' קידושין נב, א סוף ד"ה ביע"ל קג"ם, וראה לעיל סי' לו ושם הערת 14.
- 13 ב"ק צח, א. וראה מרדכי שם ב"ק, רמז קיד.
- 1 ב"ק ע, א. וראה אר"ז, ב"ק סוף סי' רצה.
- 2 הלכה זו מובאה במרדכי, ב"ק רמז עה, בשם ר"ת, והשוה אר"ז ב"ק סי' רצח, ובשני מקורות אלו, ליתא הסיוס: כל מי שירצה, ובאר"ז שם, מסיים: ואם נתן לו רשות הרשות בידו.
- 3 ב"ק, דפוס ורשה, עמ' 176.

קמא, אבל הוא בתרא לא הימניה, ועוד הא קאמ' אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, ואי יהיב ליה לאורוכי מוריך. וגם זה מצי' בהלכ' גדולו⁴, הכי אמור רבי' משום רב יהודאי גאון דמאן דמוריך חבריה ובתר דיהב ליה אורכת' מימליך ובעי לבטוליה, מבטלו על פי שנים אחרים⁵, ריב"א⁶. ועל זה סמך ר' ואמ' דיכול לעשות שליח אפי' גוי להרשותו⁷, שכמו כן יהיה משועבד לו, ומביא ראיה מפ' בת' דע"ז⁸ בר' פ' דמתנ' הת', יין גסך לפועלי', על כרחי' מיירי בפועלי' גוים וחנוני גוי, ומסיק הת', והאמ' רבא תן מנה לפלוגי ויקנו לך נכסי, וקנו מדין ערב, הרי משמ' שיהא משועבד לגוי, שהגוי קונה שיעבוד שהיה לו לראשון עליו⁹, וגם כאן נמי יכול להרשותו. וגם אמר' בגיט'י¹⁰ בשיל' פ' המביא תניין, דפריך נמי נכרי לאו בר התיר' הוא, ולא פריך נכרי לאו בר שליחות הוא¹¹, אלא ודאי משמ' שהוא בר שליחות בכל מקום, והא דאמרינן אין שליחות לגוי¹², הי"מ לדבר מצוה, דלא שייך איהו במצות, כגון תרומ' וריבית וגטין, דאימעט מאתם גם אתם מה אתם בני ברית וכו', אבל בקנייה בעלמ' דליכא איסור והיתר, יש שליחות לגוי וזכיה¹³.

סימן קכ"ה

אם עשאו המלוה או המפקיד שליח להביא לו חובו או פקדונו מיד הלוח או מיד הנפקד, פלוגת' בפ' הגזול קמא¹, איתמר שליח שעשאו בעדים, רב חסדא אמ' הוי שליח, להכי טרח ואוקמיה בעדים, דניקמו ברשותיה, רבה אמ' לא הוי שליח, ה"ק ליה איניש מהימנ' הוא אי סמכית סמוך, אי בעית לשדורי בידיה שדר. וקיימ' לן כרב חסדא, דהא ר' יוחנן ור' אלעזר דאמ' תרויהו שליח שעשאו בעדים הוי שליח.

- 4 שם.
- 5 "על פי שנים אחרים" ליתא בהלכות גדולות, וגם לא במקורות אחרים המצטטים את הלכות גדולות בהלכה זו, וכנראה שזה הוספה של בעל התשובה דידן (או מדברי ריב"א), וכונתו, היכא דעשאו שליח בעדים, וראה אשרי, ב"ק פ"ט, ס' כא, כג, ובי"ח ח"מ ס' קכב וב"ח שם, בדבר שיטתו של הריב"א בהלכה זו, ראה או"ז, ב"ק ס' רצו.
- 6 השוה דעתו של ר"ת בענין הרשאה לגוי, במרדכי, ב"ק רמו עא.
- 7 סג, א.
- 8 ראה תורת הבית, בית חמישי שער שני, ובא"ד: "וקשיא לי דהא נכרי אינו קונה ביחד לו ישראל בנתינת היין עד שימשוך הדינר... ומדוחק יש לי לומר... דכי לא מיחד לא משכחת דמיתס' בשום צד, ואפי' בהילופי כלי וכו'", והשוה המאירי בבית הבחירה למס' ע"ז שם.
- 9 כג, א.
- 10 ראה שם בתוס' ד"ה נכרי, והידושי הרשב"א שם ד"ה אלא מעתה.
- 11 ב"מ עא, ב, קידושין מא, ב.
- 12 לא מצאתי בין הפוסקים והמפרשים שיטה זו, בענין שליחות גוי, וראה הגהות מיימוניות, מלוה ולוה, פ"ה אות ו, מה שמביא בשם מהר"ם בחידושו. וראה ס' יראים השלם ס' קיה, עמ' 88 ואילך והערות, תועפות ראם שם.
- 1 ב"ק קד, א. ולפנינו הנוסח שונה קצת, וראה דק"ס כאן הערה ד-ה.

שאלתה למי שירצה והלך וקדש זה את האשה מקודשת, כ"א שאמר לה המקדשי לי בהנחת שימושה, דכדידיה קא מקדשה, דאע"ג שאין גופה של פרה קנייה לו הנחת שימושה מיהו עד שלשים יום הוא שלו ואותה הנחה נתן לה לשם קידושין. ודמי למקדש בהנחת מלוה² דמרווח לה זימנא דמקודשת, אע"ג דמלוה גופה לא מיקניא לה קידושין בכל הנחת שיה פרוטה תליא מילתא, דהא בעינן עד שימן הוא ואמר הוא. וזימנין דמיקדשא אפילו כי יהנא ליה כגון באדם חשוב³, דמקבלתו היא נהנית הנחה של שיה פרוטה, ובלבד שיאמר לה הרי את מקודשת לי בהנחת קבלתי ממך. הילכך החפץ שנתן לה בשעת קידושין אפילו אין לו טו קנין הגוף אלא קנין פירות וקיי"ל⁴ קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, אם אמר לה התקדשי לי בקנין פירי שיש לי בחפץ זה מקודשת. וה"ה קדשה בטבעת שאלוה לו ל' יום ואמר לה התקדשי לי בהנחת שימושי, אם יש בהנחת קשומי שיה פרוטה מקודשת. אע"ג דאסיקנא דקידושין ע"מ להחזיר אינן קידושין, טעמא דמילתא משום דדמי לחליפין דאורסייה למהדר, אבל הכא כי מיקדשא ליה לאו במידי דהוה הדר אלא בהנחת שמושה הנשאר בידה ואין סופה לחזור לעולם.

אבל אם אמר לה התקדשי לי בגופה של פרה אינה מקודשת דאינו יכול לקדש בדבר שאינו שלו, וגרע מקידושין על מנת להחזיר דהכא אין פרה קנייה לו אפילו לשעה, וה"ה בטבעת שאלוה אם אמר לה התקדשי לי בגופה של טבעת שאלוה אינה מקודשת דהא קיי"ל שאלוה אינה מקודשת⁵ ולא קניא, פ"י לא חשיב למהוי כקנין הגוף, אבל קנין פירות מיהא הוי ומהניא שאלה למהוי חזרו לענין גט ומציאה. ואם זרק לה בעלה גט בחצר השאלוה לה הרי זו מגורשת וכן אם היה דבר של הפקר בחצר שאלוה לה קנתה דחשיב חזרה לזכות לה.

ואותה ששנינו⁶ אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב ראשון בלולבו של חברו, אף ע"ג דיהיב ליה בפירוש הנחת שימושו דהיינו נטילתו לנחת בו לא נסיק ביה עד דמיקניא ליה קניית הגוף לשעה לכל הפחות, התם היינו טעמא דכתיב⁷ לכם משלכם דקנין הגוף משמע ולא סגי בהנחת שימוש לחוד.

ואם חתם והלא מתנה על מנת להחזיר קנין פירות בעלמא קרי ליה בפרק יש נוחלין⁸ ונסיק ביה, י"ל להכי קרי ליה קנין פירות שאינו יכול לאכלו אבל מיהו קנין הגוף לשעה מיקרי, ובהכי סגי דולקחתם לכם משלכם משעת לקיחה קפיד רתמנא שיהא משלו והא איכא. והכי מסיק התם

בהדיא דאפילו מאן דפליג במכירה ואכילה, למיסק כ"ע לא פליגי דנסיק. ומיניה ילפינן לכל מיני ואפילו לקידושין דאורייתא דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, דעדיף משואל, דאם נאנס קודם שורה פטור אלמא מתנה היא אע"פ שעומד לחזרה דכל כמה דלא אהדרי טעון ממורי. גם כה יפה כמו דשואל אינו רשאי להשאל בלא רשות בעלים וזה יכול להשאל וליתן לאחר בלא רשות בעלים על מנת להחזיר וגם יכול להקדיש, דאי משום דמיבעי ליה לקיומיה תנאיה מצי פריך ליה ומקיים תנאיה. וההיא דפרק יש נוחלין⁹ שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי מדי דחוי ל' קאמר, התם מיירי בהקדישו והחזירו בלא פדיון. והשתא אחי שפיר דלא תיקשי ממתנת בית חורון¹⁰ דתנינן עלה כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינו מתנה, דמתנה ע"מ להחזיר ודאי יכול להקדיש. וכי היכ דרשינן לכם משעת לקיחה, משעת מתנה על מנת להחזיר ודאי יכול להקדיש.

וכי הוה דרשינן לכם משעת לקיחה להכשיר מתנה ע"מ להחזיר הכי נמי דרשינן ליה לרבות השותפין, דכל היכ דכתיב לכם בין יחידים בין רבים במשמע כדאיתא בפ' שעה¹¹ בית השותפין מטמא בגגעים, ופריך פשיטא ומהו מהו דתימא ונא אשר לו הבית¹², לו ולא להם. משמע הוה כתיב להם שותפין בכלל, ה"ה לכם דכתיב אף שותפין במשמע. והני מיילי שותפין שלקחתו לשם מלוה דהא בלקיני דמלוה הכתוב מדבר ועלה קאי לכם, אבל לקיחתו לסם לחודיה לא מיקרי לכם אלא יכול לאכלו כדאמרין בפרק נוחלין¹³. ואם אינו יכול לאכלו אינו יוצא בו דבעיא שיהא כ שלו והא ליכא כי החצי הוא של חברו. ואי משום לכם דמשו אף שותפין, הא אוקימנא בשותפין שלקחתו למלוה. ומתנה מנת להחזיר כיון דקנה הגוף לשעה אע"פ שאינו יכול לאכ ואי משום לקיומיה ליה תנאיה יתזיר לו דמיו. ועד כאן פליגי רבנן עליה דרבי שמעון בן גמליאל¹⁴ אלא באומר זה גיטך על מנת שתחמי לי אנטליתי ואבדה לו אנטליתו ל מגורשת אפילו נתנה לו דמיה, דהתם קא מכוין לזו הילכך אנטליתו דוקא קאמר לה, אבל בעלמא אפילו מודו דחזרת דמים שמה תורה. וההיא דשור זה נתון במתנה על מנת שתחזירהו והקדישו ולא הוי תורה, החזיר לו כלום לא שור ולא דמיו דשור כיון דלא סז כמאן דליתיה דמי.

ואם חתם משכון שמשכנו בשעת הלואתו דקנייה מלוה רק לענין גניבה ואבדה ולא לענין אונסין¹⁵

10 נדרים מח, א. 11 צ"ל: יומא יא, ב (ובספחים פרק כל ש כג, א: לכם בין יחיד בין רבים משמע). 12 ויקרא יד, לה. ו קלו, ב. 14 גיטין ער, ב. 15 תוס' קידושין ח, ב ד"ה

2 קידושין ו, ב. 3 שם ז, א. 4 שבת קלה, ב. 5 בעותק המוגה של ויניציאה א שבביה"ט נמוק אינה מקודשת". 6 סוכה מא, ב. 7 ויקרא כג, מ. 8 ב"ב קלו, א. 9 שם ע"ב, ב.

גם אני זעיר זעירים לא אמנע מלחוות דעי כי מילתא דאיסורא היא ואין חולקין כבוד לרז ורבינו הגדול²⁴ הי"ר אביגדור כהן. נראה לי דהמשאל ספך לחברו והלך השואל וקדש צו את האשה אינה מקודשת, כי אדעתא להשתמש צו השאלה לו ולא שיהיה הגוף שלו, וכשמקדש צו את האשה קבלתו אדעתא דהכי שיהא שלה. נמצא שקדשה בגול ולא היא מקודשת. וה"מ במשאל ספך לחברו להשתמש צו והלך השואל וקדש צו את האשה, אבל השאלו לקדש צו נראה לי דהו קידושין טובים ואינה זריכה להתקדש פעם אחרת, כיון שהשאל לו אדעתא לקדש צו את האשה אן סהדי דגמר בלבו ליטנו לו באותו לשון שיועיל לעשות קידושין שמהא האשה מקודשת לו, כי אדעתא דהכי מסר בידו הטבעת. ואם לא יועיל לו בלשון שאלה יהיה בלשון מתנה, ולכל הפחות יהיה מתנה על מנת להחזיר, והיא מקודשת וקנהו מן האשה ויחזירה לו או יחזיר דמיו. והחזרת הדמים היא חזרה אפילו לרבנן דפליגי על רשב"ג באגטליה¹⁴, דדוקא התם דלנעורא קא מכין והא לא זעירא, וכי האי גוונא מחלק בעל הגמרא בפרק מי שחזו²⁵, אבל הכא משום הרווחה הוא והא קא רוח.

וגבי שור בפרק יש נוחלין²⁶ נראה לי שאם אמר שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירה לי והקדישו והחזיר לו דמיו הרי זה קדוש, אע"ג דקאמר לי, כיון שהחזיר לו הדמים ויכול לקנות בדמים שור כיוצא בזה קרינן ביה שפיר מידי דחזי לי, כי מה לי הוא מה לי דמיו. וראה לדברי מקידושין²⁷ על ההיא משנה מעשה במתנה נשים ובהם שמי אחיות, ואמר רב עליה²⁸, ש"מ קידשה בגול אינה מקודשת אפילו בגול דידה. ופרין מימידי קדשה בגול בחמם או בגיבצה או שחטף סלע מידה וקדשה צו מקודשת, התם בגול דידה וכו' והא ממתיחין בגול דידה וקאמר רב אינה מקודשת, לא קשיא הא דשדך הא דלא שדך. אלמא חזין דבגול דעלמא לא מקדשא ובגול דידה מקדשא היכא דשדך, או אפילו היכא דלא שדך היכא דאמרה אין בשעת קידושין, כדאימא בפ"ק דקידושין²⁹ ההיא אמתא דהוה מוצנא וורשיני אמתא ההוא גברא סטף וורשנא מידה. אמרה ליה יהבי לי אמר לה אי יהבינא לך מקודשת לי, שקלתי ואישתיקא. אמר רב נחמן יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי. ומסיק גמרא דדוקא משום דשתיקה אבל אם אמרה אין בשעת הקידושין מקודשת אפילו שלא שדך, וכן פסק הר"י³⁰ ז"ל. אלמא חזין דבגול דעלמא לא מקדשא משום שאינו שלו, וכדרי' יוחנן גול ולא נמיאשוו הבטלים שניהם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו חה לפי שאינו ברשותו³¹,

קדש צו את האשה מקודשת¹⁶, מה בין זה לטבעת שאלה דשואל חייב באונסין ולא מצי מקדש בה. יש לומר דלא דמי דשואל כי אוקמיה רמנא ברשותיה לענין אונס אבל לענין למקניא ברשותיה דמרא קאי, דלחובתו בלבד קאי ברשותו להחייב באונסין, מידי דהוה אגולן יכול לזכות צו להיות שלו להקדישו לחברו וליטנו במתנה לא קנרי ליה כלל דבמאי ליקני, אבל משכון אע"ג דלענין אונס לא קאי ברשותיה מיהו כיון שהלוהו עליו ומסרו לו על מלוה זו וכו' לו מעותיו להיות שלו, דדבר תורה מעות קוטה, אלא שעומד לחזרה וכי יהיב ליה וזי הדר שקיל ליה מיניה. אי נמי מצי למימר קדשה במשכון מקודשת ומוקי לה במשכון דאחרים דהרהינו אללו ואמר לו מעכשיו. ואפילו לרבא דאמר בעל חוב מכאן ולהנא גובה צהא מודה דהו כמשכנו שלא בשעת הלוואתו כדאימא בפרק כל שעה¹⁷.

ובענין מתנה על מנת להחזיר קבלתי ממורי מאישפירא¹⁸ דדוקא קידושין דמטא ליד האשה על מנת להחזיר לא הו קידושין דדמי לחליפין, אבל אם המקדש השאל טבעת על מנת להחזיר והלך וקדש צו אשה סתם מקודשת. דכל האומר על מנת כאלו אומר מעכשיו דמי והיא מתנה, וכי יהיב איהו לאו על מנת להחזיר יהיב לה. ולא דמי לחליפין, אע"ג דזריכה להחזיר כדי לקיים מנאו יחזור ויקנה ממנה ויחזור ויקיים תנאיה. ועוד היה אומר מורי ז"ל דאם נתנה האשה החפץ לאיש על מנת להחזיר עד שלשים יום וקדשה בחפץ זה מוך שלשים יום הרי זו מקודשת ומחזור, ואפילו לא אמרה על מנת שתחזירה, מידי דחזי ליה הוא. ועל דרך זו מצאנו שהאשה מתקדשת לפעמים בפרה דידה. ונראה דהמקדש סתם בטבעת שאלה דמפרש בגופה דמי, שהרי האשה סבורה שתשאר הטבעת בידה לגמרי ולדעת כן נתקדשה לו. והיא דמוספתא דמי¹⁹ המקדש בפקדון מקודשת, מיירי בפקדון שהרשוהו בעליו לשמש צו וקדשה בהנאת שמושו או במעות מותרין המופקדן אללו, דמשעה שהפקידם כמו שהלוהו דמי. דמקדש בטבעת ובפרה שאלה בהנאת שמוש עדיף מהמקדש בתרומה ומעשרות, איכא²⁰ למ"ד טובת הנאה אינה ממון ובהנאת שימושו הוא ממון גמור. ובחליפין דבעינן כליו של קונה אפשר דסגי בסודר שאול, דמאי שנא מחליצה דחניא²¹ חלצה בסנדל שאינו שלו חליצתה כשרה, בתרומיהו נעלו כתיב²². ואפילו אם תמצא לומר שאני קנין דמסתבר שזריך לקנות בכלי שלו, קידושין לא ילפינן מיניה, דהא מטבע ופירי אין נעשין חליפין ואשה מתקדשת בהן, כלי שאול נמי אע"פ שאין נעשים חליפין אשה מתקדשת בהנאת שימושו²³.

(במקום: ורבינו הגדול). ועל דברי רבינו כאן ראה בפסקי קידושין פ"א סי' כ. 25 גיטין ע"ד, ב. 26 ב"ב ק"ז, ב. 27 ג, ב (פ"ב מ"ז). 28 שם ב, א. 29 יג, א. 30 קידושין פ"א סי' תקצד (דף ז, א). 31 ב"ק סח, ב.

16 קידושין ח, ב. 17 פסחים לא, א. 18 ר' שמחה משפירא. 19 קידושין פ"ד ה"ה. 20 צ"ל דאיכא. 21 יבמות קא, א (פ"יב מ"ב). 22 רות ד, ו. 23 ע"כ תשובת ר' אביגדור כ"ך. 24 בכ"י: ודברי הגאון

ונמנאח עדותם מכוונת שהעתיקו אותו הנוסח מגוף הפנקס שהיו חתומים עליו ר' שלמה בן אלעזר ור' ישראל בן אלחננדל בני זיוף ובלי שום טעות אלא בדקדוק ובכיון. ונראה לי שהפסק כמו שפסקתי אותו הוא קיים אע"פ שלא הביא גוף

הפנקס כי הנוסח מקויים הוא כמו הפנקס, ואף אם לא היה בידו פנקס ולא נוסח פנקס היה צריך לפרוע לו יותר ממה שחייבתי. על כן פסקתי שחייב רבי ישראל לפרוע לרבי שלמה זה כל הנזכר בפסק דין כאלו היה גוף הפנקס.

כלל מאה ושמונה

דיני משכונות של גוי ביד ישראל ומשכון של ישראל ביד גוי ברבית קצוצה ודין המלוה ברשות

א

שאלה¹ ילמדנו רבינו ראובן שהיה חייב מעות לשמעון ודחקו לפרוע ולא היה לו, והביא לו שתי משכונות בם' זהובים כל אחד בלי זהובים, ואמר של גוי הם כשיצא הגוי קח הרבית מכאן ואילך. ועמה אומר ראובן שהמשכונות לא היו ממושכנות לו אלא ללוי קרובו והוא השאלם לו כדי לימנס לשמעון להצטיחו על מעותיו, ולוי אינו רוצה להפסיד הריחם שלו, נמצא לפי דבריו יתן הוא רבית מיד ליד. הורני אם תדמהו לתשובת ריב"א² אחרי שלי אומר כדברי ראובן כן הוא או אין לחוש. ועוד יורני צענין שני המשכונות כל אחד בלי זהובים והאחד יותר טוב מן האחר ועמה ראובן בא לפדות הטוב ואומר שע"מ כן נתנם לו לפדות אי זה מהם שירצה, ושמעון אומר שקבל לפדותם ביחד ולא יתן זה בלא זה. איזה מהם ישבע, אם המחוייב ליבעע יכול להפכה על שכנגדו אם יש שבעה דאורייתא ביניהם, והמשכון הרע שזה כמו שליט יומר מן הקרן.

חברו בדקדוק ונזכרו מיד ליד ופעמים אין איש אחס, אף כי יאמר שהגוי נזכרו לו, מה יש לו לגוי עם המלוה ואיך יעשה זה שלוחו. והדבר מכוער מאד כי לפעמים נראה לעין ונרגש אשר שקר תרמיחם ומעולם לא לזה לשם גוי. והמקילים אומרים [*שרביט מס² המיר ליקח מיראל בלא גוי ואמרת³ שר"מ לא המיר אלא דרך מכירה בשעת הלואה ולסלקו מעליו לגמרי. ואומרים אף כי יהיה בטחם דעתם על דרך היתר ומקלו יגיד לו, כי המון העם עושין כן כל היום ואין מכירין בין ימינס לשמאלם אדרבה תחרין ומתערעמין שלוקחין מהם רבית קצוצה.

ועל אשר שאלתיך כבר מן המשכונות כתבת שלא יחזיר המשכון עד שיצא הגוי ויפדנו והם אינם עושין כן אלא פודין בלא גוי כאשר כתבתי. וכן צפעת שנתן הקרן ואמר שהמשכון הוא של קרובו ולא רצה ליתן רבית, אמנס נתנו ביד נאמן אם יאמר לו ליתן מן הדין יתן, הודיעני אם יוכל המלוה ליקח הרבית. ואומר אם אין לו ליקח מידו שישלח לו על ידי גוי, מה תועלת יש שילוח ממנו מיד ליד ויחשב עמו ויקח או גוי מן השוק ויתנהו על ידו.

תשובה דע לך בני שיחיה ראובן שאומר לשמעון משכון זה של גוי הוא ואני צריך למעות עמה תן לי המעות וכאשר יפדנו הגוי קח מעותיך הקרן והרבית מעמה. והלואה זה הוא מותר. ואף כי יאמר ראובן אחר כך רמייתך שלי הוא המשכון לא יאמין לו שמעון, ולא יוכל ראובן לתבע משמעון כלום שהרי הודה כבר שאין לו עוף המשכון כלום אלא שעמד בעלמא היה לו עליו, כדאיתא פרק הפרה³ גבי משכונות של גר ביד ישראל ומת הגר וצא ישראל אחר והחזיק בו, שזכה במה שזוה המשכון יותר ממה שהיה חייב הגר, וכשנתן שמעון מעות לראובן פקע שעבודו של ראובן מן המשכון ואין לו מאומה. הילכך אין לו לראובן עם שמעון אלא יאמר שמעון כשיצא הגוי שחאמר לי שהמשכון שלו אקח ממנו הקרן והרבית ולא יקבל מאומה מיד ראובן לא קרן ולא רבית.

ב

שאלה אדוני מורי ורבי על שאני מטריח עליך כי רצו המתפרצים בנשך ותרבית פרצו דמים בדמים נעשו יד ליד לא ינקה, גם כי יהיה מותר כדברי ריב"א ז"ל¹ גם המיר כי יצא ישראל לבדו בלא גוי צעת הפדיון, ומחשב עם

וראה להלן סי' ג וסי' לא.

ב 1 ראה הערה 2 בסי' הקודם. 2 עיין חמים דעים סי' קנו. וראה להלן סי' ה הערה 1. 3 נוסף ע"פ כ"י. 4 ב"ק מט, ב.

א 1 שאלה זו והבאות אחריה (סי' א-ו) הן תשובות לשאלות ר' יחיאל בנו של רבינו. המשכן בכלל קב, ג (א. ע' 11). 2 מובאת במרדכי, בי"מ פ"ה סי' שלו; ובינו ירוחם, מישרים, נתיב ח חלק 1.

ג

וששאלת ראובן משכן משכון לשמעון בחוקת שהיה של גוי ואמר לו שיטול רבית מן הגוי, ומת ונדוע שהמשכון הוא של יהודי היוכלו הירשין ליקח רבית.

תשובה הנה כתב ה"ר יצחק צרבי אשר הלוי¹ ראובן שאמר לשמעון משכון זה משכנו לי הגוי צרבי וצריך אני למעות הילך המשכון ומן לי מעות קח רבית מן הגוי שיפדה ערבונו, וכן עשה. אחר זמן אמר לו ראובן רמיחך המשכון שלי הוא הילך מעותיך והחזיר לי משכוני כי לא תקח רבית ממני, דינא דמזי שמעון למימר לדבריך הראשונים אני מאמין כי שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כז'². ואף אם ירצה ראובן לישבע שהוא כדבריו מצי אמר ליה דל אנת דל שבעה לא הימניתך עלי בשבעה אלא על דבריך ועל המשכון שבדי סמכתי, כשיצא הגוי ויתן לי הקרן והרבית אחזיר לך או לגוי המשכונות, וכך ראיתי כל רבתי דנין זו ועושין מעשה. הילכך בנדון זה אני אומר ודאי אם היה אפשר להתברר * שהמשכון של ישראל לא יקח רבית מישראל, אבל איך אפשר להתברר * אם יאמר הגוי המשכון * אינו שלי לא מהימנין ליה. ואף אם יברר ראובן שהמשכון הוא שלו כי העדים מכירין בחפץ זה שהיה של ראובן, אימר לגוי מכרו. ואף כי הוא צעל הבית שאינו עשוי למכור כליו אימר זוחאי אנטריכו ליה חזניה, והודאת פיו מעידה עליו שאמר שבבעה שמשכנו שהיה של גוי, ואמרינן שמכרו לגוי וחזרו הגוי ומשכנו לידו. הילכך לא יכולתי להבין שום ברור אם לא שיעידו עדים שראו ראובן קנה החפץ ולא זו ידו מחמת ידינו עד שמשכן אותו החפץ לשמעון. ואפילו כי האי גוונא כי אחר שאמר ראובן בשעה שמשכנו לשמעון משכון זה של גוי הוא סמכין על הודאת פיו ולא אהעדאת עדים, כדאימא צפ' שבועת הדיינים³ ההוא דאמר ליה לחזניה הצ לי זוחאי דאחיפתך אמר ליה לא היו דברים מעולם, אייתי סהדי דאחופיה ופרעיה. אמר אביי אמאן ניסמוך אהני אינהו אמרי דאחופיה ואינהו אמרי פרעיה, רבא אמר כל האומר לא לוימי כאומר לא פרעתי דמי.

ד

עוד ילמדני ראובן נצרך למעות והביא משכון של גוי לשמעון ואומר לו הלויני הקרן וקח הרבית מעתה והלאה וכשיצא הגוי לפדות יחלקו הריזח כל אחד לפי המגיעו, מה איסור יש צו כי ראיתי כתוב בספר המלות¹ ואסור לעשות אם לא דרך מקח ולא ידעתי למה.

ג 1 ראה הערה 2 בס"א. 2 צפניה ג, יג. 3 שבועות מא, ב. ד 1 סמ"ק יום ששי ס"י רנט. 2 ב"מ עא, ב. 3 תוס' ב"מ שם ד"ה כגון; פסקי הרא"ש שם פ"ה ס"י נה. 4 הבי"ה הב"ח י"ד ס"י קסח הקשו שדברי רבינו כאן סותרים מה שכתב בפסקיו ב"מ פ"ה ס"י נה בשם ר"ת, דמשכון של גוי ביד ישראל והלך ישראל ומשכנו

תשובה על ראובן שהביא משכון של גוי לשמעון, כי באשכנו נוהגין צו הימר דכיון דהקנה ראובן לשמעון כל זכות שהיה לו במשכון ושמעון מקבל הרבית מן הגוי * אף אם לא מכירו לו אלא שמכרו לו ע"מ]. ולא אמרינן כשהגוי נותן הרבית לשמעון הוא כאלו קבלו מיד ראובן, שהרי הגוי לא נתחייב לשמעון כלום אלא לראובן, ובשליחות ראובן הוא נותן הרבית לשמעון בשכר המעות שנתן שמעון לראובן. ודמיא להא דפרק איזהו נשך² ישראל שלוח מעות מן הגוי ובקש להחזירם לו מלאו ישראל אחר ואמר ליה תנס לי ואני אעלה לך כדרך שאחה מעלה לו אסור. ולאו דוקא ואני אעלה לך אלא אפילו אמר לו אני אעלה לגוי אסור, מדלח מצי לאשכוחי היתרא אלא בהעמידו אלל גוי. והיינו טעמא דאסור אפילו נתן ישראל השני הרבית ליד גוי משום דבשליחות ישראל הראשון הוא נותן לו והוא כאלו נתן ליד הראשון. והכי נמי נאמר כשנתן הגוי הרבית לשמעון בשליחות דראובן הוא נותנו לו בשכר המתנת מעותיו. לא דמי, דהתם הרי מלוה בלא משכון ואין לגוי עסק כלום עם ישראל השני, אבל במלוה על המשכון אלל מי שמואל הגוי משכנו הוא פודהו, ואינו נותן רבית בשליחות ראובן אלא לכל מי שמחזיר לו משכנו הוא נותן הרבית. וגם כבר הוליא ראובן המשכון מידו ומסרו לשמעון על מנת שיקבל רבית מן הגוי ונסתלק ראובן, ואע"פ שעדיין אחריות המשכון על ראובן אם נאכד כי הגוי לא יבצע משמעון כלום, בשביל זה אינו נקרא רבית לגבי שמעון כי אם נאכד לשמעון נאכד, כי אחריותו עליו אחרי שבא לידו. וכ"ש לר"ת שפירש³ כי מסקנא דשמעמין לא אמרינן שיש שליחות לגוי לחומרא, עתה איך לאסור כלל מטעם שליחות⁴.

ועל⁵ משכון הידוע שהוא של ישראל ושלחו ע"י גוי, מכוער הדבר שיטול רבית. ואם נהגו איסור אף במשכון שאינו ניכר שהוא של ישראל לא תמיר להם.

ה

וישראל שמביא לחברו משכון של גוי להלוות עליו לצורך הגוי אין לישראל המלוה עסק עם הגוי * כיון דאין שליחות לגוי], מן הדין לא יוכל הגוי לחבוע המשכון מן ישראל אם מת הסרסור או הלך למדינת הים, נמצא שהסרסור הוא הלוה. אמנם יש לבעל דין לחלוק * מ"ש] ממשכנו של גוי צד ראובן שנהגו הימר לומר ראובן לשמעון כך וכך יש לי על משכון זה מן לי המעות וקח את הרבית מעתה והלאה, והגוי אין לו עסק עם שמעון ואפילו הכי נהגו הימר, וכתב ר"ת¹ ובלבד שיאמר לו ישראל הריני מוכר לך כל

לישראל אחר מותר ובלבד שיאמר לו ישראל הריני מוכר לך כל זכות ושעבוד שיש לי על משכון זה, וכאן התיר הרא"ש בלא מכירה, עיי"ש. וראה ס"י ה, בראש הסימן, ובחשובה המחודשת בסו"ס כז. 5 נכפל להלן סוף ס"י ח (במחודש). ה 1 תמים דעים ס"י קנו; מרדכי ב"מ ס"י שלח. וראה לעיל ס"י ד הערה 4.

וכן פסק רבינו גרשום⁵, ואם אמר הגוי לישראל לא ולוה לי מעות מישראל חבך שמוטר לו לעשות כן⁶.

ואדוני אבי גר"ו⁷ אינו מתיר אלא על דרך שכתוב למעלה שהמלוה יקבל עליו אחריות המשכון והמעות בעודם ביד השליט. וכן כתב הרמ"ה ז"ל⁸ שיכול להלוות על ידי חבירו לגוי ובלבד שלא יתחייב השליט באחריות המעות אלא כאשר שלוחים, אם שומר חנם הוא כשומר חנם אם שומר שכר כשומר שכר. אבל כתב אס עשה המלוה שליט את חבירו לקבל משכונו של גוי והלוה את הגוי ברבית עליו מותר, אע"פ שנתחייב השליט באחריות המשכון השליט לא קא יהיב רבית אלא פקדון הוא דאיכא גביה וקא מחייב נפשיה באונס⁹, וקיי"ל⁹ מתנה שומר חנם להיות כשואל. ולא דמי למעות דהלוואה דמעות לא הדרי בעיניהו משכון הדר בעיניה.

כתב רבינו אב"ן¹⁰ וכן כתב רבינו אבי העזרי ז"ל¹¹ אעפ"י שאין שליחות לגוי אם אמר ראובן לשמעון לווה לי מעות מגוי פלוני ברבית וכן עשה, מותר לשמעון ליקח רבית מראובן וליתן לגוי לפי ששמעון שליט של ראובן הוא, וכי שקיל ההלוואה בשליחות דראובן קא שקיל וכי יהיב בשליחות ראובן קא יהיב, ואינו לא לווה ולא מלוה ולא ערב וראובן המשלח הוא הלוה.

י

וששאלת ראובן הציא משכונו לשמעון ואמר לו של גוי הוא והמעות הם לצורך הגוי, והאמין לו והלוה לו. שוב הזהירו שמעון לפדות המשכון השיבו לכשיפתן המעות הגוי יפדנו. אמר לו אין לי עסק עם הגוי אם לא תפדוהו אמכרוהו על פי השופט כאשר אני עושה בשל גוי, והתרה בו ראובן שלא למכרו כי אמר הגוי אלס הוא ואסתכן עופי אם תמכרו. אם שמעון יכול למכור המשכון, ואם יצא היזק לראובן אם הוא חייב לסלק הפסדו, ואם אינו רשאי למכרו ולא יצא לעולם לא יפסיד מעותיו.

תשובה יראה לי שאין שמעון חייב להציל ראובן בממונו, אלא אם ירצה ראובן להציל את עצמו יפדה המשכון או יוסיף משכון לשמעון כדי שלא יפסיד בהמתנה.

ושוב שאלתיו היאך יפדה המשכון ממנו בלא הגוי הרי לוקח רבית מיד ליד. והשיב לי הואיל והאמין לו תחלה שהוא של גוי נמצא שהוא לא לווה כלום אלא שהיה שלוחו של שמעון להלוות לגוי, וכשפדוהו עתה הרי הוא כאלו הוא קונה ממנו המשכון בכך וכך.

זכות ושעבוד שיש לי על משכון זה ואין לי עסק עמך ולא לך עלי, דכגון זה לאו הלוואה היא אלא מכר הוא זכות שיש לו בו. ואם לאחר זמן רצה השני לחזור וליטול מן הראשון קרן ורבית ולהחזיר לו משכונו מותר מפני שהוא כחחר ומוכרו לו. והכא נמי נוכל לומר אם אמר הפרסור לישראל משכון זה של גוי קנה לך המשכון ואם יצא אליך הגוי תנהו לו לפדות ואין לי עסק עמך ולא לך לי, איפשר שמוטר דלא אסרה תורה אלא רבית הנאה מיד לווה למלוה. ואיהו דבר קשה להתיר אלא כאשר אמרתי, שיהא אחריות של המשכון מיד הגוי ואחריות המעות עד שיגיעו ליד גוי על מלוה, ויאמר שאינו מאמינו לפרסור שנאנס או שנאבד אלא בעדים.

ורבי אליעזר רבי נתן כתב² גוי שאמר לראובן הלוה לי מעות על משכונו והלך ראובן אצל שמעון ולווה הימנו לצורך הגוי על משכונו של גוי, מותר שמעון ליקח ממנו רבית שראובן הוא פרסור ביניהם. דהיי דאין ראובן שלוחו של גוי, שלוחו של שמעון הוא להלוות מעותיו לגוי ואינו לא לווה ולא מלוה אלא שליט שמעון לקבל מעות הרבית מן הגוי וליתן לו. ואפילו אם פדאו ראובן לאותו משכון מיד שמעון במעות שלו ונתן לו רבית אין איסור רבית בדבר, שלא אסרה תורה אלא רבית הנאה מלוה למלוה וראובן לא לווה הוא כדפרישית אלא שליט, וקנה שמעון המשכון של גוי במעות שהלוה עליו והוי כאלו מכרו עתה לראובן שהוא נתן לו. אבל שלא כהוגן ומנהג רמאות עשה שפדה המשכון מיד שמעון במעותיו שמתחלה על מנת כן הלוה שיהא המשכון בידו עד שיפרעוהו הגוי.

וכן כתב רבינו אבי העזרי³ גוי שאמר לראובן הלוה לי מעות על משכונו והלך ראובן ולווה משמעון לצורך גוי על משכונו של גוי, אי נמי שצקש לו להשיב משכון במקומו ואמר לשמעון זה המשכון של גוי או אמר ליה אני נתן ומזכה משכונו תחת הגוי ונתרצה שמעון, מותר לו ליקח הרבית מראובן דהוה ליה שלוחו דשמעון להלוות לגוי וכן כשיזכה לו משכונו. ואם כופר ראובן ישבע שהוא כדבריו ויפטור. ואפילו אם הגוי אלס ולא פרע לראובן יטול שמעון הרבית. אבל אם הזכיר לו שם הגוי האלס הרי ידע שאין דרכו ליתן רבית לא יטול משל ראובן, כי ידע ומחיל. ואם פודה ראובן ממעות שלו המשכון הרי רמאות, ומכל מקום הרבית מותר לו לקבל דהיי כמוכר לו את המשכון ומזכה לו את כל הריעות הראוי לו, כדאמרין בריש המפקיד⁴ נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנייה לך מעכשיו חוכה בצפל, וכ"ש הכא שמזכה לו הריעות שעתיד לבא מהיוס. ואפילו הריעות שעמד כבר המשכון זכה כי קנאה כנגדו,

וכ"כ הרא"ש לקמן סי' לא וסי' לב, ובפסקיו ב"מ פרק ה' ט"ו ג'. 8 הובא בארוכה בטור י"ד סי' קסח. ולדבריו ר"י שהמעות באחריות המלוה אבל על המשכון אין לחוש אם הוא באחריות השליט, עיי"ש. 9 ב"מ צד, א. 10 ראב"ן ב"מ פ"ה ד"ה וראובן. 11 אור זרוע פסקי ב"מ פ"ה סי' ר"א.

2 ראב"ן ב"מ פ"ה טוף ד"ה וראובן. 3 אור זרוע פסקי ב"מ פ"ה סי' ר"א; מרדכי ב"מ סי' שלו. 4 ב"מ לד, א. 5 מרדכי ב"מ סי' שלח, וראה שו"ת רגמ"ה סי' כה. 6 גם זה מתשובת רגמ"ה. 7 כנראה הכונה לרא"ש, והכותב הוא ר' יחיאל בנו של רבינו (ראה סי' א הערה 1).

אמה או עד כדי שלא יזיק ויפסיד מי צורו של חברו, ועל המזיק להרחיק ואין יכול לומר המזיק כי אין חזקה לניזקין, וכן אמר רב עמרם גאון ז"ל. ומוסיף לדקדק מדלא יהבי רבנן שיעור לכל מזיקין ג' טפחים אלא לכל הזיק שיעור בפני עצמו כמו שזריך כדמנן נכרכת הכובעין ג' טפחים וכו' ואמרין בגמרא לא שנו אלא מן המחמזן אבל מן הנדמין ד' אמות, דכל אחת שיעוריה לפי נוקיה. וכן כל הקך דמחמזתין קולס ומחמזלה שוכך ונגלות. הילכך ירחיק בית הכסא דליה עד דאמרי אינשי דלא נגרי שורייני מן טעמא דבית הכסא דלרווחא דמילתא להרחיק נ' אמה כבורסקי עכ"ל. הרי כל הגאונים שרין בזה דלמוד קמוס מן המפורש ובעל הזיקות שלא נחפרשו בחלמוד שיעור הרחוקותיהן כדאי שלא יזיק. הילכך אם נראה לעינים שהמים הנאספים לגומת ראובן עוצרים למרחפו של שמעון חייב ראובן לסלק הזיקו. ושלוס.

אשר בה"ר יחיאל זצ"ל

יא

ילמדנו רבינו רבי ע"י גוי אסורה או מותרת. כי שמעתי מחירין וחולין באותה ששנינו באיזהו נשך¹ גוי שלוה מעות מישראל ובקש להחזירם, מאלו ישראל ואמר לו חנם לי ואני אעלה לך כדרך שאחיה מעלה לו מותר, ואם מעמידו אלא ישראל אסור. ורזין לומר שכך הדין אם אדם שולח משכונות של ישראל ע"י גוי אם לא עמד אלא ישראל מותר. ולדברי ר"ת² שאומר לפי המסקנא אפילו העמידו אלא ישראל מותר דאין שליחות לגוי אפילו לחומר ואינו אסור אלא אם כן נשא ונתן ביד, שכן הדין כאן שמותר משכונות של גוי לישראל ולהלוות עליו ברבית אפילו במעמד שלשתן, וכן בשעת הפרעון, רק שלא יקבל הישראל מישראל הרבית. שסבורין לומר שלא אסרה תורה אלא רבית מידו או מיד שלוחו. ואף אני אוסיף לדבריהם שאם יתן הרבית על גבי קרקע יהא מותר שהרי לענין גט טלי גיטך מעל גבי קרקע אינו כלום³ שאינו מידו ולא מיד שלוחו. ואין אלו הדברים ראויין לשמוע, ואלו היה היתר זה אמת לא היטה שותקת הגמרא מללמוד והיתה תופסת דרך רחוקה בגוי שלוה ובקש להחזיר. ואין הנדון דומה לראיה דהתם כשמשלק שליחות המעות של ומעומיו הוא מלוה ברבית אבל כאן כשמשלק שליחות המעות של ישראל הן ואין הגוי עושה אלא מעשה אלטעא⁴ או כשמוליך כהולכת הקוף. וראיתי כתוב בשם רבינו יצחק⁵ שהיה מחיר משום דלימוד אקנייה אקנייה ליה משכונות דלא שביק החירא ואכלי אסורה. אבל קשה לי לסמוך על היתר זה במקום שאינם בני תורה, ואין פושטין דבר עד ששולחין ע"י פקדונים יהודים ואין פושטין. ואנא יבא דברך לגדור גדר דבר ולעשות סייג.

תשובה נאמי נקצרה, שלא כשורה, המרבה המשרה, ארי שבחורה, מפני חשש עיני לא עליך. על אודות הרבית ללות ע"י גוי הנה ידעת מה כתוב בחוספות על שם ר"ת² דלפי המסקנא דלא אמרינן סיפא לחומר אלא דינא וכגון שנטל ונתן ביד. אבל רש"י ז"ל פירש⁶ דלעולם סיפא לחומר ושליחות לגוי לענין רבית לחומר. ומי יעלה על דעתו להכריע לקולא כר"ת, כי ר"ת לא הביא ראיה לדבריו אלא שמצינו בפ' ד' אחים⁷ בשלמא שאינו מתקיים לפי המסקנא. והמדקדק בשיעור ד' אחים לא דמי להא, ואף לפי דברי רבינו תם היכא⁸ דלא לזה הגוי מתחלה לצורך ישראל אלא לזרכו ושוב מאלו ישראל ואמר לו חנם לי ואני אעלה לך כדרך שאחיה מעלה לו, ואפילו אמר נמי אני אעלה לו לישראל הרבית לידו מותר, כיון שלוה הגוי מתחלה לזרכו, אבל היכא שלוה הגוי מתחלה לצורך ישראל בידעת המלוה אסור. ואף רבינו יצחק לא המיר בתשובה אלא שלא בידעת המלוה, ועל כן סומכין בארצנו אם נעשה מעשה דיעבד כי מילתא דשכיחא היא במקומ' שמדוק רוב המסים שולח יהודי משכונות ביד גוי ללות עליו ברבית, ולא יוכלו בעלי נחיס לעמוד בזה אם ימחו בידם מליקח רבית. אבל לכתחלה כשיודע המלוה שיש לישראל שייכות בדבר אסור ללות ואין להקל בדבר כלל.

את אשר תמהת מה יש בין ידיעת לזה לידעת מלוה ואם אין ידיעה בתחלה יש צד בסוף מאי איכא למימר.

והנה כשמדקדק בדבר תמצא שלא כתבתי אלא על היתר המלוה הלוקח רבית ולא על היתר הלוה, אני כתבתי שאם נעשה המעשה בידעבד לא יוכלו בעלי נחיס לעמוד בזה אם ימחו בידם מליקח רבית. ודאי לכתחילה אסור ללוה ללות על ידי גוי וכן למלוה להלוות, ולפרש"י שיש לגוי שליחות לחומר וגם לר"י אם לא היה דעתו שילוה הגוי לעצמו ויחזור וילוה לישראל ועל משכון שיקנה אותו לגוי. אמנם אם לא ידע המלוה שלוה הגוי לצורך ישראל לא יאמין אחר כך לישראל אם יאמר לזרכי לזה הגוי, יאמר לו המלוה איני מאמינך לעשות עמך רשע ללות מישראל ברבית. ועדים לא יוכלו להעיד בדבר שאותן מעות עצמן [שנתן] לגוי חזר ונתן ללוה, שנוכל לומר שעכב לעצמו ומעומיו הלוה לו. הילכך אין בדינו כח לומר למלוה אל תקח רבית מן הגוי. וכן ראיתי כתוב בשם ריב"א⁹ ישראל שאמר לישראל וכו'. והמדקדק בתשובת ר"י ח"ל¹⁰ דמי לחומר דקמני סיפא דבריימא דהתם יודעין שניהם בדבר ומסכרין ישראל ליטול רבית הנא מכיסו של ישראל, ונראה

שם סי' נה. 6 ב"מ ע"א, ב ד"ה בשלמא וד"ה אדעתא. 7 יבמות לד, א. 8 צ"ל: דוקא היכא. 9 ראה לעיל סי' א חצרה. 2. 10 צ"ל: דלא דמי וכו'.

יא 1 ב"מ ע"א, ב. 2 תוס' ב"מ שם ד"ה כגון; פסקי הרא"ש ב"מ פ"ה סי' נד-נה; מרדכי ב"מ פ"ה סי' שלה. 3 גיטין כד, א. 4 ע"ן יומא מט, א. 5 מרדכי ב"מ פ"ה סי' שלה; פסקי הרא"ש

השכירות עד ק"ל זהוים לשנה, זה קיים לי. השיב ראובן זהו רבים ואין לך לקחת ממני רבים, לכשיגיע זמן פרעון שטר הסוב למוקד השנה אפרע לך מוכך או אפדה המשכונה ופגנה מהס מה שקבלת ממני בעונת השכירות.

תשובה רואה אני גדון זה שמעון לא הלוה לראובן כלום אלא כפי עליו שטר סוב של שמונה מאות זהוים לשמעון כדי שיהא שמעון בטוח שיפדה ראובן הסגר שקנה ממנו, וגם שמעון כשקנה הסגר מיד ראובן קנאו לדור ב ומסתמם שלא היה ראובן יכול לפדות את הסגר חייב עלמנו לשכור דירה לשמעון עד מאה ושלשים זהוים שידור זה חליפי הסגר שקנה ממנו, וכן עשה שכר לו סגר לדור ב. ואיני רואה כאן רבים כי לא הלוה לו כלום וגם לא נאל לשמעון שום דבר מראובן אלא שכר לו דירה במקום הסגר שהיה חייב לפדות לו.

נאם הכותב אשר בן הי"ד יחיאל זצ"ל

כא

וששאלת על בעלי היין שהלנו מעות לקהל כדי לעלות את ינם, כיון שהיין לא היה שוה למכור בעיר אלא המדה בשני פשוטין והקהל פקנו שימכרו בשלשה פשוטים ע"מ שילוו להם מעות. מאסר שנעלי היין יש להם שום הנאה בהלוואתם כל אגר נטר לי הו רבים ואסור. וכיון דבאסור נעשים אין במקנה שלהם ומרס שהמרימו עליהם כלום.

כב

ילמדני¹ אי ראובן שהוציא שטר סוב על שמעון, ושמעון טוען שהלוהו ברבים קנאה וכלל בשטר קרן ורבים יסד. ועידי השטר אינם יודעים מזה, אמנם אומרים שיבדו הדבר בעדים אחרים. גם יש פסק שחפוס וכמו ב שראובן נפרע משטר פלוני ומכל הפירות שהי' לו לקבל עד יום פלוני, ואינו שטר משכונה כמו שרגילין לפשות בפירות אלא שטר סוב גמור, הרי זה השטר מוכים שהלוהו ברבים. ועמה ירמי בכל הצדדין שבו, אם יבדלו בעדים אם יש לקנותו בקרן ורבים כמו שפסקו המוספות בפרקא קמא דבי"מ² דאפילו לרבנן אינו גובה הקרן, הואיל ואין הרבים מפורש ב. ואם יש לו להסדיר מה שגבה, ואם לא יבדלו כי אם על פי הפסק מה הדין, ואם יש לנכות מן הקרן כפי פרעון הפסק מי ישבע, כי אין מפורש בפסק דמי הפרעון אלא בפסק כמפורש לעיל, ואם הם פסולין לשפעה. שוב הוגד לי שבאו עדים שהלוהו שלש מאות זהוים בשבעים זהוים לשנה, אמנם ע"י שוכר כמו שרגילין אלא שכל זה לא הזכר בשטר. הודיעני הדין על שני פנים.

בבי"ק ובבי"מ (כ"י פרי"ט 420). וכן משמע בתוס' בי"מ ע"א, ב ד"ה שטר ובי"ק ל, ב ד"ה וחכמים, דהיינו שאין הרבית מפורשת בשטר וכלל הכל בסכום אחד אינו גובה כלל לכ"כ, כמו שטרי חוב מוקדמין דפסולין לגמרי שמא יגבה מהזמן הקודם. ראה ב"י ח"מ סי' נב.

יח

וששאלת גי שהוציא משכון לישראל ואומר של יהודי הוא, אם יש ב דנדע עברה להלואו ואפילו מדרך סקידות. יראה כפוז פרק הרבים¹ גבי מלוה ישראל מעותיו של גוי וכמו ב זה ישראל שאמר לגוי לזה לי מעות מישראל סבירך ומאי דיהבם בהו קרנא ורוסא עלי הוא, והמלוה אינו יודע שבביל ישראל הוא לזה אולם ולבסוף ידע המלוה שהרבים מוטל על ישראל ליתן, לפר"מ² שפירש דאין שלימות לגוי אפילו לחומר מותר ליטול הרבים מן הגוי, דישאל המלוה אין לו עם ישראל הלוה כלום דכל מה שהגוי עושה אינו עושה בשלימות ישראל הלוה אלא ישראל המלוה הוא המלוה לגוי והגוי סחור ומלוה לישראל ולפרש"י³ ור"מ⁴ שיש שלימות לגוי אסור כיון דיש שלימות לגוי נראה כאלו מלוה ישראל מיד ליד. ונראה לי דהא דנקט והמלוה אינו יודע שבביל ישראל הוא לזה אולם היינו לפרש"י ור"מ, דאע"ג דלא ידע אסור לעיני רבים כיון דיש שלימות לגוי. אבל לפירוש רבינו סם אפילו ידע שבביל ישראל הוא לזה מותר כיון דלא אסר אלא נטל ומן ביד. ורבינו יצחק כפי בהשונה⁵ להיתרא דאף אם סתמא לומר דאסור היכא דשויא שלי, לא מחזיקין לאינשי ברשיעי דנימא שליט שוייה אלא דעמו היה שיליה הגוי מישראל וסחור ולוה לו, ואפילו פירש בשני עדים שיהא שלוחו לא מחזיקין כולי האי. ולא דמי להא דקמחי בקיפא דבירימא, דהמס שניהם יודעין דבר ומסכין הישראל ליטול רבים הבא מכיסו של ישראל אבל הכא לא, וליכא אסורא לא לגבי לזה ולא לגבי מלוה. ומתוך דברי ר"י משמע דלא שרי אלא היכא דלא ידע המלוה שהמשכון של ישראל הוא אבל אם ידע אסור ליטול רבים.

יט

[התשובה נדפסה בכלל א, ה (המשופה השניה)].

כ

שאלה ילמדנו רבינו ראובן מכר סגרו לשמעון, ואוסה סגר הימה ממושכנת ביד לוי בשמונה מאות זהוים והיה לו לראובן לפדותה מממנו, ולפי שלא יכול לפדותה בשעת המכר סוק עליו שטר סוב לשמעון באותן שמונה מאות זהוים לזמן קנאו, וקבל עליו ראובן שכל זמן שיסעכב מלפדות המשכונה או מלפרוע השמונה מאות זהוים של הסוב [*באמנ'] שישכור סגר אחרת שימלנה זה שמעון לדור זה עד כדי מאה ושלשים זהוים לשנה. ועברו שמי שנים ופרע ראובן משלו שכירות אותה סגר שדר זה שמעון, ועכשו נשאר עד זמן פרעון שטר הסוב שנה אחת ואמר שמעון לראובן קבלת עליך לפדות המשכונה או לשכור לי סגר אחרת שאמלנה לדור זה ושפטרע

יח 1 ב"מ ע"א, ב. 2 תוס' בי"מ שם ד"ה כגון. וראה לעיל סי' יא. 3 ב"מ ע"א, ב ד"ה בשלמא וד"ה ארעא. 4 הובא בתוס' שם ד"ה כגון. 5 מרדכי בי"מ סי' שלח; פסקי תרא"ש שם סי' נה. כב 1 תשובה זו היא הפסק לתשובה שבכלל א, ו, ע"י"ש. 2 צ"ל:

חשובה כאשר כמנת כן הוא, אם יתברר הדבר בעדים שאלו המעות הכתובין בשטר הלווס נרצית אף לרצנן קונסין אותו ואינו גובה אף הקרן, מדמוקי רבי יוחנן³ הריא דשטרי טוב המוקדמין כרצנן וגורה שמה יגבה מומן ראשון, א"כ בשטר טוב נמי אם הקרן והרצית כלול ביחד ואין יוכר מתוך השטר שהוא רצית קנסו רצנן ולא יגבה כלום. והיינו כשצאו עדים והעידו שנכלל הרצית עם הקרן, אבל אם העידו עדים שהמעות הכתובים בשטר הם כולן קרן אלא שפסק בעל פה ליתן לו רצית לא קנסו רצנן, כיון שלא יוכל לגבות הרצית בזה השטר. הילכך אם יתברר בעדים כמה פרע לו רצית ינכה לו נפרעון מן הקרן ואם לא יתברר יגבה כל הקרן הכתוב בשטר. (והכתב) [*והפתק] שכתוב בו שראובן קבל משטר פלוני כל הפירות שהיה לו לקבל עד יום פלוני, אם הפתק הזה חמוס בעדים יחקרו אם יודעין העדים כמה פרע ינכו מן הקרן כדי הפרעון ואם אין העדים יודעין סכום הפרעון יחקרו אם יוכלו לידע סכום הפירות למדש. ואם לא יוכלו למקור, המלוה אומר מעט והלוה אומר הרבה הרי המלוה והלוה פסולין לעדות ולשבעה כיון שהעדים מעידים שפרע רצית, וחורה השבעה למחויב לה יגבה הקרן הכתוב בשטר, אלא שיגבה⁴ מה שהודה המלוה שקבל מן הפירות. ואם הפתק אינו חמוס בעדים אלא נכתב יד המלוה אינן נפסלים כיון שאין עדים על פרעון הרצית, ושבע המלוה כמה קבל מן הלוה וינכה לו מן הקרן. ומה שכתבת שהוגד לך שצאו עדים שהלוה ג' מאות זהובים בע' זהובים לשנה ועל ידי שוכר ולא הזכיר זה בשטר. אם עדים מעידים שנכלל זה הרצית עם הקרן בשטר אז אין גובה כלל בשטר זה ואפילו לרצנן כדפרישית, אבל אם אין מעידים שנכלל זה הרצית בשטר אז גובה כל מה שכתוב בשטר.

כג

עוד¹ ילמדי ראובן שטוען על שמעון משכנתי לך משכון נרצית קצוזה ועמה אני מבקש שתחזירהו לי בלא רצית. ושמעון משיב אמה אמרת לי שהיה ממושך לך מגוי נרצית ושהייתי לוקח רצית מכאן ואילך. הודיעני הדין עם מי, אם שמעון יש לו לישבע שהוא כדבריו הואיל והוא מוחזק במשכון, ואם הוא כן עדיין היאך יקח הרצית מראובן הואיל ואמר שלא היה של גוי.

תשובה ראוי הוא שישבע שמעון שהוא מוחזק במשכון שהוא כדבריו שאמר לו ראובן זה המשכון הוא של גוי והליתי לו מעות נרצית עליו ופן לי המעות וקח אמה הרצית מהיום והלאה. וא"ת היאך יקח רצית מראובן כיון שהוא עומד וזוחם שלי הוא המשכון, איני אומר שיקח מראובן לא קרן ולא רצית אלא ימכור המשכון ויהיו כל הדמים של שמעון הן רב

הן מעט. דהטעם לדברים הללו דכיון דנשבע שמעון שאמר לו ראובן המשכון של גוי הוא, הרי לא היה לראובן עליו אלא שבעד בעלמא וכשקבל המעות מיד שמעון פקע שעבדו מעל המשכון וכהו בו שמעון, והגוף של הגוי ומשועבד לשמעון, ולא נשאר לראובן במשכון כלום לא צדק ולא שבעד, כההיא דאמרין בפרק שור שנגס את הפרה² אמר רבא משכונו של ישראל צד גר ומת הגר וצא ישראל אחר והחזיק בו מוליחין אותו מידו מ"ט כיון דמית ליה גר פקע שיעבדיה, משכונו של גר צד ישראל ומת הגר וצא ישראל אחר והחזיק בו זה קניה כנגד מעותיו זה קניה השאר. אלמא שאין למלוה שום קניה וחיה במשכון אלא שיעבד כנגד מעותיו, וכשקבל משמעון מעותיו לא נשפיר לו במשכון כלום אלא כשיצא הגוי מהמשכון שלו ויפדנו יקבל ממנו הרצית, ואין לו דין ודברים עם ראובן ואפילו שזה המשכון אסף והוצים הכל של שמעון. ושלוס³.

אשר בה"ר יחיאל ז"ל

כד

עוד ילמדי ראובן שנתן מעות לאשת שמעון להחמק מהם ואמר לה השתדלי בהם כשנלך. הלווחם ללי נרצית קצוזה ונתן לה י"א זהובים לריוח ונתנתם לראובן. ועמה אומר לי נרצית קצוזה הלווחתי והי"א זהובים שנתתי לך היו רצית קצוזה אנכה מן הקרן, והיא מודה לדבריו. וראובן טוען את נתתיים לי נצורת ריוח והקרן מחזיר לי משלם.

תשובה אם ראובן יודע שהי"א זהובים היה רצית קצוזה ינכה מן הקרן אבל אם הוא אינו יודע ואשת שמעון כשנתנה לראובן אמרה לו ריוח הן, [*אם ירצה לראובן] לא יאמין לה לדבריה אחרונים אלא יאמר לה נצורת ריוח קבלתיים, ואם את עושה עצמך רשעה שלקחת רצית קצוזה מישראל איני מאמיך בזה אף עם שבעה.

כה

עוד¹ ילמדי ראובן צא עם גוי לשמעון להלוות לו על משכונו וכן עשה, ואמר הגוי לשמעון מן המשכון לראובן למכור והוא יפן לך מעותיך. ושוב נתן ראובן לשמעון הקרן והריוח בעבור הגוי, מה משש אסור יש בזה הואיל והישראל הלוה מעותיו לגוי. אמנם אם ראובן עכב המעות צדו ומן גדול אחר מכירת המשכון ושמעון מוצע ריוח עד שיצא מעותיו לידו, והגוי אינו רוצה ליתן יותר אלא עד שעת מכירה בענין שראובן נרצף ליתן המותר, אם שמעון יכול ליקחנו נחיתר כי אמר לגוי כשנתן המשכון לראובן דע כי אקח רצית עד שיצאו מעותי לידו, אלא שראובן פשע ונרצף ליפנס במקום הגוי. ואם הוא אסור לאם נרצף ראובן לברר או לישבע מתי מכרו.

מט, ב. 3 בכ"י: ושלום אבך אשר זכר (א. שם).
כה 1 נכפלה למעלה בסוף סי' יא.

3 ב"מ עב, א. 4 צ"ל שינכה.
כג 1 שאלה זו היא המשך השאלה שבכלל סב, ה (א. ע' 21). 2 ב"ק

שהמשכון הוא שלו להפקיע הרבים, אפילו אם הוא אי משפטי הלוה שהכל מכירין שהוא שלו, שמה מממנו דסקו מכרו לגוי. ואין הדבר יכול להפגור שהמשכון היה של ישראל בעשה שמשכנו הגוי ואם ירצה המלוה לא יאמין ללוה צמה שאומר שהמשכון הוא שלו.

אשר בן הי"ד יחיאל זצ"ל

כז

עוד ילמדי המלוה לחברו על המשכון והחליטו אם לא יפרע לזמן פלוני, אי היו אסמכתא או לא. כי הרמב"ן¹ כתב דקנה והביא רביה מן הפוספסא² המלוה את סבירו על המשכון ואמר לו אם לא אסן לך מכאן ועד יום פלוני אין לי צורך כלום, הגיע הזמן ולא נתן הגיעו משכון צין רע צין יפה. ופירש הוא הטעם כי מפני שבעל סוד קונה משכון מטלטלין ומעכשיו כדרכי יצחק³ לפיכך כל הנאמרים שהם ממזין עליהם קיימין, מה שאין כן בהלוהו על שדהו שאינו כמוכרו לו מעכשיו שאין אדם עשוי למכור קרקעותיו ע"כ. ומה שהביא הא דרבי יצחק אינו נראה לי דרבי יצחק לא אמר אלא שלא בשעת הלוואה, והמלוה על המשכון בשעת הלוואה משמע כדאימא בס"פ האומנין⁴. ומה שמירץ ר"י⁵ על מה שהביא ציטין⁶ הא דרבי יצחק על מחני דהמלוה על המשכון אינו משמט, הך תירוץ לא שייך הכא. ורבינו מאיר בן הר"ר צרוך פסק⁷ דנמשכון שייך אסמכתא מההיא⁸ דהטמן ערסן ומההיא⁹ דגבי מהאי סמרא ומהמשליש שטרו¹⁰. ובעל העיטור¹¹ הביא הפוספסא¹² וכל הני ולא הקשה אהדדי, והודיעני דעתך צבירור. ואף אם שייך אסמכתא במשכון, המלוה על המשכון או המוכר ספורה וסן לו משכון והסנה עמו אם לא יפרע לזמן פלוני שיגבה כדי דמיו מן המשכון והמוסר יהא מתנה מעכשיו, אם הועיל או גם זה אסמכתא כי דעמו היה לפרוע ולא גמר ומקני.

תשובה מה שכתב הרמב"ן דקנה והביא רביה מן הפוספסא ופירש הטעם משום דבעל סוד קונה משכון מטלטלין ומעכשיו כדרכי יצחק, אין דבריו נראין לי מטעם שכתבם דרבי יצחק לא אמר אלא שלא בשעת הלוואה. ואפילו אי איירי ר' יצחק אף בשעת הלוואה מ"מ לא קנאו להיות שלו אלא להיות עליו כשומר שכר כמו שפירש ר"י¹³ נמצא הסנאי שהוא מתנה שיהא שלו היו אסמכתא. אלא ודאי אסמכתא היו ויכול הלוה לפדותו אם ירצה, כמו שכתב רבינו מאיר דשייך אסמכתא במשכון מההיא דנותן ערסן וגבי

זשובה איני רוצה בכלן איסור תכלה וסוף, כיון שהגוי היה שם בשעת הלוואה המעות אין לו לשמעון עסק גם ראובן כלום. ואם ראובן עכב המעות של הגוי בידו ולא נתן! שמעון למה לא יקח שמעון רבים מן הגוי. ואם הגוי יוכף אם ראובן לפרוע את הרבים בשבילו מממנו שעכב מעותיו מאי נפקא ליה מיניה לשמעון ביה, אין לו עסק עם ראובן כלל.

כו

עוד ילמדנו ראובן שהלוה מעות על ידי שמעון ואמר לו שהן לצורך גוי וכן היה הענין, גוי היה לו ליקח מס ולא היה מוכן ואמר לשמעון להמציא לו מעות מיד ויניח לו מהם כך וכך, והלך ולקח אותם צרימם. אם יחא כמו לצורך גוי ומוסר כמו שכתבם¹ שיהו המעות באסריוס ראובן עד שיצאו ליד גוי, או נאמר קנאם הוא בשמות ונמצא שהלוה לצורך עצמו. אמנם גוי שהביא משכונות אלא שצא עמו שליט שמעון ואמר הגוי לשליט למנות המעות ומנאם ונתנם לגוי והולכים, ועל זה איני שואל גוי שהביא משכון לישראל ואמר לו מן המעות לישראל זה שצא עמי או לאמר שלא צא עמו אם יש איסור מנד שליחות.

תשובה אם הגוי הניח מקצת המעות לשמעון כדי שיקחם לו הרי שמעון הוא הלוה, ואם יודע ראובן זה לא היה לו להלוותם אעפ"י שצדיתר ע"י גוי עשה. ואם לזה אותם בשם הגוי אז הוא מותר שיהא באסריוסו המעות והמשכון עד שיצאו ליד הגוי.

[*ואשר שאלת גוי שמשכן לישראל צרימם והיה סובר שהמשכון של גוי ונדע שהיה של ישראל, אם מותר ליקח רבים מן הגוי.

תשובה לפי דברי ר"ם² שאין שליחות לגוי אפילו לסומרא מוסר, כיון דאין לגוי שליחות הרי אין הגוי עושה שליחות של ישראל אלא לזה המעות לעצמו וסחר ולהוה לישראל. אפילו לר"י³ שפי' שיש שליחות לגוי לסומרא היה מחירו דהא דאמרין דיש שליחות לגוי לסומרא הי"מ היכא דידעינן דעשאו שליט, אבל ישראל שנתן משכון לגוי ללוה עליו מעות צרימם לא מחזיקין ליה לישראל הלוה צרע שעשאו שליט לגוי ללוה לו מעות מישראל צרימם שהלוה עבר בלא חשין, אלא אמרינן שהקנה המשכון לגוי להיות שלו והגוי קנה משכון שהגבהה או במשיכה, וילוה הגוי המעות לעצמו ויסור וילוה לישראל כדי שלא (היה לו) [יהי איסור לא] ללוה ולא למלוה. ועוד איני אומר דלא שייך למימר ואס"כ נדע

מהר"ם דפוס לבוב סי' שנו, דפוס קרימתה סי' לז דפוס פראג סי' קל.
 8 ב"מ מח, ב. 9 שם סו, ב. 10 ב"ב קסח, א. 11 ח"א אה ת'
 תנאי, ד"ה אחד עשר (מהר"ר רמ"י דף לט, א). 12 ב"מ פ"א יז.
 13 צ"ח תוס' גיטין לו, א ד"ה שאני, בסופו.

כו 1 לציל סי' יב. 2 תוס' ב"מ צא, ב ד"ה כגון. 3 שם ד"ה בשלמא וד"ה אדעתא.
 כז 1 ב"מ מז, ב ד"ה רב יהודה. 2 ב"מ פ"א יז. 3 ב"מ פב, א.
 4 שם. 5 צ"ח תוס' גיטין לו, א ד"ה שאני. 6 לו, א. 7 שו"ת

מההוא חמרא והמשליש שטרו. והיה דמוספתא איכא למימר דאחיא כרבי יוסי דאמר אסמכתא קניא, אי נמי הא דקתני בסוף הגיעו היינו לענין זה שאין המלוה יכול לחזור בו דפטר וקבל בתורת פירעון, אבל לגבי ליה היה אסמכתא אם ירצה לפדותו ולהסמיכו על דבריו נחזון והיה דעתו לפדותו. ולישנא דהגיעו משמע דאמלוה דוקא קאי כמו¹⁴ נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו. ומה שכתבתי אף אם שייך אסמכתא במשכון המלוה על המשכון או המוכר קמורה וכו' אי היה אסמכתא או לא, פשיטא דהוי טפי אסמכתא כיון שהזכיר מותר, כמו¹⁵ אם אוזר ולא אעביד אשלים אלפא וזי.

[*שאלה¹⁶ ראוין שאמר ליהודא הלויני מעות ברביית על אלו משכונות שהם של גוי והלוהו. לאחר זמן בא ראוין ואמר שהוא שלו, ויהודא אומר איני מאמיין ולא אתן לך המשכונות עד שיבא הגוי ויתן לי הקרן והרביית, הדין עם מי.]

תשובה ישראל שהלוה מעות לגוי על משכון מותר שייך אלל ישראל אחר ואמר לו הלויני מעות לגוי על המשכון אקח הרביית עד היום הזה ואם תקח הרביית מהיום והלאה. בלשון זה מותר, וכל הרביית שיתן הגוי לישראל השני הוא מותר, אבל בלי זה הלויני מעות ברביית על אלו משכונות שהם של גוי ודאי רביית קלוזה היא, שהרי ק"ץ עמו רביית בין אם יתן הגוי רביית בין אם לא יתן הגוי, מה לי אם היה המשכון של גוי מאחר שהישראל ק"ץ לו רביית.

נאם הכותב אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל

בח

ששאלת ראוין שמשכנו לו משכון ברביית והונרך למעות ומשכנו ראוין לשמעון ע"י גוי ובשעת פדיית המשכון אמר ראוין לשמעון שלי הוא המשכון אל מטול ממנו רביית, אם מותר ליטול ממנו או לא.

מה שאתה קורא ע"י גוי אם אמר ראוין לשמעון הלויני מעות ברביית ואשלח לך המשכון ע"י גוי והגוי יבא לו המעות, מחזלת רשעים היא ולא יקח רביית כלל. אבל אם גוי הביא משכון לישראל והלוהו עליו ולא ידע המלוה שהמשכון של ישראל ושוב בא ישראל ואמר המשכון שלי הוא ושלתיו ביד הגוי למשכנו, לא יאבה לו ולא ישמע אליו אלא יקח מהגוי כל הרביית משלם ואין לו עסק עם היהודי כלל.

אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל

14 כתובות נח, א. 15 בי"מ קד, ב. 16 נכפלה להלן סי' לב בתשובה המחודשת. הבי"ח כתב שהבי"י לא ראה תשובה זו, עיי"ש בטור ז"ר סי' קסח ד"ה וא"א התיר במשכון, ולפי הבנת הבי"י אין זו רביית קצוצה.

כט

וששאלת גוי שלוה מעות ברביית מישראל ובשעת פדיית המשכון בא ישראל ואמר שלי הוא המשכון, אם מותר לקחת רביית או לא. אם רוצה לעשות מדת חסידות ולהאמין לו הרשות צדו אבל משורת הדין אינו מחוייב להאמינו ויקח הרביית מן הגוי שהלוהו.

ל

ילמדנו רבינו ראוין נתן לשמעון מדות של חטה לתת לו בהן קמח, ונתן לו עם החטה המעות כפי שהיה מנהג בעיר להחליף חטה בקמח. והתנו ביניהם לתת לו הקמח חצי מדה בכל שבע, ונתן לו שמי מדות ולא רצה לתת לו יותר. ועבר עליו חדש אחד שלא נתן והשער עומד בעיניו, ולאחר החדש נתיקר השער מפני שיבש הנהר. ועכשיו חוצע ראוין לשמעון שיתן לו הקמח ושמעון טוען שאין לו לתת לו אלא החטה והמעות שקבל ממנו כי זאת מכת מדינה היא.

תשובה יוצא הנהר מכת מדינה היא ואין חייב לתת לו עמה קמח אלא חטה והמעות שקבל. אבל קמח שנחייב לו בעוד שהשער עמד בעין חייב ליתן לו, ואין כאן משום ליה סאה בסאה¹ כי דרך מקח היה ולא דרך הלואה. ועוד מי שמוכר קמח מרזו אללו קמח מדיר.

נאם הכותב אשר בן הרב רבי יחיאל ז"ל

לא

ומה ששאלת ישראל שאמר לחברו הלוה מעות על משכון זה שהוא של גוי ולזורך גוי, ואחר כך אמר שלי הוא או של ישראל אחר הוא.

על זה כתב ריב"א¹ שיאמר לו לדברך הראשונים איני מאמין ולא לדברך האחרונים כי לדברך האחרונים אתה עושה עצמך רשע לעבור על לא תשיך ואיני מאמין שאתה רשע. אבל לא יקבל המעות מיד ישראל מאחר שהמשכון שלו, אף ע"פ שלמלוה אין איסור בדבר שהרי אינו מאמין לו, מכל מקום לפי דברי הלוה עושה עברה הלוה שהוא נותן רביית לישראל ועובר המלוה על ולפני עור לא תתן מכשול², אלא יאמר ללוה אתה אמרת מחזלה שהיה של גוי יבא הגוי ויפדה משכונו כי אין לי עסק עמך. אבל תחלה ההלואה נרץ לדקדק שלא תהיה באיסור כי גוי שנתן משכונו לישראל ואמר לו לך ולוה לי מעות מישראל ברביית אסור, דאין שלימות לגוי נמצא שהשלים הוא הלוה מישראל וחוזר ומלוה לגוי. ואין היסור בדבר אלא שיאמר

ל 1 בי"מ עה, א. לא 1 הובא במדרכי בי"מ פ"ח סי' שלז; רבינו ירוחם, מ"ש, נתיב ח חלק ו; לעיל סי' ג. 2 וקרא יט, יד.

המלוה לשלוח אתה תהיה שלוחי להביא המשכון מיד גוי באחריותי, נמצא בשליחות ישראל הוא מלוה לגוי ברבית. ואם לא עשה כן אסור ליקח הרבית.

נאם הכותב אשר בן הרב רבי יחיאל זצ"ל³

לב

ומה ששאלת ישראל שצא לישראל ואמר הלוי מעות ברבית על משכון זה שהוא של גוי ולבסוף נודע שהוא של ישראל.

דע כי הלוואה זו תחלמה באיסור היתה כיון שהישראל הביא המשכון מיד הגוי לחברו וקבל המעות מיד חברו ונתן לגוי הי' אחריות המשכון על השלית, שאם נאבד המשכון מיד השלית היה הגוי חחר על השלית. וכיון שאחריות המשכון והמעות הם על השלית נמצא שהשלית הוא הלוה מחברו וחחר ומלוה לגוי והוא רבית קלוזה. וכשהייתי באשכנז והיה ישראל צא אלי להלוות מעות לגוי על משכון הייתי אומר לישראל אתה תהיה שלוחי להביא המשכון מיד הגוי באחריותי ולהוליך לו המעות על אחריותי, וכן בשעת פדיה תהיה שלוחי לקבל המעות מיד הגוי והיו באחריותי משבאו לידך, וכן תהיה שלוחי להחזיר לו המשכון והיה באחריותי עד שיבאו לידו. וכשלא הייתי מאמין לשלוחי הייתי גומר כך בלבי ולא הייתי אומר לשלוחי דבר. ובענין אחר אין היתר להלות מעות לגוי על ידי שליח. ואם עשה כך מתחלה ובשעת פדיה אמר

הישראל לא אמרתי לך אמת תחלה אלא המשכון שלי הוא, יאמר לו חברו לדברין הראשונים אני מאמין ולא לדברין האחרונים כי לדברין האחרונים רשע אתה ואין אני רוצה להחזיקן ברשע, אבל מושש אני לדברין ואיני רוצה לקבל מידך המעות ולא ליטן לך המשכון עד שיבא הגוי שאמרתי ויתן לי המעות ואחזיר לו המשכון.

[*שאלה¹ ראוין שאמר ליהודה הלוי מעות ברבית על אלו משכונות שהם של גוי והלוהו. ולאחר זמן צא ראוין ואמר המשכונות הם שלי ומחמת דומק אמרתי שהם של גוי, ויהודה אומר אני מאמינך ולא אתן לך המשכונות עד שיבא הגוי ויתן קרן עם רבית, הדין עם מי.

תשובה ישראל שהלוה לגוי על משכון ונלאחר זמן אמר הישראל לישראל אחר הלוי מעות לגוי על משכון זה, תן לי המעות וכשיפדה הגוי המשכון אקח הרבית שעלה עליו עד היום הזה ואתה תקח הרבית מהיום והלאה, בלשון זה מותר, וכל הרבית שיתן הגוי לישראל השני הוא מותר. אבל בלשון זה הלוי מעות ברבית על אלו משכונות של גוי ודאי רבית קלוזה היא זו שהרי קנץ זה הרבית בין אם יתן הגוי הרבית בין אם לא יתן. מה לי אם היו המשכונות של גוי מאחר שישראל יתן לו הרבית קלוזה.

נאם הכותב אשר בה"ר יחיאל זצ"ל

נשלמו השאלות ותשובות. תהלה לאל רוכב ערבות

3 בכ"י גוסף כאן: "אנו עדים חתומי מטה הכרנו חתימת מורנו הרא"ש בזאת התשובה, יעקב בן שמואל נ"ע, יוסף ברי' יוסף [אבן

נחמיאש] (א. ע' 40) לב ו נכפלה לעיל סס"ז כז, התשובה המחודשת. עיי"ש.

תשובה: יראה דבר זה צריך דקדוק, דפי' הזהב (ב"מ נ, ב) אמרין בעי רבי זירא יש אתנאה לשכיחות או אין אתנאה לשכיחות, ומסיק יש אתנאה משום דלא כתיב וכי תמכרו ממכר לעולם אלא תמכרו ממכר ושכיחות ליומי ממכר הוא. וכתבו שם התוס' דדוקא לגבי אתנאה ריבויא קרא אבל בעלמא שכיחות לא ממכר ליומי חשיב ליה, והביאו ראיה מפ"ק דע"ז ולא לבית דירה אמרו, וגם מהא דתניא ישראל ששכר פרה לכהן לא יאכילנה כרשיני תרומה. וא"כ הואיל ואין התגורה קנדה לו לא מצי לקדש בו דבעי קידושין משלו. אמנם מצאתי שהעתיק אחד מהגדולים² בשם מהרי"ח ז"ל ח"ל: אדם שקדש אשה בסוס ותחרט והביא עדים שהסוס שכור הוא, והשיבו רבותינו דלא הוו קידושין כיון שסבורה היתה שהסוס היה שלו לגמרי ע"ל. משמע בפשיטות דאלו ידעה ששכור היתה מקודשת, והיינו טעמא ע"כ משום דשכיחות קניא אפי' בעלמא, והכי משמע נמי במדרכי פ' הוזהב³ בהוא דלעיל דלא מפלגינן בין אתנאה לשאר מילי לענין שכיחות דיומי ממכר הוא דמייתי ראיה מאונאה אשאר מילי ע"ש. וכן באשירי פרק שור שנבנה את הפרה⁴ משמע דבשאר מילי נמי אמרין שכיחות ליומי ממכר הוא, לענין אם השכיר ביתו אינו יכול לאוסרו על חבירו אמנם יש לדחות ראיה משם⁵ ע"ש.

וא"ת נהי נמי דתגורה היתה קנדה לו כל ימי שכיחות מ"מ הא לא נתנה לה לגמרי אלא על מנת שתלך בה שנים או שלשה פעמים במחולות ותחזירנה לו, והו"ל כמו מתנה על מנת להחזיר דלא שמייה מתנה לענין קירושין. והואיל דאין האשה נקנית בחליפין כדאיתא בהדיא בגמרא פ' קמא דקידושין (ג, א). וי"ל דהכא יש מתנה גמורה אותה הנאה שהיא מתקשטת בה במחולות, והיא הנאה חשיב ליה טפי מפרוטה, דפרוטה רבר מועט הוא לפי שיעור מטבעות שלנו אינה מגעת כלל לחצי מחצה וי"נער, והיא הנאה נתן לה לגמרי ובהנאה בעלמא נתקדשה האשה, כרתניא הרי את מקודשת על מנת שאדבר עליך לשלטון אם יש באותה הנאה שיה פרוטה הרי היא מקודשת. וכה"ג כתב אשירי פ' קמא⁶ לענין טבעת שאולה שהיא שאולה עד זמן ידוע ותנה לו רשות להשאילה, למחר קדש בה אשה והחזיעה שהיא שאולה בידו, ואמר לה שהיא מקדש אותה בהיא הנאה שתתקשט בה עד זמן שאילתו, שמין אם יש באותה הנאה שיה פרוטה הרי היא מקודשת ע"כ.

וא"ת הא כתב דצריך להחזיע לה שהיא שאולה בידו, ובבב"ד לא החזיע לה מיד. י"ל כיון דלא בקשה ממנו רק שישאלנה לה שתלך בהם במחולות שנים או שלשה פעמים לא היה צריך להחזיעה שהיא שאולה,

דבלה"כ נמי לא נתרצית להתקדש בשביל שתהא התגורה שלה אלא בשביל הנאות הקשוט⁷. והא דכתב אשירי דצריך להחזיע לה שהיא שאולה היינו לאפוקי שאינו שלו שלא תהא סבורה שנתן לחלוטין⁸ וק"ל. והא דכתב אשירי נתנו לו רשות להשאילה לאחור וכו', היה נראה לומר דאין דעת האשירי שאם לא נתנו לו רשות להשאילו שאינה מקודשת אפילו בדיעבד, דהא איהו גופיה פסק פ' המפקד⁹ בשם רב אלפס אע"ג דאמרין בגיטין אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר, היינו לכתחילה אבל אם עשה לא מיקרי גולן בהכי הואיל ומסרה לבן דעת. וכיון דלא מיקרי גולן בהכי הואיל ומסרה לבן דעת א"כ הרי קידשה באותה הנאת קישוט שיש לה בה שלכן שכרה. ואשירי דנקט זה הלשון שנתנו לו רשות רוצה לומר דבענין זה שרי אפילו לכתחילה לקדש בה, וקאי אתחלת דבריו התם דכתב שראה באשכנז שהיו רגילין לקדש בטבעת שאולה, דקדק למצוא רגלים לדבר אמאי הוה נהוג הכי לכתחילה.

אמנם בפסקי מהרי"ח פ' קמא דקידושין¹⁰ מצאתי השואל חפץ וקדש בו נראה דאינה מקודשת דאינה שלו וצריכין להחזיר, א"כ לאו מדי יתיב לה מיהו אם קדשה בהנאה שתשתמש בה כל זמן שאילתה צ"ע אם מקודשת דקיי"ל אין השואל וכו', ע"כ. משמע דמסתפק אפילו בדיעבד מטעם דאין רשאי להשאיל. ומהאי טעמא דכתב רמקודשת היא בהנאת קישוט, א"כ לפ"ז אפילו לדברי תוספות דשכיחות לא קניא דרק לענין אתנאה אחרבי, מ"מ בב"ד הואיל ולא נתנו לה רק להתקשט בה והיא לא קבלה רק על דעת כן כי איכא שוה פרוטה בהיא הנאה מקודשת. אך תמהתי הרבה מדברי אשירי דלעיל מתחילת דבריו כמו שהעתיקתי לעיל דאם קידש בטבעת שאולה והחזיעה לה שאינה מקודשת אלא בהנאת קישוט כל ימי שאילתה רמקודשת אם יש שוה פרוטה באותה הנאה, והאריך אחר כך וחילק בכמה גוונא בדין טבעת שאולה ובסוף דבריו כתב כללא דמילתא על כל החילוקים דלעיל, והך גוונא דאם קדש בהנאת קישוט לא הזכיר בהנך כללי. גם בסימני אשירי¹¹ בהיא דכתב כתב והזכיר כל החילוקים וגוונא דכתב אשירי גדול, והך גוונא לא כתב והזכיר. ונראין הדברים דלאו אליבא דהילכתא כתב אשירי בתחילה להך גוונא, ואפשר הוא דמסתפקא ליה. אך המדקדק בדברי אשירי ימצא לו דבלא שום גמגום כתב בתחילה דקידושין גמורין הן אם קדשה בהנאת קישוט אם יש בה שוה פרוטה, וקשה הדבר לסתור דבריו

הראשונים מולא נקטינהו בכללא הגדה:
בתראה ולכל הפחות ספק קידושין
יש כאן להצריך גט*12).

סי' ר': 1. דיה הא. 2. פכ"א מאיסורב הלכי ל"א. 3. בי"מ סי' שיה. 4. ב"ק פ"ה ט"ס י'. 5. בעיקר הספק אי איכא שכיחות ליומא לענין ע"י ב"ש (סי' כ"ח סקמ"ט) ואב"מ (סקמ"ב) משי"כ בזה וע"י מהרי"י מינן (סי' מ"ט). 6. קדושין פ"א סי' כ'. 7. וכ"מ בתשרי הרא"ש (כלל ל"ה סי' ח') וע"י ט"ז (סקל"ח). נוע"י רשב"א ח"א סי' אלף רמ"א וריב"ש סי' ק"ע. 8. ע"י ט"ז (סקל"ז) משי"כ בזה והביא מפקסי מהר"ם שנסתפק בזה, וע"י ד"מ (סק"א). וע"י דבר ריב"ז (סי' י') ותשרי עין יצחק (אבהע"ז ח"א סי' נ"א). 9. בי"מ פ"ג סי' ר'. 10. ל"ח ו' ב'. 11. קיצור פסקי הרא"ש קדושין ס"ם. 12. רמ"א (סי' כ"ח ס"ט). 13. סי' כ"ח.

ג ישראל שלה מעות מן הגוי וכו'. נריתא ס' (ע'א): אפילו העמידו אצל הגוי עד שיטול ריתן ביד וכו'. מפורש ס' ס' לוקמתא דרב פפא ומפורש ס' דלי אמר ליה גוי הניחא ע"ג קרקע והפטר וכו' ישראל שני ונטלם משם דמותר כיון שלא בלא מיד ישראל ישראל וכל שכן דלמך ליה הפטר וכדליתא התם ושם נתבאר הטעם: ד גר שלה מעות מישראל וכו'. נריתא ס' : ואם העמידו אצל ישראל וכו'. זה מחלוקת בין המפרשים ז"ל ויש מי שכתב דלוקמתא דרב פפא דלעיל כל זמן שלא נטל ישראל ונתן ביד מותר לפי שאין שליחות לגוי אפילו לחומרט וכן נראה מן הירושלמי (ה"ב) אכל ר"ח ורבנו אלפס ורש"י ז"ל כתבו שיש שליחות לגוי לחומרט וכל זמן שנתן מדעת ישראל ה"ז אסור. וזהו דעת רבינו. ומ"מ מ"ש שהוא ריבית קצוצה ע"פ"ש שלא נטל ישראל ונתן ביד חלקו עליו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ולאמרו דוקא דלמחלה הוא דלמסור ואין מוזילין אותו מן הלוה אבל אם עבר מלוה וגבה אין מוזילין ממנו, דלך עדיף מאדק ריבית (פ"ד סה"י ופ"ו סה"ט), שבה מן התורה אין שליחות לגוי ולוה דבריהם ז"ל :

ג ישראל שלה מעות מן הגוי ברבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לגוי הרי זו רבית קצוצה אפילו העמידו אצל הגוי עד שיטול הגוי מעותיו ויחזור [ד] ויתנם ביד ישראל האחר : ד גוי [ה] שלה מעות מישראל ברבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לישראל הרי זה מותר. [ו] ואם העמידו אצל ישראל אע"פ שנתן הגוי המעות בידו הואיל ומדעת ישראל נתן רבית קצוצה :

מקורות וציטוטים
במשנה למלך ד"ה עור כתב ולענין הקראים, דהרמב"ם בפי' מתב"י וכו' וזה תימיה וכן הפי' הש"ך פ"ק ו' וע"י נבוכי"ב ס' ט"ג חמ"ט נפיש"ט דפוס נפשוני על הגיון כמון חז"ל אבל מי שנוהג בלאו המורשט וגדלו עליה הרי הם כמו הלוגים ודינם כיון פטור ששכר לבן הגויים, שכל מה ששכר שגגה כמו שביארנו אבל המחשבה הראשונה הוא מלך ולא שגג עכ"ל הגהה וכן פ"ו הכפ"ט בה"ל המר"ט ל"ד הרמב"ם נפיש"ט נפיש"ט :

ה"ב. שו"ע רמ"י קמח. במ"מ, ומפורש שם רבינו השמיעו וע"י פטר המפתח :

ה"ד. שו"ע ס' פ"ו. במ"מ, ויש מי שכתב וכו' וכו' מן הירושלמי ע"י בנתב"ן ורשב"א נאור הר"ה מירוש' לר"ח, וחסו לגירסתם בירושלמי אבל לגירסתו מורנה י"ל ליה שם לרבינו ורש"י ושו"ע (מרה"ט, וע"י בהג"ט). שם, אין שליחות לגוי ע"י שוה"י רפ"ב. הגמ"י (פ"ו ו'), פמ"ג דמ"ג ע"ט.

שם, וכן פ"ו וכו' ראב"ד"ה לטוב בלאו"י פ"ט ה'.

שם, אמנם רא"ם וכו' ועוד ונב"א בנפ"ט פ"ט מרדכי ו"ד פ"ה ח בנר' ד' הגמ"י, וע"י בהג"ט :

לחם משנה

ד מ' ב' הואיל ומדעת ישראל נתן ריבית קצוצה. קשה על זה דבגמרא דף ע"א אמרו יש שליחות לגוי לחומרט. ולשון לחומרט משמע דרבנן החמירו. ואולי י"ל דרבינו ז"ל סבור דהוי ריבית קצוצה מפני מ"ש התוס' ז"ל שם שהרי נעשה ישראל שני שחוהו של ראשון

לקבל חובו מיד גוי, ומה שאמ' בגמרא לחומרט ה"ק לע"ג דסברא זו אינה כל כך ברורה דיש לדחותה כמו שדחאה התוס' ז"ל מ"מ החמירו רבנן ועשאוהו ריבית קצוצה מספק :

משנה למלך

אחו דכרי רבינו דבמס' חולין כפשתן דהמס' מיירי כשלא ראו לחזור לאיתן התורה ומש"ה מותר להרגן ולפ"ז מותר להלוותן ברבית וכ"פ הרדב"ם בנשואותיו סימן י"ב [נדפוס' אלף ע"ו] :

אחו דכרי רבינו דבמס' חולין כפשתן דהמס' מיירי כשלא ראו לחזור לאיתן התורה ומש"ה מותר להרגן ולפ"ז מותר להלוותן ברבית וכ"פ הרדב"ם בנשואותיו סימן י"ב [נדפוס' אלף ע"ו] :

עוד כתב מרן ולענין הכותמים בהדוא אמרו בירושלמי (פ"ו פ"ה ה"ד) שומרי הללוותן ברבית דלפי שקלקלו מעשיהם חשיב להו כישאל משומד ע"כ. משמע מדבריו דללוות מהם ברבית אסור כמו משומד וזה תימה שהרי בעצמה הביא ברייתא (ממנח כוליס פ"ט) דקתני מלוין אותם ולוין מהם ברבית וא"כ הו דקתני בירושלמי כותמי דקסרי מותר להלוותן ברבית לאו דוקא להלוותן דה"ה דללוות מהן נמי שרי. אי"ס דאפשר דהיה בירושלמי מיירי קודם שגזרו עליהם לעשות אי"ס גמורים אלא שיש להם דין משומדים וליתך דמסכת כותמים מיירי לאחר הגזירה ששאלום כגוים גמורים וכדליתא בפ"ק דחולין (ו.) ולפי זה מותר ללוות מהם ברבית וז"ל :

עוד כתב מרן ולענין הקראים נ"ל דלהרמב"ם בפ"י מתני' קמיתא דחולין דחשיב להו כתיבתו ששכר בין הגוים אין להם דין משומדים ואסור להלוותם ברבית ע"כ. וזה תימה שהרי מדברי רבינו שם נראה שיש להם דין מינין גמורים ומותר להרגן היום בזמן הגלות אע"פ שאין בו דיני נפשות. אשר ע"כ נ"ל שפעות הוא שנטל כספרים ועיקר ראיית מרן הוא ממ"ש רבינו בפ"ג מהלכות ממרים (ה"ג) ז"ל אבל בני התעוים האלה ובני בניהם שהיהו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם ועדת הרי הוא כתיבוק ששכר בנייהם וגדלוהו כו' כך אלו שאמרנו האוחזים בדברי אבותם קראים שטעו לפיכך ראו להחזיר בתשובה ולמאכן בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה ע"כ.

עוד כתב מרן ולענין הקראים נ"ל דלהרמב"ם בפ"י מתני' קמיתא דחולין דחשיב להו כתיבתו ששכר בין הגוים אין להם דין משומדים ואסור להלוותם ברבית ע"כ. וזה תימה שהרי מדברי רבינו שם נראה שיש להם דין מינין גמורים ומותר להרגן היום בזמן הגלות אע"פ שאין בו דיני נפשות. אשר ע"כ נ"ל שפעות הוא שנטל כספרים ועיקר ראיית מרן הוא ממ"ש רבינו בפ"ג מהלכות ממרים (ה"ג) ז"ל אבל בני התעוים האלה ובני בניהם שהיהו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם ועדת הרי הוא כתיבוק ששכר בנייהם וגדלוהו כו' כך אלו שאמרנו האוחזים בדברי אבותם קראים שטעו לפיכך ראו להחזיר בתשובה ולמאכן בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה ע"כ.

עוד כתב מרן ולענין הקראים נ"ל דלהרמב"ם בפ"י מתני' קמיתא דחולין דחשיב להו כתיבתו ששכר בין הגוים אין להם דין משומדים ואסור להלוותם ברבית ע"כ. וזה תימה שהרי מדברי רבינו שם נראה שיש להם דין מינין גמורים ומותר להרגן היום בזמן הגלות אע"פ שאין בו דיני נפשות. אשר ע"כ נ"ל שפעות הוא שנטל כספרים ועיקר ראיית מרן הוא ממ"ש רבינו בפ"ג מהלכות ממרים (ה"ג) ז"ל אבל בני התעוים האלה ובני בניהם שהיהו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם ועדת הרי הוא כתיבוק ששכר בנייהם וגדלוהו כו' כך אלו שאמרנו האוחזים בדברי אבותם קראים שטעו לפיכך ראו להחזיר בתשובה ולמאכן בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה ע"כ.

הגהות מייחזרות

[ד] אמר רב פפא שנשא ונתן ביד (ע"א): ע"כ: [ה] ישראל שני לו משכנו מגוי ונתנוהו לישראל ומקבל ממנו המעות תמלך כפי' ל'. המוכר חובו לחבירו כפי' ל"א וכו' סי"ח: [ו] וכן פ"ה ויגלוהו מערב וכן רש"י ורשב"ן וכן כתב רמב"ם לחומרט דהא רב פפא לא קאי אלא חריש' אבל סיפא אפילו נשא ונתן הגוי ביד אסור. ומאכן פסק ר"ח שיש שליחות לגוי מדבריהם לענין חומרט וכן משמע מתוך דברי רב יהודה גאון בה"ג (נ"ה ע"א). אבל רבינו ת"ס ספק שאין שליחות לגוי אף לחומרט והא דרב פפא קאי אף על הסיפא שאין

אסור אלא נשא ישראל ונתן ביד הישראל אחר. ומורי רבינו מאיר ז"ל כתב התם בחידושו ז"ל אבל בכל התורה כולה יש שליחות (ע"א): מכלן נראה להביא רמיה לר"ת דלמסקנא לא אסרינן כלל לחומרט אלא מדינא דהא להאי לינשא לא אשכחן לאסור כפיפא כיון דיש שליחות לגוי בכל התורה בין אן לדידהו בין איהו לדידן וה"י ניתא לחידך שנייה דנשא ונתן ביד דלא אסרינן מדרבנן לחומרט בלא נשא ונתן ביד כלל עכ"ל. אמנם רא"ם (נ"ה ע"א). אבל רבינו ת"ס ספק * לר"ת כ"ה ב"ק. בשאר מקורות התם ופס"ה.

הגמ"א

ה"ד. אע"פ שנתן כו' ה"ז ר"ק. [ג] הו"ע, אע"פ שנתן כו' אסור, וכו' הרמ"ל ויש מקיף ופ"י א"ס העמידו אלוו אבל העיקר כסברא הרשונה] ס' [ע"א]: כשאלם סיפא כו' ועומ' ס' ד"ה כגון כו' וערש"י שם ד"ה דענתא כו'. והכינוי הנוקסין לעת רש"י ח"ש [הרמ"א] ויש כו' אבל כו'. ורש"י ר"ח הוא מוספסתא וירושלמי הביאו מוס' שם ישראל שטעו עונד כוכבים אפורוסוס

מותר משכ"כ כשפורסוסוס לו פטר וכמ"ש זה הכלל כו', וה"י אף שהעמידו כל זמן שלא ש"ל הפטר בחירותיו הוא מותר ודחוהו דהענינו שפ"י דס' פ"י מוסקדים וקבל חירות דוקא שיהו העכו"ם ממנו וידון ליה וכמ"ש בנפיש"ט ועש"ך פ"ק ס"ה : (קמח אות יד). במ"מ, מה שכתב הרב הגמ"י וכן בראה מן הירושלמי ז"ל פ"ה חוה דעת רבינו : (הודושים וביאורים מוקדמים)

רעק"א

ה"ד. ואם העמידו אצל ישראל וכו' ה"ז רבית קצוצה. ואולי י"ל דכיון אף א"ס דקרקע אין בו רבית ולרש"י אפ"ה מוזילין, דאף דנאכר רבית אין מוזילין היינו היכל דבעלמא ואין בו רבית גמור כגון דהוי דרך מקה פ"ו שפ"ר קינן וכדומה, אבל היכל דהרבית הוא רבית מעליה כגון רבית קרקע אלא דהחברה המינה כזה כיון דהמסות מקנו גם כן דקרקע רבית, כעין דאורייתא חוקין, וזו רבית קרקע כיון רבית מעליה לכל מיני וכו', ויש מכלין לכפרא זו ממה דמבאר בב"י (פ"י קמ"ט) בשם הרמב"ם דפ"ל כשיפת רש"י דאף בלא נשא ונתן ביד אסור ע"כ משום דיש שליחות לגוי לחומרט מ"מ היין דיוצא דייניט והיינו ע"כ כ"ל כיון דבעלמא אלא הוי רבית מעליה אלא דהחמירו דאין שליחות לגוי בזה כיון דלמחר המסות דיש שליחות, יש לו כל חומרי דשיח ישראל, ה"י י"ל דקרקע. ומ"מ אין לנמוד מה לינשא וכו' ד"ל דייניט ס"ל בכל רבית דרבנן אין מוזילין ודחלקהו כמעט כל הנוקסין על הרמב"ם וכדוקייל בש"ע שם, וביותר דאף לשיטת הרמב"ם יש להלק דוקא כההו דאין שליחות לגוי דמה שהחמירו דיש שליחות לא אמרו כן דוקא על רבית רק דחוהו כלל בכל מיני דיש שליחות לגוי לחומרט, ומוס' א"ס מקרי רבית דרבנן דמכה הכלל

מקורות וציטוטים

ה"ה. אסור לישראל לתלות מעותיו ביד גוי וכו'. שם נראה הפרק (פס): מלוג מעותיו בגוי וכפי' ההלכות: וגוי שהלוה את ישראל בריבית וכו' שכיון שדיניהם שחובע הערב תחלה. לשון הגמרא שם (פס): דכיון דגוי דיניה דלול כתר ערבא הוא ניהו דקא שקיל רבי'תא. ופרש"י ז"ל ושאר המפרשים שכל שיכול לתבוע הערב תחלה אסור עד שיקבל עליו שלא יתבע הערב עד שיבצע הלוה ולא ימלא לגבות ממנו. אבל הרשב"א ז"ל כתב שערב שלהם היה ערב שלוף דון [נימוח פס]: כלומר שלוף והנה הלוה ודון והתבע על לגבות ממנו ולא היה דין המלוה אלל הלוה שהרי היה יכול לדחותו אלל הערב וכפי' האי גוגל בדוקא הוא דאסור אלל אס קבל עליו לתבוע או זה מהן שירצה ויהיה דינו כערב קבלן שלנו הרי זה מותר וכן נהגו במקומות אלו. אלו דבריו ז"ל. ומלשון רבנו אין להכריע כלום:

ו ישראל שלה מעות מן הגוי וכו'. ברייתא שם (עב). ופרש"י ז"ל זקפן עליו במלוה לאחר זמן חשב עמו על הריבית וזקף הכל ביחד במלוה וכתב לו שער עליהם כך וכך אני חייב לפלוני, וגובה את הריבית דמשעת זקיפה הוא כגבוי עכ"ל. ורש"י מי שפירש שזמן הדיון כל מה שעלה הריבית קודם שנתגייר אע"פ שלא זקפן במלוה יכול לגבות ממנו אלל שחכמים תקנו לילך אחר זקיפה להחמיר: אבל גוי שלה מישראל בריבית וזקף עליו את הריבית במלוה וכו'. מחלוקת בלוחה ברייתא ופסק הלכה בגמרא כן וכרבי יוסי. וכתב הרשב"א ז"ל דאפילו לא זקפן כלל הרי זה גובה את הריבית שנתגייר בהן כשהיה גוי:

שוני נוסחאות

ה"ה. לתלות מעותיו כיה ברוב כה"י ובספר הפוסק וממנו נדפסו ויניחה של"ד ובדפוס"א. נקטת כה"י ובדפוס"א להלוות מעותיו, וכן שמתק ברי"ו י"ח ח"ו וכו' שמתקו ע"ז מן הסופסתא דנראה דכל שבלחיות גוי מותר, וע"ז ב"י ס"י קפ"ט שכתב שנתמה משוכה מדמנה לודס.

ה"ה. מגיד משנה (ס"ה) ישלח, שלא זקפן כ"ה נכ"י מוגה (במקום שזקפן) ועמ"ח.

הגרי"א

בדגמ"י (פ"ו), ישראל האומר לגוי כו' וצא הלוה מעותי בריבית מותר. פ"ט וספר כ"ה ככל עיני כה"מ ורש"י פ"ט שם.

הלכה ה"ה. אבל הרשב"א ז"ל כו'. כן פירש מש"ס והא וכו' כיון כו' כה"מ וכן משמע לשון כתר ערבא חז"ל לחז"ר לכו: (קע אות ב, וע"ש בלוח ה).

רעק"א

ממילא נעשה בו רבית גבור, מש"כ בריבית קרקע דהמטות הממיר לענין רבית והם אמרו שיהיה כוה דין רבית ואינו שייכות כלל עליו חז"ר רק תקנתם היה לנזק הרבית ונכלל זה בכלל רבית דרבנן: (דרו"ח השפמות ב"ח פ"א).

ה אסור לישראל לתלות מעותיו ביד גוי וכו'. שם נראה הפרק (פס): מלוג מעותיו בגוי וכפי' ההלכות: וגוי שהלוה את ישראל בריבית וכו' שכיון שדיניהם שחובע הערב תחלה. לשון הגמרא שם (פס): דכיון דגוי דיניה דלול כתר ערבא הוא ניהו דקא שקיל רבי'תא. ופרש"י ז"ל ושאר המפרשים שכל שיכול לתבוע הערב תחלה אסור עד שיקבל עליו שלא יתבע הערב עד שיבצע הלוה ולא ימלא לגבות ממנו. אבל הרשב"א ז"ל כתב שערב שלהם היה ערב שלוף דון [נימוח פס]: כלומר שלוף והנה הלוה ודון והתבע על לגבות ממנו ולא היה דין המלוה אלל הלוה שהרי היה יכול לדחותו אלל הערב וכפי' האי גוגל בדוקא הוא דאסור אלל אס קבל עליו לתבוע או זה מהן שירצה ויהיה דינו כערב קבלן שלנו הרי זה מותר וכן נהגו במקומות אלו. אלו דבריו ז"ל. ומלשון רבנו אין להכריע כלום:

ו ישראל שלה מעות מן הגוי וכו'. ברייתא שם (עב). ופרש"י ז"ל זקפן עליו במלוה לאחר זמן חשב עמו על הריבית וזקף הכל ביחד במלוה וכתב לו שער עליהם כך וכך אני חייב לפלוני, וגובה את הריבית דמשעת זקיפה הוא כגבוי עכ"ל. ורש"י מי שפירש שזמן הדיון כל מה שעלה הריבית קודם שנתגייר אע"פ שלא זקפן במלוה יכול לגבות ממנו אלל שחכמים תקנו לילך אחר זקיפה להחמיר: אבל גוי שלה מישראל בריבית וזקף עליו את הריבית במלוה וכו'. מחלוקת בלוחה ברייתא ופסק הלכה בגמרא כן וכרבי יוסי. וכתב הרשב"א ז"ל דאפילו לא זקפן כלל הרי זה גובה את הריבית שנתגייר בהן כשהיה גוי:

ה אסור לישראל לתלות מעותיו ביד גוי. כלומר להפקיד ביד גוי וגוי מלוה לוחם ברבית לישראל והכי תניא בתוספתא פ' אי זהו נשך (פ"ה) ישראל שאמר לגוי הילך שטרך וכל והלוה מעותי ברבית אסור ועוד תניא התם גוי שנעשה אפרופוס או סנכר לישראל אסור לישראל ללוה הימנו ברבית:

ו ישראל שלה מעות מן הגוי ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר. אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואת הרבית ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית: אבל [ט] גוי שלה מישראל ברבית וזקף עליו את הרבית במלוה אע"פ שזקפן עליו אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת הרבית. שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה. וגובה הישראלי ממנו אחר שנתגייר כל מעות הרבית שנתחייב בהן כשהיה גוי:

ופסק הלכה בגמרא כן וכרבי יוסי. וכתב הרשב"א ז"ל דאפילו לא זקפן כלל הרי זה גובה את הריבית שנתגייר בהן קודם שנתגייר ויש אומרים דדוקא זקפן אחר שנתגייר אלל לא זקפן כלל לא. וכן נראה דעת רבנו:

לחם משנה

ה מ' אי אסור לישראל לתלות מעותיו וכו'. כתב ה"ה ז"ל וכפירוש ההלכות ע"כ. כלומר שהם כתבו ממי שחולה מעותיו ביד גוי ומלוה לישראל ברבית. וממה שאמר ביד גוי ודאי הגוי הוא המלוה. והרב נמקי יוסף ז"ל כתב דיש גורמים בגמרא (פס): מלוג מעותיו ביד גוי. ואפשר שזאת הייתה גירסת ההלכות ורבינו ז"ל. ואף אם הייתה להם גירסתנו פירשו כן מכה קושית החוס' ז"ל לפי' האחרים:

מ"א וגוי שהלוה את ישראל בריבית וכו'. ה"ה ז"ל כתב דרש"י ז"ל חולק עם הרשב"א ז"ל דהרשב"א ס"ל דלוינו אסור אלל כשאינו יכול לתבוע אלל את הערב תחלה אלל אם יכול לתבוע זה או זה מותר ורש"י ס"ל דלוינו מותר אלל כשקיבל עליו שלא יתבע אלל ללוה תחלה וכשלא ימלא הלוה יגבה מן הערב. ונראה שלמד כן ממש"ר רש"י ז"ל לדון בדיני ישראל יתבע מן הלוה תחלה וכשלא ימלא אללו יגבה מן הערב. משמע דל דבני לקבולי נכדיה אלל יתבע מן הערב תחלה אלל דהרשב"א ז"ל ר"ל שקיבל לדון בדיני ישראל כדון ערב קבלן שפירע מאיזה מהם שירצה: כתב ה"ה ז"ל ומלשון רבינו אין להכריע כלום. ונראה דיש להכריע קצת ממש"ר רבינו ז"ל אם קיבל עליו שלא יתבע את הערב תחלה. משמע דאפילו יתבע למי שירצה סגי. משמע

משנה למלך

לא ילא מכלל האחוה ולא הותר להלוותו אלל משום שאין לנו מלווין להחיותו ע"כ. וימיה הוא שהרי המרדכי והרמב"ן והסמ"ג כתבו דטעמא דרבית הוא משום דלוחה תכין ביה ומשומד לאו אחיד הוא. ומכל מקום נטיק רש"י גרסה דרדון עמו משום דדוקא המשומד לגבי דיון לאו אחינו הוא כיון שאינו נוהג במצות ממונו אלל לגבי דידיה שפירש שמתנו נחשבים כלחיים לו וחיוב במצות וחי אחיד. ורש"י לזה שהרי הרמב"ן התיר להלוות למשומד משום אחוה ואפ"ה כתב דללוות ממנו אסור כיון שחוב מוזהר מלהלוות ועם החכם אף המשומד לא היה עובד על ההלוואה כיון שאינו אח והלוה ג"כ היה מותר אלל ודאי כדכתיבנא דלגבי משומד לנו נחשבים כחא לו והוא מוזהר על הכל (א"ה עיין ב"ה"ה ס"י רכ"ג):

ו ישראל שלה מעות מן הגוי ברבית וזקפן עליו במלוה כו'. ברייתא כפרק איזהו נשך. וכתב מהר"ק שם שורש קל"ו ז"ל ואמ"ג דמשמע מתוך דברי הר"ש (פ"ו) דאפילו זקפן עד שלא נתגייר דאין גובה אלל הרבית שעולה עד שעת הגירות אלל לא מה שעלה משעת הגירות ואילך כו' ועוד שגם בזה שכתב הר"ש נחלק רבינו מאיר כדמוכח מתוך תשובתו שהביא המרדכי (פ"י ש"ג) כו'. והדבר תמוה

הגהות מיימוניות

ר"ח מהא דתניא בתוספתא ישראל האומר לגוי הך לך שטרך ולא הלוה מעותי ברבית *מותר אלל אסור לעשות כן מפני מראית העין ועוד תניא בירושלמי (פ"ה ה"ה) ובתוספתא (שם ה"ה) מעות של ישראל * ע' בירושל' ובסמ"ג שהגירסא הישנה בתוספתא אסור (וכ"ה לפנינו) ורש"י הגיה מותר אבל אסור וכו' מפני מראית העין. ועי' בסמ"ג שקיים הגוי הישנה וכנדי לפרש סוף התוספתא (לג' הישנה) גוי שאמר לישראל וכו' מותר הכי הך דתניא מעות של ישראל המוסקין וכו'. ועי' בגרי"א.

המופקדין ביד גוי מותר להלוותו ברבית כו' זה הכלל כל שבלחיות ישראל אסור שבלחיות גוי מותר ישראל שנעשה אפרופוס לגוי או סנכרו מותר ללוות ממנו ברבית וגוי שנעשה אפרופוס לישראל או סנכרו אסור ללוות ממנו ברבית ע"כ: [ז] עיין בתשובות כ"ה ל"ג ע"כ: [ח] מפני מראית העין כדליתא בתוספתא. ועיין כ"ה ל"ג: [ט] אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא הלכה כרבי יוסי ודלא כתיב דמחלק כמו בישראל שגוה מן הגוי (עב) ע"כ:

הגהות מיימוניות

תשובות השייכות לספר משפטים

בדמוסים קודמים נדפסו כאן הגהות מיימוניות השייכות לפ"ט מהלכות שמיטה ויובל. אהנו הדפסנו אותן במקומן כמו שהן בכתה"י.

להלכות טוען ספ"ח ולהלכות גניבה פ"ה

א. כתב רמב"ם א"ה דפרק כל הנשבעין (שנוטע מו:): ופרק המקבל (ב"מ קסו). רבא אסיק וזגא דסרבולא וספרא דלגדתא מיתמי כו' וז"ל י"מ דוקא דלגדתא וי"מ ה"ה שרר ספרים וכו', כדפרישית ספ"ח מהלכות טוען ונטען, ויש מקומות שנהגין שלא לעקל ולעכב הספרים השאלוים להם אפילו במקום שחייבים להם מומן ויש נוהגים דבר זה דוקא במלמדי תינוקות שלא יעכבו הספרים אם לא כשכר ליומודם ונהרא נהרא ופספיה כמו שמסרו אבותיהם תקנת חרם קדמונים והשתא ה"ל כי ההוא דחבל סבינא דלשכנתא (ב"מ עב). ורמימי שהשיב רבינו תם (ספר ישיר תש"ו פ"ו) דוגמא דבר זה לרבינו נרסת וז"ל על אשר טען רלובין על שמעון להשיב לו מעותיו שנתן לו לתשלום שר והנה חייבתם לשמעון להשיב הכל מפני תקנת הקדמונים שלא יעקל אדם פקדון והלוואה מפני תביעתו יפה דנתם ויפה חייבתם לשמעון מפני תקנת העיקול אבל לא יספיד בכך שמעון מגו שלו כמה שהחזיר שהרי עשאוהו כי ההוא דחבל סבינא דלשכנתא מחבריה שחייב להחזיר משום דעושה בהם אוכל נפש דכל שעתא ושתתא עבר עליה כזויר והוא נבית הקברות דמיים הרשונים נוסלים ועבר כל שעתא דכי פליג רבא דלרביי במאי דלמר אהדריה וקום עליה בדינא בקום עליה בדינא פליג אבל כלהדריה לא פליג דיכול לטעון עד כדי דמיהן כגמו שיאמר אהה מכתרו לי ובשניל שלא רצה לסקר יגרע כמו אלא איסורא דעבד עבד ועל פי כ"ד אהדריה משום דברים שעושים בהן אוכל נפש ומימי מייגו דידיה לא אפסיד, ומיניה נמי לתקנת העיקול ואיכא למימר שהקדמונים תקנו כן כדלמרינן (ב"מ עב:): ברב עיליש דאיסורא לא הוה ספי, ועל מה שכתבתם אין כאלו מייגו אין בידי אף מה שכתבתם אפילו יש מייגו לא היה מועיל מפני תקנת העיקול ליתא כדפרישית. וגם רבינו זקוני פירש דבין דלרביי וכן לרבה נרדף להחזיר אבל בקום עליה בדינא פליגו דלרביי הוה דברים העשויין להשאלו ולהשכיר הילכך יצטע הנחבל ויפטר ולרבה כיון דמפגמא לא מושלי הילכך יחזירנה מפני אוכל נפש ויפטרנו או ימשכנוהו משכון אחר ויתנו לזה וישבע החובל וכן עיקר עכ"ל רמב"ם. ועיין לקמן בסיומן כל ובסיומן לב: (מרדכי ב"מ רמז תג הובא ברמ"א סי' עב ס"יז)

מה שמסרתי לידך, אם אשת רלובין בת דעת ורלובין מניחה לישראל ויתן ישבע שמעון שמסר לה ופטור דלא שייך לומר שומר שמסר לשומר חייב דלא מבעיא לרבה (ב"מ נו:): דמחייב מטעם את מהימנת לי בשבועה האריך לא מהימן לי בשבועה דפטור דלאשתו מהימן טפי דכל אשר יש לו נתן בידה אלא אפילו לרביי אליבא דר' יוחנן דמחייב משום און רלובי שהיא פקדוני ביד אחר הכא פטור כדמשמע פרק המפקיד (נו:): נעובדא דהנהו גינאלי דאפקידו מרייהו גבי חד מינייהו יומא חד שמת הלולא ואפקדינהו גבי דההיא סבתא, ומשמע דפטור אפילו לר' יוחנן משום דכל יומא הוה מפקדי גבה ואם כן גלווי דעתא דניחא לכו כל שכן הכא גבי אשתו ועוד יש לדמותו לכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוה מפקיד (עט): ושלוש מאיר ב"ר ברוך ש"י:

(מהר"ם ד"פ סי' רכה, מרדכי ב"מ רעב, תשו' הרשב"א אלף צו. הובא ברמ"א סי' רצא סכ"א והגהה בסי' קכט ס"ב)

להלכות הלואה פרק חמישי (ה"ח)

ד. בפרק הגזול עליהם (קכ:): ת"ר הנותן מעות לשלוחו ליקח מהן חטים ולקח שעורים שעורים ולקח חטים תני חדא אם סיחטו סיחטו לו ואם הותירו הותירו לו ותניא אידך אם סיחטו סיחטו לו ואם הותירו הותירו לאמנע א"ר יוחנן לא קשיא הא ר"מ דלמר שנינו קונה לפיכך הותירו לו והא ר' יהודה והלכה כר' יהודה כדפסיק בהגזול (קכ). וספק דבר זה בהלכות שותפין ס"ה ומתוך כך פסק ר"י שיכול אדם להלוות מעות בהיתר למחליט שכר שיהא כל האחריות על הלוה כגון שיאמר לו שילווה על משכונות של כסף וזכב שאין להם שמירה אלא בקרקע וישנים בקרקע ועתה אם הלווה על משכונות אחרים אם סיחטו סיחטו לו ואם הותירו הותירו לאמנע כמו התנה בחפין ולקח שעורים ואין בענין זה איסור רבית ליחשב קרוב לשכר ורחוק להפסד מאלתר שאלם היה עושה מה שזוה לו היה קרוב לזה וקרוב לזה וגם אינו נחשב גזול כמה שמנהג ממונו לדבר אחר שאלם היה נחשב לגזול לא הייתי אומר לאמנע אלא נחשב לענין זה כשליח גמור מאלתר שאין מתכוין לגזול אלא מתכוין לטובת הבעלים כדי שישתכרו בדבר. ספר המלכות (דף ספו פ"ג) ותוס' פ' הגזול קמ"א (קכ. ד"ה גמול) ועיין לקמן בס"י כ:.

להלכות נחלות סוף פרק חמישי

ה. ראיתי מכתב רבותינו דבין נפל הבית עליו ועל ד' בנותיו ועל לאה אשתו, ויש' הבעל אומרם האשה מתה רלשונה ואחריה מת הבעל וד' בנותיו והגנו יורשים (אוחת) [אוחת] ואחיה של לאה אומ' לאה מתה אחרונה והגני יורש כמותה, ויש מרבותינו אומרם שלא יפול אחי לאה אלא חלק י"ב י' מן הנכסים, ויש שכתבו שלא יפול אלא חלק ל"ב מן הנכסים וחשבי ליה כספיקות וספיקו ספיקות דילמא מת הבעל אחרון ואח"כ לא מת אחרון שאלם בת אחת מתה אחרונה ושאלה השנייה ושאלה השלישית ושאלה הרביעית. ואני בעינתי נראה בעיני אע"ג דהוא בת מהי כוחות מכה רלובין וד' בנותיו אין זה אלא כח אחד דבין דכולן היו קבועין אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ולאש שקולה כנגד כולן וא"כ לא שייך למימר ספק ספיקא ולא דמיא הא מילתא כלל לספק ספיקא דעלמא כדפי' מטעם כל קבוע. והכי אמרינן פ"ב גזויר (יב:): דלאומר לשלוחו לא וקדש לי אשה עד אמינו לך איסורא דלא ניי' פי' אשה בנות קבועה משום כל כבודה בת מלך פנימה ואיכא למימר דאסור בכל הנשים אע"פ שלא קידש אלא אחת מטעם כל קבוע וכן פירש שם ר"י, ולפריש' שפי' שם בע"ה און ר'יהי משם, אף אמנם יש ר'יהי מספיק דכתובות (טו). דגרסינן והם אי דאזני איננה לגבה כל דפריש' מרובא פריש' דלולה איהי לגבייהו והם אי קבוע. ולא דמי להיכא דהיו הנותן נשואות והיו גם בעליהן כיון לדיון כל אחד אומר אשתו מתה אחרונה דלא ודאי כל אחד נופל חלק ו' דיש לזה כח כמו לזה אבל השתא דליכא אלא ב' בעלי דינוי אע"ג דזה בת מכה הבעל וד' בנותיו וזה בת מכה אחרונה הוואיל אמרינן כל קבוע שקולים הם וחלוקו. ואין לומר שאלם לא נהרגו במקום קביעתן אלא כשיצאו חוץ לבית דכתיב' סוף דבין דדילמא בשוקא אשכחה וקדיש, הא לא קשיא דאפילו חוץ נהרגו חוץ לבית אמרינן ראשון ראשון שאלם נהרג וכל דפריש' מרובא פריש' ואיכא למימר דתחילה נהרגו ארבעה האב וג' בנותיו עד שלא נשאר אלא אחד מהן והאשה,

להלכות מכירה פ"א ולהלכות מלוה פרק שלישי ופרק שלשה עשר ולהלכות גזילה פ"ה

ב. תשובת רש"י מלמתי. רלובין משכן חסד לשמעון ושמעון משכנו ללוי וכן א"ל שמעון ללוי שקיבל אותו משכון מרלובין עד אותו זמן ואם יעבור הזמן שוב לא יפדנו והלך לוי ונתנו כמתנה ליהודה ועכשיו בל רלובין ותובע משכנו משמעון. כך דעתי נוטה שרלובין ושמעון מוזילים המשכון מיהודה ויחזירו ליהודה שיעור הלואה שהלוה לוי לשמעון דכל זכות שיש לו בה נתן ללוי ו' ואין יכול יהודה לומר לר' וכן ושמעון לאו בעלי דברים ידיו אהון דלמר רב יהודה גזול ולא נתיישבו הבעלים ונח אחר וכל ר"ה מזה גובה ר"ה מזה גובה וכו', והא דלמר ר' יחזק (ב"מ עב). בעל חוב קונה משכון היינו במשכנו שלא בשעת הלואתו ומה שטוען שמעון משכנו זה נתן לו זמן לאו טענה היא דכל דאי אסמכתא היא (ב"מ עו:): ולא קניא אי לא תפס וקניו מניה כב"ד חשבו כדלמרינן בנדרים (כו:): הילכך אם טוען ושהשכיר הילכך יצטע הנחבל ויפטר ולרבה כיון דמפגמא לא המפקיד (נד:): ועוד ישבע כמה היה שוה ואע"ג דקיימא לן כרב אשי דלמר (שם לה). גבי מלוה חבירו על המשכון ואמר המלוה שלט הגויתך ושקל היה שוה והלה אומר ג' דינרים היה שוה דשבעה גבי לזה היה דמודה מקלפת וקאלמר רב אשי זה נשבע שאינו ברשותו וזה נשבע כמה היה שוה משום דלא קים ליה למלוה כמה היה שוה לפי שלא היה שלו, מ"מ כיון דיהודה היה סבור שיש בה מתנה גמורה קים ליה בגויה כמה הוא שוה ונשבע כדיון כל הנשבעים שכתורה נשבעים ולא משלמים. (שם) **שאלה ב"ר יצחק:**

(מרדכי שבתות דמו תשעה והובא בב"י ד"מ ח"מ סי' עב ובשי"ך שם סק"י)

להלכות שכירות פרק ראשון ולהלכות פקדון פרק רביעי

ג. וששאלת ארוני על רלובין שאמר לשמעון תן מה שיש לי בידך והלה טוען פריעתי לאשתי ורלובין משיב מה איכפת מה שנתת לאשתי תן לי

- 1 ע"כ דברי ר"ת בנה"י.
- 2 במדכי ח' רב"ן זקני. ונבני רלובי' הן.
- 3 במדכי: נתן לו לוי, [וכע"ז] בנה"י: נתן לוי] וכע"ז נופח מ"ס שהניח הכ"ח סט. ועי"ש שכתב שנקלם הנוסח כמו כן.
- 4 מיתרל דרב תפולא היל כנ"ק קיל ע"כ (חי' הגהות נסור סי' עב אות ט).
- 5 במדכי הוגה בתוך לו. כנ"י שם העתיק בנית.

1 עיין גזול המשכון בחידושי א"ש למדכי.
2 גר"ל וכת"י: ארבע מן האב וד' בנותיו.
218

שאלות אלו נשאלו מלפני רבני צרפת ז"ל

א. פ' שאלה¹ ישראל שמשכן לחברו משכון, ואם' לו של גוי הוא שמשכנו אצלי ועולה רבית כך וכך לחדש, ומחיום ואילך יהא שלך, ולא העמידו אצל גוי ונשתקע זה המשכון כיד אותו ישראל, שלא פדאו הגוי, ושוה כפלים מסה שהלוהו עליו, וזה ישראל הממשכן רוצה להוציאו מידו בקרן לברו, מפני שלא העמידו אצל גוי, מהו. מי אמרינן סכר גסור היה שמסר לו כל זכותו שתיה לו על המשכון בשעה שלקח ממנו המעות ועל המשכון הוא סופך מן הקרן ומן הרבית, או דילמא כיון שלא העמידו אצל הגוי אסור. אם תמצא לום' אסור, הואיל וזה המשכון קנוי לו לזה ישראל הממשכן מתחלה, והרי הוא כשאר מסון שלו, היכא שאם' לו הגוי לישראל הילך משכון זה ובקש לי עליו מעות ברבית וכן עשה וקבלם מישראל ולא העמידו אצל גוי, מהו, כיון דאין שליחות לגוי² משמע דאסור. ואלו המעשים פשט התירם בכל ישראל, ולא ידענו על מה סמכו. תשובה הדיני מוסיף על דבריד³, שאפי' יאמר לו השליח הזה לישראל המלוה אין לי שום זכות בזה המשכון, שאפי' ישתקע בידך, שלא יפדנו הגוי, הרי הוא שלך, אפי' הכי אינו נראה שסותר, מפני שהגוי בעל המשכון ילך אחר השליח ויאמר לו היכן הוא משכוני, ואחריות הגוי על ישראל השליח הוא, והרי הוא כמסון השליח ואסור, אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואלו מוידין⁴.

ב. פ"א. שאלה ראובן ושמעון⁵ שבאו לפנינו לדין על עסק שתוף אשר היה ביניהם ושניהם נשאו ונתנו בו, ולאחר שחלקו טען ראובן על שמעון בטענת כריא: נשאר בידך חמשה דינרין שלקחת לצרכך, ורוצה להשביעו על החמשה דינרין ועל שאר השתוף בגלגול [גי עמי א'] אם הלך בו באמונה וכיושר, וענהו שמעון החמשה

(1) כל התשובה הובאה בסה"ת שער מ"ו ח"ד י', ד' סלונקו דף פ' ע"ג ג'. וכת שובה לקמאי... ובשמה מקובצת לביים דף ע"א ב': לרב רבוי אברהם אב ב"ד זק"ל שאלה. ולה רוסו גם הרמב"ם בחי' לביים ע"א א': והרב אב ב"ד נשאל בזה ואמר. ועי' בפור יורד סי' קס"ט וב"י שם. (2) עי' על כל זה ביים ע"א ב'. (3) בסה"ת: על דבריכם. (4) בבא בתרא פ' ב'. (5) תשובה זו באה מקוצרת בכ"י לפור חיים פ' צ"ג: ולרבני צרפת.

הכל חוץ מן החטים כדקא פשיט סרן. והא דתנן נמי התם¹ העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה לאו למימר דאורז מצטרף כהרי דגן אלא הא מתניתא כרעכר חמשת רבעים קמח ועוד מן הדגן עסקינן וערכינתו כהרי אורז, ואשמעינן דאם יש בה טעם דגן חייב דהא לא כטיילו להו חמשת רבעים ועוד דגן ואם אין בה טעם דגן פטורה משום דכטיילו להו, דומיא דמאי דתנן נמי התם הנוטל שאור מעיסת חטים ונותן לתוך עיסת אורז אם [פי' ע"ב] יש בה טעם דגן חייבת בחלה וכו' דלענין אכטולי עסקי' ולא לענין איצטרופי, דכרירא מילתא מגמרא דפסחים שהאורז אינו מן דגן ופטור מן החלה ואית לן למפשט מיהא דאי עריב חטים ושעורים ואית בחד מיניהו חמשת רבעים קמח ועוד שחייב בחלה. זה השיב לי זה החכם ולא יותר. ומשמע שלא ראה הירושלמי ויש לנו לסמוך על הירוש'.

לנ. קייב. מה שמען² רבנא משה הנשיא בן רבנא טדרום הנשיא לבקל דינו ואמ' כי יכול ישראל לומר לישראל חברו ללות לו מן הגוי כרכית, והביא ראיה ממה שאנו גורסין באיזהו נשך³ מלוא אדם מעותיו של נכרי מרעת נכרי אבל לא מרעת ישראל כיצד ישראל שלזה מעות מן הגוי ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמ' לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור-ואם העמירו אצל גוי מותר, כלומר שהעמיד ישראל הראשון ישראל השני אצל הגוי בעל המעות והודיעו שבשליחותו של הגוי ילזה אותן מעות שהוא חייב לו לישראל חברו ואותו ישראל השני יעלה לו רבית לישראל הראשון שליח הגוי כדרך שהוא היה מעלה לו ומותר. ולא יכלינן למימר שזו העמדה היא בענין שהמחה ישראל הראשון ישראל השני אצל הגוי והוא שנתחייב לגוי לגמרי כדרך שהיה חייב לו הישראל הראשון ולא יהיה שייך ישראל הראשון שוב כרכר, אלא שאמ' לגוי רצונך שאתן מעותיך שאני חייב לך לזה ישראל חברי והוא יחייב עצמו לך מזה החוב בלא שום תפיסת יד ואמ' לו הגוי הן ומסר לו כל המעות ישראל הראשון לישראל השני על פי הדברים הללו והוא מותר, שאילו כך אין כאן שליחות, ואע"ג דאין שליחות לגוי מותר, רמה לי הניחם על גבי קרקע והפטר ומה לי תנם לפלו' בשליחותי והפטר, וכי גוי שאמ' לישראל הולך מעות הללו לישראל פלו' שאני מלוח לו כרכית אסור לו לישראל להוליכם דאין שליחות

(1) חלה פי' ס"ו. (2) דברי ר' משה הובאו גם בטה"ת שער ס"ו, ח"ד י' ד' שאלוניקי דף פ"א עמ' ד': ובוה מצאנו סברות חלוקות יש שמתירין ויש שאוסרין וזה טופס דבריהם. החכם הגדול רבי משה סנרבונה כך כתב אוסר אני כי יכול ישראל וכו'. והרישב"א כותב: ויש לרבנא משה בן היר שדרוס בשמועה זו רברים שאינם מחוורים ומשום הכי לא כתיבנא להו (שש"מק). אולם במיוחס לרישב"א: וכתב הרב רבינו משה בר שודרוס ז"ל וכו' ומנהג משום הוא זה שעושין בכל יום. (3) בי"מ ע"א ב'.

לגוי, אלא בודאי מותר ומותר הוא, אלא ודאי זו ההקטרה היא כענין שאנו מפרשין שלא נסתלק ישראל הראשון מזה המלוה אלא שבשליחות הגוי ובדעתו הוא מלוה אלו המעות לזה ישראל השני המועמד אצל הגוי וישראל השני מעלה לראשון, שאין לו לגוי לתבוע השני בכלום אלא ישראל הראשון הוא המלוה ישראל השני בשליחות הגוי ובהקטרת ישראל אצל הגוי. ומקשי' כיון דאין שליחות ליש'ראל¹ לגוי אשתכח ישראל הוא דקא מוזיף ברכיתא. מיהא שמעינן [ס"ג ע"א] דאילו הוויא שליחות לגוי מותר, ואע"פ שאין אחריות הגוי על ישראל השני אלא על ישראל הראשון וישראל הראשון על השני מותר הוא, ששלוחו של אדם כמותו ויד ישראל השליה שמלוה ליש'ראל בתרא הרי הוא כיד הגוי, והרי הוא כאלו נשא הגוי ונתן בירו ומותר. וכיון שבן ישראל שמינה שליח ישראל חברו ללות לו מן הגוי מאחר דיש שליחות ליש'ראל ושלוחו כמותו יד השליח כיד שלוחו, והרי הוא כאלו קבל הגוי² מן הגוי ולא מוזיף ישראל ליש'ראל ומותר, ואע"פ שאחריות הגוי על ישראל השליח אין בכך כלום. ולא דמי לההיא שמביא בירוש' ³ ישראל שמנהו גוי אפטרופוס אסור ללות ממנו ברכית היו מעות של גוי מופקדין ביד ישראל אסור ללות ברכית. דהתם אע"פ שהמעות של גוי הרי הן באחריות ישראל⁴ ואין כאן שליחות ולפיכך אסור. ומזה הכלל דקאמ' ⁵ כל שהוא באחריות ישראל אסור וכל שהוא באחריות גוי מותר יכולין אנו ללמוד שאם הפקיד גוי מעותיו ליש'ראל ופטרנו מכל דבר ואפי' מפשיעה שהמעות באחריות הגוי הן עומדין, ויכול אדם ללות מאותו ישראל ברכית בלא שום הקטרה אצל הגוי. ומעות של ישראל שהיו מופקדין ביד גוי שהוא מותר ללות מן הגוי מאחר שהן באחריות הגוי, אבל אם פטר ישראל בעל המעות הגוי הנפקד ואפי' מפשיעה ומכל דבר שהמעות באחריות ישראל הן עומדין לגמרי אע"פ שהן ביד גוי אסור ללות מאותו הגוי. ולא דמי שליח לערב שהוא אסור להקשות ערב לגוי בדלא קביל לדון בדייני ישראל אי נמי לא אחני כהדי המלוה שלא יתבענו תחלה דהתם גבי ערב שאסור לא הוי הערב שליח הלוה אלא שהוא עצמו אומ' לגוי הלוה לו ליש'ראל פלוני ואני ערב והוא אסור לפי שאותן מעות שמלוה הגוי

(1) קוים לסימן מחיקה. (2) על הגליון: הלוה, וכצ"ל וכיה בסה"ת. וכך כתב גם ראבי"ה, ועי' אויז לבי"מ סי' רי"א. (3) בתוספתא זו ובירושלמי יש נוסחאות שונות, עי' תד"ה בגון שנשא, ובחי' הרמב"ן והרשב"א לבי"מ שם. וגרסת ר' משה בענין ישראל שמנהו גוי אפטרופוס מתאימה לגיר' ר"ח ומתנגדת לגיר' התוס' וכסה מן הראשונים, ואף הרמב"ן משבשת, ובאמת שנמצא כן במיעוט נוסחאות משוכשות מן הירושלמי. וע"ע במראה הפנים לירושלמי. ובענין מעותיו של גוי המופקדין ביד ישראל גירסתו מתאימה לגרסת התוס' והרשב"א, אבל הרמב"ן משבשה וגרס איפכא: מעותיו של גוי המופקדות ביד ישראל מותר להלוותן ברכית, ועי' גם שפ"ק לבי"מ שם. (4) אבל הרמב"ן מפרש שהן באחריות הגוי, שהרי אם הותירו הותירו לו, ולכן מותר להלוותן ברכית. (5) בסה"ת: דקאמ' בירושלמי.

לישראל בערכות ישראל הרי הוא כאלו¹ מישראל הערב ואומ' לגוי שילוח אותן לישראל חברו בשליחותו, ואקיפ שאין שליחות לגוי ואי איפשר לגוי המלוח להיות שלוחו של ישראל הערב אקיפ כן אסור, דאמרי² יש שליחות לגוי לחומרא וכדאמרי בשלמא סופא לחומרא גבי גוי שלוח סעות מישראל וכו', ואם העמידו אצל ישראל כלום שמדעתו של ישראל ושליחותו מלוח אותן הגוי לישראל אסור לחומרא, ואקיפ דאין שליחות לגוי מן התורה מדרבנן ולחומרא אמרי יש שליחות. אבל אלו³ הערב שלוח הלוח לית דינא ולית דיינא שהוא מותר ולא איצטריך קרא למעוטי כי האי גונא אבל אתה נקשה לו⁴ דשלוחו של אדם⁵ מתרומה גמרינן לכל התורה כלה. וערב דלא שליח איצטריך למעוטי ואוקמינן לה [סי' ע"ב] כגון שהוא נקשה לו ערב כדון ערכות ישראל ששעבוד המלוח הוא על הלוח תחלה, והואיל וכן אותן סעות שמלוח הגוי אינן של הערב ומותר. ועוד אפי' אשכתן בפירוש שאסור לו לאדם להקשות ערב לגוי בשליחות של הלוח ישראל ובמצותו בדלא קביל עליו לדון בדיני ישראל אכתי שליח גמור דלאו ערב מותר דלא דמי לערב, לפי שהלוח אי איפשר לו למנות שליח ערב שיהיה כמותו דהא איהו גופיה הלוח אי איפשר ליה שיהיה ערב ממה שהוא לוח זמה שהוא אינו יכול להיות אינו יכול למנות שליח שיהא כמותו, דמאחר שהוא לוח יצא לו מכלל הערכות מאותה מלוח וגם שליח לא ימנה ולפיכך אסור. אבל כשהוא ממנה אותו שיהיה שליחו ללוח הרי הוא כגופו שהוא יכול להיות לוח וממנה זה תחתיו שיהא לוח ושלוחו כמותו ומותר, הילכך לא דמי לערב. ועוד אפי' היה בדבר חשש⁶ מאבק רבית שאינה בא מלוח למלוח מאחר⁷ דדשו כס רבים ונהגו בה התירא כל הזקנים והחכמי' שהיו לפנינו וכן בכל סביבותינו איפשר⁸ שהם התירו הדבר משום חיי דברייתא מכמה פנים, שהעולם רחוק וחסר וכל העולם נמנעין מלהלות אלו את אלו, שאין הפרוטה מצויה להלוות איש את אחיו ולא להטיל מלאי להתעסק בו, וכמה פעם⁹ יבקש אדם מאת רעהו ומאת קרובו לצדד לו ההלוואות מן הגוים כדי להטפל בהם וחי בהם. וכמה פעמים השלטונים מטילים על הקהל מסים נחוצים שאי איפשר לשהותן עד יפסק לכל אחד ואחד הראוי לו לתת ויעמדו שנים או שלשה מן הטובים¹⁰ ולוויים אותם מסים ברבית בשליחות הנשארים ואחרי שיפסק המס פורעין הקרן והרבית משלם ולא היה אדם חולק ומערער בדבר, וכדאמרי¹¹ במעות של יתומים שמותר להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד, ואקיפ

(1) כאילו הן מישראל. (2) ב"מ שם. (3) צ"ל: אבל אלו היה הערב שליח הלוח.

(4) נעשה לו ערב. (5) כמותו. (6) צ"ל: אינו אלא מאבק רבית. (7) ומאחר. ובסמי' : וכבר דשו. (8) ואיפשר. (9) פעמים. (10) מטובי הקהל. (11) ב"מ סי' א'.

דת"ר¹ קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע, וכדאמר' גבי פרוחבול² וכמו שחמנתה פשוט בכל המקומות דאכלי בנכיתא³ וכל הגאונים כתראי אתרו⁴ כגון רב שרירא ורב האי ורב חננאל⁵ וה"ר יצחק אלפאסי אע"פ כן מצינו שהשיב על המשכונה ב... ש. ולא⁶ אסרה אלא שאמ' חששת חדשים שישכב בחצר בתורת משכונה יתן נכיתא כפי מנהג המקום⁷ ולא יתן שכירות⁸ שתלה הדבר במנהג.⁹

לד. ק"ג. אני ראיתי ה"ר יהודה בר ברזילי כמה פעמים שהיה משתין בטליתו.¹⁰ אבל יש מי שהחמיר שלא יהו מצות בזויות עליו. וגם תניא בספרי¹¹ והייתם קרושים מלמד שהציצית מוספת קרושה. ואם תעיי'ן בשאלתות דרב אחא¹² בשאלתא דשלח לך אנשים [ס"ד ע"א] תמצא הכי דאסור לבני ישראל למעבד צרכיהון כמידעם דעבר לסיפק ביה ידי חוכתו כמצוה כגון חומין הקבועין¹³ למיצר בהון מידעם אי נמי הושקעא לאורוחי ואתרוג דמצוה למיכלה אי נמי לאסתפקי מעצים דסוכה עד דשלים מצותהון משום דקא מכזי מצוה דילפינן לה מכסוי הדם וכי שאלתא כדאיתה התם, אבל תשמישי מצוה בחר ראתעבוד מצויהו וגם מעיקרא דאכתי לא רמנון בטלית' אלא דאזמין להו דטוה¹⁴ אותם לשום מצוה לא מתסרי למעבד ביה צרכיה דהזמנה לאו מילתא היא¹⁵. וזה דאיה למאן דאסר דגמר מכסוי הדם, דאמר'י¹⁶ כמה ששפך יכסה שלא יכסנו

(1) ש.ס. (2) גיטין ל"ו ב', שראו בזה חכמים תקון העולם. (3) ב"מ ס"ז ב'.
 (4) בסה"ת: אסרו דבר זה. (5) בסה"ת: כגון רבינו שרירא גאון ז"ל ור"מ ז"ל. על רב שרירא ע"י שערי צדק ח"ד שער ב' ס"ו ב', ועל רב האי עיי'ש ס"ו י"ב. וע"י מש"כ במחברתי חלוףי מנהגים בין ישיבות סורא ופ"ט ע"מ 23, 24. ודעת ר"ח לאסור הוכאה באו"ז למס' ב"מ ס"י קצ"ה. (6) בסה"ת: שהשיב בנכיתא שלא אסרה להם. (7) רמזו הוא לתשובה שבאה בשו"ת הר"מ ס"י קמ"ב. ואע"פ שבהלכותיו אסר נכיתא הנה כחשובה זו הורה להקל. (8) צ"ל: הרי שתלה וכו'. (9) בסה"ת היא מכיא אח"כ את דעת האוסרים, וכוחב: ואע"פ שדחה תחכם חנו' (הוא ר' משה) ראיות אלו ברוב חרודו ופלפולו לא הורו לו חבריו. ולזה רמזו כנראה חרשביא בתשובתו שהוכאה בב"י ליריד סוף ס"י קס"ט: אלא ששמעתי ששמו של הרמב"ן ששמע בשם אחד מחכמי נרבו"א שהנאמנים כאפסרופסין על הקהל ולוים ופורעים בשבילם. ואומר אני בזה ערבך ערבא צריך. ומי יגיד לנו שהאפסרופא מותר ללות ברבית וכו'. (10) וכך פסקו גם הרמב"ם והשור אריח ס"י כ"ה. (11) ספרי ט"א קס"ו. (12) שאיל' קכ"ו, ודברי השאלות הובאו גם בסור. (13) צ"ל: הקבועין בציצית, ובשאלות: חומין דציצית למיצר וכו'. (14) סנהדרין מ"ח א'. (15) [בשאלות שברפוסים: כגון: דאזמין (קרי: דאזמין) לחושי ועדיין לא רמינון, אבל בכ"י עפשטין וכי פסד'ם: כגון דשדינון לחושי, כלומר: שטוה אותם, כמו חושי דהוריתא דשדתי ה דומה וכו' (גפין ס"פ א'), ואלה הם דברי הרב אב"ד: דטוה אותם. וככ"י הנצי"ב בטעות: דשרינון, ונדחק לפרש, שהתיר אותם מאגודתם, ע"י מש"כ במאמריו על השאלות ס"י 77, עמ' 366—א"י]. (16) חולין פ"ז א'.

סימן מ מא מב מנ מד מה מז

מד ישראל שאמר לחבירו הלוי מה שיש לי על משכון ואלך ואטול אפי הרבית שעלה עד היום ומהיום וחילך תטול חתה אם מותר לישראל השני ליתפל הרבית מיד ישראל הראשון או לא * תשובה חתה לא שאלת אלא בסביל שהראשון נוטלו מן הע"א ומביאו לשני וכרא' כמי שזה כותף רבית לזה ולמה לא נסתפקת הנאיל וישראל הראשון חייב לפ"א באחריות המשכון הרי הוא כשלו כמבא שלוחה הוא מן השני על משכונו שהרי הע"א לא עס משכונו אלא לראשון ושלא ברשותו עס אותו לשני והם נגבב או אבר הרי הוא חייב באחריותו לפ"א וע"א שאומר לישראל לזה לי מעות על משכון זה או שאומר לו הלויי על משכון זה ואני לו חתה חייב לי מעות אבל חלוקה אותם לך מאחר כיון שברשותו ממשכב הוא אותו לאחר ח"א לפ"א אחריות עליו אלא מר"ה לו חת המלוה והוא משולק ממנו * אבל זה שלא עס אותו ח"א לזה בעצמו ח"א לו אחריות אלא עליו והרי הוא כשלו * כמבא ישראל מלוה את חבירו ברבית * וירא עינים חושש לזה * אבל לנטילת מעות מיד הע"א ולהבאת ליד היע"א חבירו ח"א לחוש בקרק' והרי מה ישראל מומר עובד ע"א מין הוא וכבר יבא מכלל חתך ואיך מחזירין לו חבדה ומגידים אותו * למקום איבוד וכ"כ שאיך מעלין אותו ולא יבא מיונו חמו' עליו ומגופו ח"א כחן לחוש דילמא נפיק מניה ברא מעליא שהרי כוש"א ע"א ובני ע"א גמורים * וכל מומר שמוכר עצמו לע"א ומטבילין אותו כמזהבם ומלבישים אותו המלבוש הכשרי שלהם שעושין להמיר חת דורשין בערו מה יש בלבנו על טעותם שאיך הולכין אחר' ללב אלא אחר מעשיו :

מז וע"א שאמר לישראל לזה לי מעות על משכון זה ולזה חתך מישראל וכו' * כבר כתבתי לך למעלה שהיא חתך וכו' * שאיך חוששין לנטילת מעות הרבית מיד הישראל * **מז וע"א** שאמר לישראל השני לבי כחך לזה לי מעות על משכון זה וזה לי מעות על משכון זה * תשובה אם מסר לו קרבנו בתורת ש"א וחזר ולקחו ממנו ללות עליו ולזה מישראל חבירו בפני הע"א או שלא בפני מותר רכינן ומקרו לידו בש"א הרי הוא של ע"א וכבר הקמנו למעלה את זה * אבל אם לא מפרו בו בפניו בין שלא בפניו אלא שאיך שליחות לע"א והנה ליה ערב * וכבר אמרו שאיך ישראל נעשה ערב בסביל ע"א אלא אם קבל עליו הע"א שלא לרשותו ואלו ערב תחלה וזה יתקד מערב שהרי מסר לו משכון מיד משלוח המלוה אינו הולך עוד אחר הע"א הלוי והרי הוא אומר לו מיד כלך * אלא ערב ואלו משכונו * וע"א שאומר לישראל טול משכון זה ולזה עלת כך וכך ואם לא תמצא עליו כך הוסף לו עליו משלך וכך עשה בפניו או שלא בפניו ח"א חתה רואה בכחן פנים איסור וטוהפסידים הוא עליו מ"ל ח"א חתה רואה בכחן פנים איסור וטוהפסידים הוא שליח מותר ואיני מוצא בו טעם איסור ואם יבא אז נקתחם לוי * וע"א שלוחה מעות מישראל ברבית ושם ישראל ערב בקרק' וברבית * כבר אמרו לפי דרכנו שאינו מותר אלא אם קבל עליו הע"א שלא לרשות חת המלוה אלא הערב כל זמן שיש בידו לפשוט ואף על פי שיש מהדרין ברב' ואומרי כי מה שאומר בגמרא דאיהו נסך בענין ערב כגון שקבל עליו לרדן ברבית ישראל ה"א לא קבל * אסור לעשות לו ערב לרבית דוקא ישראל שלוחה מע"א ושם ישראל ערב ואם קבל הע"א שלא לרדן אלא ערב תחלה ח"א מותר לישראל להיות לו ערב ואי לא אסור * אבל ע"א שלוחה מעות מישראל ושם ישראל חבית ערב ח"א חוששין על הע"א הלוי בין קבל בין לא קבל לפי שהערב כיון שאיך לו ר"א אלא עס ישראל חבירו לעולם הוא אומר לו לך אלא בעל חובך כי חתה וישראל חתה ואיני פורע לך עד שתתבע חת

באחריות החוט האחר כשיעור ג' הקפות של גרל וממנו כורסין ועשין ר' כריכות ומניחין חתך בין כריכה לכריכה ואותו חתך הוא מקום התכלת בזמן שהיה כמבא ר' כריכות וג' חלקים בניהם מהו שיעור חתה * ועל כן אמרו בתנחות כמה שיעור חתה כרי פיתוך ויעשה ויעלם * פי בתכלת * וכשתחיל לכתוב בלבן כמבא ר' כריכות ר' בלבן וג' בתכלת * ועל זה אמרו הפנות לא ישתת מו' והמוסיף לא יוסיף על יב' ומאי שבע ומאי שלש עשרה כריכות והם חתה אחת * ועושין ה' קשרים ג' למעלה וב' למטה * ובין הב' לשנים כורך דק רק וזאת מניח חתך בין הכריכות ההם לפי שאינם בחשבון חתה ואין חתה אלא מה שפורך בין קשר לקשר * הנה פירשתי לך מה שראיתי לגאון ועשיתי לפני הרב חמי' זל ועממ' מאד עלי וחורי הארץ אשר אמרתי בני חורין יבאו מן השמועה ולא ידעו תוכף אופנה :

מ ופורים בתפלין ודאי חייב אבל למלאכה במקום שנהגו הדבר תלמי ועבדו ואף אלו רואים מי שלא נהגו כמנהג הזה כי חביבה המצוה הזאת עלינו * וט' באב בתפלין כך כתב הגאון מי שערב לו הרב יעשה כמותו כי אני מעולם לא הכחתיס בו * ויותר טוב לשים אפר מקלה בראשו וחולו של מועד פטור מן התפלין מפני שה' ימי אות כימים טובים * ואם ירצה להניח יניח ולא יברך * ולענין יום טוב האחרון בודאי כדברי החכם בן בילאת ז"ל אנו נהגין שלא להניח כלל * ח"א וחולו של מועד לקלוהוה דרעת נוטה להקיר מפני שאינה מלאכה אבל לא לכתוב אותה במועד מפני שהיא מלאכה ואיך עושין מלאכה בשביל הרואה מההן מעשה רבית' לבאי כוורי דוק ותסבח :

מב שטר שכתוב בו ב' שריר וקיים כשר ובלבד שלא יהיה בו חשש זיוף ובמקום שהוא שאמרתי שריר וקיים לא יעברין * אבל בשאר שטרות אשילנו ב' ב' * ומורה בשטר שכתבו אלא שטען פרעתי כריך זה לקיימו בשני עיני ואם לא יוכל לקיימו אלא בא' ישבע לו שבועת התורה * וכך כתב הגאון ז"ל * קס :

מג ענין העסק לרב רבי אברהם בר רוד ז"ל ברבית * ישראל שנתן משכונו לע"א בסביל חובו למשכנו לישראל בסביל חובו אם מותר לישראל לגבות רבית הנאיל וישראל כותף אותו רבית ואם יש חילוק בין ידע ללא ידע * דע אם קבל הישראל עליו לתת הרבית ח"א לבי כוטה בזה להתר' לפי שאיך הע"א רוקה משכונו של ישראל זה אינו מלוה אלא על המשכון ואיך לו על הע"א כלום ואף על פי שאיך שליחות לג' נעשה כמי שיה' ליכין הקוף והכל של ישראל ואם לא היה עס משכון ואמר לו לא נלוה אותם עלי היה מותר הנאיל ואיך שליחות לע"א והע"א בסביל עצמו הוא לזה אבל עכשיו שנתן לו משכונו והמלוה ח"א לו סמך כי אם על המשכון והע"א אינו חייב באחריות המשכון לא לזה ולא לזה שהרי ברשותו שמו לישראל במשכון ברבית הנה הע"א משולק מן האמצע וישראל נוטל משכונו של ישראל ומלוה עליו ברבית ואסור אשילנו לך ידע וכ"כ אם ידע * וכך ישראל שנתן משכונו לע"א ללות עליו ואינו בעל חובו והלך ומשכנו לישראל כיון שאיך הע"א חייב באחריו המשכון שהרי בשליחותו משכנו לישראל אסור לטול מתנת רבית * ודן את הוא לזה ולמי שמוסר לו משכונו בסביל חובו * אבל אם בא בטענה שאמר איני מאתיך שיהא של ישראל כי בחזקת עבמך לית מותר אלא שדינו מסור לשמים * ואם נוטל חת מוכיחין מירי' עוד יש לומר כיון שנוטל המשכון בידו סלקי בלא חזי אפקי מניה הוא ויכול לגבות עד כדי דמיו * אלא שמודיעין אותו כי אבך רבית הוא נוטל ואם הוא ירא חטא אסור לטול אותו :

אלה העלילה היתה העלילה ולא ישראל הערב בזה יש
מהגדול ולא יספיק להם טעם הלכך אסור ליקח ממנו רבית ואם
לקח חזק מחזירין אותו כדון :

בם ויחוד

מלתא היא או לא ששאלת כגון שייחור לו כלי
להלואתו או לערבותו * תשובה אם יחזרו לו
בשעת הלואה ואמר לו כלי זה הוא מיוחד להלואה זו הוא
אפוקייתו שאמר חכמים ואינו יכול לדחותו אבל דבר אחר כל זמן
שהוא בעין אבל אם אבד או נאבד או שמכרו לאחר גובה משאר
נכסים אבל יחוד שלא בשעת הלואה אינו כלום :

בט זזה

אומר כלי זה מלא חטים מסרתני לך והלה אומר
לא הוא אלא ג' סאין והכלי מחזיק כור אם מורה
הקצת הני או לא ואי מהניא הודאה במקצת פקדון או לא

תשובה משנתנו היא זזת בית מלא וכים מלא מסרתני לך והלה
אומר איני יודע אלא מה שהנחת אהה כטול פטור * זה אומר עם
הזו זה אומר עד האלון חייב * הרי מסרתני לך פקדון הודו וכן פה
מהניא אהה כטול פקדון הוא ומפני שלא טענו דבר שבמז' פטור
הוא * הא אם טענו חייב * וזה אומר ג' סאין וזה אומר כלי זה מלא
שהוא מחזיק כור אף על פי שלא הזכיר לו כור חייב שהרי אומר
דבר לא שנו אלא האמר ליה בית הקס אבל אמ' ליה ביק זה מלא
חייב שהרי טענו דבר שבמורה והוא שהורה לו בדבר שבמורה וזה
בבר הורה לו שהרי אמר לא הני אלא ג' * ושלש פרות וארבע
דמי בר חמא ועשר גפנים טענות מברתי לך לר' מאיר יוכיחו
דמורה מקצת מהניא בפקדון לחיוביה שבועה ובלא הודאה
במקצת נמי איכא שבועה בפקדון והיינו שבועת הסומריה :

ג ראובן

מסכן לשמעון ביתו פקס ולא הבע לו זמן
אם יכול שמעון לכוף את ראובן לפרותו
לשמעון עוד כל הלואתו במלא שנתנו וכן אם הלואה על המשכון
פסס יתבענו אחר שלשים יום ויכוף אותו לפרעו או לא * תשובה
בימקומות יש בברכותה ובכפרר כופין על המשכונא התם
לפרותה אחר שנה או אחר הזמן שפיסקו זה עם זה * אבל
בגרבונה אח כופין לא בבית ולא בשדה ולא בכרם * ובמשכון
אחר לא שמעתי מנהג ולפי המשנה משלשים יום ואילך מוכרה
בד' טלא נחלקו חכמים על דברי רבן שמעון בן גמליאל פריך
המקבל אלא בעני שצריך להחזירו למשכונן אבל באח לא נחלקו
ובמשכונה של קרקע במקום שאין מנהג לישאל הולכין אחר
מנהג של עמי והם נראים שיש לא התנה בשעת הלואה אינו יכול
לכופו לפרוע וכן חזי אומר בכל רבר שאין ריון מפורש אכלנו ואין
לנו בו מנהג ידוע שהולכים בו אחר מנהגות שלהם וקרוב דבר
זה לדינא דמלכותא דינא והם דכין על פי המנהגות :

הגח

לך אחי תשובות שאלותיך כפי מה שהראונו מן השמים
ואם קצתני בהם דילך בזה כי על הכל יש ראיו ברורות
ואיני הולך על דרך רוני ולא בדברים רחוקים רק על הרבים
גלולות ורבים שהטעם מקצלתן והשכל מורה עליהם * וחזן
מן הרחוקים שאף להם טעם יכול אני לרזן כל הדינים מראית
השכל מעזרת המקום יתוית ומעזרת חברי ישמרים האל :

ט דינעסק

שבין אדם לחבירו להאבד זלי ראיתו
כתב שאלותיך ואני איני פדאי אלא כך
דעתי כוונה דהנא דמקבל עיקקא דקביל על גפשי דהייב פלגא
דנחא וכולה פסירא דיליה * וכתב ליה שטרא על כפשיה בהכי
לאו שפיר עבר ועבר אדרבנן * וכס אראוריתא והנא מארי
גסקא דמקרי רשע עבריון וקא מקרי גזלן דרבנן ולא תבעי
לא גבי הנא רנחא לכתלה אלא אפילו הייב ליה שיעור פלגו

קרא בתורת רנחא מחסוביה ליה כקרנא ומפליס עליה פלגא
אחריתא וקדעי' לטטריה ולא אמרינן בהכי כל סלקין בלא זשי
אפוקי מניה הוא דלא איתמר הכי אלא לגבי מסכתא דקיימא
תני ריה וארעה היכא דקיימא תיקום אבל בכהו לא אמרי' לא
זשי היכא דקיימי לוקמי * ואי משום שטרא כטור העומד לגבות
לאו כגבוי דמי רבית הלל הכי כבירא להו * ואפילו למד' כגבוי
דמי ה' שטרא דהתרא אבל האי כיון דמדרבנן לאו גוביינה היא
היכא דכטוי ביה פסירא לא אמרי' ביה כגבוי דמי דמי יוקר רלא
מטוי ביה פסירא * וזאת הסברה ההקדושה בדינו ממנה שניס
זה השכל מורה עליה ואי נפלה לידי עבדנא בה עובדא * וההוא
שטרא רב עיליש דהוה כתיב ביה פלגא באגר ופלגא בהפקד
הכי הוה עובדא * רב עיליש יהיב ליה למריה עסקא פלגו רנחא
ומס' ובכתר רשכים חתא מריה עסקא ואפקד שטרא עלי יתשי
וקא תבע להו בקרכ' ופרעוה לפוק אמרו ליה הב לן שכרו כפועל
מהנא יומא קמא דקביל אבוכא הדין עסקא ואלמ' להו מרי עסקא
לא יהיבא להון מדי רכבר יהיב ל' אבוכו פלגו רנחא ולא חשיב
בהדאי הנהא אגרא וזו חבך רבית ואינו יוצא ברייסי אמר להו
דברי רב עיליש גברא רבא הוא ולא כפי איבורא לאנשי דרינא
דעסקא אי פלגא באגר תני תלת' בהפקד וכו' ואינו כיון דחתי
בהרך פלגא באגר ופלגא בהפקד בודאי ארעמא דיהבת ליה
שכרו כפועל בטל ארעמי בהרך בדינא דמתני * ואם שהדי רלא
אחיל אגריה גבך יהאי דלא חשיב אגריה בהו' שפתיא דיהב לך
פלגו רנחא סבר אכתי קרנא גבאינו גבוייסי מניה * הילכך ליכא
לממיר הבא חבך רבית אינו יוצא ברייסי דהא לא יהיב טיהלך
בלל לא בתורת רבית ולא באבך רבית * אבל איני אחריתא
אפשר כיון דיהב פלגו רנחא ולא חשיב אגריה בהדיה והשתא
חתי כולי ממונא לידי רנחא והקנא לא מפיקין מניה מירי דכיון
דלא גמיר דינא ולא קפיר אאיבורא זוטא אפשר דחיל גביה
מעקר וכי כתב ליה פלגא באגר ופלגא בהפקד ולא אדכר ליה
מירי אחריתא * חולי אחיל גביה וה' חבך רבי ואינו יוצא ברייסי *
הכי נקייטין פי דהא מלתא מן במיה שבי ולא אחי לך מייב לסברא
קמא רכתביה לא תיובתא ולא ביישתא ותשובה רב אלפיס ז'ל
שרחית בה הלכה היא ורבנותי התירו דבר זה מפני שהנא טוח
לפקס מהני וכו' הכי קאמר אף על גב דהנן במהני ברין ליתן לו
כפועל בטל כדר המית רבותי את העם' בלא שכר בלבד שיהא
המקבל קרוב לשכר ורחוק להפקד * אי פלגא באגר תרי תלתי
בהפקד וכו' ואף על פי שפעמים שלא יארע בו הכסד כלל באותו
עבך וכמא זה מפקד שכר טרחו כיון דאי הוה מטוי ביה פסירא
הוה שקיל האי בגויה תרי תלתי שרי * ודן זה שוה הוא לדינא
דמקמייהו * אי נמי גמרינן מהאי עובדא דאי בשי מרי עסקא
לשנוי הדין עסקא משאר עסקי לטפוי ברנחא לכפשיה או לבצורי
כל היכא דמטופי פסירא או מצבר ביה כל קביל רנחא שרי ובלבד
שיהא רחוק להפקד וקרוב לשכר כלומר שיהא חלקו בהפקד גדול
משל מקבל * גם אם ירצה להתנות עם המקבל שיעול הוא ב'
חלקי הריוח וג' חלקים בהפקד הרשות בידו לפי שאין קצב לתנאי
השכר וההפקד רק שיהא חלק ההפקד גדול לבעל העסק מחלק
השכר * וכן הדין בזמן שהוא מתנה עמו מתנה שכר ומתנה על
השכר אם רצה לפקד עמו דינר בשכר עמלו פוקן ואף על
פי שבטלתו גדולה מזו * וזהו שאמרו כמה הוא שכרו בין
מרוכז בין מועט כלומר הכל לפי מה שפסקו עמו *
ומשנתנו שאמרה שכרו כפועל בכתב קאמר * מתבעין דבר
חשוב כדראמרי' בגמרא אמר רב דיש עינלא לפטומי וכן אמרי
עמואל קנפן לו דינר * והכי איתא גירושלמי חר בר נש אשאי
דינרא לחבריה אמר ליה סב מרין דינרי אגדך ומאי דעבדן דינר

לפני רשעים ואין רוב הבשר קיים הואו חבר מדין ליה דאמור
 מפני אבר מן החי ושאר עוף שבה באכילה וכן עוף שבסבב
 פרה ראשון ושני עתה פרה שלמי דלהדי הנוף חסור וכן כפולה
 מהתורה שפריסה בדיקה סבב כל החלל כלו ואם פהתה מעת
 לכת היתה פריסה בדיקה ופריסה וכן עמדה חסור פריסה מעת
 לעת פריסה לעמדה וכן ובפך הדומה עד דמלו ליה קריסר
 מהו פתח האורה והוא דרדקסה ליה תחתה פריסה בדיקה
 תפסא דתחתא ופר אומתא ועל דזכתא דכי מקריב מערפא
 תתא חי איכא סומקא לדיחא טרפסי וכו' לטריסה וכו' חרס בזכר
 ובנקבה חס ליה מן יבמתם שריא לחלקת עכו

קטו השיב רבינו

הלוואת מעות ישראל לישראל
 על המשכון של ע"א בדריה הה עובדא שפעס ח' היה לרבי
 וקרב משכון מע"א והוכרח למעות וכתן המסכת בידו ללוות
 מהו על מעות ויהי הקום שלי וזאתה לפניו החד אתה מת'
 בדיקת כי הכא ליה מקרי טיב לך הרבה ואם ליה ממחר על
 משכנו ומכחוקי מקבל רביהך ממנו על מלוה ואלו פהתה
 ליה מע"א והשיב הרב אבי מוכר לך כל המשכון וכל מה שיש
 לו על ישראל תשיבנו לי עוד אם איך רוכה ומעכשן יהיה מחלט
 בידך ולא אחייב לך מעות ואם לא תחייב לי להחזיר המשכון
 בעיני הנה עשה עמי ערב זל

קטו פירש

הרב רבי יעקב זל וז"ל איך שלימות לע"א
 בין לקולא בין לחומרא והולה מעותיו
 כפ"א הכי פ"י ישראל שאמר לחבירו לך והבא לי מעות מן הע"א
 על משכונתי והיה שלי לביא בחזרתו אמר לך והחזירם
 אל הע"א המלוה אע"פ שכתן ביד ישראל מותר מפני
 שלימותו א"כ א"כ כמותו אבל אם הביא מעות עצמו ואמר
 לו על ע"א חסור ועל זה אמר וזאת מחלוקת ר' דאין
 הדבר ידוע אלא לזה

אלו הפסקים כתב הרב היצחק בר אשר ז"ל בעל התוספות

קטו רבינא

אמיתא אמר בהו דשלמות לע"א לית
 ליה זכיה לע"א מרד בן אית ליה
 סנה הרב בעל התוספות ז"ל מר' ל' דגדסל זכיה מראורייתא
 אית ליה דאי לית ליה זכיה אלא מרדבן היכי שריק איסור
 רבית דאורייתא והלא כל היכוות מראורייתא ביניה דזכין לו לארס
 שלא בפניו רמיזא באורייתא וכ"כ בפניו ומהכא משמע שאסור
 לישראל לשלוח את הע"א שלו ליה מעות מישראל חבירו כסבור
 דכ"כ סבור לומר לו בא הלוה מעותי בדיקת לישראל חברי
 ויעבד דאין שליחות לע"א ואיכא למימר דמכפטיה קא עבדי מ"ו
 כון שתישראל בא הרבית לע"א עת ליתן לישראל שכתן לו מעותיו
 עת להלוות לישראל אחר חסור בדיקת ישראל שאמר לע"א בא
 הלוה מעותי ברבית חסור הכא בני לא פכא כשישראל שולח
 את הע"א ללוות מישראל הרי כשהו ופכא מישראל חבירו על
 כת להלוות ברבית לישראל אחר הן יוכאן ופכא שאלותו
 ישראל המלוה אינו יודע שפ"א לווה אותה לצורך ישראל אפ"ה
 אחר לזה לומר לו הלוה לי מעות מישראל חברי דמה לי להלוות
 לישראל אחר שאסור לומר לע"א ומה לי ללוות מר' יצחק אבל
 אם אמר בא הלוה לי מן הע"א והע"א ליה לו מישראל משקל ליה אי
 הויתרתי אי לא ומה שכתב רבי גרשום ז"ל שאם אמר ישראל
 לפ"א הלוה לי מעות מישראל חברי שיתור לו לעשות כן דאע"פ
 דאין שליחות לפ"א אפי' הכי מותר דנהו דאין שליחות לע"א שאין
 לישראל זה לעשות שליחותו של ע"א להיות כמותו שליחותו של

ישראל חברי מיהת יכול להיות כמותו ומהתוספתא משמע
 דאין בזה משום רבית כדקניא ע"א שאמר לישראל בא הלוה
 מעותי וברבית לישראל חברי מותר ויש לומר דהיינו טעמא
 דנהו ישראל מהוה מלוה עושה את ישראל המקבל מעות שליח
 וכמותו הוא וכיון שאחריית המעות על הע"א הו' כמו זה ישראל
 עצמו ליה מן הע"א ואין כאן רבית אפ"ה קיימא משני מה התייר
 רבי ז"ל לכתחלה דהתם חבי שאסור מפני מראית העין והיכי
 הו' לכתחלה מותר לישראל ללוות מעות מישראל לצורך הע"א
 דכ"כ שיהיו חסור לכתחלה כמו כן ללוות ור' מנאנס
 להתייר בה"ב אבל אמר שבהגו לעשות כן להלוות לע"א ע"י
 ישראל ופ"י הכי למה שבהגו לעשות חס ישראל ליה מישראל
 חבירו לצורך הע"א וק"כ עם הע"א על הרבית כמה רובה ליתן
 בשבוע ויה קוצב עם ישראל המלוה בשפחות ומוקן לו והעשכון
 מידו לידו ולאחר זמן ישרה הע"א ערבנו ונתן לישראל זה הרבית
 שקצץ עמו כדאמר לר' דכל אותן וקור שיתן הע"א לישראל הלוה
 דתהוה שיקחו ישראל הלוה לעצמו רק יתן לחבירו מה שהוא
 קצץ ויחזיר לו ישראל על כרחו הערבב חבל אם קצץ ישראל עם
 ישראל חבירו שיתן לו הע"א כך וכך רבית לשבוע והע"א רובה
 לפחות בשעת פריה מתמת שהוא חנם או חלם זה ישראל המלוה
 אינו יודע להחזיר הערבב לישראל חבירו ע"י שיתן לו כל הרבית
 כר' לר' דאין יכול ישראל זה ליקח מישראל חבירו אלא מה שהע"א
 בותן לו אבל משלו לא יתן כלום שהרי זה לא ליה ממנו אלא על
 דעת הע"א שאם יתן לו הע"א גם הוא יתן לו אבל אם הע"א יחנם
 לו גם הוא לא יתן לישראל המלוה ואם אינו מאמיני בטוב
 לו ויתר בטן לך הע"א ממה שכתן לו יושבע לו שלא בתן לו הע"א
 חזר ויטור אבל משלו חסור ליקח לעולם ואומר ר' שאם
 ישראל חייב לע"א מעות ודחוק אותו לפרוע ואמר לישראל הילך
 ערבבני וכו' והלוה מכל מה שתדע ועלי ליתן הרבית והלך הע"א
 וזה מישראל אחר ולבסוף כשבא לפרוע ערבבנו מן הע"א אמר
 לע"א לפרותו מישראל חבירו כר' לר' שאסור לזה ישראל ליתן
 הרבית לישראל חבית כיון שמתחלה לו מעות שלוה הע"א לצורך
 ישראל לזה שהרי על כרחו היה לו לפרוע לע"א והו' דומיא
 דשולח את הע"א שיליה מישראל חבירו ברבית דאמרינן לע"א
 שאסור הכא בני לא פכא דראי חסור אבל אם הע"א לישראל
 לע"א ערבבנו הריינו הע"א בדיקת ישראל לר' לצורך עצמו ואחרי בן
 לא ישרה הע"א המעכון לפי שהוה חסר והלך ישראל לפרות מיד
 ישראל חבירו כדאמר לר' שאין וזאת מותר לישראל ליתן לו כל
 הרבית כיון שמתחלה אלו המעות לא ליה הע"א לצורך ישראל
 הרי אין עם סכר המתנת מעות לזה ישראל ומה שכתן לו ישראל
 זה רבית הו' כמי שקונה ממנו הערבבן שהרי יכול לטעון איני
 מחזיר הערבבן אלא לע"א כשיסרה ממני בקרן וברבית ויש לא
 יתן לי רבית שאסור הערבבן וזאת רבית שלי והוה הוא עכשו
 כמו שזכרנו לישראל חברי בקרן וברבית ומותר אבל כשישראל
 נתתו מעות לע"א וכתן לו עליהם משכון התם ודאי הע"א מתחלה
 לצורך ישראל ליה ואע"פ דאין שליחות לע"א אפי' הכי כיון
 שמיך ישראל באו ליד ע"א ולצורך ישראל ודאי כר' לר' דאסור
 וכשהשאלו לו משכונן לפ"א והע"א אינו רוצה לפרותו אין ישראל
 המלוה יכול לטעון ולומר איני מחזיר אלא לע"א דלא ידא אלא
 בזמן שבטלמה וכתן לזה וכל זמן שלא בקיחם ממנו והוה בעין
 ודאי על כרחו יחזיר הקא בני לא פכא וכך מפרש בפסקות ר' אב
 גרשום ז"ל ומשם משמע דרקא את הע"א חלם שאין יכול ישראל
 זה לטעון מליתן לו הערבבן שהרי דוחק את ישראל וזו כדאמר
 שחזיר ישראל המלוה הערבבן בלא רבית אבל אם הע"א אינו
 אב סבב לישראל זה לומר איני מחזיר לך הערבבן עד שתתן
 לי רבית

מ"ו פ' תנ"א

סימן קנט קס

לי רבית שקצצת ואף כח ביד העל להוציאו מיד בלא רבית או
דאי מלאה טוה וישראל מעכב המטבח עד שיתן לו הפא הרבית
פלו: או אם חזה ישראל הסלמי ליתן לו רבית בשביל העל
הרעות בית ומותר ליקח ממנו כיון שנתן הכסף יכול ליקחנו דלא
אמר חזקיה לא רבית הבלה מלוה למלו ישראל וישראל זה שליח הוא
על הלוה עד כאן: ואם ישראל סנכטור למעות לא היה יכול
ללוות על ערבותו מישראל בלא רבית ואמר לישראל חברי האלף
ערבך משל על חקלה עליו מעות לעל: והערבון היה על ישראל
ולכורך עצמו היה ללוה ולא לכורך על חלה סרוסה לרמות חברי
הגלה לו ישראל על ארץ ערבך ברבית בחזקת של על ואחכ בא
לפרות הערבך מיד ישראל בלא רבית וטוען הערבון שלי היה
על ברבי לויית המעות ולא לכורך על: כד לר: שהמלוה יכול
לעכב הערבון עד שיתן לו כל הרבית ואינו יכול להוציאו בריבוי
עד שיתן את הקרן ואת הרבי ואפי' רובה לישבע זה ישראל שאינו
של על ואמר המלוה אינו מאריך בשבועה כיון דמתחלה נתנו
לכבודת על ולא כל במניה לתזור מדבריו הראשונים דכיון
שהערבון הוא ביד המלוה אינו יכול להוציאו בטענה זו: דמה
שאינו אומר שיתן לו טוען פרשתי לאחר שליחתי או כשהפקיד לו
יכול לומר החזקתי לך היינו לפי שהמעות בידו: הכא נמי זה
שהמטבח בידו יכול לטען ערבון של על הוא: ודמה לר' על זה
הדיון הייך ממש תקנה לזה הלכה שהוא ברור לו שהערבון שלו
הוא ולא של על ועליו ית ליתן רבית והיאך נכריח אותו לעשות
ומכור על לא תסך שאפי' יחליט המטבח ביד המלוה והוא
תקברו המלוה עשה איסורו דמתחיל גביה בשבט המטבח משתו
והיאך יכול המלוה לרדוף את הלנה שיתן לו רבית: והוא טוען
ברור לי שאינו של על: ושיח בודי ר': ואם אף ברור למלוה
אם הערבון של על או לא ראוי היה להתרחק מן העברה אבל

מן הרון אף יכולתו לטען שיתרחק

קנט גרסינו בפ' האוכר את העוללים ונתן להם מטבח
משלם: ומאי פסקות משמע שאם סבר
אדם למלך לבנו לשנה ונתן השנה חלה התוכו דהיינו חמיו
דאמר אגורי: ולא היה רבול דפסי דלא רמיא עליה דבעל הבית
להורישם הכא נמי לא רמיא עליה דבעל הבית שהתוכו דרב
להיות חולה רמא ויעוהלך כל אותם הימים שהתוכו חולה
אזינו נתון לו מסירות כלום ואפי' כפועל בטל: אבל אם יתבטל
התוכו ע"פ צעירת אביו או בשום ענין שיהיה אביו יכול להודיעו
למלך סבך דרב ואלא הודיעו שאז הוא מתן לו כפועל בטל ואפי'
אם לא יסכרם לשנה חלה לטובע או אפי' ליום אחד אם אותו יום
כתבטל בפסיע' הרב מתן לו כפועל בטל יואם לאו אף כותן כלום
דמה לי שבו מה לי חדש ומה לי שנה לכלם דין אחר וכגון שהתחיל
ללמד אותו אבל אם לא התחיל אפי' אי היה בפעיעת אב כתבטל
התוכו אף לו עלת חלה תרעומת: דדמי לפועלים שלא הלכו
אבל אם הולכים ממקום למקום אחר ללמד התוכו אפי' לא
התחיל היו אותו דין עצמו כמו גבי פועלים: וכן אם התחילו
במלאכה ועשו חביה ומחרין זה בזה שמתן לו כרבן אם הוא נסכר
לישראל לטובע או לשנה: וסר דוסא אם הוא קבלן כדמוקמי'
לקמי' אליבא דרב: מריכו:

קס גרסינו בפרק אהנו נסך: חמיו איכא דבסיס
ואיכא דלא בסיס: ונר' שאם היה כלו
בבית א' כמאן דפליגא דמיא: ומסקא ליה לר' אם זה שחלק
בלא העת חברי מוכר אותו וז' ומרו' באותן המעות שקנה בהן
נסך מי חבל לתבוע אותו ריח כיון דלא הויה חלוקה איכאמר
לא גרע משאר גזלני' שגזלו מחברו ומוכר ומרויח באותם דמים
לא תמלס אלא כעין שגזל הכא נמי לא שכי' ור' מתמס סיסל

לכבוע הדיוח וטפי מתקבר ליה דלא חזי תבוע ליה: רי: ונר'
דיהיב פלגא רוחא פיה לא נתכונן לגזול חלה סבא סתיה חלוקה
וסתן סוף חלוקה הריו' לטביה טבי וטבי אבל אם יטעון הלה יותר
לקחתמה רמיח עליה פבוע' הסת כרוך שבועת הטופסין ומטבר
אקמישמה מהלכה אבא אסיפא רביתיה: מכאן משמע ליה לר'
דדיהיב זוזי פקדון: הוה פיהה בעין: דאי לא הוה בעין היכי מנן
לאקמישמהו בחליפין דהא לא קמ' לא בעין יס' לומ' דבהני חליפין
דבסמדר שארס מקנה חפץ לחברו ואף לו מה ליתן עליו ומטבר
לו סמדרו הייב חליפי הדבר שיטען על איתו חפץ: וזו דאי
אם אינו איתו חפץ בעין הנקנה בזה הסמדר קונה אותו דהא אם
היה נתון לו מיד אותו החפץ שיטען לו ליתן על אותו חפץ: פקדנה
עיקר בחליפין טעו ודאי קונה אותו חפץ אפעי' שאינו בעין כמו
האיגוד שהוא חליפין: התפץ וקנה החפץ אפעי' שאינו בעין
דכא' נמי חייב בהרבה מקומו שארס משעבר עצמו בקנין ליתן
דבר שאינו בעין כדאמר' בהסוכה את השעלי מקנה סח' להיות
כשאל' ופריך כמה בדברי' ומפני' בעיקרן מיד: ומשמע אפי'
לא בא לעולם שלא: התנה פרה זו במדה או אבדה ואפי' הכי
מתחייב הוא למלס לו פרה אחרת בקנין סודר: דהכי נמי
בהשומעין מפרש התם מתי מחייב כותל: אלמא אפעי' שאין
הכותל בעין משעבר עצמו לעמותו: ואע"כ דהתם פריך ליה
קנין דברים בעלמא הוא לא פריך: אליבא דמאן דאמר מתי
מחייב פלוגתא דהיינו ודאי קנין דברים בעלמא: אבל אליבא
דמד' גורא לא מצי פריך ליה מדי' כיון דמשמע בחליפין דסודר
לעשות לו כותל הוה קנין מחייב הוא חזינ' בסמה דוכתי שבחליפי'
של סודר יכול: להקנות אפי' דבר שאינו בעין הכא נמי מצי
למומר דאלו זוזי לא הוה בעין חלה מלוה הוה גביהו: והא דמפרש
בקובטל עלילת חק הזהב קונה את הסכף מאי לאו בחליפין:

וממ' לן משפדו דלא טייכי חלה ברבר' שהיא בעין: שי' זה לא
כהי' לעיל לר' דהא חזינ' בסמה דוכתי בחליפין פה בסודר
קנין אפי' דבר שאינו בעין והכי נר' לרבינו לפרש דהאי דקאמר'
התם מטבע כעמה חליפין היינו כשארס רובה להחלי' מטבע עליו
במטב' חברי' מזה חל' את המטבע של זה זה על זה בעין ואמר'
כחליף זה בזה בהכי ודאי פלוגתיהו דאם נתקיים הקנין במשכ''
האחר ואם לאו פכיהם חחרים: ואפי' אם נתאנה לוקח לא מנן
למומר למכר תן לי מעותי און תן לי מה שאזכירתי ומצי למיני'
ליה המוכ' אם רכונך כמו שכתבתי לך בלא חזרת אונאה הרי טוב
ואם לאו אחזיר לך מקחך ולא' מצי לוקח לכופ' שיתן לו אונאתו
וכן נמי אם נתאנה מוכר לא מצי למימר ליה לוקח תן לי מקחך
און תן לי מה שאזכירתי ומצי למימר ליה הילך מקחך ואונאה לא
אחזיר לך: אבל מספקא ליה לר' אם כשנתאנה לוקח ורצה
למחול אונאתו למכר כרי' פיהה המקח קוי' בידו אם יכול לחזור
בו המוכר ולומר כיון דמתחלה לא היה המכר קיים שהמקח היה
בטל הנני חחר במכירה שנעשת דלאו כלום היא: און דילמא הוא
דתיקינו רבבן ביטול מקח היינו משום תקנת הנתאנה כשהוא
אזני רובה למחול: אבל אם הנתאנה רובה למחול אמאי מצי
לחזור בו המאונה: ובפרק המוכר את הספינה איכא למשמע
האי דינא דאמר רב חסדא: מכר לו גוה חמש כו' והקרת ועמדו
על זמי' נתאנה לוקח: לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר: דאמר'
ליה חי' לאו דאזכירתי מי מבית הדרת הנתאנה הדרת: ופי' דבבלי'
סידאה לתבר' און לקרבו דלאו נתקיים המקח נתאנה גס המוכר
ואפי' הכי לא מצי הדר ביה משום האי טענה דטעין ליה לוקח אי
לאו דאזכירתי מי הוה הדרת בך הנתאנה הדרת בך בתמיה' ומפרש
אם מצינו חוטא בשכר: אלמא מתאונה יכול לחזור מתאנה אינו
יכול לחזור כיון שהמתאנה מוחל': והבבלי' לא שמעינ':

קסא

תמים רעים

ממני עליו מעות ויהיה החוב שלי והמרתו לפניו היאך אחת מותר ברבים כי הע"א לזה ממך וחייב לך הרבים ואחת לזה ממני על משכנו ונמלאתי מקבל רביתך ממנו על מלוה שאהה לזה ממני. והשיבני הרב אני מוכר לך כל המשכון וכל מה שיש לי עליו. (ה) ועל חשיבנו לי עוד אם איך רולה ומעכשו היה מוחלט בידך ולא אחייב לך מעות ואחת לא תחייב לי להחזיר המשכון בטנין כזה עשה עמי הרב ז"ל :

קנו פירוש הרב רבי יעקב ז"ל ודאי אין שליחות לע"א בין לקולא (ו) בין לחומרא וקולה מעותיו בע"א (ב"מ ס"א:). הכי פי' ישראל שאמר לחבירו לך והבא לי מעות מן הע"א על משכונותי (ז) וחסיה שליחי להביא בחזירתו אמר לך להחזירם אל הע"א המלוה אע"פ שנתן ביד ישראל הרבים מותר מפני שגלוהו של אדם כמקומו אבל אם הביא ממעות עלתו ואמרו לו של ע"א הם ודאי אסור ועל זה נאמר ויראה מאליהך דאין הדבר ידוע אלא לזה :

אלו הפסקים כתב הרב ר"י יצחק בר אשר ז"ל בעל התוספות.

קנה רבינא אמר נהי דשליחות לע"א לית ליה זכיה לע"א מדרבנן אית ליה (ב"מ ע"א:). כתב הרב בעל התוספות ז"ל (ה) נראה לי דגרסי' זכיה מדאורייתא אית ליה. דאי לית ליה זכיה אלא מדרבנן הכי שרינן איסור רבית דאורייתא ואלא כל הזכיות מדאורייתא נינהו דזנין לו לאדם (ט) שלא בפניו רמיזא באורייתא וכ"כ בפניו. ומהבא משמע שאסור לישראל לשלוח את הע"א שילוח לו מעות מישראל חבירו ברבים דכשם שאסור לומר לו לא והלוי מעותי ברבים לישראל חבירו אע"ג דאין שליחות לע"א ואיכא למימר דמנפשיה קא עבד מ"מ כיון שמעשרה לכו הרבים לע"א ע"מ ליתן לישראל שנתן לו מעותיו ע"מ להלוותן לישראל אחר אסור (י) כדמצינן ישראל שאמר לע"א לא והלוי מעותי ברבים אסור הכי נמי לא שניא כשישראל שולח את הע"א לגות מישראל הרי כשהן יולאין מישראל חבירו על

נמי כשרה. נשבר הפלס אם רוב בשר קיים שחיטתו מותרתו ואם לאו אין שחיטתו מותרתו. נשבר העלם למעלה מן הארכובה אם רוב בשר קיים האבר והבהמה מותרים ואם לאו זה אסורים. למעיה מן הארכובה אם רוב בשר קיים זה זה מותר ואם לאו האבר אסור והבהמה מותרת. שמועת ירך בבהמה טרפה שמועת גף בעוף טרפה (חולין נ"ו). חיישינן שמא נקבה בריאה ונריכה בדיקה בריאה. ועוף שנמלא מכה באנפס לריכה בדיקה בריאה במקומה. כילד בודקה מביא שפופרת של קנה דק ומכניסה בפי קנה של ריאה ונופחה ובודקה. (א) ועוף שלא נמלא מרה בכבד שלו בודקין את הכבד. כילד בודקה מולך אותה אם יש טעם מר בכבד אומרים מרה היא וכבדא בלעטה למרה וכשרה ואם לא מריר חסר הוא וטרפה. ועוף אם נשחברו רגליה למעיה מן הארכובה כשרה אבל למעלה טרפה כדאמרינן בבהמה והא דאמרינן למטה מלמח בנידים כשרה אם לומח בנידים קיימין (ב) ועוף אם נשחברו רגליו או שנמרטו כנפיו ולא נשתייר בו אלא כנף א' כשרה. ודבר זה ספק. וגף של עוף האבר השלישי המתובר בנוף שנשבר כלו וילא העלם לחון ולא נראית שום מכה כללעותיה ולא נבשר שעליהן אורו העוף טרפה ע"כ. ואי אהבר נפא דשופא ואין רוב הבשר קיים ההוא אבר שרינן ליה דאסור משום אבר מן הסוי ושאריו עוף שרי באכילה. וגף עוף שנשבר פרק ראשון ושני מותר פרק שלישי דלהדי הגוף אסור. נפילה שאמרו (חולין נ"א:): שלריכה בדיקה כל החלל כלו ואם שהתה מעת לעת אינה לריכה בדיקה וכשרה. עמדה אינה לריכה מעת לעת עקרה יד לעמוד וכו' (ג) וספק דרסה עד דמלו ליה תריסר ירחי שהא אסורה. והיכא דדרסה ליה מיתא לריכה בדיקה מכפא דמוחא ועד אטמא (שם נ"ד). ובכל דוכתא דכי מינקב מטרפה מניה אי איכא סומקא להדיא טרפה וכו' לטרפה י"ב חדש בזכרים ובנקבה אם יולדה חוק י"ב חדש שריא לאלתר. ע"כ :

קנו הישיב רבינו יצחק בר שמואל על הלוחא מעות ישראל לישראל (ד) על משכנו של ע"א ברדי הוה עובדא שפעס א' היה לרבי יעקב משכון מע"א והלריך למשוח ונתן המשכון בידי ללוה

הגהות ותקונים (א) ועוף שלא נמלא מרה בודקין את הכבד בו' ע"ע יו"ד סי' מ"ב ס"ג : (ב) ועוף אם נשחברו רגליו, נראה שז"ל אם נשחברו נפיו. ולעיל ספק נשנשו נפיו לריכה בדיקה בריאה כמ"ס חולין נ"ו וכן כתב על נשבר הגף ע' יו"ד סי' כ"ג ס"ב : (ג) וספק דרסה עד דמלו בו' ע' חולין נ"ג ב' וזה נדאי דרוסה חיישינן לתקלה וכן בספק דריכה וע' יו"ד סי' כ"ג ס"ב : (ד) על משכנו של נכרי בו', ע"ע ברא"ש פ' איהו נשך ס"י ג"ם ובסי' נ"ז וביו"ד סי' קס"ח ס"ף י"ג : (ה) ועל חשיבנו לי עוד, ז"ל ועל חשיבנו לי עוד אם איך רולה, ומעכשו יהיה מוחלט. כ"ל : (ו) בין לחומרא, ע' הו"מ ב"מ ע"א ע"ב ד"ה כגון בשם ר"ח : (ז) והיה שליחי להביא, (פי' שיהיה עלוה להביא לו המעות) בחזירתו אמר ל. שליח לך להחזירם בו', כי כשהגיע הזמן להחזיר אמר להשליח חלך והחזירם אל הנכרי בו', וע' תוס' ב"מ ס"א ע"ב : (ח) נראה לי דגרסינן זכיה מדאורייתא, ע' תוס' בחובות י"א ע"א ד"ה מסבילין וסנהדרין דף ס"ח ע"ב ד"ה קמן : (ט) שלא בפניו רמיזא באורייתא, קידושין דף מ"ב ע"א מנין בו' ע"ש : (י) כדמצינן ישראל שאמר לנכרי לא והלוי בו' כהתפסחא דב"מ פ"ה משנה ט' וע"ש ביאור הגר"א ז"ל כי קס"ח ס"ק י"א, ובתוספתא שם הובאה שאמר לנכרי הילך שכתך יאל והלוי בו' :

נותן לו אבל משלו לא יתן כלום שהרי זה לא לוח ממנו הלא על דעת הע"א שאם יתן לו הע"א גם הוא יתן לו אבל אם הע"א יאמרו לו גם הוא לא יתן לישראל המלוה. ואם אינו מאמינו שטוען לו יותר נהן לך הע"א ממה שנתת לי ישבט לו שלא נתן לו הע"א יותר ויפטר אבל משלו חסור ליקח לעולם. (ז) ואומר ר' שאם ישראל חייב לע"א משום ודוחק אוחו לפדוץ וואמר לו ישראל הי"ך ערבוני ולא והלוה מכל מה שתרצה ועלי ליתן הרבית והלך הע"א ולוה מישראל אחר ולבסוף כשבא לפדות ערבוני מן הע"א אומר לע"א לפדותו מישראל חבירו. נראה לר' שהסור לזה ישראל ליתן הרבית לישראל חבירו כיון שמתחלה אלו משום שלוה הע"א לנורך ישראל ליה שהרי על כרחו היה לו לפרוש לע"א והא בוי דומיא דשולת אח הע"א שילוה מישראל חבירו ברבית דאמרינן לשיל שאסור הכא נמי לא פנא דודאי אסור אבל אם השאל ישראל לע"א ערבונו והרביע הע"א ביד ישראל לנורך עלמו ואחרי כן לא פדה הע"א המכונן לפי שבא אגם והלך ישראל לפדותו מיד ישראל חבירו נראה לר' שאז ודאי מותר לישראל ליתן לו כל הרבית כיון שמתחלה אלו המשום לא ליה הע"א לנורך ישראל הרי אין שם שכר המתנת משום ליה ישראל ומה שנותן לו ישראל זה רבית הוי כמו שקניה ממנו הערבון שהרי יכול לטעין אינו מחזיר הערבון הלא לע"א כשיצדה ממני בקרן וברבית ואם לא יתן לי רבית אמכור הערבון ואקח רבית שלי והרי הוא פכסיו כמו שמוכרו לישראל חבירו בקרן וברבית ומותר אבל כשישראל נתחייב משום לע"א ונתן לו עליהם משכון האם ודאי הע"א מתחלה לנורך ישראל ליה ואע"ג דאין שליחות לע"א אפילו הכי כיון שמיד ישראל באו ליד ע"א ולנורך ישראל ודאי נראה לר' דאסור וכשהשאל לו משכנו לע"א והע"א אינו רוצה לפדותו (-) לין ישראל המלוה יוכל לעכב ולומר אינו מחזירו הלא לע"א דלא יבא אלא גזלן שנוטל מזה ונתן לזה וכל זמן שלא נתיאש ממנו ובא בעין ודאי על כרחו יחזיר הכא נמי לא פנא וכן מלא ר' בפסקות ר' גרסום ז"ל ומסס משמע דדוקא אם הע"א אלס שאין יכול ישראל זה לעכב מלייתן לו הערבון

על מנת להלוותם ברבית לישראל אחר הם יולאו ואע"ג שאותו ישראל המלוה אינו יודע שהע"א ליה אוחס לנורך ישראל אפ"ה אסור ליה לומר לו הלוה לי משום מישראל חבירי דמה לי להלוות לישראל אחר שאסור לומר לע"א (א) ומה לי ללות מר' יצחק. אבל אם אמר לא ולוה לי מן הע"א והע"א ליה לו מישראל מספקא לי אי בוי מוהר או לא. (ב) ומה שפסק רבי גרסום ז"ל שאם אמר ישראל לע"א לא ולוה לי משום מישראל חבירי שמוטר לו למשום כן דאע"ג דאין שליחות לע"א אפ"ה הכי מותר דנהי דאין שליחות לע"א שאין יכול ישראל זה ליעשות שלוחו של ע"א להיות כמותו, שלוחו של ישראל חבירו מיהת יכול להיות כמותו. ומתוספתא משמע דאין כזה משום רבית (ג) כדתינו ע"א שאמר לישראל לא והלוה משותי ברבית לישראל חבירי שוטר. ויש לומר דהיינו טעמא דזה ישראל שהוא מלוה עושה אח ישראל המקבל משום שליח וכמותו הוא וכיון שאחריות המשום על הע"א (ד) הוי כמו זה ישראל עלמו ליה מן הע"א ואין כאן רבית. אפ"ה תימא מפני מה הקירו ז"ל לכחלה דהתם תני שאסור מפני מראית העין (ה) והכי הוי לכחלה מותר לישראל ללות משום מישראל לנורך הע"א דכסם שלהלוות אסור לכחלה כמו כן ללוות. ור' מנאגם להחיר בכ"ג. אבל אומר שנהנו לעשות כן להלוות לע"א ע"י ישראל. ואפ"ה הכי למה שנהנו לעשות אם ישראל ליה מישראל חבירו לנורך הע"א וקלוב עם הע"א על הרבית כמה רוצה ליתן בשבט וזה קולוב עם ישראל המלוה בפחות ונתן לו המשכון מידו לידו ולאחר זמן יודע הע"א ערבונו ונותן לישראל זה הרבית שקלן עמו. נראה לר' (ו) דכל אוחו ויהור שיתן הע"א לישראל הלוה דין הוא שיקטנו ישראל סלוה לעלמו רק יתן לחבירו מה שהוא קלן ויחזיר לו ישראל על כרחו הערבון אבל אם קלן ישראל עם ישראל חבירו שיתן לו הע"א כך וכך רבית לשביע והע"א רוצה לפחות בשעת פדיה מחמת שהוא אגם או אלס וזה ישראל המלוה אינו רוצה להחזיר הערבון לישראל חבירו עד שיתן לו כל הרבית נראה לר' דאין יכול ישראל זה ליקח מישראל חבירו אלא מה שהע"א

הנהרות ותקונים (א) ומה לי ללות, מר' יצחק, הוא זיין שכל זה שמע ערבו ר' יצחק מספקא לי אם הוא מותר, או לא, ע' מרדכי פ' איזהו נשך סי' של"ז: (ב) ומה שפסק רבינו גרסום ז"ל שאם אמר ישראל לנכרי לא ולוה לי משום מישראל חבירי, ז"ל שאם אמר נכרי לישראל לא ולוה לי משום מישראל חבירי, וכן הוא במרדכי פ' איזהו נשך סי' של"ח שהובא עם דברי רבינו גרסום אלו וכן הובא בכ"ז סי' קס"ח בד"ה שובד כוכבים שאומר לישראל ליה לי משום ט"ש שהביא נ"כ ובשם רמב"ן בשם רבינו גרסון ע"ש: (ג) כדתינו נכרי באמר לישראל בוי בהוכפתא דב"מ פ"ה מ"ח ע"ש ופ"ע ביו"ד סי' קס"ח סעיף י"ג: (ד) סוה כמו זה ישראל עלמו ליה, סי' הוה כאילו זה הישראל כשרי בעלמו הוי ליה מן הנכרי: (ה) והכי הוי כו' פ"י דסם בהוכפתא הניא דאסור מכני מראית עין ללוות משום הנכרי לישראל, ונקטסם דא"כ הוי רשוי עוד ללמוד מזה ולאסור מפני מראית עין גם ללוות מן ישראל לנכרי באופן זה, ורבו מנאגם להחיר בכ"ז, אבל אומר שכבר נהנו להחיר, ואפ"ה למה שנהנו לעשות, סי' לפי מה שנהנו להחיר אם ישראל כו': (ו) דכל אוחו ויחזיר שיתן הנכרי, פ"י כל המחורות שיתן הנכרי לישראל ראשון היינו כשיעור שהתנה עמו הנכרי שהוא מותרות על שיעור שאמר ישראל להישראל שני אותו מותרות שידן לישראל ראשון וכ"כ במרדכי שם סי' של"ח ונב"ע יו"ד סי' קס"ח סעיף י"ד ע"ש: (ז) ואומר רבי שאם ישראל חייב לנכרי משום ודוחק כו' כל הענין הוה הוא במרדכי שם פ' איזהו נשך סי' של"ח ע"ש: (ח) אין ישראל המלוה יכול לעכב כו' ע"ע ביו"ד: סי' קס"ח סעיף י"א ברמ"א שם ובהגר"א ז"ל שם ס"ק כ"ט:

קנט (ד) גרסינן כפ' השוכר את הפועלים ונתן להם שכרן משלם מהני פסקיה משמע שאם שכר אדם מלמד לבנו לשנה ובהדיך השנה חלה החינוך דהיינו (ה) דומיא דאגר אנרי ולא היה יכול דפסק דלא רמיא עליה דבעל הבית להודיעם הכא נמי (ו) לא רמיא עליה דבעל הבית שהחינוך דרכו להיות חולה דמגא ידע והלכך כל אותם הימים שהחינוך חולה אינו נוטן לו שכירות כלום ואפילו כפועל בעל אבל אם יחבטל החינוך ע"י פשיעת אביו או בשום ענין שהיה אביו יכול להודיע למלמד שכן דרכו ולא הודיע שאז הוא נוטן לו כפועל בעל ואפילו אם לא יסדרנו לשנה אלא לשבוע או אפילו ליום אחד אם (ז) אותו יום נחבטל בפשיעה כרב נוטן לו כפועל בעל. ואם לאו אין נוטן כלום דמה לי שבוע מה לי חדש ומה לי שנה לכלם דין אחד. וכגון שהתחיל ללמד אותו אבל אם לא התחיל אפי' אי הוי בפשיעת אב נחבטל החינוך אין לו עליו אלא חרעמות. דדמי לפועלים שלא הלכו (ב"מ ע"ו) אבל אם הולכו ממקום למקום אחר ללמד החינוך אפילו לא התחיל (ח) הוי אותו דין עלמו גבי פועלים. וכן אם התחילו במלאכה ועשו חליה ומזדין זה בזה שמתן לו (ט) כרבנן א"א הוא נשכר ליום או לשבוע אע"פ שנה. וכר' דוסא אם הוא קבלן כדמוקמי' לקמיה אליבא דרב מרי ל"ו :

קס גרסינן בפרק איזהו נשך (ס"ט). המרא איכא דבסיס ואיכא דלא בסיס. ונראה לי שאם היה כלו בחבית א' כמאן דפליגא דמיא. ומסקא ליה לר' אם זה שחלק בלא דעת חבירו מוכר אותו יין (י) ומריח באותן המעות שקנה בהן חפץ מי יוכל לחבוע אותו ריח כיון דלא הויא חלוקה אי נאמר לא גרע משאר גזלנין שבול מחבירו ומוכר ומריח באותם רמים דלא משלם אלא כעין שבול הכא נמי לא שניא ור' מנחם שיכול לחבוע הריח וטפי מסביר ליה דלא מלי תבע ליה. ר"י. ונ"ל דריב (יא) פלגא ורווחא שזה לא נחטוין לגזול אלא סבור שהיא חלוקה וכיון שאין חלוקת הריח לשניהם (יב) טבי וטבי. אבל אם יטעון הלה יותר לקחת מה' רמינן עליה שטעם היסח כדון שבועת כסוחפין

הערבון שהרי דומק את ישראל ואז נראה שיחזיר ישראל המלוה הערבון בלא רבית אבל ה"א אינו אלא שיכול ישראל זה לומר אינו מחזיר לך הערבון עד שתחן לי רבית שקללח ואין כח ביד הע"א להוילאו מידו בלא רבית (א) אז ודאי נראה שזה ישראל משכנן הערבון עד שיתן לו הע"א הרבית כלו או אם רוצה ישראל כשליח ליתן לו רבית בשביל הע"א הרשות בידו ומותר ליקח ממנו כיון שמתן הע"א יכול ליקחתו דלא חסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ישראל וישראל זה שליח הוא ולא ליה עד כאן ואם ישראל שגולסרך למשום לא היה יכול ללות על ערבונו מישראל חבירו בלא רבית ואמר לישראל חבירו הא לך ערבון משל ע"א ותלוה עליו מעות לע"א והערבון היה של ישראל ולנודך עלמו היה ליה ולא לנודך ע"א אלא שרולה לרמות חבירו והלזה לו ישראל על אותו ערבון ברבית בחוקת של ע"א ואח"כ באו לפדות ערבון מיד ישראל בלא רבית וטעון הערבון שלי היה וללרכי לויחי המעות ולא לנודך הע"א נראה לר' שהמלוה יכול לעכב הערבון עד שיתן לו כל הרבית ואינו יכול להוילאו בדייגים עד שיתן את הקרן ואת הרבית ואפילו רוצה ליטבע זה ישראל שאינו של ע"א יאמר ההלכה (ב) איני מאמיך בשבועה כיון דמתחלה נתנו לו בפורת ע"א ולא כל כמיניה לחזור מדבריו הראשונים דכיון שהערבון הוא ביד המלוה אינו יכול להוילאו בטענה זו. דמה שאני אומר שיכול לטעון פרעתי לאחר שליחי או כשהפקיד לו יכול לומר החזרתיו לך כיינו לפי שהממון בידו ככא נמי זה שהמשכנן בידו יכול לטעון ערבון של ע"א הוא וחמה לר' על זה סדון (ג) אין נמלא חקנה לזה הלכה שהוא ברור לו שהערבון שלו הוא ולא של ע"א ועליו יש ליתן רבית והיאך נכריח אותו למשום ועובר על לא תשיך שאשילו יחליט המשכנן ביד המלוה והוא ימכרנו הלזה עושה איסור דמוזיל גביה בשכר המתנת מעות והיאך יכול המלוה לדחוק את הלזה שיתן לו רבית והוא טוען ברור לי שאינו של ע"א ורפיא צדי ר'. ואם אין ברור למלוה אם הערבון של ע"א או לא ראוי היה להתרחק מן העבירה אבל מן סדון אינו יכולין לכופו שיחזיק :

הגהות ותקונים (א) אז ודאי נראה שזה ישראל משכנן עד שיתן לו הע"א הרבית כלו או אם רוצה ישראל כשליח ליתן לו רבית בשביל הע"א הרשות בידו ומותר ליקח ממנו כיון שמתן הע"א יכול ליקחתו דלא חסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ישראל וישראל זה שליח הוא ולא ליה עד כאן ואם ישראל שגולסרך למשום לא היה יכול ללות על ערבונו מישראל חבירו בלא רבית ואמר לישראל חבירו הא לך ערבון משל ע"א ותלוה עליו מעות לע"א והערבון היה של ישראל ולנודך עלמו היה ליה ולא לנודך ע"א אלא שרולה לרמות חבירו והלזה לו ישראל על אותו ערבון ברבית בחוקת של ע"א ואח"כ באו לפדות ערבון מיד ישראל בלא רבית וטעון הערבון שלי היה וללרכי לויחי המעות ולא לנודך הע"א נראה לר' שהמלוה יכול לעכב הערבון עד שיתן לו כל הרבית ואינו יכול להוילאו בדייגים עד שיתן את הקרן ואת הרבית ואפילו רוצה ליטבע זה ישראל שאינו של ע"א יאמר ההלכה (ב) איני מאמיך בשבועה כיון דמתחלה נתנו לו בפורת ע"א ולא כל כמיניה לחזור מדבריו הראשונים דכיון שהערבון הוא ביד המלוה אינו יכול להוילאו בטענה זו. דמה שאני אומר שיכול לטעון פרעתי לאחר שליחי או כשהפקיד לו יכול לומר החזרתיו לך כיינו לפי שהממון בידו ככא נמי זה שהמשכנן בידו יכול לטעון ערבון של ע"א הוא וחמה לר' על זה סדון (ג) אין נמלא חקנה לזה הלכה שהוא ברור לו שהערבון שלו הוא ולא של ע"א ועליו יש ליתן רבית והיאך נכריח אותו למשום ועובר על לא תשיך שאשילו יחליט המשכנן ביד המלוה והוא ימכרנו הלזה עושה איסור דמוזיל גביה בשכר המתנת מעות והיאך יכול המלוה לדחוק את הלזה שיתן לו רבית והוא טוען ברור לי שאינו של ע"א ורפיא צדי ר'. ואם אין ברור למלוה אם הערבון של ע"א או לא ראוי היה להתרחק מן העבירה אבל מן סדון אינו יכולין לכופו שיחזיק :

קבו תדברות ביעור חמץ הלכות עשרת

וכתנא התם (פס) המלה את חבירו על המשכון וא"ל אם לא
באתי עד יום פלוני קני לך המשכון הניע המשכון בין רג בין
יפה אפי' ישראל מא"י לא קני לי' עד דאמר לי' מעבשו
(צ) כדאמרינן במגן תנורא וישראל שהלוח את א"י על המצו
(צא) אחר השסח וא"ל מעבשו ד"ה אסור בהנאה והיבא דלא אמר
לי' מעבשו והדמינו אצלו בתורת משכון ולא קבע לי' זמן להחליפו
(צב) פלוגתא דר' ורבנן וק"ל כרבנן דישאל מא"י לא קניא אפי'
משכון שלא בשעת הלוואהו . ואינו עובר עליו דהוי כפקדון
דלא קבל עליו אחריות (צג) ומשום ב"י וב"י ליכא דהא במלה
הר"י חביבו אמר מיהא עובר עליו תוך הפסח דכיון דמשכונו
הוא קביל עליו אחריות והיבא הקביל עליו אחריות עובר
ודייק' מינ' משכונו של א"י ביד ישראל ברביית מותר לישראל
למשכנו לישראל אחר באותו רבית אעפ"י שלא העמידו אצל א"י
ולא מעבשו ושהתבן דקא שקיל רבית דהוא לא קני לי' עד
דא"ל א"י (וצה) קני מעבשו אי דהוא דעת' לשקועי ומשכונו
של ישראל ביד א"י אסור לישראל להלוות לא"י עליו ברביית אלא
היבא דא"ל לא"י קני' בקנין גמיר מעבשו אם לא אתן לך עד
יום פלוני . ת"י חנות של ישראל ומלאי של ישראל ופועלי א"י
נגנפין לשם (צו) חמץ שנמצא שם אחר הפסח מותר באכילה
ואצ"ל בהנאה . חנות שא"י ומלאי שא"י ופועלי ישראל נגנפין לשם .
חמץ שנמצא אחר הפסח אסור בהנאה ואצ"ל באכילה והר"י נסחא
עתיקא דילן ובטסחא דר"ח אסור פועלים אולינן אבל נוסחא דתוספתא
ונסחא דר"ש א"יפכא . והבין גירסא דתוספתא (צז) חמץ של
ע"פ אחר הפסח מותר ביד מפני שחילופין את השאר מלאי א"י
ישראל ופועלי א"י עושין בתוכה ומצאו חמץ אחר הפסח (צח) אסור
בהנאה באכילה ומלאי של א"י ופועלי ישראל נגנפין לתוכה
ומצאו חמץ אחר הפסח מותר באכילה ואצ"ל בהנאה וגמ' דילן
חנות של ישראל או מלאי של ישראל קאמר ובתוספתא של רבי'

נתיבות שמואל טו) ובתוספתא חמץ אומניו :

הדביר פתח

ול"ע לטון התוספתא אינו סובל זה לכאורה ול"ע ומס' הר"ח
משמע דלכרי רב' יעו"ש תמסח ובמבאר סס יעו"ש היעיד :
(פס) המלוה לח חברו כו' . תוספתא פ"ק דב"מ והובא בנ"י פ"ד
דב"מ יעו"ש היעיד ומס' רבינו כמס' בעיקור היינו בנ"ח בחלק
כמו כי סס מקמו יעו"ש דביני תנאי דבין האחד עשר יעו"ש :
(צ) דלחמץ במגן סימרא ישראל כו' כל"ל . וכוננו על הא דלחמץ'
בסמס' לא כו' ונמא סימרא דמאי לן בין מעבשו יעו"ש היעיד :
(צא) על חמץ וא"ל מעבשו ד"ה אחר הפסח אסור בהנאה כו'
כל"ל : (צב) פלוגתא דר' ורבנן וק"ל כרבנן כו' כל"ל . יעו"ש לא
א"י : (צג) ומשום ב"י וב"י ליכא דהא צמק כו' . לע"ק כיון
דהוי כמו שלל קובל עליו אחריות א"כ חף שלל ביטול שרי דהוי בכלל
שך או חמה רואה וחלוני ק"ס הוא וז"ל חף דלא בעלה : (צד) קביל
עליו אחריות והיבא דקביל כו' . עיי"ש בנ"ח ס' יו"ד וס' חמ"א :
סעי' ב' : (צה) קני מעבשו דלא הוי דעמי' לקועי' ומשכונו דילן
ישראל כו' כל"ל . וכו"ש סס בנ"ח סס עמתיק דברי רבינו והנה דילן
הרשון ססס' אכל על דין ס' ס' סעיג עליו יעו"ש היעיד ויעו'
ביו"ד ס' ק"ס סעי' כו' : (צז) חמץ שנמצא כו' סס לא כו' :
(צח) חמץ של עובדי עבירה אחר הפסח כו' יעו"ש בתוספתא פ"ב :
(צט) חמץ של עובדי עבירה כו' . ודע דלפניו ח' עיד סס וז"ל חנות של
ישראל ופועלי עובדי עבירה עושין בתוכה ומלאו בה חמץ אחר
הפסח אסור בהנאה ואצ"ל באכילה חנות של עובדי עבירה ופועלי
ישראל אסור בהנאה ומלאו בה חמץ אחר הפסח מותר באכילה
ואצ"ל בהנאה עבלי ובלדס' ויולג' כדפס' בשיבוס יעו"ש היעיד
ובתוספתא חלקו לטניס בבא דמלאי לבד ודמזות לבד והג"ה הנה
סס כמו שהוא בס' סלנו חמס' לפי מס' רבינו ח"ל להנחמו
ואלדכס כמו שהוא בתוספתא ספי עדיף וזה סל' רבינו ונמרה
דילן חנות של ישראל או מלאי של ישראל קאמר . ולפי"ל ז"ל הא
דקמתי תמלוי של עובד עבירה ופועלי ישראל כו' ז"ל דלא מיירי
במנות של ישראל דהא במנות של ישראל אסור . וכן כפיסא דבין
המנות של עובד עבירה ז"ל דממילוי לא ס' של ישראל דאס' המילוי
של ישראל אסור . וז"ל לפי"ד דרישא במילוי כו' לא מיירי במנות
כלל כ"ל בתקום ספי כמו בסימתיא כיון סה"י המילוי והוא הסמורה
של חמץ של ישראל אסור . ובסיפא במנות של ישראל מיירי דממילוי
לא ס' חמץ של עובד עבירה כיון דהוי' המנות של ישראל
אסור ואס' ה"י של עובד עבירה מותר . ובס"ג ע"כ מיירי או דהיה
המנות של ישראל או המילוי של ישראל ולכן אסור ומה דלחמץ בסיפא
חמץ ומילוי של עובד עבירה מותר כו' ע"כ היינו תרתי המנות ונס
המילוי של עובד עבירה וכן מותרה לדעת רבינו (ח"ל ס"ק התוספתא
בדישא מיירי דהי' המנות של עובד עבירה ולכן חילק במילוי משא"כ
בסיפא מיירי במילוי של עובד עבירה ולכן חילק במנות של מי הוא :
(צס) א"י שהלוח לישראל כו' . עיין לעיל ח"ה וח"ה פ"ה :

הלכות רבית

468

דהיינו לנבוא סמך והיה בהקדש של עניים יודעים שאכור אבל מעות הללו כהקדשות הנהונים במקומותינו שאין להם בעלים מותר ולהלכה אמרתי לא למעשה עכ"ל.

כתב ה"רם במד"ל) נכסי יתומים מותר ליתן אותם ביד נאמן שיש לו נכסים טובים קרוב לשכר ורחוק להפסד כיצד אומר לו היה אתה נושא ונותן בהן אם יעשו ריוח תן להם חלקם מן הריוח ואם יש שם הפסד אתה תפסד לבדך שזה (ב) אבך רבית הוא וכל אבך רבית אינה אסורה אלא מדבריהם ובנכסי יתומים לא נזר. ב. תניא (ט) בתוספתא מעות של ישראל מופקדות ביד גוי מותר מותר להלוותן ברבית. מעות של גוי המופקדות ביד ישראל אסור. זה הכלל כל שבאחריות גוי מותר וכל שבאחריות ישראל אסור. ולפי זה ישראל הצריך ללות מעות מישראל חבירו. על ידי גוי לא ילוה אלא איכ"י יקנה המשכון לגוי. והר"ף ד"ל כתב בפי"מ (וי"מ ט) אפילו בסתם שהרי (ד) דעתו לכך וכך נהגו להתיר אפילו בסתם עכ"ל. והמלוא יש לו לסכור שהלוא עשה מעשיו בהתר ואם הלוא יאמר אהרי כן לא עשיתי [כדת] אין להאמינו אך ירא שמים יש לו להתרחק מן הדבר עד שידע שהלוא עשה בהיתר. אבל כש(ה)פקיד או המלך לקח משכון מישראל או ודאי [אינו] מקנה לו ואסור ליקח ממנו רבית.

וכתב רבי יצחק הוקן ד"ל (ב) בתשובה ישראל שאמר לגוי לזה לי מעות מישראל בשמך והכל עלי בין קרן בין רבית והלוא אינו יורע שבשכיל ישראל לזה אותם והשיב שהוא מותר וליכא איסור בין נבי לזה בין נבי מלוה ואף אם אמר ישראל לגוי לזה לי מעות מישראל ברבית שמתר משום ראקנווי מקני ליה לגוי משכנו דלא שביק התירא ואכיל אסור ע"כ. וה"רם בין ד"ל [חלק על דברי ר"י ומיהו נם הוא מודה שאם השאלה ישראל משכון לעכ"ר ללות עליו לעצמו] דמותר הישראל ליקח ממנו הקרן הרבית דהא אקנייה ישראל לגוי במשיכה ומשיכה קונה בגוי ע"כ. וכשאדם (כ) הלך לדור תוין לעירו ואומר לישראל חבירו לפרות לו משכנותיו אסור לתת לו [ויהר] על הקרן (לבר) אם לא יאמר לו בפירוש בכך וכך אני קונה המשכונות ממך ואם [נותן] לו הלוא את הקרן לבר אסור למלוה ליקח רבית מכאן ולהבא אם לא בתורת מקח כמו שאמרנו. ומצאנו בשם ר"ת שכתב משכנו של גוי ביד ישראל והלך ישראל ולוה עליו מחבירו ברבית מותר ורוקא שיאמר לו הריני מוכר לך כל זכותי וכחי ושעבודי שיש לי עליו ואין לי עסק עליו (ועל מעותך) [ולא לך עלי] כגון זה לאו ליה הוא אלא מוכר זכותו ואם לאחר זמן רצה (להחזיר) [להחזיר] ישראל שני ליסול מישראל ראשון קרן ורבית ולהחזיר לו משכנו מותר מפני שהוא כחוד ולוקח ממנו וכן נמי דעת ה"רם בין ד"ל והראב"ד ד"ל [דף רכ"ד ע"א] ד"ל אומר. **וישראל** הנותן משכנו לגוי למשכנו לישראל כתב ה"רם ד"ל שמתר לאותו ישראל ליקח אותו הרבית מהגוי אעפ"י שיוציא מוכרו של ישראל ודאי מותר והמונע חסד שומה ובלבד שלא יתכוין מתחלה לכך. אבל אם הכיר משכנו מתחלה קנסין ליה וה"רם בין ד"ל אומר אפילו לא הכירו מתחלה.

הרשב"א חלק ה' סי' רמ"ט. ועיין באריכות במשנה למלך הלכ"י מלוה ולוה פרק ה'. (ז) הרמב"ם שם פ"ר הלכה י"ד והוא מבבא מציעא ע' ע"א. והמשנה למלך האריך הרבה בדינים אלו של הלואות מעות של יתומים או של הקדש ברבית ע"ש. (ס) כל זה בסמ"ק והתוספתא היא בכבא מציעא הביאה הרא"ש בפי"א ונשך סוף סי' ג"ז וביר"ד כל הדינים האלו בפי"ט ושמ"ט מוכנים שיטות ראשונים דלא קי"ל כהתוספתא וגם הרמב"ם והר"ף לא הביאוהו. (פ) צ"ל ויש מפרשים. (י) עיין בדינים אלו באריכות ביר"ד סי' קס"ט וכיבורם אם הם תלויים בפלוגתא או יש שליחות לנכרי או לא. (כ) תויר

ובְּשִׂישְׁרָאֵל ב) נותן משכנות שיש לו מנוי ואמר לו הלזה לי מה שיש לי על משכון זה ואקבל הרבית ואתננו לך. אם מותר לישראל לקבל הרבית מיד הגוי וליתנו להברו. ואמר רבי מותר שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה ממלוה ללזה ושניהם [ישראל, אבל ממשכון עכרים מותר ושניהם] היה [יורע] דעת ר' [להחיר] ומנוע להורות מפני לעני שפה ער שמצא סיוע לרביו ר' דוד הלוי שהורה כך הלכה למעשה ג). והובות מ) של אשראי צריך שיאמר לחבירו אתה תפסור הגוי בכך מכל וכל ואני קונה [ממך] בכך כל מה שאוכל להוציא מן הגוי והרמניע כתב שצריך שיאמר במעמד שלשתן תן לזה חברי מה שאתה חייב לי וכשתעשה זה תהיה פסור ממני ואין לי עסק בך. ומדברי הרים במדיל ג) נראה שבסתם יכול לקנותם וייל לוקח אדם שטרותיו של חברו ומלותו של חבירו בפחות ואינו חושש עכ"ל.

ומותר ב) לישראל ליתן משכנות לישראל חבירו ללוות מן הגוי אבל אינו [עושה] נעשה ערב ללוות מן הגוי אלא אם קבל עליו [אחריות] הגוי שלא יחבע מן הערב [תהלה].

ג. ומותר ג) לישראל ליקח משכנות של גוי ולומר לחבירו הלזה מעות על משכנות אלו שהם של גוי ואם אמר לו אחריו כן שהם של ישראל או שלו הם אינו נאמן. וביאר הר"ף דיל שאע"פ שנתברר הדבר דשלו הם מים חייב ליתן לו הרבית כיון שהורה שהמשכנות לא היו שלו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואדם יכול לחייב עצמו. והרים בין זיל אוסר ליקח ממנו רבית אחר שנתברר לו אע"פ שלא הכירו מתחלה כאשר מבואר למעלה וכן נמי דעת הרשב"א דיל אבל אם לא נתברר לו אינו אסור וקורא הספסור רשע ופוסל עצמו וסרסורא דחמאה ואינו נאמן אחר שאמר לו בתחלה של גוי הם ומותר.

ד. וכתב הרמניע ב) ראובן שהלוה לשמעון על המשכנות והלך ראובן ולזה אותם ברבית ראובן בעצמו חייב לפרוע הרבית אפילו התנה עם שמעון כשאצטרך למעות אלוה אותם עליו לפרוע הרבית אינו מועיל התנאי כי הרבית מישראל קא שקיל כי אין שליחות לגוי אבל אם אמר מתחלה לגוי קודם שיעלה שום רבית המשכון אינו שלי אלא של פלוני מותר.

ה. ואסור ע) ליקח רבית מישראל משומר דלא נפיק מכלל לא תשיך לאחיך אע"פ שחמא ישראל הוא וכן לנש ולחליצה ולקדושין ישראל נמור הוא.

לרבי הסמ"ק. ב) עיין יו"ד קס"ט סעי' י"ח. ג) ובכלבו הביא ג"כ זה בשם הר"ש וסיים עם עכ"ל הר"ש ומוכח מזה שר' דוד הלוי היה קורם הר"ש וכללא הוא דבכל מקום שהביא הא"ח הר"ש כוון אל רש"י. ד) פי' שפירי חובות שיש לו מנכרי צריך שיאמר מלוה שני לסלוה ראשון אתה תפסור הנכרי בכך וכך וכו' והע"ס שצריך לומר הסלוה כך מפני שהוב הנכרי אינה נקנה בשום אחד מהקנינים על כן צריך הסלוה ראשון למחול לסלוה שני כל זכותו וכן הוא בתשובות השו"כ ל"ט' בספסוס סי' ל"א בשם ר"י דאין תקנה לקנות חוב הנכרי אא"כ יאמר לקונה אני מוחל לך בה שהוא חייב לי וכו' וכן שם בשם הר"ם שאין תקנה להקנות חובו נכרי להברו אלא שילך הישראל לב"ח הנכרי וערביו ויאמר לו החוב שאתם חייבים לי תררו לזה חברי וכו' עכ"ל שם ומהו מה שכתוב בשם הרמניע שצריך שיאמר במעמד שלשתן תן לזה חברי מה שאתה חייב לי וכו' (והוא בתשב"ץ סי' תצ"ו). ג) והכ"י ביו"ד סי' קס"ט הביא דין זה בשם הסמ"ק והכלבו. וגם מה שכתוב כאן בשם הרמניע והוסיף בבר"ה רב"א כתוב אחר דברי הר"ם. ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה שבסתם יכול לקנותם וכו' עכ"ל ואינו אוסר שאין הכרע בדברי הרמב"ם דיל דאיכא לטיביר דלוקח דקאמר היינו שקונה אותם כדון קנייתם עכ"ל. ד) בבא מציעא ע"א ע"כ. ג) שם. ס) תשב"ץ סי' תפ"ו. ועיין בש"ע יו"ד סי' קס"ט סעי' כ"ז ובכ"ז שם טפסורא זה הדין בשם הכלבו בשם מהר"ם ועי"ש בש"ך סי' פ"ב. ע) עיין ריש הלכ"י רבית רוב הפוסקים תין כרש"י וסמ"ג סכרי דמותר ליקח רבית מישראל משומר ועי' באדיכות תוספ'

415 — בכ"י: וכתב הר"י יצחק הלכך מבהים ו"ל בתחלת כדיקתי הטרפתי כמה בהמות שמצאתי בהם סרכות דקות מספיקא ושעיתי ושועה כל מי שמטריף סרכא בת יוסא כי נמצא בהיג ובתוספות קדמונינו כי סרכא בת יוסא לאו סרכא היא. וכמה נדע אם סרכא בת יוסא [היא] אם לאו? מכנים ירו תהתיה ומנביה קצת אם נפסקת מאליה מחמת הנכהה כל רהו בת יוסא היא. ואם לאו היא נטרפת. וקבלה בידי מרבתי ומאת זוכתי הובח הבקיאים כי הבהמה שלא הושקתה מים סמוך לשחיטתה כולה מליאה סרכות רקות וקשות והשוחט צריך שיכניס ירו בוריות בלי רסיון ירים וימשמש בה בכל צרריה. בין לגבי דפנות בין לגבי שומן הלב. (או) [או] מחמת חמימות הבהמה מנתקות כל סרכות הבאות מחמת ירו, ואותן סרכות הבאות מחמת טרפות מתקיימות. ולאחר שיוציאו הריאה לחוץ אם יראה אחר כך טרפות אחר אין לבדוק כי אם מה שהעדתי מפי הגאונים ולא יותר ע"כ חסר ברסום. [בכ"י סי' ל"ט הובא כל זה בשם הכלבון].

417 25 ברוקיניק. — בכ"י: ברוקיניק.

— 27 צומת הגירין — אפילו. — בכ"י: צומת הגירין עכ"ל בהלכותיו [אדוני זקני ר' דוד הכהן] ורעת הראב"ד ו"ל בעצם שנשבר במקום צומת הגירין אפילו וכו'.

— 31 אשקני"ל. — בכ"י: אשקני"ל.

— 33 אושמאול"ר. — בכ"י: אושמדוליי"ר.

418 — אושמול"ר. — בכ"י: אושמדוליי"ר.

422 22 הר"ל. — בכ"י: הר"ז ו"ל.

423 17 דמס"א. — בכ"י: במס"א.

427 11 בכ"י: והר"י אהרן הלוי ו"ל ביאר נ"י עצמות בעוף ובבהמה וכו' כמו שכתבתי למעלה בדין שבירת רגל עד וראשו העליון תחוב בשררה כמכחול בשוסרת והוא הנקרא כלשון חמסים בוקא דאטמא (ועל) ראשו התחתון המהובר עם השוק כשנשמש נקרא שמוטת ירך [ואם] ראשו העליון נשמש והוא הנקרא בוקא דאטמא אם נתעכלו הגירין שבהן מתחבר שם על הגוף הרי היא טרפה. ואם לא נתעכלו כשרה לפי שחזרת לבריאותה עכ"ל. — חסר ברסום.

465 17 בכ"י: תשובת שאלה לר' יעקב ו"ל: נוי שהביא משכון לראובן כדי להלוותו ולא נמצאו מעות בידו והלך לשמעון ולוח הימנו בשם נוי וכשנודמנו לו מעות פדה בעצמו המשכון בשם נוי בקרן וברבית מהו? והשיב שאסור לעשות כן וראובן עובר בלאו הוא שנתן הרבית רחנן אלו עוברין בלא תעשה הלוח וכו' ושמעון (וראובן) היה סבור שהנוי שלח המעות סמור מיהו לכשיודע לו חייב להחזיר לו עד שיבא הגוי ויחן הרבית. — חסר ברסום.

466 25 כתב הרשב"א ו"ל וכו'. — בכ"י: כתב הרשב"א בתשובה כמה שלווין הנאמנים שהוא רבית קצוצה וכן כשמוכרין ססק אחד כסחות [אסור] והביא הרבה ראיות. ובסוף כתב ס"ט לא נדע מרבית מאוחרת ואיני מוצא צד היתר אלא זה שהקהל יחייבו עצמם בשטר לאחר כמנה או כמאתים למרוע לזמן פלוני ואותו שנתחייבו לו ימכר החוב כסחות כי זה מותר מן הדין אלא שאני חוכך משום הערסת רבית עכ"ל.

466 10 קודם. המוכר בית וכו' נוסף בכ"י: כתב הרשב"א ו"ל בתשובה ראובן משכן ביתו לשמעון בביתא ובאתרא דלא מסלקו והשכירו שמעון ללוי כדינר

שאינו סמוך על שלחנו אעפ"י שהוא קטן וכן מציאת עבדו ושפחתו העברים אע"פ שהם סמוכים על שלחנו הרי אלו שלהם מפני שעבדו ושפחתו אוכלים בשכרם, ויתום

הגרל בתוך הבית לא קרינא ביה סמוך על שלחנו אחרי שאינו מוטל עליו לגמרי, והמוצא שטרי חוב לא יחזיר אף על פי שהחייב מודה.

סימן פד

דין הלכות רבית

אסור להלוות ברבית שנאמר (שמות כג, כד) לא תהיה לו כנושה, ודוקא לישראל אבל לגר תושב מותר, ואפילו רבית דברים כגון הקדמת שלום אסור שבכל דבר אפילו אבק רבית אסור ואף על פי שהלוה והמלוה עובריו אין לוקין עליו לפי שנתן להשבון, וכל המלוה ברבית אם רבית קצוצה יוצא בכ"ד ומוציאין אותו מן המלוה ומחזירין ללוה ואם מת המלוה אין מוציאין מן היורשין, אסור לאדם להלות לבניו ולבני ביתו ברבית אף על פי שאינו מקפיד ומתנה בעלמא הוא דיהיב להו הרי זה אסור פן ירגילו בדבר זה, אבל תלמידי חכמים שהלוו זה לזה ונותן לו יותר על מה שהלוה מותר, ואומר ר"י ז"ל כי אינו מותר רק בדבר מועט שידוע שבלא זה היה נותן לו אבל בדבר מרובה לא.

תניא בתוספות מעות של ישראל המופקדות ביד גוי מותר להלות ברבית מעות של גוי המופקדות ביד ישראל אסור, זה הכלל כל שבאחריות גוי מותר באחריות ישראל אסור, ולפי זה ישראל הצריך ללות מעות מן ישראל חבדו על יד גוי לא ילוה אלא א"כ יקנה המשכון לגוי, והר"ז כתב בפירוש מ"מ אפילו בסתם שרי דדעתו לכך וכן נהגו להתיר אפילו בסתם ע"כ והמלוה יש לו לסבור שהלוה עושה מעשיו בהיתר ואם הלוה יאמר אחר כך לא עשיתי אין להאמינו אך ירא שמים יש לו להתרחק מן הדבר עד שידע שהלוה עשה בהיתר אבל כשהפקיד או המושל לקח משכון מישראל אז ודאי אינו מקנהו לו ואסור ליקח ממנו רבית, וכשאדם הולך לדור חוץ לעירו

ואמר לישראל חבירו לפדות לו משכונותיו אסור לתת לו יתר על הקרן אם לא יאמר לו בפירוש בכך וכך אני קונה המשכון ממך, ואם נתן לו הלוה הקרן לבד אסור למלוה ליקח רבית מכאן ולהבא אם לא בתורת מקח כמו שאמרנו וחובות של אשראי צריך שיאמר לחברו אתה תפטור הגוי בכך מכל וכל ואני קונה ממך בכך וכך וכל מה שאוכל להוציא מן הגוי, והר"ם נ"ע כתב שצריך שיאמר במעמד שלשתן תן לזה חבירי מה שאתה חייב לי וכשתעשה זה תהיה פטור ממני ואין לי עסק בך, ומותר לישראל ליתן משכונות לישראל חבירו ללוות מן הגוי אבל אינו עושה לו ערב ללוות מן הגוי אלא אם יקבל עליו אחריות הגוי שלא יתבע מן הערב תחלה, ומותר לישראל ליקח משכונות של גוי ולומר לחבירו הלוה מעות על אלו המשכונות שהם של גוי ואם אמר לו אחרי כן של ישראל הם אינו נאמן.

כתב הר"מ ראובן שהלוה לישראל על משכון והלך ראובן ולוה אותן ברבית ראובן עצמו חייב לפרוע הריבית אפילו אם התנה עם שמעון כשאצטרך מעות אלוה אותם בריבית עליך לפרוע אין מועיל התנאי כי הריבית מישראל קא שקיל כי אין שליחות לגוי אבל אם אמר מתחילה לגוי קודם שעלה שום ריבית ממשכון שאינו שלו אלא של פלוני מותר, **ובשם** הר"ש ז"ל מצאתי כתוב אם ישראל נהתן משכוננו לגוי למשכנו לישראל אחר אם מותר לאותו ישראל לגבות הריבית מן הגוי אעפ"י שיצא מכיסו של ישראל מותר והאי המונע ידיו הרי זה חסיד

שוטה ובלבד שלא יתכוין מתחילה לכך אבל אם היה יודע במשכוננו של גוי וישראל בתחילה קנסינן ליה, וכשישראל נותן משכונן שיש לו מגוי ואמר לו הלזה לי מה שיש לי על משכונן זה ואקבל הריבית ואתנהו לך אם מותר לישראל לקבל הריבית מיד הגוי וליתנו לחבירו ואמר רבי מותר שלא אסרה תורה אלא הריבית הבא ממלוה ללוה ושניהם ישראל אבל ממשכונן גוי מותר, ודבי דוד הלוי הורה לו הלכה למעשה עכ"ל הר"ש ז"ל, עוד מצאתי כתוב בשמו אסור ליקח ריבית מישראל מומר דלא נפיק מכלל דלא תשיך (נניס ג, ט) שאעפ"י שחטא ישראל הוא וכן לגט וחליצה וקדושין ישראל הוא, ואם לזה מישראל מעות ע"י גוי או אפילו ישראל שלוה מעות מישראל חבירו על ידי גוי מותר ליקח ריבית מן הגוי שאין שליחות לגוי דמה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית, ואם ישראל עצמו או המומר בא לפדות משכוננו אל יזכור לו שום ריבית אלא יאמד לו קנהו מידי בכך וכך אם תרצה ע"כ, ומותר לישראל לומר לחבירו טול דינר ואמור לפלוני שילוה לי מעות וכן מותר לומר לחבירו טול דינר והלוה לפלוני מעות שלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה, ודוקא בזה הענין שהלוה אינו מתחסר כלום והמלוה מתרבה או שהלוה מתחסר והמלוה אינו מתרבה אבל אם הלוה מתחסר והמלוה מתרבה אפילו על ידי אחר אסור, וריבית מוקדמת וריבית מאוחרת אסור ודוקא כשפירש לו בפירוש בשביל שתלוני או בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי אבל בסתם מותר ודוקא מתנה מועטת אבל במתנה מרובה דמוכחא מלתא אפילו בסתם אסור, ומשכנתה בנכיתא שרי וירא שמים יזהר מזה ומכיוצא בזה אבל משכנתא דסורא מותר דכתבי הכי במשלם שניא אלין תיפוק ארעא בלא כסף ודוקא בשדה וכרם אבל בחצר שנינו המלוה חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור הימנו בפחות ואפילו בחצר דלא קיימא לאגרא אסור המלוה לדור בה אם לא בשכר וצריך המלוה

להעלות לו שכר ודוקא דירת חצר שהיא פרהסיא אבל מידי אחרינא לא ור"ת מתיר ללות על בית ולדור בו בנכיתא כיון שממושכנת בידו והוי כמו מוכר שדהו לפדות לפחות משווים ויש להחמיר כדברי ר"ש. **המוכר** בית או שדה ונתן לו מקצת דמיו ואומר לו לכשיהיו לך מעות טול לך אסור ופעמים ששניהם אסורין דאמר ליה לכי מייתית לי קני מעכשיו וזווי להו גבך הלואה פעם שמוכר מותר ולוקח אסור דאמר ליה לכי מייתית קני, פעמים שמוכר אסור ולוקח מותר דאמר ליה קני מעכשיו וזווי להו גבך הלואה, פעם ששניהם מותרין כגון דאמר ליה קני כשעור זוזך מעכשיו והשאר לכי מייתית קני, מכר לו בית או שדה ואמר לו מוכר ללוקח לכשיהיו לך מעות החזירם לי אסור ואם אמר לוקח למוכר לכשיהיו לי מעות אחזירם לך אפילו הכי אסור משום דהוי פטומי מלי, והר"ף ז"ל כתב ודוקא כשלא היה תנאי זה ביניהם בתחלת הענין אבל אם היה תנאי זה ביניהם בתחלת הענין אז לא הוי פטומי מלי.

שנינו מרבין על השכר ואין מרבין על המכר, כיצד השכיר לו חצרו ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן הרי לך בעשר סלעים ואם של חדש בחדש סלע בחדש מותר, מכר לו שדהו ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי היא שלך באלף וזו ואם לגורן הרי שלך ב"ב מנה אסור, ואסור להרבות בשכר אדם, כיצד לא יאמר אדם לחבירו עשה עמי מלאכה בזה היום שהיא שוה דינר ואני אעשה עמך מלאכה בשבוע אחרת שהיא שוה שנים לפיכך אומר לשם שלא יאמר נכש לי היום ואני אעדר לך למחר, ולא יאמר חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה שהרי טורח החרישה יותר בימות הגשמים, ואמר רב נחמן טרשא דידי שרי, פירוש למכור סחורה יותר מכדי דמיה ובלבד שלא יפרש לו מעכשיו והרי הוא לך בפחות ודוקא בדבר שאין דמיו ידועות לכל, ואמר ר' חמא טרשא דידי ודאי

כלומר מחייב אני עצמי לך במנה וקנה כלי למשכון עליהן מכיון שמשך קנה כליו לשעבודו. והרב אב ב"ד ז"ל כתב משכון אין כאן דלא קניא ליה במשכון במידי, דמאי יהבא ליה דקניא ליה משכון וצ"ע:

ובמשכון דאחרים מקודשת בדרבי יצחק משמע לי מסוגיא דפסחים ב' כל שעה²⁵⁶ דמשכון דתפיס ליה מלוה ברשותו אם לא פרעו בזמנו הוחלט המשכון בב"ד למפרע הוא גובה²⁵⁷. ואי זבין מלוה או אקדיש משעת הרהנה שפיר זבין ושפיר אקדיש, ואי זבין לוח או אקדיש לאו כלום הוא, וכולה מדר' יצחק כדאי' התם. וכה"ג הוא דאמרינן הכא דמקודשת כגון שהוחלט המשכון אחר כך, אבל פדאו לוח כי היכי דאי זבין ואקדיש מלוה איגלאי השתא דלאו כלום עבד ואי זבין לוח ואקדיש הרי הוא

מקודש ומכור, אף לענין קידושין י"ל דאינה מקודשת ואעפ"י שיש בו מקצת קנין מעכשיו, [ונפקא מינה מדר' יצחק²⁵⁸] לענין שביעית ולענין שאינו נעשה מטלטל אצל בניו, אבל קדושין כמכירה הן, בגופו של משכון הוא צריך לקדש וכשפדאו מלוה היא. זהו הנראה לפי דין המשכון. ומיהו מדאשכחן לקמן בפ' שני²⁵⁹ במקדש בשטר חוב דמן הדין מקודשת היא בין במלוה בשטר בין במלוה על פה אלא משום דלא סמכא דעתה ממחילה כדשמואל, ש"מ דכל שקונה שעבוד על הלוח מקודשת, דהא התם לית ליה למלוה עליה דלוח אלא שעבוד גרידא ולא מצי לזבוני בנכסים דידיה כלום ואפילו הכי מקודשת מן הדין, והלכך מלוה שיש עליה משכון כיון שקנה מקצת קנין ואינו יכול למחול ללוח לאחר מכירה אשה מתקדשת בו²⁶⁰, וכן נראה דעת הראשונים. מ"מ דוקא

256. לד ע"ב.

257. ומשמע דגם במשכנו בשעת הלואתו גובה למפרע, דהרי רבינו הביא ראייה מסוגיא דפסחים דמידי במשכנו בשעת הלואתו דמשכון גובה למפרע, וכ"כ הרימב"א והמאירי ובעל המאור פרק כל שעה דף פ ע"ב מרפי הרי"ף, אמנם ברשב"א נקט רגובה למפרע רק במשכנו שלא בשעת הלואתו אבל במשכון בשעת הלואה מכאן ולהבא הוא גובה. (ומ"מ מקודשת אף במשכנו בשעת הלואה ועיין בא"מ סימן כח ס"ק כח מש"כ בזה) ובענין מקדש בנתינת משכון בשעת הלואה לידי האשה אם מקודשת, עיין בתו' ובשיטה לנ"ל נקטו דמקודשת, ועיין במאירי וכתו' הרא"ש, ובשו"ע סימן כ"ח סעיף י"ב הביא שיטה שמשכון בשעת הלואה אינה מקודשת. וע"ע בשיטה לנ"ל דכתב דמודה במקצת

שנתן משכון זה נחשב הילך רק במשכון שלא בשעת הלואה אבל משכנו בשעת הלואה אינו הילך, והביאור. לכאורה דרך שלא בשעת הלואה נחשב פרוע למפרע וכיון דהוי גבוי נחשב הילך, משא"כ במשכון בשעת הלואה דלא חל למפרע א"כ אינו גבוי ולכן לא הוי הילך.

258. כ"ה בנדפס, אבל בכתיב' ב' ומ' וס' וק' איתא ומר' יצחק נפקא מיניה.

259. מז ע"ב, מח ע"א.

260. וכ"כ הרשב"א. ומשמע מהא דמרמה רבינו מקדש במשכון למקדש בשטר דאחרים, שהבעל מקדש בחוב ולא בנתינת המשכון גופיה, וכ"כ ברש"י בר"ה במשכון דאחרים, וקדשה בחוב, וע"ע בספר נחלת משה.

במלוה דאחרים דהא נפיק שעבודא מיניה דמקדש לידה דמתקדשת, אבל שעבוד ידיה כגון חייב אני לך מנה בשטר או בקנין אין אשה מתקדשת בכך דומיא דמלוה, דהכא לא מטי לידה כלום והכא לא נפיק מיניה כלום דשעבודא ברשות לוח הוא וכל ממונא גביה, וכיון דאגיד בה לאו קידושין נינהו כדפרישית כך נראה לי:

נסכא אין כאן כתב רבינו הגדול ז"ל דלא קאי נמי באבל אמרו, ומפורש לנו במקומו בפרק הזהב²⁶¹:

תנא אבא להודיעך איכא דק"ל וליתני אבא להודיעך כח דרישא, וליתני פלוני להודיעך כח דסיפא, אביך למה לי²⁶². ואיכא למימר איצטריך סד"א אביך דמקרבא דעתיה לגבי בריה וידו כיד בנו, [אע"ג דאמר] שיקבלם לי לא הוו קדושי צריכא²⁶³, ואע"ג דלא מצריך להו בגמ', כיון דאמר תנא אביך להודיעך כח דסיפא תו לא צריך, והאי דלא ערבינהו ותנינהו, איכא למימר דהכי שמעינהו וגרסינהו. אי

נמי איכא למימר דהאי דתני אביך משום האי טעמא הוא, דשמע תנא אבא ואביך וגרסינהו דצריכי והדר שמע פלוני וגרסיה דצריך, ולעוקרה למשנה ראשונה לגמרי א"א דהא אבא צריך [למימר], לפיכך לא זזה ממקומה כלל ותנא אביך²⁶⁴:

היה סלע שלה מקודשת פי' רש"י ז"ל שחצרו של אדם קונה לו²⁶⁵. ותמהני אי הכי הא דבעי רב ביבי סלע של שניהם מהו, אי משום קנין פשיטא שלא קנתה שאין השותפין קונין מקח זה מזה בקרקע חצר של שניהם, ואי בתוך קופתה המונחת בה פשיט' שקנתה כדמפורש בדוכתה בפ' המוכר את הספינה²⁶⁶ ²⁶⁷.

ואיכא לתרוצי דהכי קמיבעיא ליה מי אמרינן איהי דעתה להניח את שלה שם ורוצה-היא בקידושין ושתקבלם* לי קאמרה, כיון דאית לה חלק בחצר ואיהו נמי אקנויי אקני לה מקום בחצר ואושלה לקבל בה קידושין²⁶⁸, או דילמא כיון דסתם אמרה ליה לא ניחא לה בהו, והכי קאמרה ליה תנהו בחצרך, זהו דעת

לה להתקדש. ובריטב"א כתב דמתקדשת בעצם זה שהוציאתו ממון על פיה אף בלא קנין, וכל השאלה זה אם התכוונה להתקדש. ובשיטה לנ"ל יישב דכיון שמתחייבת בשמירתה כשמיניה ע"ג הסלע לכן חל הקידושין, וע"ע בעיונים סימן ג-א מה שביארנו בזה. וע"ע תו' ר"ש ב"ר יצחק, ועיין בפנ"י מה שיישב דעת רש"י, וע"ע בהמקנה ובס"ז סימן ל ס"ק ה. יחלשן לד', חלל שתקנה ע"י הסלע.

²⁶⁸. וכ"כ הרשב"א והר"ן, ועיין מ"מ פ"ד מהלכות אישות, ועיין בהמקנה סימן ל סעיף ג שהקשה באיזה קנין הקנה החצר לאשה. ויישב שזה מדין

261. מח ע"ב בד"ה דבינו הגדול.

262. עיין בשיטה לנ"ל מה שיישב.

263. וכ"כ התו' והריטב"א, וע"ע בריטב"א מה שיישב.

264. כ"כ הרשב"א.

265. וכן נקט החלקת מחוקק סימן ל ס"ק יד ברעת הרמב"ם, ועיין עוד בב"ח ובכ"י סימן ל.

266. ב"ב פד ע"ב.

267. וכן הקשה בתו'. וברא"ש יישב שמדובר שאח"כ מסר לה, ואפ"ה מסתפקא לה דדילמא לא ניחא

הקדמה לדיני רבית

תתמו

ה. ואפילו לישראל משומד⁵ אין מלוין ברבית של תורה ולא ברבית של דבריהם. וכן השיב ר"ש ז"ל
 וזה טופס תשובתו, נראה בעיני שאסור⁶ דלא נפיק מכלל אחיך, שאע"פ שחטא ישראל הוא⁶. ואם
 לזה מעות מיד ישראל ע"י ארמאי אפילו ישראל גמור מותר ליקח רבית מן הגוי מתוך שאין שליחות
 לגוי⁷. ואם ישראל עצמו או המשומד יבא לפדות משכנו אל יזכור לו שום רבית אלא יאמר קחהו מידי
 בכך וכך, ע"כ. והר"ר אלחנן התיר להלוותו ברבית, מדקאמרינן בירושלמי⁸ הלן כותאי דקסרי מותר
 להלוותן ברבית לפי שמקולקלין במעשיהם, ע"כ. ומצאנו לר"ת שנשאל על [בן] משומדת אחד אם
 מותר להלוותו ברבית, מי אמרינן ישראל הוא ואסור. והשיב להם שמותר להלוותו ברבית.
 מצאנו להרמב"ן ז"ל שכתב⁹ כיון שאלו אוסרין ואלו מתירין יש לדון בדבר, לא יהא ממונו חביב
 וחמור מגופו, וגופו מותר להרגו כדאמרינן¹⁰ המשומדין מורדין ולא מעלין. ואיכא למימר כי היכי
 דאמרינן¹¹ דילמא נפיק מיניה זרעיא מעליא דהוי ישראל גמור ולפיכך אסור לאבד ממונו. וזה אינו
 מחוור, דנבי משומדין שנשמעו בגוים אין זרעא מעליא¹² ואפילו אשתו עמו, כ"ש מן הגויה שא"א שהרי
 הולד כמותה¹³. ויש לי ראייה מההיא דגרסינן פרק אין מעמידין¹⁴ המינים והמשומדים¹⁵ מורדין ולא
 מעלין, א"ל אני שונה לכל אבדת אחיך לרבות המשומד ואת אמרת מורדין ולא מעלין. [אלמא] כל מי
 שמורדין לאו אחיך הוא כלל, והכא נמי כתיב אחיך. ואע"ג דמסור נמי מורדין וממונו אסור לאבדו

גידולי תרומה

צדיק גמור העושה אחד מאלה בלבד אלא בעושה כלם
 או רובם, הלכך תירוצם הראשון נראה יותר.
 ה. ואפילו לישראל מומר וכו'. כבר הסכימו
 האחרונים ז"ל במחלקת זה כסברת ר"ת והרמב"ן ז"ל
 שמכיא רבינו שמותר להלוות למוסר, והרב ז"ל בכ"י סי'
 קנ"ט העלה כן.
 ג. ועל דבר האנטוסים השרויים בארצותינו המפורסמים
 אצלנו למאמינים בתורתנו חקדושה ומתאווים לחסות
 תחת כנפיה אבל מתעכבים לאהבת המועיל וכיוצא, אני

וקשה דקאמר תו בגמ' למה תביש בוגדים תחרש כבלע
 רשע צדיק ממנו, אמר ר"ה צדיק ממנו כולע צדיק גמור
 אינו כולע. ואין ספק דמימרא זו מייחתי לה לסיועי לשנויא
 דר' אלעזר, וכדפירש רש"י ז"ל, צדיק גמור אינו כולע
 ואע"פ שמתמוטט עולה ואינו נבלע לעולם. והשתא לפי
 פירוש התוס' הוי איפכא, דמסתמא העושה אחד מאלה
 ודאי הוא צדיק יותר מהרשע ואפ"ה קאמר שהוא כולע
 הצדיק ממנו, דהיינו שמתמוטט לעולם, ולא דייק שאינו
 מתמוטט לעולם אלא כצדיק גמור דמסתמא לא מיקרי

שינויי נוסחאות

א. כ"ה נכל הדפוסים. וד' ו נמקום "משומד": מומר. וק נכ"מ נהמקן. ב. מ' פ: נש"י. ג. הוספתי ע"פ סי' הרמב"ן. ד. כ"ה נכל
 הדפוסים ומ"י הרמב"ן. וד' ו: המומרין לע"ל.

אלא משום הך ק"ו מגופו, ומ"מ אחיך הוא, וכרש"י. ודעת
 דמכ"ן וסי' התרומה, הובא בתשו' מ"י משפטים סל"ו, שטעם
 ההיתר דלא מקרי אחיך. ודעה ג' לרא"ש ע"ז שם וב"מ פ"ה סי'
 נב ותוס' ע"ז שם ראף דאחך מקרי מותר להלוותו כיון שאינו
 מצווה להחיותו ולא קרינן ביה וחי כו'. ור"ל דהוה דין מיוחד
 ברבית [ומה שלא כ' הטעם כר"ת, יעו' מל"מ מלוה פ"ה ה"ב].
 ועי' בחי' דע"א יו"ד קנט ס"ב דנ"מ בין טעם הרא"ש והרמב"ן
 אם לזה מהמומר אם עובר גם על כל תשיך, וכמ"ש הרא"ש, או
 שאינו עובר אלא בלפני עור, לרמב"ן, דלא מקרי אחיך. וכן נ"מ
 במסור, דלרא"ש מותר להלוותו, דאינו מצווה להחיותו,
 ולרמב"ן אסור, דאחך הוא. וע"ע מל"מ שם ואבנ"ז יו"ד קמג
 [ומש"כ שם דהתוס' בע"ז הוא דעת ר"ת, צ"ע] וע"ל הע' 22.
 14 ע"ז כו, ב. 15 לפנינו שם נוסף: "המסורות". וא"א
 לגרסו כן לרמב"ן שכתב בהמשך שמוסר מיקרי אחיך ושכל מי
 שהוא מהמורדין אינו אחיך. ועי' ר"מ רוצח פ"ד ה"י שלא כתב
 דין מורדין אלא באפיקורסים ומומר להכעיס. וכ' שם הכס"מ

5 מומר לע"ז, כ"כ המרדכי ב"מ פ"ה סי' של"ה בשם רש"י.
 6 סנהדרין מד, א. וכ"ד ראב"ה בתשו' מ"י משפטים סי'
 לו. והג"ה יו"ד קנט ס"ב בשם סמ"ג ומהרי"ל, ושכן טוב
 להחמיר אם אפשר להשמט ממנו. 7 ע"ל ח"ד הע' 111
 ררש"י כאן מיירי כשלא ידע המלוה שלצורך ישראל לזה,
 דאלי"כ יסתרו דברי רש"י לדעתו בב"מ ע, ב דיש שליחות
 לחומרא. 8 ע"ז פ"ה סוף ה"ד. 9 בחי' ב"מ עא, ב.
 10 ע"ז כו, ב. לפנינו שם בגמ': המומר. וראה שנויי נוסחאות.
 11 ב"ק ק"ט, א גבי מוסר, לחד מ"ד. והכי קי"ל ודלא כמ"ד
 שם שמותר לאבד ביד שלא יהא ממונו חמור מגופו. 12 עי'
 בהשגות הראב"ד ה' עבורת כוכבים פ"ב ה"ה שאסור לאבד
 ממון מומר לע"א מידי דהוה אמסור, אא"כ נשא גויה ואין לו
 זרע כשור. וכ' המל"מ מלוה פ"ה ה"ב דלא פליג על הרמב"ן
 כאן, דהוא מיירי בשלא נטמע בין העכו"ם. 13 בני"י
 ב"מ מב סוף ע"א מבואר דדברים אלו הם דעת ר"ת ומכאן
 ואילך שיטת הרמב"ן עצמו. ולר"ת אין היתר להלוותו ברבית

תשובה לר"ש ז"ל⁸⁰ וזה מופס לשונו, וששאלתם אם ישראל נותן משכונות לגוי ב"ח למשכנו לישראל אחר תחת ידו, אם מותר לאותו ישראל אחר לנכות הרבית מן הגוי כיון שיוצא מכיסו של ישראל או לא. תשובה, זה ששאלת הוי יודע שמותר והמונע הרי זה חסיד שופה, ובלכד שלא יתכוין מתחלה [דאז] קנסינן ליה. ומה ששאלת אם ישראל נותן משכון שיש לו מגוי ואמר לישראל הלזה לי מה שיש על המשכון ומקבל⁸¹ ממנו הרבית שעלה עליו עד אותו היום ומכאן ואילך תעלה לך רבית, ששאלתם אם מותר לישראל זה לקבל הרבית מיד הגוי וליתנו לחבירו, הוי יודע שמותר, שלא אמרה תורה אלא רבית הבאה מלזה למלזה⁸². ושתי תשובות הללו אני יודע התירן ומונע אני להורות מפני להני שפה, עד שמצאתי סייג לדברי ממורי רבי דוד הלוי⁸³ ז"ל שמורה הלכה למעשה, ע"כ.

וכן יש דרך אחר שמותר לישראל לקבל הרבית אע"פ שישראל חברו נותנו, וכיצד ישראל שלוח מעות מגוי ברבית ובקש להחזיר לו, מצאו ישראל חברו ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור, ואם העמידו אצל גוי מותר. ואוקמה רב פפא⁸⁴ כגון שנמל הגוי ביד ונתן ליד ישראל השני וכזה מותר, ואע"פ שלא פטרו לראשון, ואין צריך לומר אם אמר לו הניחם על גבי קרקע והפטר שהוא מותר. וכן הלכה⁸⁵.

ויש לברר ישראל שעשה שליח חברו ללוות ממון על משכונות המשלח מן הגוי ברבית⁸⁶, אם יש בזה חשש איסור אם לאו. ובהא איכא מ"ד שאם המשלח נתן לו משכונתו ללוות עליהם ברבית מן הגוי זה נעשה שלוחו ומותר, שהרי אין הגוי סומך על השליח כלל כי אם על המשכון הוא סומך, וכמו שאין ידו באמצע דמי שהרי אין מקבל השליח אחריות ההלוואה על עצמו, שעל המשכון שם במחוננו, ואע"פ שאינו שוה אלא פלג חובו ורביתו⁸⁷ ונם המלוה לא יכול לכופו לשליח לפרעו על כן הוא מותר, דשליח ישראל הוא וישראל הלא הוא עושה שליח, וכיון שאין אחריותו של גוי על השליח מותר. אע"ג דאמר רב פפא⁸⁸ דבעינן שנמל הגוי ביד ונתן לישראל, ה"מ בשלא נפטר הראשון אבל אם נפטר אע"פ

שינויי נוסחאות

ח. מ"ד פ': לר"ש. ט. ע"פ פ.

פשוט לר"ש, אלא שנשאל אם מותר לראשון לקבל הרבית ולמסרו לשני, כיון שטו"ס הוא קיבל המעות מהשני ונראה כאלו הוא הלזה, אבל שהשני יקבל מהגוי לא נסתפק, דפשיטא דשרי וכמבואר בר"ת ושאר פוסקים. וע"ז כתב רש"י שלא אמרה כו', דהיינו דממנ"פ שרי, אי תשיב הרבית כאלו הגוי נתנו לשני בשליחות הראשון, הרי גוי הוא, ואי חשיב כאלו הרבית הוי כבר נכסי הראשון והוא נתנו, הא אינו הלזה. כן ג"ל. וע"ז טוש"ע שם סי"ט פרטי דין זה בשאמר לו סתם הלוני, ועי"ש ב"י ודרכי משה וש"ך. ולפי המבואר שם נבאר ברש"י דמייירי שלא התחייב לו אא"כ יתן הגוי רבית, דאל"כ הוי רבית קצוצה. 83 ב"ר שמואל. והזכר כמה פעמים בשבלי הלקט. ולא נזכר כלל ב"שם הגדולים". 84 כ"מ ע"א, ב. 85 ע"ל ח"כ דין ד'. 86 ובלא משכון, אלא שא"ל סתם לזה עבורי מהגוי, ע"ז לקמן בדין זה בד"ה עתה יש לו לברר. 87 בפרט זה חלק הרמב"ן בחי' [ראה הע' 90 שפסק כמ"ד זה] שכתב דאם אין המשכון שוה אלא פלג חובו ממילא אחריות החוב על השליח. 88 שם. גבי ישראל שחייב לגוי ומלזה המעות שחייב לישראל אחר שיפרע השני לגוי, ואסור אף בהעמידו, אא"כ נטל כו', ואף שם הוי כאלו לה מהגוי לצורך ישראל.

הראשון, ומשמע שם שנתקשה בזה גם אם נאמר שהראשון מכר לו כל זכויותיו. וע"ז ר"ש פ' כל שעה ס"י בשם העטור דשרי להלוות על המשכון משום דאין המשכון קניי לראשון, עי"ש. ואם מותר לראשון לקבל הרבית מהגוי ולמסרו לשני, כ"י רש"י דמותר, כדלהלן הע' 82. וכ"כ הראב"ד שם שאם היה מותר להלוות על המשכון היה מותר גם לתת מידו לידו. ומ"ש ר"ת דמותר רק בדרך קנין חזרה, דהיינו שקונה מהשני המשכון ביוקר, ר"ל, דבכה"ג מותר אף אם הגוי לא פדה המשכון. 80 תשו' אלו הובאו בכלכו ס"י פד. ובענין התשו' הראשונה יע"ז לקמן בשם הר"י והרמב"ן. 81 צ"ל: "ואקבל". וכ"ה בכלכו שם: "ואקבל הרבית ואתנהו לך". וע"ז בהע' הבאה. 82 כ"מ סט, ב. ובכלכו נוסף: "ושניהם ישראל אבל ממשכון גוי מותר". ומבואר דאף שאמר לו הראשון הלזה לי כו', ככתוב בשאלה, אין כאן הלואה כינו לישראל השני אלא בין השני לגוי [ראה הע' 81 שהראשון נותן לשני וע"ז כתב רש"י לא אמרה כו']. ולא ביאר רש"י אין עברה הלואה לשני, אם בדרך מכירה כר"ת, או דמסתמא הוי מכירה. וגם לא כתב רש"י שום דין שיוצא מכך שהשני קנה ההלוואה, כגון שיכול הראשון לתת לו קרן ורבית אף אם לא שלם לו הגוי רבית, וכמבואר בטוש"ע ס"י קסט סי"ח, דהוי כחוד וקנה המשכון. ואפשר, דכ"ז היה

ג. וכתבו הצרפתים בשם רבינו יעקב ז"ל יכול אדם לקבל מעות מן הגוי כדי להלוותם לישראל ברבית אע"פ שקצין לו כשכרו עשרה דינרים מכל מאה ומאה, ובלבד שיגיע הקרן לידו מן הלוויים אע"פ שלא הרויח עמהם. ואין צ"ל שהוא מותר אם יאמר לו אתנם לך אע"פ שיגיע לי הפסד מן החובות מקרן ורויח, ובלבד שלא יתחייב לו הנפקד אפילו מן הקרן. וראייתו מההיא תוספתא דתניא גוי שאמר לישראל הילך שכרך והלוה מעות שלי בל"בית מותר. פירוש, דלאו כספו הוא וגבי רבית כספך כתיב ביה דדריש כשאומר לו לישראל הילך שכרך, פירוש דלאו כספו הוא וגבי רבית כספך כתיב ביה פרטי לכסף אחרים¹⁶.

ויש שהתירו אפילו יאמר לו הרובע שארויח עם הלוויים תקח לך כשביל עמלך הרי זה מותר, ובלבד שלא יחייב עצמו כלום לא מקרן ולא מרויח, מפני שאין הוא נקרא מלוה כלל ובעל הבית הוא המלוה, וזה שנוטל הרובע אחר שאין שמו מלוה לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה. והנה הרמב"ן ז"ל¹⁷ כתב כסברתנו וזה טופס מה שכתב, תניא בתוספתא³ ישראל שאמר לגוי הא לך שכרך ובא והלוה מעותי ברבית אסור, וגוי שאמר לישראל הא לך שכרך ובא והלוה מעותי ברבית מותר אבל אסור מפני מראית העין. פירוש, לנקות עצמו מן הדומה לכיעור ומן החשד, והיינו דאמרינן בריש פרקין¹¹ אני הוא שעתידי ליפרע ממי שתולה מעותיו בגוי, כלומר שהוא אומר של גוים הם והרי הם שלו, כך פר"ש ז"ל, אלמא שרי. ורבינו הגדול כתב תולה מעותיו בגוי¹⁸, ותרוייהו איתנהו. מעותיו של ישראל מופקדות אצל גוי מותר ללוות ממנו ברבית ושל הגוי המופקדות אצל ישראל אסור להלוותם ברבית, זה הכלל כל שבאחריות ישראל אסור שבאחריות גוי מותר¹⁹. כך היא הגרסא כתובה בנוסחאות, ומעותא היא, ואיפכא גרסינן מעותיו של ישראל מופקדות אצל הגוי אסור וכו', וזהו תולה מעותיו ביד גוי, וכללא דקתני דוקא היא, כל שבאחריות ישראל אסור והיינו מעותיו של ישראל אצל הגוי שאם הותירו הותירו לו. וסיפא דברייתא ישראל שנעשה לו לגוי אפטרופוס או סנטר מותר ללוות

גידולי תרומה

ואפילו היה המשכון ספרים, ואין ספק שלא יקפיד ר"ת בין יהיה הדבר כפרסום או כסתרי. ע"כ יראה דהטעם שזה ככל כמו שאמרנו, והכל תלוי בזה שלא יהיה האחריות על ישראל המלוה שיסמוך על הלוה נפיה שהוא ישראל, אלא יסוד ההיתר הוא דכיון דאיכא משכון אין למלוה על הלוה כלום אלא אמשכון קא סמיך, אבל כנסטר ואפטרופוס וכל הני דאמרינן בתוספתא כיון דליכא משכון עקר האחריות על ישראל המלוה שסומך על הלוה עצמו, וממילא דאם יש כאן ניכ משכון היל כאלו אין האחריות על המלוה אלא על המשכון, ולא נרע מהיכא דקביל הכותי האחריות שכתב הסור גבי ישראל שעשה לכותי אפטרופא על נכסיו דגם כזה תלוי כמי שהאחריות עליו. וכל זה לשטת ר"ת ז"ל אבל לרבנותא דפליגי עליה לא. ועיין בריש שער י"ד מה שהקשתי מהיתר רבית זה על סוגיא דשום היתומים.

ישראל הלוה קא סמיך אלא על המשכונות שבידו, איכא נמי כיון דיהיב משכון אין אחריות המלוה אלא על המשכון עצמו, ולא נרע היכא שחמלוה נתן המעות מעקרא לכותי להלוותם מהיכא דהשתא אויל הכותי לקחת המעות מיד המלוה לצורך ישראל, דמשום דאיכא משכון באמצע שרינן. והמרדכי ז"ל כתב ומצאתי דברי גדול דפליגי אר"ת, וראייתו מדתניא בתוספתא כותי שמנהו אפטרופוס ישראל אסור ללוות ממנו ברבית. ולינ לדחות, דנסטר או אפטרופוס דבר מפורסם הוא, ע"כ. ותמהני טמה שרצה לדחות דאפטרופוס דבר מפורסם, דהא בישראל שאמר לכותי הילך שכרך והלוה מעותי ברבית אמרינן נמי דאסור ולא הוי דבר מפורסם. ותו לא ידעתי מאי אהני הא דהוי דבר מפורסם לענין האסור, דהא ר"ת ז"ל אפילו כשידעו הלוה והמלוה כבאור שזה לזה וזה מלוה כל שיד כותי באמצע עיי המשכון מתיר,

שינויי נוסחאות

ג. כאלו דפוקיס: וגבי רבית כספך פרט.

16 ספרא פ' בהר פרשתא ה' ה"ג. וראה שם בפירוש הר"ש. 17 בחי' לבי"ם ע"א, ב. 18 צ"ל: ביד גוי. וכ"ה בחי' הרמב"ן. 19 כן הגי' לפנינו. וכן הביאה הרא"ש.

16 ספרא פ' בהר פרשתא ה' ה"ג. וראה שם בפירוש הר"ש. 17 בחי' לבי"ם ע"א, ב. 18 צ"ל: ביד גוי. וכ"ה בחי' הרמב"ן. 19 כן הגי' לפנינו. וכן הביאה הרא"ש.

וכמאן דלא מטי ממונא לידיה דאמי ושטרא לגוביינא קאי. ולדעת הרב יוסף הלוי אבן מיגש ז"ל⁴⁰ דקאמר כיון דלסלוקי בוזי קאי דינא כמלוה, לא שני החזיק בהו כשאר מלוה הוי ולא מקניא אלא בכתיבה ומסירה.

ז. ומסתברא דחוב על משכון ממלטלין כגון דמסר ליה גיהליה קני ליה אע"ג דלא כתב ליה מידי ואע"ג דלא מסר ליה שטרא דאית ליה עלייהו⁴¹. אי נמי אם הלוח עליהם בלא שטר מכי מסר המלטלין של משכוננו לחברו וזיכהו לו מלוה שיש לו עליה ומשך המלטלין קנה החוב, מידי דהוה אאשה שאם קדשה במשכון דאחרים שהיא מקודשת⁴² מפני שבעל החוב יש לו קצת קנין בגופו של משכון, ואע"פ שאינו קונה גופו של משכון מ"מ קני ליה כנגד חובו, וזהו הבא אחריו זוכה במשיכתו ובתפיסתו מכח הראשון.

ח. ויש לברר ראובן שהוא שכיב מרע והיה חייב לו נלוו בשטר ונתנן לשמעון בתורת מתנת שכיב מרע אם צריך לכתוב ולמסור. ואת"ל אינו צריך כתיבה ומסירה, צריך לומר לו קני לך הוא וכל שעבודו או לא. על זה גרסינן פרק מי שמת אימיה דרב עמרם ה"ל מלוגא דשטרא כי קא שכבא אמרה ליהוה לעמרם ברי, אתו אחוה לקמיה דרב נחמן ואמרו ליה והלא לא משך ושטרא אינו נקנה אלא בכתיבה ומסירה, אמר להו דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דאמי. וכן הלכתא⁴³. מכל זה למדנו דבאמירה לבדה מזכה שטרותיו של חובותיו למי שירצה שאמירתו ככתיבה ומסירה דבריא דמיא.

גידולי תרומה

דאימיה דרב עמרם לא אמרה קני, מה יאמר להא דדייקי הראשונים ז"ל דא"כ הני אחי דהוו סברי דכל הקנאת בריא צריך לה אמאי לא הקשו והא לא אמרה וכו', אלא כדאמרן דאפילו את"ל דסבר כרבי מקשו. **מסתברא וכו'**. כך היא סברת הרמב"ם ז"ל בפ"י דזכיה שכתב וכן אם אמר תנו שטר לפלוני וזה כמה שיש בשטר וכאלו כתב ומסר אע"פ שלא משך השטר כו'. אמנם הרשב"א ז"ל חולק ע"ז וסובר כמברא ראשונה כדמיתיה ה"ה ז"ל ומטעמא דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין אמרו אבל להוסיף על דבריו לא אמרו, דאי לא אף אנו נתקן הלשון נבי ידור פלוני בבית זה וכו', שהרי גלה בדעתו שרוצה שידור זה בביתו ונתקן ונאמר דבית לדירה קאמר וכו', וכבר השתדל ה"ה ז"ל לחלק בין זה לההיא דדירה ע"ש. **והרב** בכ"ז הביא בשם הר"ן ז"ל שאפשר לקיים דברי רבינו דכל ש"מ שמתחיל בדבר שיש לו להתחיל אע"פ שלא נפרו אנו גומרין דבריו, וכדאמרין בש"מ שאמר כתבו נט לאשתי כתבו ותנו קאמר, שכך דרכו של ש"מ מתחיל בדבר ונשמט דרך קצרה וכו'. ע"ז, אבל ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה אין

להקנאה גופה כפי ליה, ומשי"ה קאמר וכי לצור וכו'. **ח. ויש לברר ראובן שהוא שכ"מ וכו'**. ההיא דמלוגא היא בדף קניא נע"אן. ובמה שרצו להוכיח דודאי אמרה קני איהו וכו', מדלא הקשו והא לא אמרה וכו', איכא למידק דהא ודאי מאי דקאמר בגמ' כי שכיבא אמרה ליהוה לעמרם וכו', הדברים כפשטם שלא היה שם אלא דבור בעלמא ולא שום כתיבה, דאל"ה הוה קאמר גמ' בקצור כי שכיבא כתבינהו לעמרם, וזה פשוט, וא"כ אכתי תקשי לפי סברת האחים דהוה סליק אדעתיהו דאין חלוק בזה בין בריא לשכ"מ למה לא הקשו גמ' והא לא כתבה ליה וכו', דבכריא אע"ג דאמר קני איהו וכו' לא מני עד שיכתוב. **ושמא אפשר** לומר דרצו להקשות הני אחי לרב נחמן אפילו אם נאמר שהוא פוסק כרבי דבמסירה בלחוד מני הא ליכא אפילו מסירה דלא משך, וכשהשיב דדברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמו דמשמע דמ"ל דכתיבה ומסירה בעינן בכריא, והאמירה לשכ"מ עולה במקום שתיהם, השתא דייקי הני רבוותא ז"ל דאם איתא דלא אמרה קני וכו', ליקשו ליה תו דאפילו אמירה ליכא דלא אמרה קני וכו'. **ובזה** יתורין ג"כ לרבינו דכתב

שינויי נוסחאות

ג. ד' פ נמקס "חיה": מ"ה (משום הכי). ד. כ"ה ד' פ; וצ"ל וצ"ג. והיה מיצ לו נשטר לוי לשמעון ונתנן נחומה; וכו' ו "מוקן" לוי ושמעון.

דברי רבינו שם שהכריע כר"י מיגש סותרים לכאן. וגם בפסק הטוש"ע צ"ע. 41 כ"פ טור סי' סו ס"ז ומחבר ס"ח. 42 קדושין ח, ב. 43 ר"מ זכיה פ"י ה"ב וטור סי' רנג סל"ו ומחבר ס"כ. וכן מבואר באור זרוע ב"ק סי' רצ"ה בשם

ח"ב דין ג הרעות בזה. וע"ל ח"ו דין ג. 40 ע"י שער יד ושער מג שם שיטתו. והטור סי' סו ס"ו ומחבר ס"ח הביאו בו הרעות. והש"ך ס"ק כא הכריע ברעה קמא כיון דק"ל הכי כפלוגתא דלקמן ח"ו דין ג. וע"י שער מג שם הע' 32 דלכאורה

ישערי סו

עא

והדקק וזו הוזהר הענין הפני אמון ענינים והנזקיות אינו
דלוי סיסמו כן נזכר כדו לעמות בוריות אלל נזרץ סיהל
חוכן ככל עשה ומעה שינלו ענינים שיהא חמי כיה סילקח
לכסה סה סילכלו או מה שיהא חמי חוכן כמו כן לכדיין
שכונים ואלו היה כסמורה לא היה חוכן להם כמו סיהל
הדמוס חוכנין כשהן בעין ועל זה נרמז אין מסתברין כשל
כקד' לחף לא כשל ענינים ע"כ אך כל סלס נמנא ארס שיהיו
כפיו כשוכו ומסוינו וסאע דינא ולא מקבל סממא דרבין
ומסתבר כהן כדכ' חמיו בעין כנון אלל השולחני סמחליכ' ו
אלל המטכע מוטכע מדינה זו כמטכע מדינה אחרת כל זה
דבר חמיו ככל עת וככל עשה וכענין הזה חומר להפיקו
להם להסתעק כס כוח קרו לשב ורחו להפסק כרין חמין יתומ'
דמיון יתומים ומעות ענינים אחר הוא לכדכ' מדמחרי' כפ'
פיר סננה אכן יד ענינים אכן דמחרי' יהוד' אמש' היותימים
'אין דריוני כרוכל ר' ו' ארכיכיהם של יתומים אלל דמחרי'
דינא דיוני' להו והילכ' כיון דקרויב לסכר ורחו להפסק ארמי
'אל רבי' דרבין כתימ' ועיני' ל' גורו וכן בר' עיק' יום סרגו
לאסרו אכילו קרויב לסכר ורחוק להפסק מטע' שכני הארס
העיר העשירים הנין מאלתו רכית דינאס להו דריוני קרני
עליהו אולאף על גב דלא קימי כיון דריו' רוחו זה ארמי בלס
אלל אברה תורס הגלה דמחיל' כר' ארמי' למלות וללה
דלס כן הילך רכית חות' כשל גבוה כנון מעות דרק הכית
וגל למכה ואלל הגבור ככיון מהם ויחא להו בהן דוחא
סהרי סהס סונויון תמידין ומוספין' וכל קרבנות' הגבור
והדבר ידוע שחס' לא יספיקו אלה הם היו מכילין חשלהם ואף
על פי כן כיון שיקר המסון של הקדש הדכית חומר בו
ואף על גב דאלת' להו הנאה לנכרי כהיהיל רוחאם הילכך אינו
אלל חמיו ענינים שהיו בחמיון על יתומים שהתירו בהן קרויב
לסכר ורחוק להפסק אכל לא ילוחו כרכית דאחרי' קריכא
גיה ואל עור אלל שמשענו מפי רב דרפתיכי נמכה הרבני
לתהירו להלותו כרכית קנויה לישראל סלל אסרס תורה
אלל רכית הבכא מלוח למלות וזה המסון אין לו כעלי' דועי'
סדרו יוכי ואלל הגולר' ואלל אין חמי מוד' להם סמני' קודש'
כסס אחרי' ואין חמי קודש' כהם כשל הקדש דרכסיה דריוני' כן
וגבור החלה אלתו הוא הנקרא סלוחס והוא נקרא מלוח
נדכית בכא מלוח ורכית למלוח הוא ואקור כקנו' לוכן יס דרך
אחרת חומר לישראל להלותו ממיון כרכית וסוס טילוינו
לכדו וכן לגד נוסכ חומר להלותו כרכית פל לאחרי' פל
למחרינו חומר ומ' רבי' גורו ואסרו סלל והא חומר' אלל כדרי
חיו גורה סחא ילמר ממעשי כהיותו רגיל עמו ות' חמד'
להלותו ואלל להרויח וה' רכית קנויה אכל אכן רכית נוט'
כסס כל ארס ואפי' יתר מכדי חמיו וכדנרמז' כפ' אויבו כשך
תיכיל לויין מהן ומלויין איתן כרכית וכן כגד תושב וחוקי לה
א' חיוס ככדי חמיו ורכיכא סקוי' לה כת' ואפי' יתר מכדי
חיו דריוני' רת' הוא אלל גמר ממעשו והר' ככת סמנו' עשה
הוא להלותו לוי ומפיק לה מההי' דנרמז' ככרי' ברמ' כ'
תנא לכדרי' תפיך זו סמות עשה וכן ההנהות כתי' אלל אפי'
לא מנלתי פמועה ואולי עשה כהיה דרספרי ופי' לכדרי' תפי'
זי מנות עשה סמס' דפ' לא סכלל עשה עשה וסוס סל' יסיה
לישראל עכ' וכן כסמו עניו הההי' דנרמז' מהי' דמכית
דריוס תסס כסכו' אלל נתן ככמך אפי' לניו לא מוסיף והוא
דקאמר' לכדרי' תפיך' ללו לחימר' להיו סמות עשה סעל
כנפך ותרכית' לנין דלים יקננו אחר רכ כנון סכור' סלכ'
מקעל' שישאל חמיון חמיונות' ס לאמות העולם ספן' דל'
מן המנות ואלל כדנחין אמר' לי קונא' כיון רבי' ד' דניו' פ'
א"כ

שכתבתי למעלה 403 גבי מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשרות.

התם במשכון דאחרים וכד' יצחק. ומדקתני סתם קדשה במשכון. משמע דאפילו משכנו בשעת הלואתו מקדש בו, וכבר כתבתיה בארוכה בגטין פרק השולח 404 בס"ד. ואע"ג דגופו אינו קנוי לו ממש, ואי אקדיש מלה וזבין מלה לא עבד כלום, מ"מ לענין קדושין כיון שיש לו בו מקצת קנין מעכשיו לענין שביעית 405 ולענין שאינו נעשה מטלטלין אצל בניו 406, הוה ליה כדרידיה לענין קדושין 407 ומתקדשת בו, ולא גרע מהמקדש במלוה שיש לו על אחרים דמן הדין מקודשת אלא משום דלא סמכא דעתא דילמא מחיל לה כדשמואל, כדאיתא בפ' שני 408, דכל שיש לו שעבוד על הלוה והוציאו מידו ונתנו לה הרי זו מקודשת כאלו הוציא ממון ממש מידו ונתנו לה, והלכך מלוה שיש עליה משכון כיון דאית ליה בגויה קצת קנין ואינו יכול למחול אחר שנתנו לה וסמכה דעתה מקודשת. אבל במשכון דידיה כיון דבגופיה לא מקדש לה אינה מקודשת, דהא לא נפיק מיניה כלום דהא שעבודא אכתי גבי דידיה הוא, הלכך אינה מקודשת, וכ"כ הרמב"ן נר"ו. והא דאמרינן במשכון דאחרים לאו למעוטי משכון דידיה ומשכון דידה, אלא למעוטי משכון דידיה בלחוד, אבל במשכון דידה מקודשת מדר' יוסי בר יהודה דהיא גופה משכון היא ומקודשת, וכדאיתא לקמן בפרקין 409.

תנא אבא להודיעך כחה דרישא ותנא אביך להודיעך כחה דסיפא. וא"ת 410 וליתני אבא ואחר, אבא להודיעך כח דרישא אחר להודיעך כח דסיפא, ואמאי תנא אביך. י"ל דתנא הכי שמעינהו וגרסינהו 411 כדאמר' לעיל 412.

הא דתניא אם היה סלע שלה מקודשת. פרש"י ז"ל משום דקנתה לה חצרה והרי הוא כמי

שקבלתו. וא"ת 413 אם מדין זכיה נגעו בה מאי תיבעי ליה לרב ביבי בסלע של שניהם, דאלו הניחו על גבי קרקע לא קנתה, כדאמר' בבבא בתרא דחצר השותפין אין קונין בו מקח זה מזה במודד על גבי קרקע כדאיתא התם בפ' הספינה 414 גמר' המזכר פירות לתברו משך ולא מדד כו'. ואם במניח בקופתה שעל גבי הסלע הא נמי פשיטא דקנתה, דא"ר ינאי אמר ר' חצר השותפין קונין זה מזה ואוקימנא במודד לתוך קופתו כדאיתא התם 414, דכליו של אדם קונה לו אפילו בחצר של שניהם. י"ל 415 דהכי קא מיבעיא ליה, כיון דאית לה שותפות בגויה ה"ק ליה הניחוחו על הסלע שתקבלהו לי, ואיהו כיון דאחזר לקדשה מושיל לה מקומו וקנתה ומיקדשא, או דילמא תנהו על הסלע שלך קאמרה, לומר שאינה רוצה בהן.

ואי קשיא לך אפילו בסלע שאינו שלה אמאי אינה מקודשת מדין ערב, דהא הוה ליה כתן מנה לפלוני ואתקדש אני לך דמקודשת מדין ערב 416. יש מתרצים דהתם שאני דקאמרה ואתקדש אני לך, והכא דכותה אי אמרה הניחוחו על גבי הסלע ואתקדש אני לך מקודשת 417. ויש מפרשים 418 דהכא והתם בדאמרה ואתקדש אני לך, אלא דהתם דמפיק ממונא אפומה ויהיב להווא פלניא דתו לא מצוי איהו לאפוקינהו מיניה, מיחייבא איהי מדין ערב והלכך מקודשת, אבל הכא לא אפיק מידי אפומה דאי בעי [הדר] שקיל להו מן הסלע, אבל אם אמרה לו זרוק מנה לים ואתקדש אני לך מקודשת. והכא נמי דקתני תנהו לכלב אינה מקודשת בדלא אמרה ואתקדש אני לך אלא דאמרה ליה סתם תנהו לכלב, (הא) [אבל 418 אמרה] תנהו לכלב ואתקדש אני לך מקודשת.

וקשיא לי דא"כ בהיה כלב רץ אחריה לא הוה ליה למימר בהווא הנאה דקא מציל לה מיניה

ועי' שיטה לא נודע למי. 412 ו, א. 413 וכה"ק תוס' ד"ה אם והרמב"ן הריטב"א והר"ן, וכה"ק בשיטה לא נודע למי. 414 ב"ב פד, ב. 415 וכן תירצו הרמב"ן והר"ן. ועי' מ"מ פ"ד מאישות הכ"א וביאור הגר"א אבהע"ז ס"ל סק"ה. 416 כדאמר' לעיל ו סוע"ב. 417 עי' ספר המקנה על דברי רש"י, ועי' לת"מ פ"ד מאישות ה"ד. 418 כן צ"ל לדעת פסקי חכמי הצרפתים המזבאים ברמב"ן עיי"ש, וכן דעת הרמב"ן שם בסוף דבריו. ועי' ריטב"א ושיטה לא נודע למי. *418 כ"ה

403 ה, א ד"ה שכן. 404 לו סוע"א. 405 כדאיתא בניטין שם. 406 כדאיתא בבבא מציעא קטו, א, 407 פ"י דלא הוי כמקדש בחפץ של אחר אלא כמקדש בחפץ שלו. וכן מבואר ברמב"ן, עיי"ש ובריטב"א ועי' אבני מלואים ס"י כח ס"ק כח. 408 לקמן מה, א. 409 יט סוע"א, ועי' בדברי רבנו שם. 410 וכה"ק תוס' ד"ה תנהו לפלוני ועיי"ש מה שתירצו וכה"ק בשיטה לא נודע למי וכה"ק הרמב"ן הריטב"א והר"ן ועיי"ש שהקשו קושיא נוספת. 411 כ"כ הרמב"ן בא"נ. ועיי"ש שפירש את דבריו. וכ"כ הר"ן.

טרח וכתב לה קרא, כיון שאין בזה ייתור לשון אלא סדר מקרא בלבד. והא דאמרינן ת"ל כל דבר אשר ישך, כתבו בתוס' 28 דאפ"ה איצטריך נשך כסף נשך אוכל, חד למעוטי קרקעות וחד למעוטי פחות מש"פ שאין בהם שום רבית. דאמרינן בכתובות 29 המוציא שם רע אינו חייב עד שישכור עדים, כתיב הכא 30 ושם לה עלילות דברים וכת' התם 31 לא תשימון עליו נשך, ובעי שכון בקרקע, או בפחות מש"פ מהו. ואי איכא בהני רבית מאי קא מיבעיא ליה הא גמרינן שימה שימה. ורבינו 32 חולק בזה בשם רבותיו, דא"כ היכי לא מפרש לה תלמודא הכא בהאי פירקא וכדפירש לעיל 33 דברים שאינם בקרקעות עבדים ושטרות. וגבי ה' פרוטות 34 נמי נימני פרוטה דרבית. אלא ודאי דהא ליתא. והתם מסברא הוא דקבעי, דכיון דקפיד רחמנא שישכור עדים, אי בעינן דוקא כסתם שכירות שהוא במטלטלים ובש"פ, או

דילמא אפילו בקרקעות ופחות מש"פ, דומיא דרבית דאיתיה בכל דבר. וכן עיקר 35. (שכן 36 חדוש הוא דאפילו ללוה 37 אסרה רחמנא. פירושו 38 וזה היה לנו לראיה שאין איסור זה למלוה מחמת שהוא מחסרו ממון, דא"כ היאך אסריה על הלוה, אלא ודאי גזרת הכתוב היא. מה 39 להנך שכן שלא מדעתו 40. פי' תאמר ברבית שהוא מדעתו, קמ"ל דאע"ג דמדעתו הוא וידע ומחיל אסור. ומכאן נראה דלא מהניא מחילה ברבית קודם פרעון, דאלו מהניא אין לך רבית שאינו נמחל, כדאמרינן הכא דידע ומחיל. ומיהו אם מחלו לאחר שגבאו ממנו המלוה אין ראייה מכאן, דהשתא מחילה מדעת שלמה היא, שמחל לו תביעת ממון שהיה לו אצלו, משא"כ במחילה דקודם פרעון דחשבה רחמנא כמחילה באונס. וכן כתב הרמב"ם ז"ל 41 דמחילה דלאחר פרעון מהניא. ובשם הגאונים ז"ל כתב 42 דלא מהניא וכן דעת הראב"ד ז"ל 43. ודעת מרי כדעת הגאונים.

28 ד"ה אם וכ"ה בתוס' הרא"ש וברא"ש ס"א וכ"ה בחי' הרשב"א והר"ן ובנימוק"י וכ"ה בתוס' לכתובות מו, א ד"ה אתיא ובחי' רבינו ובר"ן שם. 29 מו, א. 30 דברים כב, יד. 31 שמות כב, כד. 32 כ"ה בשמ"ק בשם הרמ"ה. 33 נו, א. 34 נה, א. 35 כ"מ מדברי הרמב"ם בפ"ו מהל' מלוה ולוה ה"א שבי' ח"ל: "... כללו של דבר כל הלואה בתוספת כל שהו הרי זו ריבית של תורה ויוצאה בדינינן". ועיי"ש בלח"מ שבי' דלכאורה מילת "כל שהו" מורה דיש ריבית אפי' בפחות מש"פ וה"ה לקרקע, וסבר הרמב"ם כשי' הרמ"ה. גם עצם השמטת הרמב"ם דבקרקע אין ריבית מורה דסובר כהרמ"ה. ובטור יו"ד סי' קסא הביא שתי השיטות. ובשו"ע שם ס"א כ' ח"ל: "... כל דבר אסור ללוות בתוספת ואפילו (רמ"א) בפחות משהו פרוטה יש איסור ריבית". וציינן שם בב"י הגר"א אות א דהכוונה בד' השו"ע "כל דבר" אפילו קרקע כד' הרשב"א ושלא כד' התוס'. והוסיף דמ"מ כ' הר"ן דלכ"ע מדרבנן אסור. והוא בר"ן על הרי"ף בכתובות שם. אמנם מה שציינן הגר"א דשי' הרשב"א דאף בקרקע אסור, צ"ע דבחי' הרשב"א בסוגיין הביא ד' התוס' דבקרקע אין איסור ריבית וראיתם מכתובות וכ' דאולי אפשר לדחות ראיתם, ומ"מ סיים ההראשון נראה עיקר. הרי שסובר כד' התוס' דאין ריבית בקרקע. אלא שחי' הרשב"א לא היו לפני רבינו הגר"א, שלא נדפסו בימיו, ובאמת בר"י מישורים נ"ח, ח"א כ' שהרשב"א חולק על ד' התוס' וכ"ה בב"י שם בשמו. עוד כ' שם בב"י הגר"א אות ג דמשמע מהטור דהרמ"ה ל"פ אתוס' אלא בפחות מש"פ, אבל בקרקע מודה דאין ריבית וראי' מהגמ' רכתובות שם, אבל בפחות מש"פ חצי שיעור אסור מה"ת. והנה בטור באמת משמע כך שהרי כ' דר"י פי' חוק מקרקע וחוק מפחות מש"פ והרמ"ה כ' דאפי' בפחות מש"פ אסור מה"ת. משמע

שהרמ"ה חולק רק על הדין דפחות מש"פ. אמנם המעיין בשמ"ק יראה שד' הרמ"ה מוסבים על ריבית בקרקעות. וצ"ע. גם בגידולי תרומה לסי' התרומות, שער מו, ח"א ס"א (מהר"י גולדשמידט, עמ' תתמד) תמה על משמעות ד' הטור וכ' דאי ס"ל לרמ"ה למדרש פרטא דכסף אוכל, א"כ כשם שנתמעט קרקע כך נתמעט פחות מש"פ. וטי"ס שם דאפש"ל דהרמ"ה אכלה מילתא פליג וכוונתו דאפי' פחות מש"פ אסור ולא מיבעיא בקרקע. עוד כ' שם בגידולי תרומה, דכשם שהמיעוט בקרקע, דהיינו אם הלוה את גוף הקרקע, ה"ה לפחות מש"פ דהיינו שההלואה היתה פחות מש"פ דבוה נחלקו התוס' והרמ"ה האם זו ריבית מה"ת. אבל בשההלואה היתה ש"פ הריבית היא פחות מש"פ בזה אין מחלוקת ולכ"ע הוי ריבית. ועיי' במל"מ פ"ו מהל' מלוה ולוה ה"א שדחה דבריו וכ' דעל הלואה של פחות מש"פ אין שם של הלואה כלל ולוה ל"צ מיעוט. 36 כ"ה בדק"ט. ולפנינו: משום ד... 37 לפנינו: בלוה. 38 כ"פ רש"י בד"ה דאפילו. 39 בכל כה"י ובמהר"י לונרון מופיע קטע זה לאחר הקטע הבא, ד"ה מה, והקמתי לפי הסדר בגמ'. 40 כ"ה בדק"ט. ולפנינו: מרעת. 41 בפ"ד מהל' מלוה ולוה הי"ג. וכ"ה בס' התרומות שער מו, ח"ד סי' (מהר"י גולדשמידט, עמ' תתקכ) וכ"פ הרא"ש בס"ב. ועיי' שם במ"מ שבי' בד' הרמב"ם כרבינו, דלא נחלק עם הגאונים רק לגבי מחילה אחר שגבה ממנו, וכ"ה בטה"ת, אבל אם מחל לו הלוה קודם לכן מודה הרמב"ם לשי' הגאונים דאינה מחילה. ובוה יישב השגת הראב"ד דאם מחילה מועלת יעשו כן כל המלוים ויתנו הלוואתם במחילת הלוה להתיר להם את הריבית 42 שם: "הוורו מקצת הגאונים". וכ"ה בטה"ת וברא"ש ובתלמיד הרשב"א בשמ"ס. 43 בהשגות הראב"ד שלפנינו אינו. אמנם כן הביא המ"מ

המתנה מוסר מודעא כי מפני חיוב השבועה הוא שעושה, קרוב הדבר שאין מתנתו כלום, שזה כמסירת מודעה וגלויי דעתא שנותן באונס⁴⁹. ואצ"ל דבגט כיוצא בזה פסול⁵⁰.

מה להנך שכן אין דרך מקח וממכר. נ"ל דכדין הוא דיכיל לשנויי דלהלכותיה נכתבה למעוטי קרקעות וחברו⁵¹, אלא דאיך עדיפא ליה דאפי' למטלטלין אצטריך. והא דאמרי' דלא ליכתוב לאו בריבית, פי' היינו במלוה שהוא מחסר ממון חברו, אבל לגבי לוח ודאי חידוש הוא ואיצטריך לעבור עליו בשני לאוין. פי' משום לא תעשוק ומשום לא תגזול. וכ"ש גולן דעלמא שהוא בכלל.

ה"ג⁵² ולוקמה אגזל. פירוש כפשטו של מקרא. ומאן דגריס⁵³ ולוקמה ארכית ואונאה טועה מאד הוא, דהא ודאי שייך טפי גזל בעושק מאידך.

[סא, ב] ה"ג לא תגנובו דכתב רחמנא למה לי. ול"ג⁵⁴ לא תגנוב⁵⁵, דההוא דעשרת הדברות אוקמה⁵⁶ לגונב איש ומכרו⁵⁷ הוא, שלא ענש

וטעם הדברים אומר מרי דתביעת רבית לא היא כשאר תביעות בגזל ואונאה וכיוצא בהן דאית ליה על חברה שיעבוד ממון, אלא חיוב הוא שחייב הכתוב להחזיר איסור שבלע. תדע דהא רבי יוחנן סבר⁴⁴ דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין, וגם לד"ה⁴⁵ אם מת בניו פטורין, אלא בדבר המסויים מפני כבוד אביהם בלבד. ואלו בגזל ואונאה בניו חייבים כשהניח אחריות נכסים⁴⁶. ובודאי דטעמא כדאמון דחיובא דרמא עליה רחמנא הוא, וכענין חוב למ"ד⁴⁷ פריעת בעל חוב מצוה ושעבודא לאו דאורייתא. אלא דהתם איכא דין ממון לחברו ומהניא מחילה, אבל הכא לשמים הוא חייב וכיון שכן לא תועיל לו מחילת חברו, וכן עיקר. והוי יודע⁴⁸ שאף לדברי הרמב"ם דוקא מחילה ברצון, אבל מחילה באונס לא מהניא, ולפיכך אלו שמשביעין את הלוח בשעת הלואה שיעשו להם מחילה לאחר הפרעון, כי עבדי לה נמי לא מהני, דמחמת אונס השבועה הוא דעבדי לה, אלא א"כ מודים על עצמם שמוחלין בלב שלם ואפילו שלא מחמת שבועה. וכן הנשבע לתת מתנה לחברו ובשעת

אמנם הרמ"א שם הכי'א תשו' רבינו דאם גירש בדיעבד מכוון שבועה שנשבע כשר. עוד כ' שם הרמ"א דאם קיבל עליו קנסות אם לא יגרש, לא מיקרי אונס מאחר ותלה גיטו בדבר אחר ויכול ליתן הקנסות ולא לגרש. וסיים דיש מחמירים אפי' בכה"ג, והמקור הוא בתשו' הרשב"א שהובאה בב"י. ופשוט דמש"כ הרמ"א להחמיר בנידון, הכוונה שקיבל עליו קנס אם לא יתן גט. אבל בנידון שממילא חייב קנס בגין דבר אחר, אלא שיכול לפטור עצמו מן הקנס ע"י נתינת גט, בכה"ג הוי כשר לתחילה ונחשב הדבר כאילו שילמו לו סכום כסף עבור נתינת הגט דהוי מעשים בכל יום. ומצאתי שהדברים מפורשים בתשו' המבי"ט ח"א סי' כב. דהוא דן שם באדם שדר בעיה"ק צפת ונזרקה בו מינות והחל כופר בעיקר והלכו זקני העיר לשלטונות והם הכניסוהו לבית הסוהר. וכיון שאשתו דרשה ג"פ נשאל המבי"ט האם אפשר להבטיחו שישוחרר מבית הסוהר אם יתן גט, או דהוי גט מעושה דסיבת הסכמתו למתן ג"פ היא מפני שישוחרר. והשיב דפשוט הוא דאין זה גט מעושה. דאם הוי אסור עקב אי נתינת הגט (במקום שאין חיוב לכך) ודאי הוי גט מעושה. אבל הכא מאסרו הוא בגין מינות שנוזקה בו ורק יכול להשתחרר ע"י נתינת גט, ז"א שנותנים לו מתנה עבור הגט וככה"ג לא הוי גט מעושה. וסיים שהסכים עמו מהר"י ב"ר ז"ל. 51 כמבואר לעיל נו, א. 52 עיי' בדק"ס. 53 כרלפנינו. וכ"מ מק' התוס' בר"ה לעבור, שהק' ולוקמי' בגזל, משמע שגרסו בגמ' ולוקמה בריבית ואונאה. 54 כ"כ רש"י בר"ה לא. 55 שמות כ, יג. 56 סנהדרין פו, א.

בשמו. 44 לקמן בע"ב. 45 לקמן סב, א. 46 ב"ק ק"א, ב. 47 כתובות פו, א. 48 כ"ה בבדי'ה יור"ד ריש סי' קס בשם רבינו. 49 כ"ה ש"י הרשב"ם בב"ב מז, ב"ה לקח וכ"כ התוס' שם מת, א ד"ה אמר וכ"פ הרמב"ט בפ"י מהל' מכירה ה"ג וכ"ה בשו"ע חר"מ סי' רה סי'. 50 כ"כ התוס' בב"ב שם וכ"ה בהגה"מ שם אות ו בשם ר"י וכ"כ רבינו בחי' לקידושין נ, א ד"ה והא בשם רבו ד"ל: "... שאע"פ שאמר רצה אני כיון שהוא אונס מתחילתו בגופו או בממונו או בנודי וחרם ושבועה פסול, ואפי' נתנו לו ממון גדול עד שאמר רצה אני ולא אמרי' דאנב דארצי זוזי גמר ומגרש, ואפילו בטל כל מודעות שמסר לא מהני עד שיבטלם ברצון נפשו ולא אשתמודענא ביה שום אונסא". וכ"כ רבינו בחי' לב"ב מח, א וכ"ה בחי' מכת"י לגיטין פח, ב. וכוונת רבינו דבשבועה הוי גט פסול, היינו שהשביעוהו אחרים ליתן גט וכמש"כ כאן בתחילת דבריו "אלו שמשביעין את הלוח וכו'", דאילו אם נשבע בעצמו ליתן גט כ' רבינו בתשו' (מהר" קאפח) סי' צו (הביאו הבי"ט באבהע"ז ס"ס קנר ר"ה כתב שאין הגט פסול בדיעבד, שאינו חשוב אונס בגט אלא באונס שבא לו שלא מעצמו אלא ע"י אחרים, משא"כ שבועה זו הוא עצמו הביאה עליו. ועיי' בשו"ע אבהע"ז סי' קלד ס"ה דכ' המחבר דאם נשבע הבעל ליתן גט צריך שיתירו לו קחדם שלא יהא דומה לאונס. ודייק שם הטי"ז אות ו מלשונו שבאמת אין זה אונס כיון דמרצונו נשבע, אלא שלא יהא דומה לאונס. ודייק שם הטי"ז אות ו מלשונו שבאמת אין זה אונס כיון דמרצונו נשבע, אלא שלא יהא דומה לאונס.

מ"ד

- 01 (מה) די נ י - ר ב י ת : יסוד המורה ר' יצחק בר' אשר הלוי ז"ל בפרק ם איזהו נשך גוי אדעתא דישראל קיהיב ועדיין ישראל הראשון הוא ליה, והוא מלוח לשני, והאי דהעמידו אזל גוי לא עשה אלא מפני שמתירא להלוות מעות של גוי לישראל חבירו עד שיתן לו ם 05 רשוח. אבל אם אמר לו הניחם על גבי קרקע והיפטר משמע שנחלק ישראל ראשון לגמרי: [ראה לי דגרסינן זכיה דאורייתא אית ליה, דאי לית ליה אלא זכיה מדרבנן היכי שרינן איסור דאורייתא וכל הזכיות דאורייתא דזכין לאדם שלא בפניו רמיזא בדאורייתא, וכל-שכן בפניו; ומהכא שמעינן שאסור לישראל לשלוח גוי שילוח לו מעות מישראל חבירו ברביית, דכשם- 10 שאסור לומר לו לגוי צא והלוה מעותי לישראל חבירי ברביית, ואע"ג ם דאין שליחות לגוי, ואיכא למימר דמנפשיה עביד, מכל-מקום כיון שמישראל בא הרביית ביד הגוי על מנת ליתן לישראל שנתן לו מעותיו, על מנת ם להלוותם לישראל אסור, כדתניא ישראל שאמר לגוי צא והלוה מעותי םסס ברביית אסור, הכא נמי לא שנא, שכשישראל שולח הגוי ללוות מישראל הרי םסס הם יוצאין מישראל חבירו על מנת להלוותו ברביית לישראל אחר הן םסס יוצאין; ואע"ג שאותו ישראל המלוה אינו יודע שהגוי לוח אותו לצורך 15 ישראל אפילו הכי אסור לוח לומר תלוה לי מעות מישראל חבירי, דמה- ם לי להלוות לישראל אחר שאסור לומר לגוי צא והלוה לי מעותי, ומה לי ללוות, אבל אמר לו צא ותלוה לי מן הגוי, והגוי לוח לו מישראל מסקא 20 לי אם מותר אם לאו. ומד שפסק רבינו גרשון ז"ל מאור-הגולה: שאם אמר לו גוי לישראל צא- והלוה לי מעות מישראל חבירך שמותר לו לעשות כן, דאע"ג דאין שליחת לגוי, אפילו-הכי מותר, דנהי דאין שליחות לגוי שאין ישראל זה יכול- 25 ליעשות שלוחו של נכרי להיות כמותו, שלוחו של ישראל חבירו מיהא םסס יכול להיות כמותו. ומתוספתא משמע דאין בזה משום רביית, כדתניא גוי שאמר לישראל צא םסס והלוה מעותי ברביית לישראל, מותר; ויש לומר דהיינו סעמא דזה ישראל שהוא מלוה, הוא עושה את ישראל המקבל שליח, וכמותו הוא; וכיון שאחריות המעות על הגוי הוי כמו ישראל זה לוח עצמו מן הגוי, ואין כאן משום 30 רביית. ואפילו הכי תימא איך התירו רבנ' לכתחלה, דהתם תני דאסור םסס מפני מראית העין והיכי הוי מותר לכתחלה ללוות ישראל מעות מישראל חבירו לצורך הגוי, דכשם שלהלוות אסור לכתחלה, כמו כן [אסור] ללוות. : ורבי מגמגם להתיר בזה הענין, אבל אומר שנהגו לעשות כן, וגם הוא םסס בעצמו נהוג לעשות כן להלוות לגוי ע"י ישראל; ואפילו לפי מה שנהגו- 35 אם ישראל לוח מישראל חבירו לצורך הגוי וקצב עם הגוי על הרביית םסס כמה רוצה ליתן, וזה קוצב עם ישראל המלוה בפחות ונותן לו הערבון- םסס מידו לידו ולאחר זמן יפדה הגוי ערבונו, ונותן לישראל זה הרביית םסס שקצב עמו, [ראה לרבי דכל אותו ויתור שנותן הגוי לישראל הלוח דין- הוא שיקחנו ישראל הלוח לעצמו, רק יתן לישראל חבירו מה שקצץ לו, םסס ויחזור לו ישראל המלוה את הערבון בעל כרחו; אבל אם קצץ ישראל עם- 40 חבירו ישראל, שיתן לו הגוי כן וכך רביית לשבוע או לחדש, והגוי רוצה לפחות בשעת פדיה מחמת שהוא אלם, וזה ישראל המלוה אינו רוצה להחזיר הערבון לישראל עד שיתן כל הרביית; [ראה לרבי שאין ישראל זה יכול ם ליקח מישראל חבירו אלא מה שהגוי נותן לו, אבל משלו לא יתן לו כלום 45 שהרי לא לוח ממנו אלא על דעת הגוי, שאם יתן לו הגוי גם הוא יתן לו,

1ד-ער 48:טו-הובא במרדכי ב"מ סי' שלז-ח, ומתחיל מצאתי פסקי רביית בשם ריב"א (ר"ת ר' יצחק בר' אשר הלוי) שהיה תלמיד רש"י (תוס' נדה לטב שאל מרש"י והשיב לו) ורבו של הריב"ם (ר' יצחק בר' מרדכי תלמיד ר"ת) והריב"ם הי" רבו של ריב"א אבי הראב"ה (ראה או"ז תכ"ט) והראב"ה מעתיק את פסקי רביית הללו משמו של ריב"א זה כמו שנעתק בתשובת מהר"ם ב"ב תשצח (מדרך פ:11ח-עד-22) בשם ראב"ה והן הן- הדברים של רבנו יצחק בר' אשר הלוי בעל התוספות כמו שהוא כאן וכמו שנעתק גם בתמים-דעים כל השני דפים הללו עט-פ בסיומן קנח, וכן המרדכי מסיים "העתק מספר אביאסף" (הראב"ה בשם ריב"א) והוא שם סי' אלף-ע"ב, והראב"ה קורא את הריב"א- דמורה, וגם נעתק בהגהת-אשרי כאן סי' נד בזה"ל ועוד כתב (הראב"ה) בשם ריב"א. 2א-ב"מ עאב.6-ה גירסא זו נזכרה בחוספות כתובות י"א ד"ה מטבילין. המשך בדף-פ:

רביח

מ"ה

דיני

- 01 אבל אם הגוי אנס הוא, ואנס לו הגוי, גם הוא לא יתן לו משלו לישראל המלוה כלום; ואם אינו מאמינו, שסוען יותר נתן לך הגוי ממה שנחת-לי, ישבע שלא נתן לו הגוי יותר ויפטר.
- 05 ואמר רבי אם ישראל חייב לגוי מעות, ודחק אותו לפרוע ואמר לו סם ישראל הא לך ערבוני ובא ותלוה מכל מי שתרצה ועלי ליתן הרביח סם והלך הגוי ולוה מישראל אחר, ולבסוף כשבא ישראל זה לפדות ערבונו-מן הגוי, אומר לו לפדותו מישראל חבירו, נראה לרבי שאסור לישראל-ס זה ליתן רביח לישראל חבירו, כיון שמתחלה אלו המעות שלוה הגוי סם לצורך ישראל לזה, שהרי על כרחו היה לו לפרוע [ל] הגוי, והא הוי סם דומיא דשולח הגוי שילוה מישראל חבירו ברביח, דאמרינן לעיל דאסור, הכא נמי לא-שנא, ודאי אסור; אבל אם השאיל ישראל לגוי ערבונו ומשכנו הגוי ליד ישראל ברביח לצורך עצמו, ואחר-כך לא יפדה הגוי את הערבון לפי שהוא אנס, וצריך ישראל לפדותו מיד ישראל חבירו, נראה לרבי: סם שהוא ודאי מותר לישראל ליתן לו כל הרביח, כיון שמתחלה אלו המעות לא לזה הגוי לצורך ישראל, הרי אין סם שכר-המתנת מעות לזה ישראל; ומה שנותן לו ישראל זה הוי כמי שקנה אותו, שהרי יכול לסעון איני מחזיר הערבון אלא לגוי כשיפדנו ממני בקרן וברביח, ומותר.
- 15 ואם השאילו לו ישראל ערבונו והגוי אין רוצה לפדותו, אין ישראל יכול לעכב ולומר איני מחזירו אלא לגוי, דלא יחא אלא גזלן סם שנטל מזה ונתן לזה, וכל זמן שלא גתייאש ממנו והוא בעין ודאי על-כרחו יחזיר, הכא נמי לא-שנא.
- 20 וכן מצא רבי בפסקיו של רבינו הגדול רבינו גרשון ז"ל, מהתם נמי ס משמע דווקא אם הגוי אנס שאין ישראל זה יכול לעכב מליחן לו-ס הערבון בלא רביח, שאף הגוי זה דוחק לישראל להחזיר לו בלא רביח, ס אבל אם הגוי אינו אנס, שיכול ישראל זה לומר איני מחזיר לך הערבון עד שתתן לי הרביח, אז ודאי נראה שזה ישראל מעכב הערבון עד שיתן-לו כל הרביח, או ישראל השליח רוצה ליתן לו הרביח הרשות בידו סם כיון שמן הגוי יכול ליקחנו עד כאן.
- 25 ישראל שנצרך למעות ולא היה יכול ללוות על ערבונו מישראל בלא-ס רביח, ואמר לישראל חבירו הילך ערבונו של גוי ותלוה עליו סם מעות לגוי, והערבון היה של ישראל, ולצורך עצמו היה לזה, ולא לצורך גוי, אלא שרוצה לרמות חבירו, והלזה לו ישראל על אותו ערבון ברביח בחזקת שהיה של גוי, ואחר-כך בא לפדות הערבון מיד ישראל בלא רביח וסוען ואומר הערבון שלי היה ולצרכי לויחתי ולא לצורך גוי.
- 30 נראה לרבי, שהמלוה יכול לעכב המסכן עד שיתן לו כל הרביח, ואינו יכול להוציאו בדינין, עד שיתן הקרן והרביח; ואפילו ישראל-ס זה רוצה ליסען שאיגו של גוי, יאמר המלוה איני צריך בשבועה, שכיון שמתחלה נחתו לי בתורת הגוי, ואתה שיקרת לאוכל כמיניה ולחזור סם מדבריו הראשונים, דכיון שהערבון ביד המלוה הוא אינו יכול להוציאו בסענה זו, דהא דאמרינן דמצי למימר פרעתי לאחר שלויתי, או כשהפקיד לו יכול לומר החזרתי לך, היינו משום דממונא הוא בידיה, הכא נמי ס זה שהמסכון בידו יכול לסעון ערבון של גוי הוא כאשר אמרת מתחלה.
- 35 והימא לרבי על זה הדין, היאך נמצא תקנה לזה הלזה שברור לו שזה-ס הערבון שלו הוא ולא של גוי, ועליו יש ליתן רביח; והיאך נכריחהו-לעשות איסורא, שאפילו יחליט המסכון ביד המלוה והוא ימכרנו, עשה ס הלזה איסורא [דמוזיל] (דמחיל) ליה בשכר המתנת מעותיו, והיאך יכול סם המלוה להכריח הלזה, ורפיא בידי רבי; ואי אין ברור למלוה אם הערבון של גוי, או לא, ראוי הוא להתרחק מן העבירה, אבל מן הדין אינו יכול לכופו.

המשך מדף ע"ט: 18-מבמדבר לדיח, לפי דרשת רב גידל אמר רב בקדושיין-מבא. 13-ד-הוא בתוספתא ב"מ ה"ח. 21-ב-כן הוא במדרכי שלח, ובתמים-דעים קנו צריך תקון כי סם כתוב בהפך ישראל לגוי. 24-ט-במדרכי מוסיף המלוה. 26-ז-תוספתא דח, סם. 27-ד-גי' הת"ד לישראל חבירך כלעיל-22. ה. 28-ז-סם המקבל מעות. 30-ט-בתוספתא דלעיל. 33-ג-בת"ד מוסיף "כן להלוואות לע"א ע"י ישראל". 36-ג-סם ליתן בשבוע, ובמדרכיביותר וכן"ל שוה ל36ט. 42-ה-סם אנס או אלס. 43-ב-סם לישראל חבירו. 43-ד-סם שיתן לו.

השאר בדף פ"א.

ראשונה אפילו⁴¹³ ליפתח, ולעולם הוא הנקרא קנבוס בין בדורות הראשונים בין בדורות⁴¹⁴ האחרונים. וצורנו⁴¹⁵ יאיר עינינו בתורתו המהורה⁴¹⁶ אמן.

נשלם ענין כלאים

[סימן מה]

דיני רבית

יסוד המורה רבנו¹ יצחק ב"ר אשר הלוי זצ"ל², בפרק איזהו נשך³, גוי אדעתא דישאל קיהיב ועדיין ישראל הראשון הוא⁴ הוי לוח והוא מלוה לשני, והאי דהעמידו אצל גוי לא עשה אלא מפני שמתירא להלוות מעת של גוי לישראל חבירו עד שיתן לו רשות, אבל אם אמר לו הניחם על גבי קרקע⁵ והיפטר⁶, משמע שנמתלק ישראל ראשון לנמרי.

נראה לי, דגרסינן⁷ זכיה דאורייתא אית ליה, דאי לית ליה אלא זכיה מדרבנן היכי שרינן איסור ריבית⁸ דאורייתא⁹, וכל הזכיות דאורייתא נינהו¹⁰ דזכין לאדם שלא בפניו רמיזא בדאורייתא¹¹, וכל שכן בפניו.

413. כתיי נ"פ. 414. ליתא בכי"ק, ומשיה גרס בהמשך אחרונים בלא ה'. 415. בכתיי ק' ליתא לסיום זה כלל. 416. עפ"י כתיי ח.

1. כ"ה בפנמ"ק. 2. דברי הריב"א הובאו בתמ"ד סי' קנ"ח, ובחידושים המיוחסים לריטב"א על כ"מ דף ע"א (רפוס לונדון עמ' 174-175), ובקצור הדברים בשם הראב"יה באו"ז כ"מ ר"כ-רט"ו, מרדכי כ"מ שליז-שליח, הג"א סי' נ"ד, ובתש' מהר"ם ד"ל סי' תמ"ה-תמ"ט ובעוד מהראשונים. 3. כ"מ ע"א ע"ב, ואיתא התם בגמ', ישראל שלה מעות מן הנכרי בריבית ובקש להחזירם לו, מצאו ישראל וא"ל תנע לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור, ואם העמידו אצל נכרי מותר ועיי"ש סוגיית הגמ' ובאור הראשונים שם, ועיקרן של דברים, שכ"ז שלא פטרו הגוי לישראל מאחריות המעות, חשוב ישראל ראשון הלוה, והוי ריבית מלוה למלוה ושניהם ישראלים, ועל סוגיה זו המשכה שם מוסכים דברי הריב"א כאן. 4. בפ"ג ליתא לחיכה זו. 5. אוקימתא דרב הונא שם, ואמרינן בגמ' עלה מאי למימרא, ותיי ר"פ בנטל תתן ביד ועיי"ש, וראה בראשונים שם אי כענין הניחם עגי"ק דוקא או סגי במה שאמר תנע לחבך והיטרו, ורבנו שהביא לשון זה הלכה יתכן יש מקום דס"ל דבעינן דוקא ע"ג קרקע, ומה שלא הזכיר בנו"ג ביד, יש לרן אם יש להוכיח דלא ס"ל הכי או דלא נחית לכך. 6. בפ"ג "להיפטר". 7. זה מוסב על המשך הסוגיא התם, רבינא אמר נהי דשליחות לית ליה זכ"י מדרבנן אית ל"י וכו', כ"ה הגירסא לפנינו, ובעי רבינא למימר דמה"ט שרי בישראל המעמיד מעותיו אצל נכרי דהוי כישאל הראשון וזכה לגוי ובשליחותו יעיי"ש, והקשו שם הראשונים, ס"רס הוי רק זכ"י דרבנן ואיך מהני לסלק איסור הריבית דאורייתא, ועיי"ש ברמב"ן שרצ"ל דליכא איסור דאורייתא, וברשב"א שם דהוי מדין הפקר עיי"ש ובריטב"א שם, אמנם כ"ז לגירסא שלפנינו בגמ' דהוי זכ"י דרבנן, אכן למבואר כאן בדברי הריב"א דגרס זכיה דאורייתא נתיישבה השאלה וכ"ה גירסת הראב"ד כפי שהובאה בראשונים, [ועיי"ש שכתבו דאין הנוסחאות מודים לו, וברמב"ן שכתב עלה: אלא שהגמרא מכחישתו ואין שומעין לו להגיה הספרים] וראה בתוס' כתובות י"א ע"א ד"ה מטבילין, וסנהדרין ס"ח ע"ב ד"ה קטן, וראה ברק"ט כמה שנויי נוסחאות דלא גרסינן "מדרבנן", ומשמע, דנהי דשליחות ליכא אבל זכ"י אה"נ דאיכא אף מדאורייתא, והיינו כהגירסא שלפנינו וכ"ה ברמב"ן שם בשם רבותינו הצרפתים. 8. כתיי פנמ"א. 9. בתמ"ד: הלא כל הזכיות וכו'. ועיי"ן ברמב"ן שם שזו קושיא נוספת שלו על הסוגיא שם, מלכר זו שהזכרנו דהוי אסור ריבית דאורייתא כולליל, קשיא ל"י ס"רס זכ"י הוא דאורייתא, ומביא שם כל סוגיית הגמ' בקדושין להוכיח זאת ועיי"ש דהוי כוונת הריב"א כאן, אלא שהרמב"ן שם תירצה, והריב"א גקט לה משום כך בגירסת הגמ' שזו האמת וכדלעיל. 10. כ"ה בפנמ"א. 11. במדבר ל"ד י"ח, אליבא דר' גידל אמר רב בקדושין דף מ"ב ע"א.

דיני רבית

אסור לישראל לשלוח את הגוי שילוח לו מעות מישראל חבירו נרבי, דכסם שאסור לו לומר לא והלוה מקומי לישראל חבירו נרבי ואע"ג דאין שליחות לגוי ואיכא למימר דמנפשיה עבד מכל מקום, כיון שמישראל בא הרביע בד הגוי על מנת ליתן לישראל שנתן לו מעותיו כדי שילוו לישראל אסור. כדמצינן ישראל שאמר לגוי לא והלוה מעותי נרבי אסור, הכא נמי לא שאל, שכשישראל שולח את הגוי ללוות מישראל חבירו יוצאין מישראל סכרו כד זה הגוי על מנת להלוות נרבי לישראל אסור, ואע"ג שאומר לישראל חבירו יודע שהגוי לווה אופן ללוות ישראל, אפילו הכי אסור לווה ישראל לומר הלוה לי מעות

ומהכא שמעינן¹², שאסור לישראל לשלוח את¹³ הגוי שילוח לו מעות מישראל¹⁴ חבירו ברבית, וכשם¹⁵ שאסור לו¹⁶ לומר לגוי צא והלוה מעותי לישראל חבירי ברבית¹⁷, ואע"ג דאין שליחות לגוי, ואיכא למימר דמנפשיה עבד¹⁸ מכל מקום כיון שמישראל בא הרבית ליד¹⁹ הגוי על מנת ליתן לישראל שנתן לו מעותיו להלוותם לישראל אחר אסור, כדמצינן²⁰, ישראל שאמר לגוי צא והלוה מעותי ברבית אסור, הכא נמי לא שאל, שכשישראל שולח את²¹ הגוי ללוות מישראל, הרי כשהן²² יוצאין מישראל חבירו על מנת להלוותן²³ ברבית לישראל אחר הן יוצאין²⁴, ואע"ג שאותו ישראל המלוה אינו יודע שהגוי לווה אותן²⁵ לצורך ישראל, אפילו הכי אסור לזה²⁶ לומר תלוה לי מעות מישראל חבירי, דמה לי להלוות לישראל אחר שאסור לומר לגוי, צא²⁶ והלוה לי מעותי²⁶ ומה לי ללוות, אבל אמר לו צא ותלוה לי מן הגוי, והגוי לווה לו מישראל, מספקא לי, אי הוי²⁷ מותר אי לאו²⁸.

12. ומהכא שמעינן. כ"ה הנוסחא גם בתמיד [ובשנוי לשון — ומהכא משמע]. אמנם במרדכי שם ובהג"א שם (וכן הוא בשב"ה) הקצר שהביאו כריש פסקא דלא קשה לכל הגמ' לעיל.) לא נראה שאלו דברי הריב"א אלא שההלכה הבאה היא בפ"ע וע"פ התוספתא דלקמן. עכ"פ למבואר כאן הוא המשך ומתוך סוגיא זו דלעיל ויש לבאר שאין הכוונה, ומהכא מתוך הדינים שנאמר לעיל, שהרי אין לכך כל קשר, אלא כוונתו לסוגית הגמ' מדין הסיפא שם, נכרי שהחזיר מעותיו לישראל וכו' דאמרינן התם בגמ' דהוי שליחות לנכרי לחומרא יעו"ש. והנה נחלקו שם למסקנא רש"י ור"ת, אי קאי האי מילתא גם למסקנא, דרש"י ס"ל דגם למסקנת הגמ' נקטינן דיש שליחות לחומרא, ור"ת ס"ל דלמסקנא נקטינן דאין שליחות לגוי כלל ואפי' לחומרא, ועי"ש בתוס' ד"ה כגון ובראשונים שם. והנה לשי"ר יש שליחות לחומרא שפיר מובן מה כוונת הריב"א כאן ומהכא שמעינן דהיינו שמה"ט דאיכא שליחות אסור. וראה בטור ס"י קס"ח שהביא את ההלכה שלפנינו שאסור ותלה זאת בפלוגתא דרש"י ור"ת הנזכרת, וראה שם בב"י מש"כ ע"פ דעת ההגהות שגם לר"ת בלא משכון אסור. 13. ע"פ פנמ"א. 14. כת"י פ"ג שלישראל. 15. ע"פ פ"ג. 16. פנ"א. 17. בכל כת"י ליתא, ובס. ובקצר איתא. 18. פנ"א. 19. פנמ"א. 20. פנ"א. 21. תוספתא ב"מ פ"ה מ"ח. 22. פנ"מ. 23. פנ"א. 24. והיינו, דהגוי נעשה שלוחו לחומרא, ונראה כאן כשיטת הרא"ש בדעת רש"י, ודלא כהר"י שהובא בטור שהתיר אף לשיטת רש"י, אלא דבכה"ג אסור ללוה ואמנם למלוה שרי בכה"ג דהא איירי כאן כשהמלוה אינו יודע שהוא מישדאל וכמו שממשיך להלן בדבריו, דאל"ה הוי אסרי אף למלוה דהוי כשלוחו, ומה שהזכיר ע"מ להלוותו לישראל כוונתו שזו היא המציאות אבל לא שהמלוה עשה מדעתו כך, אלא שכאן נקט כל האסור לגבי הלוה משום דאיירי בלא ידיעת המלוה, וראה עוד בתשובת מהרש"ל סי' נ"ב בזה, ועי"ש עוד במרדכי ובהגמ"י פ"ה מהל' מו"ל ה"ה, ובתש"י מימוניות סי' ל"ג, והם הוכיחו מתוספתא זו כנ"ל, ועי"ש בבאורי הגד"א שם ס"ק י"א מש"כ בזה, אמנם ראה מש"כ בב"ח שם לדחות שאין כל רא"י מהתוספתא לדין זה, ואף אי נימא דר"ת איירי גם באשראי ובלא משכון ודלא כהבנת הב"י בהגמ"י, והיא דתוספתא איירי כגון שזה באחריות ישראל ומפורסם שהוא מלוה עבודו ועי"ש. והנה לפי"ז בגוונא דילן שהישראל שולח הגוי בודאי שיש להתיר דהרי מה שהלוח נטל הוא מהגוי ולא באחריות הישראל הוא שהרי אינו יודע, וראה עוד בס' פתח הבית ביור"ד שם. ועי"ש בהערה לקמן. 25. נמ"א. 26. אדכע תיבת אלו אינם בפנמ"א חו אכן כפילות. 27. פנמ"א. 28. הנה למבואר לפנינו לא הכריע הריב"א בספיקו זה, אמנם בכל המקורות דלעיל שם נזכרו דברי הריב"א, מובאת שם הכרעה בזה"ל: "ול"ג דשרי, כיון דשני שליחותיה כדמצינן שליח שעשה שליחותי בעה"ב מעל, לא עשה שליחותיה השליח מעל. משמע מרשני אויל ליה לשליחותיה, ה"נ לא שאל דאה במרדכי שם של"ז ובתמיד שם. וראה עוד בתש"י בנימין זאב סי' שע"ד בזה שהכריע כן וציין שזו דעת הריב"א, ויתכן שזו אינה הכרעה הריב"א בזה [וראה בתמיד, שאחרי שסיים את ענין הקודם טרם שהעלה ספקו זה כתב "מר' יצחק", ויתכן שכונתו לומר שאין ספק זה כבר מדברי ר' יצחק וע"פ]. עכ"פ במקורות הנ"ל נראה כן, ועי"ש בב"י קס"ט ומה שנחלק עמו בדרכ"מ שם ועי"ש בב"ח. 29. דעת ר"ג הובאה בפוסקים, ראה בספר התרומות שער מ"ו ח"ד, ובמרדכי שם של"ח, ובתמיד שם, ובתש"י הרא"ש כלל ק"ח ס"ה, ובב"י שם קס"ט, וראה בתש"י בי"ז סי' שע"ד, ובתש"י מהר"ם גלאנטי סי' ד' ועוד. והנה בפוסקים אלו נזכר דאף במשכון דגוי שרי, ואפי' במשכון דישאל גם יש צדדים להתיר יעו"ש. וכ"ש בגוונא דהכא, וראה במקורות אלו שנוכר הטעם דהישראל חשיב שלוחו דהמלוה הישראל ומהני אע"ג דאין שליחות לגוי, וכ"ה לקמן בהא דהתוספתא דחשיב הישראל שלוחו הישראל וכמותו ללוות לעכו"ם, אכן צ"ע דבמרדכי שם שנקט בלישניה דר"ג, דתרווייהו (היינו דין ר"ג ודין התוספתא) חר טעמא נינהו דהוי שלוחו של עכו"ם ואין כאן רבית"ה והנה לשון זה צ"ע טובא אם לא שנאמר שיש כאן ט"ס. עוד נזכר בפוסקים, דהיינו דוקא כשהישראל השליח אינו מתחייב כלום למלוה והכל נעשה ע"ד הלוה הגוי קרן ורבית יעו"ש בלשונם, וראה עוד בשו"ע יור"ד קס"ט סעיף י"ג ובב"כ שם. 30. בפנ"מ: מאיר עיני הגולה.

ומה שפסק²⁹ רבינו גרשום ז"ל מאור³⁰ הגולה, שאם אמר לו גוי לישראל³¹ צא והלוה³² לי מעות מישראל חבירך שמתר לו לעשות כן, דאע"ג דאין שליחות לגוי³³ אפילו הכי מותר, דנהי דאין שליחות לגוי³³ שאין ישראל זה יכול ליעשות שלוחו של נכרי להיות כמותו, שלוחו של ישראל חבירו מיהא יכול להיות כמותו. ומהתוספתא³⁴ משמע דאין בזה משום ריבית, כדתניא³⁵, גוי שאמר לישראל³⁶ צא והלוה מעותי ברבית לישראל מותר, ויש לומר דהיינו טעמא דזה ישראל שהוא מלוה³⁷ הוא עושה את ישראל המקבל מעות³⁸ שליח וכמותו הוא, וכיון שאחריות המעות על הגוי הוי כמו ישראל זה לזה עצמו מן הגוי, ואין כאן משום רבית. ואפילו הכי תימא איך התיירו רבותינו³⁹ לכתחילה, דהתם⁴⁰ תני דאסור מפני מראית העין והיכי הוי⁴¹ מותר לכתחילה ללוות ישראל מעות מישראל חבירו לצורך הגוי, דכשם שלהלוות אסור לכתחילה כמו כן ללוות. ורבי מגמגם להתיר בזה⁴² הענין אבל אמר⁴² שנהגו לעשות כן, וגם הוא בעצמו נהוג לעשות כן להלוות לגוי ע"י ישראל.

ואפילו לפי מה שנהגו, אם ישראל לזה מישראל חבירו לצורך הגוי וקצב עם הגוי על הרבית כמה רוצה ליתן, וזה קוצב עם ישראל המלוה בפחות ונותן לו הערבון מידו ולאוחר זמן יפדה הגוי ערבונו ונותן ישראל זה הרבית שקצב עמו, נראה לרבי⁴³ דכל אותו ויתור שנותן הגוי לישראל הלוה, דין הוא שיקחנו ישראל הלוה לעצמו⁴⁴, רק יתן לישראל חבירו מה שקצץ לו ויחזיר⁴⁵ לו ישראל המלוה את הערבון על⁴⁶ כרחו, אבל אם קצץ ישראל עם חבירו ישראל שיתן לו הגוי כך וכך רבית לשבוע או לחדש, והגוי רוצה לפחות בשעת פדיה מחמת שהוא אלם, וזה ישראל המלוה אינו רוצה להחזיר הערבון לישראל עד שיתן כל הרבית, נראה לרבי⁴⁷, שאין ישראל זה יכול ליקח מישראל חבירו אלא מה שהגוי נותן לו אבל משלו לא יתן לו כלום שהרי לא לזה סמנו אלא על דעת הגוי שאם יתן לו הגוי גם הוא יתן לו, אבל אם הגוי אנם הוא, ואנם לו הגוי, גם הוא לא יתן לו משלו לישראל המלוה כלום, ואם אינו מאמינו שטוען לו⁴⁸ יותר נתן לך הגוי ממה שנתת לי, ישבע⁴⁹ שלא נתן לו הגוי יותר ויפטר.

מישראל חבירי, דמה לי להלוות לישראל אסור שאסור לומר לגוי צא והלוה מעותי, ומה לי ללוות. אבל אם אמר לישראל לגוי, צא והלוה לי מן הגוי, והגוי לווה לו מישראל מספקא לי אי הוי מותר או לאו.

פסק רבינו גרשום מאור הגולה, אם אמר גוי לישראל צא והלוה לי מעות מישראל חבירך מותר לו לעשות כן, דאע"ג דאין שליחות לגוי אפילו הכי מותר, דנהי שאין יכול ישראל זה לעשות שלוחו של נכרי להיות כמותו, שלוחו של ישראל חבירו מיהא יכול להיות כמותו, ומהתוספתא משמע דאין מה משום רבית, כדתניא, גוי שאמר לישראל צא והלוה מעותי ברבית לישראל מותר, ויש לומר דהיינו טעמא דזה ישראל שהוא מלוה הוא עושה זה ישראל המקבל שליח וכמותו הוא, וכיון שאחריות המעות על הגוי הוי כמו ישראל זה לזה עצמו מן הגוי ואין כאן משום רבית, ואפילו הכי תימא איך התיירו רבותינו לכתחילה, דהתם⁴⁰ תני דאסור מפני מראית העין, והיכי הוי מותר לכתחילה ללוות ישראל מעות מישראל חבירו לצורך הגוי, דכשם שאסור להלוות לכתחילה כמו כן אסור ללוות.

ור' מגמגם להסיר מה הענין ואומר שנהגו לעשות כן, וגם הוא עצמו נהוג לעשות כן להלוות לגוי על ד ישראל, ואפילו מה שנהגו, אם ישראל לווה מישראל חבירו לצורך גוי וקצב עם הגוי על הרבית כמה רוצה ליתן זה קוצב עם ישראל כמותו ונתן לו הערבון מידו ולאוחר זמן יפדה הגוי ערבונו ונתן לישראל זה הרבית שקצב עמו, נראה לר' דכל אותו ויתור שנותן הגוי

31. כ"ה במרדכי, דהא בתמ"ד שהלשון הפוכה. 32. בפנ"מ ותלוה. 33. שבעה תיבות אלו אינם בפ"ג ואכן יש כאן כפילות. 34. כתי"פ. 35. שם. 36. שם: הילך שכרך והלוה מעותי. 37. צ"ל שהוא "הלוה", והיינו שבא לפרש טעם הדין בתוספתא דהוא משום דהישראל הלוה עושה את הישראל המקבל מעות מהגוי כשלוחו במקומו וכאילו הוא עצמו לוקח מהגוי הכסף ושרי ברבית לגוי, וכ"כ יהי בדין הר"ג שהוא הנותן לישראל היה כשליח הישראל להלות לגוי (ואם באנו לפרש דהטעם כאן הוא רק לענין דין דר"ג אין הלשון מתפרשת היטב). 38. אמ"נ. 39. פ"ג. 40. בתוספתא שם. 41. בפ"ג ליחא. 42. כתי"ג. 43. בכתי"א ליתא לתיבת לרבי. 44. כ"ה במרדכי שם. ותפסק בשו"ע קס"ח סעיף י"ד. וראה בכנה"ג שכ"כ בשם תש" בנימין זאב שעי"ד וראה עוד מש"כ שם בשם הרדב"ז. 45. פ"ג. 46. פמ"א. 47. וזהו דעת ריב"א והובא בתמ"ד ובמרדכי שם. (ויש כמה שנוי לשון בלתי משמעותיים) ועיין בטור קס"ח בשם הראב"יה דשליג עלה וס"ל דיכול ליטול הריבית מישראל בכנה"ג, והובאו שני הדעות בשו"ע שם סעיף י"ד, וראה בב"ח, ובכ"י הביא בשם הרא"ש בתשובה לאסור בכל גזונא. 48. כתי"פ. 49. עיין בכ"י שתמה איך משיבועו שבועה (היינו היסת). הרי זה בשמא בלבד, וע"כ נקט שיכול להחרימו, וראה בכנה"ג שם אות כ"ד שרצ"ל שהב"י הקשה כן ע"פ הנוסח המובא במרדכי "ואם חושדו שקבל יותר" דהיינו שכל טענתו חשד ושמא, אכן לנוסח שלפנינו שטוען "יותר נתן לך" דהיינו בטענת כרי משי"ה שפיר יכול לתבוע היסת, ובכ"ה כתב הב"י שם, דאפשר משום דהוי קרוב לודאי דמסתמא נתן לו כמו שהיתנה עמו משי"ה נשבע היסת ועי"ש בב"ח ובדרכים שהביא תש" הרשב"א ס"י תנ"י שאין לו עליו לא חרם ולא שבועה חלא כדעת הרב כאן.

ואמר רבי, אם ישראל חייב לגוי מעות ודחק אותו לפרוע, ואמר לו ישראל, הא לך ערבוני, ובא ותלוה מכל מי שתרצה ועלי ליתן הרבית, והלך הגוי ולוה מישראל אחר, ולבסוף כשבא ישראל זה לפדות ערבונו מן הגוי, אומר לו לפדותו מישראל חבירו, נראה לרבי⁴⁹, שאסור לישראל זה ליתן רבית לישראל חבירו, כיון שמתחלה אלו המעות שלוה הגוי לצורך ישראל לזה, שהרי על כרחו היה לו לפרוע הגוי, והא הוי דומיא דשולח את⁵⁰ הגוי שילוה מישראל חבירו ברבית דאמרינן לעיל דאסור, הכא נמי לא שנא, וודאי⁵¹ אסור. אבל⁵² אם השאיל ישראל לגוי ערבונו ומשכנו הגוי ליד ישראל ברבית לצורך עצמו, ואחר כך לא יפדה⁵³ הגוי את הערבון לפי שהוא אנס, ובא⁵⁴ ישראל לפדותו מיד ישראל חבירו, נראה לרבי, שאז⁵⁵ ודאי מותר לישראל ליתן לו כל הרבית, כיון שמתחלה אלו המעות לא לזה הגוי לצורך ישראל⁵⁶, הרי אין שם שכר המתנת מעות לזה ישראל, ומה שנותן לו ישראל זה, הוי כמו⁵⁷ שקנה אותו⁵⁸, שהרי יכול למעון שאינו⁵⁹ מחזיר הערבון אלא לגוי כשיפדנו ממנו⁵⁹ בקרן וברבית⁶⁰, ומותר. ואם השאיל⁶¹ ישראל ערבונו, והגוי אינו⁶² רוצה לפדותו⁶³, אין ישראל יכול לעכב ולומר, איני מחזירו אלא לגוי, דלא יהא אלא⁶⁴ גולן שנשל מזה ונתן לזה, דכל⁶⁵ זמן שלא נתייאש ממנו והוא בעין ודאי על כרחו יחזיר, הכא נמי לא שנא. וכן⁶⁶ מצא רבי בפסקיו של רבנו הגדול רבינו גרשון זצ"ל⁶⁷, [ו]מהתם נמי משמע⁶⁸, דדוקא⁶⁹ אם הגוי אנס, שאין ישראל זה יכול לעכב מליתן לו הערבון בלא רבית שאף הגוי זה דוחק לישראל לחזור לו בלא רבית⁷⁰, אבל אם הגוי אינו אנס, שיכול ישראל זה לומר איני מחזיר לך הערבון עד שתתן לי הרבית, אז ודאי נראה שזה ישראל מעכב הערבון

לישראל הלזה, דין הוא שיקפוהו ישראל הלזה לפנמו רק ימן ישראל מבו מה שקץ לו, ויחזיר לו ישראל המלוה אם הפרטין בעל כורחו. אבל אם קץ ישראל עם מפרו ישראל שיען לו הגוי קר וקר רבים לטעם או לפדע, והגוי רוצה לפדות בטעם פדיה ממנו שהוא אנס, חזי ישראל המלוה לית רוצה להחזיר הפרטין לישראל עד שיען כל הריבית, נראה לר' דאין ישראל זה יכול לקח מישראל מפרו אלא מה שהגוי נטמן לו אבל משלו לא ימן כלום שהרי ישראל זה לא ליה ממנו אלא על דעת הגוי, שאם ימן לו הגוי גם הוא ימן לו, אבל אם הגוי אנס הוא ואנסו הגוי, גם הוא לא ימן משלו לישראל המלוה כלום, ואם לית מלמית, שיעותן יחזיר נתן לך הגוי ממה שנמת לי, ישבע שלא נתן לו הגוי יחזיר ויפטר.

ואמר ר', אם ישראל חייב לגוי מעות ודחק אותו לפרוע, ואמר לו ישראל, הילך ערבוני ובה ותלוה מכל מי שתרצה, ועלי ליתן הרבית, והלך הגוי ולוה מישראל אחר, ולבסוף כשבא ישראל זה לפדות ערבונו מן הגוי, אומר לו הגוי, אסור לישראל זה ליתן רבית לישראל חבירו, כיון שמתחלה אלו המעות שלוה הגוי לצורך ישראל לזה, שהרי על כרחו היה לו לפרוע הגוי, והא הוי דומיא דשולח את⁵⁰ הגוי שילוה מישראל חבירו ברבית דאמרינן לעיל דאסור, הכא נמי לא שנא, וודאי⁵¹ אסור. אבל⁵² אם השאיל ישראל לגוי ערבונו ומשכנו הגוי ליד ישראל ברבית לצורך עצמו, ואחר כך לא יפדה⁵³ הגוי את הערבון לפי שהוא אנס, ובא⁵⁴ ישראל לפדותו מיד ישראל חבירו, נראה לרבי, שאז⁵⁵ ודאי מותר לישראל ליתן לו כל הרבית, כיון שמתחלה אלו המעות לא לזה הגוי לצורך ישראל⁵⁶, הרי אין שם שכר המתנת מעות לזה ישראל, ומה שנותן לו ישראל זה, הוי כמו⁵⁷ שקנה אותו⁵⁸, שהרי יכול למעון שאינו⁵⁹ מחזיר הערבון אלא לגוי כשיפדנו ממנו⁵⁹ בקרן וברבית⁶⁰, ומותר. ואם השאיל⁶¹ ישראל ערבונו, והגוי אינו⁶² רוצה לפדותו⁶³, אין ישראל יכול לעכב ולומר, איני מחזירו אלא לגוי, דלא יהא אלא⁶⁴ גולן שנשל מזה ונתן לזה, דכל⁶⁵ זמן שלא נתייאש ממנו והוא בעין ודאי על כרחו יחזיר, הכא נמי לא שנא. וכן⁶⁶ מצא רבי בפסקיו של רבנו הגדול רבינו גרשון זצ"ל⁶⁷, [ו]מהתם נמי משמע⁶⁸, דדוקא⁶⁹ אם הגוי אנס, שאין ישראל זה יכול לעכב מליתן לו הערבון בלא רבית שאף הגוי זה דוחק לישראל לחזור לו בלא רבית⁷⁰, אבל אם הגוי אינו אנס, שיכול ישראל זה לומר איני מחזיר לך הערבון עד שתתן לי הרבית, אז ודאי נראה שזה ישראל מעכב הערבון

49. שיטה זו הובאה בטור סי' קס"ח בשם בה"ע, והוסיף דרך בהקנה לו הישראל המשכון מהני, ועיי"ש בב"י בשם הרא"ש בפסחים והרשב"א בתשובה שהתירו דאין בין המלוה והלוה כלום, והעכו"ם לצורך עצמו לזה, ודאה בב"ח שם שהביא שי' הרב"א כפי שהובאה במדרכי, ורוצה לחלק בין היכן שהישראל המלוה ידע שזה לצורך ישראל שאז אסור ובאינו ידע שמתור, וראה עוד בשו"ע קס"ח סעיף י' וסעיף כ' שהובאו שני הדעות וראה שם בש"ך סק"ז. וראה שם בב"י שכתב, דהא דהטור נקט בודעת הרא"ש בלשון יראה כיון שהי' מקום לחלק בין היכן שמשכון הישראל הי' בידו משעת הלואה דשרי, להיכי שהישראל מסר משכנו דמחוי טפי דלצורך ישראל לזה ואסור. וראה בס' התרומות שער מ"ז ח"ד שהביא בתש"ר משולם מלונגיל שנסתפק בכה"ג והעלה ספקו בזה, אי אמרינן דכיון דלא קנה המשכון חשיב רבית, א"ר, דאע"פ שלא קנה המשכון היינו גוף המשכון כגון חמץ שהרהינו בססת, אבל לענין המעות הרבית שנשתעבד לו הישראל לגוי ואינו מחזיר לו המשכון עד שיפדענו שוב חשיב שהמשכון קני לו לענין זה חשיב הלואה מישראל בדידה קעביד ועיי"ש עוד. וראה עוד בהגהות הגר"א קס"ח סי"ג כ"ג מש"כ בזה, וראה בתש"ה מהר"ם שם שהביא הריצב"ש והריצב"א שהתירו בכה"ג, ודין זה דהריצב"א הביא בשם ראבי"ה וראה בסמ"ק סי' רנ"ט. 50. פנ"מ. 51. כת"י נ"א. 52. מכאן איתא גם בתש"ה מהר"ם ד"פ תשצ"ח. 53. שם: לא פדה. 54. כת"י פ. 55. ע"פ נ"מ. 56. הובא בשו"ע שם סעיף י"א, וראה שם בט"ז סי"ק י"ג שכתב להרי"א סברא זו ומהני בכל גוונא, וראה שם בש"ך סי"ק כ"ח דאפי' ידע ישראל שזה המשכון דישאל שרי שהרי קנה במשיכה והוי דידיה ממש והוי הלואה לצורכו. 57. מ"פ. 58. עיין בהגר"א שם סי"ק כ"ז שציין על הלכה זו הטעם כסעיף ו' שבשו"ע, ושם נתבאר משום דהוי הישראל פורע רביתו של עכו"ם דשרי, וכאן נתבאר הטעם כיון דחשיב שקונה אותו מיד ישראל המלוה. 59. פ"מ. 60. עיין בתמ"ד שמוסיף כאן: ואם לא יתן לו רבית אמכוד הערבון ואקח רבית שלי, והרי הוא עכשיו כמו שמוכרו לישראל חבירו בקרן וברבית ומותר, עכ"ל. 61. פ"ג. 62. מ"פ. 63. דהיינו שהגוי אנס, ועיין ברמ"א שם סעיף י"א שהביאו להלכה, וראה לקמן לענין דין הרבית בכה"ג חילוקי דינים. 64. ליתא בפנ"מ. 65. פ"מ. 66. בשה"ל זה פוסקא חדשה, אכן בתמ"ד זה המשך לדברים דלעיל וכ"נ טפי לפי תורף הענין. 67. בכת"י ובס'. ליתא לאות י"ד והוספתי זאת ע"פ התמ"ד "ומשם" וכ"נ טפי. 68. כוונתו, דשם נתבאר דהישראל חייב להחזיר המשכון היינו כשהגוי אלים וא"ר לפדותו, והבין שצריך להחזירו היינו כמות שהוא ובלא רבית, ועלה קאי עתה ומרייק דרוקא בכה"ג דאלם צריך להחזיר ללא רבית, אבל באינו אנס יכול לתבוע גם רבית, וראה עוד במדרכי שם בסה"ד. 69. ע"פ פ"מ, ובתמ"ד. 70. ראה בתמ"ד שם מש"כ יש עוד כמה שנויים בזה. ועיין בהגר"א שם סי"ק ל"א דכתב הטעם, דבכה"ג אין על הגוי שם מלוה יעור"ש.

עד שיתן לו כל הרבית, או אם⁷¹ ישראל השליח רוצה ליתן לו הרבית הרשות בידו כיון שמן הגוי יכול ליטלו⁷², עד כאן⁷³.

ישראל⁷⁴ שנצרך למעות⁷⁵, ולא היה יכול ללוות על ערבונו מישראל בלא רבית, ואמר לישראל חברו הילך ערבונו של גוי ותלוה עליו מעות לגוי, והערבון היה של ישראל ולצורך עצמו היה לזה ולא לצורך גוי, אלא שרוצה לרמות את⁷⁶ חברו, והלוה לו ישראל על אותו ערבון ברבית בחזקת שהיה של גוי, ואחר כך בא לפדות הערבון מיד ישראל בלא רבית וטוען ואומר הערבון שלי היה ולצרכי לויתי ולא לצורך גוי, נראה לרבי, שהמלוה יכול לעכב המשכון עד שיתן לו כל הרבית, ואינו יכול להוציאו בדינין עד שיתן הקרן והרבית, ואפילו ישראל זה רוצה לישבע, שאינו של גוי, יאמר המלוה איני מאמינך⁷⁷ בשבועה, שכיון שמתחלה נתת לי בתורת הגוי ועתה⁷⁸ שיקרת, ולא כל כמיניה לחזור⁷⁹ מדבריו הראשונים, דכיון שהערבון⁸⁰ ביד המלוה הוא, אינו יכול להוציאו בטענה זו, דהא דאמרינן, דמצי למימר פרעתי לאחר שלייתי, או כשהפקיד לו, יכול לומר החזרתי לך, היינו משום דמסונא הוא בדידה, הכא נמי זה שהמשכון בידו יכול למעון ערבון של גוי הוא כאשר אמרת מתחילה⁸¹. ותימה לרבי על זה הדין⁸², היאך נמצא תקנה לזה הלוח שברור לו שזה הערבון שלו הוא ולא של גוי, ועליו יש ליתן רבית, והיאך נכריחהו לעשות איסורא⁸³, שאפילו יחליט המשכון ביד המלוה והוא ימכרנו, עשה הלוח איסורא דמחיל גביה⁸⁴ בשכר המתנת מעותיו, והאיך יכול המלוה להכריח את⁸⁴ הלוח, ורפיא בידי רבי⁸⁵. ואי

שהרי על כדו היה לו לפרוע הגוי, והא הו דומה לשולם אם הגוי שילווה מישראל פדיו ברבים דאמרינן לעיל שאסור, הכא נמי לא שנה ודאי אסור. אבל אם השאיל ישראל לגוי פרטני ומשכט הגוי ליד ישראל ברבים לטורח עצמו, ואס"כ לא יעדה הגוי זה הפרטן לפי שהוא אנו, וקרין ישראל שהשאיל לו לפדומו מיד ישראל הכי (פדיו) נראה לר' שודאי מותר לישראל ליתן לו כל הרבית, כיון שמתחילה אלו המעות לא ליה הגוי לצורך ישראל הרי אין שם המתנת שכר מעות לזה ישראל זה, שכל מה שנתן לו ישראל אחר זה הרי כמו שקונה אדם, שהרי יכול לטעון איני מחזיר הפרטן אלא לגוי שמשכט בידי כשישדט ממני עקב וברית ומותר. ואם השאיל לו ישראל פרטני והגוי אינו רוצה לפדומו ואין ישראל יכול לעכב ולומר איני מחזירו אלא לגוי, דלא יבא אלא גוף שנטל מזה ותמן לזה וכל זמן שלא נמלא ממנו והוא בעין ודאי על כדו ימור, הכא נמי לא שנה. וכן מלא ר' עסקים של רבנו גרשום ז"ל מהפס נמי משמע, דדוקא אם הגוי אנו, שאין ישראל זה יכול לעכב מלימן לו הפרטן בלא רבית שאף הגוי היה דומק לישראל להחזיר לו בלא רבית, אבל

71. ע"פ פני"מ. 72. ע"פ מ"פ. ובתמ"ד הוסיף: דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ישראל, אבל ישראל זה שליח הוא ולא לזה עד כאן. 73. והובא בב"י, והוכרע כן להלכה בהגהת הרמ"א בשו"ע שם סעיף י"א, ועי"ש בש"ך ס"ק ט"ז-ט"ו, ובחוות דעת מה שהעיר בזה. 74. בכתי"א י"אם ישראל", ובכתי"פ יש חיבה משובשת ונראית כמו "ועל כן" ומשמע דהוי המשך. 75. דברי ריב"א הובאו בקצרה במרדכי שם, ובתמ"ד שם, ובמהר"ם מרוטנברג תשל"ז וקמ"ב [ובהג"א נ"ד בשם ר"ג] וכן בתש"ו הרשב"א ח"א סי' תנ"ח, ובתש"ו הרא"ש כלל ק"ח אות ג' ול"ב, ובטור קס"ח, ובר' ירחם משרים נתיב ח' חלק ר', וכ"ה להלכה בשו"ע וברמ"א שם סעיף י"ג. 76. אמנ"פ. 77. ע"פ מ"א, ובס' צריך, אכן בכל המקורות דלעיל ובב"י בשם חש"י אשכנזיות כמש"כ כאן. 78. כ"ה בכל כתי"ו ובקצור. ובס' ואתה. 79. ע"פ א"מ. 80. ברשב"א שם וברא"ש הררי הדגישו "ודוקא כשבשעה שהלוהו ראובן לשמעון מסר לידו המשכון דקנה כי תפיס ליה", ובב"י שם בבד"ה מוסיף ע"ז "כי היכי דלהו איך המע"ה". 81. וברא"ש הוסיף, דאפילו כשיש ערים שזה שלו, הודאת פיו גדולה דזביה לגוי, ורק בגוונא שיאמר לא זה דינו מתוך יד אסור ועי"ש. ובתש"ו המהרש"ל סי' צ"ט (הובא בט"ז ס"ק י"ט ובש"ך ס"ק מ') פליג עליה וכתב, דיכול לומר מערים אני עליך ולי"ח ככה"ג הודאת בע"ד עי"ש. 82. קטע זה שלפנינו הובא גם בתמ"ד, אכן בשאר מקורות זה אינו, ואמנם ברא"ש, בטור, ובשו"ע איתא, דיכול לומר לו שחושש הוא לדבריו ואינו רוצה לקבל המעות ואינו צריך לתת לו. (והגר"א ביאר: דנאמן לחוב לעצמו.) ובמהרש"ל פירש דחושש אני לדברך שלא תוציא עלי לעז שלקחתי רבית, ובתש"ו הרא"ש נקט חושש אני לדברך, דלדברך זה רבית ואני מכשילך בלקחת רבית והו' לפני עוור ואינו חפץ, ועי"כ אינו נותן לך ועי"ש בב"ח. ואמנם יש לעיין, מדוע לא כתב כאן שרק ראוי לו להתרחק כשאינו ברור לו ולכאורה הו' ספק לפני עוור כמה שהלוה מחזיק לאסור ריש לודן בזה. אכן בעיקר מה דרפיא בידי רבי, יעוין כסימן שאחר זה "בדין רבית למשומד"ן" ומה שנתבאר שם דלכאורה אם למלוה אין איסור לישוך אין ללוה ג"כ איסור, ועי"ש אי דמי גם לכאן או שיש לחלק בזה ואכמ"ל. 83. היינו דלא תשיך. 84. כתי"א. 85. החיכות יודפיא בידי רבי"א לא הובאו במקורות דלעיל, ורק במרדכי הובאו, כסיום לדברי ריב"א על עיקר הדין שיכול לומר שאינו מאמינו בשבועה יערי"ש. ועיין בב"י שכתב דאין טעם לרפיין זה דודאי הוא מוחזק במשכון ולא כל כמיניה להוציאו ואפי' בשבועה, והוכיח שזה אינו מדברי הריב"א כוון שלא נזכרים מילים אלו בכל הפוסקים שהביאו דבריו, והסיק בב"י דבמרדכי הוכנסו מילים אלו מדברי תלמיד ולא הריב"א עצמו. ואמנם בב"י שהיה לפניו קטע זה מדברי המרדכי תמה נכונה, אכן הדברים כפי שמוכאים לפנינו מובנים היטב, דרפיא בדידה והריב"א מכוון על השאלה שעורר, איך יצא הלוח מאיסור רבית שלו ולא מצא תקנה ורפיא בידי, ואמנם בעיקר ההלכה שע"פ דין א"א להוציאו מיד המלוה לא רפיא כלל, ובמרדכי שם עצמו כתב, שהביא שורש הדברים בקצרה עי"ש, והכל מבורר היטב.

אם הגוי אינו אנוס שיכול ישראל זה למר לימי מחזור לך הערטן עד שמתן לי הרבים, אז ודאי נראה שזה ישראל מעכב הערטן עד שמתן לו כל הרבים או אם ישראל השלים רוצה ליתן לו הרבים הרשות כדו כיון שמתן הגוי יכול ליקחטו.

ישראל שנצטרך למעות ולא היה יכול ללוות על ערצו מישראל בלא רבים, ואומר לישראל סמיו, הילך ערצו של גוי והלוה עליו מעות לגוי, והערטן היה של ישראל ולנורכ עממו היה לוה ולא לנורכ גוי, אלא שרצה למרות את סמיו, והלוה לו ישראל על אוחו ערטן רבים מחוקק שהוא של גוי, ואח"כ נא לפדות הערטן מיד ישראל בלא רבים וטוען ואומר הערטן שלי היה ולנורכ לימי ולא לנורכ גוי. נראה לר, שהמלוה יכול לעכב המשכון עד שמתן לו כל הרבים ואינו יכול להוציאו דמיין עד שמתן הקרן והרבים, ואפילו אם ישראל זה רוצה לישבע שאינו של גוי, יאמר המלוה איני נרץ בטבעה, שכיון שמחמלה נתמו לי בתורת הגוי, ועמה שקרת, ולאו כל כמייה לחזור מדברו, דכיון שהערטן נד המלוה הוא, אינו יכול להוציאו צענה זו, דהא דאמרין, דמני למיר פרעמי לאמר שלימי, או כשהפקיד לו, יכול לומר הסורמיו לך. היינו משום דמתנוג הוא בדיה, הכא נמי זה שהמשכון כדו יכול לטעון ערטן של גוי הוא כאשר אמרת ממחלה.

אין ברור⁸⁶ למלוה אם הערבון של גוי או לא, ראוי הוא להתרחק מן העבירה, אבל מן הדין אינו יכול לכופו⁸⁷.

וזו⁸⁸ התשובה שהשיב ה"ר אביגדור כהן צדק גר"ו ל"י צדקיה ב"ר אברהם הרופא ינעים ע"י ר"י⁹⁰ צדקיה אחי שיני ז"ל⁹¹, ראובן שיש לו מלוה על פה או מלוה בשטר על שמעון, מותר למוכרה ללוי בפחות, ואין חושש משום רבית⁹².

גם זו תשובתו ל"ר יהודה ב"ר אברהם י"א⁹³, כתבת, ראובן חייב ל"שמעון כ"י⁹⁵ דינרין במלוה על פה, והלך יהודה וקנאה משמעון ב"י דינרין אם יש בו חשש רבית. תשובה⁹⁶, אם הקנה לו במעמד שלשתן⁹⁷ הרי נסתלק שמעון לגמרי, ואין כאן אגר נטר לו, כי יהודה זכה בהן מיד, ותניא בהדיא⁹⁸ בתוספתא⁹⁹, יש דברים שהן כמו רבית ואינן רבית, לוקח אדם הלואתו של חבירו בפחות. ובירושלמי¹⁰⁰ נמי איתא ורב אלפס הביאה¹⁰¹, ולא דמי¹⁰² למאן דיהיב זוזי לקיראה¹⁰³ ואזלו ארבעה ואמר¹⁰⁴ ליה יהבינון לך חמשא, ליתנהו אסור, אע"ג דאית ליה אשראי במתא, דהתם לא נסתלק המוכר, והלוקח אין לו עסק אלא עמו, הלכך איכא אגר נטר לו, וכיון דליתנהו אסור. אבל בלא מעמד שלשתן אין המלוה נקנית כלל דמלוה להוצאה ניתנה וליתא בעין ואין¹⁰⁵ קנין חל עליה כלל, כדאמרין פרק מי שמת¹⁰⁶. מיהו¹⁰⁷, אם אמר¹⁰⁸ בפירוש שלא יסמוך עליו מעתה¹⁰⁹ כלל, ועל מנת כן הוא מקבל עכשיו המעות הללו, שלא יהא לו עסק עמו אלא אי"כ עם¹¹⁰ הלוח בלבד, וזה קבל עליו את¹¹¹ התנאי, שרי. דאין כאן אגר נטר ליה¹¹², כיון דאין עליו לענות בו כלל על דבר זה, אבל בסתם ובלא מעמד שלשתן אסור, דהא¹¹³ ודאי דמי לקיראה.

86. משי"כ כאן ואי אין ברור וכו' לא הובא בפוסקים, וכרמ"א הביי"ש נקטו, דאם נודע הדבר שכן הוא האמת אסור ליקח הריבית, וכתב הש"ך סי' מ"א, כלומר, אם נודע "בבורר" אע"פ שמן הדין אין ביד ב"י לכופו שלא יקח שהרי יאמר שאינו מאמין לשום אדם רק לדברי הלוה, מ"מ אסור ליקח כיון שידוע שהוא של ישראל. ה"י נראה דדוקא היכן שנודע "בבורר" שאפי' או מן הדין אי"א להוציאו אזי אסור לו עכ"פ ליקח. אבל היכן שיהי' דק ספק אפי' שלא מן הדין אין לו איסור לקחת דלא כמו שנתבאר כאן וצ"ע שזה דין מחדש. 87. יענין בכל הקטע המסיים כפי שהוא בקצר ולפי זה יש משמעות שאכן נוטה להסיק כן, וגם לי"ג שם רפיא וכו' ויש לכך השלכות להערות 85-86. 88. בכתי"פ "ומן". 89. ע"פ פ"ג. 90. כתי"ג. 91. בפ"ג ליתא לתיבות ז"ל. 92. ועיין בהמשך המקודות לכך. 93. כתי"פ פ"ג. 94. ע"פ כתי"פ פ"ג. 95. בכתי"פ הנוסחא ב' דינרים ואח"כ הונאה בשביל דינר. 96. עיקר יסוד התשובה מובא להלכה בס' התרומות שער מ"ו ח"ד אות י"ג. ועי"ש משי"כ בשם תש' הרמב"ן. והובא בב"י סי' קע"ג וכשו"ע שם סעיף ד' ובגו"כ שם. 97. דין הקנאה במע"ש נתבאר בהג"א ב"מ שם והובא להלכה, ועיין בש"ך שם סק"ח וראה לקמן הערה 108. 98. כ"ה בפ"ג ובקצר. 99. ב"מ פ"ד מ"ב. וראה שם בחסדי דוד, ועיין בחזון יחזקאל שהביא בשם האו"ז להקשות סתירת התוספתא מע"ז, ועי"ש משי"כ לבאר זה מדרוקק היטב מהמשך דברי דבנו כאן. 99. לפנינו בתוספתא ליתא וקתני "שהן רבית", ובכתי"פ פ"ג "כמין" רבית. 100. ב"מ פ"ה ה"א. 101. ברי"ף [ל"ו ע"א] וברמב"ם פ"ה ממזיל ה"טו. 102. ראה בשיט"מ ב"מ ס"ג ע"ב, שהביא דברי הרמ"ך להקשות בההוא דקיראה מתוספתא זו ועי"ש שחילק כמשי"כ רבינו כאן מענין האחריות וראה לקמן הערה 108. 103. ב"מ ס"ג ע"ב. 104. כתי"פ. 105. כתי"פ פ"ג. 106. ב"ב קמ"ד ע"א. 107. נ"פ. 108. נתבאר מדברי המשי"כ כאן להדיא, דל"כ דוקא הקנאה במ"ש וסגי בסילוק אחריותו מההלואה, ומכאן סייעתא רבתא למ"ש החו"ד באורים אות ד' בהשגתו על הש"ך שהובא לעיל 97 שהביא את ההג"א רבעינן דוקא במעמ"ש ועי"ש, ולכאורה דברי רבנו כאן הם מקור ראשון לשיטה זו, וע"ע במחנ"א ה"ל רבית סי' ל"ג שהשיג על הש"ך בזה והוכיח נג"ל, וראה במקור מים חיים ה"ל רבית שם שהביא את דברי הרמ"ך שהבאנו לעיל בהערה 102, והוכיח מקושתו דלא כהש"ך והג"א דאי בעינן דוקא מכירה מה הקשו כלל מקיראה וע"כ צ"ל דבסילוק אחריות גרידא סגי ועי"ש, עכ"פ דברי המשי"כ כאן מבוררים לענין זה. 109. כתי"ג. ובכתי"פ הנו"ס כלל מעתה. 110. כתי"פ פ"ג. 111. כתי"פ. 112. כתי"ג. 113. כתי"פ פ"ג.

understand the form which, by their collision, they gave to the transaction and the problem as it came before modern Germanic courts.

II. *The Pledge without Creditor's Possession.*

Neither etymology nor usage furnishes us in our language with terms exactly expressing the antithesis between the giving and the not giving of possession of the *res* to the pledgee; for the purposes of discussion, however, it is necessary to have a term that implies merely this antithesis; and accordingly the word "hypothec" will be here employed as indicating a pledge of which the custody is not given to the pledgee, but is retained by the pledgor.

The problem, of course, is to ascertain why that form of the transaction was in a given case chosen instead of the other, — to account for its existence as a distinct legal expedient. Not until we have learned this shall we be able to interpret and to harmonize its peculiarities, whatever they may be, and to understand its development. Now the dominant theory, particularly since Albrecht and von Meibom, has been, that in Germanic law the hypothec was a later ("neue Satzung") and an independent development; that when the primitive remedial expedient of self-redress (as a source of creditor's satisfaction) had developed into a system of regulated judicial execution for debt, the creditor found it natural to avoid the necessity of appealing to legal proceedings by securing beforehand from the debtor a consent to such a levy in case of default, the object of the transaction being the gaining of a right on his part to cause a sale of the property on default, and to take the proceeds sufficient to satisfy his debt. The theory of Brunner¹ and of Franken² (though only briefly explained) is slightly different, in that it posits a more direct historical connection between the process of judicial execution and the institution of hypothec; but the essential notion of the expedient in both theories is the same. The marked feature assigned to the hypothec (though they do not clearly bring out the antithesis between the "new" and the "old" *satzung*) is that it is a specific lien created by the debtor for the ultimate purpose of obtaining proceeds for the creditor by a sale (in Franken's phrase, "nach dem Verkauf zielend"). This notion

¹ 1880: *Rechtsg. der Röm. und Germ. Urkunde*, 194: "eine aus der *missio in ban-num* hervorgegangene amstrechtliche Verpfandungsform jüngeren Aufsprungs."

² 1879: *Französisches Pfandrecht*, 7: "Der Gerichtsbann ist die Wurzel der Immobilien-Execution, und damit auch der neuern Satzung."

now, after he had found out another way of curing that defect, and was using it to abuse a principle of justice that had grown up in the meantime, he came into court *compulsorily* to be made to do justice; the two situations being wholly distinct.¹

This, then, is the stage at which the pledge transaction emerges into what we call modern history. All through the 1500's the German customary laws were forbidding this evasion.² Already before this time the sea-laws of Wisby, with their advanced commercial ideas, had taken the same step.³ The same period finds the English courts occupied with the same undertaking. The imperial prohibition of the *lex commissoria* in Roman law, which has served as the theme of much fruitless discussion, is nothing more nor less than the same feature in the development of another legal system. The indigenous working out of the process in Germany was probably stopped by the reception of Roman law, which had long ago settled upon its solution of the problem.⁴ The details of its working out in England cannot be examined here.

For the form in which the problem was presented to modern law, then, we were indebted to two distinct principles, operating together to cause confusion and misinterpretation in the modern student's mind. First (A) the forfeit notion which had primitively prevailed, and had then given way to the notion of collateral security; and, next (B), the necessity of a *resignatio* or *auflassung*, which left a defect in the pledgee's title, and led him to strive to cure it, and revealed to him, in curing it, a way of evading the other principle; so that it became necessary for the law, in maintaining the former principle, to deal with that form of the latter through which the abuse was perpetrated. Only by keeping clear the history and separate workings of these two principles can we

¹ So that such a provision for sale or forfeiture as the following, which would fairly represent in its terms one of the earlier mediæval town laws, exists on modern statute books for wholly different reasons; Code Civil, art. 2078: "Le créancier ne peut, à défaut de paiement, disposer du gage; sauf à lui à faire ordonner en justice que ce gage lui demeurera en parémet et jusqu'à due concurrence d'après une estimation faite par experts, ou qu'il sera vendu aux enchères."

² See examples in Stobbe, Priv. 270, 627.

³ Amira, I. 213.

⁴ The Roman law brought with it into Germany the prohibition of the *lex commissoria* or forfeiture-clause, and the prohibition still prevails, upon the theory that it enables the creditor unjustly "to obtain extraordinary profits" (Motive zum bürgerl. Gesetz., 1888, III, 680, 820). As late as 1881 the courts were called upon to say that the Imperial law of 1867, abolishing the usury prohibition, did not abolish the *lex commissoria* prohibition (Vierhaus, Sammlung kleinerer privatr. Reichsgesetze, 303, n. 4).

tion of surplus had continued, and, even then, if the judicial process had remained the sole or usual cut-off method, no new problem would have arisen. But the old rule had been left behind, and the pledgee was by this time bound to restore on default the surplus value to the debtor (whether he kept or sold the *res*). So long as he resorted to the judge for achieving his cut-off, the duty of restoration was managed easily enough; the judge declared the title of the pledgee absolute, either for keeping or for selling, on the terms, in the former case, that the *res* was appraised and the excess value paid to the debtor, and, in the latter case, that the surplus money received was so paid over. But when the cut-off came to be attainable (for landed property) by a *resignatio*-clause in advance, the pledgees soon found that this was an excellent method of evading the new rule about surplus restoration; for the *res* on default became the absolute property of the pledgee without his going to court, and he could keep it all, which he could not do if he had had to apply to the court; hence the popularity of the clause. It will be seen that, in the examples cited in the preceding note, the clauses all provide that the *res* shall go *in toto* to the pledgee, without any provision for surplus restoration. Now until the old notion of forfeit or equivalency had been thoroughly cast aside, and until the rule about surplus restoration had become a solid and instinctive element in the legal thinking of the community (which in some places did not come till the 1400's), the community would not be prepared to protest against this ingenious evasion of the rule by the use of the *resignatio*-clause. But when that time did come, the evasion would have to be stopped. It was not that there was anything to be said against the *resignatio*-clause in itself, i. e. as a cut-off; for this very cut-off was that to which the courts themselves had been accustomed for several centuries to aid pledgees. It was the abuse of this particular cut-off process in evading the surplus-restoration, that made it vicious. Now the enabling circumstance for the pledgee was that he got absolute title by operation of the deed, without going into court; and thus the obvious thing, by way of remedy, was to oblige him to do just what he had been used voluntarily to do under the old *mittere in bannum* proceeding, viz. come into court to get a complete title; for then the court itself could see that he accounted for the surplus. Thus the difference between his coming into court in the 900's and his coming into court in the 1500's was radical; then, he came *voluntarily* to get justice and have a defect of title cured;

this being done at a time when the debtor would be more ready to concede any terms demanded. Until the use of the *carta*, or written conveyance, became customary, and the process of transfer at a distance from the premises and by *carta* alone became frequent, this embodiment of the *auflassung* in the deed of pledge would not be so natural; but towards the end of the Middle Ages it would be the most natural method (except for personal property, in which transfer by document would of course be unusual, and, originally, impossible¹); and hence, while the judicial cut-off proceedings always remained the usual resort of the pledgee of personal property, the pledgee of real property, by the above period, more frequently attained his purpose by a *resignatio* clause in his pledge document.²

a'''. Abuse of the *resignatio*-clause. So far all was well; the thought of the community was that the pledgee should have his cut-off, and he was allowed to get it either by the judicial proceeding or by the deed clause. If the primitive rule as to non-restora-

¹ Heusler, II, 201.

² The forms are innumerable: "[On default, the pledgee] in posterum tria jugera titulo emtionis pleno jure proprietario, cum pleno rerum domino, quod exnunc sicut extunc in eum transferimus, libere possidebit" (Heusler, II, 140); "Si intra hinc et festum . . . non exsolvimus, . . . ipse dominus [pledgee] dicta pignora pro se retinendi, ea obligandi, et vendendi, plenam facultatem habebit" (Meibom, 333); "[the pledgee] poterit vendere absque ulla prosecutione coram judicio facienda [i. e. without cut-off proceedings]" (Id. 335); A has pledged for seven years; if he can, he may redeem them; if he cannot then pay back the money, the land "pertinebit in perpetuum" to B (Wodon, 162); "Wadiavit . . . salinam . . . usque ad 21 annum; [if unpaid] . . . maneat in monachia sempiterna" (Id. 164); "si infra ipsi jamdicti decem annis completis nos vobis non potuerimus redere ipsi jamdicti solidi, . . . vos abeatis integra eadem rebus [described] . . . , ad vestram proprietatem abendum et possidendum et faciendum exinde omnia quod vobis placuerit" (Kohler, 87); "[if default occurs.] permaneat ipsam terram supradictam ad R. [pledgee] et cui voluerit post se, in alode et comparato" (Id. 90); "si tunc redempte non fuissent, permansissent usque ad finem mundi" (Id. 91). Just as the judicial permission allowed a re-pledge, as preferable to or optional with a sale (see *supra*), so the pledgor's permission in the document might do the same: "Daruber gib ich in daz urlaub, ob in sein not geschicht, daz si di vorgenanten heof mit meinem guten willen, swo ich sei sezzen, wenn si mugen oder wellen" (Kohler, 16); and the permission might also cover a sale, instead of a self-appropriation (Kohler, 16, 17). — The difference between the ordinary pledge-clause fixing the time of redemption and the clause of *resignatio* renouncing all right in advance and giving absolute title contingent on default is clearly to be seen in these two examples; the first, fixing a pledge period: "per nos tenendam et habendam tam diu donec . . . pro predicta summa . . . redimatur" (Meibom, 279; see also Heusler, II, 138; Kohler, 287, 292, 307); the next, renouncing in advance all interest: "si nos in solucione negligentes extiterimus, . . . antedictum mansum et curia transibunt in possessionem et dominium *sine contradictione qualibet*, suis usibus perpetuo servitura" (Meibom, 261).

mitted to sell after notice. But this was merely the superficial feature; the process was in essence a making the title absolute, and the sale was simply the use which would generally be made of the *res* when the title became absolute.

(4) That the cut-off proceedings had in essence nothing to do with sale, and in particular that the sale had nothing to do with any duty to restore the surplus to the pledgor (our modern idea, which is apt to be associated with this older process), is further clearly seen from the facts that (*a*) the pledgee was allowed to employ the cut-off process, and to get permission to sell or to keep, long before he was compelled to restore the surplus,¹ and (*b*), conversely, the duty of restoring the surplus, when that stage is reached, is found even where the pledgee keeps the *res*, and quite independent of sale by him.²

a'. This proceeding, then, by means of *aufbietung* and *mittere in bannum*, supplied the defect of title which arose from the lack of the *auflassung*, *resignatio*, or "release" element. But why could not this be supplied by the pledgor himself? It could be. It might be done by actual *auflassung* or *resignatio* after default;³ but this was rare, of course, being dependent on the pledgor's good will. Instead of this the customary method came to be the embodiment of an *auflassung* clause in the original document, —

¹ E. g. in Lübeck, as late as 1325, he might sell without accounting for the surplus: Meibom, 332; see also Amira, I, 203. A custom of Noyon, in 1181, shows clearly the process: "Siquis terram vel domum in vadimonio posuerit, vel aliquid aliud, et determinato tempore non reddiderit [paid], ille qui vadimonium habet, si voluerit illud assignare sibi et ad se trahere, iudices et scabinos illuc adducat, et si post infra quindecim dies redemptum non fuerit, perpetuo sibi jure possident" (Kohler, 138).

² E. g. in Freiberg, it was provided by law "doch das dieses pfand geschätzt sey durch das gerichte, und die besserung an dem das guth gewest [i. e. pledgor] geweiht werde" (Meibom, 338). So for an express clause in a document of 1077 in Salerno: "Et si ipsi tari [golden money] minime nobis [pledgee] reddere potuerit de propria sua causa, et illud nobis dandum venerit, atjungamus [hand over] ei pretium a super [over and above] ipsi tari, sicut ipsa rebus abpretiata fuerit per doctos omnes et deum timentes, et firma nobis carta emtionis secundum legem facta et cum pena obligata" (Kohler, 88); on default the pledgee is to restore the surplus "quanto tres justi hominis existimaverit," and the pledgor is to execute a deed of sale (Id. 86). See also Amira, I, 205. In many laws the pledgee is expressly said to have his choice between keeping the *res* and selling it: Weisl, 69; Stobbe, Priv. 623, 627; Amira, I, 205; II, § 22.

³ Heusler gives an example (II, 139): "Predium meum abbati pro C marcis exposui et statuto die cum memorata pecunia solvere proposui; cum vero prefixus dies advenisset et abbas argentum mihi dudum datum requisisset, minime illud recompensare valens, predium abbati in perpetuam possessionis institutam obtuli."

pledge is not practicable.¹ Still others give an option either to re-pledge or to sell.²

(3) The proceeding which he took was the generic one for cutting off outstanding claims. The pledgee or other person applies to the judge to summon all who may have any claim to the *res* to come and make it known; then the judge appoints a period for this, and at its end, by the expedient of *mittere in bannum*, declares the petitioner's title absolute.³ The notice in this case was: "This pledge is to belong to this man, according to his right; if there be any one who would redeem it, let him take care to redeem it, as his right is"; and the judgment was, that "he take the pledge to his own use, and be from the other quit and free"; and the phrase for it was "eigenen," i. e. it was made his own.⁴ In the case of personal property, where the periods of *aufbietung* were short, — three weeks, for instance, in some customs, — and where the pledgee was usually in later times a professional money-lender, the process reduced itself in effect to a sale after notice, and the statement of the custom would briefly be that the pledgee was per-

¹ E. g.: "Wel her [pledgor] is denne nicht loszen, so vorsezte her [pledgee] is vor sin gelt, ob her mac; *kan her is nicht vorsezte*, so mag her is vorkouffe" (Kohler, 6).

² Kohler, 7, 14. The reason for the pledgee's readiness to re-pledge seems to have been, as Kohler suggests (19), that as the risk of loss (both as bailee and as creditor) was upon him, he would naturally be anxious to get rid of the risk in any way.

³ Heusler (II, 85) describes the process; examples of terms of delay, etc., are given in Kohler, 10 ff. This *ufbiten*, *aufbietung*, or offering to the debtor for redemption, is not to be confused with the same process when made to cut off the claims of the heirs (or other persons having the *retraktrecht*, *retrait lignager*, or right of preferment in buying). In the periods and places where this survived, the cutting-off process might also have to be employed as against such persons; yet by some customs the debtor was bound to have offered the *res* in pledge first of all to those persons, and thus there was no need for cutting off the right which they had previously renounced. The different varieties of situations are illustrated in Amira, I, 221; Kohler, 116; Weisl, 42.

⁴ That it was this generic process to which the pledgee resorted is clear: Meibom, 335; Heusler, II, 138; Stobbe, Priv. 270, 623, 627; Amira, I, 213. Its nature is well brought out in the case of the indefinite-period pledge; for here the pledgee had to have two periods fixed. By one he merely got a time fixed for redemption, i. e. made it possible for a default to occur; by the other he cured his defective title after default made; thus, from the Prague Stadtrecht: "Si judaeus receperit a christiano pingnus, et per spacium *unius anni* tenuerit, si pingnoris valor mutuampecuniam non exceserit, judaeus pingnus judici suo demonstrabit ut postea habet libertetem vendendi; si quod pingnus apud judaeum *diem et annum* [i. e. additionally] remanserit, nulli postea desuper respondebit" (Meibom, 333); "[The pledgee] so sol iz zu pfande haben jar und tag, [then a triple summons and offer, then] is der richter vor etlichen scheppfen disem [pledgee] ledicleychen antwurten [pronounce free], das er is vorsetzen und vorkauffen muge und seines geldes doran bekommen" (Kohler, 8). For Scandinavia, see Amira, I, 203.

pledgor.¹ This defect prevents him from doing as he pleases with the *res*; usually, he pleases to sell; hence he must get a good right to sell.

Furthermore, the process of curing this defect of title after default must be distinguished from the process of reducing to a term the unlimited period for redemption which the pledgor had if no period had been expressed for redemption. The *wette* without any fixed period was (primitively at least) as common, if not commoner than the other,² and in such case the right of redemption might go on through generations.³ This, too, the tribe of pledgees were interested in changing. But notice that two steps would here be necessary: first, a period must be supplied for redeeming, and then the situation is as if there had been a limit originally; but, next, after a default at maturity of the period, the defect of title also remained, and this, too, had to be remedied, as in the general case above described.

a'. This being so, it is easy to see that the sale of the *res*, about which so much is said in the earlier sources, has nothing whatever in common with our modern compulsory sale. It is simply an incident, and the commonest, in the pledgee's efforts to cure the defect in his title by cutting off the pledgor's outstanding right and thus curing the lack of *auflassung*. Let us examine the unmistakable marks of this.

(1) He is always spoken of as asking for or receiving a "*libertatem vendendi*" or "*distrahendi*"; i. e., he *wants* to sell, and some obstacle to a sale has been removed.⁴

(2) In the stage reached by some of the laws, the permission to realize is confined to a re-pledge by the pledgee for the amount of his claim, and a sale by him is expressly disallowed.⁵ Another stage is represented by laws permitting the sale only where a re-

¹ Heusler, II, 141: "If any doubt could exist on this point, it would be removed by the fact that the documents in a *satzung* never speak of *resignare*; that the laws always place *setzen* and *auflassen* in antithesis, using the former for pledge-giving, the latter for ownership-transfers; that the land-registers were classed into *libri resignationum* and *libri impignorationum*; and that after a sale the regular entry is '*coram consulis resignavit*,' which is wholly lacking for pledges."

² Neumann, 192.

³ Meibom, 380; Amira, II, § 22; hence the proverb, "*versatz verjähret nicht*."

⁴ "*Potest venumdare de licentia*" is another phrase. See instances in Meibom, 331; Kohler, 7 ff.; Weisl, 25, 39, 63; Amira, I, 213.

⁵ E. g.: "[When the pledgee wants to realize on default,] *daz* [the *res*] *sol er dem andern ansagen* [notify], *und wann der daz nit zu lösen hat, so soller daz nit höher versetzen als um sein schult, aber verkaufen soll ers nit*" (Kohler, 11).

explanation is the part played by the *auflassung* (*resignatio*, *abdication*, "se exitum dicere") of the Germanic law. It is enough to call to mind that the Germanic notion of a complete transfer of a property-right involved three distinct elements,—the *sale* or *traditio*, the *gewere* or *investitura*, and the *verzicht*, *uplaten*, *werpitio*, *dewerpitio*, *auflassung*, *resignatio*. The first two dealt with the transfer of possession or control over the *res*, and were later symbolically merged in a transaction which was in effect single, and is sufficiently indicated by the one word *traditio*. The third, however, remained essentially separate; it signified the final and complete abandonment of all right or interest in the *res*. One would, for example, give *traditio* equally in a sale, a life-estate, a pledge; but in the first there would also be *auflassung*, in the last two there would not.¹ To the Anglo-American lawyer the idea presents no difficulty, for it is already familiar to him throughout the history of his own law; it is in essence and in historical continuity the *remittere* and *quictum clamare* of the 1200's and the "release" and "quitclaim" of later times.² The significance and historical importance of the idea can easily be understood by those who have read the articles of Professor Ames on Disseisin.³

Now, when the primitive Germanic pledgor defaulted, the pledgee was not hampered by any question of a duty to appraise or sell the *res* and hand back the surplus value; on the contrary, the *res*, so far as it was now his, came to him as a whole and undiminished. But the *res* was not his absolutely; that was his difficulty. It was not that he had a *duty* to sell; such a notion was then unthought of; it was that he had not the *right* to sell. He had only a defective title to give, and even if he disposed of that, the ultimate possessor might (in the case of personalty) hold the *res* successfully against the pledgor by the doctrine of *hand muss hand wahren*,⁴ and then the pledgor might come against the pledgee for wrongfully disposing of the goods. The fact that the pledgor was in default by not redeeming at the due time did not help the matter; the trouble was that a defect existed in the very property-right of the pledgee, i. e. he had never had an *auflassung* from the

¹ "*Auflassung*" was sometimes used by older German scholars in a sense inclusive of *traditio*. The true doctrines of Germanic law, in particular the significance of *auflassung*, are here assumed to be those established by Heusler in his "*Gewere*," and expounded in their latest form in his "*Institutionen*," II, §§ 92-94.

² Pollock and Maitland, *Hist. Eng. Law*, II, 90.

³ 3 HARVARD LAW REVIEW.

⁴ Heusler, II, 10, 212.

even in the late Middle Ages long after a fully developed system of debt had arisen; and even in the last century it was necessary in some of the codes in Germany to declare that the loss of the *res* did not deprive the creditor of his claim.¹

B. *a.* Along with the features of the development just described, there are also constantly mingled certain other phenomena that have to be carefully separated and accounted for. They are the product of the limited nature of the pledgee's property right in the *res* after default, and their transition stages are the result of his effort to make that right absolute. The key to their

¹ The primitive doctrine above explained (*ib*), that the creditor could not recover even though the *res* had accidentally perished, would probably never have been doubted by scholars as an historical fact if it had not been for the concurrent primitive doctrine that the pledgee was, as bailee, absolutely responsible even for accidental loss. These two doctrines were sometimes, in the legal records, merged into a rule of thumb which has been misinterpreted by some scholars. It can best be explained by taking the troublesome *Sachsenspiegel* passages. This first says (III, 5, § 4), that the pledgee-bailee is absolutely liable: "Svat man aver deme manne liet [lets] oder sat [pledges], dat sal he [the bailee] unverderft wederbringen, oder gelden na sime werde." Then it makes an exception (§ 5) for animals pledged: "Stirft aver en perd oder ve, binnen sattunge, aue jenes scult [without the pledgee's fault], bewiset he dat und darn he dar sin recht to dun, he ne gilt es nicht." So much as to his liability as bailee to the pledgor offering to redeem. But suppose the pledgor does not redeem, and the pledgee claims the debt (which he would try to do if the *res* were lost); this the law next calls to mind: "He hevet aver verlorrn sine gelt, dar it ime vorstunt." Thus, there is an alleviation made for him from his generic liability as bailee to a redeeming pledgor; but the forfeit idea — i. e. as regards his claim against the pledgor — is strictly maintained. The oath of innocence which he takes has to do only with his getting the benefit of the former, and does not affect the latter at all. In the later Magdeburg law the situation is thus described: "der schade ir beide schade sein"; i. e. the *res* is at the risk of the pledgor so far as he is a bailor, and is at the risk of the pledgee so far as he has taken it, in lieu of his claim as a pledge. The distinction in Sweden (*Amira*, I, 213) and elsewhere by which "both bear the loss" (i. e. the pledgor can hold the pledgee by an offer to redeem) if the *res* has been burned with the pledgee's own goods, though he must replace it if it is stolen, involves a modification of the pledgee's bailee-liability, and does not affect his loss of his claim against the pledgor, which it assumes as unquestioned.

It is thus useless to lay down simply the proposition (as certain earlier scholars did) that in pledges the "risk" primitively was, or was not, the pledgee's; only by taking the above distinction can the situation be accurately described. The two situations may arise separately; for it is only when the perished *res* was worth more than the debt that the pledgor will ever offer to redeem and thus raise the question of the pledgee's liability as bailee; while if the *res* was worth less, the pledgor will not try to redeem and the pledgee will try to make the pledgor pay, and will thus raise the single question of the nature of the pledge-transaction.

Stobbe (*Vertr.* 260) and Meibom (367) have fully explained, in substantial harmony, the correct significance of the passages; Heusler (II, 203) expresses the same conclusion briefly.

to obtain a *res* much in excess of his claim, and hence the case of a surplus was forced oftener than the reverse case upon the community's thoughts; and, secondly, the fairness of the pledgee's returning the surplus could be worked out on the theory merely of the pledgor's right to redeem (i. e. if he had paid cash to redeem, he would have got back this surplus value; hence, why not assume a redemption *per rem ipsam*, and give back the surplus, leaving the pledgee no worse?), while the pledgor's duty to make up a deficit could not be appreciated until the independent survival of an obligation, alongside of the pledge, had been fully recognized in thought.

These four features, then, just described, seem to mark as clearly as anything can the theory of the transaction of *ved*, *wette*, *satzung*, as that of a redeemable forfeit or provisional payment. In all four there is a gradual change to the notion of modern times which looks on the debt as continuing in full force, and the *res* as handed over purely as an auxiliary resource for the creditor.¹ We are not to seek in the law of pledge itself for the reasons of the change. The change came about as soon as the community recognized credit widely and developed varieties of obligation and forms of action for them; but this was an independent process. As soon as there were many ways of creating a principal debt, and of enforcing it without a *wette*, then it could be seen that the *wette* need only be collateral and not substitutive. But this would take time to see, and meanwhile the old traditional rules of *wette* would persist by mere inertia. Thus it is that we find some of them

¹ It should be noted here, as to the feature 1 *a* above, that the views of Heusler and von Amira differ. The view of the latter (I. 206) is that after receiving the *ved* the creditor has no claim (*forderungsrecht*) of any kind left against the debtor; and this is also the doctrine of von Meibom (274). The former thus answers it, and states his own view (II, 133): "It is here overlooked that the *pfand* is only a potential [*eventuelles*] equivalent for the debtor's performance, i. e. is given on the condition that payment do not ensue. But this assumes in itself the survival of the creditor's claim. . . . It does not alter the matter that he cannot bring an action for payment; the reason that he cannot is, not that he no longer has a claim, but that he has already in hand his potential means of satisfaction, and thus can of course no longer demand that which already he has provisionally received." Kohler (99, 100) takes the same view. The solution of this difference seems to be that each lays stress on a different stage of development. In the primitive notion of *wette*, there is no more of a surviving debt or obligation than there is to-day in our bet with stakes; but in the course of development the independent survival of the debt becomes more and more emphasized; and one of these stages of transition (and an early one) might undoubtedly be expressed in the language of Heusler, though the view of von Amira more accurately represents the primitive stage.

c''. Later still we find the next step taken, and the law expressly authorizes pledgees to collect the deficit from their pledgors.¹

2. *a*. No return of surplus by the pledgee. If the *res* is really a forfeit, standing for and in place of the claim, the pledgee gets the benefit as well as the detriment, and if, when the pledgor fails to redeem, the *res* is worth more than he would have needed to pay for redeeming, the pledgee cannot be looked to for the surplus; and this is equally true whether the *res* is merely kept by the pledgee or is sold and turned into money.² *a'*. The transition comes first through a contract clause requiring restoration of the surplus;³ and, *a''*, then this settles into the fixed custom.⁴ It seems (where careful chronological tracing is possible) to have come first for personal property.⁵ Moreover, the notion (2 *a*) that the pledgee need not restore the surplus seems (often or usually) to have suffered the change earlier than the correlative notion (1 *c*) that the pledgor need not pay the deficit;⁶ perhaps the explanation of this is, first, that the pledgee usually took care

ihme aber etwas daran, er soll es missen; es were dan dass ihme seine volle bezahlung gelobet und zugesagt worden" (Stobbe, Priv. 624); of a popular customary (Sachsenspiegel, later form): "If the debtor acknowledges that he has promised [gelobet] along with the pledge, the creditor shall be helped out [by payment] over and above the pledge if it falls short; if the debtor affirms that he has not promised along with the pledge [to pay the deficit], the Jew must rest content with his pledge" (Meibom, 282). For collections of passages, see the citations of the preceding note.

¹ See the same citations. The development is neatly seen in the successive revisions (quoted Meibom, 424) of the Hamburg Stadtrecht. The text of 1270 read: "Umbreke eme ok wat, de schade is *syn*"; while the revision of 1292 left it, "Untbreke eme och wat, dhat sca eme *dhe volden des dat goet oder dat erve was*."

² This we notice most clearly in the form of the judgment which the creditor (as explained later) obtained. There is no talk of returning the surplus value; it is simply ordered that "he take the pledge to his own use and be from the other man quit and free"; it is his forfeit, and its value is immaterial. The authorities are found in Meibom, 330; Heusler, II, 204; Schulte, 500; Stobbe, Priv. 270, 627; Vertr. 260; Kohler, 137; and for Scandinavia, Amira, I, 203, 213; II, § 22.

³ Example of a document clause (Hesse, 1248): "eo pacto, ut . . . si quid superest, aut restituat," etc. (Meibom, 295); for other passages, see the citations of the preceding note.

⁴ Lübeck Stadtrecht: "Wat dat erve [land] mer gelt, wan dit it vervolget [forfeited] is, dat schal he ime wedder geven" (Stobbe, Vertr. 261); Ditmars Landrecht, 1541 A. D.: "Wunneth he averst mit darumme, also he gelaveth heft; dat overighe gheldt schall he dem rechten sackwolt wedergeven" (Neumann, 202). In the Stadtrecht of Frieberg we see another shade of transition: "Was die pfant bezzer suit, wi si sten, daz mag he behalden; *he mac iz ouch widergeben ob er wil*" (Weisl). For authorities, see those of the preceding note, and Neumann, 204; Weisl, 25, 39.

⁵ Amira, I, 203, 213.

⁶ Amira, I, 205, 213; II, § 22; Stobbe, Vertr. 260; Meibom, 331.

i. e. the pledgee can claim nothing, *unless* the debtor has otherwise promised (in the common phrases, "ere vorwort ne sy anders," "ire gelovede ne stunde [settle] den anders"). This is the first step towards getting away from the primitive rule; the step being taken, of course, at different times in different communities.¹

b". Finally, that which at first needed to be expressly provided for in the contract becomes the general rule without express provision, and the accidental loss of the *res* does not bar the pledgee's action.² When we appreciate how natural and established in earlier times the notion was that the creditor could claim nothing though the *res* perished, we see how necessary it was for later law-givers and custom-records to mention expressly that the claim could be maintained; and we are the more willing to concede that wherever, in a legal literature of scanty sources, we find such an express mention of the modern rule, it indicates that there was a time when the contrary principle prevailed.

i. c. No claim for a deficit. If at the time for redemption the *res* is not redeemed, and proves deficient in value, by deterioration or otherwise, the pledgee has no redress; the *res* is his forfeit, and he cannot look beyond it for payment.³ The significance of this rule for the forfeit idea seems clear.

c'. Here, also, the next stage towards the modern rule is reached through an express promise to pay the deficit; and it is this stage that is best represented in the town laws and customs of the late Middle Ages.⁴

¹ The just-quoted passage from the Prague Rechtsbuch ends: "jr gelubde stee zwissen in den andere"; so also the Sachsenspiegel passage, "ire gelovede stunde den anders." A clause in a document of 1334 reads: "Wore ouch daz se [creditor] das . . . hus verloren in unseme . . . dinste, so solde wir [debtor] en er phenninge weder geben" (Stobbe, Vertr. 269). The passages are collected in the following places: Weisl, 61; Meibom, 290; Stobbe, Vertr. 269; Heusler, II, 204; Kohler, 115, 315; and for Scandinavia, in Amira, I, 213; II, § 22.

² Meibom, 290; Stobbe, Priv. 625, Vertr. 256. In this stage by express agreement the risk is often thrown back on the pledgee; thus: "and if any harm comes to the castle [pledged,] of whatever sort it be, that shall they [pledgee] not demand of us [pledgor] or our successors, . . . nor have any claim or action therefore against us in any way" (document of 1435, Kohler, 332).

³ Lübeck Stadtrecht: "Brickt eme ock, dat is des schade deme dat erve vorpandet is [But if it falls short for him, that is the loss of him to whom the land is pledged]" (Stobbe, Vertr. 261). The passages are collected in the following places: Meibom, 280; Weisl, 61; Schulte, 500; Stobbe, Priv. 271, 623; Vertr. 260; Neumann, 202; and for Scandinavia, Amira, I, 213; II, § 22.

⁴ Example of a special clause (Hesse, 1248): "eo pacto, ut si quid defuerit in predictis, . . . supplere plenarie teneamur" (Meibom, 295); of a judicial decision: "Gebricht

The progress to the later stage, in which the liability is recognized as independent of the pledge, came through express contract, i. e. if there had been an express promise (*gelobet*) of liability, the *res* became merely collateral to that.¹

i. *b.* No claim for the pledgee if the *res* perishes by accident. This feature was long a matter of dispute; but the work of Meibom and of Heusler has explained all the difficulties, and settled beyond a doubt the question of fact.² The fact is equally clear in Scandinavian law.³ This rule points clearly to the notion that the *res* is a provisional payment. If the pledgee had been merely compelled to deduct its value from his claim, this result might well have been explainable on some theory of a counter-liability on his part as bailee of the *res*. But the treatment of the *res* and his claim as equivalent shows clearly how the *res* is regarded as measuring the claim as representing it, as having in effect paid it by forming the sole resort of the pledgee for satisfaction.⁴

b'. The next stage is reached by the aid of an express contract;

¹ In the later records, the independent survival of the debt is of course fully recognized, although this does not necessarily indicate that the creditor could look to the pledgor personally. Roughly, there are three stages: (1) to pay off, *per wadium componere*, the pure forfeit-idea, and no notion of debt survival; (2) to pay provisionally, the debt surviving, but the *res* being the creditor's sole resort for payment; (3) to secure in a purely collateral way. See *post*.

² Significant passages; Sachsenspiegel, III, 5, § 5: "[If a pledged animal dies without the creditor's fault, the creditor] ne gilt es nicht; he hevet aber verloren sein gelt, *dar it ime vor stund*, [for it stood in its place to him]"; Prague Rechtsb. 166: "Er gilt sein nicht; er hat ober verloren sein gelt"; Ledebach Privil.: [If a pledged house burns down,] *si vero domum suam redificare [sc. pledgor] non voluerit, quod remansit de igni cum possessione dat illi cujus vadimonium prius fuerat, et sic se absoluat; creditor postea, quantumcumque debiti superest, nihil amplius ab eo extorquere, secundum nostram justitiam, possit*" (Schulte, 500); Statuta Susatica: ". . . relinquet creditori reliquias incendii vel ruine et fundum pro pignore, sic creditor *nil amplius potest petere*" (Kohler, 114). The passages are collected in Meibom, 283, 426; Kohler, 19, 111-115; Heusler, II, 202; Weisl, 61; Stobbe, Vertr. 263-5. "Ein Haus, ein Brand" was a proverb implying that the risk of fire was on the pledgee: Chaisemartin, Proverbes et Maximes du droit germanique, 223 (1891). For an explanation of the difference between this risk of loss of his claim through provisional payment and the creditor's burden of risk as a bailee, see *post*.

³ Amira, I, 213; II, § 22.

⁴ This notion occasionally finds express mention in the documents: "Verloren se [pledgee] aver edder ere ammechlude dat slot [castle] van wanheude edder van unlukke, des god nicht en wille, so scholden se ere gheld *in deme slot unde we dat slot verloren hebben*" (Kohler, 114); in another document the pledgor promises to help the pledgee recover the castle if he should be spoiled of it, but if the castle should not be recovered, "so scholet ze [pledgee] dat ghelt verloren hebben, *dar id en vore salet was van uns, unde vor der scholet ze dar nene nod umme liden*" (Kohler, 114).

analogy of the transaction which we now call personal suretyship. The *fidejussor* (as already mentioned) comes to the front in the development of the legal promise through the *wadia*, and the notable thing about his function is that the *wadia* is first given, and then the giving of the *fidejussor* pays and frees the *wadia*; as in the much discussed passage of Liutprand, 37 (Lombard): "si wadium dederit, et antequam eam per fidejussorem liberit," etc. Furthermore, the whole notion of the *fidejussor* was that he freed the debtor, and stepped into his place just as a *res* would; thus, in the Frankish law, the debtor "liber erit, si fidejussor moritur"; the creditor could not sue the original debtor,¹ and it was only in later times² that he had his choice between the debtor and the *fidejussor*; while the question whether he must first seek the debtor before suing the surety is an essentially modern one. Again, the fact that, in later times, when other debts were inherited, the liability of the *fidejussor* was not,³ (witness the maxim, "le pleige mort, la pleigerie meurt,") is apparently best explained by the notion that his person was simply paid over to the creditor, like a *res*, in liberation.⁴

shall use it [the *res*], and the latter shall remain harmless, and the former shall sell the pledge, as is right" (Bayr. Landr. 240; quoted Meibom, 422). A Lombard commentary on the following formula, "Cujus placiti vadimonia (per usum) debent esse cum fidejussoribus tacita pena," says: "[If the debtor does not come to trial as thus pledged,] non est intelligendum . . . is rem unde agitur debeat amittere; immo . . . intelligendum est quod penam wadie debeat solvere" (Val de Lièvre, 142); and the pains thus taken by the later scribe to assert that the debtor could not get off by letting his pledge be forfeited show that the contrary notion had prevailed and was to be combated.

¹ Esmein, 85; Heusler, II, § 126. Sohm (Eheschliessung, 38, n. 38) offers the forced explanation that "the surety, because he last received the *wadium*, is thus the first in liability"; but it is clear that he admits in effect the fact of the liberatory function, for he had already said (La Procédure de la Lex Salica, ed. Thévenin, App. I. and § 5): "La contrainte procédurale, à laquelle donne lieu le refus, s'exerce principalement contre le fidéjusseur, et non contre le débiteur"; when, moreover, he says, "Le débiteur principal reste lié vis-à-vis du créancier; mais l'action du créancier est dirigée contre le fidéjusseur," the first statement can hardly be correct if the second is, and the law indorses the second. As late as the Schwabenspiegel (258 b, quoted in Stobbe) we find a rule that if a pledged animal dies, the creditor has no claim for the debt, *unless there is a surety*; which shows how the surety was assimilated to a *res* substituted for the claim.

² Stobbe, 124-126.

³ Esmein, 145; Stobbe, *Vertr.* 132, 195.

⁴ Another significant notion of the Middle Ages is the "tavern right"; by which the tavern keeper was obliged to set out drink not only for money offered, but for pledges offered, provided they exceeded the drink value by a certain ratio; the pledge is payment, and the tavern keeper "may re-pledge it for the claim, and shall notify the debtor that he may redeem it, *if he wishes*, at the place where it has been re-pledged" (Kohler, 13).

cannot compel him; he looks exclusively to the *res* for payment; it *is* a provisional payment. Hence: *a.* the pledgee cannot sue the pledgor, inasmuch as the *res* is his payment; *b.* the pledgee has no redress if the *res* perishes by accident; *c.* the pledgee has no redress if at the maturity of the period the *res* has become less in value than the original claim, or on being sold leaves a deficit.

2. The pledgee, while thus having the detriment arising from the *res* being a payment, has also the advantage; for on default the *res* becomes his *in toto*, i. e., he is not bound to restore the surplus value.

B. Along with these features, but not peculiar to this transaction, is another, whose steps of development have to be noted in order to distinguish them from the preceding features, and to explain later problems, i. e., the feature of defect of absolute title, due to the fact that the transfer of the *res*, being provisional only, lacked the *auflassung* or final abandonment of right by the pledgor. Even after default at the time appointed for redemption, the pledgee's title still has this defect; and while the other features are passing into their later stages, we here find the pledgee successfully endeavoring to remedy this defect; it is this process that has to be carefully distinguished from the others.

To take up the evidence.

A. 1. *a.* No personal action for the pledgee against the pledgor.¹ In the first place, the documents usually do not (as our modern ones do) mention any obligation of debt as arising from or accompanying it;² e. g. "we have pledged the manor of Blackacre for 100 marks." Furthermore, the early documents expressly speak of the transaction as a "payment," i. e. extinction of a claim.³ Finally, some laws particularly mention the pledge's inability to treat the claim as surviving.⁴ Strong light is also thrown by the

¹ Meibom, 274 ff.; Heusler, II, 132, 133; Kohler, 99, 100, 137.

² Meibom, 276.

³ "Cum in *solutionem* dictarum 500 marcarum . . . tum in *recompensationem* damnorum . . . castrum . . . pro 1000 marcis *obligavimus*" (Meibom, 278); "pro ipsa causa solidus tantus in pagalia mihi dare debueras, quos et in praesenti per wadio tuo visus es *transolsisse*" (Wodon, 122); "per suum wadium ipsas res . . . reddidit" (Id. 108), and of course the phrases "per wadium meum componere" and "cum uno wadio emendare" were common ones for the process of payment by *wadium*; "ducentas libras Hoiandenses ad [dotem] dicte Aleidis promissimus conferendas, et *pro solutione* dicte pecunie eidem obligavimus decimas segetum et minutas decimas" (Kohler, 52; this is as late as 1269).

⁴ "When one man sues another for a sum of money and the other answers, 'I deny him not the sum which he claims, but he has a pledge from me [for it],' . . . the former

culties, and the French, as involving an acquaintance with the Roman.¹

GERMANIC AND SCANDINAVIAN LAW.²

I. *The Forfeit Idea, in general.*

If the idea above described was that which marked the transaction of primitive times, — the idea of forfeit or provisional satisfaction, — what would be some of the legal consequences in the relations of the two parties? Certain main features would surely be found.

A. I. If the pledgor chooses not to pay (redeem), the pledgee

¹ Until HEUSLER, the true significance of the Germanic pledge law, in spite of much research and discussion, seems not to have been appreciated. In 1867, von Meibom had established the chief data so as to clear away most previous errors of fact; but he saw in the transaction only an "exchange," and this prevented him from understanding the complete relation of the facts and their historical changes, and it particularly misled him as to the hypothec. In 1882, von Amira clearly worked out the chief data for Swedish Scandinavia. But Heusler (in his *Institutionen*, 1886) was the first to advance the forfeit-theory for Germanic law, and to state all its bearings, and his analysis (though accompanied by little evidence) is irresistible in its plausibility and its harmony with the evidence elsewhere abundant. The statement in the following pages is substantially an adaptation of Heusler's theory; though the mode of presentation is different, and his theory is not to be held responsible for all the arguments here advanced in its support (especially as to the relation between the *auflassung*-clause and the evasion of the duty to restore the surplus, which does not seem to have attracted his attention). Almost all of the passages quoted in illustration have been culled for the present purpose from earlier publications whose authors knew nothing of the forfeit-theory.

In 1895, von Amira (in his second volume), writing in the light of Heusler's published view, found it amply confirmed and proved it to be the key to the West Scandinavian development. But outside of these two fields, the forfeit-idea as the key to the history of the pledge idea seems never to have been advanced for any system of law, not even for the Roman; and it will be the purpose of a later article to test its validity for other systems.

² The references that follow are to these works: 1855, *Stobbe*, *Deutsches Vertragsrecht*; 1875, *Id.*, *Deutsches Privatrecht*, II. 1; 1865, *Neumann*, *Geschichte des Wuchers in Deutschland*; 1867, *v. Meibom*, *Deutsches Pfandrecht*; 1867, *Sohm*, *Prozess der Lex Salica* (tr. Thévenin); 1875, *Id.*, *Recht der Eheschliessung*; 1873, *Schulte*, *Lehrb. der Deutsches Reichs- und Rechtsgeschichte*; 1874, *Endemann*, *Roman-Kanon. Wirthsch.- u. Rechtslehre* [really, *Die Wucherlehre*]; 1877, *Val de Lièvre*, *Launegild und Wadia*; 1879, *Franken*, *Französisches Pfandrecht im Mittelalter*; 1880, *Brunner*, *Rechtsgeschichte der Römischen und Germanischen Urkunden*; 1892, *Id.*, *Deutsche Rechtsgeschichte*; 1881, *Weisl*, *Deutsches Pfandrecht bis zur Reception*; 1882, *Köhler*, *Pfandrechtliche Forschungen*; 1883, *Esmein*, *Études sur les Contrats dans le très-ancien droit français*; 1885-86, *Heusler*, *Institutionen des Deutschen Privatrechts*; 1893, *Wodon*, *La Forme et la Garantie dans les contrats francs*; 1882-95, *v. Amira*, *Nordgermanisches Obligationenrecht: I. Altschwedisches R.; II. Westnordisches R.*

HARVARD LAW REVIEW

I. The Pledge-Idea: A Study in Comparative Legal Ideas

Author(s): John H. Wigmore

Reviewed work(s):

Source: *Harvard Law Review*, Vol. 10, No. 6 (Jan. 25, 1897), pp. 321-350

Published by: The Harvard Law Review Association

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/1322366>

Accessed: 22/05/2012 14:13

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

The Harvard Law Review Association is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Harvard Law Review*.

<http://www.jstor.org>

than from the side of constitutional or economic history, seems to be its core. The compatibility of divers seisins permits the rapid development of a land law which will give to both letter and hirer, feoffor and feoffee, rights of a very real and intense kind in the land, each protected by its own appropriate action, at a time when the backward and meagre law of personal property can hardly sanction two rights in one thing, and will not be dissatisfied with itself if it achieves the punishment of thieves and the restitution of stolen goods to those from whose seisin they have been taken.

actions in which nothing but money can with any certainty be obtained. Indeed when our orthodox doctrine has come to be that land is not owned but that 'real actions' can be brought for it, while no 'real action' can be brought for just those things which are the subjects of 'absolute ownership,' it is clear enough that this 'personalness' of 'personal property' is a superficial phenomenon. Again, in the thirteenth century—this we shall see hereafter—the distinction which in later days was indicated by the term 'hereditaments' was not as yet very old, nor had it as yet eaten very deeply into the body of the law. Lastly, the fact that movables are not made the subjects of 'feudal tenure,' though it is of paramount importance, is not a fact which explains itself. It is not unlikely that some of the first stages in the process which built up the lofty edifice of feudalism were accomplished by loans of cattle, rather than by loans of land. Of course we must not seem to deny that rights in land played a part in the constitution of society and in the development of public law which rights in chattels did not and could not play; but we have not told the whole of the story until we have said that the dogma of retrospective feudalism which denies that there is any absolute ownership of land (save in the person of the king) derives all such truth as it contains from a conception of ownership as a right that must be more complete and better protected than was that ownership of chattels which the thirteenth century and earlier ages knew. On the land *dominium* rises above *dominium*; a long series of lords who are tenants and of tenants who are lords have rights over the land and remedies against all the world. This is possible because the rights of every one of them can be and is realized in a seisin; *duae possessiones sese compatiuntur in una re*. It is otherwise with the owner of a chattel. If he bails it to another, at all events if he bails it on terms that deprive him of the power to reclaim it at will, he abandons every sort and kind of seisin; this makes it difficult for us to treat him as an owner should be treated, for it is hard for us to think of an ownership that is not and ought not to be realized in a seisin. [p. 181] We may call him owner or say that the thing belongs to him, but our old-fashioned law treats him very much as if he had no 'real' right and no more than the benefit of a contract. Hence the dependent tenure of a chattel is impossible. This, if we approach the distinction from the side of jurisprudence, rather

the possession of it. Naturally, however, we hear much less of the livery of goods than of the livery of land. When land is delivered it is highly expedient that there should be some ceremonies performed which will take root in the memory of the witnesses. In the case of chattels formal acts would be useless, since there is no probability that the fact of transfer will be called in question at a distant day. Besides, in this case the court has not to struggle against the tendency to substitute a sham for the reality, a 'symbolical investiture' for a real change of possession; there is not much danger that the giver of chattels will endeavour both to give and to keep. At a later time our common law allowed that the ownership of a chattel could be transferred by the execution, or rather the delivery, of a sealed writing; but as this appears to have been a novelty in the fifteenth century¹, we can hardly suppose that it was already known in the thirteenth. Nor is it clear that even at the later time a gift by deed was thought to confer more than an irrevocable right to possess the goods. We doubt whether, according to medieval law, one could ever be full owner of goods, unless as executor, without having acquired actual possession. We do not doubt that the modern refinements of 'constructive delivery' were unthought of, at all events in the thirteenth century. Of sales we shall speak in the next chapter.

In dealing with chattels we have wandered far from the beaten track of traditional exposition. Had we followed it we should have begun by explaining that chattels are not 'real property,' not 'hereditaments,' not 'tenements.' But none of the distinctions to which these terms point seem to go to the root of the matter. If by a denial of the 'realty' of movable goods we merely mean (as is generally meant) that their owner, when he sues for them, can be compelled to take their value instead of them, this seems a somewhat superficial phenomenon, and it is not very ancient. So long as the old procedure for the recovery of stolen goods was in use, so long even as the appellor could obtain his writ of restitution, there was an action, and at one time a highly important action, which would give the owner his goods. Also, as modern experience shows, a very true and intense ownership of goods can be pretty well protected by

Land and
chattels.

¹ Y. B. 7 Ed. IV. f. 20, pl. 21.

An elementary question.

We must not be wise above what is written or more precise than the lawyers of the age. Here is an elementary question that was debated in the year 1292:—I bail a charter for safe custody to a married woman; her husband dies; can I bring an action of detinue against her, it being clear law that a married woman can not bind herself by contract? This is the way in which that question is discussed:—

Huntingdon. Sir, our plaint is of a tortious detinue of a charter which this lady is now detaining from us. We crave judgment that she ought to answer for her tort.

Lowther. The cause of your action is the bailment; and at that time she could not bind herself. We crave judgment if she must now answer for a thing about which she could not bind herself.

Spigurnel. If you had bailed to the lady thirty marks for safe custody while she was coverte for return to you when you should demand them, would she be now bound to answer? I trow not. And so in this case.

Howard. The cases are not similar; for in a writ of debt you shall say *debet*, while here you shall say *iniuste detinet*. And again, in this case an action arises from a tortious detainer and not from the bailment. We crave judgment.

Lowther. We repeat what we have said¹.

Any one who attempts to carry into the reign of Edward I. [p. 179] a neat theory about the ownership and possession of movables must be prepared to read elementary lectures on 'general jurisprudence' to the acutest lawyers of that age.

Conveyance of movables.

There are other questions about movables that we should like to ask; but we shall hardly answer them out of the materials that are at hand. We think it fairly certain that the ownership of a chattel could not be transferred from one person to another, either by way of gift, or by way of sale, without a *traditio rei*, also that the only known gage of movables was what we should call a pawn or pledge, which has its inception in a transfer of possession. In Bracton's eyes the necessity for a livery of seisin is no peculiarity of the land law². In order to transfer the ownership of any corporeal thing we must transfer

¹ Y. B. 20-1 Edw. I. p. 191. The question what was the nature of the action of detinue remained open till our own time. See *Bryant v. Herbert*, 3 C. P. D. 389.

² Bracton, f. 38 b; f. 41: 'idem est de mercibus in orreis.

speaking of money being 'deposited,' we almost always mean that money is 'lent,' and when we speak of money being 'lent,' we almost always mean that the ownership of the coins has passed from the lender to the borrower; we think of *mutuum* not of *commodatum*. But more than this can be said. True 'bailments' of coins do sometimes occur; coins may be deposited in the hands of one who is bound not to spend them but to keep them safely and restore them; they may even be 'commodated,' that is, lent for use and return, as if one lends a sovereign in order that the borrower may perform some conjuring trick with it and give it back again. In these cases our modern criminal law marks the fact that the ownership in the coins has not been transferred to the bailee, for it will punish the bailee as a thief if he appropriates them¹. But then, this is the result, sometimes of a modern statute², sometimes of the modern conception of delivery for a strictly limited purpose not being a bailment at all; and if we carry back our thoughts to a time when the bailee will not be committing theft or any other crime in [p. 178] appropriating the bailed chattel, then we shall see that a bailment of coins can hardly be distinguished for any practical purpose from what we ordinarily call a loan (*mutui datio*) of money. In the one case the ownership in the coins has been, in the other it has not been, transferred; but how can law mark this difference? The bailee does all that can be required of him if he tenders equivalent coins, and those who, dealing with him in good faith, receive from him the bailed coins, will become owners of them. Some rare case will be required to show that the bailee is not the owner of them. And now if we repeat that the difference seen by modern law between coins and oxen is not aboriginal, we come almost of necessity to the result that there was a time when the lender of an ox or other thing might be called and thought of as its owner and yet have no action to recover it or its value, except one which could be made to look very like an action for a debt created by contract.

¹ Pollock and Wright, Possession, 161-3.

² Stat. 20-1 Vic. c. 54, sec. 4; 24-5 Vic. c. 96, sec. 3. The doctrine that a bailee might be guilty of theft if he 'determined the bailment' before he misappropriated the goods, has not been traced back beyond the celebrated carrier's case in 1474 (Y. B. 13 Ed. IV. f. 9, Pasch. p. 5), where it seems to have been forced upon the judges by the chancellor for the satisfaction of foreign merchants.

pursuit and punishment of thieves and the restoration of chattels to those from whom they have been stolen were the main objects which the law had set itself to attain. Meanwhile 'bailments,' as we call them, of goods were becoming common. As against the thief and those who receive the goods from the thief, it was the bailee who required legal weapons. They were given him, and, when he has assumed them, he looks, at least to our eyes, very like an owner. But men do not think of him as the owner; they do not think of his bailor as one who has a mere contractual right. At all events so long as the goods are in the possession of the bailee, they are the goods of the bailor. If the men of the thirteenth century, or of yet earlier times, had been asked why the bailor had no action against the third hand, they would not have said, 'Because he has only a contract to rely upon and a contract binds but those who make it'; they would, we believe, have said, 'We and our fathers have got on well enough without such an action.' Their thoughts are not our thoughts; we can not at will displace from our minds the dilemma '*in rem* or *in personam*' which seems to have been put there by natural law. We can not rethink the process which lies hidden away in the history of those two words *owe* and *own*. What is owing to me, do I not own it, and is it not my own? Nevertheless what has already been said about the 'pecuniary' character of chattels may give us some help in [p.177] our effort to represent the past.

Pecuniary
character
of chattels.

We have seen that when a man claims a chattel our law will make no strenuous effort to give him the very thing that he asks for. If he gets the value of the thing, he must be satisfied, and the thing itself may be left to the wrong-doer. Absurd as this rule might seem to us now-a-days, it served Englishmen well enough until the middle of the nineteenth century; it showed itself to be compatible with peace and order and an abundant commerce¹. In older times it was a natural rule because of the pecuniary character of chattels. If one man has deposited a sovereign with another, or has lent that other a sovereign, the law will hardly be at pains to compel the restitution of that particular coin; an equivalent coin will do just as well. Our language shows that this is so. When we

¹ See above, p. 154. Though the Court of Chancery was prepared to compel the delivery of chattels of exceptional value, applications for this equitable remedy were not very common.

the time is apt to speak of the bailee as having but a *custodia* (Fr. *garde*) of the goods and to avoid such terms as *possessio* and *seisina*, though the bailee has remedies against all who disturb him. The thought has even crossed men's minds that a bailee can commit theft. Glanvill explains that this is impossible since the bailee comes to the thing by delivery¹; but he would not have been at pains to tell us that a man can not steal what he both possesses and owns. The author of the Mirror recounts among the exploits of King Alfred that 'he hanged Bulmer because he adjudged Gerent to death, by colour of larceny of a thing which he had received by title of bailment².' This romancer's stories of King Alfred have for the more part some point in the doings of the court of Edward I., and it is not inconceivable that some of its justices had shown an inclination to anticipate the legislators of the nineteenth century by [p.176] punishing fraudulent bailees as thieves. But to us the convincing argument is that, if once the bailee had been conceived as owner, and the bailor's action as purely contractual, the bailor could never have become the owner by insensible degrees and without definite legislation. We know, however, that this happened; before the end of the middle ages the bailor is the owner, has 'the general property' in the thing, and no statute has given him this. Lastly, we must add that, as will appear in the next chapter, to make the bailor's right a mere right *ex contractu* is to throw upon the nascent law of contract a weight that it will not bear. The writ of detinue is closely connected with the writ of debt; but then the writ of debt is closely connected with the writ of right, the most proprietary and most 'real' of all actions.

The explanation we believe to be that the evolution of legal remedies has in this instance lagged behind the evolution of morality. The law of property in land may be younger than the law of property in chattels, but has long ago outstripped its feebler rival. There may have been a time when such idea of ownership as was then entertained was adequately expressed in a mere protection against theft. From century to century the

illius appellantis propria vel alterius, dum tamen de custodia sua.' So Glanvill, x. 13: 'Ex causa quoque commodati solet res aliqua quandoque deberi, ut si rem meam tibi gratis commodem ad usum inde percipiendum in servitio tuo; expleto quidem servitio, *rem meam mihi teneris reddere.*'

¹ Glanvill, x. 13.

² Mirror (Seld. Soc.), p. 169.

hand. In other words, *A* bails a chattel to *M*, and *M* wrongfully gives or sells or bails it to *X*, or *X* wrongfully takes it from *M*:—in none of these cases has *A* an action against *X*; his only action is against *M*. In times much later than those with which we are dealing, lawyers will have begun to say that these phrases about trover and bailment, though one of them must be used, are not ‘traversable’: that the defendant must not catch hold of them and say, ‘You did not lose, I did not find,’ or, ‘You did not bail to me,’ but must deny that wrongful detention which has become the gist of the action. It was not always so; it was not so in the thirteenth century¹. Early in the fifteenth a man bailed chattels for safe custody to a woman; she took a husband and died; her husband would not restore the goods; the bailor went to the chancery saying that he had no remedy at the common law². Apparently in this instance, as in some other instances, the common law held to its old rule until an interference of the chancellor’s equity was imminent.

Has the
bailor
property?

How shall we explain this? Shall we say that the man who [p.175] bails his chattel to another parts with the ownership of it, that in exchange for ownership he takes a promise, and that the refusal to call his action an action *in rem* is fully justified, for he has no right *in rem* but only a right *in personam*? There is much to attract us in this answer. It has the plausible merit of being definite; it deals with modes of thought to which we are accustomed. What is more to the purpose, it seems to explain the close relation—in form it is almost identity—between detinue and debt. But unfortunately it is much too definite. Were it true, then the bailee ought consistently to be thought of and spoken of as the owner of the thing. But this is not the case. For example, Bracton in the very sentence in which he concedes to the bailee the appeal of larceny, denies that he is the owner of the things that have been bailed to him. Such things are in his keeping, but they are the things of another³. Indeed the current language of

¹ Already in 1292 we see a slight tendency to regard the detainer rather than the bailment as the gist of the action. Y. B. 20-1 Edw. I. p. 192: it is not enough to say, ‘You did not bail to me’: one must add, ‘and I do not detain from you.’ But there are much later cases which show that it is impossible, or at least extremely hard, for the bailor to fashion any count that will avail him against the third hand: Y. B. 16 Edw. II. f. 490; Ames, Harv. L. R., iii. 33.

² Select Cases in Chancery (Seld. Soc.) p. 113.

³ Bracton, f. 151: ‘et non refert utrum res quae ita subtracta fuerit, extiterit

and propound his claim thus:—I, such an one, demand that such an one do restore to me such a thing of such a price:—or—I complain that such an one detains from me, or has robbed me of, such a thing of such a price:—otherwise, no price being named, the vindication of a movable thing will fail¹.

For a moment we may think that Bracton has gone astray among the technical terms of a foreign system. We may argue against him that the ‘vindication’ of a chattel, if it really be a vindication, if it be an assertion of ownership, is not the less an action *in rem* because the court will not go all lengths to restore that chattel to its owner, but will do its best to give him what is of equal value. But there is a second phenomenon to be [p. 174] considered. Bracton says nothing about it, though possibly it was in his mind when he wrote this passage. No one, so far as we know, says anything about it for a long time to come, and yet in our eyes it will be strange. It is this:—despite the generality of the writ, the bailor of a chattel can never bring this action against any one save his bailee or those who represent his bailee by testate or intestate succession. In later days there are but two modes of ‘counting’ in *detinue*². The plaintiff must say either, ‘I lost the goods and you found them,’ or, ‘I bailed the chattel to you.’³ The first of these counts (*detinue sur trover*) was called a ‘new found holiday’ in the fifteenth century⁴. We have, however, some reason for believing that it had been occasionally used in earlier times⁵. In the present context it is of no great interest to us, for if the owner has accidentally lost his chattel, that chattel has gone from him against his will, and we are here dealing with cases in which the owner has given up possession to another. In such cases there is clearly no place—if words mean anything—for *detinue sur trover*, for there has been no loss and finding. We must see what can be done with *detinue sur bailment*; and we come to the result that this action will not lie against the third

No real
action for
movables.

¹ Bracton, f. 102 b; Bracton and Azo, p. 172.

² We may here neglect the action by the widow or child for a ‘reasonable part’ of a dead man’s goods.

³ A variation on the latter count will be required in an action against the bailee’s executor or administrator.

⁴ Y. B. 33 Hen. VI. f. 26–7 (Trin. pl. 12); Holmes, Common Law, p. 169.

⁵ Y. B. 21–2 Edw. I. 466; 2 Edw. III. f. 2 (Hil. pl. 5); Ames, Harv. L. R. iii. 33. In yet earlier times the finder who did not take the witness of his neighbours to the finding would have stood in danger of an *actio furti*.

Roughly this distinction may seem to us to correspond with that between contractual and proprietary claims; the action of debt may look like the outcome of contract, while the action of detinue is a vindication based upon proprietary right. The correspondence, however, is but rough. A nascent perception of 'obligation' seems to be involved in the rules that prevail as to the use of the word *debet*, but this is struggling with a cruder idea which would be satisfied with a distinction between current coins on the one hand and all other movable things upon the other. It is with detinue, not with debt, that we are here concerned; but it was very needful that the close connexion between these two actions should not escape us.

Scope of
detinue.

Now at first sight the writ of detinue seems open to every one who for any cause whatever can claim from another the possession of a chattel:—*X*, the defendant, is to give up a thing which he wrongfully detains (*iniuste detinet*) from *A*, the plaintiff, or to explain why he has not done so. But so soon as [p. 173] we begin to examine the scope and effect of the action, two remarkable phenomena meet our eye. In the first place, if *X* chooses to be obstinate, he can not be compelled to deliver the chattel—let us say the ox—to *A*. In his count *A* will be bound to put some value upon the ox:—*X*, he will say, is detaining from me an ox worth five shillings. If he makes good his claim, the judgment will be that he recover his ox or its value assessed by a jury, and if *X* chooses to pay the money rather than deliver up the ox, he will by so doing satisfy the judgment. If he is still obstinate, then the sheriff will be bidden to sell enough of his chattels to make the sum awarded by the jurors and will hand it over to the plaintiff. In a memorable passage Bracton has spoken of this matter: memorable for to it we may trace all our talk about 'real and personal property.' 'It would seem at first sight,' he says, 'that the action in which a movable is demanded should be as well *in rem* as *in personam* since a specific thing is demanded and the possessor is bound to restore that thing; but in truth it is merely *in personam*, for he from whom the thing is demanded is not absolutely bound to restore it, but is bound alternatively to restore it or its price; and this, whether the thing be forthcoming or no. And therefore, if a man vindicates his movable chattel as having been carried off for any cause, or as having been lent (*commodatam*), he must in his action define its price,

ample reasons for believing that the taker could be successfully attacked by the bailee and by him only¹.

But at first sight there seems to be one action open to the bailor, the action of detinue. This action slowly branches off from the action of debt. The writ of debt as given by Glanvill is closely similar to that form of the writ of right for land which is known as a *Praecipe in capite*. The sheriff is to bid the defendant render to the plaintiff so many marks or shillings, 'which, so the plaintiff says, the defendant owes him, and whereof he unjustly deforces him'; and if the defendant will not do this, then he is to give his reason in the king's court. The writ is couched in terms which would not be inappropriate [p. 172] were the plaintiff seeking the restoration of certain specific coins, of which he was the owner, but which were in the defendant's keeping. Very shortly after Glanvill's day this form gave way to another somewhat better fitted to express the relation between a debtor and a creditor:—the word 'deforces' was dropped; the debtor is to render to the creditor so many pounds or shillings 'which he owes and unjustly detains².' This was the formula of 'debt in the *debet et detinet*,' a formula to be used when the original creditor sued the original debtor. If, however, there had been a death on the one side or on the other, then the word *debet* was not in place; the representative of the creditor could only charge the debtor with 'unjustly detaining' money, and only with an unjust detention could the representative of the debtor be charged. In such cases there is an action of debt 'merely in the *detinet*³.' At the same time the claim for a particular chattel is being distinguished from the claim for a certain quantity of money, or of corn or the like. If a man claims a particular object, he ought not to use the word *debet*; he should merely say *iniuste detinet*.

¹ A century later, in 1374, Y. B. 48 Edw. III. f. 20 (Mich. pl. 8), it is allowed that either the bailor or the bailee can sue in trespass. See Holmes, Common Law, p. 171. But this applies only to a bailment at will. If the bailment was for a fixed term, the bailor could not bring trespass.

² A few cases of debt are to be found in the Plea Rolls of Richard I.; Rot. Cur. Reg. (Palgrave), i. 39, 380; ii. 9, 106; and of John; Select Civil Pleas (Baildon), pl. 38, 83, 102, 146, 173, 174. They become commoner in the Note Book, yet commoner on the latest rolls of Henry III. The writ appears in the earliest Registers; see Harv. L. R. iii. 112, 114, 172, 215. We shall speak of it again in the next chapter.

³ Reg. Brev. Orig. 139 b.

and was liable because he had the action¹. But, when once a limit is set to his liability, then men will begin to regard his right of action as the outcome of his liability, and if in any case he is not liable, then they will have to reconsider the position of the bailor and perhaps will allow him to sue the wrongful taker. In Bracton's text and in the case-law of Bracton's day we may see this tendency at work, a tendency to require of the bailee who brings an appeal of larceny or an action of trespass something more than mere possession, some interest in the thing, some responsibility for its safety. But as yet it has not gone very far².

The bailor
and the
third hand.

That the bailor has no action against any person other than [p.171] his bailee, no action against one who takes the thing from his bailee, no action against one to whom the bailee has sold or bailed the thing—this is a proposition that we nowhere find stated in all its breadth. No English judge or text-writer hands down to us any such maxim as *Mobilia non habent sequelam*. Nevertheless, we can hardly doubt that this is the starting-point of our common law. We come to this result if one by one we test the several actions which the bailor might attempt to use. These are but three³: (1) the appeal of larceny, (2) the action of trespass, and (3) the action of detinue. The first two would be out of the question unless there had been an unlawful taking, and in that case, as already said, there seem to be

¹ Mr Justice Holmes, *Common Law*, p. 167, maintains the priority of the rule that gives the action to the bailee. But we may at all events believe that at an early date the refusal to the bailor of an action against the taker was justified by the argument that he must look to his bailee. It seems to be this argument that is embodied in the German proverb *Hand muss Hand wahren*. See Heusler, *Gewere*, p. 495.

² Bracton, f. 103 b, 146, more than once seems to require that the appellor shall complain of a theft of his own goods or of goods for which he has made himself responsible, for which *intravit in solutionem erga dominum suum*. This phrase is actually used by appellors in 1203, *Select Pleas of the Crown*, pl. 88, 126. It is to be remembered that at this time the limit between the servant's *custody* and the bailee's *possession* is not well marked; both are often called *custodia*. The law has to be on its guard to prevent masters from setting their servants to bring appeals which they dare not bring themselves. A servant is not to bring an appeal for the theft of his master's goods unless he has in some definite way become answerable for their safe keeping. But it is also to be remembered that Bracton is thinking of Inst. 4. 2. 2, where it is required of the plaintiff in an action *bonorum raptorum* that he shall have some interest in the thing, 'ut intersit eius non rapi.' See Bracton and Azo, p. 183.

³ At present the action of replevin needs no mention, for its scope is very limited. See Ames, *Harv. L. R.* iii. 31.

England¹. In 1200 a plaintiff asserts that two charters were delivered to the defendant for custody; the defendant pleads that they were robbed from him when his house was burnt and that he is appealing the robbers; the plaintiff craves judgment on this admission by the defendant that the charters were lost out of his custody; the defendant makes default and judgment is given against him². Glanvill holds that the commodatary is absolutely bound to restore the thing or its value³. Bracton, however, with the Institutes before him, seems inclined to mitigate the old rule. Apparently he would hold the depositary liable only in the case of *dolus*; the *conductor* can escape if he has shown a due diligence, and so can the pledgee, and it seems that even the commodatary may escape, though we can not be very certain as to the limits of the liability that Bracton would [p.170] cast upon him⁴. There is much in later history to make us believe that Bracton's attempt to state this part of our law in romanesque terms was premature⁵; but none the less it is plain that already in his day English lawyers were becoming familiar with the notion that bailees need not be absolutely responsible for the return of the chattels bailed to them, and that some bailees should perhaps be absolved if they have attained a certain standard of diligence⁶. Now this notion may easily begin to react upon the rule which equips every bailee with the action against the wrongful taker and denies that action to the bailor. Perhaps we come nearest to historical truth if we say that between the two old rules there was no logical priority. The bailee had the action because he was liable

¹ Holmes, *Common Law*, p. 175. To the contrary, Beale, *Harv. L. R.* xi. 158.

² *Select Civil Pleas* (Selden Society), pl. 8.

³ Glanvill, x. 13.

⁴ Bracton, f. 62 b, 99; *Fleta*, p. 120-1; Güterbock, *Bracton and his Relation to Roman Law* (tr. Coxe), pp. 141, 175; Scrutton, *Law Quarterly Review*, i. 136. We have examined many mss of Bracton's work for the purpose of discovering the true reading of the well-known passage on f. 99; but, so far as we can see, the vulgate text is right in representing him as applying to a case of *commodatum* the words which the Institutes apply to a case of *mutuum*. See Bracton and Azo, p. 146.

⁵ Holmes, *Common Law*, p. 176.

⁶ In 1299 the Prior of Brinkburn brings *detinue* for charters bailed to the defendant for safe custody. The defendant alleges that the charters had been seized by robbers along with his own goods, and that they cut off the seals; he tenders the charters which have now no seals. The Prior confesses the truth of the defence and the action is dismissed. See the record in *Brinkburn Cartulary*, p. 105.

lawyers found no great need of words which would distinguish between the various forms of bailment, the pledge, the deposit for safe custody, the delivery to a carrier or to an artizan who is to do work upon the thing, the gratuitous loan for use and return, the letting for hire. All these transactions are regarded as having much in common; one term will stand for them all¹. And all these transactions were known in the thirteenth century: for example, the deposit for safe custody [p. 169] of those valuable chattels, the title-deeds of land was not uncommon.

The bailee has the action against the wrong-doer.

Now if goods were unlawfully taken from the possession of the bailee, it was he that had the action against the wrong-doer; it was for him to bring the appeal of larceny or the action of trespass². And, having thus given the action to the bailee, we must in all probability deny it to the bailor. As already said, in the days when the *actio furti* still preserved many of its ancient characteristics, when it began with hue and cry and hot pursuit, it was natural that the bailee, rather than the bailor, should sue the wrongful possessor. But already in the thirteenth century a force was at work which tended to disturb this arrangement.

Liability of bailees.

The nature of this force we shall understand if we turn to the question that arises between the bailor and the bailee when the goods have been taken from the bailee by a third person. We are likely to find the rule that the bailee has the action against the stranger in close connexion with a rule that makes the bailee absolutely responsible to the bailor for the safe return of the goods:—if they are taken from him, he, however careful he may have been, must pay their value to the bailor. We have good reason to believe that this rule had been law in

¹ Even the *mutuum* is not kept apart from the *commodatum*, though Bracton, f. 99, knows the difference. Very often the lender is said *commodare* or *accommodare pecuniam*, which the borrower is said *mutuare*; see e.g. Note Book, pl. 568, 830. To this day we Englishmen are without words which neatly mark the distinction. We *lend* books and half-crowns to *borrowers*; we hope to see the same books again, but not the same half-crowns; still in either case there is a *loan*. Gibbon, *Decline and Fall*, c. 44: 'The Latin language very happily expresses the fundamental difference between the *commodatum* and the *mutuum*, which our poverty is reduced to confound under the vague and common appellation of a loan.'

² Bracton, f. 151: 'et non refert utrum res quae ita subtracta fuerit, extiterit illius appellantis propria vel alterius, dum tamen de custodia sua.'

say) 'we will that every one shall have recourse to judgment rather than to force¹.' Our common law, which in later days has allowed a wide sphere to recapture²—a sphere the width of which would astonish foreign lawyers—seems to have started in the twelfth and thirteenth centuries with a stringent prohibition of informal self-help, and a rigorous exclusion of proprietary pleas from the possessory action of trespass. Thus far it applied a common rule to land and to chattels; but while in the [p. 168] one case the disseisor, after being ousted from the land, might fall back upon those legal methods that he had despised, in the other case no place of penitence was allowed him; he lost for good and all the thing that was his, because he had taken it to himself.

Thus far we have been dealing with what in our eyes is an unlucky chapter of mishaps, which in the fourteenth century has deprived the owner of a remedy which he would have had in the twelfth century, namely, of an action against the third hand for the recovery of goods that had been wrongfully taken. We have now to speak of a more vital rule and one that appears in many lands besides our own.

II. Hitherto we have supposed that the thing in question was taken from the owner's possession. We have next to suppose that the owner has bailed the thing to another. And here we may remark that our medieval law has but a meagre stock of words that can be used to describe dealings with movable goods. The owner, whenever and for whatever purpose he delivers possession of his chattel to another, is said to bail it to that other (Fr. *bailler*, Lat. *tradere, liberare*). This word is used even when he is indubitably parting with ownership, when he delivers a sold thing to the buyer, or when he makes a 'loan for consumption' (*mutui datio*)³. In more modern times we have restricted the term *bailment* to cases in which there is no transfer of ownership, to cases in which the goods, after the lapse of a certain time or upon the happening of a certain event, are to be delivered by the bailee to the bailor or his nominee. Even these cases are miscellaneous; but our

¹ Britton, i. 115-6.

² *Blades v. Higgs*, 10 C. B. n. s. 713; Pollock, *Law of Torts* (5th ed.), p. 362. It is far from clear that the decision would now be approved by a higher Court.

³ A plaintiff who sues for a money debt usually counts that he 'bailed' a certain sum to the defendant; e.g. *Y. B. 21-2 Edw. I.* p. 255.

in detail the texts of the later middle ages. Still something about it must be said¹.

I. Leaving out of sight for a while the cases in which there has been a bailment, we may consider the position of the owner whose goods have been taken from him, in order that we may if possible come to some understanding of that puzzling phenomenon, the ascription of property to the trespasser and even to the thief, which we find in the later Year Books.

Cattle lifting is our starting point. It is a theme to which the Anglo-Saxon dooms and the parallel 'folk laws' of the continental nations are ever recurring. If only cattle lifting [p. 156] could be suppressed, the legislators will have done all or almost all that they can hope to do for the protection of the owner of movables. The typical action for the recovery of a movable is highly penal. It is an action against a thief, or at any rate it is an action which aims at the discovery and punishment of a thief as well as at the restitution of stolen goods. An action we call it, but it is a prosecution, a prosecution in the primary sense of that word, a pursuit, a chase; a great part of the legal procedure takes place before any one has made his way to a court of law. My cattle have been driven off; I must follow the trail; it is the duty of my neighbours to assist me, to ride with me. If we catch the marauder still driving the beasts before him, we take him as a 'hand-having' thief and he is dealt with in a summary fashion; 'he can not deny' the theft. The practice of ear-marking or branding cattle, and the legal duty that I am under of publicly exposing to the view of my neighbours whatever cattle I have, make it a matter of notoriety that these beasts, which this man is driving before him, have been taken from me. Even if we can not catch a thief in the act, the trail is treated as of great importance. If it leads into a man's land, he must show that it leads out again; otherwise it will 'stand instead of a foreoath'; it is an accusing fact². If the possessor has no unbroken trail in his favour, then, when he discovers the thing, he lays his hand upon it and claims it. He declares the ox to be his and

¹ Had Bracton finished his work with chapters on the personal actions, our position would have been very different. As it is, he has given us a valuable account of the *actio furti*, but as regards the bailments we have only some romanesque generalia in which we dare not place a perfect trust.

² Æthelst. v. 2.

mere right *in personam*, a mere contractual right, a promise that in certain events, or after the lapse of a certain time, the chattel shall be returned to him. On the other hand, it has been argued that we have before us not imperfect ownership but defective remedies. The bailor is still owner of the thing that he has bailed; but the law has hitherto been so much occupied with the difficult task of suppressing theft, that it has omitted to supply him with a 'real' action, a vindication: many plausible reasons may be suggested for this neglect. To an Englishman bred up to believe that 'there is no right without a remedy,' some of the controversies that have raged over this matter may seem idle. There may come a time when [p. 155] those legal rules of which we have been speaking no longer express men's natural thoughts about right and wrong. In such a time it may be allowable to say that the defect is in the remedy rather than in the right, more especially if the law courts are beginning to treat the old rules as antiquated and to circumvent them whenever this can be done. But by this means we only throw back the question into a remoter age. If there was any age in which these rules seemed an adequate protection for ownership, then we are bound to say that the ownership known to that age was in one most important particular different from the ownership that is known to us.

English
law.

Of late years learned writers have asserted that the negative or restrictive half of this scheme was at one time a part of English law. There is much, it is said, in the Year Books, something even in our modern law, which can not be explained unless we suppose that the rule *Mobilia non habent sequelam* held good in this country, and that the man who had bailed his goods had no action against any save his bailee¹. But more than this has been said. It has been pointed out that in the Year Books 'possession has largely usurped not only the substance but the name of property²,' and that the justices have a perplexing habit of ascribing the *propretie* to the trespasser and even to the thief³. A thorough treatment of this difficult topic is impossible to those who are debarred from discussing

¹ Holmes, Common Law, Lect. v.; Laughlin in the Essays in A.-S. Law, 197 f.

² Pollock and Wright, Possession, p. 5.

³ Ames, Disseisin of Chattels, Harv. L. R., vol. iii.

If, however, we may draw inferences from foreign systems, we may say with some certainty that the favour thus shown to ownership can not be very ancient. When French and German law take shape in the thirteenth century, they contain a rule which is sometimes stated by the words *Mobilia non habent sequelam* (*Les meubles n'ont pas de suite*), or, to use a somewhat enigmatical phrase that became current in Germany, *Hand muss Hand wahren*. Their scheme seems to be this:—If my goods go out of my possession without or against my will—if they are unlawfully taken from me, or if I lose them,—I may recover them from any one into whose possession they have come; but if, on the other hand, I have of my own free will parted with the possession of them—if I have deposited them, or let or lent or pledged, or 'bailed' them in any manner—then I can have no action for their recovery from a third possessor. I have bailed my horse to *A*; if *A* sells or pledges it to *X*, or if *X* unlawfully takes it from *A*, or if *A* loses and *X* finds it—in none of these cases have I an action against *X*; my only action is an action against my bailee, against *A* or the heirs of *A*¹. 'Where I have put my trust, there must I seek it.' We have not here to deal with rules which in the interest of free trade protect that favourite of modern law, the *bona fide* purchaser. Neither the positive nor the negative rule pays any heed to good or bad faith. If my goods go from me without my will, I can recover them from the hundredth hand, however clean it may be; if they go from me with my will, I have no action against any one except my bailee².

To account for this state of things many ingenious theories have been devised. It has been contended that we have to deal with an imperfect conception of ownership. The owner who of his own free will parts with the possession of his chattel, parts also with the ownership of it. In exchange he takes a

¹ Any one who by testamentary or intestate succession represents the bailee, is not a 'third possessor' for the purposes of this rule.

² Heusler, *Gewere*, 487; Heusler, *Institutionen*, ii. 209; Laband, *Die Vermögensrechtlichen Klagen*; Sohm, *Process der Lex Salica*, p. 55; Hermann, *Die Grundelemente der Altgermanischen Mobiliarvindication*; Schröder, *D. R. G.*, 266, 682; Brunner, *D. R. G.* ii. 495; Jobbé-Duval, *Revendication des meubles*. The meaning of *Hand muss Hand wahren* seems to be that the bailee's hand wards the bailor's hand; it is only from the bailee's hand that the bailor can demand restitution. The same doctrine, to all appearance, may be found in the *Ancient Laws of Wales*, i. 249.

Foreign
law:
*Mobilia
non habent
sequelam.*

Explana-
tion of
the rule.

substantive right. Our common law in modern times has refused, except in rare cases, to compel the restitution of a chattel¹. Having decided that the chattel belongs to the plaintiff and that the defendant's possession is wrongful, it nevertheless stopped short of taking the thing by force from the defendant and handing it over to the plaintiff. Its judgment was that the plaintiff should recover from the defendant [p. 153] the chattel or a sum of money that a jury had assessed as its value. This left to the defendant the choice between delivering up the thing and paying a sum of money, and if he would do neither the one nor the other, then goods of his were seized and sold, and the plaintiff in the end had to take money instead of the very thing that he demanded. This odd imperfection in the remedy may suggest to us that there are some historical problems to be solved, still it affected not the plaintiff's right but only his remedy:—he obtained the value of the thing because he had shown that the thing belonged to him. On the other hand, for some time past the ownership of chattels that our common law has sanctioned has reached a high grade in the scale of intensity. That law has been very favourable to the owner, unduly favourable, so our legislators have thought². It has maintained that, except in the case of a sale in market overt—an exception which was more important in the later middle ages than it is in the present century—the owner can not be deprived of his ownership by any transaction between other persons, even though he has parted with possession, and for a time with the right to possess. The owner, *A*, lends, lets, deposits, pledges, his chattel,—in short he 'bails' it—to *B*; if *B*, in breach of the contract between him and *A*, sells this chattel to *C*, the sale, unless it took place in market overt, will not deprive *A* of his ownership, even though *C* has acted with the utmost good faith, paid a full price and made every inquiry that he could be expected to make.

¹ The first statutory inroad on this rule was made in 1854 by Stat. 17-8 Vic. c. 125, sec. 78. In stating the rule quite accurately it would be necessary to take notice of the writ for the restitution of stolen goods; but this writ was given by common law only where there was an appeal of larceny; it was given in the case of an indictment by Stat. 21 Hen. VIII. c. 11. Also the Court of Chancery in exercise of its equitable jurisdiction would sometimes compel restitution of a chattel of exceptional value.

² Legislation adverse to owners and favourable to those who in good faith deal with possessors, begins with the Factors' Act of 1823, Stat. 4 Geo. IV. c. 83. Even at the present day (52-3 Vic. c. 45) such legislation has not gone very far.

law knew, and even that our modern law knows, no absolute ownership of land. To many of them the statement that our medieval law knew no absolute ownership of chattels may be new, and yet we shall see that the ownership of land was a much more intense and completely protected right than was the ownership of a chattel. Indeed we may be left doubting whether there was any right in movable goods that deserved the name of ownership¹.

Is there any ownership of movables?

[p. 152] In the course of our investigation, we must distinguish two questions, the one about a remedy, the other about a

English law and recovery of goods.

¹ As to the words *owner* and *ownership*:—Dr Murray has kindly informed us that the earliest known example of the former occurs in 1340: Ayenbite of Inwyt, p. 27. The verb to own, *áznian*, *áhnian*, can be traced much further back and, says Dr Murray, 'there is no etymological reason why *áznere*, owner, should not have been formed from it and used in Old English, but no examples appear to be known.' After 1340 it is increasingly common. 'Of *ownership*, which might, etymologically, have been formed so soon as *owner* existed, had there been a want felt for it (since *-ship* has been a living movable suffix for a thousand years or more), we have no instance before 1583.' Coke therefore is making an early use of it when he says (Co. Lit. 17 b), 'Of an advowson wherein a man hath an absolute ownership and propertie as he hath in lands or rents.' So far as we are aware, the term *absolute ownership* was very new when Coke thus applied it to the tenant in fee of English land. In the past the place of *owner* and *ownership* seems to have been filled in common discourse by such terms and phrases as 'possessor,' 'possessioner,' 'he to whom the thing belongs or pertains,' 'he who has the thing.' In the translation of Isaiah i. 3, where the A. V. gives 'The ox knoweth his *owner*' one of the Wiclifite versions gave *welder* [wielder, governor, from A.-S. *gewealdan*] and the other gave *lord*. So these versions speak of the lord of the ox (Exod. xxi. 28), the lordis of the colt (Luke xix. 33), the lord of the ship (Acts xxvii. 11). In the A. V. neither *ownership* nor *property* appears (teste Cruden); on the other hand *possess* and its derivatives are exceedingly common. The things that a man owned were often described as his *possessions*. This usage of *possessions* is very ancient; witness Paulus, Dig. 50, 16, 78; it runs through the middle ages. The Bankruptcy Act of 1623 (21 Jac. I. c. 19) did much towards giving legal currency to the term *owner* by its famous 'order and disposition clause'; but it occurs in an English statute as early as 1487 (4 Hen. VII. c. 10, sec. 3); in 1494 a statute speaks of the owner of land (11 Hen. VII. c. 17); in 1530 we find owners and occupiers of ground (21 Hen. VIII. c. 11). As to *property*, though throughout the middle ages the French and Latin forms of this word occasionally occur, and the use of it is insured by the writ *de proprietate probanda*, we believe that until the last century it was far less frequent than would be supposed by those who have not looked for it in the statute book. Instead of *property* in the vaguer of the two senses which it now bears, men used *possessions* and *estate*. In a narrower sense *property* was used as an equivalent for best right (e.g. Co. Lit. 145 b: 'But there be two kinde of properties; a generall propertie, which every absolute owner hath; and a speciall propertie'), but in the Year Books it is by no means common. We find *owner* or *proprietary* in 1509 (1 Hen. VIII. c. 5, sec. 4).

played a large part in ancient law. Cattle were ear-marked or branded, and this enabled their owner to swear that they were his in whosoever hands he might find them¹. The legal supposition is, not that one ox is indistinguishable from another ox, but that all oxen, or all oxen of a certain large class, are equivalent. The possibility of using them as money has rested on this supposition.

Possession
of chattels.

In one other particular a chattel differs from a piece of land. As we have seen, when several different persons, lords and tenants of divers orders, have rights in a piece of land, medieval [p. 151] law can attribute to each of them a certain possession or seisin. One is seised 'in service,' the other 'in demesne'; one is seised of the land, the other of a seignory over the land; one is seised while the other possesses—and so forth. The consequence is that in the case of land a great legal problem can be evaded or concealed from view. If we ascribe possession or seisin to a hirer of land, this will not debar us from ascribing a certain sort of possession or seisin to the letter: *istae duae possessiones sese compatiuntur in una re*². But it is otherwise with chattels. As between letter and hirer, lender and borrower, pledgor and pledgee—in short, to use our convenient general terms, as between bailor and bailee—we must make up our minds, and if we concede possession to the one, we must almost of necessity deny it to the other. The lord's seisin of his seignory becomes evident when he enters to distrain for services that the land owes him, when he enters as the heir's guardian and the like. In the case of goods we can hardly have any similar phenomenon, and if, as we may be apt to do, we attribute possession to the bailee, we shall have to refuse it to the bailor. We may then be compelled to face a case which will tax to the uttermost the forces of our immature jurisprudence. The ownership of a chattel may be divorced, not only from possession, but from the right to possess. Can it in such a case really continue to be ownership? May it not undergo such a transmutation that it will be reduced to the rank of a mere right *in personam*?

Englishmen are accustomed to hear it said that our medieval

¹ See Homeyer, *Haus- und Hofmarken*; Ihering, *Vorgeschichte*, 30; Brunner, *D. R. G.*, ii. 500. Modern Australia seems to have reproduced some very ancient phenomena. At all events in romances, the bush-ranger who has confined his operations to the taking of 'clear-skins' (unmarked beasts), and therefore has not been put to the risky process of 'faking a brand,' is pretty safe.

² Note Book, i. p. 92.

THE HISTORY
OF
ENGLISH LAW

BEFORE THE TIME OF EDWARD I.

BY

SIR FREDERICK POLLOCK, BART., M.A., LL.D.,

CORPUS PROFESSOR OF JURISPRUDENCE IN THE UNIVERSITY OF OXFORD,
OF LINCOLN'S INN, BARRISTER-AT-LAW,

AND

FREDERIC WILLIAM MAITLAND, LL.D.,

SOMETIME DOWNING PROFESSOR OF THE LAWS OF ENGLAND IN THE UNIVERSITY
OF CAMBRIDGE, OF LINCOLN'S INN, BARRISTER-AT-LAW.

SECOND EDITION.

VOLUME II.

CAMBRIDGE:
AT THE UNIVERSITY PRESS.

1911

movable: "where you have placed your confidence you must seek it," says an old German gibe;¹ he has only himself to blame for having misplaced it; he could not be unaware of the fact that he was laying himself open to many risks;² and third parties who dealt with the possessor, who saw him with the object in undisturbed possession, perhaps for a long time, and whom not one notorious fact, like loss or theft, had put on their guard, could not be bound to make inquiry as to his title. 2d. According to another opinion, the reason for the absence of the action is accounted for by the characteristics of the old procedure; the old Custom provides for formal procedure based upon solemn acts, such as the giving of the "festuca," or upon material facts, such as the delivery of an object; outside of offenses and acts of this kind, no procedure is thought of; now, here, the offense cannot be blamed on the third party who withholds the object; between him and the owner there has been neither a material act nor a solemnity upon which it would be possible to base an action. In our opinion, the reason relating to procedure and the practical reason gave each other mutual support.³

¹ *Chaisemartin*, "Proverbes du Dr. Germ.," p. 195; *Glanville*, 10, 13, 2; *Herrmann*, p. 129.

² The "accipiens" may destroy the object, cause it to disappear, and refuse to do anything in case it is stolen or lost. It is to the advantage of the owner to allow the "accipiens" to bring the uncertain action of theft against the thief.

³ Other explanations, cf. *Jobbé-Duval*, p. 85. — 1st. "Mobilium vilis possessio": *Renaud*, "R. de Lég.," 1845, 371. — 2d. Importance of possession in the Germanic law; the owner who does not have possession is absolutely deprived of the thing (excepting it be stolen). Cf. *Albrecht*, "Gewere," p. 91. It ought to be the same with regard to immovables. — 3d. The owner of the movable has acted foolishly, whereas the person who acquired the movable in good faith is in no way to blame: *Walter*, "D. Rechtsg.," n. 705. — This is all very well in our time, but the old law reasons in rather a different manner; it says to the owner: "Where you have placed your confidence. . . ." It does not punish the careless owner who has not securely tied up his horse by forbidding him to reclaim it from a person who purchases it in good faith. When the object which has been lent has been stolen from the borrower and, consequently, the owner is in no way to blame, he has no action against the thief. — 4th. The borrower has a right to alienate the object received in the same way as the fiduciary acquirer at Rome: *Gerber*, "D. Privatr.," § 102. This theory is confused with the one set forth in the text in the first place. — 5th. There is a presumption of ownership in the third party who acquires the movable when the movable has neither been stolen nor lost: *Bar*, "Beweisurth.," 150. No doubt, but why should the true owner not be allowed to overthrow this presumption? — 6th. Executory character of the Germanic procedure (cf. "pignoria capio" in Roman law); the proceeding is more in the nature of a distraint than of a contest over conflicting interests ("Betreibungsverfahren" in the Swiss Cantons). Now, there is no executory right as against the third party who acquires, and thenceforth no distraint is possible (*Heusler*, *op. cit.*). — *Jobbé-Duval*, p. 89, objects that in the sixteenth century reclaiming was admitted in France, and that, nevertheless, very often the proceeding began by a distraint. It is none the less true that there is a close connection between

laws which had been affected by the Roman influence granted the action "in rem" against third parties.¹ How are we to explain this peculiarity of the Barbarian law?² It seems as though a stronger means of protecting the ownership of movable property ought to have been introduced into this legislation.³ Two principal explanations have been offered.

1st. The action against the bailee, who is responsible even for accidental loss or injury, suffices for the owner of the

from the Roman "vindicatio." One can also say with *Jobbe-Duval* that there is no reclaiming; the practical result from the point of view that we take is the same, *cf. Pertile*, IV, 255; *Hermann*, p. 69.

¹ It is well understood that he does not have besides this the personal action "ex contractu" or "ex delicto," for there is no question of any contract or tort between him and the owner. The existence of the reclaiming of movables admitted by the legal historians from the beginning of the nineteenth century, *cf.*, for example, *Eichhorn*, 261, was again recently upheld by *Hermann*, p. 69, who criticises the majority of the accepted ideas and sees in the contrary theory an opinion derived from the doctrine of *Albrecht* upon the "Gewere." Principal arguments: (A) Nowhere do the barbarian texts formulate the rule of the exclusion of the reclaiming. (B) On the contrary, there are laws which formally concede it to the owner: "Euric," 289; "Wis.," 5, 48; "Bal.," 16, 4; "Alam.," 90; "Rib.," 72, 1; "Burg.," 83, 1; "L. Pap. Roth.," 232, 5; "Ina.," 35, 1. — Having accepted this starting point, we must now explain the development of the rule: "Movables cannot be followed," which figures in later texts, and the fact that it is found in the very legislation where the Germanic element occupies a preponderating place. *Hermann* offers us ingenious conjectures. One can also see that the maxim did not have the power which was attributed to it; it would only contemplate certain restrictions upon reclaiming, — for example, the lack of the right of distraint in matters relating to mortgages or the practical impossibility of recognizing movables that have no particular mark or sign about them. Jurisprudence, drawing its inspiration from these precedents, and wishing to give a more complete satisfaction to the growing interests of commerce, must have suppressed this reclaiming by the owner and thus arrived at Art. 2279 of the Civil Code.

² On the other hand, the reclaiming of movables appears in many of the old legislations, for example, "L. de Manu," 8, 201; Kabyle Customs according to *Hanoteau and Lelourneux*, "La Kabylie" II, 223.

³ The partisans of this system reply to the arguments of the preceding view by saying that the texts which it depends upon have been subjected to the Roman influence, and that if a refusal to allow a reclaiming is not expressly formulated in the documents of the barbarian period, this is to be accounted for by reason of the general motives given in the text (*cf.* silence of the English texts of the feudal period). — As supporting their thesis they give the following special reasons: (a) The old procedure did not include many sorts of action; had it admitted of the reclaiming of movables, the text would have systematized it in its application against third parties; their silence upon this point is decisive; *cf.* action of theft. (b) The exclusion of this reclaiming in the system of the barbarian laws, where the civil and criminal action are confused, and where there is only room for complaints ("clamores"), is readily understood. (c) The Customary maxim, "Movables have no consequences," is not set forth in the later sources of the law as being an innovation, and the economic condition of the twelfth century would not be sufficient to account for an innovation such as the exclusion of this reclaiming. (d) Finally, they cite the laws of *Hoël le Bon*, "Code Vénédotien," n. 32 (*cf. Hermann*, p. 84). — These reasons, although in our opinion well founded, leave the controversy still open.

party who acquired the object, into whose hands it had passed (purchaser, donee, etc.), escaped therefrom, whether he acted in good or bad faith:¹ from which it follows that the owner could not always recover his property. Civil actions, in time, were added to or substituted for actions "ex delicto." It was only with great difficulty that they were freed from the penal element which they contained: a proof of the obscurity and inadequacy of the early authorities.

§ 238. **The Barbarian Period.** — Though the documents may be very obscure, an examination of them leaves the impression that one is not very far from a primitive state of things; against the man who "malo ordine possidet," the owner of a movable is only given penal actions, or actions given under analogous conditions and subject to the same restrictions. Detailed controversies concerning which there is some doubt do not seem to be of such a nature as to shake this general result. Let us draw a distinction, so that we may clearly understand the economy of the Barbarian law, between the case where the owner of the movable has voluntarily dispossessed himself of it and that where the movable has been taken away from him against his will, — that is to say, has been lost or stolen.

§ 239. (I) **Voluntary Dispossession.** — An object was lent, bailed, or given as a pledge, etc. The owner had an action for its restitution² against the borrower, the depositary, the pledge-creditor. He would either obtain the thing itself, or its value if the thing had perished or the "accipiens" had disposed of it. In this latter case, if the "accipiens" were insolvent, the owner would gain nothing by suing him. He would need an action against the third party who withheld the property. He was not given the action "in rem," either because the Barbarian law did not recognize the reclaiming of movables, or else, which seems more correct, because reclaiming existed, but it was subordinated to the same conditions as were actions "ex delicto";³ only a few

¹ Unless he can be accused of actual complicity, which admits of his being treated similarly to the delinquent himself, which would be a very rare thing.

² Action "de re præstita," according to the "L. Sal.," 51. *Post*, "Contracts." This action had first of all a penal character, just as the "actio depositi" in Rome: according to the Salic Law it would seem rather to be a civil action "ex contractu." The formula, "quia res meas noluiti reddere," does not imply that the plaintiff is bound to prove his ownership; it is sufficient if he show a loan. *Cf. Geffcken*, "L. Sal.," p. 203, and authors cited.

³ *Heusler* considers as real every action including the formula, "Malo ordine possides"; and it is an action of this kind that is mentioned here. It may be qualified as a reclaiming, but it is a very different kind of reclaiming

THE CONTINENTAL LEGAL HISTORY SERIES
Published under the auspices of the
ASSOCIATION OF AMERICAN LAW SCHOOLS

A HISTORY
OF
FRENCH PRIVATE LAW

BY
JEAN BRISSAUD
LATE PROFESSOR OF LEGAL HISTORY IN THE UNIVERSITY
OF TOULOUSE

TRANSLATED FROM THE SECOND FRENCH EDITION
BY
RAPELJE HOWELL
OF THE NEW YORK BAR

WITH INTRODUCTIONS BY
W. S. HOLDSWORTH
READER IN ENGLISH LAW, ST. JOHN'S COLLEGE, OXFORD
AND
JOHN H. WIGMORE
PROFESSOR OF LAW, NORTHWESTERN UNIVERSITY

BOSTON
LITTLE, BROWN, AND COMPANY
1912

with him alone; he was obliged to rely exclusively upon such bailee; he might possibly obtain damages from him, but he did not reacquire the thing.

This was a limitation upon chattel actions peculiar to the medieval law of things, — not only to the German but also to the French and Anglo-Norman. It was a necessary consequence of the cardinal principles of the law of seisin, which were bound to lead at this point to a fundamental distinction between the law of land and of chattels. If one, for example, let land to a peasant for rent, he nevertheless retained a proprietary seisin which he could enforce even against third persons. But whoever abandoned possession of a movable renounced the right therein which found visible expression in his seisin, without which its “publicital” quality was ineffective; and therefore, also, the power to enforce his right against third persons.¹ Inasmuch as the seisin of the former holder, — in our case that of the owner A, — was extinguished by a voluntary delivery of the thing, it followed that if the bailee was disseised, he alone, and no longer the owner, was entitled to exercise against a third person the action allowed one who was robbed for the return of the object and the fine imposed for the theft. And if the bailee wrongfully alienated or pledged the thing, then the owner could not require it of a purchaser or a pledgee or from their legal successors, but was obliged to satisfy his claim by recourse against the bailee himself. Whether the thing had been taken from the seisin of the bailee, and how it had come into the seisin of the third person, whether it was stolen from or alienated by the former, and whether such third person had acquired possession with or without knowledge of the wrong, and the like questions, were therefore wholly disregarded.

This principle, which there is good reason to regard as a general one of Germanic law, already found clear expression, in part, in the ancient folk-laws.² In the sources of the time of the Law-Books it is laid down in many places in form so clear as to be incapable of misunderstanding, and with express mention of both the consequences above stated.³ Frequently it was expressed in the form of a legal maxim: “hand must warrant hand” (“Hand muss Hand wahren”), — that is, the hand in which one has laid the seisin, and that hand alone, must warrant its return; or, “where you have put your faith there you must seek it” (“wo du deinen Glauben gelassen hast, musst du ihn suchen”).

¹ *Schultze*, “Gerüfte und Marktkauf”, 3.

² *Liutprand*, 131.

³ *Ssp.*, II, 60, § 1, and “*Rechtsb. nach Distinctionen*”, II, 42, 6.

received effect in the law of land (*supra*, p. 195) not only in favor of the holder of a corporeal seisin who was disturbed in his immediate control of the land by the wrongful action of a third party, but also in favor of the holder of an ideal, dormant, or expectant seisin.

Accordingly, when a question was involved of a violent disseisin, or when a rentaler violated the proprietary seisin of the landlord by wrongful acts, the seisin so displaced or violated exercised its "defensive" and "offensive" effects. Thanks to the "publicital" character lent to it by the overt act creating it, it made possible the reacquisition of the land from any third person without regard to the question whether such present holder had acquired through a wrongful disseisin of the owner or his tenant, or through a wrongful act of the tenant.

This was not true in the Germanic law of chattels. From the earliest times this has distinguished the two cases of a voluntary delivery of a thing and an involuntary loss of possession, and has applied the general principles of the law of seisin in the first case alone.

(1) *Voluntary Delivery. Action of a Bailor.* — Whoever gave a movable into the hand of another person thereby deprived himself of its seisin, for he released it from his custody. He did not, however, on that account need to abandon his rights to it entirely. This happened only in case of a conveyance; not when he loaned it to another, or otherwise entrusted it to him. For in this case he gave the thing out of his own hand only upon a condition, an agreement to return it ("Rückfallsgeding"). The obligation of such other person to him varied with the nature of this agreement: if, for example, this was to return the thing loaned at the termination of a certain period, the action was then based upon an allegation that the time had run, and that the defendant was retaining possession beyond the stipulated time ("over bescedene tiet"). Only the other party to the contract, however, had subjected himself by the contract to the legal rights of the owner. The owner could therefore demand the return of the thing, that is a reconveyance of the seisin, from him alone. He could not demand it from a third party to whom possibly the thing had meanwhile passed. So, for example, if the bailee had sold the thing to C, — which of course he had no right to do, since he was only a loan-possessor ("Leihbesitzer"), — or if D had stolen it from the bailee to whom it was entrusted, then the owner had no power or protection as against such third persons. He must always proceed against the bailee only, because the agreement was made

over the thing. There is here involved a consistent further development and perfection of ideas which underlay the old Germanic law; for the repudiation of the naïvely sensuous test of usufruct in the sense of seisin made it possible to bridge the difference between the law of chattels and of land, without doing violence to the theory of the old law.

For the rest, there remains as the most important difference between the possession of movables and immovables the respective forms of actions for the protection of possession, which are at times subject to different conditions; and the consequently different effect of possession upon the substantive rights it covers.

In the following paragraphs we shall speak in the first place of the former difference; the substantive law, particularly the acquisition of the ownership of chattels by persons not entitled to their possession, will be discussed below (§ 63).

§ 58. **Chattel Actions, particularly the Rule "Hand must warrant Hand."**¹ (I) **The Doctrine of the Older Law.**—The legal protection which was associated with seisin in the Middle Ages

¹ *Sohm*, "Der Prozess der Lex Salica" (1867); *Laband*, "Die vermögensrechtlichen Klagen nach den sächsischen Rechtsquellen des Mittelalters" (1869); *Heusler*, "Die Beschränkung der Eigentumsverfolgung an Fahrnis und ihr Motiv im deutschen Recht" (1871); *Herrmann*, "Die Grundelemente der altgermanischen Mobilienvindikation", no. 20 (1886) of *Gierke's* "Untersuchungen"; *London*, "Die Anfangsklage in ihrer ursprünglichen Bedeutung", ed. by *Pappenheim* (1886); *O. Gierke*, "Die Bedeutung des Fahrnisbesitzes für Streitiges Recht nach dem BGB" (1897); *Zyha*, "Zur Auslegung des Titels 37 der Lex Salica, 'De vestigio minando'", in *Z². R. G.*, XXII (1901), 155-180; *Herbert Meyer*, "Entwertung und Eigentum im deutschen Fahrnisrecht" (1902); *Wellspacher*, "Publizitätsgedanke und Fahrnisklage im 'Usus modernus'", in *Z. Priv. öff. R.*, XXXI (1904), 631-694; *Alfred Schultze*, "Gerüfte und Marktkauf in Beziehung zur Fahrnisverfolgung", in "Breslauer Festgabe für F. Dahn", I (1905), 1-63, with which compare *Rehme* in *Götting. G. Anz.*, CLXXI, 1 (1909), 250-258; "Publizität und Gewährschaft im deutschen Fahrnisrecht", in *Thering's J. B.*, XLIV (1905), 159-186; *Rauch*, "Spurfolge und Anefang in ihren Wechselbeziehungen, ein Beitrag zur Geschichte des deutschen Fahrnisprozesses" (1908); with which compare *A. Schultze* in *Z². R. G.*, XXIX (1908), 428-440; *Herbert Meyer*, "Das Publizitätsprinzip im Deutschen Bürgerlichen Recht", in *O. Fischer's* "Abhandlungen", XVIII, 2 (1909); and cf. *A. Schultze*, in *Z². R. G.*, XXXI (1910), 641-651; *Wahle* in *Krit. Vj. G. R. W.*, XLIX (3d ser. XIII, 1911), 313-346; and *J. v. Gierke* in *Z. ges. H. R.*, LXX (1911), 382-398; *Rauch*, "Gewährschaftsverhältnis und Erbgang nach älterem deutschen Recht", in the "Festgabe für K. Zeumer" (1910), 529-555; *A. Schultze*, "Die Bedeutung des Zuges auf den Gewähr im Anefangsverfahren", in "Festschrift für O. Gierke" (1911), 759-792; *Hübner* and *K. Lehmann*, art. "Anefang" in *Hoop's* "Reallexikon", I (1912), 82-84; *Wahle*, "Die Wadiation im Spurfolgeverfahren", in *Inst. öst. G. F.*, XXXIII (1912), 79-86; *Müller-Erbach*, "Gefährdungshaftung und Gefahrtragung" (1912), 297 *et seq.*, also in *Arch. zivil. Praxis*, CVI, 309-476, CIX, 1-142; *J. B. Ames*, "The Disseisin of Chattels" in *Select Essays A. A. L. H.*, III (1909), 541-590; *O. W. Holmes*, "Das gemeine Recht Englands", translated by *Leonhard* (1912), 163-207, on the bailee in Anglo-American common law.

THE CONTINENTAL LEGAL HISTORY SERIES

Published under the auspices of the

ASSOCIATION OF AMERICAN LAW SCHOOLS

A HISTORY
OF
GERMANIC PRIVATE LAW

BY

RUDOLF HUEBNER

PROFESSOR OF LEGAL HISTORY IN THE UNIVERSITY OF GIESSEN

TRANSLATED BY

FRANCIS S. PHILBRICK

PROFESSOR OF LAW IN THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

WITH AN EDITORIAL PREFACE BY

ERNEST G. LORENZEN

PROFESSOR OF LAW IN YALE UNIVERSITY

AND INTRODUCTIONS BY

PAUL VINOGRADOFF

CORPUS PROFESSOR OF JURISPRUDENCE IN OXFORD UNIVERSITY

AND BY

WILLIAM E. WALZ

DEAN OF THE FACULTY OF LAW IN THE UNIVERSITY OF MAINE

ROTHMAN REPRINTS, INC.

South Hackensack, New Jersey

AUGUSTUS M. KELLEY • PUBLISHERS

New York, New York

1968

TABLE OF CONTENTS

1. R. Huebner, <i>A History of Germanic Private Law</i> , pp. 407-409	1-4
2. J. Brissaud, <i>A History of French Private Law</i> , pp. 289-291	5-8
3. F. Pollack and F. W. Maitland, <i>The History of English Law</i> , pp. 152-157, 169-183	9-30
4. John Wigmore, 'The Pledge Idea: A Study in Comparative Legal Ideas,' <i>Harvard Law Review</i> , 10 (1897), 326-341	31-47

Supplementary Readings

for

'Pawnbroking: A Study in *Ribbit* and of the Halakhah in Exile'

and

הלכה כלכלה ודימוי עצמי: המשכונאות בימי הביניים

